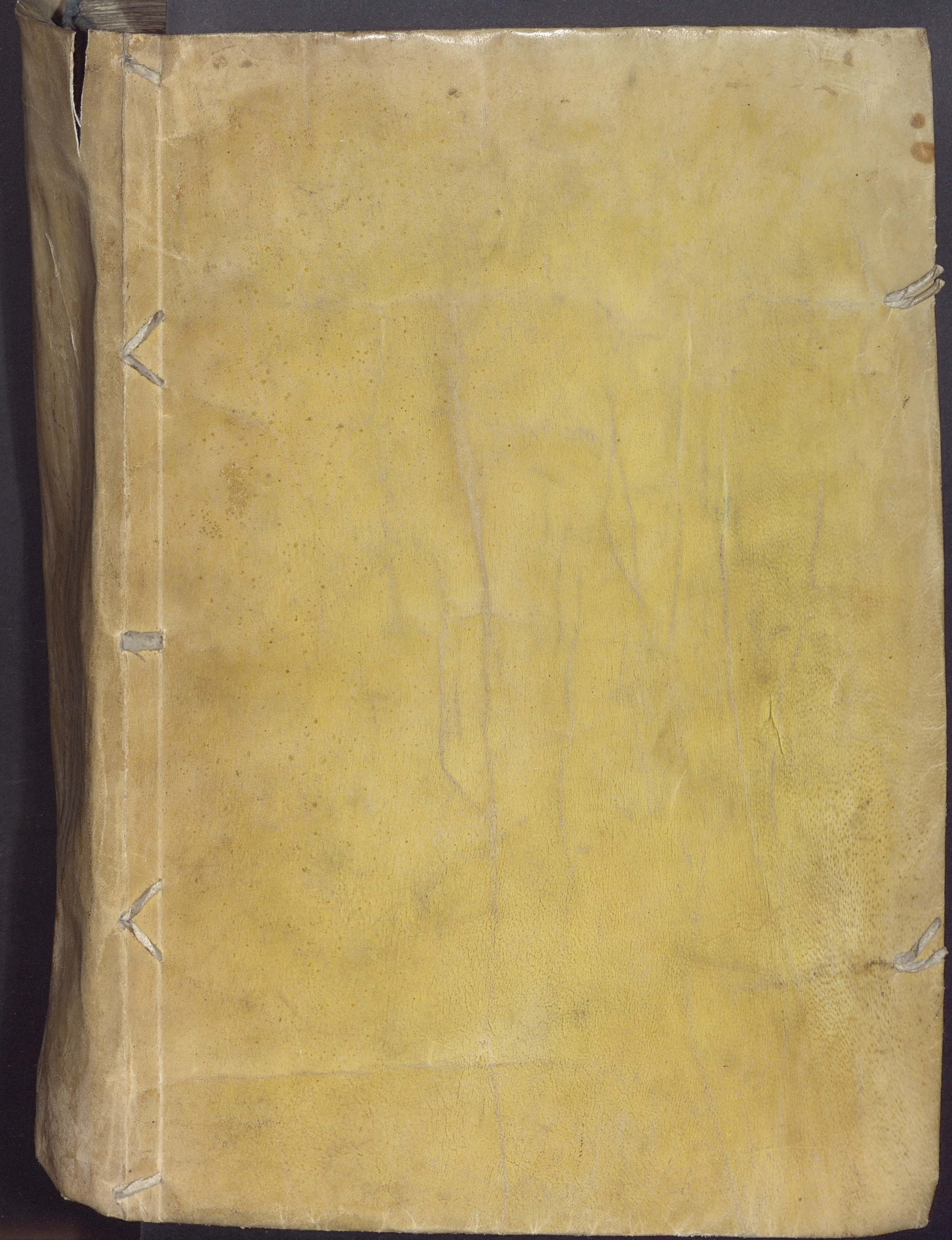

M.S. in folio [illegible] cont. [illegible]

Disputationes Physicae authore Vincentio [illegible]
[illegible]

[illegible]
et
Disputationes physicae

M.S. en folio pergamino, con 607 hojas.

Divinationes Phisica authore Vicentiy Bacallar y Sanna.

Rotulata

Divinationes phisica.

La Obra philosophica que se ss manuscripta el Marques de Sn Phelipe, es un Nuevo Systhema de Phisica imaginado con indiferencia Sceptica; pero inferido de las señas, ó Luzes, que pueden percevirse de esta materia en la Sagrada escriptura. De suerte, que el intento, que descubre, se reduze á probar por igualmente inciertas, todas las opiniones de antiguos, y Modernos; y despues a proponer sus Congeturas debaxo del appoyo del texto sagrado, y sus mas venerados interpretes, aunque dexandolas en solo el Concepto de mas Verosimiles, tanto, que las intitula adiuinado. En cuya idea, pareze que le lleuó la atencion, el fin de Alentar á nuevos descubrimientos, con la seguridad, de no hauer hasta aqui nada fixo, y porque se hallan muchos no menos probables, entre los quales puede encontrarse alguno mas digno de aceptacion; y tambien, que nros discursos, aun en los asumptos mas libres, ó indiferentes deuen consultarse con las Sagradas Letras, y el Oraculo de la Yª

Empieza con 3 Disertaciones, que pone por Prologo. Su argumento son los Systemas de los Physicos, porque discurriendo por ellos introduzga el suyo. Propone, que nada afirma, sino que procura adiuinar. Expone en methodo mathematico, que es Sistema. Y en esta Disertacion 1ª. hecha los cimientos de las Siguientes. Diuide los Systemas en 3 Species. Simple, Compuesto, y Vario: Que de estos unos son probables, y otros improbables, que explica por el examen de lo posible, y lo imposible. Pide la Libertad de preocupaciones, y que se lea con discurso propio; porque en

lo obscuro, no se ha de referir a otro; y el que se lo sigue, no ne
cesita de escrivir, porque es trasladar; Y que lo adelante con su
meditacion. Que se Nava lo que se acierte mas probable,
pero Condicionalmente como adivinar. Sobre estos presupuestos
introduce su proposicion 1ª. Que son posibles muchos principios
de Systemas igualmente probables, sin fin = porque se an pensado
y pueden pensarse muchos simples, de que nacen los Com-
puestos, y de entrambos los varios. Que siendo asi no deve
afirmarse ninguno imposible, sino embuelve manifiesta
Repugnancia.

La 2ª Dissertacion se reduce a probar que de
las 3 Species de Systemas, no se puede afirmar prudentemente
una mas que otra: Y aunque se provase, no se para en Indi
viduo. Exemplificalo con los Successos de los mas Celebres. Re-
hecha el principio, de que no se an de multiplicar las entida
des sin necesidad, como Voluntario. Expone con qué motivos
se deve hacer mas probable un Systema, que otro, de suerte,
que se pueda decir: Si algo se ha de afirmar, es esto.

La 3ª Di
ssertacion confirma las antecedentes Rearguyendo de inciertos los
muchos Systemas anteriores, por las mismas dudas con que
sus Authores hablan, por las oppoziciones que se les hacen y la
obscuridad de la materia. Que es desesperada la Certidumbre.
Que si alguna se ha de hallar, es buscandola en las Sagradas
Letras. Y esto tambien será adivinando. trata fundamental
mente la question de si se puede, ó no sacar de la Scriptura la
noticia ó Sciencia de la Physica. Y media la disputa baxo

las condiz. que señala, y prueba. Sobre que asienta: Que se puede reducir lo mas esencial de un Systema delo que habla la Escritura claram.te arrimando lo que se queda tambien allegar mas a sus interpretaz. en el Sentido literal: pero no las menudencias de muchas cosas naturales, de que no hacen men cion las Sagradas letras. Que asi ira arrimando con esta guia las Cosas naturales.

Las 3 Disertaz.s contienen 58 pliegos a medio papel de a 12 a 20 Renglones.

Assentado su Methodo: Divide su Obra en 6 partes siguiendo el texto de los 6 dias de la Creaz.on

En la 1.a parte trata delos principios en 17. aserciones.

La 1.a asercion es sobre In principio Creavit; donde nota seña lado el principio del tiempo en el dela Creacion del Mundo. tiene por futil la question Escolastica, de si es posible, ó no la eter nidad del mundo, como incapaz de asentar nada cierto en ella por ser los hombres comprehender adonde llega la omni potencia divina: Y no pudiendo a thomistas, Scotistas, y Complutenses, con los Gamaquistas, y estos con aquellos, los Refuta á todos; y dexa por innutil la question.

La 2.a asercion. es como Seccion de la 1.a habla del principio del tiempo: como se compare, ó comprehenda con la Eternidad, y opi na en esto como los modernos =

La 3.a es Sobre el Celum et terram: su asumpto son los Elementos del mundo. Establece por primarios al Ether del Cielo, como elemento activo, y a la tierra primordial, innane, vacua, y tenebrosa por pasivo. Los Vulgares de Agua, y aire &.a los da

por Secundarios.

La 4ª es Seccion dela 3ª trata del Cielo, como elemento activo. explica su inteligencia, atribuyendole todo el movimiento, y ala variedad, y tenuidad desus particulas del Ether todas las operaciones physicas.

La 5ª trata del Empyreo, discurriendo segun su Systema, y saluando las objecciones.

La 6ª es dela Tierra, como elemento passivo. esto es la primitiva enque se contenia el Seminario delas Cosas, llama, y prueba al agua tierra fluyda, y asi del ayre dº que estavan en ella no confusas, ni en Chaos, alqual impugna agriamte. sino en Neta disposicion para formar las Siguientes operacs. trazadas en aquel principio elemental.

La 7ª explica mas la 6ª sobre el: Terra autem erat inanis, et vacua, concibiendola dsta suerte, para que las particulas del Elemento activo pudiesen introducirse por sus poros para impeler alos Elementos Secundarios; sinque dsteste Concepto la requiera el vacuo, que entonzes admite Nr. ponsiendo alos Peripateticos, y Cartesianos preventivamte. pero de paso.

La 8ª es dela fundazion dela tierra. Establecela immobil como corresponde ãmateria passiva, inerte, y grave segun su Systema. y Refuta a Copernico y Cartesio, bien que brevemte.

La 9ª es sobre: Spiritus Dñi ferebatur super aquas. y trata dela operazion del Ether por las mas abiertas, blandas, tenues, y flexibles partes dela tierra, que llama el texto aguas para fecundar la materia pasiva que explana largamente

individualizando las particulas, sus figuras, y movimientos con estampas que los figuran.

— La 10ª discurre sobre: tenebræ erant super faciem Abyssi, dixit que Deus fiat Lux. y es de los principios de las Cosas naturales. da por unico principio la materia: Impugna los tres de los Peripateticos. Confiesa alguna semejanza entre su opinion, y la de Descartes en quanto á esto. Separase de los Chimicos tambien de los Atomistas. Y su materia primera creada con su forma explica en la Siguiente admirable. entendiendola por la tierra primigenia.

— La 11ª es de la materia primera: Impugna la que defienden los Scolasticos, establece, y comprueva la suya, apropriandole todas las Calidades methaphysicas que le dan las Escuelas.

— La 12ª es de la forma del Compuesto. Impugna tambien á los Escolasticos; y la explica, y describe mecanicamente segun su Systema en que coincide con los modernos.

— La 13ª es de la Substancia y de los accidentes. discurre assistiendo á la inteligencia de los Aristotelicos: insinua los accidentes puestos solo en la disposicion de la materia. Introduce los supuestos para la dificultad de los Eucharisticos, que hacen la question Siguiente.

— La 14ª es del modo con que quedan los accidentes, ó especies en la Eucharistia. Propone las opiniones de Aristotelicos y modernos. dificultalas. sin embargo halla, que esta variedad de dictamenes pertenece á la Dignidad del mysterio; por quanto propone muchos medios para convencerle posible á la Omnipotencia, salvando los tropiezos en que se puede Caer en

explicarle. No acepta la distincion de Especies, y accidentes,
propone adivinando unas terceras entidades, conque pueda
a su modo explicar los accidentes opuestos a todos, pero adivi-
nando.

— La 85.ª es sobre Fiat Lux, y trata de la formacion de la Luz, que
la hace Synonima del fuego. trata questiones sobre la letra
del texto. Establecela primer elemento de los Secundarios.
componela del Ether, por la velocidad, propagacion, y
qualidad de iluminar. por las particulas Netas de la tierra
por las particulas menudissimas, agudas, y penetrantes. Del
agua por los globos adherentes a la materia, y Nos planeet.ᵃˢ
habla contra el Bechero, y para su aserto trae la figura de
como entiende formada la Luz en lamina.

— La 86.ª es del Cuerpo de la Luz. su assumpto probar que es Cuerpo
contra los Aristotelicos, y tambien finaliza impugnando á
Descartes, como que tuvo lugar en su Systema, atribuyen-
le, de que no la concibio cuerpo, sino calidad, ó modo. Aunque
a la verdad no se puede concebir, que en esto diera a la opinion
de Descartes, sino a deseo de mas claridad en su expli-
cazion, que ya esta bien patente.

— La 87. es sobre: et vidit Deus Lucem, quod esset bona. trata
de la Esencia de la Luz. dota special aprobacion de la Luz la
aplica a su Utilidad, y como discurre que no seria util sino
fuese fuego, trata de probar, que es una misma cosa fuego y Luz.
por medio de su actividad se formaron las Cosas, ó distinguie-
ron, ordenandolas con las rarefacciones. Que asi hizo D.ˢ
el fuego, quando la Luz, que son univocos. Que no es Cuerpo

simple. Componele de particulas del Ethea, de la tierra y del agua, mucho mas pequeñas, que las que son esenciales a estos elementos en la menor division, para serlo, y como formado dellas, en diversas indeterminadas figuras, pero siempre menor cada particula suya, compuesta de las que le forma- ron de los otros, que qualquiera de las de aquellos. explica su propagazion por extension apartando obstaculos, y juntando particulas, tambien su movimto. y phenomenos. Que la Iluminacion, y Calor le son accidentales, ó modificaciones sin las quales existe. Impugna la Nocion del fuego de Aristoteles. Y asienta, que todo el mundo es esfera del fuego que penetra y esta vagante ó contenido en todo el: siendo su actividad principio de todas las generaciones. Y conside- rado como tal, le a traydo en este lugar, para concluir con quanto toca a los principios primarios phisycos de su Systema.

Y esto es lo que compone la primera parte de su Physica escritta en 70 pliegos a media pagina de à 20 Renglones..

El Segundo Libro, ó parte es como Sequela del primero, y una Subdivision de la physica general, ocupada solo en esta- blezer los principios. de suerte que en la primera trató de los Elementos primarios en razon de tales. Discutio todas las consideraciones que por este respecto les pertenezen, y las opinio- nes que sobre ellos corren mas admitidas. Y añade como primer elemento de los Secundarios, y Instrumento universal

de todas las producciones al fuego a causa de esta extension de su
obrar embebida en todo quanto obra la naturaleza: pues aunq.
no simple, ni primero en su ser, por el respecto de ser general
en su obrar, y necesario para todo efecto natural, devió tener
lugar con los primeros: de los quales deve contemplarse derivado
todo lo q. se examina en la naturaleza. Para esta 2ª parte
destinó con recta division los vulgares elementos, secunda-
rios para los Compuestos, y los puntos accesorios a esta Con-
sideracion, y a la de su Ciencia, que procura averiguar en 16.
Annotaziones.

[illegible] de las aguas sobrecelestes [illegible] Lamina [illegible]

La N.ª tiene por Epigraphe, et fiat firmamentum in me-
dio aquarum, et dividat aquas ab aquis. Trata de las Aguas so-
brecelestes. Acuerda el movim.to de la Luz duplicado, uno de
Oriente al Ocaso, et otro acia su Centro. Esta agitazion in-
troduce la rarefaccion de las Aguas, y describe su ascenso y
descenso, poniendolo a los ojos con una Lamina. Impugna la
atraccion, y en segunda Lamina, pinta la operacion de aquel
dia, siguiendo su concepto en la forma, de como se han de entender
los de la Creazion. Prosigue la descripcion de la Elevazion
de las Aguas sobrecelestes. Salva la objeccion tomada de la
hydrostatica sobre el Equilibrio de las particulas del Ether
con las de las Aguas. Insinua el Compuesto de ellas. Y de
camino responde a muchos quesitos. De estos presupuestos saca
despues la formazion del firmam.to que describe, y pinta en
una Lamina. Trata de la Colorazion de las aguas sobrece-
lestes, que defiende inconcussam.te, y que su division por igual con
las inferiores fue rigurosa. Y quantas questiones son acceso-
rias

a este puncto; Y no Neciue, que se destinasen al diluvio. ✝

✻ — La 3.ª es sobre: Fecit Deus firmamentum, vocavit q. Deus firmamentum Cœlum. es del firmamento, que entiende p. todo el expanso, desde la superficie convexa del Ayre, h.ta la concava del Empyreo formado de las aguas elevadas en 3 especies; de las quales la una dio lugar, á n.ra athmosphera, de que son parte y formacion del Ayre: Otra continuacion como oro en el Crisol. la extension del firmamento, en que nadan los Cuerpos luminosos; y otras son las aguas sobrecelestes. todo explicado mecanicam.te

— La 4.ª de la materia, y consistencia del Cielo. Refuta á Aristoteles sobre su quinta esencia. Afirma, que su materia es el agua, ó tierra fluida, pero poblada de todas las particulas de los otros Elementos, tierra, ayre, fuego; de los elementos Chimicos, de las moleculas Seminales, que en la tierra son semillero de sus producciones; y que por su continua introduccion en la tierra, son el verdadero influxo de sus generac.s. Que el Cielo no se mueve circularmente sino como el mar levemente agitado; Y que asi es consistente. Que los que peregrinan en giro son los Cuerpos luminosos.

— La 5.ª es de la figura del firmamento, que prueva Esferica.

— La 6.ª es de la Corruptibilidad del firmam.to originada de la accion de las particulas activas del fuego, y sutiles del ether en las del Agua, y la tierra interm.ixtas, de la qual nacen frequentes Rarefacciones en unas partes, y condensaciones en otras, y asi repetidas corrupciones, y generaciones. Nacen tambien de la continua undulac.on ó agitac.on del firmamento:

La 2.ª es sobre firmamentum in medio aquarum. y es de la division de las aguas sobrecelestes. Refuta las varias opiniones h.ta aqui conocidas: Y introduze la suya, segun su Systhema, q. es para q. sirvan a nuevas generaciones y Reparos de las q. se corrompan ✻

Los efluvios qe. emite y reciue, engyro, y perpetua, del paso de los astros que arollan la fluidez del firmamento enque nauegan: donde de paso satisfare las obseciones.

La 7.a es sobre diuisit aquas que erant sub firmamento. Trata de la formazion del Ayre. Proponele sacado inmediatamte. del agua, ô tierra fluyda, y mediatamte. de la tierra por donde se llama tierra Vana, que por la razon de sus particulas, y movimto. requiere extension. Describe su region sembrada de las flores de las Semillas qe. fertilizan el Vniuerso, como el firmamento; y por la misma Causa.

L.a 8.a Diuisit aquas. es del Lugar, y fuerza del Ayre. su lugar se te da entodo el Vniuerso. Por infima region la mas vezina a la tierra. la media la qe. dista igualmente del Empyreo, y del Centro de la tierra. Establece la forma de sus particulas, y su elaterio con diferencia de los que se an publicado hta. aqui; donde explica, y aplica varios phenomenos.

La 9.a ab aquis que sub celo sunt. es del movimiento, y utilidad del ayre. prueua el primero. y le asienta ~~##~~ Circular: Y la 2.a con razon, y experiencias. Y inculca el balsamo, ô espiritu extraido del ayre. como el que su Cuerpo es continuo.

La 10.a Aquas ab aquis, es de los vientos. dize que la tierra rara ô el ayre, girando junto a la tierra liquida, ô el Agua, se origina a Collision, pr. ella un blando sonido. que es el aura ô viento suaue. movido el ayre en gyro imprimia undulazion a las aguas, de donde procedio el viento blando ondeante como el Agua. Asi el viento es movimto. irregular del ayre agitado extrinsecamte. â impulso del Ether. aunque

insensiblem.te se mueve en circulo quasi por fuerza intrin
seca; pero si sensiblem.te su impulso es extrinseco, y asi agita
do, es viento. De aqui discurre s.u su primera formacion.
y aumento por la diferencia de causas, que le impelen. Da
viento en todo el Universo, esto es donde quiera, que suceda
irregular movimiento del ayre, tanto en la Region sublunar
como en el firmamento. Por ellos explica las manchas de los
Planetas, como que son nubecillas, que junta de los Saltos
que ellos expiran. Impugna a Borino de paso, y a los Lova-
nienses.

La 11. dividat aquas ab aquis, es de la gravedad del ayre, no se
la da a su Cuerpo por si, sino por las particulas mezcladas de
otros elementos, impugna las Columnas del ayre, y ex
plica a su modo los phenomenos de la elevacion del Agua
y semejantes.

La 12. dividat aquas es de las demas propiedades del ~~Agua~~
[redacted] del ayre, y del vacuo: pone la penetracion general de unos
Cuerpos en otros, bien entendido que por los poros. Y de ote con
especialidad en los mas sutiles. Que al Ether, y al ayre, no se le
niega introduccion. Y establece, que despues de espirado el Ether
y el primer Cielo no sera vacuo; aunq.e no repugna. Pelea
por la primera parte con los Atomistas.

La 13.a ab aquis es de la rarefaccion, y condensacion del Ayre. Dis
puta contra Aristotelicos con muchos phenomenos.

La 14. dividit aquas quæ erant sub firmamento. es del Lugar. Arguye
contra Aristoteles, y Descartes, y siente, o media con el Cardenal
Ptolomey.

La 15. como sea de entender que D.s esta en el Cielo, y en cada parte.

Aguas a Laquez trata de la inmensidad divina.

— La 16. ab aquis que super Celos sunt. del Lugar respecto de los Spiritus criados. trata esta dificultad como incapaz de Comprehenderse. Nota que ye todas las explicaz. hta. aqui dadas propone la suya en cierta penetraz. que no acava de expresar por no poderse Conzebir.

Son pliegos 24. de á 25.
Lineas ameDio papel.

Dia. 3.
Tomo. 3.
Congregentur aque in Locus unus &a.

A 3.r tomo va llegando mas ano noticia los principios generales discurridos en los 2 antezedentes, y vierte todo su argumento sobre el Globo terraqueo, despues de la separazion ultima de las aguas, mirandole por junto, y los respectos de sus primeros, y mayores Cuerpos, de tierra, y mar; luego las Speciales considerad. que se deuen a cada uno: sus disposiciones, Calidades, fenomenos, y producciones. Executalo en 19 doctrinas.

— La 1.a es dela nueua disp. de la tierra. Consideraala despues dela gran separazion de las aguas empleadas en la Construccion del firmam.to y eleuadas para las sobre celestes, y la extension del Ayre. Imagina el resto dellas mas Craso, y poderoso, y como pegadas a la tierra, y especie della mas tenaces sus partes de su adhesion, por lo qual su mouimiento

no era de todo el Cuerpo en gral, sino de sus partes en ondu
lacion, pero estas obedeciendo al impetu circular del Fuego
(que aun no se auia repartido en Astros) dispersauan sus par
ticulas mas subtiles, que se insinuauan en los poros de la Tierra,
y en las moleculas de las aguas, y fermentandolas, con su
efervescencia fueron formando los Sales, vnudo, nitro, mercu
rio, azufre, que fecundasen Mar, y tierra. tenia tambien
la agua sus propias sales volatiles, y fixas, que prueua porque la
mayor operacion Quimica, no llega nunca á purificarla totalmte
de ellos, y porque no contribuyria al aumento de los vegetables
desnuda de estas particulas. Y sin duda los tenia la tierra,
cuyas afecciones comprehende en el agua, como prozedida de
aquella: de tanta disipacion de partes considera la tierra in
minutada, retiradas las que componen las moleculas Seminales,
los Spiritus, y demas sudores preciosos, y fecundos. Abierta en
grietas, y penetrada de profundas cauidades; por donde
penetrando las aguas, y estas obrando, y conglutinandose
con el calor, conseruaua, y fomentaua sus Semillas, q.
que no se corrompiesen con la humedad de las aguas de
que se cubria, aunq. entre ellas. no perdia la tierra el
fomento, bien asi, como en el fondo del Mar todauia produce
Yerbas, y Arbustos. En esta disposicion mandó D. q. se juntasen
en un Lugar las aguas, con q. imprimiendo un nuevo moui
miento el Ether, y reboluiendolas el fuego del Oriente
las precipitó, ya en las Cauernas, ya extendiendolas por los
brazos de la Tierra, que cineron como con una faxa.
De esta operacion congian resumiendo. trata del Mar.

Su forma de figura, movim.to y Cuerpo depend.te de las Orillas, y Cavernas de la tierra: que como la Sangre la circula, y formado de ella hazen un Continuo. Explicalo con textos Sagrados, y sobre Job. Quis conclusit ostijs mare quando erumpebat quasi de vulva procedens. describe los circulos, y pasos de su primera formazion, la Cayda de las que bajaron al gremio de la tierra, donde oculta Otro mar, y sus Regurgitaz. en que insinua la Causa de los flujos, y Reflujos, y asienta el movimiento de circumboluzion de las aguas Subterraneas à las maritimas, para la comunicaz.on de unas con otras.

La 2.a es del natural movim.to del Mar. Desvuelos de las Suposiz. del primer Capitulo, y independentes de la Luna, y Astros, por aver precedido a su formaz.on llama primero el de Oriente a Poniente, y le atribuye al primitivo impulso del Ether que conserva. tambien el de Librazion ò equazion explica a su modo, aunque concede los irregulares à la superveniencia de los Astros. disposizion de las Costas &c. Hazele natural el movimiento en giro en si misma tendiendo al globo que forma; que explana con observaz. y Comparaz. y se dilata à otros movimientos.

La 3.a de la grandeza, altura y naturaleza de la Mar. de la Magnitud, se desengaña la noticia por proceder sin princi pios, que no permiten a fatalidad de las experiencias a las Ojeadas: Que toda la tierra se Comunica bajo del Mar, lo qual dibuja en una Lamina. Que siendo globo perfecto con la tierra, es de igual altura con ella; Y discurre las questiones ocurrentes, y opiniones contrarias. Y su movim.to circular

engs. describe su natural constitucion.

La 4.ª es Appendize dela 3. Prueba que tampoco excede el Cuerpo de la Tierra al Mar. Ponelo alos ojos con una Lamina; y en los Argumentos lo explaya, y manifiesta con otras dos.

La 5.ª es dela Continuidad, y movim.tos Regulares del Mar. La continuidad se refunde enla anteced.te toda agua es Mar. Explica como perdieron las delas fuentes, y Dios enmendò la Calidad de salobres. Resuelve la pendiente, y en todo esto es mui Seguaz de Kirker.

La 6. es del Fluxo y Refluxo. Establecelo enla efervecencia, que adquieren las aguas subterraneas quando deponiendo en el fondo del Mar las particulas nitrosas Sulphureas &.ª con las otras que encuentran se fermenta esta Materia, que con la ebulicion las entumeze, y dura su turgescencia h.ta que las Revierte, y entonzes disipadas con el nuevo Volumen de aguas en que nadan, se sosiegan, y caen otra vez al declivio de su fondo, y sigue mas especialm.te por los phenomenos sobre estos principios, que con otra lamina haze mas palpable.

La 7.ª es dela nueva disp.on dela Tierra. Considerala descubierta de las aguas, y con la desigualdad de las Cavidades, patentes los Montes, abiertos los Campos &.ª y así enfrenados los mares, que quiebran en ellos. En direccion e con la vehemencia del Calor la tierra, y en su interior, y exterior constipada en peñascos que como llaves encadenan su fabrica, y la dàn Consistencia, y su mesula la compruevo con la Scriptura, y P.P. la adorna, y acabarla en si pero contra

el ympetu de los liquidos que la Rodean. Si aora la tierra ocupa el mismo espacio que en su Creacion es asumpto; pero arrima su Congetura aqui tomando la medida por la elevacion de los Montes, y considerando la extension de los Mares a que se Recogieron las aguas que la embolvian ocupe el mismo espacio. Como quedò la tierra arida segun el texto la explica distincta en su disposicion de la primera, y la entiende alterada en el estado de la Subsistencia, y producciones que oy. Con este motivo discurre de las qualidades comunes de los Peripateticos, y se Recurre su methodo al de los modernos.

— La 8.ª es del Calor sobre apparebat arida. Entiende por el Calor el movimiento determinado de las particulas del fuego opponese a los que le colocan en el movimiento nomas, pues este solo se conoce por conversion. Argumenta latam. y sobre experiencias, y phenomenos. y el señalar Calor en sumo grado lo ra por delirio.

— La 9.ª es del frio. ponele en la Carencia del Calor: y no dexa de admitir las particulas mercuriales de Zabu, y se extiende en los phenomenos.

— La 10.ª es de la humedad, y sequedad. la humedad la define por efusion ...

— [illegible] ... natural de la Subsistencia fluida, y que toda o magia de tenia procede del agua. la Sequedad es Calidad negativa. discurre por sus phenomenos, y Calidades Resultantes lata mente sobre estos principios.

— La 11.ª es de las qualidades que Resultan de la sequedad; es dependiente de la Anteced.te

— La 12. es delas que se originan de los dos indistinctamente. Estas 3 questiones aunq. con alguna individualidad van a concu rrir con lo que diren de ellas los modernos.

— La 13. es de las qualidades ocultas. Contra esta evasion de los Peripateticos. Su adivinad. està en que en el mundo ay una cierta correspondencia, ò encadenad. de partes, que consiste en que las particulas, homogeneas. ò de figuras acomodadas se combinan mejor con las semejantes, ò Idoneas, ò no pueden acomodarse, con las disconvenientes, ò incongruas. Discurre sobre este principio por las particulares, y pasando en la piedra Iman, supone que todos los cuerpos tienen respiraderos, q. les forman atmosphera, y se rebuelven en circulo por movim.to impuesto del Ether, y ordinariam.te las particulas que salieron [redacted] buelben à introducirse en el mismo cuerpo. tambien asienta la homogeneidad de particulas, y poros del hierro con el Iman, aunq. mas agiles, y eficaces las de este. sobre lo qual discurre, que cayendo el yerro baxo la esfera de actividad del Iman, las particulas de este le arrebatan y conduzen impelidas de la primigenia impresion del Ether, y le estrechan tenazm.te al Iman, con el concurso, y mayor fuerza de las muchas que se le introduzen, le cercan, y le impelen. con que explica sus phenomenos, y el del movim.to circular, pasando acia el polo por el del Ether, que tam bien haze el de respiracion en el Cielo, y a este modo lo Con- getura.

— La 14. es de la tierra elementada, y de no poderse convertir unos en otros los Elementos, y es sobre: et vidit Deus quod

fiet bonez. Describe ala tierra, despues que se enaguó enfluida rara y rarissima, y quedo solida y ruda. y se preparó alas producciones conla mezcla delos demas Elementos puestos en tal estado, que ya no pueden perderle, ni mudarse aunque en su principio fueron todos tierra. Es contra los Aristotelicos de proposito. y trata detodos Elementos con especial detencion y con su respecto asus Combinaciones enlos mixtos, y sus producciones.

— La 15. Germinet terra. Es dela immediata disposicion para producir. Adquirida por beneficio del Agua y fuego, conque en virtud del Elemento activo, se dividio en 6 especies: Calcinable, Vitriosa, inflamable, fixa, Luciente, y opaca; y subdivisiones en otras innumerables. formaronse las Semillas de quantas oy existen concebidas desde su primera Creacion, encuya prueba trae algunas novedades: despues discurre porlos metales, y vegetables larga, y individualmente.

— La 16. es dela naturaleza, Organizacion, y partes delas plantas. es mui larga con laminas, y anotomia de todas las especies de Arboles.

— La 17. es dela misma suerte con laminas de plantas, frutas yemas y flores.

— La 18. dela fuerza dela tierra enlas plantas. trata algunas questiones desi se criaron las plantas consus frutos. dela parte del año enque crió Dios al mundo, y de especiales virtudes delas plantas.

— La 19. es del continuo. Encarece las dificultades desta question. Dice todo loque por una parte y otra se quiere admitir. Remata enque naturalmente no se puede llegar al mismo physico. Dice loque sirve para el Philosopho natural.

Dia 4.

Tomo. 4.

Fiant Luminaria in Firmamento.

Al 4 tomo discurre delos Cuerpos Celestes y sus Phenomenos por sus Iluminaciones.

La 1.ª es dela formacion delos Astros. Imagina la Operacion dilatada por los 3 dias antecedentes para que el Cuerpo del fuego fuese preparando la materia indigesta del firmamento a la diaphanidad, al modo que se disponen, la piedra y la barrilla en el horno para el Vidrio. Dispuso de mas, ò menos pura, y defecada la materia, segun las combinaciones y sitio delos Elementos, siendo quanto mas remota dela tierra mas pura y sutil. Obraua sin intermision la eficacia del fuego primario del. en aquella materia Ethereogenea del firmamento, para que templada la humedad, las partes mas terreas se densificasen, y engrumeciesen, y desta suerte se endurecieron y concretaron al principio del 4 dia. Esta es la Subsistencia y principio delos Astros no faltando en ellos el Ether, y fuego disperso por el firmamento, repartiendoles Dios estas porciones segun el Cuerpo, agilidad, y Oficios para q.e los destinaua. y su mayor ò menor Velocidad no depende de su Construccion sino del fuego que contienen. El Cuerpo dela Luz desde la mitad del firmamento en que giraua estallò por todas partes à modo de Rayo; y como la superior estaua mas limpia, y por decir así con menos tropiezos de otras materias feculentas, ascendio mayor porcion de luz, y por esso es mayor numero el delos Astros en el Aplanes, ò Cielo estrellado. Y aunq.

haya algunas mas delas ques... den acia la Luna, la impu
ridad dela materia nolas dexa tan visibles. Y el yoner mas
remota la mad.e porcion del fuego, fue para no dexar la humedad
dad de la Tierra. Asi juntandose para formar los Astros
las porciones impuras del firmam.to que dà este casi totalm.te
ethereo, y aquellos depurados del fuego reunido con toda su
vehemencia. Contienende los Astros aunq.e de dif.te magnitud
de un mismo modo y paso de una misma figura, y tan templad
de la humedad, que no consume, ni necesita de Aliments
al modo que el Asbesto. En el Centro, no permanecio mas,
que la parte de Luz que tocò al Sol en partisà, formado del
vorticoso movimiento, y quiebra del fuego. Las demas juntan
dose como en la brasa con la materia del firmamento visib.
sa formò los Astros à modo de diamante de varias punctas
de cuyos angulos se despide la Luz mas ò menos Clara, segun
la mayor, ò menor pureza de la materia de que se agregò su Cuer
po. Señaloseles largos intervalos porque no se embarazasen
en sus Caminos. En el 4.º dia se concluyeron todas las Ma
quinas Celestes, que son como arquas de materia leve, y
como esponjosa, pero no sin alguna opacidad, y cavidades
por donde rebervera mas vehemente el fuego, segun por donde
miran sus varias punctas, y centro; y mezcladas en ellos las
flores Seminales pende de su Emision la Casina de los
influxos, en cuyo Conocim.to delyra vanam.te la Astrologia.
La 2.ª ut Luceant super Terras. es de la Emision de la Luz desde los
Astros. Asienta discurriendo, que aunq.e respiran portodas
partes, pero mas por donde se dirige la Luz. Y q.e aviendolos

Dios formado para iluminar la tierra, es acia ella por donde vierten su explendor. Siendo como ascuas mal encendidas por la parte superior. Que el Astro inferior, no illumina al superior, y que aun en su vorticoso movimiento siempre mira la Cara encendida acia la tierra; lo qual pinta en dos laminas; la superficie superior la imagina densa, y opaca, porque á no ser la recibiera del Astro superior impressiones, que imutarian su naturaleza. La superficie interior tersa, y pulida siendo mas ó menos la reberveras. segun es esta mas ó menos aspera, ó llana. Tienen su Athmosphera, cuya lucida niebla confunde la Paralaxis, especialmente en los superiores. la Luz de los que hiere á los inferiores, viste de varios y hermosos Colores el firmamento el qual toda via conserva alguna porcion de Luz derramada en sus claros espacios.

La 3.ª como sea de entender la Corruptibilidad de los Astros. Disputa sobre la inteligencia de la generacion, y corrupcion contra los Aristotelicos, y al modo de los Modernos.

La 4.ª es del Sol: Luminare maius. De su formacion, figura, magnitud, y lugar, discurre extendiendo lo q.e propuso en la 1.ª y 2.ª question: Adhiere en lo mas á los Cartesianos.

La 5.ª de su Magnitud y Lugar. Es apendice de la antecedente. Afirma que es la 8.ª parte de la Luz primigenia, y mide su superior magnitud de que las otras 7. partes estan divididas en los demas Astros. No admite que la Sombra de la tierra, llegue ni á la 3.ª Region del Ayre, ni que de su interposicion

se Cause el Eclypse de la Luna: Sepersuade aque la magnitud del Sol igualo ala de Oylabo de la luz primigenia, cuyo officio substituyó en quanto a formar el dia. Del punto en que se formó discurre que el Oriental determinado en q. tomo el ministerio de iluminar el mundo. habla de su Regresion siguiendo al Rey Dn. Alonso.

— La 6a. del tiempo de su formacion. Que alo que aora es amanecer y, en Plenilunio en el Equinocio de Marzo. Discurre por varias Consequencias, y se alarga en otras circunstancias.

— La 7. *Sint* *in signa*, *et* *tempora*. es dela Retrogradacion del Sol res de los tropicos. Atribuye la Causa phisica al violento movimiento del Ether, y elementos Reguertos en los polos para la Restauracion de los Cuerpos Celestes con continua pericloris q. le violenta a Retroceder. Trata incidentemente sobre esta Suposicion otras dificultades, y quesitos descendientes de ella. Dibuxalo en una Lamina. Y que no ay ascenso. ni descenso en los Astros.

— La 8a. *Luminare* *minus* *ut* *preesset* *nocti*: De la Luna y su Magnitud. Formose la Luna por su vecindad ala tierra, escabrosa, interrumpida, nebulosa &a. su Magnitud inferior al Sol, pero mayor que los demas Astros. No mendiga la Luz del Sol porque es propria la q. derrama. Discurre para asentar esta opinion. Que sus Eclypses se causan. de que el Sol en su diametral opposicion hiere directamente con sus rayos en figura conica en aquella carilla de la Luna llena de Luz, que entonces tiene ala tierra, que como es la 39 parte de su Cuerpo. se ocupa facilmente

del Cono dela piramide delos Rayos del Sol que penetrian el Cuerpo de la Luna, sus poros, y Cavidades, y no resurtiendo della los Rayos por la escabrosidad de su Superficie, se obscurece la Luna, asi como las estrellas por la apparesencia del Sol: porque la Luz mas viva à boga a la mas remisa = El Eclypse del Sol le explica con poca diferencia de la Comun, aunque con Reglas de Optica, y perspectiva le acomoda a su intento, bien que se haga desear mayor Claridad. Esto se comprehende en 2 questiones.

— La 9 *Vt praeesset nocti*: del Curso y Rostros de la Luna. Hace su carrera, y Cuerpo mui veloz, y explica latamente en la de los Rostros, todo lo que dixo en las questiones antecedentes como que en su formacion salio globosa, pero escabrosa, y de muchas Caras, que por la parte que su globo se formó junto a la tierra, salio por grados mas opaca, y mas luminosa, por donde bebio el fuego primigenio: Que tiene 29 Caras mas ó menos obscuras o luzidas, segun las que se ven en iguales dias de su Curso de los quales es la nueva quando se buelue a la tierra la mas obscura, y la llena es la mas luzida. Pintalo en una Lamina. Y todo es delo mas notable de su Systema.

— La 10. es de las estrellas errantes. *et Stelas*. Nota varios errores de su numero, de su figura, y de su Curso: aunque viene a parar en mucho de lo Comun moderno, menos en lo que pertenece a su Systema, en que les apropria lo que coincide con lo que ha supuesto de la Luna, y el Sol.

— La 11. es de las fixas. Hace las libradas en su proprio peso, consumidas de su fuego interno cada una por si por los Caminos destinados

del Criador particulares acadauna, y no faciles anuestra
averiguacion. Arguye contra todos Antiguos, y modernos.
— La 12. Es dela diversidad del nombre, y numero delas fixas, y
desu Scintilacion. Delo primero habla como muchos. Dela Scinti-
lazion entiende, que si es brillar, y arrojar luz, succede con las
fixas, la que con las errantes, que aparecen mas luminosas
mortiandonos las punctas lucidas: parecen brillar mas las
fixas, porque como mas purgadas dela materia tiene menos
mezcla y mas brillantez su Luz, ó sus Vertices, y angulos Lu-
minosos, y claros.
— La 13. *Ut sint in Signa, et tempora.* del efecto delas Imagines
celestes enlos Sublunares. Asomas contra las Vanidades delos
Astrologos, como hazen los mas.
— La 14. Dela grandeza y sitio delos Astros. Arguye contra
todos con un Compendio Historico delas opiniones Astronomicas,
y la dexa indefinible.
— La 15. Del movimiento delos Astros. Es dilatada batalla contodos
los Systemas antecedentes. el suyo le reduce al primer principio
digo Impulso circular del Ether, y del fuego interior, y
variamente repartido enlos Astros, que mueve, alo que ya
llevado entodo el Cuerpo dela obra. que es caminar
por el Curso destinado, llevados de su interior fuego, y re-
trocediendo por la misma causa que el Sol. &c.

Son 77 pliegos.

Dia. 5.
Tomo. 5.
Producant aquæ reptile animæ viventis

Comprehende esta 5 parte, siguiendo el orden dela Creacion las obras del 5º dia en que se formaron los animales, y todas las questiones que pertenecen alo sensible.

La 1ª Admiracion es dela virtud productiva de las Aguas, y discurre sobre la disposicion precedente, en q. devieron de quedar para estar aptas a la produccion de la mas noble especie, que en la Linea de lo material quiso Ds. criar. Considera a este fin precipitada el agua, desde el tercer dia, a los senos, y Cavernas de la tierra crasa, feculenta, y densa, como hezes dela que avia, por la q. suministró al firmamto. y los astros y padecido tantas Rarefacciones, que dado, y hecho poso de las Sordezes, y con su precipitacion á las Cavernas subterraneas se cargó de mas materias impuras, y sudores dela tierra, varios sales, y particulas de los minerales, y fossiles, y otros que exprimio el Calor del fuego, de la tierra, con muchos terrones que de ella arrastró; porque con la preñez de tas materiales estuviese capaz de las grandes producciones á que Ds. la destinava; asistida del fuego, y el ether. La humedad, y Sutulencia fermentadas con la Crasitud empezavan como á quajarse, y corromperse, porque precediese la Corrupcion a las generacion. concibiendose por los grados de la fermentacion las moleculas Seminales, y Huevos mas preciosos que los posteriores. Exaltó Ds. la virtud de las aguas, y en este lugar le haze a la

question de como adquirió el agua, la virtud plastica para producir efecto de mayor nobleza que ella. explicalo conveniente para la inteligencia de las Causas, y enquanto ala eficiente dize, que solo fue D.s disponiendo todo aquello de que se constituye el efecto. Discurre despues lo q.l contribuyó cada Elem.to para la fabrica de los Animales: La proporcion entre estos elementos que pone en que la Conveniencia del proximo al proximo es dupla ala discrepancia, pero al remoto es dupla la de la discrepancia ala Conveniencia. Y halla con Gemelo muy racional, y util la doctrina de Platon en estas observaciones. Que los Animales se formaron despues de los Metales porque templado en su reparticion, el fuego los dexase en moderado Calor para el fomento; y despues de extraydo lo feculento para la formac.n de los Sensibles quedó con el ayre en el temperamento idoneo a los vivientes.

— La 2.a Creavit Deus cete grandia et omnes animas viventes atq. movabiles: es de los insectos. entra en la question de modernos y antiguos sobre las generaciones espontaneas. Discurre como los modernos.

— La 3.a de la ultima y necesaria disposicion para la vida, ponela en el primer movimiento de la Sangre, que con propia experiencia comprueva muy breve en la formacion del puncto Saliente.

— La 4 es de la vida, y largam.te discute todas las definiciones que le dan, y no halla que pueda haver alguna adequada a todas las especies, por ser termino equivoco.

La 5. de los varios modos de vivir. en D.s los Angeles los

hombres, y los Brutos. es explicad. de varias Sentencias con que concurre, y en la ultima se reserva ala question sig.

La 6. es del Alma de los Brutos. Creavit Deus omne animal viventes atq. motabile, quas produxerant aque in Species suas. extiendese en las trabajosas dificultades, en q. tropiezan las opiniones mas recibidas de peripateticos, y Cartesianos, y otras Singulares. y remitese para expresar la suya al examen de las 2 questiones siguientes, que son de las imperfecciones, y perfecciones del Alma de los Brutos.

– La 7. es dela imperfeccion del Alma de los brutos. con el examen, o Coteso dela diferencia que tienen dela racional.

– La 8.ª es de sus perfecciones. Actuales conocim.to sentido comun, apetito natural, imaginativa, y pasiones. Arguyese contra Gomez Pereyra.

– La 9.ª es dela naturaleza del Alma sensitiva = delas 3 questiones anteced.tes que toma para allanar dificultades, pasa ã expresar lo q. adivina. Y tomando la parte opuesta delos arithomas explica su Adivinazion despues. de conciliarla con la sagrada Escriptura, y los P.P. y exponerla ala Correccion dela S.ta Ig.a
y a. en que el Alma de los Brutos es Criada de D.s y Spiritu mortal sin propria Subsistencia, que explica con varias limitaciones.

– La 10. dela necesaria armonia del Cuerpo organico para la Subsistencia del Alma de los Brutos, y dela respiracion. Sobre esta se extiende, que la ha desde la primera formac.n y con los modernos la acierta en todos los vivientes.

– La 11. es dela indubitable respirac.n de los Peces por la observac.n

desus Organos. Es anatomia dilatada d[e]sta especie.

— La 12. del movim[ient]o de Spiritus en el Viviente, y su naturaleza. Adivinalos de una esencia, y innatos propagados de los primeros espiritus excitados d[e] la primera sangre, porque no son mas que la sangre mas purificada ã mera subtileza, y velocidad, que girando embia sus particulas a todos los miembros que baña la sangre, y aun a donde menos se cree, las quales penetran, y mueven. Y no solo es la particula mas refinada d[e] la sangre (porque esta es pariua, y estrujida) sino que se junta por su propria figura con otra particula d[e] fuego interno, y d[e] ether, y d[e] las tres se hace un minimo de Espiritus. Por el ethea lo corren todo. Por el fuego calientan, fomentan, separan, y penetran; por la sangre fortalecen, nutren y conservan las partes en su ser natural. Esta juntura d[e] particulas se hace en la misma sangre, dentro d[e] las dunicas, y venas en q[ue] corre, alargase algo en su formacion y en conciliar las opiniones, y en las diferentes figuras d[e] Corazon, segun las especies d[e] los Animales para dar algun bosquejo de su anatomia, oportuna para d[e]sta ocasion, porq[ue] le mira como fuente d[e] los Spiritus.

— La 13 y 14. es del movim[ien]to necesario de los Spiritus a las partes sensorias, pone en los Spiritus toda la maquina d[e] l Sentir, y por unico Sentido el tacto. Explica las especies contra los Peripateticos largam[en]te.

— La 15. trata d[e]l Sentido de la Vista, y como se efectua por el tacto y movim[ien]to d[e] los Spiritus. q[ue] mueve aqui la Luz que los hiere en los ojos los modifica, y imprime el movim[ien]to mysm[o]

que lleva por el parentesco de Ageneos que tienen con ella, y estos despues humando, y moviendo [los] pasan con ellos en aquella disposicion al Sentido comun donde los percive el Alma; La diferencia de los Modernos ma. està, en que no se vale de los Nervios, sino desnudam.te de los Spiritus y se alarga en la descripcion de los ojos.

La 16. es del Sonido, y le explica por Collision del Ayre con vibracion de Cuerpo no raro, ò de las disrupciones. Si es el Sonido vocal se figura immediato al ayre el Ether, ò ayre mismo, que con admirable velocidad, [que] lleva su figura à los Espiritus del Organo (que llaman ayre innato,) tomandolo los Espiritus dispuestos allì de la naturaleza para q. reciban la impression, y asi se haze el oyr por contacto del Ether, o ayre figurado. El cuerpo del Ayre que le figura, como un velo se rompe, con el impulso extraño, ò parte su textura, y de aqui se haze el Sonido, ò de la Collision. Corrobora con la Escritura su explicacion que despues extiende y defiende.

La 17 de la diferencia entre el Sonido, y la Voz; y de la mechanica de la naturaleza en el oyr: dize que el Sonido es Collision del ayre del modo referido. Que la Voz se dize quando el Son pasa por Organos dispuestos a la articulacion: y q. propriam.te conviene al hombre: Descrive la formacion de ella por la Comun. Arguye contra Maignan de q. supone q. dize, que no auria Sonido, sino huviese oydo. Explica como

adivina que percive el Alma lo que llega al oydo con detenida curiosidad.

— La 18. del Olfato, y como se huele por tacto, y por los Espiritus es comun, y anatomica.

— La 19. Del gusto lo mismo.

— La 20. De la necesidad de quietud en el viviente, y mas del sueño. Lo primero para la reparacion de los Spiritus, de cuyo retiro a lo interior relajados los Sentidos nace el Sueño. es difusa question en observaciones curiosas.

— La 21. Es de otra necesaria reparacion de Espiritus en el viviente por la comida. la Epigraphe dize todo su Asumpto.

— La 22. De la naturaleza de los Animales del 5.° dia, habla de los peces, y sus propriedades; y es mas tratado de historia natural, que de Philosophia.

— La 23 De la naturaleza de las aves es larga, y historica dissertacion.

Contienen 162 pliegos

Dia 6.°

Tomo 6.°

Producat terra animam viventem in genere suo jumenta et bestias, terræ secundum species suas.

Este tomo se ocupa en las obras del 6.° dia, en la formacion de los Animales, su descripcion anatomica, y finalmente del hombre

— La 1.ª Homina[?] es dela formacion de los Animales terrestres. Sig.do su Systhema describe su formacion. con discusion de las questiones incidentes, y fenece este Capitulo en la formacion del hombre.

— La 2.ª es, faciamus hominem. dela excelencia del hombre. se hace cargo de todo lo que han reparado otros en este asumpto. Y describe la hermosura, y proporcion exterior del hombre. Arguye contra la quiromancia.

— La 3.ª ad Imaginem et Similitudinem n[ost]ram. De la razon de semejanza del Alma racional á Dios dice que en el conjunto de perfecciones, y en que en el primer hombre era un retrato de Christo. explica los errores, y los confuta sobre la incorporeidad de las Almas.

— La 4.ª del modo de la Simplicidad del Alma racional. trata de la diferencia de Simplicidad entre Dios los Angeles, y las Almas. es doctrinal. En quanto a la union con el Cuerpo, la pone en D.s q.e la crio para hacer con el un Compuesto necesario á ambos. porque al Alma la crio en estado de adicionar su inteligencia con las especies, que le vendrian por el Cuerpo, y a este por depender del Alma sus operaciones; Los Gassendistas, y Peripateticos no errarán mal con esta doctrina. No asi los Cartesianos, o que opinen con Malebranche.

— La 5.ª Factus est homo in animam viventem. es de la Virtud del Alma racional, y toda la question es de las q.s suelen comunm.te moverse en las Escuelas.

— La 6.ª de la formacion de la muger. Edificavit Dominus Deus costam quam tulerat de Adamo, varios quesitos sobre la formacion de Eva

de la Costilla.
— La 7. de la hermosura de la muger. es casi un Comento de la Silua nup-
cial de Neuisano. cuyas 30 perfecciones dan argum.to a la question, o descrip.
— La 8.a de la necessaria dif.a de sexos para la propagacion. es anatomica de
toda esta materia, y de las questiones incidentes, y en nada se ajusta
a los Aristotelicos.

— La 9. Adā non inueniebatur adjutor similis ejus. es de la Concepcion
del hombre, ponela en la Conjuncion, y determinada mezcla del
esperma de entrambos sexos, desuerte que penetrada la substancia
actualm.te calida en el utero calido, mutuam.te se juntan por la homo
geneidad de Spiritus de semejante figura, de modo q. todos los q. residian
en el espherma, se unan con sus homogeneos, o semejantes. Di-
latase despues mucho en fundar, explicar, y describir su acerto
contra todos.

Q se contiene esta 6.a parte en 77 pliegos.

Añade al fin 4 disertac.s o discursos de la fabrica interna del hombre.
— la 1.a es de la Cauesa, y su anatomia — 15 pliegos.
— La 2.a es de la 2.a Region. es anatomica — 15 pliegos.
— La 3.a es de la 3.a Region. de la misma suerte. 15.
— La 4. es de la substancia, y instrum.tos de la Generac.on en el
Varon; tambien es anatomica. 15.

Despues ay un Indice copioso de cosas notable
de toda la Obra

Hallandose la Corte en Sevilla por los Años de 1730 vino aqui Dn. Francisco Amat Yerno de el Marques de Sn. Felipe (Cavallero Sardo hijo segundo de el Marqs. de Villa-Rios) y traxo esta Obra para imprimirla dedicada á alguna de las Personas Reales, segun dezia; puede juzgarse de su caracter por el hecho de volverse dexandola empeñada en poder de el Librero Dn. Lorenzo Nido de quien la compré en treinta Pesos Año 1753. Parece ser este el borrador: la Obra completa y perfecta la recogió el P. Pe. Brujuti Jesuita Confesor de el Marques al tiempo de su muerte en Holanda que ultimamente residia en Milan. Parece la compuso ó por lo menos la acabó el Autor durante su Embaxada de Genova.=

Divinationes Physicae

circa res naturales

Terrae

nova quadam via

inter omnes

veterum, recentiorumque opiniones excogitatae,

atque rationi, [illegible] sacrae paginae,

cuique [illegible] [illegible]

consonante

Iussu

Calamo et opera

Ex.mi D. D. Vicentij Bacallar, et Sanna Mar-

chionis a S.to Philippo Vicecomitis a [illegible]

Reg. Cath. Maiest. a Consiliis, Capitum Calaris,

et Galluri in Sardinia Gubernatoris, et Repre-

sentantis, nec non a Regiis Status [illegible]

Regis Legati. [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

Regii [illegible]

[illegible] [illegible]

Nunc adhuc in lucem [illegible]

Schema Dissertationis.

De systematis Physicorum.

Pars prima.

Propositum sit ostendere multorum systematum initia esse possibilia.

Ut claritati consulam, simulque brevitati serviam, ordinem geometricum, quatenus liceat, sequar, et methodum scholasticorum argumentando, ut res metaphysicę amant. | ~~Non sic per praesentem dissertationem~~ in physicis divinationibus, in quibus nos de omni scholasticâ formulâ

| Alia iucunda erit via

exemplum secuti virorum hujusce seculi doctissimorum a scholastica subtilitate, veriùs inani prolixitate in physicis abhorrentium. Quid quod nihil pro certo asserimus, sed divinamus duntaxat, ut alienissimum planè instituto nostro sit infinitâ illâ scholasticorum argumentatione rem implicare, quam potiùs illorum dicis expedire, et quam fieri possit brevissimè declarare mens est.

absoluimus, in obsequium huius seculi doctissimorum virorum, scholasticas subtilitatis minutias, et prolixitates in physicis abhorrentes, maximè ubi diuinamus, et nihil certi asserimus, non nobis competit infinito argumentorum numero, implicare rem, quam dilucidare nostri propositi ~~est breuitate possibili; tamen hic formę silogisticę obligamur.~~ Sint itaque definitiones earum rerum, quarum frequentior erit

mentio in hac dissertatione.

in re praesenti,

1.. Systema dicitur series quaedam pro=
=nuntiatorum, quae ad obscurum
aliquid declarandum, adstruitur.

2.. Systematis substantia, ut aiunt,
in re nostrâ, idest in explica=
tione universae naturae, sunt
principia, vel, ut alii loquun=
tur, initia, et elementa, ex
quibus corpora omnia Phy=
=sica conflata dicuntur.

3.. Caetera omnia, ex quibus integra
systemata coalescunt adjecta ap=
=pellabimus, vel accidentia syste=
=matum.

4.. Systema simplex appello non illud

quidem, quod ex multis prin=
=cipiis non componitur; sed
quod non complectitur prin-
=cipia, sive elementa multo=
=rum systematum.

5. Systema compositum est, quod
ex initiis plurium syste=
=matum componitur.

6. Systema varians illud voco,
quod non modò plurium
systematum initiis com=
=ponitur; sed in ejusmodi
initiorum usu variat
ad arbitrium; puta si
Platanos partim ex ma=
=teriâ, et formâ, cum

sive quod idem est, gravius ab argumentis oppositis impellantur: 3.° fieri facilé posse, et in rebus similimis contigisse jam, ut ipse qui paulò antea vehementiùs urgebatur argumento quopiam ad assensum, sub inde ab oppositis validiùs urgeretur ad dissensum. Hæc, inquam si diligenter consideret, intelliget profectò obnitendum esse adversùs propensionem illam, quam experitur ad assentiendum, ne scilicet in maximum erroris periculum sponte se induat sinè causâ. Sinè causâ, inquam, nullum enim est commodum in affirmatione, quod æquè percipi non possit ex sola cognitione virium argumenti, ut ita loquar, citra affirmationem. Qua ex re intelliges nihil hic statui, quod theologicæ sententiæ Probabilistarum, ut appellant, non apprimè conveniat. Sed hæc obiter indicasse satis est.

8. Possibile est, quod si existeret, nullam involveret, aut traheret contradictionem. Impossibile ex opposito est, quod si existeret,

vel involveret, vel traheret contradictionem.

Quia tamen censent aliqui non nulla intrinsecè possibilia; quorum scilicet prædicata non involvunt contradictionem, esse extrinsecè impossibilia; quatenus si existerent, sequeretur contradictio in Deo, proderit hæc etiam distinctè definire.

9. Possibile intrinsecè est, quod si existeret nullam involveret contradictionem in suis prædicatis.

10. Possibile tum intrinsecè, tum extrinsecè est, quod neque involveret in se contradictionem, neque inferret in alio possibili. Opposita impossibilia, ex his facilè per te definies.

1. Postulo primò, ut præjudicia omnia tantisper seponas, sive quæ ex domesticâ puerili institutione, et cæterorum hominum societate, sive quæ ex combibitis à puero scholæ cujuscumque

opinionibus hausta sunt. In rebus obscuris nemo nisi temerè pronuntiat: in claris, atque perspectis qui alieno uti malit judicio, quàm suo, non est cur inanem philosophandi, et improbum scribendi sumat laborem.

2. Secundò, ut quæ hic jejunè innuimus, aut divinamus veriùs quàm tradimus, uberiora ipse facias meditando; non nulla etiam apud scriptores, quos citabimus, accuratiùs explicata cognoscas. Nos enim intento veluti digito signamus viam, quam tecum capere non est otii nostri. Axioma 1. Prudentis est vitare, quatenus liceat, periculum erroris.

2. Ubi nihil occurrat, saltem probabile, nihil est pronuntiandum. Contra, ubi probabilis ratio sese offerat neque par, aut major sit in oppositum, pronuntiare liceat saltem conditionatè, in hunc modum divinamus: vel siquid in hac re affirmandum est, hoc potissimum.

His præmissis, cum propositum nobis sit (quemadmodum initio professi sumus) ostendere

in hac primâ parte multorum systematum initia esse possibilia; hac propositionum serie rem conficiemus.

Propositiones.

1. Multa ex cogitata sunt systemata simplicia (1) ad naturam explicandam.

(1) juxta definitionem 4.

2. Multa praeterea excogitare licet systemata pariter simplicia.

3. Hinc plura consurgent systemata composita. (2)

(2) juxta definitionem 5.

4. Ex iisdem systematis simplicibus longé plurima excogitari possunt variantia.

5. Non est pronunciandum impossibile ullum ex systematis simplicibus memoratis quoad substantiam. (3)

(3) juxta definit. 2.

6. Infertur neque ullum systema compositum, neque varians dicendum esse impossibile intrinsecé. (4)

(4) juxta definit. 9.

7. Eadem, idest composita, et variantia (de quibus tantum dubitari potest) non sunt dicenda impossibilia extrinsecé. (5)

(5) juxta definit. 10.

8. Si affirmare liceat aliquid esse possibile,

non sufficit, quod dubium sit utrum involvat, vel trahat contradictionem nec ne: unde falsum est effatum illud nonnullorum. In dubiis presumptio stat pro divinâ omnipotentiâ.

9. Neque sufficit, si absolute non appareat ulla contradictio involuta, vel consequens.

10. Sufficit tamen si nulla appareat contradictio involuta, vel consequens, quoties sermo est de re non nimis obscurâ, sive cujus idea sit nobis satis perspecta quoad multa predicata.

11. Ex superiore propositione sequitur multorum systematum simplicium initia dicenda esse possibilia.

12. Ex decimâ, et undecimâ fit possibilia esse dicenda possibilitate intrinseca multa pariter initia systematum compositorum, et variantium; atque adeo ipsa composita, et variantia, quoad substantiam.

13. Eadem initia systematum compositorum, et variantium dicenda sunt possibilia etiam extrinsece.

14. Colligitur ex omnibus dictis absolutè esse possibilia initia multorum systematum. Placuit autem continenti ordine propositiones omnes primæ hujus partis describere, ut totius argumentationis series, et vis uno veluti aspectu planius perspiciatur. Sed ne identidem ad hunc syllabum recurrendum sit, cum singulas probabimus, vel declarabimus, suo quæque loco repetentur. Ordiar itaque a primâ.

Prop. 1. Multa excogitata sunt systemata simplicia ad naturam explicandam.

Hoc videre est apud Strabonem, Diogenem Laërtium, Plutarchum[1], Sextum Empiricum[2], Ciceronem[3], Themistium[4].

Rem a tot scriptoribus tritam non est cur latius persequar.

2. Multa praeterea excogitare licet systemata pariter simplicia.

Quàm plura facilè proferre possem:

(1) De Placitis Philosophorum.
(2) Contra mathematicos Lib. 8., et in Lib. Pyrrhon Hypoth. 3.
(3) Quæst. Academ.
(4) Comm. in Aris.

facile, inquam; neque enim hic sermo est de integro systemate cum omnibus adjectis suis, sed de solis initiis, idest de systemate quoad substantiam; quod semel monuisse sufficiat; hoc quippe propositum est ostendere possibilia principia multorum systematum. Ad probandam propositionem satis fuerit specimen subjicere nonnullorum. Primum esto hujusmodi deductum ex ideis systematis Peripatetici pervulgati. Ex eo itaque systemate duę statim emergunt rerum ideę. Altera est materię inertis, quę 1.° prębet sese ad quodlibet corpus physicum conflandum; 2.° passivè se habet ad formam, eamque sustentat. Si abjicias hoc passivè se habere, hoc sustentare, reliqua tibi erit idea materię inertis prębentis sese duntaxat ad corpus quodlibet conflandum. Hoc esto unum ex initijs novi systematis. Altera verò Peripateticorum idea est formę; quę proponitur.

1°. tanquam aliquid actuosum, et inquies.
2°. tanquam aliquid eductum ex materiâ, ab eâ sustentatum, eam exigens.
Rursus hęc postrema rejice, et arripe illud primum prędicatum operosum, idque identifica (ut loquuntur) cum alterâ quadam materię specie. Habebis materiam inertem, et materiam actuosam, ex quibus elementis omnia conflata esse defendes. At veró, ne erres, cum dico materiam operosam, non intelligo materiam prędditam vi duntaxat mutandi locum; non enim discederem ab Epicuro, et Democrito; sed eâ omni vi prędditam, et facultate, quam formis suis liberaliter impertiunt Peripatetici. Licebit itaque totidem materię operosę species ponere, quot formarum sunt apud Peripateticos: licebit etiam numerum contrahere, et supre-

ma

quasdam genera desfinire, ex quibus invicem conjugatis, atque permixtis tota rerum varietas existat. Et ne frustra materia iners in scenam inducta videatur, non absurde quispiam hoc illi veluti munus assignaverit, ut vividae illi, atque operosae apte interjecta solidiorem, et constantiorem utriusque plexum efficiat, atque contineat; ut enim actuosae proprius est, sic ignavae quies, et otium.

Alter vero ad arctissimam, et constantissimam partium inter se copulationem, sufficere censebit ipsas particularum figuras; quapropter hamatas, striatas, angulatas, aliasque ejusmodi a Corpuscularibus mutuabitur; solaque materia operosa contentus, ignavam repudiabit. Existent hinc alterius systematis rudimenta a superiore quidem dissidentis, quatenus inertem materiam non admittit; a corpuscula-

ribus

vero, quatenus materię suę vim
tribuit, saltem incoatam, non ad
motum duntaxat, sed etiam v. g.
ad sentiendum. Formas materię
concreatas in ipso rerum exordio
clarissimus vir Leibnitius commen-
tus est; quâ ratione et Peripateticam
eductionem vitavit vir doctus, quam,
uti non semel ostendit, minimè conco-
quebat; et simul corpuscularium iner-
tiam excludebat. Vides hinc novas
extrundi facilè posse ideas principio-
rum physicorum.

Novemus jam aliquid circa ideas corpuscu-
larium. Horum systemata corpuscu-
lorum figuris, positu, ac motu conti-
nentur; ex quibus rerum omnium
ortus, incrementa, et mutationes ex-
plicant. Sed plerique motus corpus-
culorum primigenios, quàm paucissi-
mos,

figuras quàm plurimas statuunt, ex quibus complexiones, nexusque innumeros existere necesse est. Age tu, tolle si libet figurarum varietatem hanc tantam, tamque multiplicem, et tres, quattuorve duntaxat ex omni numero maximè inter se dissidentes retine; ita tamen ut motus excogites pariter varios, atque multiplices, qui in figurarum locum succedant, remissos alios, alios celeres, obliquos quosdam, rectos alios, hos in spiram reflexos, illos ad angulum fractos, ac veluti subsultantes. Experimento comperies tantundem ad naturę phaenomena explicanda valere varios materię motus, quantum figuras.

Rursus cum alii corpusculis penè singulis inania quędam spatiola interjiciant, horum quoque inanium spatiorum varietas verinde explicabit phaenomena, ac varietas figurarum

in partibus materiæ. Porro ex quattuor tantum materiæ figuris, nunc hac, nunc aliâ ratione dispositis, infinita vis variarum figurarum in vacuis interjectis exsurgit, ut etiam, si hanc viam inire placeat, nihil sit admodum cur aliis invideas particulas illas modis innumeris conformatas.

Licet præterea excogitare adjectum materiæ cuilibet spiritum tanquam formam; ita tamen ut tres distinguantur hujusmodi spirituum gradus; in quorum primo sint animi, ac mentes hominum, cognoscentes tum quæ sibi adjacent, tum se, et cognitiones suas; in secundo animæ brutorum cognoscentes quidem quæ circa se fiunt, sed non se, neque cognitiones suas; in tertio verò

5= 6

gradu sint formæ spirituales cæterorum corporum; neque se, neque quidquam extra se cognoscentes, sed præditæ duntaxat vi quadam mutandi locum, juxta determinatam motus directionem. Huc aliquâ ratione trahi possunt non ii modò qui defendunt animam mundi, et per mundum divisam, ut multi Platonici; sed illi etiam, qui ponunt in rebus creatis omnibus spiritum vitæ, ut ex Trismegisto Jacobus Lotyl.

Sunt et aliæ in promptu ideæ aliorum initiorum, ex quibus systemata ad arbitrium cudi possint; sed cum paucis exponi nequeant, satius fuerit lectoris ingenio excogitandas relinquere; hæc enim pauca delibasse, satis superque est ad propositionem probandam. Qui autem hæc excogitari posse negat (non dico esse possibilia; quod est alterius loci) sed qui animo effingi neget posse, is mihi vel nunquam, vel semper somniare videatur.

3. Hinc plura consurgent systemata composita.

Descendit evidenter ex superioribus duabus propositionibus. ex 1.ª enim multa sunt excogitata systemata simplicia; et ex 2.ª Multa praeterea pariter simplicia excogitare licet: sed ex systematis simplicibus inter se copulatis resultant composita (1) ergo si ex multis simplicibus plura resultant copulata, ex multis simplicibus plura consurgent systemata composita. ex multis autem simplicibus componentibus plura resultant copulata; quod nemo nescit qui mathematica attigerit, cum ex componentibus inter se diversis quinque consurgant composita pariter dissimilia sex et viginti; ex sex septem supra quinquaginta; ex septem, centum et viginti, et sic deinceps: ergo v. g. si dederis

(1) ex difin. 5.

excogitata, et excogitabilia systemata simplicia esse septem, manifestè fiat excogitari posse composita viginti supra centum. Rucellaius certè ex veterum monumentis systemata sex et triginta collegerat in Libros Duodecim collecta, quos fato præreptus non edidit. Facilè ergo quisque concesserit saltem sex, septemve simplicia systemata, cum norit ex antiquis collecta tam multa.

2. Ex iisdem systematis simplicibus excogitari possunt variantia longè plurima.

Evidens pariter est ex dictis: nam ex præcedente plura systemata composita resultant ex simplicibus: sed ipsa composita rursus multiplicari possunt in variantia non modò pro numero specierum, sed pro numero individuorum: (2) ergo ex iisdem systematis simplicibus excogitari possunt variantia longè plurima.

(2) ex difin. 6.

3. Non est pronuntiandum impossibile ullum ex memoratis systematis simplicibus quoad

substantiam, idest principia ipsorum.

Monitum. Ex ipsis verbis hujus propositionis apparet debuisse in primâ, et secundâ propositione exponi dilucidè ideas principiorum, de quibus nunc sermo est; ita ut rite eorum perspectâ naturâ, tutò procedi posset ad quærendum de eorum possibilitate. Sed quia hoc paucis verbis præstari non poterat; et pro certo habeo lectorem eruditum quinque saltem systematum initia clarè nosse, idest Peripatetici, Epicurei, Cartesiani, elementaris, Chymici, et Mosaici, non fuit cur actum agerem hæc planius declarando. Poteram autem his esse contentus, ex quibus resultant composita systemata sex et viginti, variantia ad arbitrium plurima. Placuit tamen aliorum specimen præbere, quæ excogitari præterea possunt, ea seligendo in declaratione 2.ª

propositiones, quae faciliùs explicari, et intelligi posse videbantur. De his si claram, et perspicuam ideam efformas animo, vel ex dictis a me, vel per te ipse meditando, bene est; pergere potes philosophando per sequentes propositiones, quibus quaeremus de earum idearum possibilitate. Sin autem aliquae tibi obscurae penitùs videntur, quemadmodum illa fortasse de tribus spirituum gradibus, quam longum esset exponere dilucidè, et vindicare, has rejice, non repugno; neque de his dicta putato quae sequentur. Jam ergo, contracto sermone ad eas principiorum ideas, quas clarè, et nitidè animo depingis, pleraque rei praedicata exprimendo.

Probo propositionem. Si nulla sit ne probabilis quidem ratio asserendi contradictionem involvi, vel trahi ab hujusmodi systematum principiis, non est hoc pronuntiandum. Sed ne probabilis quidem ratio est: ergo non est pronuntiandum involvi in his, vel trahi

contradictionem: ergo non est pronun-
tiandum esse impossibilia.

Major hujus discursus est ipsum Axioma.
Consequentia prima legitima est: secun-
da aperte colligitur ex definitione
octava. Minor circa cætera systema-
ta manifesta est; qui enim illis adver-
santur, ne conantur quidem probare
in eorum principiis contradictionem.
Reliquum ergo esset, ut refellerem
fallaces quasdam conclusiunculas,
quibus corpusculares contendunt pro-
bare impossibilia principia systema-
tis Peripatetici, sed has vel per te ipse
dissolvere facilè potes, vel ab aliis
dissolutas apud alios passim legere.
Mihi certè tanti non sunt, ut diu-
tiùs immorer.

Porro ne dissimulari hic putes argumen-
ta, quibus alii probant impossibilem
materiam prorsùs atomam, alij ex
opposito impugnant eandem materiam

secabilem in infinitum; adverte nos in superioribus ab utroque præscindere; neque enim prorsus necesse est quidquam hac in re statuere, vel supponere, cum satis aliunde distingui possint indicata duo systemata Corpuscularium, omnia explicantium per materiam figuratam, et mobilem; quod pariter fieri potest, sive materia atoma sit, sive divisibilis. Quare neque de minore superest dubitatio, et totus discursus constat.

6. Infertur neque ullum systema compositum, neque varians dicendum esse impossibile intrinsecè.

Infertur, inquam, manifestè; nam, ex definitionibus quintâ, et sextâ eadem sunt initia componentia systematum simplicium, ac compositorum, et variantium: sed initia componentia simplicium non sunt pronuntianda impossibilia, ex propositione superiore: ergo neque pronuntianda impossibilia componentia compositorum, et variantium. Sed neque pronuntianda est impossibilis ipsa compositio: ergo ex nullo capite pronuntianda

sunt impossibilia systemata composita, et variantia. Postrema consequentia certa est; quia non ex alio capite dici possunt intrinsecè impossibilia, nisi vel ex componentibus, vel ex ipsâ compositione. Minor subsumpta probatur; quia ipsa compositio nihil dicit ex parte objecti, prœter entitatem componentium, et superaddit tantum considerationem intellectus colligentem, quœ certè non repugnat: ergo si entitates componentes non repugnant, neque repugnare dicenda est compositio. Prior autem syllogismus totus est evidens.

Adde argumentum, quo probabam superiorem propositionem. Si non sunt dicenda impossibilia systemata simplicia ne probabilis quidem ratio probat involvi contradictionem in variantibus, et compositis: si ita est, neque hœc dicenda sunt impossibilia: ergo

I. eadem, idest composita, et variantia non

sunt dicenda impossibilia extrinsecè.

Impossibilia extrinsecè sunt ex definitione decima, quę si existerent, traherent contradictionem in Deo: atqui hoc non est dicendum de memoratis systematis compositis, et variantibus: ergo ea dicenda non sunt impossibilia extrinsecè. Minor hujus syllogismi, in quâ solâ potest esse difficultas, probatur dissolvendo argumentum unicum adversarium, quo soluto, totus discursus evidens est.

Argumentum autem est hujusmodi; Deus nihil facere potest frustra: sed si Deus mundum conderet juxta systemata vel composita, vel variantia, aliquid faceret frustra: ergo Deus hoc non potest; ergo, ut cumque ipsa systemata non sint impossibilia intrinsecè, sunt tamen impossibilia extrinsecè. Minorem autem sic probant. Si Deus mundum conderet juxta systemata prędicta, pluribus uteretur initiis ad obtinendam hanc rerum varietatem, quàm sit necesse, cum ea ipsa obtineri possit, puta per materiam, et formam: ergo

aliquid faceret frustra.

Respondeo primò, distinguo majorem: quatenus ea significet, Deum nihil facere posse extra se, quin illud ordinet, et referat ad aliquid extra se, nego; sequeretur enim mutua causalitas in genere causæ finalis, vel processus in infinitum; quatenus verò significet Deum nihil posse facere, quin illud referat ad seipsum, suumque placitum concedo; et distinguo pariter minorem. Si Deus mundum conderet, juxta systemata composita, aut variantia, aliquid frustra faceret, idest non referendo ad ullum finem extra se, omitto minorem, non referendo ad seipsum, suumque placitum, nego minorem, et consequentiam. Ad probationem autem minoris, patet ex dictis quid sit respondendum. Item pe pluribus initiis uteretur Deus non ad eam tantùm varietatem obtinendam, quam esto, posset per pauciora obtinere, sed quia ita ipsi Deo placeret.

Do, inquam, quod tamen est apertè falsum, existere posse eandem varietatem ex pluribus initiis, ac ex paucioribus: profectò enim si plura sunt rerum initia, utcumque in illa major deprehendi possit varietas hominum oculis vel ingeniis, existet tamen, ut patet ex ipsis terminis, varietas quædam major entitativa, ut scholæ loquuntur, eaque deprehendi poterit mentibus Angelorum, vel certè cognoscetur ab ipso Deo. Quid ergo prohibet Deum velle hanc ipsam varietatem majorem entium sibi uni cognitam? Et sanè, si rem diligenter excutias; quidquid Deus facit, resolvendum tamen est in liberrimum Dei placitum, tanquam finem ultimum, seu, ut alii loquuntur, in Divinam essentiam, tanquam in rationem unicam formalem volendi quidquid vult. Quod placet paucis ostendere in hunc modum. Deus mundum condidit. Quare? Ad gloriam suam, inquis. Gloriam ipsam suam, de quâ hic loquimur, cum sit aliquid contingens, quare voluit? Respondendum est; quia Deus ex libertate suâ ita se determi-

quod nisi dicatur, sequitur circulus manifestus, vel processus in infinitum. Quid ergo me quoque prohibet dicere voluisse Deum pluribus uti principiis, cum æquè posset uti paucioribus, quia ex libertate suâ ita se determinavit. Vides omnia planè esse paria.

Sed aliter responderi posset facilius, concedendo majorem syllogismi, et negando minorem. Ad hujus verò probationem, concedendo rursus antecedens, et negando consequentiam. Quia præter hanc varietatem apparentem, quam ultro damus obtineri potuisse per pauciora principia, potuit Deus alium finem intendere, id est gloriam sibi resultantem ex ipsa multitudine, et varietate principiorum ab Angelis cognitâ, quod idem ab omnibus dicendum esse de multiplicatione quorundam individuorum, possem facilimè ostendere. Sed res clara est, et prima responsio videtur magis radicalis, ut in hac secundâ non nimis

8=

sit immorandum.

8. Ut affirmare liceat aliquid esse possibile, non sufficit, si dubium sit, utrum illud involvat, vel trahat contradictionem, nec ne: unde falsum est effatum illud nonnullorum. In dubiis presumptio stat pro divinâ omnipotentiâ. Hec propositio ex jactis supra fundamentis, sic concluditur. Si dubium sit utrum aliquid involvat, aut trahat contradictionem nec ne, nihil est quod movere possit gravem virum ad pronunciandum: neque involvit contradictionem, neque trahit: ergo nihil est probabile; ergo nihil est pronunciandum.

Antecedens et per se evidens est, intellectis ritè terminis, et declaratur etiam ulterius ex primo Axiomate; qui enim ita moveretur ad pronunciandum in re dubiâ, non vitaret quatenus licet, periculum erroris, ut est manifestum, adeoque, ex dicto Axiomate, prudens non esset. Prima consequentia evidens est ex definitione septimâ; secunda pariter consequentia

liquet ex Axiomate secundo.

Sed de hoc argumento vide eruditè, et solidè disserentem Fulgentium Castiglione (1) Invenies Recentiores multos hallucinatos in adstruendo effato illo In dubiis. Sed veterem alicujus notæ ab eo longè abhorrere.

9. Neque sufficit si absolutè nulla appareat contradictio involuta, vel consequens. Ratio manifesta est: quia etiam si non probetur contradictio involuta, vel consequens; potest tamen res esse adeo obscura, et cujus tot lateant prædicata, ut prudentissima, et vehemens sit suspicio latentis contradictionis: sed si res ita se habeat non est prudentis pronunciare rem esse possibilem, ex primo Axiomate; non enim vitaret, quatenus licet, periculum erroris, qui cum prudentissimâ, et vehementi suspicione latentis contradictionis, pronunciaret nullam latere: ergo etiam si nulla appareat contradictio &c. Minorem

(1) In Phys.

hujus syllogismi satis per se manifestam,
ut etiam exemplo declarem, interrogo.
In obscuro loco, neque tibi satis noto, quam
vis neque videas quemquam, neque vocem
audias, aut strepitum, non ne temere pro-
nunciares neminem latere? Perinde est
in re nostrâ. Ipsæ enim tenebræ suspicio-
sum nescio quid habent, et meticulosum.

10. Sufficit tamen, si nulla appareat contradictio
involuta, vel consequens, quoties sermo est
de re non nimis obscurâ, sive cujus idea sit
nobis satis perspecta quoad multa prædicata.
Probatur propositio. Cum enim res est ejusmo-
di, de quâ quæritur, consurgit illico in ani-
mo cogitantis proclivitas quædam, atque
adeo impetus ad affirmandum, ac veluti
inchoata assensio, quam in se quisque ex-
peritur: ea autem oritur ex hoc argu-
mento. Siquid lateret absurdi in re non
admodum obscurâ, plane occurreret atten-
te meditanti: non occurrit autem: non latet
igitur. Quod autem assumitur in hoc
argumento, fore, si qua lateret contradictio,

ut diligenter meditanti rem non obscuram occurreret, tam est probabile, quam nos ad errorem, aut ignorationem a naturâ non esse factos. Certè hoc admiserint tum quos supra reprehendebamus de possibilibus etiam cum dubia sunt, vel obscura judicantes, tum cæteri, quod sciam omnes. Nequid tamen dissimulem, cum nulla planè res sit tam jejuna, tamque nobis perspecta uti si altiùs introspicere cœperimus, non emergant illico prædicata permulta, quæ non satis sint explorata, equidem censeo non esse huic argumento acquiescendum. Sed cum nulla necessitas hoc loco postulat diligentius examen, placet hac viâ progredi juxta communes ideas.

11. Ex superiore propositione sequitur multorum systematum simplicium initia dicenda esse possibilia.

Probatur: quia ex superiore propositione: ea licet pronunciare possibilia, quorum

idea nobis satis perspecta est, et nullam præ=
fert contradictionem involutam, vel consequen=
tem: sed hujusmodi sunt multorum systema=
tum simplicium initia: ergo. &c.

Quod attinet ad probationem hujus minoris, vide mo-
nitum, et probationem subjectam proposi-
tioni quintæ. Cætera patent.

12. Ex decimâ, et undecimâ fit possibilia esse dicenda
possibilitate intrinsecâ multa pariter initia
systematum compositorum, et variantium: at=
que adeo ipsa composita, et variantia, quoad
substantiam. Probatur aliter efferendo argu-
mentum, quo supra probavimus propositionem
sextam. Nam, ex definitionibus sextâ, et septi=
mâ eadem sunt initia, seu componentia syste-
matum simplicium, ac compositorum, et varian-
tium; sed componentia simplicium dicenda sunt
possibilia, ex propositione undecimâ; ergo etiam
compositorum, et variantium. Sed etiam ipsa
compositio, et variatio systematum composito=
rum, et variantium dicenda est possibilis, ex pro=
positione decimâ (quippe cujus idea satis clara

imò manifesta nullam præsefert contradi-
ctionem) ergo absolutè systemata ipsa va-
riantia, et composita quoad substantiam
dicenda sunt possibilia. Si quid hic mi-
nùs perspicuè dictum videatur, clarescet
recolendo jam dicta ad propositionem 6.^am^

13. Eadem systemata composita, et variantia dicen-
da etiam sunt possibilia extrinsecè.

Probatur: ex propositione decimâ, ea dicenda
sunt possibilia, quorum idea satis cla-
ra est, et nullam involvit, aut trahit
contradictionem: sed systematum com-
positorum, et variantium clara est idea,
spectatis initiis, ex propositione unde-
cimâ, et sextâ, ex quibus constat ea-
dem esse ac initia simplicium: nullam
verò involvunt contradictionem ex pro-
positione sextâ; nullam pariter tra-
hunt, ex propositione septimâ, ubi reje=
cimus unicum argumentum adversa-
riorum: ergo hæc systemata dicenda
sunt absolutè possibilia: ergo etiam
extrinsecè.

Aliter brevius. Toties hæc systemata dicenda esse possibilia extrinsecé, quoties eorum idea clara esset, et nullam traheret contradictionem, ex propositione decimâ, et definitione decimâ: sed horum systematum idea est clara; et nullam trahit contradictionem, ex propositione septimâ: ergo. &c.

12- Colligitur ex omnibus dictis absoluté esse possibilia multa systemata.

Res manifesta est. Videor enim ex dictis posse jure meo sumere pro possibilibus initio septem v. g. systematum simplicium: non enim arduum admodum videtur efformare sibi claras eorum ideas, quibus positis evincuntur plané possibilia, cum nulla in illis eluceat contradictio.

Porro ex septem systematis simplicibus, consurgunt illico centum, et viginti composita realiter inter se diversa; eaque omnino possibilia probata sunt, si possibilia sint simplicia.

Postremó hæc ipsa systemata variari possunt non modo pro numero specierum, sed etiam pro numero individuorum cujusque speciei; ut eorum multitudo nullo certo numero

possit comprehendi. Rursus autem hæc ipsa systemata variantia omnia possibilia esse conclusimus. Plurima ergo, et supra certum quemvis numerum plura possibilia sunt systemata, quod erat probandum.

Observa porro, ad progressum argumentationis, quam instituo, ne hoc quidem necesse esse, ut solidè probentur possibilia tot systemata; sed omnino satis esse, si vehemens oriatur suspicio de ipsorum possibilitate, itaut citra temeritatem negari absolutè non possit. Hoc ubi animadverteris, mirari desines non esse validiùs, et fusiùs assertum singulorum possibilitatem, quod non erat admodum difficile. Sed nimirum rem minimè necessariam operosiùs persequi non est visum.

[illegible] divinationes

De systematis Physicorum.

Pars prima.

Propositum sit ostendere multorum systematum initia esse possibilia. Ut claritati consulam, simulque brevitati serviam, ordinem geometricum, quatenus liceat, sequar, et methodum scholasticorum argumentando, ut res metaphysicę amant. Alia ineunda erit via in physicis divinationibus, in quibus nos ab omni scholasticâ formulâ absolvimus, exemplum secuti virorum hujusce saeculi doctissimorum a scholastica subtilitate, verius inani prolixitate in physicis abhorrentium. Quid quòd nihil pro certo asserimus, sed divinamus duntaxat, ut alienissimum plané instituto nostro sit infinitâ illâ scholasticorum argumen-

ratione

rem implicare, quam potius illorum tricis expedire, et quam fieri possit brevissimè declarare mens est. Sint itaque definitiones earum rerum, quarum frequentior erit mentio in hac dissertatione.

1. Systema dicitur in re præsenti series quælibet pronuntiatorum, quæ ad obscurum aliquid declarandum adstruitur.

2. Systematis substantia, ut aiunt, in re nostrâ, idest in explicatione universæ naturæ, sunt principia, vel, ut alij loquuntur, initia, et elementa, ex quibus corpora omnia Physica conflata dicuntur.

3. Cætera omnia, ex quibus integra systemata coalescunt adjecta appellabimus, vel accidentia systematum.

4. Systema simplex appello non illud quidem, quod ex multis principiis non componitur; sed quod non complectitur

principia, sive elementa multorum systematum.

5. Systema compositum est quod ex initiis plurium systematum componitur.

6. Systema varians illud voco, quod non modo plurium systematum initiis componitur; sed in ejusmodi initiorum usu variat ad arbitrium; puta si Platanos partim ex materiâ, et formâ, cum Peripateticis constare censeat, aut suspicetur; partim ex Atomis, cum Epicureis. Discriminatur autem hujusmodi systema a composito; quód compositum diversis principiis non utatur nisi ad res explicandas, quæ diversæ videantur: varians veró etiam ea, quæ ejusdem rationis videntur, vel explicat, vel suspicatur esse explicanda per principia diversorum systematum.

7. Probabile est, quod eo nititur argumento, quod gravem virum satis impellere censeatur ad assentiendum: improbabile est,

quod nullo ejusmodi argumento nititur.
Magis, minusve probabile est, quod magis, minusve salido argumento fulcitur; modo sufficiat viro gravi ad assentiendum.

Scholion.

Hac probabili definitione vulgatâ utimur; neque enim opportunum videtur eam ad examen revocare. Caeterum ex reliquâ dissertatione colliget lector quid censeam; neque pigebit hic paucis indicare. Sapiens quisque considerans argumentum, quod probabilius sibi est, experitur se vehementius impelli ad assensum, quàm ab oppositis ad dissensum. Sed si animadvertat passim contingere 1°., ut qui ea specie ducti assentiuntur, incidant in errorem, eumque postea deprehendant: 2°. alios esse permultos, eosque graves viros, quibus oppositum probabilius sit,

2.,, Peripateticis constare censeat, aut suspicetur; partim ex Atomis, cum Epicureis. Discriminatur autem hujusmodi systema à composito; quòd compositum diversis principiis non utatur nisi ad res explicandas, quæ diversæ videantur: varians verò etiam ea, quæ ejusdem rationis videntur, vel explicat, vel suspicatur esse explicanda per principia diversorum systematum.

1.,, Probabile est, quod eo nititur argumento, quod gravem virum satis impellere censeatur ad assentiendum: improbabile est,

quod nullo ejusmodi argu=
=mento nititur.

Magis, minusue probabile est,
quod magis, minusue solido
argumento fulcitur; modò
sufficiat viro graui ad as=
=sentiendum. *

8." Possibile est, quod si existeret,
nullam inuolueret, aut tra=
=heret contradictionem. Im=
=possibile ex opposito est,
quod si existeret, vel inuolu-
=eret, vel traheret contra=
=dictionem.

Quia tamen censent aliqui
non nulla intrinsecè possi-
=bilia;

* Scholion

Hac probabilis* definitione vulgatâ utimur; neque enim opportunum videtur eam ad examen revocare. Cæterum ex reliquâ dissertatione colliget Lector quid censeam; neque pigebit hic paucis indicare. Sapiens quisque considerans argumentum, quod probabilius sibi est, experitur se vehementius impelli ad assensum, quam ab oppositis ad dissensum. Sed si animadvertat passim contingere 1.º, ut qui eâ specie ducti assentiuntur, incidant in errorem, eumque postea deprehendant: 2.º alios esse permultos, eosque graves viros, quibus oppositum probabilius sit, sive quod idem est, gravius ab argumentis oppositis impellantur: 3.º fieri facilè posse, et in rebus simillimis contigisse jam, ut ipse qui paulò antea vehementius urgebatur ~~ab~~ argum.^to quopiam ad assensum, subinde ab oppositis ~~fortius~~ validius urgeretur ad dissensum. Hæc, inquam si diligenter consi-

-deret, intelliget profectò obnitendum esse adver-
sus propensionem illam, quam experitur ad assen-
tiendum, ne scilicet in maximum erroris pe-
riculum sponte se induat sine causâ. Sine
causâ, inquam, nullum enim est commodum
in affirmatione, quod aequè percipi non
possit ex sola cognitione virium argu-
menti, ut ita loquar, citra affirmationem.
Quo ex te intelliges nihil hic statui, quod
Theologiae sententiae Probabilistarum, ut appellant,
non apprimè conveniat. Sed haec obiter indi-
casse sit satis.

Inserendas fol. 12 ante num. 8.

quorum scilicet prædicata non involvunt contradictionem, esse extrinsecè impossibilia; quatenus si existerent, sequeretur contradictio in Deo, poderit hæc etiam distinctè definire.

9.„ Possibile intrinsecè est, quod si existeret nullam involveret contradictionem in suis prædicatis.

10.„ Possibile tum intrinsecè, tum extrinsecè est, quod neque involveret in se contradictionem, neque inferret in alio possibili. Opposita impossibilia, ex his facilè per te definies.

1.,, Postulo primò, ut præjudicia omnia tantisper seponas, sive quæ ex domesticâ puerili institutione, et cæterorum hominum societate, sive quæ ex combibitis à puero scholæ cujuscumque opinionibus hausta sunt. In rebus obscuris nemo nisi temerè pronunciat: in claris, atque perspectis qui alieno uti malit judicio, quàm suo, non est cur inanem philosophandi, et improbum scribendi sumat Laborem.

2.,, Secundò, ut quæ hic jejunè

3.. innuimus, aut divinamus ve-
rius quam tradimus, uberiora
ipse facias meditando; non nul-
la etiam apud scriptores, quos
citabimus, accuratius explicata
cognoscas. Nos enim intento
veluti digito signamus viam,
quam tecum carpere non est otii nostri.

Axioma 1. Prudentis est vitare, quatenus liceat, periculum erroris.

2... Ubi nihil occurrat saltem pro-
babile nihil est pronunciandum.
Contra, ubi probabilis ratio sese
offerat neque par, aut major sit
in oppositum, pronunciare liceat

saltem conditionatè, in hunc modum diuinamus: vel siquid in hac re affirmandum est, hoc potissimum.

His præmissis, cum propositum nobis sit (quemadmodum initio professi sumus) ostendere in hac primâ parte multorum systematum initia esse possibilia; hac propositionum serie rem conficiemus.

Propositiones.

1. Multa excogitata sunt systemata simplicia (1) ad naturam

(1) iuxta definitionem 4.

explicandam.

2. Multa præterea excogitare licet systemata pariter simplicia.

3. Hinc plura consurgent systemata composita.(2)

(2) iuxta definitionem 5.

4. Ex iisdem systematis simplicibus longè plurima excogitari possunt variantia.

5. Non est pronunciandum impossibile ullum ex systematis simplicibus memoratis quoad substantiam.(3)

(3) iuxta definit. 2.

6. Infertur neque ullum systema compositum, neque variens dicendum esse impossibile intrinsecè.(4)

(4) iuxta definit. 9.

7. eadem, idest composita, et va-
-riantia (de quibus tantum
dubitari potest) non sunt
dicenda impossibilia extrin-
-secè (5)

(5) iuxta definit. 10.

8. Vt affirmare liceat aliquid
esse possibile, non sufficit,
quod dubium sit utrum
involuat, vel trahat con-
-tradictionem nec ne: unde
falsum est effatum illud
nonnullorum. In dubiis
præsumptio stat pro divi-
-nâ Omnipotentiâ.

9. Neque sufficit, si absolutè
non appareat ulla contradictio

4...

involuta, vel consequens.

10... Sufficit tamen si nulla appareat contradictio involuta, vel consequens, quoties sermo est de re non nimis obscurâ, sive cujus idea sit nobis satis perspecta quoad multa prædicata.

11... Ex superiore propositione sequitur multorum systematum simplicium initia dicenda esse possibilia.

12... Ex decimâ, et undecimâ fit possibilia esse dicenda possibilitate intrinseca multa pariter initia systematum compositorum, et variantium; atque adeo ipsa composita,

et. variantia, quoad substan=
=tiam.

13. Eadem initia systematum compositorum, et varian=
=tium dicenda sunt possi=
=bilia etiam extrinsecè.

14. Colligitur ex omnibus dictis absolutè esse possibilia initia multorum systematum.
Placuit autem continenti ordine propositiones omnes primæ hujus partis descri=
=bere, ut totius argumenta=
=tionis series, et vis uno veluti aspectu planiùs perspiciatur. Sed ne identi=
=dem

ad hunc syllabum recurren-dum sit, cum singulas proba-bimus, vel declarabimus, suo quæque loco repetentur. Ordiar itaque à primâ.

Prop. 1.a

Multa excogitata sunt systemata simplicia ad naturam expli-candam.

Hoc videre est apud Strabonem, Diogenem Laërtium, Plutar-chum,[1] Sextum Empiricum,[2] Ciceronem,[3] Themistium.[4] Rem à tot scriptoribus tritam non est cur latius persequar.

(1) De Placitis Philosophorum.

(2) Contra mathematicos libro 8., et in libro Pyrrhon Hypoth. 3.

(3) quæst. Academ.

(4) comm. in Arist.

2.

Multa præterea excogitare licet systemata pariter simplicia. Quam plura facilè proferre pos-sem:

facilè, inquam; neque enim hic sermo est de integro systemate cum omnibus adjectis suis, sed de solis initiis, idest de systemate quoad substantiam; quod semel monuisse sufficiat; hoc quippe propositum est ostendere possibilia principia multorum systematum. Ad probandam propositionem satis fuerit specimen subjicere nonnullorum.

Primum esto hujusmodi deductum ex ideis systematis Peripatetici pervulgati.

Ex eo itaque systemate duæ sta=
=tim emergunt rerum ideæ. Al=
=ra est materiæ inertis, quæ 1.º
præbet sese ad quodlibet corpus
physicum confidum; 2.º pas=
=sivè se habet ad formam, eam=
=que sustentat. Si abjicias hoc
passivè se habere, hoc susten=
=tare, reliqua tibi erit idea
materiæ inertis præbentis sese
duntaxat ad corpus quodlibet
confiandum. Hoc esto unum;
ex initiis novi systematis.
Altera verò Peripateticorum
idea est formæ; quæ proponitur.
1.º tanquam aliquid actuosum,
et inquies. 2.º tanquam aliquid

=eductum ex materiâ, ab eâ
sustentatum, eam exigens.
Rursus hæc postrema rejice,
et arripe illud primum
prædicatum operosum, idque
identifica (ut loquuntur)
cum alterâ quadam mate=
=riei specie. Habebis mate=
=riam inertem, et mate-
=riam actuosam, ex quibus
elementis omnia conflata
esse defendes. At verò, ne
erres, cum dico materiam
operosam, non intelligo
materiam præditam vi dun=
=taxat mutandi locum:
non enim discederem ab

Epicuro, et Democrito; sed eâ omni,
vi præditam, et facultate, quam,
formis suis liberaliter imper=
=tiunt Peripatetici. Licebit
itaque totidem materiæ ope=
=rosæ species ponere, quot for=
=marum sunt apud Peripate=
=ticos: licebit etiam numerum
contrahere, et suprema quædam
genera definire, ex quibus
invicem conjugatis, atque per=
=mixtis tota rerum varietas
existat. Et ne frustra ma=
=teria iners in scenam inducta
videatur, non absurdè quispiam
hoc illi veluti munus assigna=
=verit, ut vividæ illi, atque ope=
=ro=

apté interiecta solidiorem,
et constantiorem utriusque
plexum efficiat, atque con=
=tineat; ut enim actuosę
proprius est motus, sic igna=
=vę quies, et otium.
Alter verò ad arctissimam,
et constantissimam partium
inter se copulationem, suf=
=ficere censebit ipsas parti=
=cularum figuras: quapropter
=ter hamatas, striatas, an=
=gulatas, aliasque ejusmodi
à corpuscularibus mutuabitur;
solâque materiâ operosâ con=
=tentus, ignavam repudiabit.
Existent hinc alterius syste=
=matis.

Inser. Fol. 6.

Formas materiæ concreatas in ipso rerum exordio clarissimus vir Leibnitius commentus est; quâ ratione et Peripateticam eductionem evitavit vir doctus, quam, uti non semel ostendit, minime concoquebat, et simul corpuscularium inertiam excludebat. Vides hinc novas exoriri facilè posse ideas principiorum physicorum.

rudimenta à + superiore quidem dissidentis, quatenus inertem materiam non admittit; à + cor=puscularibus verò, quatenus ma=teriæ suæ vim tribuit saltem incoatam non ad motum dun=taxat, sed etiam v.g. ad sen=tiendum.

| Novemus

~~Vidimus~~ | jam aliquid circa ideas corpuscularium. Horum syste=mata corpusculorum figuris, positu, ac motu continentur; ex quibus rerum omnium ortus, incrementa, et muta=tiones explicant. Sed plerique motus corpusculorum primi=genios quam paucissimos, figu=

=ras

quam plurimas statuunt, ex quibus complexiones, nexusque innumeros existe=re necesse est. Age tu, tol=le si lubet figurarum varietatem hanc tantam, tanque multiplicem, et tres, quattuorve duntaxat ex omni numero maximè inter se dissidentes retine; ita tamen ut motus ex=cogites pariter varios, at=que multiplices, qui in figurarum locum succe=dant, remissos alios, alios celeres, obliquos quosdam, rectos alios, hos in spiram

reflexos, illos ad angulum fractos, ac veluti subsultantes. Experi=mento comperies tantundem ad naturæ Phænomena expli=canda valere varios materiæ motus, quantum figuras. Rursus cum alii corpusculis penè singulis inania quædam spatiola interjiciant, horum quoque inanium spatiorum varietas perinde explicabit Phæ=nomena, ac varietas figurarum in partibus materiæ. Porro ex quattuor tantum mate=riæ figuris nunc hac, nunc aliâ ratione dispositis infinita=ris variarum figurarum in

vacuis interjectis exsurgit, ut etiam, si hanc viam inire placeat, nihil sit admodum cur aliis invideas particulas illas modis innumeris conformatas.

Licet præterea[+] excogitare adjectum materiæ cuilibet spiritum tanquam formam; ita tamen, ut tres distinguantur hujusmodi spirituum gradus; in quorum primo sint animi, ac mentes hominum cognoscentes tum quæ sibi adjacent, tum se, et cognitiones suas; in secundo animæ

I.,, brutorum cognoscentes quidem

quæ circa se fiunt. sed non se,

neque cognitiones suas; in ter=

=tio verò gradu sint formæ spi=

=rituales cæterorum corporum,

neque se, neque quidquam extra

se cognoscentes, sed præditæ dun=

=taxat vi quadam mutandi lo=

=cum, iuxta determinatam

motus directionem. || ea qui

defendunt animam Mundi, et

per Mundum divisam, ut

multi Platonici; ||| qui po=

=nunt in ~~omnibus~~ rebus creatis

omnibus spiritum vitæ, ut ex Trisme=

=gisto Iacobus Letus.

Sunt et aliæ in promptu ideæ

|Huc aliquâ ratione trahi possunt non ii modò

||sed illi etiam

aliorum initiorum, ex quibus systemata ad arbitrium cudi possint; sed cum paucis exponi nequeant, satius fuerit lectoris ingenio excogitandas relinquere; hæc enim pauca delibasse, satis superque est ad propositionem probandam. Qui autem ipse excogitari posse negat (non dico esse possibilia, quod est alterius loci) sed qui animo effingi neget posse, is mihi vel nunquam, vel semper somniare videatur.

3 Hinc plura consurgent systemata

composita.

Descendit evidenter ex superiori=
=bus duabus propositionibus. Ex 1.a
enim multa sunt excogitata
systemata simplicia; et ex 2.a
Multa praeterea pariter simpli=
=cia excogitare licet: sed ex syste=
=matis simplicibus inter se
copulatis, resultant composi=
=ta (1) Ergo si ex multis sim=
=plicibus plura resultant copu=
=lata, ex multis simplicibus
plura consurgent systemata
composita. Ex multis autem
simplicibus componentibus plura
resultant copulata; quod nemo
nescit qui mathematica atti=
=gerit, cum ex componentibus

(1) ex difin. 5.

inter se diversis quinque

consurgant composita pariter

dissimilia sex et viginti:

ex sex, septem supra quin=

=quaginta; ex septem centum

et viginti, et sic deinceps:

ergo v.g. si dederis excogita=

=ta, et excogitabilia syste=

=mata simplicia esse septem,

manifestè fiat excogitari

posse composita viginti su=

=pra centum.

Rucellaius certè ex veterum

monumentis systemata

sex et triginta collegerat

in ~~Tomos~~ Libros duodecim collecta,

quos fato præreptus non edidit.

Facilè ergo quisque concesserit

8.,, saltem sex, septem ve simplicia systemata, cum norit ex anti=quis collecta tam multa.

4.,, Ex iisdem systematis simplici=bus excogitari possunt varian=tia longè plurima.

Evidens pariter est ex dictis: nam ex præcedente plura systemata composita resultant ex simpli=cibus: sed ipsa composita rursus multiplicari possunt in varian=tia non modò pro numero spe=cierum, sed pro numero indivi=duorum: (2) ergò ex iisdem syste=matis simplicibus excogitari possunt variantia longè pluri=ma.

(2) ex definit. 6.,,

5.,, Non est pronunciandum impossi=bile ullum ex memoratis syste=matis

simplicibus quoad substan=
=tiam, idest principia ipso=
=rum.

Monitum. Ex ipsis verbis
huius propositionis apparet
debuisse in prima, et se=
=cunda propositione exponi
dilucidè ideas principiorum,
de quibus nunc sermo est;
itaut rite eorum perspectâ
naturâ, tutò procedi posset
ad quærendum de eorum
possibilitate. Sed quia
hoc paucis verbis præstari
non poterat; et pro certo
habeo lectorem eruditum
quinque saltem systema=
=tum initia clarè nosse,

Epicurei,
idest Peripatetici, ~~corpusculari~~,
Cartesiani, elementaris, chymici, et Mosaici,=
non fuit cur actum agerem
hæc planius declarando. Pote=
=ram autem his esse contentus;
ex quibus resultant composita=
systemata sex et viginti, va=
=riantia ad arbitrium plurima.
Placuit tamen aliorum spe=
=cimen præbere, quæ excogitari
præterea† possunt, ea seligendo
in declaratione 2æ, propositio=
=nis, quæ facilius explicari,
et intelligi posse videbantur.
De his si claram, et perspicu=
=am ideam efformas animo,
vel ex dictis à me, vel per te
ipse meditando, benè est; pergere

potes philosophando per se=
=quentes, propositiones, qui=
=bus quæremus de earum
idearum possibilitate.
Sin autem aliquæ tibi
obscuræ penitùs videntur,
quemadmodum illa fortas=
=se de tribus spirituum
gradibus, quam longum
esset exponere dilucidè, et
vindicare, has rejice, non
repugno; neque de his
dicta putato quæ sequen=
=tur. Jam ergò, contracto
sermone ad eas principio=
=rum ideas, quas clarè, et
nitidè animo depingis, pleraq=
=que rei prædicata exprimendo.

9.„ Probo propositionem. Si nulla sit ne probabilis quidem ratio asse=rendi contradictionem involvi vel trahi ab hujusmodi syste=matum principiis, non est hoc pronunciandum. Sed ne proba=bilis quidem ratio est: ergo non est pronunciandum involvi in his, vel trahi contradictionem: ergo non est pronunciandum esse impossibilia.

Major hujus discursus est ipsum Axioma. Consequentia prima legitima est: secunda apertè colligitur ex definitione octavâ. Minor circa cetera systemata manifesta est; qui enim illis adversantur, ne conantur quidem

probare in eorum princi=
=piis contradictionem. Re=
=liquum ergo esset, ut refel=
=lerem fallaces quasdam
conclusiunculas, quibus
corpusculares contendunt
probare impossibilia prin=
=cipia systematis Peripa=
=tetici, sed has vel per te
ipse dissolvere facile po=
=tes, vel ab aliis dissolutas
apud alios passim legere.
Mihi certè tanti non sunt,
ut diutiùs immorer.
Porro ne dissimulari hic
putes argumenta, quibus
alii probant impossibilem

materiam prorsus atomam;

alii ex opposito impugnant eam=

=dem materiam sectilem in infi=

=nitum; adverte nos in superio=

=ribus ab utroque prescindere.

neque enim prorsus neces=se est quidquam hac in re statuere, vel supponere, cum satis aliunde distingui possint indicata duo systemata Corpuscu=larium

~~omnium enim possibilius syste=~~

~~=ma corpuscularium~~, omnia

explicantium per materiam

figuratam, et mobilem; quod

eque fieri potest, sive mate=

=ria atoma sit, sive divisibilis.

Quare neque de minore su=

=perest dubitatio, et totus discur=

=sus constat.

6.,, Infertur neque ullum syste=

=ma compositum, neque varians,

dicendum esse impossibile in=

=trinsece.

Infertur, inquam, mani=
=festé; nam, ex definitioni=
=bus quintâ, et sextâ ea=
=dem sunt initia compo=
=nentia systematum sim=
=plicium, ac compositorum,
et variantium: sed initia
componentia simplicium
non sunt pronuncianda
impossibilia, ex proposi=
=tione superiore: ergo neque
pronuncianda impossibilia
componentia compositorum,
et variantium. Sed neque
pronuncianda est impossi=
=bilis ipsa compositio: ergo
ex nullo capite pronuncianda

10.„ sunt impossibilia systemata
composita, et variantia. Postrema
consequentia certa est; quia non
ex alio capite dici possunt in=
=trinsecè impossibilia, nisi vel
ex componentibus, vel ex ipsâ
compositione. Minor subsumpta
probatur; quia ipsa compositio
nihil dicit ex parte objecti præ=
=ter entitatem componentium,
et superaddit tantum conside=
=rationem intellectus colligen=
=tem, quæ certè non repugnat:
ergò si entitates componentes
non repugnant, neque repugna=
=re dicenda est compositio.
Prior autem syllogismus totus
est evidens.

Adde argumentum, quo probabam superiorem propositionem. Si non sunt dicenda impossibilia systemata simplicia ne probabilis quidem ratio probat involvi contradictionem in variantibus, et compositis: si ita est, neque hęc dicenda sunt impossibilia: ergò +

I.,, eadem, idest composita, et variantia non sunt dicenda impossibilia extrinsecè.

Impossibilia extrinsecè sunt ex definitione decimâ

quæ si existerent, traherent con=
=tradictionem in Deo: atqui hoc
non est dicendum de memoratis
systematis compositis, et va=
=riantibus: ergo ea dicenda non
sunt impossibilia extrinsecè.
Minor hujus syllogismi,
in quâ solâ potest esse difficul=
=tas, probatur dissolvendo argu=
=mentum unicum adversarium;
quo soluto, totus discursus evi=
=dens est.

Argumentum autem est hujus=
=modi; Deus nihil facere potest
frustra: sed si Deus Mundum
conderet iuxta systemata
vel composita vel variantia,
aliquid faceret frustra: ergo

Deus hoc non potest: ergo,
ut cumque ipsa systemata
non sint impossibilia in=
=trinsecè, sunt tamen im=
=possibilia extrinsecè. Mi=
=norem autem sic probant.
si Deus Mundum conderet
iuxta systemata prędicta,
pluribus uteretur initiis
ad obtinendam hanc rerum
varietatem, quam sit ne=
=cesse, cum ea ipsa obtineri
possit, puta per materiam,
et formam: ergo aliquid fa=
=ceret frustra.
Respondeo primò, distinguo
majorem: quatenus ea

11.„ significat, Deum nihil facere
posse extra se, quin illud ordinet,
et referat ad aliquid extra se, ne=
=go; sequeretur enim mutua
causalitas in genere causæ fi=
=nalis, vel processus in infini=
=tum; quatenus verò signifi=
=cet Deum nihil posse facere,
quin illud referat ad seipsum
suumque placitum concedo;
et distinguo pariter mino=
=rem. Si Deus Mundum con=
=derdt, iuxta systemata com=
=posita, aut variantia, aliquid
frustra faceret, idest non re=
=ferendo ad ullum finem extra
se, omitto minorem, non refe=
=rendo ad seipsum, suumque

placitum, nego minorem, et consequentiam. Ad probationem autem minoris, patet ex dictis quid sit respondendum. Nempe pluribus initiis uteretur Deus non ad eam tantùm varietatem obtinendam, quam esto, posset per pauciora obtinere, sed quia ita ipsi Deo placeret.

Esto, inquam, quod tamen est apertè falsum, existere posse eandem varietatem ex pluribus initiis, ac ex paucioribus: profectò enim si plura sunt rerum initia, utcumque nulla major deprehendi possit varietas hominum oculis vel ingeniis, existet tamen, ut patet ex ipsis terminis, varietas quędam major entitativa, ut scholę loquuntur,

Et sanè, si rem diligenter excutias; quidquid Deus facit, resolvendum tandem est in liberrimum Dei placitum tanquam finem ultimum, seu, ut alii loquuntur, in

eaque deprehendi poterit mentibus Angelorum, vel certe cognoscetur ab ipso Deo. Quid ergo prohibet Deum velle hanc ipsam varietatem majorem entium sibi uni cognitam?

Divinam essentiam, tanquam in rationem unicam formalem volendi quidquid vult. Quod placet paucis ostendere in hunc modum. Deus Mundum condidit. Quare? Ad gloriam suam, inquis. Gloriam ipsam suam, de quâ hic loquimur, cum sit aliquid contingens, quare voluit? Respondendum est; quia Deus ex libertate suâ ita se determinavit; quod nisi dicatur, sequitur circulus manifestus vel processus in infinitum. Quid ergo me quoque prohibet dicere voluisse Deum pluribus uti principiis,

cùm æquè posset uti pau-
=cioribus, quia ex libertate
suâ ita se determinavit.
Vides omnia planè esse
paria.
Sed aliter responderi posset
facilius, concedendo ma-
=jorem syllogismi, et ne-
=gando minorem. Ad huius
verò probationem, concedendo
rursus antecedens, et negando
consequentiam. Quia præ-
=ter hanc varietatem
apparentem, quam ~~de~~ obti-
=neri potuisse per pauciora
principia, potuit Deus
alium finem intendere

/ultro damus

12.,, idest gloriam sibi resultantem ex ipsa multitudine, et varieta=te principiorum ab Angelis cog=nitâ; quod idem ab omnibus dicendum esse de multiplica=tione quorundam individuo=rum, possem facillimè osten=dere. Sed res clara est, et prima responsio videtur magis radi=calis, ut in hac secunda non nimis sit immorandum.

8.,, Ut affirmare liceat aliquid esse possibile, non sufficit, si dubium sit, utrum illud involvat, vel trahat contra=dictionem, nec ne: unde fal=sum est effatum illud nonnul=

=lorum

In dubiis præsumptio sit pro divinâ omnipotentiâ.

Hæc propositio ex jactis supra fundamentis, sic concluditur. Si dubium sit utrum aliquid involvat, aut trahat contradictionem nec ne, nihil est quod movere possit gravem virum ad pronunciandum: neque involvit contradictionem, neque trahit: ergo nihil est probabile; ergo nihil est pronunciandum.

Antecedens et per se evidens est, intellectis ritè terminis,

ita et declaratur etiam ulterius
ex primo Axiomate; qui enim
moveretur ad pronunciandum
in re dubiâ, non vitaret qua=
=tenus licet, periculum erro=
=ris, ut est manifestum, ade=
=òque, ex dicto Axiomate, pru=
=dens non esset. Prima conse=
=quentia evidens est ex defi=
=nitione septimâ; secunda
pariter consequentia liquet
ex Axiomate secundo.
Sed de hoc argumento vide
eruditè, et solidè disserentem
Fulgentium Castiglione (1) In=
=venies Recentiores
multos hallucinatos in adstru=
=endo

(1) in Phys.

effato illo In dubiis. sed veteres alicujus notæ ab eo longè abhorrêre.

9. Neque sufficit si absolu=
=tè nulla appareat contra=
=dictio involuta, vel conse=
=quens.

Ratio manifesta est: quia etiam si non probetur contradictio involuta, vel consequens; potest tamen res esse adeò obscura, et cujus tot lateant præ=
=dicata, ut prudentissima, et vehemens sit suspicio latentis contradictionis: sed si res ita se habeat

13.„ non est prudentis pronunciare
rem esse possibilem, ex primo
Axiomate; non enim vitaret,
quatenus licet, periculum
erroris, qui cum prudentissi=
=mâ, et vehementi suspicione
latentis contradictionis, pro=
=nunciaret nullam latere: ergò
etiam si nulla appareat con=
=tradictio, &c. Minorem huius
syllogismi satis per se ma=
=nifestam, ut etiam exemplo
declarem, interrogo? In obscuro
loco, neque tibi satis noto,
quamvis neque videas quemquam,
neque vocem audias, aut stre=
=pitum, nonne temerè pronuncia=
=res

neminem latere? Perinde est in re nostrâ. Ipsæ enim tenebræ suspiciosum nescio quid habent, et meticulosum.

10.„ Sufficit tamen, si nulla appareat contradictio invo=
=luta, vel consequens, quoties sermo est de re non nimis obscurâ sive, cujus idea sit nobis satis perspecta quoad multa prædicata.

Probatur propositio. Cum enim res est ejusmodi, de quâ quæritur, consurgit il=
=lico in animo cogitantis proclivitas quædam, atque adeò impetus ad affirman=
=dum, ac veluti inchoata

assensio, quam in se quisque experitur: ea autem oritur ex hoc argumento. Siquid lateret absurdi in re non admodum obscurâ, planè occurreret atten=tè meditanti: non occurrit autem: non latet igitur.

Quod autem assumitur in hoc argumento, fore, siquia lateret contradictio, ut diligenter me=ditanti rem non obscuram occurreret; tam est probabile, quàm nos ad errorem, aut ignorationem à naturâ non esse factos. Certè hoc admi=serint tum quos supra repre=hendebamus de possibi[illegible]ibus etiam cum dubia sunt, vel obscura

|Nequid tamen dissimulem, cum nulla planè res sit 11.,, tam jejuna, tamque nobis perspecta uti si altius introspicere cœperimus, non emergant illico prædicata permulta, quæ non satis sint explorata, equidem censeo non esse huic argumento acquiescendum. Sed cum nulla necessitas hoc loco postulet diligentius examen, placet hac viâ progredi, juxta communes ideas.

judicantes, tum cæteri, quod sciam omnes.|

Ex superiore propositione sequitur multorum systematum simplicium initia dicenda esse possibilia.

Probatur: quia ex superiore propositione ea licet pronunciare possibilia, quorum idea nobis satis perspecta est, et nullam præsefert contradictionem involutam, vel consequentem: sed hujusmodi sunt multorum systematum simplicium initia: ergo &c.

11. Quod attinet ad probationem huius minoris, vide monitum, et probationem subjectam propositioni quintæ. Cætera patent.

12. Ex decimâ, et undecimâ fit possibilia esse dicenda possibilitate intrinsecâ multa pariter initia systematum compositorum, et variantium; atque adeò ipsa composita, et variantia, quoad substantiam. Probatur aliter efferendo argumentum, quo supra probavimus propositionem sextam. Nam, ex definitionibus sextâ, et septimâ eadem

sunt initia, seu compo=
=nentia systematum
simplicium, ac composi=
=torum, et variantium;
sed componentia simpli=
=cium dicenda sunt pos=
=sibilia, ex propositione
undecimâ; ergò etiam compo=
=sitorum, et variantium.
sed etiam ipsa compositio,
et variatio systematum
compositorum, et varian=
=tium dicenda est possi=
=bilis, ex propositione deci=
=mâ (quippe cujus idea
satis clara, imò mani=
=festa nullam præfert

contradictionem) ergò absolutè ipsa systemata variantia, et composita quoad substan=tiam dicenda sunt possibi=lia. Siquid hic minus per=spicuè dictum videatur, clarescet recolendo iam dicta ad propositionem 6.am

13.„ Eadem systemata composita, et variantia dicenda etiam sunt possibilia extrinsecè. Probatur: ex propositione decimâ, ea dicenda sunt pos=sibilia quorum idea satis clara est, et nullam involvit, aut trahit contradictionem: sed systematum compositorum

et variantium clara est
idea, spectatis initiis,
ex propositione undecimâ,
et sextâ, ex quibus constat
eadem esse ac initia sim=
=plicium: nullam verò
involvunt contradictio=
=nem ex propositione
sextâ ~~septimâ~~; nullam pariter
trahunt, ex propositione
septimâ, ubi rejecimus
unicum argumentum
Adversariorum: ergò hæc
systemata dicenda sunt
absolutè possibilia: ergò
etiam extrinsecè.
Aliter brevius. Toties hæc

13.„ systemata dicenda essent pos=
=sibilia extrinsecè, quoties eo=
=rum idea clara esset, et nul=
=lam traheret contradictionem,
ex propositione decimâ, et de=
=finitione decimâ: sed horum
systematum idea est clara;
et nullam trahit contradictio=
=nem, ex propositione septimâ:
ergo. &c.

14.„ Colligitur ex omnibus dictis ab=
=solutè esse possibilia multa
systemata.

Res manifesta est. Videor enim
ex dictis posse jure meo sumere
pro possibilibus initia septem
v.g. systematum simplicium:

non enim arduum admo=
=dum videtur efformare
sibi claras eorum ideas,
quibus positis evincuntur
planè possibilia, cum nul=
=la in illis eluceat contra=
=dictio.

Porro ex septem systema=
=tis simplicibus, consurgunt
illico centum, et viginti
composita realiter inter
se diversa; eaque omnino
possibilia probata sunt,
si possibilia sint simplicia.

Postremò hæc ipsa syste=
=mata variari possunt

non modò pro numero specie=
=rum, sed etiam pro numero
individuorum cujusque spe=
=ciei; ut eorum multitudo
nullo certo numero possit
comprehendi. Rursus autem
hæc ipsa systemata variantia
omnia possibilia esse con=
=clusimus. Plurima ergò, et
supra certum quemvis nu=
=merum plura possibilia sunt
systemata, quod erat proban=
=dum.

Observa porro, ad progressum
argumentationis, quam instituo,
nec hoc quidem necesse esse,
ut solidè probentur possibi-
lia tot systemata; sed

omnino satis esse, si vere mens oriatur suspicio de ipsorum possibilitate, itaut citrà temeritatem negari absolutè non possit. Hoc ubi animadverteris, mirari desines non esse validius et fusius assertam singulorum possibilitatem, quod non erat admodum difficile, sed nimirum rem minimè necessariam operosius persequi non est visum.

+

Dissertationis.

Pars secunda.

Propositum sit probare primò. Ex tribus systematum speciebus, quas evicimus esse possibiles, non posse prudenter affirmari unam præ aliâ. secundò: etiamsi posset prudenter affirmari una systematum species præ aliâ, adhuc non posse prudenter affirmari unum individuum præ alio.

Declaratio terminorum.

Species systematum tres illas

ipsas intelligo, quas supra singiliatim definivi; idest simplicium, compositorum, et variantium. Si mavis appellare genera, litem non movebo de nomine. Individua verò istarum specierum appello singula=
=ria quævis systemata sub illis contenta; v.g. systema Peripateticum, et corpusculare sunt duo individua speciei simplicis: tertium verò quoddam systema simul complectens et Peripateticum, et corpuscu=
=lare

erit unum individuum spe=
=ciei compositæ.

Quod autem diximus non po=
=test prudenter affirmari; ut
melius intelligatur, distin=
=guere placet usum systema=
=tis ab affirmatione.

Usus autem systematis mul=
=tis modis contingere potest.
Potest enim aliquis uti ideis
alicuius systematis vel
prescindendo utrum possi=
=biles sint, vel impossibiles,
vel putando possibiles, vel etiam
putando impossibiles. Ut rem
exemplo declarem. Æthnici
quidam, inter quos Averröes

oppugnarunt catholicam fidem ex ideis Dexipate=ticis, quas ipsi pro oracu=lis habebant; conantes scilicet probare aliqua catholicorum dogmata repugnare illis ideis, quod existimabant argumen=tum maximum falsita=tis, cum ideas illas, ut di=ximus verissimas puta=rent, et verum vero non opponatur. Catholici verò scriptores poterant illa argumenta solvere primò indirectè, afferendo motiva

17...

credibilitatis evidentia, quibus
suadentur dogmata singula, et
omnia nostræ fidei. Hoc præs=
=titerunt. Sed etiam secundò
directè solvere voluerunt; quod
item duobus modis fieri po=
=terat: primò refellendo illas
ideas tanquam absurdas, ut
mirum non esset, si ab illis
catholica veritas dissideret.
Et hoc primo modo impugna=
=runt materiam Aristotelis
ingenitam, idest à nullo fac=
=tam, et aliqua ejusmodi. Se=
=cundò. Alia quædam impugna=
=runt ostendendo nullam reverà

esse repugnantiam inter ideas objectas doctrinæ peripateticæ, et dogmata nostræ fidei. Hinc conati sunt assumptis illis ipsis ideis, explicare mysteria impugnata. Videsne postremum hoc fieri potuisse à catholicis scriptoribus, sive possibiles putarent ideas illas, sive impossibiles? Videsne consequenter potuisse id fieri quin ideas illas affirmarent, vel negarent; cum satis esset illis ab adversario datis uti ad explicandum? Hoc ergò ego appello

vsum systematis prout distin=
=guitur ab affirmatione possi=
=bilitatis. Sed poterat rursus
contingere, ut catholici Scripto=
=res ideas ab Æthnicis objectas
possibiles quidem censerent,
sed non putarent existentes| |in rerum naturâ,
vel saltem de earum reali ex=
istentiâ dubitarent. Sed hæc r...
sus perinde erant ad eorum sco=
=pum. Potuerunt enim ijsdem
ideis uti ad explicanda myste=
=ria impugnata, etiam si eas
vel non existere re ipsâ existi=
=marent, vel de earum existen=
=tiâ dubitarent. Hic erit ite=
=rum usus systematis possi=
=bilis præscindendo ab illius

existentiâ, adeoque eam neque affirmando, neque negando.

Atque hinc ego factum existimo, ut systema peripateticum sensim evaderet commune inter catholicos, quod per plura secula tenuit; quia nimirum eâ ratione magis alliciebant ad fidem sapientes ethnicos. Censeo tamen scriptores illos catholicos usu contentos, de veritate eius systematis non admodum laborasse. Cum autem scholastici postmodum

systema hoc à maioribus tra=
=ditum veluti de manu accepis=
=sent, tanquam aras, et focos
defendendum putarunt, ne
majorum auctoritatem pro=
=dere viderentur. Sed ego contra
existimo catholicos scriptores
sapientissimos, qui primi hoc
systemate usi sunt auctori=
=tatem suam non interposuis=
=se, sed usu contentos, de veri=
=tate non laborasse: quod fa=
=cilè sibi quisque minimè præ=
occupatus persuadebit.

Fortasse ètiam non parum
commendavit usum systema=
=tis Peripaterici scriptoribus

catholicis ejus facilitas;
quod paucis omnia con=
=cludantur, idest formis
substantialibus, et acciden=
=talibus, ut quidquid inci=
=dat explicandum paucis
verbis omnino absolva=
=tur. Illi autem ad ma=
=jora properantes hoc est
id res theologicas, illud
facilè systema elege=
=runt, quod minus eorum
iter interpellaret. Fortas=
=se etiam tum veteres
catholici, tum auctor ipse
Aristoteles res physicas
methodo metaphysicâ ?

tractarunt; hac ipsâ de causâ, quod nempe nihil physicę explicationis statui posse consererent. Sed hoc latiùs esset examinandum ex contextibus Auctorum.

Porro ut utaris uno systemate prę alio multę res prudentissimè movere possunt; ex. g. audientium, seu legentium propensio ad unum prę alio, brevitas, prespicuitas &c. Ad affirmandum autem non nisi ratio gravis movere potest. Sed de usu satis; imò plus quam satis, nisi aliqua visa fuissent indicanda, ut

obiter dissolveretur, atque
aliud agendo. argumentum,
quod pro systemate Peri-
=patetico quidam ducunt
ab auctoritate tot sapien
=tissimorum scriptorum,
qui tot seculis illud sys=
=tema excoluerunt: cui
argumento, ex dictis faci=
=lè respondemus, sapien=
=tissimos ex illis scripto=
=ribus prudentissimè eo
systemate usos esse; sed,
ut nobis videtur, non af-
=firmasse, cum non cen=
=sendi sint ignorasse. ea,
quæ mox subjiciemus

12. ex quibus conficitur nullum systema prudenter posse affir=maxi.

1. Propositio. Non potest pruden=ter affirmari species syste=matum simplicium præ aliis duabus.

Hæc propositio satis probatur, solvendo argumenta, quæ pro=ferri possunt ad probandum oppositum; patet enim ex supra dictis nihil prudenter affirmari nisi gravis ratio moveat ad affirmandum.

Argumentum primum. Non sunt multiplicanda entia sine necessitate: sed si affirmen=tur

systemata composita, vel
variantia, multiplican=
=tur entia sine necessita=
=te: ergo illa non sunt
affirmanda: ergo est affir=
=mandum systema ali=
=quod simplex. Minor
autem probatur; quia
videtur innegabile po=
=tuisse Deum ex initiis
singulorum systematum,
quę possibilia esse docui=
=mus elicere omnem hanc
varietatem phoenomeno=
=rum naturalium; quod
suaderi potest tum exem=
=plo artificum; tum etiam

quia ex varietate initiorum
nulla redundaret varietas
in phoenomena; initia enim
non sunt deprehensibilia ~~ex~~
experimentis sensuum; quod
infra illustrabimus.

Respondeo ad argumentum ex=
=plicando effatum assumptum
in majore. Si sensus sit ni=
=hil est affirmandum sinè ra=
=tione affirmandi; quod etiam
valebit ex opposito nihil est
negandum sinè ratione ne=
=gandi, concedo maiorem; qui=
=cunque alius sit sensus, nego
tanquam gratis assumptum.
Tum distinguo minorem:

sed si affirmentur syste=
=mata composita, vel vari=
=antia multiplicantur en=
=tia sinè necessitate, hoc
est affirmantur plura re=
=rum principia sinè ratio=
=ne affirmandi concedo, in
alio quovis sensu nego, et
concedo primam consequen=
=tiam, et nego secundam.
Imò principium illud
adversarij ut est à nobis
explicatum retorquetur.
Nihil asserendum est, aut
negandum sinè ratione.
Sed qui affirmat systema
naturę esse simplex, adeòque

20...

negat compositum esse, aut va=
=rians utrumque facit sinè ra=
=tione: ergò &c.
Utar etiam exemplo, ad rem
declarandam. Finge tibi arti=
=ficem quendam ostendere tibi
horologia decem in cubiculo
aliquo ita disposita, ut appa=
=reat index signans horas,
et nihil prætereà. Tum inter=
roget te Artifex: putas ne
hæc omnia horologia esse unius
rationis, idest omnium indices
moveri vi rotarum, et ponde=
=rum; an potiùs omnia sim=
=pliciore artificio moveri; aquæ
scilicet sensim labentis in g[illegible]

an tandem existimas
aliqua ex his aquæ motu,
aliqua verò rotarum, ac
ponderum mouexi? Quid
respondebis? Tuum ne il-
=lud argumentum usurpa=
=bis: non sunt multipli=
=canda entia sinè necessita
=te, ut concludas omnia
esse horologia hydraulica
simplicissima? An potiùs,
cum scias phænomenon
illud moventis indicis, quod
vnicè tibi notum est æquè
existere posse per aquam, et rotas, eas=
=que plures, aut pauciores,
ferreas, aut argenteas, pruden=
=tiori

consilio judicium cohibebis nihilque definies? Insanum putares, qui fidenter asseverare=
=ret sine alio indicio ea omnia horologia esse ejusdem rationis, eumque sic ipse redargueres. Quidquid vides æquè benè fieri potest per aquam, rotas, &c. quid ergò decernis hoc potiùs modo factum, quàm illo. Et quamvis casu divinaret, qui ita decerneret, tamen eum temerè pronunciasse convin=
=ceres in hunc modum. Pote=
=rat hic Artifex longè aliâ ratione hæc horologia construe=
=re si libuisset, neque tu causam

=ubiam dicis cur non li=
=buerit: ergò temere pronun=
=cias ita esse constructa?,
et casu in verum incidisti.
Exemplum cum re nostrâ
compone. Artifex Deus
est, horologia sunt phæno=
=mena naturalia. Cogeris
fateri liberum fuisse Deo
aliter, atque aliter natu=
=ram condere; neque potes
rationem proferre, cur ita
potiùs voluerit, quam
aliter (ratione enim na=
=turali probari nullatenus
potest voluisse Deum liberè
hoc præ illo) et tamen ita?

condidisse pronuncias: ergò te=
=mere. Congruunt omnia.

Secundum argumentum. Paucio=
=ra affirmans minùs se expo=
=nit periculo errandi: sed qui
affirmat systema simplex
pauciora affirmat, et plura
qui asserit compositum, aut
varians: ergò potiùs affirman=
=dum est systema simplex,
quam compositum, aut varians.

Respondeo primò. Retorqueo.
Qui plura negat magis se exponit
periculo errandi; sed qui affir=
=mat systema simplex plura
negat (quod est manifestum

in re nostrâ, perceptis ter=
=minis) ergò magis se expo=
=nit periculo errandi. Hau=
=trum argumentum con=
=cludit; quia tum qui af=
=firmat systema simplex,
tum qui asserit composi=
=tum, æquè obnoxius est
errori; ille enim pauciora
affirmat, sed plura negat;
hic pauciora negat; sed plura
affirmat; periculum au=
=tem erroris æquale est in
re nostrâ sive affirmes,
sive neges.
Aliter, ‡ distinguo majorem:

pauciora affirmans minus est expositus periculo; sed tamen est absolutè expositus errori, et temere pronunciat, si illa pauca affirmet sinè ratione affirmandi concedo; aliter nego maiorem; et distinctâ pariter minore, nego consequentiam.

Argumentum tertium. Potior est causa negantis existere plura principia, quam affirmantis: ergò &c. Probatur antecedens; tum quia, cum non sit certa possibilitas omnium, nec singulorum, si fortè aliquod

ex pluribus sit impossibile
potest ex hoc capite falli
affirmans illud existere;
valet enim profectò: A. non
est possibile: ergo non
existit: contra verò ne=
=gans illud existere ex
capite possibilitatis non
certe non est obnoxius
errori: quia non valet.
Possibile est A: ergò existit.
Rursus existentia sunt
finita: ergò probabilius
est quodlibet determina=
=tum, de quo non sit pecu=
=liaris ratio, etiam si certò
sit possibile, probabilius,

22.,, inquam, est non existere, quam existere; quia probati=a=lius est esse in collectione ma=iore possibilium non existen=tium, quam in collectione mi=nore existentium.

Respondeo ad argumentum neg. antecedens. Ad probationem: esto qui affirmat sit obnoxi=us errori etiam ex capite possibilitatis, non autem qui negat, non est tamen haec sufficiens ratio id negandum, ut clarè patet, et confirmari posset exemplis sexcentis. Idem valet ad alteram.

probationem; utcumque enim aliqua major probabilitas sit quod unumquodque contingens, sit in collectione majore non existentium, quam in minore non existentium; hæc tamen non sufficit, ut prudenter neges quodvis determinatum existere. Ad summum probant hæc argumenta, quod siquis cogatur affirmare, vel negare, minus malè se geret qui negabit, quam qui affirmavit. Sed non

quærimus hoc: quærimus an
aliquid possit recté affirmari.
Hæc responsio solvit omnia
argumenta hactenus producta,
Adde quod secunda probatio
est extra rem; quia procedit
de individuis possibilibus,
quæ utique plura sunt non
existentia, quam existentia,
cum illa sint infinita, hæc
finita. At nobis hic sermo
est de speciebus, si res exacté
consideretur: principia enim
diversorum systematum
differunt specie. Quis autem
scit utrum species possibiles

sint plures, quam exis=
=tentes? Certè non constat
purè possibiles esse infi=
=nitas,+ esse existentes; unde
etiam ex hoc capite de=
=ficit argumentum.

+ quemadmodum constat finitas

Immò ex hac parte retor=
=queri potest argumen=
=tum sic. Probabilius
est systema existens
esse unum ex majore
collectione possibilium,
quam ex minore: sed ma
=jor est collectio systema=
=tum compositorum possi=
=bilium, quam collectio

2a...

systematum simplicium:
ergò probabilius est systema
naturæ de facto existens esse
unum aliquod ex compositis,
quam unum ex simplicibus.
Sed hoc non ideò à me dicitur,
quasi putem posse prudenter
affirmari systema composi=
=tum; sed, ut supra monebam,
qui cogeretur alterutrum
affirmare, minùs malè se
gereret, ex hac ratione, si
affirmaret compositum præ
simplici.

Quartum argumentum, quo
signanter impugnantur systema=
=ta

variantia. Constare sibi
debet Philosophus: itaut,
si platanum A. v. g. expli=
=cet per solam combina=
=tionem corpusculorum,
eâdem ratione explicet ....
pariter Platanum B. cæ=
=terum temerè ageret:
ergò negandu sunt syste=
=mata variantia.

Respondeo, ut sæpè, nihil
esse affirmandum; atque
.....adeò non esse asserendum
Platanum A. constare
solis particulis combinatis,
et Platanum B. constare

materiâ, et formâ; sed neque hoc esse negandum, quod non probat argumentum. Cur enim non prudentissimè suspicer ita fortasse esse, cum sciam ita esse potuisse, et nulla ratio sua=deat non ita esse de facto? Re=voca exemplum plurium ho=rologiorum, quę utcumque videantur ejusdem rationis, spectatis iis, quę apparent; non possum tamen decernere, utrùm ejusdem rationis sint quę latent; imò prudentissimè suspicor esse inter se diversa, et judicium omne cohibeo.

Secundum argumentum.

Natura semper eodem modo operatur; ex. g. omnes motus dirigit ad lineam rectam, ergò si semel Pla=tanum condidit ex corpus=culis combinatis, omnes et semper ita condidit: ergò reprobanda sunt syste=mata variantia.

Respondeo primò plura nobis occulta moliri na=turam, quam patentia; in illis verò utrum sibi constet, et eodem modo semper agat, an secus quis

24. " ausit dicere? secundò in illis ipsis,
quæ cernimus quanta est non
varietas modò, sed discrepantia?
Degeneres foetus, pluviæ, gran=
=dines, flumina, tempestatum
vicissitudo, rerum ortus, interi=
=tus, incrementa, multiplices
animantium motus, et siderum=
aliquam ne dubium relinquunt,
non uno omnia tenore machi=
=natam esse naturam? Cave
enim putes quidquam ex his
ita esse fortuitum, ut non mul=
=tò ante provisum naturæ sit
atque decretum. Quid si huc
addas illud Stoicorum decretum

nullum esse in rerum na=
=turâ, vel pilum alterius
pili omninò similem; et
illud Thomistarum affine,
singula rerum individua
peculiaribus accidentibus
esse discreta, parum ne
natura varietate delectari
videatur? sed hæc ego non
curo. Itaque facti argu=
=menti antecedens in qui=
=busdam rebus nego, in qui=
=bus video, ac sentio natu=
=ram variare; in aliis ne=
=que affirmo, neque nego;
imò non nisi temerè

affirmari, aut negari posse con=

=tendo; quemadmodum in re nos=

=trâ; et nego consequentiam.

Postremum argumentum.

Systemata simplicia commodiùs

docemus, et discimus: ergò sa=

=tem ex hoc capite cæteris

anteferenda.

Respondeo omitto antecedens;

et distinguo consequens: antefe=

=renda sunt, quantum attinet

ad usum, rursus omitto; quod

attinet ad affirmandum, nego

consequentiam. Quot enim

discimus quam vera. Certè

non est argumentum solidum

* falsa commodiùs doce=
=mus, et

veritatis, adeòque non est ratio sufficiens affirmandi quidpiam, quod illud commodiũs sit ad docendum, et ad discendum. Quatenus autem differant uti systemate, et illud affirmare, supra declaratum est.

His ergò solutis argumentis, quę sola occurrebant in hac materiâ, ad rejiciendа systemata composita, et variantia, simulque probanda simplicia, confirmata abundè est propositio prima; scilicet:

25.„ non posse prudenter affirmari speciem systematum simplicium, præ aliis duabus compositorum, et variantium. Siquid autem prætereà desideres, reperies fa=cilè commodiore loco infra discussum.

2.„ Propositio. Neque prudenter affirmari potest species syste=matum compositorum.

Innuimus, ex occasione, supe=riùs, et solvimus argumen=tum, quod institui posset ad probandum systema na=turæ esse compositum, | quàm simplex; quia scilicet longè

| potiùs

plura sunt composita,
quam simplicia; ex eoque
diximus inferri tantum
minùs esse improbabile
ad summum quod syste=
=ma naturę sit compositum,
quam quod sit simplex;
non tamen sequi hoc idem
esse absolutè probabile;
quod declarari potest exem=
=plo horologiorum non se=
=mel jam usurpato.
Aliud argumentum hoc esto.
Systemata composita me=
=liùs explicant naturam:
ergò hęc sunt pręferenda.

Respondeo omitto antecedens, (qua-
=tenus assumere possunt quæ
commodiùs dicuntur in quovis
systemate simplici, et rejicere,
quæ duriùs) et distinguo conse=
=quens: præferenda sunt; hoc est
potiùs his utendum est quàm =
simplicibus, rursus omitto; hoc
est hæc affirmanda sunt, nego
consequentiam. Non est sufficiens
argumentum ad affirmandum
aliquod systema absolutè, quod
illud commodiùs explicet na=
=turam. Hoc paradoxum fa=
=cilè videbitur; sed claré, nisi
fallor, statim probabitur,

postquam distinxero quot modis dicatur melius expli=
=care. Paulò fusius autem hoc presequar, propterea quod et vis probationis ex hac apertâ distinctione elucescet; et eadem distinctio magno erit usui in sequen=
=tibus.

Itaque melius explicare dicitur primò ille, qui plura rei prędicata latentia ex=
=trahit in lucem; quem=
=admodum melius explicaret Virgilii carmen v.g., qui plures detegeret allusiones

26.,, ad fabulam, vel historiam; notaretque figuras, quam qui durtaxat verbum verbo reddens italicè diceret, quod Virgilius latinè scripsit; hic enim vim solam, et potestatem verborum doceret; ille alia multa.

Porro primo hoc modo nullum systema melius explicat res naturales quam aliud; quia non est hoc proprium systematis ut novas detegat virtutes herbarum v.g., aut Lapidum; sed ut assignet causam earum, quæ communibus experimentis deprehensæ sunt.

At Neoterici plura nova in rebus prædicata deprehen=derunt. Ita; sed hoc im=putandum est hominum diligentiæ, non systemati. Qui enim aliud systema sequuntur, eorundem præ=dicatorum, quæ nuper re=perta sunt alias assigna=bunt causas. Res est ma=nifesta, si illustretur exem=plis; sed hoc lectori relin=quo.

Secundo dicitur melius ex=plicare qui verbis utitur notæ, et claræ significationis,

quam qui abstrusa usurpat, et minus communia. Propor=
=tione servatâ in re nostrâ melius explicare dicetur illud systema hoc ferè sensu, quod prin=
=cipiis utetur, quorum idea sit clarior, et facilior (loquimur enim hic de systematis, consi=
=derando dumtaxat eorum sub=
=stantiam, sive principia, ut alias monui.) Porro in hoc sensu candidè fatendum est aliqua systemata simplicia melius explicare naturam, quam alia simplicia, et com=
=posita; et hinc sequitur mani=
=festè

nullum systema composi=
=tum posse melius explicare
in dicto sensu, quam sim=
=plex, ut patet consideranti;
quia nempe ideę composito=
=rum desumptę sunt ex
ideis simplicium; adeóque
non potest in composito
ulla esse idea clarior, quam
in omni simplici; sed po=
=test esse ęquè clara, quate=
=nus duorum v. g. simpli=
=cium ideę sint ęquè clarę.
Sed neque solida ratio af=
=firmandi est hęc. Hoc syste=
=ma est clarius cęteris,

23. quatenus ideæ principiorum clariores sunt: ergò hoc est affirmandum. Ratio est, quia ex majore ideæ claritate, in quâ non apparet contradictio, oritur quidem propensio ad affirmandum illam ideam esse possibilem; adeòque probabiliùs affirmatur possibilis, quàm alia; sed cum nulla ratione inferatur: A. est possibile: ergò existit; nullatenus pariter infertur: A. est probabiliùs possibile: ergò probabiliùs existit; sed ad summum sequitur: ergò minùs est improbabile quod

existat. Non potest autem prudenter affirmari, quod dumtaxat apparet minus improbabile, ut alibi dictum jam est.

Sextio modo melior dicitur cęteris paribus, explicatio, quę brevior, et minore mo=limine tradita. Hac ra=tione systema Peripate=ticum facilé vincit om=nia; quippe tribus, qua=tuorve verbis expedit om=nem explicationem. Sed, ut vides, nihil hoc facit ad veritatem, ac proinde

non est ratio sufficiens affir=
=mandi.

Quartò melius explicat, qui ex=
=plicat obscurum v.g. locum =
Virgilii per fabulas, et histori=
=as, quę communiter admittun=
=tur, quam qui per suspiciones
latentium mysteriorum. ~~Po=~~ Pari ratione
=~~portionaliter~~ autem in re nos=
=tra melius, (si hoc unum
spectes) explicare videntur cor=
=pusculares, qui materiâ, et mo=
=tu ab omnibus admisso, tan=
=quam reipsâ existente con=
=ficiunt omnia. Sed quam
certum est omnibus illa esse,

tam est dubium utrum
sint principia nec ne; præ-
=sertim cum si tueri ve=
=lint illa esse principia,
et quidem sola principia
rerum purè materialium,
cogantur negare sensum
in brutis, adeóque ex alio
capite peiùs explicent,
quia nempe opponuntur
communibus ideis, sinè
sufficienti argumento. Sed
etiam præscindendo ab hoc,
ingeniosus lector animad=
=vertet, quadrare hic etiam
responsionem non semel

28,, traditam: minùs est improbabile; sed non absolutè probabile; minùs inquam improbabile est, quod hu=jusmodi sint principia; quia saltem plura, dubium sit non modò an sint principia, sed etiam an sint.

Quintò meliùs explicat, qui pau=ciores in explicatione sua patitur difficultates, vel nullas.

Difficultates autem circa syste=mata duplicis generis sunt: aliæ probantes principia illa esse non posse, aliæ probantes non esse. Esto ergò sit aliquod syste=ma cujus principia nullam

patiantur difficultatem,
idest quę neque probet quis=
=quam impossibilia, neque
non existentia. Nunquid
proinde erit ratio affir=
=mandi? Nulla planè; sed
deerit dumtaxat ratio omnis
negandi.

Sextò melius explicat, qui
ita nexis inter se rebus
utitur ad explicandum,
ut altera ex alterâ nasca=
=tur, neque una negari pos=
=sit, quin omnes, aut ple=
=reque negentur.

Sed hoc utcumque locum

habeat in toto systemate
cum suis adjunctis; in solis
initiis vel nullum, vel certè
perquam exiguum habet usum.
Has autem sex rationes, et præ-
-terea nullam esse melius
explicandi; (saltem in re nos-
-trâ in qua non facilè dixeris
ullam explicationem esse ne-
-cessariam, seu pertinentem
sequelâ ad rem ipsam) possem
ostendere deducendo divi-
-sionem ad membra contra-
-dictoria, et ostendendo saltem
implicitè omnia membra
esse numerata. Sed supersedeo,
quia ut sæpè dixi, esto aliqua

melius explicent, non est ratio sufficiens affirmandi. At, dicet aliquis; siquod systema videatur melius explicare, quam cætera consurgit in animo pro=
=pensio ad affirmandum, quod illud sit verum.

Respondeo propensionem hanc non oriri in pru=
=denti, qui animadvertat ad ea, quæ dicta sunt.

Velim autem notes dili=
=genter vel pleraque, vel omnia, quæ ad hoc argu=
=mentum dicta sunt, facilè

22. deduci ad exemplum horologio=
=rum, quo supra usi sumus.
Sed placet etiam in illo exemplo =
aliquid notare non ita obvium,=
et magnoperè faciens, ad inten=
=tum meum, paululum mu=
=tata hypothesi. Finge proponi
tibi unum, vel plura horologia,
modo dicto, teque interrogari quo
modo illa, vel illud factum cen=
=sas. Finge tibi rursus sedulò
meditanti per annos multos
occurrere quatuor modos, quibus
illa machina fieri possit, et
etiam, si placet demonstrari
|præter posse | quatuor illos modos ~~aliis~~

(nullum omnino alium esse ~~[illegible]~~) et quocumque ex
possibilem;

illis modis res fiat, eundem
prorsus fore usum, et
eandem omnino perfectio=
=nem artefacti. Porro ex
illis quatuor modis confi=
=ciendi horologium unum
esse magis obvium ad re=
=periendum, et minus la=
=boriosum ad exequendum
quam reliqua; profectò
non imprudenter affirma=
=veris Artificem hoc ipso
modo horologium confecisse;
vel enim hunc solum mo=
=dum excogitavit, et condu=
=ditur

hoc modo fecisse; vel etiam
alios vidit; et adhuc non im=
=prudenter affirmabis hoc modo
potiùs fecisse quia probabile=
est eum elegisse modum rei
conficiendæ minùs laboriosum.=
Rectè huc usus que, ni fallor,
omnia, nec est quod neges.
Iam hoc solùm muta in
hypothesi; scilicet horologium
illud non proponi tibi ab
Artifice factum, sed ab ipso
Deo. Corruit statim illa pro=
=babilitas, quod factum sit mo=
=do magis obvio, et minùs labo=
=rioso; adeóque in hac hypothesi

nihil prudenter affirmare potes. Quid, quòd neque novimus non aliis pluribus modis potuisse Deum res naturales condere, præter hactenus excogitatos?, ut ab exemplo ad propositum transeam. Quid, quòd probabilius est non omnia esse excogitata? Sed, ut concludam responsionem aliquando ad hoc argumentum desumptum ex meliori explicatione, quod est in hac materia præcipuum, et familiarissimum. Systema

30. medijs explicans fere dicitur, quod videtur nobis ad cogitan=
=dum magis obvium, et magis expeditum ad exequendum; sed =
ex hoc inferretur aliquid pro=
=babiliter, si de Artifice limitato=
sermo esset: sed cum de Deo ser=
=mo sit, ~~deficit~~ deficit omnis probabili=
=tas, et res plané dubia relinqui=
=tur.

Solutis igitur argumentis, constat etiam secunda propositio; scili=
=cet prudenter affirmari non posse speciem systematum com=
=positorum.

3. Propositio. Neque prudenter affirma=
=ri

potest species systematum variantium.

Probatur: quia si das potuisse Deum condere Platanos v.g. quæ ejusdem prorsus essent apparentiæ, et eundem omnino usum, eandemque vim haberent, omnes ex materiâ, et formâ, vel aliquas etiam ex materiâ taliter combinatâ, vel ex materiâ inerti, et operosâ; cur, quæso hoc modo factum dices potiùs quam illo? Revoca exemplum horologiorum,

et pleraque supra dicta.

4. Propositio. Etiam si constaret speciem systematis naturæ esse simplicem, non posset prudenter affirmari systema individuum in illâ specie.

Hæc propositio pariter probatur solvendo argumenta in oppositum.

Argumentum primum. Systema A. melius explicat naturam: ergò hoc præ cæteris est affirmandum.

Respondeo primò nego antecedens. Vidimus supra quot modis dicatur melior explicatio.

los recole; et diligenter considera systemata, quorum claram habes ideam: reperies aliqua omnino inter se paria, v.g. Peripateticum vulgatum, et alia duo â me indicata, quorum primum constat materiâ inerti, et operosâ, alterum sola materiâ operosâ contentum est. Hæc tria si invicem conferas, non facilè invenias in quo discrepent. et simillima dices, ut ovum ovo. Rursus hæc tria, si compares cum systematis corpuscularium,

31.,, vel elementarium invenies, nisi
fallor, se habere, ut loquuntur,
tanquam excedens, et excessum;
systema enim corpuscularium=
constat principiis, quorum pla=
=nior est idea, iuxta secundum=
modum melius explicandi supra
expositum, et ex hac parte vin=
=cit systema Peripateticum,
et alia duo illi affinia; sed
idem patitur difficiles objectio=
nes ex eo petitas, quod tollere
de medio videatur vim activam,
et brutis sensum adimere; adeo=
=que ex hac parte vincitur à
systemate Peripatetico, et aliis

duobus indicatis Peripate=
=tico affinibus, cætera per
te ipse percurre, et idem
plane judicium feres.
Respondeo secundò transeat
antecedens, et nego consequen=
=tiam. Satis ostensum est
supra non esse sufficiens
argumentum ad affirman=
=dum claritatem explica=
=tionis. Recole exemplum
plurium horologiorum mul=
=tis modis versatum supra.
Revoca illud etiam in
mentem, quod ut valeret
sic arguere: systema si me=
=litis

explicat; ergò affirmandum est, =
seu verum est: deberet primò
saltem probabiliter constare,
nullum aliud systema posse =
ab hominibus excogitari; cæte=
=rùm, quatenus prudens, vehe=
=mensque suspicio sit posse alia
systemata inveniri; responde=
=tur facilè ad argumentum
distinguendo antecedens sic:
systema A. meliùs explicat,
quàm hactenus ~~explicata~~ excogitatas,
concedo, vel omitto potiùs, me=
=liùs etiam quàm ea, quæ pru=
=denter suspicor esse adhuc ex=
=cogitabilia, suspendo judicium

secius nego; et nego pariter
consequentiam. Ut exem=
=plo utar. Siquis proferat
explicationem mysterii
Trinitatis, quæ cæteras
hactenus excogitatas longè
superet; ea quidem liben=
=tiùs utar, quàm aliâ
qualibet; non tamen fa=
=cilè assentiar, neque affir=
=mabo rem planè ita esse,
ut in illâ explicatione
traditur: sed de rei verita=
=te judicium sustinebo
hoc ipso ductus argumento:
quòd scilicet ea hypothesis,

et explicatio, sit præ cæteris
consentanea communi Lumini
rationis; adhuc tamen prudenter
suspicer rationem ipsam supe=
=rari penitus difficultate mys=
=terii.

Ita præter solutiones ante in=
=dicatas, tribus hisce exceptioni=
=bus etiam, vel ex his aliquâ
saltem infringi potest argu=
=mentum Adversarii. Sed ni=
=mius sim, si omnia vel in=
=nuere velim, quæ reponi pos=
=sint; cætera relinquo Lectoris
ingenio.

Argumentum secundum, quo

maximè utuntur Peripa=
=tetici contra Corpusculares.
Solum systema Peripateti
=cum relinquit locum vir
=tuti effectivæ rerum crea
=tarum, et veris sensibus
Brutorum: ergò hoc affir=
=mandum, rejectis aliis.
Respondent primò Corpus-
culares distinguendo ante=
=cedens; et constat de hac
virtute effectivâ rerum
creatarum, et de Brutorum
veris sensationibus; et non
potiùs gravibus argumentis
impugnantur, nego; et hæc

33. ipsa non constant, sed graviter oppugnantur, concedo antecedens, et nego consequentiam.

Nos hac responsione non utimur; quia proferenda essent argu=menta pro vi effectivâ, et sen=sationibus brutorum, quod lon=gum est; eisque contraria oppo=nenda, quod est longissimum. Hæc tamen, si lectori nota sunt, (ut ego existimo) vim responsionis intelliget: neque ineptam judicabit.

Respondent secundò corpuscu=lares meliores transmittendo antecedens absolutè, et distinguen=do

consequens: ergò systema Peripateticum affirmandum est in brutis, cæterisque de quorum vi effectivâ probabiliùs constat concedo, in omnibus, nego consequentiam.

Hæc responsio nobis hoc loco sufficeret: quippe ex eâ fieret systema naturæ non esse simplex, quod hic contendimus statui non posse. Neque terrere nos posset instantia Peripateticorum, quæ est hujusmodi: Systema Peripateticum admittendum

est in brutis: ergò in omni=
=bus. Probatur consequentia
vi inductionis, et ratione; quia
si semel admittitur in brutis,
cum evidens ferè sit posse
reliqua omnia per ejusdem
systematis principia explicari;
nulla prorsùs ratio est, cur in
cæteris non admittatur, et alia
potiùs adstruantur principia,
quæ aliunde non evincuntur,
sed ad arbitrium.

Hæc, inquam, instantia ne=
=minem terrere potest; inductio
enim, pace magnorum viro=
=rum, hic locum omnino non

=habet; debet enim esse in

similibus; cum hic de dissi=

=millimis sermo sit. Rursus

debet esse ex pluribus; hic

autem est à duobus ad ter

=tium; idest ab agentibus liberis

et brutis, ad reliqua, quæ

quodammodo in unam spe=

=ciem coalescunt, quatenus

ad hanc pertinent conside

=rationem.

Quod autem additur, si

semel admittantur princi-

=pia Peripatetica in Brutis,

non esse cur negentur in

cæteris, respondent Corpuscula=

=res,

34. „ quos molles appellavimus; ad=
=mitti illa in brutis, quod ratio
cogat; in aliis autem, in quibus
par ratio non sit, malle se pla=
=nioribus ideis uti, quas exempla
artium suadeant, et mens
facilè depingat, quam abstru=
=sas illas Peripateticorum, ad
quas non descenderent, nisi ne=
=cessitate compulsi: hoc enim
non Philosophi modò, sed
hominis videri, ubi clara in
promptu sint, nolle obscura
sectari. Addent non esse mul=
=tiplicanda entia &c.
Melius fortasse responderent

(licet hęc ipsa argumento satisfaciant) si vellent paululum à principiis suis deflectere: esto admit=tantur principia Peripa=tetica in Brutis; non esse quidem rationem cur negentur in cęteris; sed ne ullam quidem esse rationem cur affirmentur; cum neque inductio, ut dictum est, valeat hoc lo=co, neque alia ulla grauis ratio proferri possit.

Sed iam nos aliter respon=debimus principali argu=mento.

atque, ut ego quidem censeo

veriùs, aliaque nonnulla, quæ

solent Antiperipatetici res=

=pondere, brevitatis causâ

omittemus. Distinguo ergò

antecedens primò solum

systema Peripateticum in=

=ter hactenus excogitata

relinquit locum virtuti

effectivæ, et veris brutorum

sensationibus transeat ante=

=cedens; etiam ex iis, quæ pruden=

=ter suspicor excogitari posse,

nego antecedens, et consequen=

=tiam. Redeunt tres exceptio=

=nes supra memoratæ, quas

argumento, si libeat, facilè

aptaveris.

Respondeo secundò nego abso=
=lutè antecedens: cur enim
materia operosa, siue se
solâ, siue cum inexti usur=
=pata ad conflandum syste=
=ma quemadmodum in
primâ parte innuebam,
non relinquit locum vir=
=tuti activæ, et veris bru=
=torum sensibus. Sanè si
materia operosa vim om=
=nem habet, quam forma
Peripatetica, quid ni om=
=nem vim rerum natura=
=lium

35.,, æquè explicet, atque illa? /

Respondeo tertiò transeat ante=cedens, et nego consequentiam; quia ex sæpè dictis non est ar=gumentum sufficiens affir=mandi, saltem in hac materiâ, melior explicatio.

Peculiaria argumenta, quæ affe=runt ad singula systemata excludenda, et ad certum quod=dam indirectè confirmandum, neque facilè est referre, neque admodum est necesse; qui enim iacta sparsim fundamenta probè teneat, facili negotio illa dissolvet.

|. Adde Systema Leibnitianum supra memoratum, quod formas statuit non eductas, ut Peripatetici loquuntur, sed in materiâ creatas a Deo, recedere quam maximè a pervulgato systemate Peripatetico, ita tamen, ut vim activam, verosque Brutorum sensus retineat mordicus.

5.ª ~~Quinta~~ Propositio. Etiamsi constaret speciem systema=tis naturæ esse compositam, non tamen posset pru=denter affirmari unum individuum in eâ specie.

Propositio eâdem prorsus ratione probatur, quâ su=perior; et quoniam nulla occurrunt contra hanc peculiaria argumenta, non est cur immorer. Pla=cet tamen ex eo confirma=re, quòd systemata com=posita vel inter se planè paria, vel se habentia sicut

excedens, et excessum longè plu=
=ra sunt quam simplicia; ut
si inter simplicia unum præ=
alio affirmari non potest, longè
difficiliùs, imò prorsùs impos=
=sibile potiori iure censendum
sit prudenter unum eligere
ad affirmandum inter tot com=
=posita, et alia rejicere.

6.ª ~~Sexta~~ Propositio. Quamvis cons=
=taret systema naturæ esse
varians, non posset pruden=
=ter affirmari unum individu=
=um systema in specie varian=
=tium.

Hæc propositio ex ipsis terminis

evidens est. Finge enim revelatum esse, quod Deus aliquas v.g. Platanos con=didit ex materiâ, et formâ, alias ex materiâ operosâ, et inexti, alias ex solâ ope=rosâ, alias ex corpusculis; evidens prorsus esse dico, non posse quenquam pru=denter asserere: hæc Plata=nus est ex materiâ, et formâ; hæc verò non; et sic deinceps. Et ratio est, quia quamcumque proferas causam, cur aliquid affir=mes hujusmodi de Platano

36.„ A. eadem etiam valebit de Pla=
=tano B., vel de neutrâ valebit;
platanus enim A., et B. sunt
omnino ejusdem rationis saltem,
quoad nos, ut loquuntur.
Sed jam propositiones hasce sex
singillatim probatas, placet
simul omnes unico communi
argumento confirmare: quod ut
clariùs præstem, observo Aucto=
=res variorum systematum
duabus rebus inter se dissidere.
Primò circa prædicata rerum
explicandarum: secundò circa
ipsas explicationes: v.g. atomis=
=ta putat motus brutorum non

esse veras sensationes, Peri-
=pateticus mordicus tenet
esse verissimas. Dissident
hic circa prędicatum rei
explicandę. Rursus Ato=
=mista explicat per puras
materię combinationes,
et impetum causas eorum
motuum; Peripateticus
verò per materiam, et for
=mam; atque hac ratione
ipsę inter se dissident ex=
=plicationes. Sed explica=
=tiones ipsę dissident inter
se, quia dissident Auctores
circa prędicata rei explican
=dę. Ab his ergò prescindamus,

et quęramus de iis tantum,

quę sensu carent. Hęc sanè

videtur probabile quam maximè=

potuisse à Deo fieri juxta hoc,

et illud systema, tum simplex,

tum compositum, tum varians;

ut supra in primâ parte con=

=clusimus.

Jam sic arguo. Si potuit Deus

hęc, quę sensu carent, condere

hoc, et illo ex dictis modis,

liberum prorsus Deo fuit, et

liberrimum facere hoc, vel

illo modo: si ita est, non potest

prudenter affirmari factum

potius à Deo hoc modo univer=

=sum.

quam illo: ergo f. Major illis certa est, qui nullam admittunt in Deo propen=
=sionem, aut necessitatem moralem ad unum possi=
=bile præ alio: mihi autem evidens est ex argumentis efficacissimis, quæ rem planè conficiunt, sed non sunt hujus loci. Minor autem sic probatur. Quid=
=quid prudenter affirma=
=tur, fulcitur ratione, vel à priori, ut ajunt, vel à posteriori, sed ratio à priori non habet locum in iis, quæ

sunt Deo planè libera; hoc enim
ipsum est, quod sint Deo planè
libera: scilicet, quod nulla pos=
=sit reddi ratio à priori cur hoc
sit præ illo, nisi hæc, quia Deus
voluit hoc præ illo: ergò siquid
prudenter affirmari potest, po=
=terit propter rationes à poste=
=riori, quæ omnes reducuntur ad hæc duo
capita; scilicet vel communis
cujusdam, et, ut ajunt, inge=
=nitæ persuasionis, vel phæno-
=menorum naturæ, quæ magis
cum hoc, quam cum illo sys=
=temate congruere videantur. Primum
autem caput ingenitæ persuasionis

(exclusâ præsertim quæs=
=tione de vi effectivâ, et de
sensu brutorum) hic certè
non habet locum: ergò tota
ratio affirmandi, saltem
in iis, quæ sensu carent,
unum systema præ alio,
cum non valeat inductio,
ut vidimus, erit unicè
major congruentia cum
phænomenis naturalibus.
Hæc autem ratio, ut mihi
quidem videtur, manifes=
=tè inanis est; ~~quia~~ quod
sic declaro. Hæc principia
præ illis congruere cum

phaenomenis naturalibus, sive aliis verbis, phaenomena melius explicari per haec, quam per illa principia, nihil tandem est aliud, quam videri nobis probabilius, quod per haec principia obtineri possint talia phaenomena, quam per alia quaevis. Sed haec non est ratio sufficiens ad affirmanda haec principia determinata, si probabile pariter sit; esto minus probabile; eadem phaenomena obtineri posse per alia principia, ut alibi disserebamus. At est reipsâ solidè probabile

eadem prorsus phaenomena
obtineri posse per haec, et
illa principia: ergo, +&c.
Nonnulla etiam addi pos=
=sent ad probandum esse su=
=pra hominis captum deter=
=minare probabiliter unum
prae alio systemate; multò=
=que magis illud aliis veré
Philosophis persuadere. Sed
finem aliquando faciam
huic secundae parti, ubi pau=
=ca notarero.
Velim itaque observes primó
nullam esse factam unquam
mentionem scripturae ...

38. Conciliorum, et SS. Patrum; quæ=
=sivimus enim hactenus, quid
statui possit solo lumine ra=
=tionis.

Observa secundò sermonem
nobis fuisse semper de solis
principiis systematum, quod
non semel monuimus.

Observa tertiò, si considerentur
adjuncta systematum, fateri
nos aliqua esse planè probabi=
=lia; v.g. ascendere quædam li=
=quida propter aëris prementis
gravitatem; nullum vivens
gigni ex putri, sed omnia
ex ovis, quis negat esse probabilis=
=simum,

et alia huiusmodi? Sed quid inde? Poteritne quidquam inferri de principiis hoc ferè modo? Hujus syste=matis adjuncta sunt pro=babilia plura, quam alte=rius, ergò hujus principia vera. Minimè verò; ne=gabitur enim consequen=tia; quia adjuncta illa tralatitia sunt, et adoptari possunt à quovis syste=mate; adeòque cum non sint connexa cum princi=piis, non valet ad illa il=latio.

Observa quartò quid de integris systematis censendum sit. Hæc enim, quod attinet ad princi=pia, vidimus esse prorsus arbitraria, neque esse solidè probabilia. Sed spectatis ad=junctis, non negaverim mul=ta pariter, quæ ab Auctoribus suis pro certis ferè habentur, si ad subtiliorem trutinam revocentur, ne probabilia quidem ~~[illegible]~~ esse. At quidquid de his sit, quæ disputare non va=cat, profectò cautus, et pru=dens Philosophus probatissimum quodque systema censet esse

complexum quoddam ex
pluribus probabilibus, ne=
=que facilè ullâ in re evi=
=dentiam jactat, vel physi=
=cam. Porro nemo est, qui
dubitet in longâ serie pro=
=babilium assertionum
falsas aliquas latere veris
permixtas, ex necessitate
quadam, ut vocant, morali,
quę mortalibus est impo=
=sita errandi identidem
in probabilibus; quę quidem
necessitas eò maior est, quò
amplior est materia, et
obscurior, de quâ disseritur.

39.. Cum autem totius quantæ est naturæ explicatio, amplis=sima, eademque obscurissima res sit; hinc fit, ut summa pariter sit illa moralis necessi=tas errandi imposita philosophantibus de rerum naturâ; quod antiquissimi Philosophorum confessi sunt, quorum illud est multa falsa probabiliora veris. Id autem latius fortasse patet, quam primâ specie videatur; posset enim inde non longo discursu colligi ex illo ipso complexo probabilium nullam proposi=tionem esse absolutè affirman=dam,

Sed semper cum addito, ita
probabiliter videtur. Sed hoc
obiter dictum sit: illud om=
=nino tenendum indignis=
=simam esse viro gravi in hujus=
modi rebus affirmandis
stolidam quorundam
ferociam, et contumaciam,
quâ usque adeò transversi
feruntur, ut non minùs
intrepidè hujusmodi pro=
=babilia pronuncient, et
defendant, quàm meridie
lucère. Id verò non ne
pecudis penè est tam pre=
=fractè affirmare seriem

quandam rerum, in quâ sal=
=tem ex parte aliquâ te hal=
=lucinari moraliter certum sit?
Hinc notabis postremò, ut
quisque sapientissimus sit,
nec tantum cute tenus Phi=
=losophus, ita in hoc toto syste=
=matum genere esse moderatissi=
=mum.

✠

2. [illegible]

Pars tertia [illegible]

1. Hactenus, solidâ, nisi fallor ratione confectum est, nihil in re Physicâ pronunciari posse, si ea tantum spectemus, quæ hominum mens, atque ingenium suggerere Philosophantibus potest. Primum enim docuimus nihil absolutè decerni, ac pro vero statui oportere; cum omnis ratio aberrans, aut futilis ostendatur; neque sine ratione quidquam affirmare liceat citrà temeritatem. Illud quoque in examen

vocavimus, posset ne aliquid
circa naturæ sistema (Hanc
enim vocem sæpé trivimus)
adjectâ saltem conditione
decerni, in hunc modum. Si
quid affirmandum est, hoc
potissimum. Porró, ne
hac quidem ratione, ac viâ
progredi tutum censuimus;
+Propterea quód vel paria in
utramque partem momen=
=ta rationum occurrant,
vel veriùs nulla.

2„ Etenim cum multa in hanc
diem reperta sunt â Phi=
=losophis sistemata, tum

multa reperiri posse imposte=
=rum æquus rerum Iudex ne=
=mo dubitarit. Innuimus
autem ipsos hujusmodi siste=
=matum fontes, è quibus vir
pereruditus Rucellaius sex,
et triginta numero in com=
=mentarios retulit; quos uti=
=nam morte intercedente, vulgare
non esset prohibitus, egregium
enim variæ eruditionis monu=
=mentum haberemus. Adde
Ioannem Picum Mirandula=
=num, cujus Heptapla Gene=
=seos interpretatio septem ferè
sistemata saltem inchoata

complectitur. Sed ne pu=
=res nominatim veteres
Philosophos compellare co=
=gar abunde fuerit, Plu=
=tarchum, et alios S. PP.
citatos indicare; équibus
tanta sistematum vis, ha=
=ud ægré colligi potest, ut
ad obruendam potius men=
=tem, quàm erudiendam
satis, superque futura
sint. Adde parturientem
in dies Physicorum na=
=tionem; quid enim nostro
hoc quo magis teritur, quàm
natura? Cartesium, Para=
=celsum,

41. Campanellam, Gasendum, Mayna=num, |Leibnitium| Flud, Vanelmontium, Dikinsonum, aliosque, quos com=memorare piget satis nosti, qui si nondum satis suadeant posse aliquid novum excogitari, et præter veterum ideas, nos quoque obiter, nescio quod nostri sistematis specimen protuli=mus non ad affirmandum (quod Deus à sanis avertat) sed ut hoc liquidò constaret licere cuique in re obscurissimâ no=vas proferre tenebras.

3. Ex his autem sistematis ab uno quopiam auctore repertis,

quę nos simplicia appel=
=lavimus multa consurgunt
mixta, quemadmodum
explicatum est; variantia
verò tam multa, ut nulla
iis percensendis par sit
aritmetica.

4." Iam verò neque ulla affful=
=get lux quâ Duce statui
possit simplex ne, an mix=
=tum, an varians potiùs
sistema naturę dicendum
sit. Neque si idipsum
statui possit, ulla suppetit
ratio, quę ex tot numero
simplicibus, mixtis, ac vari=
=antibus,

vnum quodpiam præ alio, eligen=
=dum doceat, ut ancipitem planè
animi, atque suspensum hærere
Philosophum necesse sit. Quod
cum jam anteā argumentis,
ut ego quidem censeo, satis fir=
=mis ejicerim; placet iam non=
=nullum quoque auctoritatis
pondus adjungere. Atque haud
scio, major ne ulla auctoritas
proferri possit ad eos refellendos,
qui hac in re à nobis dissen=
=tiunt, quàm eorum ipsorum,
qui trita in Scholis vel Heote=
=rica sistemata procuderunt.
Etenim si auctores ipsi dubios

sese, ac nutantes, prębent
in illis pronunciatis, qui=
=bus tota sistematum mo=
=les innititur; jure optimo
concludemus nihil in illis
fixum, ratumque esse
oportere. Quis porrò ignorat
quam anceps sępè hęreat
Epicurus, quem potissi=
=mum Recentiores miran=
=tur, et Ducem sequuntur?
Notum illud, quod tam sę=
=pè usurpabat, ut in prover=
=bium abierit. Jacere veri=
=tatem puteo demersam,
è quo nullis facilè machi=
=nis

eruatur. Hunc ut in cæteris secutus Lucretius[1] cecinit.

Nam quamvis rerum ignorem primordia, quæ sint De empedo=cle, et Anaxagora luculentissi=mum extat Tullij testimoni=um, non vno loco tam acerbè, ac vehementer quandoque eos conqueri de rerum obscuritate tam nihil certum, ratumque existimare, ut penè furere videantur. Ptholomeus[2] quoque teste Posseuino Astronomicis hypothesibus abs se excogitatis, fidem noluit adhiberi. Socrates, ex quo Platonica, et Aristotelica

(1) Libro 2.°

(2) L. 13. Bibliot. C. 20.

Philosophia manauit alios semper refellere, nihil ferè de suo ipse in medium pro=ferre consueuit; quòd nihil se admodum scire candidè profiteretur, præter hoc unum quod nihil sciret. Quam qui=dem disserendi rationem Plato constanter tenuit, siue, ut censent aliqui, Magistri exitu territus, eamque ob causam pauca pronuncians, eaque ipsa tanquam aliena potius, quam domi nata, ut eâ semper paratâ utere=tur excusatione, si quid apud Areopagum offenderet, quòd

sapientium placita non sua
in commentarios retulisset;
siue, ut ego de præstantissimo
Philosopho non sine causâ vi=
=deor suspicari, quòd nihil admo=
=dum certi occurreret quod pro=
=nunciare ipse mallet, quam aliis
acceptum referre. Aristoteles
autem, tametsi longè aliam
scribendi rationem secutus, ean=
=dem, tamen, persæpè dubitatio=
=nem præsefert. Nam et in
problematis, quibus magnâ
ex parte physicâ ratione ex=
=plicatur natura, et in libris
metheororum, et alibi passim

suspensus est, ac pené dixe=
=rim nutabundus, neque
tam sententiam suam
profert, quam Lectoris men=
=tem conjectando divinare
velle videtur. Profectó eru=
=diti non-nulli, in quibus
Possevinus anteá + laudatus
hanc esse causam putant
cur in problematis solâ
feré interrogatione conclu=
=dat, quód in rebus minimé
exploratis auctoritatem
suam in discrimen vocare
nollet Philosophus; eâque
scribendi ratione uteretur,

43.,, ut si quid minus rectè defini=
=tum ab eo, vel certa experimenta,
vel ratio quæcumque olim
doceret, integrum semper esset
resilire. Cæteros sistematum
auctores accuratiùs persequi
non vacat: unum illum ne=
=quaquam omiserim, qui nostro
hoc ævo tanto in pretio est
apud Physicos, ut unus veri=
=tatem, acu tetigisse, atque ad
dispellendas naturæ tenebras
è cœlo delapsus esse videatur.
Renatum Cartesium loquor
virum sanè perquàm inge=
=niosum, Mathematicis dis=
=ciplinis

egregie expolitum, et miræ cujusdam in cogitando fœcunditatis. Is enim verò non secus, ac cæteri, quos supra commemoravimus suspenso pede vestigia fixit in sistemate suo concinnando, quin etiam præ cæteris dubitationem affectavit usque adeò, ut apud nonnullos, Philosophus melior quàm catholicus audiat. Neque dubitationem hanc ipsam reperto sistemate deposuit, solitus scilicet familiari-

-ter

inter suos dicere non sinè risu
poëma absse veriùs, quam siste=
=ma esse confectum, ut optan=
=dum sit, ne sectatores egregii
viri Sylvanus Regis, Anto=
=nius le Grand, Cordemoy, et
alii magis Cartesiani sint,
quam ipse Cartesius; neque
veriora putent quę ille com=
=mentus est, quam auctor ipse
censuerit. Atque ad hanc ipsam
dubitationem quâ perpetuâ
veluti comite usus est hic auc=
=tor referunt non pauci imple=
=xa illa, ac tortuosa responsa,
quibus passim objecta argumenta

implicat veriùs quàm
dissoluit. Neque enim
vitio naturę, ajunt, obscu=
=rior est inter responden=
=dum: Quippe qui nitidâ
ac facili, et in omnem
sententiam sequaci ora=
=tione utatur, cum libet;
sed eas ipsas ambages, con=
=sultò quęrit, quod et de
Aristotele suspicantur non=
=nulli, ne scilicet falsi
deprehendatur si usitatâ,
et perspicuâ oratione pro=
=ponat quę sentit. Quâ
de causâ cum apud Posse=
=vinum, tum alibi legere

44.„ memini, Aristotelem ab anti=
=quis sepiam appellatum, cuius
piscis ea est natura ut ingenti
se se atramenti vi profusâ in=
=volvat, quò tutiùs delitescat,
et piscatorum artes eludat.
Sed ad Cartesium revertor.
Is, inquam, obscuritatem,
et tenebras ultrò quæsivit,
nequis in eo error liquidò depre=
=henderetur, ut inter cæteros tes=
=tatur auctor libelli Gallico
sermone editi cui titulus Re=
=flexions sur la Philosophie,
quo ipso in Libro ea quoque
sunt, quæ paulò ante commemo=
=ravimus

de hoc Philosopho, sed mihi non est nunc ad manum, eâque de causâ locum non signo; quin etiam ibidem scriptum est malè de Cartesio meruisse fidum, caeteroquin eius interpretem; propterea quòd illius quodammodo mysteria vulgarit, et quaesitam ultro noctem illatâ importunè nitidi sermonis face discusserit.

5.. Verum, et illud palmare est argumentum maximae obscuritatis, nullique ingenio perviae, quam opificio

suo natura circumfudit, quod tam incredibili tot seculorum labore tantorum ingeniorum solertiâ vix quidquam profectum sit, tantæque ex omni memoriâ sapientium lites extiterint, ac prope bella. Etenim non ipsa modo inter se sectarum capita confligunt; sed consectanei quo=que, magnis animis atque stu=diis de Aristotelis, atque Epi=curi mente dissentiunt passim in multis, et ubi ad naturam ventum est, in plerisque. Quod argumentum et Laudatus non semel Posseuinus(1), et

(1) Biblioth. C. 20. lib. 13.

Ioannes Picus [1] egregiè ur=
=gent, eoque conficiunt des=
=peratam planè in re physi=
=câ humanis ingeniis veri=
=tatem; + eodem usus videtur
Cicero [2] Academi~~corum~~
quæst~~ionum~~. In tantâ
obscuritate naturæ dissen=
=sionibus tantis summo=
=rum virorum, qui de rebus
contrariis tantopere discre=
=pant, assentior ei senten=
=tiæ nihil percipi posse.
Mitto sextum empyricum
cum hoc, tum aliis argu=
=mentis non physicam modò

(1) In exam. vanit. doctr. gentium.

(2) Libro 4.,,

25.,, facultatem, sed et Philosophiam
universam, et scientiam radi=
=citus convellentem. Mitto,
Algalzelem, cujus est liber
inscriptus *destructio Phylosophiæ*, cui repositus est ab Aver=
=roë liber alter è diametro oppo=
=situs *destructio destructionis*.
Hos inquam missos facio propte=
=rea quòd Physicam signanter
et peculiari ratione non tangunt.

6.,, Non desunt tamen, qui hac ipsâ
de re accuratè disputarint; inter
quos iterum laudatus est Posse=
=vinus,[1] qui disertis verbis ait
peccari ab Aristotele, et ab aliis

(1) in Bibliothecâ Lib. 13.

cum in naturâ scrutantur,
quæ occultaverit ipsa natura,
hoc est Divina voluntas, quæ
est ipsissima natura ut in=
=quit Augustinus. Sed nimis
facilè est in tam uberi ar=
=gumento disertum esse; qua=
=re parcam auctorum no=
=minibus atque otio tuo, at=
=que illud dumtaxat egre=
=gium commemorabo ex Ar=
=nobio.(1) Quæ nequeunt sciri,
nescire nos confitemur; ne=
=que ea vestigare curamus
quæ non posse comprehendi
liquidissimum est. Neque
illud dissimulabo quod, ut

(1) Lib. 2. contra gentes.

præstantissimo quisque inge=
=nio, et excellenti doctrinâ ex
omni memoriâ fuit, ita et mo-
=deratissimus in pronunciando,
et minimè pertinax, neque
nimis anxiè curiosus extitit;
eam scilicet chrijsologi senten=
=tiam planè auream exemplo
suo confirmans. Nolle omnia
scire summa scientia est; et
sanè Neotericos quosdam, qui
nihil magis timent quàm
nequid nescire videantur, et
quavis super re interrogati,
stantes pede in uno velut ex
tripode pronunciant ex tem=
=pore, egregiè sugillat Aristoteles;

eos scilicet docens facilli=
=mè pronunciare qui ad
pauca respiciunt, ~~cum ex~~
~~opposito~~ (~~ut est~~ ~~apud Æneam~~
~~Sylvium~~) ~~cui plura nosse da=~~
~~=tum est, eum majora~~
~~dubia sequantur.~~
Itaque cum densâ etiam
auctoritate probatum sit
arcanam esse naturam, ne=
=que hominum ingenio
tentandam, nihil citrà
erroris discrimen de rerum
causis, atque principiis
statui posse atque affirma=
=ri; reliquum est manifeste,
ut vel Physiologis curam

26„ omnem inter desperata abjiciamus; vel siqua ad hasce tenebras discu=tiendas lux presto esse potest, eam unicè in sacris Litteris re=quiramus; sed ne in illis quidem circa res physicas, nisi quodam veluti divi=nationis genere.

Utrum enim ex Divinis sermonibus erui, nec ne possit Physiologia, magna est inter sapientes disceptatio, ve=tusque dissensio; et par ferè in utramque partem magnorum hominum numerus proferri potest. Hanc nos controversiam velut arbitrio componemus, ut neutri partium adjudicata, aut

abjudicata causa videatur.

Hunc e multis aliquos in utramque sententiam citare necesse est.

8. Ac primò sunt qui non modò Physiologiam in Sacris Litteris tradi putent verum etiam indidem ipsi eruere conati sint. In his praecellenti vir ingenio nullique non comparandus Joannes Picus Heptaplon scripsit in Genesim idest septem numero sistemata ut supra dixi inchoata ex ipsis sacrarum Litterarum verbis expressa.

Hujus verò ex fratre nepos Joan=
=nes Franciscus Picus in eandem
sententiam ingeniosè pariter,
atque eruditè per multa congerit,
cum in examine vanitatis
doctrinæ gentium. Tum de Di=
=vinâ, et humanâ Philosophiâ
potissimum. Notior est Vallesii
(1) Philosophia sacra, quam ut hic
de eâ verba facienda sint. Quis
porrò dubitet persuasum fuisse
Francisco Georgio Veneto non in=
=felicis ingenii, sed liberioris viri,
cuius liber ab Indice expurgato=
=rio catholicâ censurâ castigatus
est; quis, inquam, ei negat persua=
=sum

(1) Lib. 1º Capite. 2º

fuisse, è sacris Litteris repe=
=tendam esse universæ natu=
=ræ explicationem cum Pro=
=blemate quarto in Genesim,
ex quo videtur sistema su=
=um exordiri, hæc habeat.
Materia cœli, et terræ est
ne eadem? Non ne de hoc
jam diu disceptarunt Physici,
et tamen adhuc litem sub
Judice reliquerunt? An
igitur veritatem hanc
expectabimus ab ijs, qui sem=
=per inter se dissentiunt. An
à Mose eam hauriemus, qui
edoctus est ab eo, qui utramque

21. fecit? Unde non ignarus, nec am=
=biguus sed eruditissimus Philo=
=sophus est, à quo discere possu=
=mus aliam, et aliam. His
accensendus est per eruditus è
societate | Martinus Delrio | Jesu
in glossis in Genesin, cujus opus
inchoatum utinam haberemus,
sive, ut ipsius, utar vocibus,
utinam magnam domum
cujus vestibulum in ipsâ Libri
fronte proposuit ad fastigium
perduxisset. Magnum sanè
mihi ex tanti viri Lucubra=
=tione laboris compendium polli=
=cerer; neque enim fieri posset, ut

quę nunc à scriptoribus hos=
=tiatim pené dixerim
emendicare cogor, aut com=
=mentando de meo proferre
non penès ingeniosum ęquè,
ac locupletem, omnigenę eru=
=ditionis auctorem occupata
reperirem. Is ergò in ipso
prologuio cum retulisset (1)
~~[illegible] Diui Clementis~~
Romani quę Legitur (2) (liber
iste à recentioribus criticis
apocriphus habetur) et ab
Anastasio Niceno refertur
in Sacrę Scripturę questioni=
=bus: quęcumque in gentilium

(1) Cap. 1.

(2) L. 1. constitutionum apostolicarum Cap. 7.

-periis desiderari possunt, in sacrâ Scripturâ longè reperiri meliora. Hæc statim subdit ipse de suo. Quid ergo deest legi Dei, ut ad has fabulas confugiamus? Vis prudentiam juris, et Reipublicæ gerendæ præcepta? fontem Græcarum Romanarumque Legum scias in Pentateucho scaturire. Vis Physiologiam? Geneseos priora capita, et Jobi dissertationes, et multiplices morborum curationes passim, sed sparsim reperias. Tum ejusdem prologuii circa finem in ipsius operis partitione, Physiologiam Sacram

(1) Cap. 3.º

sanè quam magnificè polli=
=cetur his verbis. Secunda
Physiologia Sacra, quę rerum
omnium naturam, de quibus
in scripturis mentio, ex
ipsismet scripturis, et
earum ex probatis tantùm
scriptoribus mijsteria de=
=promet. Neque ita multò
post uberiùs rem declarans
Physiologiam hanc ipsam
Sacram quam instituit in
sua ueluti membra par=
=titur. Physica deindè sa=
=cra partim de Deo partim
de Creaturis futura. De Deo

48. secundum se quoad attributa, et de nominibus ejus. De creaturis hoc ordine. De mundo, et Coelo, de principijs, et elementis. Item de mixtis, scilicet inanimis vegetabilibus; sensibilibus, in=tellectu præditis, et de his seorsim De Angelis bonis, malisque, De homine, et partibus ejus. Hacte=nus laudatus Auctor; quæ omnia si, ut receperat, præstitisset, non exiguam laboris partem ademis=set. His adde Judæos, quos ego quidem sciam omninò duos qui ex sacris Litteris naturam interpretati sunt, | Aristobulum

| ex instituto,

scilicet non obscuri nomi=
=nis peripateticum, et Rabbi
Moÿsem, quorum primi
commentarios in Genesim
extare non puto; alterius
uerò uidere non contigit.

9. Neque planè difficile esset hisce
scriptoribus, qui sacras lit=
=teras ad physicam expli=
=candam traduxerunt non
paucos adjungere è sanctis
Patribus, qui inter cęteras
scripturę laudes eam quoque
passim insinuant, quod
nullum in ea Litteraturę
cujusvis, ac scientię genus

desideretur. sed ab his commemo=
=randis libentiùs supersedeo quòd
cum illi generatim loquantur
idque obiter attingant, facilem
præbent adversarijs interpreta=
=tionem, sed rem hanc non ita
obiter attingit sæpè Laudatus
Antonius Possevinus, atque in
eam manifestè sententiam
descendit, ut putet sacras Litteras
plurimum Philosophiæ Lucis
afferre, eamque ob rem utriusque
Pici institutum commendat,
neque sinè Laude Vallesium[1]
Biblioth. L. 13. cap. 26.
præterit, præsertim eodemque
ultimo, ubi etiam nonnulla

(1) Cap. 26. Libri 13. Biblioth.

commemorat Philosophica,
quæ tutiùs Sacrorum libro=
=rum ope tractamus. Alia
verò, quorum cognitio ex
ijs dumtaxat elici potest,
quæ à Deo optimo maximo
revelata sunt. Ne Longum
faciam, his contentus esto,
quorum satis aperta sen=
=tentia est Physiologiam
Divinis oraculis contineri.

10. Contra alij disserunt, nec sinè
probabili quadam specie ve=
=ritatis nihil admodum
è Sacris Libris erui posse,
quod ad naturam explicandam

(1) Lib. 2. de Genesi ad Litteram Cap. 9.

29. pertineat. Augustinus[1] diserte ait. Quæri etiam solet quæ forma, et figura cœli esse credenda sit, secundum scripturas nostras? Multi enim multum disputant de ijs rebus, quas majore prudentiâ nostri auctores omiserunt ad Beatam vitam non profuturas.

Hæc sanè vix ullum relinquunt locum dubitandi quid super hac re senserit Augustinus, qui etiam censet[2] Libros nonnullos canonicos hac ipsâ de causâ à Spiritu sancto esse deletos, atque obliteratos, quia tantum

(2) quæstione 42. in numeros.

(1) In Prolegomenis Bibliacis cap. 8.°

(2) Capite ~~5~~ 1.° quæstiuncula 5.ª

(3) 1. Tim. 3.

ad cognitionis uarietatem,
et copiam facerent, ut apud
Nicolaum[1] Serarium est;
Et quando Serarium nomi=
=naui addendum uidetur
hoc loco quid ipse quoque
super hac re censeat[2]. Is ergo quærens
quo sensu dictum sit illud
Apostoli[3] Ecclesia Dei uiui
est columna, et firmamen=
=tum ueritatis: hæc subditi
sumitur autem ueritas
non generatim pro omni
ueritate etiam naturali,
quæ in rebus Physicis astro=
=nomicis est. Hæc enim Ecclesiæ

seu columnæ non innititur, et extra Ecclesiam esse potest, sed pro veritate spirituali, et eâ, vel omni, vel illâ, quæ per excellentiam talis est. Ex quibus verbis non obscuré colligi potest egregium hunc scriptorem Phijsicas controversias non â scriptura, minus quam ab Ecclesiâ, ejusque judicio alienas existimare. Sed Luculentius, disertisque verbis, quæstionem hanc quamvis obiter attingit Benedictus[1] Pererius in Genesim, cujus quidem opinio eò mihi gravior videtur, quòd et

(1) pagina 6.a numero 21.

non incelebris commenta=
=tor, et idem pereruditus
et Philosophus; Nunquam
probavi nimis curiosum
studium, et diligentiam
eorum, qui sententias Mo=
=sis quoquomodo trahunt
et detorquent ad Philoso=
=phorum, et Poëtarum, vel
decreta, vel etiam fabulas
ut Orphei, Homeri, Mer=
=curij Trismegisti, Pytagoræ,
Platonis, quin etiam Aris=
=totelis. Hoc mihi quidem
certé Divinæ Scripturæ
dignitati, et majestati

valde alienum, et indecorum
videtur. Pergit hic auctor Pici
quidem ingenium, et monstro
similem eruditionem laudare;
sed simillimum de ejus opere
judicium refert Aloijsij Lipoma=
=ni, qui scilicet rogatus à Sixto
Senensi, quam ob causam in
catenâ, quam nuper ille vulga=
=verat in Genesim inter tot Scripto=
=res, quorum interpretationes
notasset, nullam Pici mentionem
fecisset, respondit, Picum propte=
=reà abs se esse pretermissum,
quòd minus longè Mosem,
quam Philosophorum sententias,

et placita Mosis verbis
in Heptaplo explicasse
videretur. quamquam
autem quę nuper ex Pererio
relata sunt Philosophan=
=tium libidinem, atque
efrenem licentiam signan=
=tius castigant, qui è sacris
Litteris sententias suas
per fas, nefasque extundere
conantur, quam proposi=
=tam quęstionem dirimunt,
Utrum scilicet modo adhi=
=bito, ac religiosè cautèque
philosophicę controversię
è sacris voluminibus

decidi queant: ex ejus oratione
tamen facili coniecturâ depre=
=henditur ita illum existimasse;
Irritum planè, ac supervaca=
=neum esse laborem, quin etiam
reprehensione dignam eorum
curam, qui è Diuinis eloquijs
Phyjicarum rerum principia
venantur. In eandem ferè
sententiam professi meritò
posset Egregius Alphonsi Salme=
=ronis locus è Prolegomeno septi=
=mo circa finem, sed propter ni=
=miam ejus prolixitatem
sententiam paucis contraham,
verba pretermittam; Ita tamen

ut in fonte consulendum
tibi censeam. Primò ita=
=que eos reprehendit qui
mijsticum, ut ajunt, sen=
=sum quemdam in Scriptu=
=ris comminiscuntur qui
ad res physicas referatur,
ejusque sensus auctores
primos nominat Philonem,
et Josephum hebreos, eodem=
=que usos aliquando comme=
=morat Clementem Alexan=
=drinum, et Divum Hiero=
=nijmum. Subijcit argu=
=menta, quibus meritò im=
=probat mijsticum hujusmo=
=di

sensum physicum, quę videbis
apud ipsum. Tum Picum Mi=
=randulanum, Georgium Benignum,
et Barbam Genuensem Philoso=
=phum carpit quod eodem usi in=
=temperantiùs videantur, sed in
toto hujusce loci contextu satis i
sese prodit auctoris mens minùs
ęqua Philosophis, etiam litterali
Scripturarum sensu utentibus
in rem suam. Apertiùs quoque
Marinus Mersennus in Genesim
in ipsâ ad Lectorem prefatione
quis in dubium revocavit, inquit,
scientiam rerum cœlestium
nondum perfectam esse? Chris=
=tum

Dominum non venissent

nos astrologiam doceret?

Moÿsem philosophicas dif=

=ficultates non attigisse, sed

rem pro ut apparet expli=

=cuisse? quibus attexere libet

auctarij loco, recentissimum

scriptorem è Dominicanâ

Familiâ Amat De Graue=[1]

=son Tract. in Script. Sacram, ubi eum ipsum Augus=

=tini locum recitat, quem

nos supra retulimus.

(1) Tract. in Scrip. Sacram. par. 1. Cap. 2. pag. 74.

11. Paribus hinc inde ferè aucto=

=ritatis momentis quemad=

=modum explicatum est

utraque nititur sententia,

tum quę docet aliquod in sacris
Litteris positum esse pręsidium
ad Phijsiologiam tractandam,
tum quę id ipsum negat. Nos
verò mediâ quadam ratione
incedentes utramque conciliare
conabimur, ita ut ab utrâque
gratiam ineamus, quòd jam
pręstare aggredimur controver=
=siam minutatim dividendo
in subjectis propositionibus: Hac
enim ferè ratione maxima
sepè litigia bonâ cum litigan=
=tium gratiâ componuntur,
cum nitidè, atque per partes
quid ab unoquoque vere, quid

sacris dicatur, exponitur.

12. Propositio prima. Nihil quod ad Physiologiam pertineat, sensu mystico traditur in sacris Litteris. Propositionem hanc, quamvis abesset Salmeronis jam citati, et aliorum auctoritas, equus nemo in dubium revocaverit. Parco itaque argumentis, et veluti concessâ utar imposterum iure meo.

13. Propositio secunda. Multis de rebus, quæ ad naturam pertinent, altum est in Sacris Libris silentium

52,, Hæc pariter propositio non est
cur probetur. Quis enim non
videat de Magnete verbi causâ,
de varijs motibus planetarum,
de causis æstus marini, alijsque
sexcentis, de quibus Philosophi
disputant, in Sacris Litteris nul=
=lam esse mentionem? Profectò
stultè negassent laudati nuper
auctores physiologiam è sacris
Litteris eruendam, si singula=
=rum rerum causas physicas
in illis ipsis deprehendissent.

14,, Propositio tertia. Si quid ad natu=
=ram pertinens in Scripturis
reperitur in sensu litterali

quidem, sed figurato id exigui
admodum usus est ad sen=
=tentiam aliquam confir=
=mandam, vel refellendam.
Ratio in promptu est, quia
nimirum ea, quę in sacris
Litteris figuratè dicuntur,
atque per tropos ad sensum
proprium, ac tropi expertem
revocanda sunt, ut aliqua
vi polleant ad probandum.
Jam verò vix ulla ratione
decerni potest proprius omni=
=no sensus verborum, ubi
sermo est de re physicâ. Quia
nullâ ratione decerni potest,

quatenus à tropo sit recedendum.

Clarius res patebit, si ex adverso conferatur locus aliquis Scriptu=
=rarum, in quo figurate aliquid dicatur verbi causa de Deo; *Ira=
=tus est*; *Incensus est ejus furor*: Occurrit enim statim ratio na=
=turalis docens Deum suapte natura prorsus expertem cujus=
=vis perturbationis, quæ in ipsum cadere omnino non potest.

Hinc facile legitimus, ac pro=
=prius utriusque formulæ sensus statuitur. Nimirum ita affectum esse Deum quemadmodum ho=
=mines solent, cum irati, ac furen=

sunt, sed citrà omnem per=
=turbationem; videlicet ut
enucleatius rem declarem,
certum esse, ac paratum,
cuipiam malum infligere,
Ita tamen ut ipse nullate=
=nus commoveatur. At verò
si qua se se objecerit formula
figurata in argumento physi=
=co. Illa puta (quo in exem=
=plo non erit, cur veritatem
anxiè requiras) Anima
in sanguine. Si, inquam,
to, anima tropum habet
quæso te, quâ ratione statues
sensum illius proprium

53„ Meministi profectò disputatum à nobis esse superiùs de rebus physicis, nihil naturali ratione posse concludi; ergò neque quo sensu propriè accipienda sit ea vox, si enim dixeris sanguinem in brutis instar animæ, præcipua quadam vi pollere ad vitam propagandam, facilè assentiar, sed quantâ; qua ratione conficies? Nullâ planè: Atque adeò, ut dictum est, exiguus admodum erit usus locutionis sacræ figuratæ ad quamvis quæstionem physicam dirimendam.

15„ Propositio quarta. Textus cujuscumque

versionis etiam celeberrimæ
septuaginta duorum inter=
=pretum etiam vulgatæ edi=
=tionis seorsum considera=
=tus, etiamsi in sensu Litte=
=rali quidpiam singulare
significet, ad naturam per=
=tinens; est quidem pergra=
=vis, et si placet, gravissimæ
auctoritatis, non tamen
Divinæ.

Quod attinet ad versionem
septuaginta duorum inter=
=pretum acuratissimè con=
=fectam sub Ptolomæo Phila=
=delpho suadente Demetrio

Phalereo, negant quidem Recen=
=tiores critici post Hieronymum,
plerique omnes, singulos, aut
binos singulis cellis conclusos
universum vetus testamentum
ita adspirante mirificé Deo, ver=
=tisse, ut versiones singulæ post=
=modum collatæ, ne uno quidem
apice inter se discreparent. Nihi=
=lominus cum ingens est ipsa
per se se tot virorum hebraicæ,
et græcæ linguæ scientissimorum
auctoritas, tum diutissimo sancto=
=rum Patrum, et ecclesiæ totius
usu probata, ut ~~plané~~ plané nefas
sit dubitare, latuisse in eâ versione

grave mendum, quod recte
in Deum fidei, aut discipli
=næ morum adversaretur.
Video tamen doctissimos,
plerosque negare hebræos
illos interpretes eximio illo
scripturarum interpretanda-
=rum dono spiritus Sancti
fuisse præditos, nihil ut
possent ab hebræo fonte aber-
=rare, etiam in Leviusculis,
cujusmodi certè sunt quæ=
=cumque pertinent ad Phi=
=losophiam. sed quando de
vulgatâ editione potissi=
=mum auctores dissentiunt,

52 cum sint non-nulli, qui tantam
ejus textui sincero tribuunt
auctoritatem, ut prorsùs etiam
in minimis hebræo fonti veteris
testamenti, et Græco novi respon=
=dere ad amussim contendant;
ita ut, si quâ in re ab ea discreperit,
primigenia exemplaria ex eâ
ipsâ corrigenda censeant, Non
vice versâ editionem vulgatam
ex primigenijs exemplaribus;
idcircò obiter quidem (neque
enim locus hic postulat uberio=
=rem dissertationem); Nominatim
tamen aliquos proferam ê pluri=
=mis, qui mecum sentiunt in

oppositum. Itaque quæstio=
=nem hanc in terminis, ut
ajunt, tractat, ac laté versat
serrarius in Prolegomenis
bibliacis à quæstiunculâ
nonâ quæstiunculâ unde=
=cimâ, et duodecimâ; citat
autem ei faventes sententiæ,
quæ docet etiam vulgatæ
editionis interpreti non
tantam affulsisse Spiritus
Sancti Lucem, ut in Levem
aliquem errorem; in ijs ni=
=mirum, quæ ad fidei, ac mo=
=rum integritatem non
pertinent, impingere non

potuerit, quippe in illis sibi, atque eruditioni suæ relictus; citat, inquam, huic sententiæ faventes + Driedonem, Canum Vegam, Andradium, Sixtum Senensem, Bellarminum, Gretse=rum |~~Impugnatorem~~ Bellarmini, Sacro boscum, Salmeronem. Con=sentit Serrario Bibliorum ma=ximorum collector Joannes de La Haije ex ordine seraphico in Prolegomenis[1] Sect. 9. præsertim à capite nono. Præter aliquos ex nominatis citat hic etiam Didacum de Paivâ, qui etiam interfuit Con=cilio Tridentino, non semel

|propugnatorem

(1) Sect. 13.

fatenteni, versionem vulga=
=tam inquibusdam locis
continere Lapsus Leviores,
et errores interpretis, cum
tamen ex professo suscepisset
ejusdem interpretis defen=
=sionem. Legendus etiam
Cardinalis Pallavicinus
in historiâ Concilij[1] Tri=
=dentini. Ipse quoque præ=
=ter aliquos ex citatis pro
eâdem sententiâ nominat
Genebrardum, et Bonfrerium.
Notandum autem ex allega=
=tis Scriptoribus non nullos
interfuisse Tridentino, ut

(1) Libro 6.º Capite 14.

55,, nominatum de Polonâ observa=
=uimus; Atque adeò probè per=
=spectam habuisse mentem Patrum
Sess. 4.
ferentium[1] decretum | circa me=
=dium, quo potissimum decreto
aduersarij nituntur. Denique
sub finem decimi octaui Tomi
Bibliorum maximorum ha=
=betur libellus continens alias
lectionum varietates in ijsdem
biblijs Latinis ex vetustis
manuscriptis exemplaribus
collectas, quibus posset perfectior
reddi feliciter cepta correctio, si
accedat Romani Pontificis aucto
=ritas. editus est Liber, et legitur

(1) sessione 4.a

Sciente Ecclesiâ, et Romanis
Pontificibus, quemadmodum
etiam legitur in Serrario
et alijs adhortatio non una
ad perficiendam bibliorum
emendationem.

16„ Ex quibus colligo ita sentire,
ut ajebam, eruditos pleros=
=que: certum non esse in
versione vulgatâ, multòque
minùs in cæteris transla=
=tionibus bibliorum à Spi=
=ritu Sancto dictata esse
verba quælibet, omnesque
apices, etiam ad mores, ac
fidem non pertinentes,

câque propter certum non esse textus philosophicos (sic enim appellabo) è versione aliquâ de=ceptos esse infallibile verbum Dei. Hinc descendit manifestè pars prima ejus propositionis, quam nunc probamus.

17. Cujus propositionis pars altera est, textum versionis Septuagin=ta, et vulgatæ esse pergravis, aut etiam gravissimæ auctoritatis, eaque sic probatur. Pergravis est, et gravissima interpretum Septuaginta duorum, et Hiero=nijmi, qui communiter à Ca=tholicis scriptoribus vulgatæ

auctor, saltem maximâ ex
parte, censetur, auctoritas,
egregia linguarum peritia,
acuratissima diligentia:
ergó pergravis, et gravissi=
=ma est auctoritas textuum
ex utrâque versione (quate=
=nus sincera sit) decerpto=
=rum etiam in re philoso=
=phicâ, siquidem credibile
omninó est tantos viros
etiam in rebus hujusmodi
Sacrioribus primigenij tex=
=tus sensum assecutos,
et fideliter interpretatos,
idque in singulis negari

56,, non potest, citrà temeritatem,
nisi productis in oppositum
gravibus admodum argumentis.
Sed partis hujusce secundæ, ve=
=ritas non dissidet à priore.
Hæc enim maxima auctoritas
non est, ut ita dicam, imme=
=diatè Divina, sed mediatè, qua=
=tenus nimirum putandum
omnino est propter auctorita=
=tem tantorum interpretum
fideliter ab illis referri aucto=
=ritatem Divinam.
Hinc textus philosophicos liben=
=tiús desumpserim ex textibus
primigeniis, quàm ex translatis,

vel ex translatis quidem,
sed quatenus cum primi=
=genijs plané consentiant;
sed hac de re uberiùs infra.

18. Propositio quinta. Textus
Litterales philosophici etiam=
=si in Libris primigenijs
reperiantur, si duplicem
sensum admittant, sive,
quod idem est, ambiguitate
aliquâ Laborent, tametsi
utilitate omni non careant
ad sententiam quampiam
philosophicam fulciendam,
non tamen precipuę, et pres=
=tantissimę auctoritatis

argumentum conficiunt.

eadem ferè ratione probatur, quâ tertia propositio, quia nimirum cum nulla ratio naturalis suppetat ad determinandum, et contrahendum vagum illum, et ancipitem sensum ad unum prę alio; confugiendum est, vel ad proximum contextum, vel ad alios Sacrarum litterarum textus, ex quibus quâ ratione decerni aliquid possit infra aperiemus; ex quo constabit, quę nam inde utilitas.

19. Propositio sexta. Textus philosophici Litterales, ijque non ambigui,

sed clari quatenus profe=
=rantur ex locis etiam tex=
=tus primigenij, vel certò
corruptis, vel saltem suspec=
=tis, non sunt pariter ma=
=ximę auctoritatis, licèt
ipsi quoquè utilitate non
careant ad peculiare aliquod
philosophicum placitum
confirmandum.

Liquet omninò maximam
non esse auctoritatem tex=
=tus certò corrupti, vel sus=
=pecti. Neque enim certò
est genuinum Dei verbum,
sed ut pariter liqueat ali=
=quam

51.,, inde percipi posse utilitatem
in re nostrâ, distinguendum est
in hunc modum. Fieri enim
potest, ut textus certò, vel proba=
=bili quadam coniecturâ corrup=
=tus putetur incuriâ notariorum,
sive librariorum, vel alio quo=
=vis humanę infirmitatis
vitio, vel dolo malo Judęorum,
sive alterius sectę cujuscumque
ad eludendum clarius aliquod Chris=
=tianę fidei testimonium. Si
corruptio, ac violatio textus pri=
=mo modo contigerit, aut conti=
=gisse suspicio sit, longè minor,
ac ferè nulla erit ejus vis in re

physicâ, sin autem posteriore
modo contigerit eandem pené
vim retinebit quia nimi=
=rum utcumque constet, aut
dubium sit de eo textu cor=
=rupto; maxima tamen supe=
=rerit probabilitas eâ parte
corruptum non esse quâ res
aliqua philosophica declara=
=tur, cum hujusmodi cor=
=ruptio aliena sit â fine, et
scopo corrumpentis. Ex oppo=
=sito autem, ut diximus, si
quo humano casu violatus
putetur locus, perequé pro=
=babile erit hac in parte, atque

in aliâ quavis esse depravatum.
Atque id circó recté conclusimus
minorem tum vim in re nostrâ
habiturum. Hæc omnia quæ
sex hisce propositionibus ex
ordine comprehendimus, sinceré
fatemur concedenda esse secun=
=dæ sententiæ, cujus auctores, ni
fallor, plus nihil, aut affirma=
=runt, aut certé affirmare potue=
=runt. Hinc quid in priore
sententiâ verum sit eâdem
methodo proponemus.

20. Propositio septima. Multis de
rebus ad naturam pertinentibus
in sensu litterali, eoque perspicuo

sermo est in sacrarum Lit=
=terarum Libris primigenijs,
sed non sufficiunt ad confi=
=ciendum systema integrum
physicum.
Res ~~adeo~~ manifesta est consu=
=lenti potissimum initium
Geneseos, Librum Job, eosque
qui sapientiales vulgò appel=
=lantur, sed plurima desunt
ad systema completum.
21. Propositio octava. Quidquid
ad Philosophiam pertinens
eâ ratione continetur in
Sacris Litteris, quę supe=
=riore propositione declarata

58. est verissimum prorsus, et citrà
omnem controversiam credendum,
atque affirmandum est.
Ratio evidens est hujusmodi, quia
non minùs repugnat mentiri
Deum in re Levissimâ philoso=
=phicâ, quam in aliâ quavis, vel
si quis in eâ opinione versetur, quę
tamen paucissimorum est Theolo=
=gorum, nequaquam pugnare
cum Divinâ perfectione quòd
speciem erroris, vel errorem ipsum
hominum mentibus infundat,
vel etiam ita loquatur, ut in re
Levi quęque ad ęternam fęlici=
=tatem comparandam minimè

pertineat, quemquam deci=
=piat. Fatebitur tamen cer=
=tè id in præsenti rerum or=
=dine contigisse nunquam
ergò quatenus constet aliquid
à Deo dictum etiam ad Phi=
=losophiam pertinens pro
verissimo, ac certissimo ha=
=bendum est.

22. Arguere etiam licet ex simili.
Quidquid ad hystoriam hu=
=manarum rerum puta suc=
=cessiones Regum vicissi=
=tudines Regnorum, Bella,
victorias, aliaque hujusmodi
in Sacris Litteris reperitur,

fide Divinâ certum, Sanctumque=
=est; ergô pariter certum, atque
indubitatum esse oportet, quid=
=quid ibidem legitur Philosophi=
=cum. Antecedens penes catholi=
=cos, quod quidem sciam omnes
in confesso est. Paucis omninô
sectarijs refragantibus quorum=
putida difficultas, non tanti
videri, ut auctoritate Divinâ
sanciatur, et catholicâ fide
credatur, exempli causâ Thobiæ
Canem gestientem movisse
caudam, Saram risisse, atque
alia hujus generis; quæ quidem
difficultas cum risu, et stomacho=

+ à Sapientibus excipitur: quis
enim non videat Lege dicen=
=dum non esse quidquid idest,
ad quod confirmandum Deus
O. M. suam interposuit
auctoritatem justissimis
de causis, quas homunculi
si minùs deprehendant ob=
=sequenti silentio venerari
debent.

23„ Ex his, quæ hactenus sunt
exposita, facilis, nisi mea
me fallunt, se se offert, utri=
=usque sententiæ componendæ
ratio in hunc modum, quem
paucis propono superiora

59„ breviter colligendo. Neque ex
sensu mystico quidquam, neque
ex sensu litterali, sed figurato
graviter admodum, neque ex
textu quocumque translato
auctoritate omninò Divinâ,
neque ex textu primigenio, et
litterali proprio, sed ambiguo,
neque demum ex textu litterali
proprio, eodemque perspicuo, sed
corrupto, aut suspecto, Philoso=
=phica quævis sententia stabili=
=ri potest. Quibus si adijcias
multis de rebus ad naturam
pertinentibus ne verbum qui=
=dem in sacris monumentis

reperiri: Alia verò per mul=
=ta tradi, quidem sed ambi=
=guè; claré conficitur ex unâ
Divinarum Litterarum
auctoritate integrum, ac
numeris omnibus absolutum
sistema physicum concinna=
=ri nequaquam posse. Adde,
si libet, veritates phisolophi=
=cas quotquot traduntur ex
occasione in scripturis non
esse præcipuum earum sco=
=pum; neque in ijs eruendis
in Lucem præcipuam in=
=terpretum curam versari
oportere. Hæc omnia ultro

concedimus secundę opinioni,

quibus illa planè contenta est;

etenim si diligenter excutian=

=tur Auctorum verba, qui eam

tuentur, nihil prętereà sibi velle

videntur.

24„ At verò ex opposito cum in Divi=

=nis monumentis non pauca

tradi naturalia luce clarius

sit: hęc ipsa accuratè perpensa,

atque ad sensum maximè pro=

=prium primigenij textus

exacta in seriem quandam

digeri, ita ut ex ipsis mancum

quoddam, et mutilum utcum=

=que sistema consurgat, quis

sanus prohibeat? Atque id
unicè affirmatum credide=
=rim à sapientibus viris,
qui in priore sententiâ sunt.
Quis enim in animum in=
=ducat, ut existimet censuisse
homines non ineptos quæ=
=stiunculam quamcumque
e scholastico pulvere na=
=tam, et physica quæquis titi=
=vilitia è sacris codicibus
erui posse, vel ex illis ipsis
non minus accuratum,
atque perfectum sistema
elici, quam ex Aristotele
alijsque Philosophis, qui eam

60„ rem ex professo tractarunt? Pro=
=fectò ipsorum verba ad rigidiorem
trutinam examinata nihil
hujusmodi præseferunt, et æquissi=
=mæ huic nostræ interpretationi
locum relinquunt.

Video tamen refractaria quædam
ingenia acriùs fortasse repugna=
=tura ex fallacibus ratiunculis,
quibus confici videtur, nihil
Deum revelare voluisse de na=
=turalibus rerum causis, atque
principijs. quos tametsi abundè
refellunt superiores propositiones.
Placet tamen aliâ quadam
viâ totiùs ferè obruere antiqui=
=tatis

auctoritate: sit itaque.

26,, Propositio nona. Tota feré consentit antiquitas erudi=
=ta, et recentiores inculcant plerique Ethnicos Philoso=
=phos in sistematis suis consarcinandis plurima ex Mose esse mutuatos, siue eius Librorum copiam ali=
=quam nacti sint, siue ex Ægyptiorum sapientium commercio Mosis doctrinam hauserint, quæ in Ægyptum multis de causis manauerat.

Manifestum plané erit multa ad Physicam pertinentia

è scripturis elici posse, si priscos Philosophos, non pauca inde in Libros suos corrivasse consti=terit. Illud ergò iam nunc mul=tiplici auctoritate firmandum suscipio; ita tamen, ut brevita=tis memor multa consultò prę=teream, quę ad intentum minùs sint necessaria. Quod priùs quàm exponere aggredior, ne qua inde difficultas oriatur, quòd in propositione dictum est sive Librorum Mosis copiam ali=quam nacti sint (veteres Phi=losophi) moneo communiorem videri criticorum melioris notę

sententiam Mosaicos Li=
=bros iam inde à vetustissi=
=mis temporibus, et certé
ante Alexandri Macedonis
expeditionem aliquâ sal=
=tem ex parte, et utcumque
imperfecté in græcum ser=
=monem fuisse conversos;
sub Ptolomeo veró Phila=
=delpho quemadmodum su=
=pra dictum est universi
Canonis Hebræorum inter=
=pretationem esse perfectam.
Fortassis etiam in Ægyptiam
linguam longé anteá Sacri
Libri transfusi sunt, quam

61„ pluribus, conjecturam confirmare non vacat. In Ægypto profectò egregia extitere mosaicæ doctrinæ monumenta, quæ passim à profanis scriptoribus Mercurij columnæ appellantur. quod eruditissimè, ut cætera probat Petrus Daniel Huetius in demonstratione evangelicâ, cui scriptori libentissimè fatemur multa nos debere ex ijs, quæ ad hanc ipsam propositionem probandam statim proferemus.

26„ Itaque Philosophos celeberrimos sacris oraculis commenta sua infarcinasse confirmo. De aliquibus

nominatim, neque enim
de omnibus dicere hujus
loci est, aut otij nostri. Tha=
=les primum, qui circiter
olympiadem trigesimam
quintam floruit oriundo=
=Phœnix ægyptiorum, et
chaldæorum discipulus fuit
(1) Libro 1.º teste[1] Josepho contra Appionem
quod vel Josepho tacente, et
Laërtio in Thalete, satis
ipsius placita testantur
Divinis oraculis affinia.
Deum enim definiebat quod
principio caret, et fine, quod
rerum omnium antiquissi=
=mum

est, eamque, ajebat, esse mentem,
quę cuncta effinxit ex aquis, in
quo facilé agnoscas Divinum
illud Spiritus Domini fere=
=batur super aquas. Intima
hominum arcana Deo perspecta
esse docebat. Hominum animos
primus immortales dixisse
fertur; Lucemque tenebris
posteriorem agnovit. Sed nec
semel Plato fatetur ingenué
grecanicam Philosophiam
ex Ęgijptijs scholis manasse,
et Plutarchus de Iside, et Osi=
=ride confirmat Thaletem, Solo=
=nem, Pijthagoram, Lijcurgum,

Platonem, in Ægyptum Phi=
=losophandi causâ profectos.

27,, Pythagoras verò, si Jambli=
=cum in ejus vitâ, et Euse=
=bium audimus, in Syriâ
natus, Syriam ferè totam
lustravit, chaldæosque, He=
=bræos, Arabes, ac Ægyptios
Præceptores adhibuit, et Sydone
cum Mochi Physiologi suc=
=cessoribus congressus est.
Mochin autem hunc Phy=
=siologum, quem Moschum
Sydonium appellat Strabo,(1)
et Physica tractasse ait, ante
Trojanum excidium; ex quo

(1) Libro 16.,

62„ item doctrinam suam hausisse Democritum, ait[1] Sextus Empyricus auctore Possidonio ipsissimum esse Mosem non obscuris conjecturis censet Laudatus Huetius. Sed missis conjecturis Pythagoram Mosayca dogmata, ac Leges in Philosophiam suam transtulisse docet Hermippus, teste Josepho, Loco citato, et Origene[2] contra Celsum. Docet pariter Aristobulus Judæus,[3] quorum prior[4] aliqua recenset Pythagoræ dogmata Mosaycis similia; quæ libens prætereo: quemadmodum etiam aliqua hujusmodi obseruat Grotius[5]

(1) ~~S. Emp.~~ adversis Mathem.

(2) Libro 1°.

(3) Apud Clem. Alex., et Euseb.

(4) Strom. 1., et 2., et 5.

(5) De verit. Relig. Chri. Lib. 1.

Neque absurda est Seldeni[1] de Dijs Syris, et Godefridi[2] Wendelini conjectura, + quâ hujusmodi tetractyn aiunt, ipsum fuisse Dei nomen Tetagrammaton, cujus notitiam à Daniele jam sane cum in Babylo=niâ degeret acceperit, aut etiam ab Ezechiele. Consentit enim temporum ratio, quin etiam ex affectatâ Judæorum doctrinâ fieri potuit, ut ~~Dij~~ Pithagoras ipse Judæis progna=tus crederetur, ut refert Ambrosius.[3]

(1) Synt. 2. Cap. 1.

(2) Dissert. de Pythag. Tetractij.

(3) Epist. lib. 8. epist. 20.

28. Anaxagoram quoque non pauca ex Mose in commentarios suos retulisse testatur Theodoretus;(1) ex quo multa in hanc rem de quâ agimus, peti possunt. Testatur et Diogenes Laërtius in Anaxagorâ, et Eusebius, ex quo item plurimas colligere licet, quę Ethnici Philosophi e sacris Litteris usurparunt, et de Anaxagorâ signanter ait ipsum eodem ferè operis sui initio usum esse, quo Moses.

(1) De cur. Græc. affect.

29. Socrates item in multis Mosem retulit, teste Aristobulo,(2) quod ex eo etiam liquet, quòd Socrates ipse in Phędro Platonis laudat

(2) Apud Euseb., et Clem. Alex.

Theuth Ægyptium tan=
=quam rerum plurimarum
inventorem. Theuth autem
hunc Mosem esse confir=
=mat Huetius ibidem. quid
quòd Timæus Pythagoræus
in Libro, quem Plato hujus
nomine inscripsit de mundi
origine, et opificio disserens
sæpè redolet Mosem; eo po=
=tissimum quòd Deum ait
rebus abs se conditis mirificè
lætatum, quâd in re expres=
=sum illud videre est vidit
Deus cuncta quæ fecerat, et
erant valdè bona.

30,, 63,, De Platone verò incredibile dictu
est, quàm multi certatim tes=
=tentur plurima eum è Sacris
Libris corrasisse. | E pluribus, quæ
notant Scriptores mosaicis
affinia, non nihil delibabo.
Deum res creasse verbo: Astra
condita ad temporum spatia
determinanda, ijsdem propè
verbis docet, quibus Moses. Pa=
=radisum voluptatis adumbrat
in Iouis horto; serpentis histo=
=riam exprimit allegoricè. Pri=
=morum hominum vitam
ita explicat, ut in illis Adamum,
et Evam facilè agnoscas. Rempu=
=blicam

suam in tribus duodecim

partitur: Deum unicum

statuit, in quo definiendo

clarissimè ad illud alludit,

ego sum qui sum; quod

pluribus persequitur Justi=

=nus[1] Martyr, et Eusebius,

atque Augustinus[2] ex Hume=

=nio Platonico, ex quo pari=

=ter Humenio permulti

referunt Platonem dictum

esse Mosem atticissantem.

Qui plura in hanc rem velit

consulat, Salmeronem[3] Joannem Fran=

=ciscum[4] Picum, Pererium[5]

in Genesim, Leonem Castrium

(1) In Paræn.

(2) De Civ. Lib. 8. Cap. 11.

(3) ~~Salmer.~~ Proleg. 17. pag. 332. Col. 2. á medio

(4) In exam. vanit. pag. 1007, et de Divina, humanaque philos.

(5) ~~Salmer.~~ pag. 15. num. 54, et pag. 19. num. 66.

in Isaiam, ubi addit idcirco Platonem etiam furem esse appellatum) Petavium,[1] et Pos=sevinum.[2]

31,, Sed nullus finis fuerit, si ea persequi velim, quæ de ethnico=rum furtis passim comme=morant auctores. Itaque de Aristobulo, Numenio, Apameo, Porphyrio, Jamblico, alijsque libenter prætermittam; sed de Aristotele propter maximam ejus apud scholasticos auctori=tatem non nihil addere operæ pretium est. De hoc ergò Sixtus Senensis in Bibliothecâ Sanctâ

(1) Tom. 1. Dogm. Lib. 1. Cap. 6. num. 2.

(2) Biblioth. Lib. 13.

sic habet. Aristobulus
junior gente Hebræus de
genere Sacerdotum Ptolo=
=mæi Philometoris sexti
Regis Ægypti Præceptor pro=
=fessione Philosophus sectâ
Peripateticus, sed ante omnia
sanctarum scripturarum
eruditione â teneris annis
imbutus scripsit Græco
disertoque eloquio ad Ptolo=
=mæum Philometorem Re=
=gem discipulum suum
in Pentateuchum Commen=
=tarios doctrinâ, et eloquentiâ
præstantissimos, in quibus

64„ ostendit universam peripateti=

=cam Philosophiam fuisse ex

Lege ~~Moijsaca~~ Mosaicâ haustam. Me=

=minit horum Clemens[1] Alexan=

=drinus, et Eusebius[2]. Ad hæc Aristote=

=lem cum Judæo quodam in Asiâ

versatum familiariter tradit

Clearchus Aristotelis discipulus,

cujus verba recitant Josephus,[3]

et Eusebius.[4] Illud etiam palmare,

quod Philosophus in Libello

de mundo, ait, vetustam quan=

=dam esse doctrinam, quæ Deum

facit rerum omnium condi=

=torem, ac conservatorem, quod

procul dubio ad Mosis doctrinam

(1) In Lib. 5. Strom.

(2) 8. De præpar. evang; et in Chron.

(3) Lib. 1. Contra Apion.

(4) De præp. Lib. 9. Cap. 5., et 6.

retulerim. Plura uide si
Lubet apud Salmeronem
Picum passim, Pererium,
et + Posseuino quidem repe=
=ries, nisi me fallit memo=
=ria, Aristotelem quoque
furem à non nullis esse
appellatum, quemadmodum
de Platone nuper retulimus,
propterea quod Iudeorum
libros compilasset.

+ Posseuinum locis citatis. et in

32,, Licet ergò jure optimo conclu=
=dere ex quibus Libris ethnici
sapientes tot errorum tene=
=bris obvoluti non nullam
physicis suis Commentationi=
=bus

lucem conciliarint; Multó facilius, ac meliore successu posse catholicum Philosophum primum Divinâ fide collus=tratum, tum egregijs Patrum, aliorumque Doctorum Com=mentarijs adjutum, sententias non paucas traducere ad phijsi=cas controversias dirimendas.

33,, Neque minus suadere videtur pio, cuique, aliqua Philosophi=ca in Sacris Biblijs à Deo esse revelata, quod copernici sistema Romę damnatum est tanquam falsum, et Sacris Scripturarum dogmatis repugnans,

idemque in Galilæo ejus as=
=sertore mulctatum est;
quod profectò Romani Ju-
=dices nequaquam fecissent
si de rebus merè philosophi=
=cis nusquam agi, et nihil
planè decerni in sacris Lit=
=teris existimassent. Quam
ob causam suspecta mihi
est, et certè minùs cauta
videtur sententia Ignatii
Hijacinti Amat De Gra-
=veson in tractatu de Scriptu=
=râ Sacrâ,(1) ubi cum præmi=
=sisset videri ex Sancto Augu=
=stino, Deum noluisse nos in

(1) Pag. 72-

Sacris Scripturis edocere illas quæstiones philosophicas, quæ nullius sunt saluti profuturæ; subdit post citatum Augustini textum alibi jam relatum, sed hoc non obstante circa has quæstiones philosophicas standum est Decretis Sacræ Congregationis Indicis, proscribentis sistema Copernicanum, ut falsum, et Divinæ Scripturæ sacræ adversum. Modus iste loquendi latenter, atque transversim reprehendere videtur illud ipsum judicium

Sacræ Congregationis In=
=dicis, cui standum affir=
=mat, quasi verò temerè
affirmaverit ea Congregatio
sistema illud Sacræ Scriptu=
=ræ adversari cum Scriptu=
=ra de rebus hujusmodi
non loquatur; sed hoc obiter
notasse sit satis. Alia
quoque suppeterent argu=
=menta quibus suaderem
nonnulla ~~multa~~ physica Divinitus
revelata; sed in re perspicuâ
ex dictis non est cur diuti=
=ùs immorer.

~~Tamen licèt pateat comple=~~
=[illegible],

Hij in disputatis, fateor
jam ultro ac libens plenum
integrumque systema phy-
sicum e sacris literis
erui nequaquam posse;
cum multis de rebus nullus
sit in Libris hisce divinis
mentio. Ea quoq(ue), de quibus
agit scriptura ex occasio-
ne, sed non raro ambigu-
um est qua ratione inter-
pretatis, idque multis de
causis, quae vel me tacente
sponte incurrunt in oculos.
Propterea modestissimâ
nomenclaturâ contenti opi-
niones nostras divinationes
appellamus. Nominum
phaleras illis relinquimus
qui et scire posse res
physicas, et scire se
putant. Placeat sibi quisque,
et plaudat in inventis suis
singularis, per me licet, modo
liceat et mihi saltem ignora-
tionem meam fateri, et inter
tenebras, quibus undique obvolvor
tentando progredi, ac veluti divinare.

et integrum systema physi=
=cum minimè è Sacris Litte=
=ris erui posse: nos ex illis
velut divinatoriè nostrum
conficiemus quantum ex
certis, et infallibilibus Scriptu=
=rae verbis inferri potest, nihil
certi affirmantes, nec praesu=
=mimus aliorum impugnare
opiniones, quasi nostra pro=
=babilior sit, omnibus nam
quae suam probabilitatem
relinquimus.

1

1

In principio creavit Deus

Divinatio prima.

De possibili æternitate Mundi.

Apposité Moyses, ~~[illegible]~~ indubitatæ fidei historiographus creationis Mundi ~~[illegible] quoad res physicas incompletus~~) principium temporis exprimit in creatione materiæ, et Mundi; profligatis ethnicis super eius æternitatem, Aristotele præcipuè insigni errore æternum Mundum docente. ~~Maiori delirio Ocellus an creatus dubitavit~~. Ut à tanta impietate magistrum vendicarent Peripatetici locutum fuisse de æternitate participata divinarunt. Quæstionem quæ in scholis movent, an Mundus potuerit esse ab æterno? Ferè omnes

præter Henricum Gandavensem
affirmativam tenent. Utraque
opinio divinatio est metaphysi=
ca; quomodo enim capiet angus=
tis circumscripta limitibus mens
humana infinitum? Teritur
inanis difficultas, et post multas
disputationes indefinita manet, hinc
inde pugnantibus rationibus; + ~~licet
facti veritas sententię negativę
faveat; stat enim pro illa ratio
consequentię, condito à Creatore
Mundo in principio temporis.~~ +
Capiunt forte homines illimita-
tam potentiam Dei? ut affirment
potuisse, vel non creare illum
ab ęterno quoad permanentia sal=
tem, successivis exclusis, + ~~ut Sco=
tistę distinguunt.~~ + quia non ap=
paret ulla evidens repugnantia
in his terminis aliquid à Deo
esse sempiternum; sic Thomistę.
Rationes, quę videntur probare
contradictionem, sunt speciales;
et ideò si illam de aliquo specia=
li probant, non tamen de omni alio

~~ad creaturarum productionem~~. +

Alij e contra dicunt has meras esse speculationes ad ostentationem ingenij, et respondent repugnare creaturæ productionem ab æter=no tam ex parte ipsius, quam ex parte modi. Ipsius, quia quamvis admitta=tur, ipsam totum suum esse habitu=ram à Deo, (quod non capitur si nul=lum esset adsignabile determinatum instans, in quo tale esse à Deo recepis=set) tamen ad huius totius esse con=servationem, illa creatura necessitaret Deum pro tempore infinito: ita Gan=davensis.

Communicaretur tali creaturæ æternitas quoad substantiam, quia ipsi esset com=municata infinita duratio actualis ex parte modi, nam modus quo Deus creaturam producit, est per actionem creativam instantaneam, non utcum=que, sed liberam; non esset autem sic producta, si ab æterno producta foret, quippe non fuisset producta à potentia, pro aliquo instanti durationis expedita ad utrumlibet libertatis extremum.

Hæc dicunt negantes possibilem creaturæ æter=nitatem, sed ista ultima ratio inepta

est: nam si de instanti duratio=
=nis realis loquitur, hoc profectò non
adsignabis in Deo condente Mun=
=dum in tempore, quia antequam
illa poneretur creatura, nullum
erat tempus reale; inde nullum
instans, in quo Deus esset expe=
=ditus ad utrumlibet libertatis ex=
=tremum ad ponendum scilicet
Mundum, vel non ponendum. Prę=
=tereà Deus ab ęterno decrevit Mun=
=dum condere aliquando, sive in
tempore; per consequens ut poten=
=tia libera se determinet, non est
necesse pręcedere instans ullum,
in quo sit expedita ad utrumlibet
libertatis extremum; sed satis est,
si dum agit, ita sit expedita, ut
possit non agere; et libera dicitur,
licet sit illa potentia semper con=
=iuncta cum tali productione.

Innegabile certè est ut docent Sosteñeus
Cavalli, et Benedictus[1] Canales,
Henrici asseclę, talem creaturam
in duratione infinitam, esse Deo
ęqualem in extensione durationis,
quam importat ęternitas increa=
=ta à parte ante, nam ista duratio

(1) Curs. philoso.

secundum suum conceptum formalem est extensibilis in infinitum: unde iam talis creatura coequaretur Deo in predicato eternitatis, prout eternitas Dei presefert durationem extensibilem in infinitum à parte ante.

Responderi potest fore equalem eternitati Dei quoad substantiam, et si non quoad modum eternitatis, nam illa foret par=ticipata, et non per essentiam.

Sed instant, quod illa creatura Deum ne=cessitaret ad illam conservandam pro tempore infinito; nec posset illam destrue=re quando vellet, quia si destrueretur, iam non esset eterna, nam quod est eternum à parte ante, quamquam eternitate communicata, infinite dura=tionis necessariò est; correspondet nam=que eternitati à parte ante, eternitas à parte post: inde et communicata eternitas, destructioni obnoxia non foret.

Dupliciter respondetur, quod Deus necessa=riò conservaret creaturam productam ab eterno, sed non necessariò conservaret in eternum.

Secundo ista necessitas in Deo oritur ex

libertate creandi ab ęterno.

Instant: dato quod ab ęterno per libertatem foret, nequit dari in Deo actus liber, qui ipsi imposterum libertatem tollat, quia si libertas quoad primum tolleret libertatem quoad secundum, esset libertas sibi ipsi proditoria, nam exerceret actum, per quem libertas tolleretur.

Responderi potest hanc immutabilitatem, et constantiam esse perfectionem in Deo post liberum decretum, nam cum ab ęterno decrevisset condere Mundum, producat illum ab ęterno, vel in tempore, necessariò producet, quia decrevit; et hoc non est sibi ipsi tollere libertatem, sed ex summa perfectione esse immutabilem in decretis.

Arguunt Zandavistę contra Thomistas quod ens ab ęterno per illos [illegible]ortaret necessariò esse ens successivum, nam docent quod non habet durare ens creatum, nisi per durationem superadditam; inde si creatura

(1) 2: dist. 1: quę. 3: [illegible] à Deo: hęc est Schoti(1) subtilissim[illegible].

Complutenses negant repugnantiam ex parte Dei, ex parte creaturę, et ex parte modi. Dei, quia ab ęterno habuit potentiam ad producendam creaturam, et libertatem productionis ab ęterno, vel in tempore; quia causa agens per actionem instantaneam qualiter Deus agit erga creaturas, non pręcedit necessariò suum effectum, in duratione.

Non repugnat ex parte creaturę, quia de ratione illius est solum quod habeat principium efficiens in suo esse, non verò initium in duratione: siquidem per primam dependentiam abundè salvatur quod sit ens ab alio; maximè non communicato illi ęternitatis attributo; sed solum quod habeat infinitam durationem à parte ante.

Non repugnat ex parte modi, quia ad creationem non requiritur quod res creata sit prius sub non esse, et posteà transeat ad esse; sed sufficit quod fiat ex non presupposito subiecto.

Addunt p[illegible], quod sicut ex per=
=fecta causa naturaliter agente
infertur necessariò coexistentia
sui effectus in eadem duratione;
sic ex perfecta causa liberè agente,
valet inferre possibilem saltem
coexistentiam sui effectus cum
ipsa indurando; et arguunt quod
sicut ex causa necessariò ęterna,
infertur necessariò effectus ęter=
=nus; ita ex causa libera perfecta,
et ęterna, ut Deus est, infertur
ęternitas possibilis.

\+ Prędicta confirmant ex eo quod nulla
perfectio est adsignabilis in crea=
=tura, quę non conveniat Creatori,
modo sibi debito: aiuntque esse
perfectionem in creatura posse
habere effectum sibi coevum, et
esse ęternum, si sua causa ęter=
=na est. Imò asserunt innega=
=bilem effectum illi causę pro eo
signo quo causa habet virtutem
adęquatam ad agendum, ut Deus
qui causa est creaturarum om=
=nium, ab ęterno habens virtu=
=tem adęquatissimam in ordine,

Illam mensuram, per quam comprehensi=bilis erat duratio, et mensurabilis perma=nentia, tempus appellamus; nam iam ista permanentia inclusa erat in perio=do primę diei: inde mensuram dedit tem=poris, nam dies mensurabilis est per ho=ras, minuta, momenta, et cętera; aliquę enim horę fluxerunt, ut divinamus pro=babiliter, et philosophicè ex instanti crea=tionis ad motum ętheris super aquas, seu Lucis in gyrum, ut explicabimus. + ~~Inde si ante motum in ipsa prima die dura=tio mensurabilis erat, quia includebatur in certis, et mensurabilibus periodis ipsius diei, iam tempus erat, et erat mensura dura=tionis, tunc cognita ab intellectu Angelico, posteà ab humano.~~ + Si non darentur ocu=li, non daretur visio, et lux quoad proprie=tatem monstrandi obiecta, superflua foret; tamen facta fuit Lux prima die, et licet nemini ad videndum inservivret, nec visa esset, lux erat, reddebatque Mundum visibilem absque oculis, qui fuerunt in viventibus formati quinta die. Ita pariter tempus erat, quia mensura=bilis duratio rei, quamquam non esset homo qui mensuraret, sicut facta est res visibilis, et si non esset

qui videret; †imò et mensura illius durationis iam data est à Deo in explicatione primę diei, et in illa distinxit periodos in vesperè, et manè, in die, et nocte. S. Basilius, et Beda putarunt Cœlum, et terram non primo die, sed paulò ante primum diem creata fuisse, unde sequeretur dari durationem rei extra mensuram temporis extrinseci, si ante primum diem, per quam incipit prima temporis numeratio, Cœlum, et terra extitère.

Respondemus Doctores istos numerasse diem solum à formatione Lucis, quam verè præcessit creatio Cœli, et terrę, nec non tenebrę, et motus ętheris super aquas; sed quando ista facta fuerunt, nisi primo die? in qua includuntur omnia opera Creatoris, quę primę diei adsignat Moyses, ut textus ipse litteraliter docet, ubi ait in Exodo[1] sex enim diebus fecit Dominus Cœlum, et terram, et mare, et omnia,

(1) Cap. 20: 11:

quę in eis sunt: ergò nihil factum extra periodum primę diei, nam sequeretur, quod non esset factum in tempore, et initio temporis, contra veritatem facti, quam tenet Ecclesia,+ ~~quę definivit, ut diximus, significari per illud principium exor=dium Mundi, et temporis.~~+

Dato quod incipiat dies à luce quoad denominationem; illud spatium quod intercessit ex creatione Cœli, et terrę ad formationem lucis, tempus erat mensurabile, quod quoad periodum primę diei, in prima die includebatur, imò cum Cornelio Alapide audemus illud mensurare per divinationem physicam, fluxisseque aliquas horas ex creatione Cœli ad formationem lucis, ut probabimus capite de luce.

Per hęc liquet nullam designari posse durationem rei absque tempore; tempus nullum absque re mensurabilis durationis; et primum instans temporis, in quo res creata, nequit esse ęternitas, quia tempus dependet à creatione, et duratione rerum; ęternitas à

nemine, quia principio caret.

(1) 3. 32.

Nec contra nos loquitur Baruch,[1] aiens qui præparavit terram in æterno tempore, nam sic communiter exponitur, qui firmavit terram in æternum duraturam; quia licet constru=ctio latina per versionem ex Hebraica ambigua sit per particulam in, tamen mens Pro=phetæ apertissimè de æternitate non loquitur, nec illam cum tem=pore confundit, + ~~nisi metaphoricè, concesso quod sumittas aliorum interpretationes, qui pro præpara=vit, decrevit intelligunt, quod certè æternitati competit, idest ab æterno decrevit condere Mundum.~~ +

Per hæc patet malè æternitatem defini=ri per hoc quod sit tempus sine principio, inde nisi definitione pu=ri nominis indefinibilis est æter=nitas. Mens humana per gradus cognoscit, non est illi obiectum cognoscibile æternitas, ut est in se, nam partibus caret, et coexistit post ortum tempus omnibus tem=porum

5

differentijs; ideó omnibus temporis spatijs se exequat, et in puncto temporis habet omnia quę per tempus finitum in infinitum habere potest; nam ęternitas est semper stans, semper eadem, et in ea omnia ad Deum pertinentia sunt simul: tempus est semper volans, omni momento aliud, et aliud. Ęternitati non competit erat, aut erit, sed sum; ideó Deus se definivit Moysi ego sum qui sum, sic manebat incomprehensibilis, et obscurè explicabat ęternitatem suam, nam ęternitas Dei non est aliud, nisi necessitas essendi, et existendi, ~~quam non habet ulla creatura, necesse est, erat, et erit, ut existat Deus, hęc est sua ęternitas, quę nulli, nisi enti necessario competere potest. Ex suamet essentia, et perfectione oritur hęc necessitas existendi~~; inde ęternitas est ipse Deus; audi Augustinum ęternitas est Dei substantia, quę nihil habet mutabile; ibi nihil est pręteritum, quasi iam non sit, nihil futurum, quasi nondum sit, et non est ibi, nisi est.

Duratio est existentia perseverans; existentia Dei, est ipsa essentia Dei, quę cum sit

(1) 12. 7.
(2) Apoc. 10. 6.

(3) 57. 15.

(4) 33. 27.

interminabilis, ita est existentia, quę nullis temporibus circumscribitur, sicut immensitas nullis finibus clauditur, ideò iurarunt Angeli Danieli[1], et Ioanni[2] per ęternitatem Dei, quia iurabant per ipsum Deum. ~~Nec confunditur ęternitas cum tempore~~,+ nec tempus est pars ęternitatis, quia in illa nihil caducum. Angelus Ioanni loquens de fine Mundi dixit tempus non erit amplius. Vide illud reputatum velut caducum imbibitis iam spatijs durationis in ęternitate; ideò illam habitare Deum dixit Isaias[3]; excelsus, et sublimis habitans ęternitatem. Cornelius legit in ęternitate; unde tempus non ex illa, sed in illa ortum est. In Deuteronomio[4] Legitur Deus ascensor Cœli, habitaculum eius sursum, et subter brachia sempiterna: Hebręa legit habitaculum eius antiquitas, et subter brachia

seculi: alia versio, sub brachijs eius est seculum; vbi ista cum Cayetano, et Abulense notantur: æternitas, quæ est Dei habitaculum, est supra, sed subter eam sunt brachia, idest extensiones, et durationes cuiusque seculi. Unde non stricte sumendum pro vera vocis significatione, quando legitur in sacris Litteris pro æternitate secula seculorum; vel attribuuntur Deo anni, ut legitur in Psalmis[1] tu idem ipse es, et anni tui non deficient; in Iob[2] numerus annorum eius inæstimabilis omnes sunt locutiones metaphoricæ humano intellectui accommodatæ. + ~~Tota æternitas Deo præsens est, et mille anni in conspectu eius quasi dies una, quæ præterijt.~~ +

(1) 101.
(2) 36. 26.

Suam æternitatem communicat Deus spiritibus creatis,* sed est à parte post, nec non elementis Mundi, quibus æuum competit quod est duratio rei ab intrinseco non corruptibilis, defectu internæ pugnæ in elementis, defectu partium in spiritibus: sed hæc omnia destruibilia ab extrinseco sunt, quia

*Angelo scilicet et animæ rationali

ea Deus potest anihilare. Ha-
buerunt initium existendi, sed
fine carent; et sub hac ratione
infinitudinem habent, et sub
mensuram cadere nequeunt: ha=
bent tamen terminos similes
fine existendi, nimirum extrin=
secos, qui sunt termini cuilibet
adsignabiles in tempore extrinseco,
cui res æviterna coexistit. Ani=
mas Adami v. g. sexto die
creatam dicere possumus, quod ab
initio sui ad diluvium duravit
per annos bis mille ducentos qua=
draginta duos, iuxta Chronolo=
giam Cornelij; et ad Christi
Natalem per annos quinque
mille centum nonaginta novem;
nam per comparationem ad
tempus, possumus cognoscere
totam alicuius ævi extensionem
quæ fuit à parte ante, usque
ad præsens instans: sed quando
tempus non erit amplius, exten=
sio ævi sempiterna numerari
non potest, quia illa duratio

(1) 12. 5.

(2) Lib. 10. Diogen.

non cadit sub terminis nec cognos=
cibilibus, nec numerabilibus ab in=
tellectu creato; ideò dixit Ecclesias=(1)
tes quod post mortem ibit homo
in domum æternitatis suæ; + ~~et in
hoc sensu Angelos appellamus æter=
nos, æternitate à parte post partici=
pate, et dependente, et hanc credit
Maignanum definisse Boetium, quan
do dixit æternitas est interminabilis
vitæ tota simul, et perfecta possessio.~~ +
Basilius, Ambrosius, et Hyeronimus
tempus, et secula ante Mundum
agnoscunt; + ~~et Gasendus(2) insistit ineo
quod æternitas sit tempus sine prin=
cipio.~~ + Loquuntur de tempore ima=
ginario. Melius in hoc Ego, Na=
zianzenus, et Damascenus, qui ne=
gant tempus ante Mundum; nam
æternitas nullo modo est mensura=
bilis, et semper manet ante tempus,
et post tempora ~~in se restricta, et~~ +
perfecta: inde tempus non est pars
illius, sed + ~~in brachijs eius~~ + incepit
in infinita æternitatis extensione;
nec ideò æternitas interrupta, nec

adsignabilis est illa pars, ut ita dicam, extensionis, in qua excepit in sinu tempus+ ~~nam eternitas stat, tempora currunt.~~ + Ex predictis corruit temporis definitio ab Aristotele tradita, est numerus motus secundum prius, et posterius, nisi forte nomine motus intelligat * seu ~~meram~~ successionem instantium, ut vocamus, quam mente concipimus nam vel mensuram distinguant à re mensurata, vel non, constituunt tempus in motu; pluribus ~~namque~~ in locis Aristoteles, maximè in (1) physicis motum ponit constitutivum temporis, tempus, ait nec motus est, nec absque motu. Id quod numeratur, non id quo numeramus, est tempus: postea dubitat an tempus sit in ratione rerum, et confundit tempus reale cum imaginario: et quamquam per nos reale

* motum imaginabilem

(1) 4. Cap. 11.

non significat nisi veram, et realem numerationem durationis rei veræ, physicæ, et realis. Tota difficultas consistit, an numeretur duratio rei, vel motus; non enim videtur necessarium numerare motum, si ante motum localem ex ipsa creatione Cæli, et terræ, orta tempora probavimus. Nec cessaret si motum tolleres ab Universo, sunt verba Augustini docentis, motum cælestium corporum non esse tempora, nam per Josuè Sol stabat, et tempus ibat.

+Dices posse tunc numerari tempus, etiam sistente Sole per rotarum artificium, per clepsidram, vel aptato foramine per quantitatem descendentis aquæ; reperta, et comprobata mensura ex motu orbium cælestium, vel Solis, quando movebantur. Sed isti motus artificiales nequierant constituere tempus, nam absurdum est dicere quod si non esset qui mensuraret prædictis machinis, cessaret tempus.+

Primò textus ipse Moysis refutat pendere tempus à motu primi mobilis, vel

Planetarum, sydera enim quarta die constructa, non tempus formarunt, sed formata in tempore fuere, et hoc est de fide, asserente Moyse facta luminaria quarto die; inde praecedentes dies erant periodici horarum viginti quatuor, et tempus erat, repugnat enim sine tempore dies.

Si recurris ad motum primae lucis gyrantis, ut nunc Sol gyrat: multi tibi negabunt gyrasse hanc lucem; nos concedimus, imò est una ex nostris divinationibus physicis: sed iam tempus erat ante motum lucis primigeniae. Probatur ex Littera textus, nam suppositis successivis, ut supponit Ecclesia, sex dierum operibus, contra Origenis vanas alegorias, contextus, et dispositio narrationis Moysis prioritatem, et posterioritatem temporis in illis operibus declarat,

7

et sicut esset ~~continere~~ contra textum
credere facta primo die, vel secundo,
quę clarè exprimuntur facta quinto,
vel sexto; sic facta quarto, vel quin
to instanti, quę fuerunt facta primo;
inde cogeris fateri lucem non esse
primo instanti factam, sed Cœlum;
hęc est enim prima creatura, secun=
dum Moysem: ex prima cęperunt
currere tempora secundum Augusti=
num, illa facta fuit in principio
temporis, secundum citatum Con=
cilium Lateranense, ergò tempus
erat ante lucem, et ante motum.

Si quęris motum in ęthere, vel spiritu
Dei, qui ferebatur super aquas, nam
iste est primus motus à Scriptura
significatus per ly ferebatur, eadem
militat ratio, nam ante motum
huius spiritus, vel ętheris, tempora
cęperunt ex creatione Cœli Empyrei,
quod immobile creatum, immobile man
sit: nec constat statim cœpisse motum
istius ętheris; et etiamsi cœperit, non
proinde in eo consistit tempus; facilè
enim est intelligere durationem sine

ullo motu.

Inde evidens est non dependere tempus à motu, sed à mensurabili duratione rei veræ, et realis; sic quasi per locum ab intrinseco sublata quæstione, non est cur gravemur obligatione respondendi ingeniositati Peripateticorum super tempus, omnia enim fundantur in dependentia temporis à motu, quam nos negavimus, sed integram reliquimus definitionem Platonis (1); tempus est æternitatis imago numeris certis progrediens, reiecto Erastotene, qui dixit tempus esse traiectionem solis; Philoe motum cœlestem; Xenocrates motum perpetuum: Stoicij motum ipsum: Democritus spatium diei: Eraclitus, Epicurus accidens accidentium. Ethnici isti nil certi de creatione Mundi didicerunt, ~~ut nos per litteram Moysis~~, factumque simul, et in instanti Universum iudicabant, ~~et qui plus impij erant~~ *

(1) In thimæo.

* creationis mundi succesiva ignorarunt opera; nihil que ante Solem factum; qui nunc veré, tempus mensurat, rerum durationem mensurando

Creavit Deus Cœlum, et terram

Divinatio 3.

De elementis mundi.

Creatio est solum opus omnipotentiæ, qua ex nullo præsupposito subjecto rei fit, et ex nihilo. ~~Oppositum creationi~~ Oppositum creationi etiam est reservatum Creatori, solum enim qui dat esse ex non esse, poterit reducere ad non esse, esse. hæc est annihilatio. Gaudet Deus excellenti Creatoris prærrogativa, plures in Sacris litteris repetita + non semper tamen

stricta significatione; ut nunc Moyses in principio Genesis, ubi creavit significat factum Cœlum ex nihilo sui, et ex nihilo subjecti. Hanc distinctionem amant Peripatetici, nam eliciunt formam ex nihilo sui, sed ex subjecto, et hanc non vocant creationem, sed eductionem. + Cœlum se factum ex nihilo, et terra primæ creaturæ materiales gloriantur; imò materia prima, quia nulla alia ante illam, quin modò introducamus disputationem an ex illa omnia, quæ posteà facta, ut sint elementa Mundi, sufficit quod sint prima, et terminus creationis; nihil enim legitur creasse Deum posteà, sed fecisse ex creatis; + ~~nam nulla alia materia erat, et ex illa velut subjecto fit quod non creatur~~. + Hinc Omnis materiæ evincitur Creator Deus, sic Rupertus, et clarè Cœlum, et terra velut res præcipuæ, et primordiales pro elementari materia adsignantur à Moyse.

Ne disputent Cœlum, et terra inter se præeminentiam elementi, simul creata sunt, ergò in principio in instanti; solum Cœlum

primò nominatur, quia nobilius; non quod materia sub ratione materiæ non sit una substantia=liter, sed accidentaliter nobilio=ribus prerogativis gaudebat mate=ria Cæli. Unam oportebat esse cunctorum materiam, licet ele=menta duo, varia, et distincta per accidentia, ita disposita, ut ista elementa possent concurrere ad omnia; ideò eodem instanti creata, ne indicaretur factam terram ex Cælo, vel e contra, nam cum materia sit termi=nus creationis, et materiam oportet esse unam; uno instan=ti tota materia apparuit crea=ta in duo distincta elementa: sic Augustinus[1] aiens eodem momento facta tanquam res precipue prestantiores, et primor=diales. Sic D. Ambrosius, Pro=copius, et Beda; Basilius tan=quam fundamenta, et bases universi; ~~nam impartibile est principium, et in principio Cæ=lum, et terram creasse Deum~~

(1) Lib. 1. de Gen. Cap. 7.

(1) 18. 1.

~~asserit Moyses~~: in Ecclesiastico hoc claré legitur, qui vivit in æternum creavit omnia simul.[1]

Textus iste dedit ocasionem Augustino, et Cayetano dicendi misticos esse ~~illos~~ sex dies in Genesi, opinanturque omnia creata, et facta simul, usque ad hominem. Tamen hoc ab Expositoribus communiter reijcitur, et ad litteram sex illi dies, ut sonant accipiendos, quod probat fusè Cornelius. Super citatum textum Ecclesiastici in hæc ferè verba conveniunt D. Thomas,[2] D. Gregorius,[3] Rabanus, Ugo, Dionisius, Lira; prima Mundi die virtute omnia simul creata sunt, nam simul factæ sunt principales Mundi partes, et elementa, in quibus alia, virtute et quasi in semine continebantur, atque ex illis posteà cætera omnia facta sunt. Nihil ad nostrum propositum clarius, ut confirmetur omnia contenta fuisse, ~~posteá facienda~~ in elementari virtute Cœli, et terræ, ~~à quibus derivarunt posteà per motum partes separaniem, quæ vulgo elemenza nuncupantur, et verè primordio considerato, terra sunt,~~

(2) 1. part. quæ. 74. art. 2.
(3) 32. Moral. Cap. 9.

quæ præstavit subiectum, vel *elementum passivum. Ideò nos aquam terram fluidam, aërem terram raram, ignem terram rarissimam nuncupamus, quæ omnia in illa terra virginea, et primordiali, et sub nomine ~~terræ continebantur~~. Hoc clarè expresserat Suarez[1], scribens primò instanti Mundi creavit Deus Cœlum, et terram ex nihilo, ex illis deinde cætera omnia sequentibus quinque diebus, non tam creavit, quam formavit, et distinxit, primo enim die creavit omnem Mundi materiam, ex qua cæteris diebus cuncta in suas species, et formas effinxit, sicut figulus, ex luto varias vasorum formas effingit. Nec dissentiunt ab hac opinione Gabriel Vasques[2], Gregorius[3] de Valentia, et Salatius.

(1) Lib. 1. oper. sex dierum. Cap. 10. num. 22.

(2) 1. par. quæ. 61. disp. 224.
(3) 1. par. disp. 5. quæ. 2.

Quomodo concurrat Cœlum, quod appellamus elementum activum ad alia secundaria, et vulgaria elementa componenda per suam

19

~~substantiam~~ activitatem, posteà explicabimus. Nec obstat ut Cælum, et terra tantummodo sint elementa Mundi, et creationis terminus, quod nominentur aquę immediate, quin exprimatur factas fuisse; unde supponitur cum terra creatas, nam contextus litterę est iste, creavit Deus Cælum, et terram, terra autem erat inanis, et vacua, tenebrę erant super faciem abyssi, et spiritus Domini ferebatur super aquas. Ipse contextus historię Mundi nos in nostra probabili divinatione confirmat. Nota modum sacri historiographi in narrando. Primò ait creasse Deum Cælum, et terram; hic sistit propositione absoluta, adsignato termino creationis, quin dicat de alio elemento, aut re, creatam fuisse. Posteà narrat statum terrę istius, et quomodo in primordio se habebat, inanis, vacua, et obscura, nondum facta luce, ideò erant tenebrę super faciem abyssi, per quem PP. intelligunt magnam illam molem materię creatę, rudem,

et inanem, illamque ingen=
tem voraginem ex Cælo ad
terram à tenebris occupatam,
idest à negatione Lucis,† ~~et om=
ni alia materia vacuam, nisi
æthere Cæli posteà explicando.~~†
Subdit illico latum spiritum
Domini super aquas. Per spi=
ritum multi PP. intelligunt
spiritum Dei, alij Angelum,
alij excitatum ventum, alij
ætherem purissimum cœli, qui=
bus ultimis adhæremus; et
sicut Moyses hunc spiritum
sub nomine Cæli comprehendit,
sic sub nomine terræ aquas,
nam si res distinctæ essentia=
liter, et substantialiter essent,
diceret creasse Deum Cælum,
terram, ætherem, aquas; sed
cum in verbo terræ sistat crea=
tio, Cælum est, vel substan=
tia Cæli quidquid non est
terra; terra, vel substantia
terræ quidquid non est Cælum;
et sicut æther est substantia
rarissima Cæli, sic aquæ sub=
stantia

fluida terræ. ~~Quomodo ætheri raritas~~ competat, et si Cœlum sit, et pars Cœli, et quomodo aquis fluiditas, et si terra sint, et pars terræ, restat explicandum; pendet namque à notione naturæ Cœli, et quid per illud Cœlum elementare intelligatur, et quid per primordialem terram.

Ista sunt fundamenta nostrarum divinationum physicarum, ponimus namque solum sub nomine elementi stricto modo sumpti ætherem Cœli pro elemento activo; pro passivo terram illam primordialem, inanem, vacuam, et tenebrosam. Reliqua vulgo elementa aquas, aërem, ignes, et istas nunc cognitas terras appellamus elementa secundaria, velut contenta in illa terra virginea, et primaria, et ex visceribus illius extracta.

Creavit Cœlum.

Divinatio. 4.

De elemento activo.

Cum Moyses in primo Genesis Capite historiam naturalem Mundi conscribat,

patet in toto hoc Libro narra=
tionem non simbolicam, non
allegoricam, non misticam; sed
simplicem, planam, et physicam esse,
ut contra Originem S. Basilius[1]
probat. Ita docent communiter
P.P. aiente Hyeronimo Origenem
suum ingenium fecisse Sacra=
menta ecclesiæ.

(1) Omili. 93. exa.

Hinc manifestum est Cælum istud
creatum, corporeum esse, et mate=
riale; idest substantiam æthe=
ream partim condensatam, con=
cretam, et tali simplici coordi=
natione per subtilissimarum
unius figuræ particularum tex=
turam formatam, ut Cælum
posset appellari, vel ut loquun=
tur Theologi, græcè, Empyreum,
à similari subtilitate, mobilita=
te, et figura particularum cum
igne, nam reliqua substantia
ætherea, qui solum ab ipso Cælo
et non condensata differebat, cin=
gebat Cælum velut ipsius atmos=
phera, imò et poros corporis Empy=
rei continuò permeabat motu
à Deo paulo post creationem

(41

impresso, materia enim ob suam sum=
mam subtilitatem, et particularum
figuram idonea erat ad omnes modos mo=
tus suscipiendos, inde pars Cœli conden=
sata, et figurata in vastissimam ma=
chinam cingentem terram, in quiete
permansit, et Cœlum appellata est:
pars altera ętheris rarissima, et soluta,
motum suscepit, iubente Creatore; et
hęc est pars Cœli, quam elementum acti=
vum appellamus, nam agebat in terram,
+~~quę erat aliud~~+ elementum passivum.

Hec pars Cœli solida, et in machinam constru=
cta, quia condensata, et formata crea=
ta fuit, poris carebat, ut non carent
omnia naturalia corpora: penetrabatur
ab ęthere per totum; ideò videtur spi=
rare ętherem, quia iste penetrat, per=
vagatur, et excurrit per Cœli + ~~corporis~~ +
poros, + ~~illum solum admittente~~ + aptos; alia
quippe substantia minus subtilis, et
alio modo figurata, non poterat penetra=
re Cœlum; neque aër licet ad possibilem
naturalem raritatem, et subtilitatem
redigeretur; ęther namque subtilior est
omni subtiliori materia, + ~~et respectu
illius aër est materia grossa~~. +

His dimimus Lectori ocasionem quęrendi qua

ratione, et quomodo ~~spirat~~ Cæ-
lum ætherem spiret; non est enim
spiramen velut ex corpore cele-
riter agitato, seu mobili, empy-
reum namque non movetur:
non est exhalatio illius corporis
quasi per internam contrariorum
pugnam; nulla enim in hoc Cælo
datur ætherogeneitas, sed simplex
textura homogeneæ substantiæ per
unius figuræ particulas. Istud
spiramen non est aliud, nisi con-
tinuus motus ætheris, pervaga-
tio, et excursio per poros Cæli,
et in gyrum ad extra versus
terram motu suo naturali,
nam ad motum creatus fuit,
et habet à Deo impressam
velut energiam, et principium
motus; + hoc principium expli-
care perdifficilimum est; multa
leges quando motum explicabi-
mus, hic sufficit dicere quod
Creator nolendo conservare rem
in loco uno, rem movet, et
quia creavit ætherem, ut ele-
mentum activum esset, et age-
ret in passivum, post creatum

noluit eum conservare in uno puncto loci, nisi per illud brevissimum instans necessarium ad illud punctum loci occupandum, in quo non conservato, transibat ad aliud, et aliud motu continuo, persistente voluntate Dei in non illum conservando in uno puncto loci, nisi per transitum: inde factus est æther semper mobilis, ita ut iam acquisita virtute, nisi Deus decretum mutet, æther sistere nequit, nam sua subtilissima natura, et essentia taliter facta fuit à Deo, ut primò impressa energia motus, illum continuaret volutantibus semper in gyrum particulis, et corpus totum ætheris, iam per acquisitam virtutem prima impressione; inde illi ista virtus, intrinseca remansit, et inseparabis naturaliter, idonea essentia ad motum continuum, quousque Deus alio decreto in consumatione seculi sistere ætherem faciet, et totam illius materiam reducet ad statum, in quo creata fuit; cessante enim motu ætheris, omnis motus cessabit in natura, et per consequens operatio omnis, tota reducta materia activa, et passiva ad statum quietis, in quo fuit

~~creata~~. †

Nec tibi mirum videatur impressis=
~~se~~ Deum in idonea materia,
et subtilissima perpetuum mo=
tum etheri in gyrum, quan=
diu persistet Mundus, nam
hoc fecit † ~~non solum * predicto~~ *
~~decreto non conservandi illum~~
~~in loco uno, sed etiam ipsi~~ † in=
dita impressione, et energia mo=
tus, cuius effectus se convol=
vendi iam naturalis factus,
et proprius etheri, † ~~se conformat~~
~~decreto Dei, nam reliqua omnia,~~
~~que natura facit, conforman=~~
~~tur etiam legi, et decreto sem=~~
~~piterno: sic urit ignis licet~~
~~naturaliter urat, quia placuit~~
~~Deo, et decrevit talem suam~~
~~construere naturam urentem~~
~~in bonum universi~~. † Assum=
pto motu, bene disposita mate=
ria ether nunquam cessat.
Vide pueros convolutum subtili
funiculo trochum, illum impe=
tu contorquere, qui liberatus
vinculo, super exiguam ferream

cuspidem se erigens vertitur in gy=
rum per minuta plurima, secundum
dispositionem materiæ, et impressionem
~~datam~~ à brachio impellente, ~~et à fu=
niculo per iactum displicato~~. Vide
etiam ~~[illegible]~~ percussam digito equilibratam in
clavo levem crucem arundineam, plu=
mis armatam ~~[illegible]~~, se convolvere per plu=
rimos etiam minutos secundum robur
impressionis; vel si illam exponas
äeri, semper circumvolvi videbis.
Quid ergò obstat, ut impressio à Deo
data ætheri prædicto modo, illum inces=
santer gyrare faciat? ~~Mutato~~ de=
creto Dei, certò sisteret; inde perma=
nentia decreti facit mobilem natu=
ram ætheris ab intrinseco, licet videa=
tur ab extrinseco esse, quia est à vir=
tute decreti, non post solutum à ma=
nu pueri trocum, etiam ille solus et
ab intrinseco se movet, quia intrinse-
cè recepit impressionem motus. Cessat
declinata impressione, quia nec puer va=
luit dare materiæ impressionem perpe=
tuam motus; nec illa materia grossa
apta erat impressionem in perpetuum
conservare in suis partibus grossis.

motui repugnantibus per suam inertiam, et stupiditatem, inde violenter se moventibus: sed Deus energiam motus perpetuam voluit dare, et dedit idoneæ ad motum materiæ, subtilissimæ, raræ, et ~~unius figuræ, non motui adversæ~~; inde motus ætheri est naturalis, reliquæ materiæ violentus; quia energia motus solum est datus à Deo ætheri ad motum creato, ~~prædicto decreto~~; sed quia omnis materia ex se mortua est, licet æther creatus esset ad motum, non fuit creatus in motu, sed in quiete, et Deus decretum non conservandi illum in suo loco post creatum, instanti, quo voluit, executioni mandavit in periodo primæ diei, et naturaliter tunc incepit æther gyrum suum acquisita energia motus suæ naturæ consona, quando Deus illud naturæ conveniens decretum executioni mandavit, nam et opera naturalia conformantur decreto Dei, imò et præcepto.

Vide paritatem in terra, cui naturalis est, et intrinseca virtus herbam producendi; sed non produxit usque ad tertium diem post creatam, quando iussit Deus ut produceret, et vel virtutem producendi haberet ante præceptum, vel acquireret in præcepto, ut multi volunt, illa virtus naturalis est, et intrinseca, nam quod dat Deus naturæ rei, licet proveniat à Deo virtus naturalis est, nam est rei Creator, in illo res continetur, et est intimus rebus: sic dedit ætheri energiam naturalis motus idonea natura rei, cui est intrinsecum, et naturale quidquid Deus dedit velut virtus intrinseca, et inseparabilis: quæ virtus non est alia entitas physica à re distincta, sed ipsa res cum tali virtute, quam si vis appellare ens metaphysicum, quia potest considerari res absque tali virtute, non disputabimus.

Impressa à Deo energia motus idoneæ materiæ, et rarissimæ ætheris, per quam elementum est activum; tota materia passiva immobilis mansit; sed æther donatus est tali efficacia in virtute se movendi, ut alia omnia movere corpora posset in terra, communicata

impressione per violentiam, ortam ab ipsa ixxequie, et impetuoso motu ętheris, qui ~~coactus modo iam dicto semper mutare locum~~,+ vixes acquixit, et impulsum ex ipsa violenta agitatione, ~~nam totius suę essentię robur occupatum in motu, et nunquam in quiete, quietem turbat obiecti corporis, violento tactu, qui impulsus est, quia poxtat impetum ipsius motus, per se ipsum contrarius coxpori proximioris quieti.~~ +

Potest Deus solum volendo conservare rem in uno loco; quamcumque partem materię passivę movere, vel totam, sed voluit quod natura operaretur, et movere materiam passivam per activam. Ęther instrumentum est voluntatis Dei volentis movere rem, sed etiam ęther movet, quia voluit Deus quod ad ętheris talem violentum contactum materia passiva moveretur; si vellet illam Deus conservare in uno loco, certè nec ęther, nec alius impulsus illam moveret; sed hoc esset

supernaturale. Imposuit legem creatis, et vult non conservare materiam passivam in loco uno, quando tali contactu violento ęther illam tangit, quam violentiam vocamus impulsum, nam multi alij contactus dantur ętheri in rem blandi, et suaves, qui non movent; sed impulsus provenit à violentia incurrendi in rem obiectam, + ~~et violentia est percurrere ętherem multa loci p[illegible] paucis punctis temporis, tunc fit impetuosus incursus, et hunc vocamus impulsum.~~ +

Ex his colliges omnem motum esse violentum materię passivę, cui ob suam stupiditatem, et inertiam naturalis status solum [naturalis] est quies, et ętheri solum est motus, + ~~qui virtutem habet se, et alia corpora movendi~~: + ~~unde~~ hinc in omni vivente, et in omni motu visibili, et datur materia se naturaliter movens, scilicet activa, et materia violenter mota, scilicet passiva.

Neque hoc scriptura tacuit, nam primus in universo post creationem motus attribuitur ętheri, clarè, et expressè per illa verba spiritus Domini ferebat[ur super] aquas; et licet ly ferebat. r

motum passivum, quasi ferretur ab alio, à nemine sic intelligitur: sensus est quod ęther ferebatur à se ipso, vel à Deo, qui illi motum impressit, ut moveret aquas; ideò legit Cayetanus spiritus Domini movebat aquas. Theodoretus, et Tertulianus innuunt factam impressionem immediatè à Deo, nam aiunt fuisse verum ventum à Deo excitatum. Pro ferebatur in Hebręo est Merachephet, quod secundum Basilium Diodorum, et Hyeronimum (1) significat incubabat sese motitans, et volitans. Vide per SS. PP. attributum illi spiritui motum; alibi probabimus hunc spiritum esse ętherem, qui per suam subtilitatem, et figuram aptus est omnia corpora penetrare, separare, et dividere, idest nexus solvere, et solutas particulas in varios motus impellere. ~~Huic~~ ętheri ~~solum~~ datus est motus naturalis in gyrum, quo solo motu secundum dispositionem materię

(1) In quęs. Hebręis in Gen.

passivę, et obiecta corpora, illa ad omnes possibiles motus cogit, † ~~quia composita sunt particulis ętherogeneis, et variarum figurarum, et magnitudinis, quę post acceptum impulsum ab ęthere, varie, et plus, vel minus se movent secundum figuram, et quantitatem, et locum.~~ † Plura ~~enim~~ tamen puncta materię passivę, maiori egent impulsu, non solum quia plura loci puncta excurrere debent in motum, sed quia pro inertia naturali in quolibet puncto materię, plura puncta plus motui resistunt; et si tanta sunt, ut in multis poris, et vacuolis multum ętheris sit, cum ęther semper se moveat etiam intra corpora in gyrum, potest dari quod motus interior ętheris, et äeris resistat exteriori impulsui, et inde proveniat difficultas multa movendi corpora, quę ut cogantur ad motum, egent proportionata quantitate ętheris, nam ~~parvus~~ medicus ęther non movebit magnam molem materię, † ~~licet punctum ętheris efficacius sit multis punctis materię passivę, nam in ęthere residet [illegible] naturę, et magna virtute pollet~~

Si dicis non egere materiam, quam nos appellamus passivam, alterius impulsu, neque ętheris ad motum, quia per propriam gravitatem (ut aiunt) corpora descendunt; est quęstio alterius loci; nec motus ille gravium fit absque ęthere, non solum impellente gravia, sed intus movente; nullum enim corpus ęthere caret, + ~~non solum per poros permeante, sed et componente ipsum compositum grave; omnia enim constant elemento activo, et passivo,~~ + alioquin materia passiva rueret iners, stupida, mortua, nihilque operaretur, cuncta enim per motum fiunt, et motus omnis saltèm mediatè ab ęthere pendet, + ~~etiam in ascensu gravium, in machinis arte constructis: sed non omnia simul explicare valemus.~~ +

Ęther iste eiusdem cum Cœlo substantię, imò pars Cœli non differt à Cœlo, nisi quomodo differt aqua fluens ab aqua congelata; ubi

~~gelu~~ glacies nihil est aliud, nisi aqua concre=ta; sic æther à substantia Cœli li=bera, soluta, et rarissima omnia permeans.*

Aliquibus præ nimia ingeniositate qui omnia ~~ad magnitudinem difficultatem redacunt~~, magnis difficultatibus Involuunt, imperceptibile est, Quomodo ab alio verè dimanet quod ~~res~~ entitas verè non est; sed responsio est in plano, si agitur de re physica, et reali, nam res creata habet durationem à se ipsa indistinctam, emanantem semper à Deo volente illam conservare; quod emanat scili=cet duratio, vel dependet alia res me=taphysica est, sed non physica, + ~~et rea=lis entitas, distincta à re durante, et dicitur emanare à Deo, et depen=dere, quia potest Deus per alium actum voluntatis illam destruere solum nolendo conservare~~. + Imò et in humanis continuò accidit, Au=ctoritatem quam Petrus exercet in munere à Rege commisso, non esse res nisi imaginaria, et depen=det ab alio.

Particulas ætheris contemplamur per [illegible]tionem physicam [illegible] ab effectu[illegible]

* Ista Impressio motus emanans à Voluntate Dei in etherem, est accidentalis, et non po=nit aliam entitatem, quæ sit ab ipso ethere distincta, ut ens ab ente.

Si dicis non egere materiam, quam nos appellamus passivam, alterius impulsu, neque ætheris ad motum, quia per propriam gravitatem (ut aiunt) corpora descendunt; est quæstio alterius loci; nec motus ille gravium fit absque æthere, non solum impellente gravia, sed intus movente; nullum enim corpus æthere caret, + ~~non solum per poros permeante, sed et componente ipsum compositum grave; omnia enim constant elemento activo, et passivo,~~ + alioquin materia passiva rueret iners, stupida, mortua, nihilque operaretur, cuncta enim per motum fiunt, et motus omnis saltem mediatè ab æthere pendet, + ~~etiam in ascensu gravium, in machinis arte constructis: sed non omnia simul explicare valemus.~~ +

Æther iste eiusdem cum Cœlo substantiæ; imò pars Cœli non differt à Cœlo, nisi quomodo differt aqua fluens ab aqua congelata; ubi

glacies
~~gelu~~ nihil est aliud, nisi aqua concre=
ta; sic æther à substantia Cœli li=
bera, soluta, et rarissima omnia
permeans. *

Aliquibus præ nimia ingeniositate qui om=
, magnis difficultatibus involuunt
nia ~~ad magnam difficultatem redacunt~~,
imperceptibile est, quomodo ab alio
vere dimanet quod entitas ~~res~~ verè non est;
sed responsio est in plano, si agitur
de re physica, et reali, nam res creata
habet durationem à se ipsa indistinctam,
emanantem semper à Deo volente
illam conservare; quod emanat scili=
cet duratio, vel dependet alia res me=
taphysica est, sed non physica, + ~~et rea=~~
~~lis entitas, distincta à re durante,~~
~~et dicitur emanare à Deo, et depen=~~
~~dere, quia potest Deus per alium~~
~~actum voluntatis illam destruere~~
~~solum nolendo conservare~~. + Imò et
in humanis continuò accidit, Au=
ctoritatem quam Petrus exercet
in munere à Rego commisso, non
~~esse~~ res nisi imaginaria, et depen=
dens ab alio.

Particulas ætheris contemplamur per
tionem physicam, et ab effectu

* Ista impressio motus emanans
a voluntate Dei in etherem,
est accidentalis, et non po=
nit aliam entitatem, quæ
sit ab ipso ethere distincta,
ut ens ab ente.

summè accuminatas, velut tot
subtilissima acumina, seu cus=
pides, ut exiguissimi mucrones,
et sic penetrant, dividunt, et
efficaciter impulsum imprimunt
in partes materiæ passivæ, quæ
variæ figuræ sunt, et plurimæ
ex illis rotundæ: punctum mi=
nimum materiæ passivæ servata
integritate speciei, longè maius
est particula ætheris; ideò aptum
recipere impressionem, et im=
pulsum; inde moveri; + ~~nam ma=
ior vis non consistit in maio=
ri quantitate, et mole materiæ,
sed in maiori virtute, quod con=
tinuò vides; formica movet, et
portat granum frumenti se
maius, et gravius~~ +.

Sciendum tamen ad multa phænome=
na explicanda non totum ætherem
esse prædictæ figuræ acuminatæ, sed
dari partem magnam ætheris, ve=
lut subtilissima indivisibilia pun=
cta sphærica, quæ non tantam
habent celeritatem, + ~~nec motum~~, +

nec idonea sunt ad impellendam, et movendam rem obiectam; sed blandè, et suaviter tangunt, et illud consideramus velut ambiens spatium, et corpus supremum Empyrei, ubi sedent Beati.

Æther iste ita, diverso modo figuratus, et velut igneæ naturæ idoneus erat ad formandam lucem, determinato motu, et dispositione, unde, ~~x~~ ex se luminosum Empyreum est (de quo posteà) ~~ab hoc æthere proveniens~~, + ~~qui~~ hic versus terram non descendebat, nec abyssum; ne suo motu, et dispositione tenebras tolleret, quas Deus per negationem lucis posuit super faciem abyssi, + ~~super quam nec punctum istius ætheris inveniebatur, toto ad interiora Empyrei spatia retracto.~~ +

Non æther iste lux erat, quæ posteà facta, sed magna pars materiæ futuræ lucis, cum alia dispositione, et mixtione, qua in Empyreo carebat, nam illic corpus erat simplex, et ab omni ætherogeneitate solutum, blando motu suaviter replens Empyrei spatia, impresso etiam à Deo leni [illegible]

sed diversissimo ab eo ~~in~~ ęthe=
ri~~am~~ accuminat~~am~~ impresso.
Hęc mente serva, ut quin repetan=
tur intelligantur per illa quo=
modo ęther descendens à Cœlo,
ferebatur super aquas, et molem
terrę penetrabat, quę suo loco, ex=
plicabimus, ubi multa alia de
ęthere, et virtute illius. Hic
sufficit explicasse illum esse
elementum activum, et par=
tem Cœli rarissimam, ~~et~~ non
condensatam: nunc de conden=
sata divinabimus.

Divinatio 5.

De Empyreo.

Explicata parte Cœli ~~elementari~~, +
~~et~~ ętherea, difficilius est divina=
re super solidam, quę non differt
à rara, nisi in firmitate operis,
et figura Empyrei. Dubium
occurrit, an maior pars istius
substantię cœlestis creatę sit
illa quę densata format Empy=
reum, vel quę soluta, et libera

ętherem apellamus; et elementum activum? Divinatio perdifficilima est; sed cum ingentia universi spatia magna quantitate ętheris plena sint; imò et corpora solida; maior pars probabiliter substantię cœlestis creatę rara erat; nam quo maiorem circumferentiam dederis Empyreo, maius spatium relinques ab ęthere accupandum; et ingens consideramus illud interpositum inter Cœlum, et primigeniam terram, quod vocat tenebrosam abyssum Moyses, ~~[struck]~~ et longe maius

consideramus ~~est~~ quam profunditas sit corporis ~~equale profunditati~~ Empyrei, in cuius poris etiam magna pars ętheris consideranda est.

~~+ qui creatus, ut omnia corpora componeret posteá facienda, et omnium poros excurreret. Inde omnibus admixtus, et vacua spatia replens, primò solus, posteá cum äere~~ + maiorem ergo in quantitate credimus ęther em, quam substantiam densatam in Empyreum. Cœlum istud, quod est tegmen universi et extremitas, ~~est~~ non tamen elementum Mundi, donatum fuit â Deo (licet simplici textura homogenearum particu[...]

et unius figurę) speciosissima

forma, per ipsam dispositionem

partium; insuper et convenienti

figura amplectente orbem. For=

mam istam eductam à Deo in

ipsa creatione volunt peripatetici à materia

prima creata; ~~et certé divinare~~

~~est, nam~~ sed Moyses non dixit Deum

creasse materiam ~~Deum~~ infor=

mem, sed creasse Cælum, quod

importat rem formatam; unde

fateri coguntur vel creasse for=

matum, ex quo sequitur for=

mam non esse eductam, vel

Cælum esse materiam primam,

ex qua posteá cunctę eductę

formę: sed hoc nollent, nam

suam materiam primam

ens incompletum volunt, abs=

que propria existentia, nec quid,

nec quantum, nec quale, et

Cælum erat ens completum

per se existens, quid, et quan=

tum, et quale; satis namque

fuit, ut Cælum appellaretur,

et esset, ut crearentur partes

à Deo ita dispositæ, ut formatum

(1) Lib. 1. de Gen.

apparerit. Augustinus[1] dixit materiam primam eodem instanti temporis fuisse sua forma donatam, et natura, non tempore suam formam antecessisse. Unde hic S. Doctor clarè innuit absque ulla eductione formæ apparuisse Cœlum formatum. Averroes, Gabriel, et Capreolus negant illi materiam distinctam a forma, et faciunt corpus simplex; sed evidenter infertur negasse illos in Cœlo materiam peripateticam, + ens scilicet indeterminatum, alio indigens determinante, non negant illi substantiam, corpus, et informatam materiam; ut erravit Eugubinus, aiens Cœlum Empyreum non esse corpus cœleste, sed claritatem quandam increatam ex Dei essentia manantem, cuius visione reddantur animæ beatæ. +

(2) In Cate. Græco.

Clemens Romanus, Hipolitus, Severianus Acatius[2], Ludovicus Molina, et alij tenent omnem materiam cœlestem esse eandem ac sublunarium. Il[illegible] infallibile est, nam sub ratio[illegible] [illegible]rie

omnia materialia conveniunt, et solum distinguuntur per formas, quæ sunt peculiares dispositiones materiæ. Unde poterat Cœlum optimè à terra distingui, licet convenirent in materia; nam particulæ materiæ in Cœlo contentæ, simplices, unius figuræ, et homogeneæ, ~~unde~~ per dispositionem à Deo in creatione datam, potuerunt formare corpus simplicissimum cœli, quod non aspectabile propter materiæ subtilitatem vult Lorinus,[1] habereque velut ideam claritatem, à qua dictum Empyreum.

(1) In Ps. 103. 2.

Hæc si aspectabile esset, lucidum, et diaphanum, ut volunt plurimi, aliam non communem cum terra materiam haberet; nam vitrum ex terra, et herba conficitur, et tamen factum ex opacis, diaphanum resultat, lucidum, et luci pervium.

Quamquam ignis naturam, et claritatem alij Cœlo attribuant; non

tamen faciunt ætherem aspectabilem, ut est Cœlum, quod credunt esse condensatum ætherem. Maiori proprietate videtur locuturos, si dixerint substantiam Cœli rarissimam esse ætherem condensatam empyreum; non enim dixit Moyses creasse Deum ætherem, sed Cœlum. Istud empyreum negant ethnici: sed theologi illud supponunt, et sedem Beatorum faciunt; esseque illud à Davide appellatum Cœlum Cœli, et à Paulo Cœlum tertium. Chrisostomus (1) culmen universi empyreum appellat; sic Theodoretus, Rabanus, Philo, Beda, Abulensis, Catharinus, Anselmus. Descriptum ab Ezequiele credit Isac Philosophus à Pico (2) Mirandulano citatus; et si apocryphus non est Liber recognitionum B. Clementis, illic ait se à D. Petri ore accepisse illud Cœlum creatum esse empyreum.

(1) omil. 2.

(2) In Hetaplo.

Nos non audemus divinare, nec concipere istius Cœli claritatem, vel puritatem materiæ, si est velut lapidis, crystalli

(1) In Apocal.

ignis, syderis, flammę, vel
alterius generis nobis ignoti,
neque si de illo Joannes (1) locutus
sit sub metaphora Civitatis, de
qua ait non indigere sole, nec
Luna; nam si lux in illo habitat,
certè sicut hęc lux à nobis cogni=
ta non erit, utpote nondum
facta, et Cœlum iam creatum
erat. Certè tenebrę non consi=
derandę in Cœlo, nam clarè
exprimit Moyses has fuisse
super faciem abyssi. Inde
nos in illo non admittimus
nec istam nostram lucem,
nec istas tenebras, à carentia
lucis resultantes, nisi fortè
illa pars ętheris prędicta orbicu=
laris figurę blandi, et suavissi=
mi contactus naturę quasi igneę
talem accepit à Deo motum, et
dispositionem proprię materię,
ut inenarrabili claritate Em=
pyrei spatia perfunderet; sed nos
ass[illegible]ti huic nostrę ~~[illegible]~~ luci,

ideam alterius generis splendoris non habemus; nam concessus cœlesti Paradiso fulgor, procul dubio omnes à nobis cognitas splendoris species superabit, quamquam secundum quam habemus ideam, paucæ sub ratione splendoris differentiæ considerari possunt, nisi quoad magis, vel minus, apprimè nullis consideratis radijs, quorum fontem solum Solem, et ignem ~~agnoscimus, qui nondum facti erant.~~

Non ignoramus Cornelium, et Lorinum, Ianuarium de Mata, Trevetum, Anterum, et Ambrosium illud Davidis[1] amictus lumine sicut vestimento, de claritate Cœli interpretasse et licet Ambrosius lumen â luce distinguat, certè scripturæ citati loci mistici sunt, et non benè ad rem physicam traduci possunt; licet hoc fecerint Richelius, et Cirillus[2] Alexandrinus. Claré Nazianzenus[3] per hos textus Empyreo fulgorem attribuit. Basilius[4] Angelorum dignitates non degisse in tenebris ait, sed qualem speciem fulgoris non determinat, [...]ec unde procederet, nondum facta luce,

(1) Ps. 103. 2.

(2) Epist. Cales. Cap. 1º.
(3) In Apolo; et Orat.
(4) omil. 2. in Exaem.

Hoc iam fatemur de Cœlo, sed Angelorum beatitudini nihil officiunt tenebræ, nihil iuvat lux, quid enim spiritus cum materia? Habentne oculos, ut luce fruantur. vel offendantur tenebris. Tandem ad nostras divinationes physicas non facit hanc claritatem Cœli determinare, nec visiones Ezechielis, et Ioannis pro re physica adducere. Dissitum ab oculis hominum creavit Deus hoc Cœlum, et si mente illud perscrutari volumus, in magnas incidimus difficultates, quibus despectis, multa in sua Empyrologia tradit Gabriel de Enao; multa in suis disertationibus (1) Paulus Casati ad ostentationem ingenij. Hoc Cœlum vidisse Paulum, et pulchritudinem eius, aperte asserunt (2) Theodoretus, et Basiluis.

(1) Disert. 7.

(2) Omili. 1. Exoe.

Et de figura Empyrei celebre dubium insurgit. Chrisostomus, theophilatus, Atanasius, Basilius, et Ludovicus Molina opinantur esse quadrangu=
l[illegible] saltem quoad superficiem

(1) Lib. 7. Constit.

convexam. S. Clemens,[1] factum ad modum cameræ instar quadrati lapidis stabile. Nullam in his opinionibus invenio repugnantiam, nec in illa asserentium esse sphericum, ex illo Davidis extendens Cœlum sicut pellem; ubi septuaginta, sicut cameram, et ad suam opinionem trahunt textum S. Clementis, nam cameram fornicem esse volunt rottundam, sed neque hoc est certum, nam dantur non rottundæ camerationes. + ~~Mihi videtur divinare illos qui hanc figuram determinant.~~ Si rationes congruentiæ valerent in physicis; omissa superficie extima, et convexa, concavam esse rottundam crederemus, non rottunda terra est, de qua suo loco; spiramina enim ætheris ex rottundo ad rottundum maiori æqualitate descenderent; sed cum non necessarium sit æqué ex toto, nec in totum descendere ætherem, timidé hanc divinationem proferimus, Cœlum esse rottundum; + ~~sed hæc opinio nobis probabilior videtur, constituens præsentem figuram, etiam~~ + cum rottunda superficie convexa quæ et Philosophis, et Astronomis plus placet; non datur enim ratio non esse

structuram superius sphericam, supposita orbiculari superficie concava, quę verè melius res amplectitur, tota inęqualitate angulorum sublata. Aliam figuram exponimus exhibens quadratam superficiem extimam secundum citatos SS. PP. Elige pulchriorem.

+De temeritate accusamus audentes hoc mensurare Cœlum per verba Apocalipsis, ubi arundine aurea suam mensurat Civitatem Joannes, per stadia duodecim millia, quę verba ita torquent Expositorum ingenia, ut credamus adhuc non intellecta esse.+

Nec est qui in Ecclesia non credat hoc Empyreum esse sedem Beatorum, thronum Dei, regionem vivorum terram viuentium; Regnum Cœlorum, Regnum Dei, Paradisum. Istę sunt phrases sacrę scripturę, et S.S. PP, qui et in Paradiso creatos Angelos asserunt. Quotidiè orando dicimus à Christo edocti, Pater noster, qui es in Cœlis. Credimus quod S. Mater Ecclesia credit, et docet, quomodo

ibi degant Angeli, et animæ beatæ nescimus. Spiritus non circumscribuntur loco, + ~~nec sunt in loco~~ +, nec possunt proportionari, et correspondere partibus loci; + ~~inde æquè impropriè dicitur esse in loco, quam extra locum~~ +. Thronus Dei, est ipse Deus, nam creata non capiunt Deum. Immensitatem suam non potest ad Paradisum constringere, eodem modo existit post creatum Cælum, quam ante. Potest tamen in uno Loco manifestare gloriam suam, et non in alio, et potest ubi vult, et sic faciet electis in Paradiso, seu in Cælo; sed an istud solum Empyreum sit locus ubi manifestetur velut circumscripta gloria, nemo certè asserere audebit, Paradisum, et regionem viventium credimus, ubicumque manifestetur Beatis; sed de hoc loco alibi. Salomon dixit (1) difficile æstimamus quæ in terra, et quæ in prospectu sunt, invenimus cum labore, quæ autem in Cælis quis investigabit?

(1) Sap. 9. 16.

Et terram.

Divinatio. 6.

De elemento passivo.

Duo tantum assignavimus elementa Cælum, et terram. Sub Cæli nom intelleximus Empyreum, et æthe= rem diversè modificatum. + ~~sub nomine terræ intelleximus aquas, quas vocamus terram fluidam. Iste modus loquendi quia non vul= garis maiori indiget explicatione, et fundare sententiam.~~ +

Constat nihil præter Cælum, et ter= ram creasse ~~Deum~~ Deum; inde reliqua materialia creata sub his nomi= nibus continentur. constat aquas non factas, nec compositas, ergò in termino creationis includun= tur, sed sub nomine terræ, nam terra est quidquid non est Cælum.

Quomodo ista terra primordialis aquas sub nomine suo continens, se habebat, opus est non leve; non enim habemus ideam nisi actua= lis terræ, quam calcamus, quæ

penitus ab aquis apparet diversa; nam istas videmus fluidas, liquidas, ~~molles~~, diaphanas; illam densam, opacam, solidam, ~~duram, et rudem~~; sed nihil inde; non enim proprietates aquæ sunt terræ negatæ: terra sunt metalla, et vitrum; tamen liquidantur, et fluunt, crystallum, et lapides speculares diaphaneitate gaudent; et quæcumque res esse vitrescibiles, etiam cadavera hominum, et bestiarum, Joachimus Becherus (1) tenet. Georgius Keplerus (2) omnes aquæ proprietates dat terræ mundæ, et rectificatæ. e contra quasi in terram conversas aquas, et lapidefactas experientia demonstrat. Adamantem fuisse aquam tenet Gerardus Dorneus. Lex hæc affinitate probata inter aquam, et terram esse aquas de Substantia terræ ~~evidens est~~ infertur; alioquin non istæ communes essent qualitates; ~~illarum participationem in alijs secundarijs elementis non videmus~~: unde nos aquam esse terram fluidam citra divinationem

(1) Physi. Subterra.
(2) In duod portis.

audemus asserere.

Divinamus tamen quod ista gene=
rica, et primordialis terra
creata tenens medium, seu
centrum spatij à concavitate
Empyrei circumscripti, variæ sub=
tilitatis, tenuitatis, densitudi=
nis, crasitudinis, et soliditatis
haberet partes. Crassæ, et densæ
in centro totius molis, velut
eius fundamentum globum
formarunt solidissimum, fir=
missimum, et opacum. Partes
tenues, molles, et flexibiles; ve=
lut liquidæ erant, et quasi velum
densum, tamen respectu solidio=
rum partium rarum, tan=
gentibus ~~inter~~ se levi exten=
sione partibus minimis. Opor=
tebat ad imum trudere par=
tes firmiores, et solidiores, ut
contexeretur firmiter, et sta=
bilis terrarum orbis. Cum=
que plura puncta materiæ pas=
sivæ plus motui resistant

ex ipsa textura extensæ quantita=
tis durissimo particularum nexu;
conveniens erat, ut descendenti ab
Empyreo æteri, ~~occurreret~~ materia
flexibilis, mollis, tenuis, et ad liqui=
ditatem facilis, quæ minus motui
resisteret, non solum ob tenuita=
tem partium, sed ob minorem illa=
rum revictionem, + ~~et vinculum~~ +○
inter se.

Istam partem terræ posteà Moyses
vocavit aquas, quas SS. PP. tenent
involuisse terram, et ferè ad Em=
pireum pertigisse, quia consistentiæ,
soliditati, et concretioni duriorum
partium, velut oppositæ erant, sed
verè et substantialiter terra flui=
da, quæ per ipsam flexibilitatem,
et mollitiem se insinuare poterat
post motum in vacuola partium
solidiorum; unumque principium,
et materiam rebus producendis præsta=
ret, absque ulla transmutatione,
nam terra liquida dicitur aqua,
quia constat partibus talis determi=
natæ figuræ, et nexus, ut nunquam

devenire possunt, nec in verum
äërem, nec in aridam terram,
quæ constant particulis, et cor=
pusculis alterius figuræ, nexus,
subtilitatis, tenuitatis, solidi=
tatis, et crassitiei; nam illa
terra liquida nunquam erit
terra arida, licet concretetur;
arida nunquam erit aqua, licet
liquidationem patiatur, nec erit
äër licet disolvatur in vapores,
quod et accidit aquæ, quam=
quam in subtilissimos spiritus
evanescat: creavit enim Deus
in ipsa terra distincta corpus=
cula variæ figuræ, destinata,
ut vocarentur äër, aqua, et
terra. Et licet aliquæ proprie=
tates sint illis communes, aliæ
sunt peculiares sub una natu=
ra, et substantia; inde arida
terra, aqua, et äër, non diffe=
runt nisi accidentaliter, nam
natura, et substantia eorum
terra est; et omnia ex illis

composita, producta, et generata,
terra sunt, licet differant per for=
mas, seu dispositiones materiæ; loqui=
mur de elementis primigenis et
de vi naturali, qua negamus invicem
posse ~~mutari~~ trasmutari

Per. hæc ex aqua, et terra non duo faci=
mus elementa, sed unum, quod terram,
et elementum passivum appellamus,
materiamque inertem, stupidam,
ex se immobilem, et velut cadaver
naturæ, quæ sic semper perseverasset,
nisi creasset Deus elementum acti=
vum in illam per motum agens;
inde ætheri moventi obiecit terram
tenuissimam, et ad fluiditatem fa=
cilem, ut suscepto motu, quando flue=
ret liquida, posset appellari aqua, quæ
terra erat, et terra mansit, sub
alia apparentia, et specie ex fluidita=
te acquisita: ideò globus terraqueus
in Sacris Litteris sæpius solum ter=
ra nominatur. Clariori stilo Moy=
ses, ut hoc explicaret, post factas om=
nes producciones sex dierum vulgarium

elementorum concursu, dixit expressè, istæ sunt generationes cœli, et terræ; ~~super~~ quas Beda cum pluximis intelligit omnes generationes, et productiones usque ad integrum opificium Mundi in constructione corporis Evæ, quæ fuit ultima formatio sex dierum; nam iam dixerat anteà Moyses perfecti sunt Cœli, et terra, et omnis ornatus eorum. Nemo negat inter Philosophos, nec inter PP. hæc omnia formata, composita, producta, et generata mediantibus vulgaribus elementis, äere, aqua, terra, igne; tamen Moyses non exprimit nisi fuisse generationes Cœli et terræ, ergò Cœlum, et terra elementa Mundi, et terra passivum; inde omnia terra sunt, in qua continebantur virtualiter, et substantialiter. Hoc evidenter patet ex ipsa Genesi duobus apparenter contradictorijs

locis. Dixit Deus producant aquæ reptile animæ viventis, et volatile super terram, et ait textus, produ= xerunt aquæ omne volatile secun= dum genus suum. Sequenti Capite ista inveniuntur, formatis Domi= nus Deus de humo cunctis ani= mantibus terræ, et universis vola= tilibus Cæli, adduxit ea ad Adam. Inde orta expositoribus difficultas, ex qua materia factæ aves; et non curantes conciliare textus, Catha= rinus, Cayetanus, et Rupertos te= nent factas fuisse ex terra. Hiero= nimus, Augustinus, Damascenus, et Alapide ex aqua; sed omnibus contradicit opposita textus Littera. Alij docent ex aqua, et terra forma= tas; et sic textus conciliant, sic Gaspar Schotus, et ab illo citati, sed productas expressé ex aquis una littera docet, in primo Capite Gene= sis, ubi dici deberet, etiam concurris= se terram. In secundo productio= nem

attribuit humi, nulla de aquis mentione facta. Cornelius invertens constructionem litteræ, et textus conciliare contendens, ait quod ly volatilibus in secundo capite non refferatur ad formatis de humo; sed ad formatis simpliciter, subintelligendo de aquis, quasi diceret textus, formatis de humo cunctis animantibus; et universis volatilibus formatis. Ista subtilitas opponitur litteræ, benè ex Hebræo translatæ.

Patet tamen textus non esse contradictorios, sed claros, planos, et litterales. Dixerat primò aves factas ex aqua, posteà ex humo; quia aqua terra humida est, et ista duo, quæ videntur diversa, principium unum sunt, copulatis inter se partibus fluidis cum solidis, mollibus cum duris, sed substantia, et natura

una. Istud fuit sistema insignis Philosophi Ioannis Coleson in sua idea Philosophiæ perfecta, ubi ait prima, et universalis materia; forma item prima, et universalis omnium rerum sunt revera, et re ipsa una eadem substantia; sed hæc materia est aqua hilealis, cui inest spiritus invisibilis substantiæ ethereæ. Hoc conformat cum sistemate reperto in tractatu Micreris ad Dixnensindum, ubi legimus, nosce quod terra est corpus aquæ; terra prius aqua fuerat. Isti tamen à nobis variant in eo quod volunt Deum creasse terram ad modum aquæ, et induxasse per gradus et solidasse partem eius, et hanc aquam volunt esse hilealem, et azoticam, Catholicumque principium rerum, vocatum à Moyse terram.

Nihil obstat totam terram factam tenuem, et blandam ad modum aquæ, nec in hoc apparet repugnantia,

posset enim ęquè ęther per motum solidare aquas in terram, et liquidare terram in aquas; sed hoc ultimum nos divinamus magis consonum litterę textus, dicente enim Moyse creasse terram, maiori probabilitate affirmamus omnia terram esse, etiam aquam ipsam; non enim tota terra est aqua, sed tota aqua est terra. Guillelmus (1) Menens thaleti credens dixit aqua crassescens in terram abijt, et pars crassior aquę terra est, subtilior aër, subtilissima ignis. Hoc probant ex Lapidefactis aquis, quod multi virtuti petrificę attribuunt; nos solum magnę mixtioni terrę benè liquatę, et in corpus aquę introductę; abeunte posteà aquę subtilissima parte, terra mundata, depurata aquarum coniunctione, ~~et cum aquis currens; magna ex parte ab humiditate aquarum relicta~~ induratur, et solidatur quoad

(1) Lib. 1. Auri velleris.

superficiem; + ~~male intus~~ + multis
admissis vacuis, et mollibus par=
tibus, ut accidit in cavernis per
stillicidia; + ~~quę quidem albissima mar=
mora statuaria non resistunt.~~ + Hoc
probat non dari perfectam conversionem
ex aqua in terram; ergo non benè prędicti
Auctores sub nomine aquę terram po=
nunt, sed optimè ~~nam~~ omnia ponit Moyses
sub nomine terrę.

Iste est scripturę stylus, globum terra=
queäreum terram nominando; ideò licet fe=
cisset Deus solem, ut illum illumi=
naret per totum, solum ait scriptura
Genesis factum ut illuminaret terram.
Idem sentit Joachimus Becherus
in sua Physica subterranea: idem
in suis Commentarijs[1] ad Platonem
doctissimus inter Arabes Hebuamés,
aiens terram esse fundamentum na=
turę, et res omnes ex una radice,
diversificē verò ex compositione. Bla=
sius Vigenerus[2] dat terrę tres naturas
solidam, fluidam, raram: nos hoc
unam naturam appellamus, licet ter=
rę species sint diversę, et ne daretur

(1) Tom. 2.

(2) De igne, et sale Par. 1. Cap. 1.

(1) 7. 22.

æquivocatio post congregationem aquarum, iam separatis à primigenia terra, et generica, aquis, äere, et igne in locum suum, remanentem terram vocavit Moyses aridam, quæ est una specierum terræ, et secundarium elementum; eodem modo æquivocationem tollunt Biblia Hebræa, Græca, et Chaldæa super illud Genesis (1), loquentis de diluvio, ubi in nostra Vulgata legitur, cuncta, quibus spiraculum vitæ est in terra, mortua sunt, nam illæ legunt omnia quæ erant super arida mortua sunt. Figurina, Lagninus, Vatablus, omnia quæ erant in sicco: super has versiones Alapide ait, utuntur his nominibus sicca, arida, ne per terram genericè sumptam intelligantur mortua quæ in aquis vivebant: pisces etenim non fuerunt excidio traditi in diluvio.

Nec quia omnia ista virginea, et primordialis terra continebat, confusa erat, nec chaos admittimus indecens sapientiæ Creatori, quæ cuncta in ordine, pondere, et mensura creavit, et ita disposuit partes ~~ut diximus~~ ut ætheri medium agendi in spissam terram daretur, incipiendo à terra tenui, ~~et seminaria~~; tota namque in varias erat particulas absque divisione divisa, densas, ut subiectum præberet dissolvendum, sed tenuissimæ illas involvebat, ut accepta liquiditate maiori mollitie, et motu, ~~denuo~~ facilius dissolverentur, ~~et sic poterant solidæ præbere materiam compositio~~, et raræ, nec non rariores per motum evolare, ubi oportebat; per illum namque necessarium incipere erat, ut per alterationem alius daretur ordo naturæ, ergo primitivus ordo, et dispositio terræ in creatione fuit sapienter datus, ut facilis redderetur ordo dandus ~~ordo~~ in motu, et post motum,

varius enim fuit secundum
formationes, et productiones
varias per dies sex. Certè
subsequens ordo perfectior fuit
primò, suus tamen non negandus
primigeniæ terræ, virgineæ; + ~~pam:~~
~~pæmiæ~~; + nec admittendum chaos,
quod reputamus mithologicum
figmentum, nam insensibili:
ter incidimus + ~~in confusa cor:~~
~~pusculorum massam, seu ato:~~
~~morum; et forsan~~ + in ethni:
cam impietatem fortuiti con:
cursus ad productiones, nam
si cogeris confiteri datum à
providentia Creatoris ordinem
post creationem elementorum,
ut cuncta fierent, non casu,
sed infinita sapientia; cur
negas ordinem elementis crea:
tis, et vis ~~in~~inordinatam crea:
tionem, prodisseque confusio:
nem, et chaos à sapientia
increata; + ~~benè ordinata primi:~~
~~genia~~

terra, simplici textura particu=
larum; non terra appellaretur,
nisi formam terræ haberet, sim=
plicem tamen, et omni alia com=
positione expertem, ut posit appella=
ri elementum passivum; tamen ista
forma elementi, seu terræ resultabat
ex ordinatione et dispositione parti=
cularum, aliter, non determinato
nomine terræ à Moyse nuncu=
paretur. + Terminus creationis ne=
quit esse Chaos; indigeret enim
Deus alia providentia, ut illud or=
dinaret. Una sola creatione ordi=
natis elementis creatis, omnia pos=
teà fecit à prima dispositione subse=
quentibus dispositionibus derivatis.

Refutato chaos, apparet quod ordo datus
primigeniæ terræ, omnia continens, erat
ordo elementaris, omisso namque Cæ=
lo, nihil aliud, nisi terra reperiebatur.
Hæc fuit sententia Moyses[1] Egiptij
Rabini, cuius sistema in his verbis
continetur. Est autem necessarium
tibi scire quod terra multipliciter
dicitur, communiter, et singulariter,

(1) Lib. 2.

communiter pro omnibus elementis, singulariter pro ultimo elementorum, scilicet terra. Demonstrat autem ex scriptura, quæ dicit terra autem erat inanis, et vacua, posteà vocavit Deus aridam terram. Debes etiam scire quod quatuor elementa fuerunt nominata post Cælum, quia nomen terræ significat illa quatuor nomina, siquidem spiritum et aquam et terram, et tenebras; ubicumque enim inveneris quod vocavit Deus aliquid sic, vel sic, non est hoc nisi hac distinguendum ipsum ab alijs, cum quibus erat ei nomen commune: hæc ille.

Nec alia fuit doctrina Salomonis aientis omnia pergunt ad unum locum, de terra facta sunt, et in terram pariter convertuntur: Syrus legit facta sunt de pulvere, forsan quia pulverem appellavit Deus Adamum, licet illum ex quatuor elementis

(1) Ps. 103.

plasmasset. David[1] dixit avertente autem te faciem turbabuntur, auferes spiritus eorum, et deficient, et in pulverem suum revertentur. Nota illud suum idest materiam eorum; ita passim Interpretes.

Solum rationis lumine hæc fuit sententia Esiodi, et Pherecidis: hæc sapientiorum chemicorum, Alfidij præcipuè, ~~permoti~~ eo quod expertus esset ex omnibus rebus lapidem fieri posse, quod pluries tentavit Ripleus magno successu, convertens aquam in terram; docuitque Albertus Magnus, et Laurentius Quercetatus aquam facere, quæ manus non madefacit. Constanter probat Paracelsus[1] cum Gerardo[2] Dorneo, omnia habere principium unum, non plurima principia.

(1) Exord. Philos.
(2) Phys. Gen.

Istud principium nos credimus esse primigeniam terram, illamque appellamus elementum passivum.

Terra autem erat inanis, et vacua.

Divinatio 7. –

De inanitate terræ post creationem.

Multis⁺ modis consideranda terra est, et illa primordialis creata, necessario maius occupabat spatium, quam nunc globus terraqueäreus occupat; nam omnium superlunarium corporum, aquarum supercœlestium, + ~~Cœli faciei~~, + et syderum, materia in ea latebat: hinc tunc temporis Longè aliam, et à nostra + ~~moderna~~ + diversam considerare oportet, nam multas alias substantias et omnium rerum, et corporum semina continebat; unde merito terram virgineam, seu panspermiam

appellavimus, ex qua tanquam ex fœcundo ~~fœtu~~ sinu omnia suum esse per successivam productionem nanciscerentur. Et ne intercedat æquivocatio, necesse est ut hanc terram diverso modo contemplemur; aliter se enim habebat in creatione; aliter post creationem, quando spiritus Domini ferebatur super aquas; aliter in productione rerum, et viventium; aliter post productiones omnes peractas, et iam extra viscera reiectis seminibus vegetabilium, et data materia animalibus sensitivis, et homini.

Moyses statum terræ virgineæ explicat, asserendo fuisse inanem, et vacuam; hoc varie ab Expositoribus sumitur. Cornelius fuisse vacuam hominibus animalibus, et plantis, luce, decore, mineralibus, et metallis: sic Ionatas Caldæus. Hebræa legit terra erat solitudo. Aquila terra erat vanitas et nihil; est hiperbole,

quia nihil tunc poterat pro:
ducere, nondum suscepto motu
per etherem. Theodosion sub
eodem sensu, terra erat ina:
ne, et nihilum. Simacus
terra erat otiosa, et indigesta.
Onkelos, terra erat desolata, et
vacua. Melius Septuaginta
et ~~plus~~ magis physicè, terra erat in:
visibilis, et incomposita, quod
non sonat confusam fuisse,
sed ~~defuisse~~ illi necessariam com:
positionem partium ad futu:
ras productiones; + ista ~~que~~ composi:
tio succedere debebat per mo:
tum ab ethere causandum. +
Istius incompositionis ratio:
nem D. Ambrosius [1] adsignat,
ubi ait nisi omnia à prin:
cipio im perfecta legerentur, pu:
tarentur increata. Ideò vo:
luit Deus per successiva sex
dierum opera, opificium Mun:
di perficere, data per gradus

(1) Lib. 2. Exaem. Cap. 7.

perfectione universo, et terram à se ipsa separando, terram ornare; + omnes enim res nihil aliud sunt, nisi terra, varia dispositione ordinata, plus, vel minus perfecta, secundum combinationes, et dispositionem; nunc enim combinatur terra cum se ipsa, et suis speciebus, nec non æthere, et per varias conversiones, acquisitas, et deperditas formas, varia composita resultant. +

Ad hæc conficienda necessarius fuit motus, et ad motum inanitas, internarum particularum, et vacuitas terræ, pori, seu interceptæ exiguæ cavitates, ut per motum corpora cederent corpori, et sic introduceretur ad viscera terræ superveniens æther; quomodo enim daretur motus, internus si omnia rigidè plena intus forent, nisi partes se elevassent, turgente globo terræ ad spatium inter Empyreum, et terram, quod à nullo corpore, nisi ab æthere occupabatur;

per illam enim determina=
tam distantiam Creator vo=
luit separare Cœlum à terra,
et illa est velut regio peculia=
ris ætheris; nisi quantum
post separatas aquas super=
cœlestes, in illis gyrat levis
atmosphera ex halitibus ele=
mentorum tenuissimè con=
structa, quadam velut peri=
cyclosi exhalationum corpo=
rum cœlestium.

Per hæc colligimus parum de illo spa=
tio inter Cœlum, et terram
occupatum fuisse à secundarijs
elementis, per motum à terra
virginea separatis; + unde illius
moles tanta erat, vel paulo
minus, quantum nunc est to=
ta moles terræ, Cœlorum,
et aquarum supercœlestium; +
remanente abysso, et ingen=
tissima voragine ex terra ad
Empyreum, qualem abyssum

solum tenebrosum explicat Moy=
ses, non autem inane, et vacuum,
ut asserit de terra; illa quippe te=
nebrosa vorago æthere plena erat,
seu elemento activo, occupante to=
tam concavitatem empyrei,+ seu
superficiem concavam, usque ad
limen terræ genericæ, quod tunc
erat præter propter, ubi desinunt,
et terminant aquæ supercœlestes. +
Et licet videatur quod nunc per ra=
refactionem, totum illud spatium
occupatur, distenso aëre, quod non
occupabat terra densa, et non ad=
huc sic rarefacta: certum est non
fuisse ita raram primordialem
terram, ut nunc est aër, sed non
erat sic densa, + ~~dura~~ +, et solida, ut
nunc est terra, nam ista actualis
raritas, et densitas successerunt
per motum particularum, separa=
tione partium subtilissimarum
à crassioribus ~~grossis~~ ex distensione ~~separatione~~ tenuissima=
rum, facta est raritas: ex depressio=
ne, et unione crassiorum ~~grossarum~~ facta

est densitas; unde tota terra illa, velut spongiosa erat, et admodum distensa, innumerabilibus, et infinitis vacuolis interceptis, ut melius rarefactio, et condensatio contingeret; et hoc important illa verba Moysis inanis, et vacua, distinctę significationis, non enim synonima poneret. Inanis, idest carens seminibus, necessarijs qualitatibus, et virtutibus ad productiones; quę omnia debentur motui, et calori; et tunc nec superveneret terrę motus suarum particularum, nondum introducto ęthere; et dabatur in illa quies; idest carentia motus; non erat calor, nondum facto igne, et dabatur frigus, non ~~illa~~ ista qualitas positiva frigoris, suo loco explicanda, sed omnimoda carentia caloris; et frigus istud etiam vetabat motum in terra,

quia torpebat iners, et absque actio=
ne, et sic intelligimus inanita=
tem.

Vacua, idest vacui pori, et intercepte existe
que cavitates, nondum facto aëre; nec introducto ethere, ~~prohibitoque omni spiramine terre~~;
nondum suscepto motu; sed necessaria ~~oportebat~~=
erat ~~bat~~ illa vacuitas pororum, ut fa=
cilimè introduceretur ether, et in=
de motus.

Hec rationes, per quas vacuum negant
Peripatetici, militant in hoc casu,
nam omnia phœnomena, per que
probare contendunt ab hoc abhorrere
naturam, non erant possibilia in
terra virginea, immobili, necessarijs
qualitatibus, rarefactione, et conden=
satione carente. Cartesius docuit
ad probandam impossibilitatem
vacui, non esse possibile spatium
absque extensione; extensionem
absque trina dimensione; trinam
dimensionem absque corpore; inde
omnia plena.

9

Respondemus spatium esse quid inane, habereque extensionem imaginariam, + ~~licet reale sit, et mensurabile, nam est intra terminos physicos, et reales:~~ + imò oportet vacuum esse spatium, ut sit locus locato; alioquin daretur penetratio, + ~~quam ut fugiat, spatium cum re contenta identificat, quod non capimus, tantis relictis, et occupatis spatijs in motu.~~ + Sed hæc fusius suo loco.

+ ~~Arguit etiam impossibile vacuum, ob necessariam penetrationem ætheris; hoc est certum, sed per totum in nostram terram virgineam nondum descenderet æther~~ + ~~illam penetrando, sed circumdabat eam quasi fascia, vel atmosphera Terræ.~~ +

Argumentum Arriagæ quod dato vacuo daretur penetratio corporum, quia res deserens locum vacuum, non haberet ubi ~~unde~~ locari, et penetraretur

necessariò cum alio corpore; nul-
lum habet robur, nam locaretur
in illÿs vacuis interceptis. Deus
quando creavit Cælum, et terram,
exigua vacua disseminavit in po-
ris materię; terrę pręcipuè; nam
cum illam contrectare, dividere,
et movere necessarium erat ad
Mundum perficiendum, agere in
illam debebat materia subtilis ęthe-
rea elementaris activa, ut mixtio-
nes, et compositiones succederent, et
sic oportebat pręparare vacuitates
supervenienti ętheri, ut in visceri-
bus, et gremio terrę ageret; quod
non vetabat consistentiam, si ter-
ram illam virgineam, velut pu-
micem tenuissimum consideres,
qui magnis poris, et vacuitatibus
plenus consistit, + ~~qui quidem pori~~
~~licet nunc repleantur aëre, et~~
~~ęthere, sed iste nihil confert ad~~
~~consistentiam et opacitatem pu-~~
~~micis~~. +

Hec partes subtilissimę illius terrę ita rarefactę erant, ut poros implere possent, nec halitus, ut diximus, spirare poterat deficiente calore. Inde vel negabis (magno naturę absurdo) illi terrę virgineę poros, vel vacuos concedas; nam in illa primigenia mole, nihil aliud erat, nisi unum genus terrę homogeneum, ~~nam~~ quippe varia subtilitas partium non homogeneitatem, et simplicitatem tollebat.

Divinatio 8. -

De fundatione terrę.

Deus Super nihilum fundasse ~~Deum~~ terram, passim sacrę Litterę testantur, sic Iob, et David. Salomon[1] dixit appendisse fundamenta eius: hoc sonat ęquilibrasse suspensam: sic Cornelius;

(1) Prov. 8. 29.

Hiceas Siracusanus, Seleucus, Cle-
antes voluerunt in suo ~~tamen~~ axe mo-
veri terram, sed non hoc attribu-
unt terræ virtuti absolutè; et
varias adsignant causas. Senten-
tia ethnicorum contaminavit Co-
pernicum, Cardinalem Cusanum,
Joachimum Becherum, Gilbertum,
Origanum, Longomontanum, Ar-
golium, Mestinum Keplerum, Lan-
bergium, Buliardum, et alios; in suam
propendent sententiam Gasendus,
Cartesius, Cesalpinus, et Bossonius:
nec desunt occulti pro illa fauto-
res, qui reverentia Ecclesiæ tacent;
sed omnes fermè differunt in ex-
plicatione principij motus; semper
apud illos admissa gravitate mate-
riæ, et firmitate centri. Istum
motum diurnum terræ nos absolu-
tè negamus, sive illa primigenia mole
considerata, vel ista secunda, quam
aridam vocavit Moyses: hæc fuit
sacræ Congregationis opinio, et
quamquam nihil de hoc unquam

disseruisset Ecclesia, stabilitas terrae multis probatur rationibus: ita Froromundus peculiari Libro, et quamplurimi meliori sensu sacras scripturas exponentes, ita ut iam non sub divinationem cadat assertio immobilitatis terrae, axis enim iste fictus, in quo centrum revolvitur, et tota moles, male percipitur per naturalem ordinem in materia passiva, ex se inerti, et immobili, + ~~et recurrendum ad omnipotentiam, et miraculum, cui subiacent omnia~~ +. Ob id valde tritam quaestionem ex professo non aggredimur.

Divinatio 9

Spiritus Domini ferebatur super aquas.

De Latione spiritus Dei super aquas.

Postquam totam materiam Mundi, et elementa creavit Deus, scilicet

Cælum, et terram, ut doceret naturam, et illicò imprimeret indelebilem ordinem, et motum, ordine naturali processit ad disponendam materiam ad productiones; et cum aptè iam in ipsa creatione partes materię locaverat, ut explicavimus, nunc utitur elemento activo, idest ęthere Cæli, ut + ~~ista~~ + penetrando materiam per laxiores, molles, tenues, et flexibiles terrę partes, quas aquas appellat Moyses materiam passivam fecundaret.

De isto spiritu multa dixere Interpretes: aliquid innuimus divinatione de elemento activo, Theodoretum, et Tertulianum explicavimus, qui hunc spiritum appellant ventum. Impropria enim ad Litteram foret locutio, nam confusa adhuc massa terrę, homogenea, et absque calore, nec ventos, nec alitus, nec vapores spirare poterat, maximè nullo suscepto adhuc motu in partibus. Melius Biblia Græca legit per

spiritum auram tenuem.
Chaldæa habet pro ferebatur
insuflabat; æther enim ille
primam tenuissimam, mollem,
et ad liquiditatem facilem
superficiem terræ penetrando,
animavit velut embryonem
terræ, mediante motu, separatio-
-ne partium, rarefactione, et
condensatione. Audi Augusti- [1]
num hac ergò voluntate, et
potentia sua cum aura calida,
quam à se spargebat, aquis qua-
si incubabat spiritus Sanctus,
eisque vim prolificam indebat,
ut reptitilia, volatilia, pisces, ger-
mina, imò Cœli omnes ex
illis aquis producerentur. Ma-
rius victor cecinit hæc sequenti car-
mine
Et sacer extensis impendens spiri-
tus undis | Altrices animabat
aquas dans semina rerum.
Picus [2] Mirandulanus super illud
ferebatur ait proximè adhærens
spiritualis olimpus; idest Empy-
rei

(1) Lib. I. de Gen. Cap. 7.

(2) Eptap. Cap. 2.

substantia subtilis, quam appellamus ætherem.

Hoc plana litterâ tradidit Hebræis Moyses, qui ætherem ob suam nimiam subtilitatem spiritum appellavit. Becherus quasi per hiperbolem dixit esse substantiam mediam inter spiritus, et corpus. Nihil vulgarius in sacris Litteris, quam corpus leve, subtile, et tenuissimum, aëris, auræ, vel venti appellare spiritum; imò de vento Christus ipse in Ioanne dixit spiritus ubi vult spirat, unde probabiliter divinamus pro illo spiritu lato super aquas ætherem intelligi, nec aliunde poterat esse Cœlum elementum activum, nisi suum spiraret ætherem in terram, ut diximus. Aristoteles ætherem quintam essentiam appellat, resultantem ex elementis, et in materia Cœlorum collocat, remque divinam illum nuncupat et quod nullam fati malignitatem subit.+ ~~Ista est una ex suis sotiis~~

~~in Physica obscuritatibus, nam~~
~~postea~~ + in Libro de Mundo ait ætherem neque commutari, neque affici posse, et quod succedat natura, quæ si universitatem spectes afficitur, et mutatur. + ~~Ista sunt, fateor, mihi incomprehensibilia.~~ +

(1) Sap. 13. 2.

Optimè Salomon[1] ætherem ab aëre distinguit, ubi ait sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aërem Expressè

(2) 8. 28.

in Proverbijs[2] esse Cœlum ætherem condensatum docet, ubi legitur quando æthera firmabat sursum, et librabat fontes aquarum. In hoc textu magnam partem nostrarum divinationum fundavimus. Vatablus intelligit pro æthere Cœlos, sed hoc restringit Cayetanus[3] ad empyreum. Athanasius legit quando segregabat thronum suum. Syrus, et

(3) In sinopsi Cap. 14.

Chaldæa addunt ut roboraret

fontes abyssi. Hoc alludit ad sepa=
rationem terræ liquidæ in aquam,
nam etiam septuaginta legunt
cum confirmatos ponebat fontes
eius. Roborare, et confirmare abys=
sum, et aquas post firmatum æthe=
rem sursum, divinamus probabili=
ter fuisse dare virtutem aquis,
et illas à terra solida distingue=
re, ut aquæ confirmarentur, et
essent, nam in instanti creationis
omnia erant terra, + ~~quæ sub Cælo~~
~~continebantur~~ +. Imò roborare aquas
per spiritum, et ætherem potest benè
etiam intelligi novam indere vir=
tutem motu, et separatione partium;
nam primò terra erant levis, nul=
la virtute præditæ. Inde firmat,
fontes abyssi, idest eruptæ in fon=
tes terra, scilicet in aquam, quæ
+ ~~usque ad consumationem sæculi~~ +
semper aqua erit; tales namque
particulæ terræ idoneæ ad fluidita=
tem erant, ut mediante æthere
rarefactione tunc necessaria, et

condensatione terra à se ipsa divisa, ex parte velut aliam est sortita naturam. Salomon hoc explicat per librationem fontium aquarum, talem enim ponderositatem, continuitatem, diaphaneitatem, et quandam splendoris speciem ~~dedit~~ per motum, cohærentiam, et exiguum inter partes contactum dedit æther illis flexibilibus, et mollibus partibus condensando unas respectu aliarum, ut totum corpus aquæ in se ipso libratum super partes terræ solidas per se substentaretur fluendo, et circumgyrando corpus terræ, ideò legunt Theodoretus, et Aquila in hoc textu in statuendo gyrum libravit, et ponderavit: Cornelius idest graves faciebat. Sed quin determinemus gravitatem positivam, quæ apud nos nihil aliud est, nisi ipsa inertia

+ hęc igitur mãa Mens ex Impulsu ętherei acquisita fluiditate

materię, ~~et~~ + stupiditas, et se desinere=
velut mortua interni motus in=
capax; patet corpus aquę cum non
posset penitus exuere naturam
terrę, esseque illammet materiam
inertem, et stupidam, per decli=
via ruisse proprio pondere, + ~~acquisi=~~
~~ta fluidit~~ per moderatam separatio=
nem partium non totalem, sed
parum se tangentium idonea figu=
ra, scilicet globosa, ut undique
currere posset, ubi inertia materię
sistere non valebat. Hoc istud
corpus nova fluiditate præditum,
ęther deseruit, nam in eius vacuo=
la interspersa introductus, cursum
velut animabat, et sic ferebatur
super aquas in circuitu terrę,
cuius iam solidior facies mollio=
bus abstractis particulis et tenui=
oribus, currenti aquę resistebat,
non tamen ut per poros, rimas,
et vacuitates aquam non admit=
teret, ut origo inciperet fœcundita=
tis

proficua mixtione coagmenta=
ta in pluribus locis, velut
massa lutea, ut tractabilis,
~~et contractabilis~~ terra foret.
Æther vehiculum ~~erat~~ aquæ in
poros terræ, et sic crevit velut
parumper inflata tota illa
creata moles terræ admisso
æthere, et irrequieta aqua;
nec inde omnia sublata vacuo=
la in terra, nova ex divisio=
ne partium resultarunt, no=
vique pori, disiungendo, con=
gregando, movendo, ideò crevit
terra, et factus est globus
maior, æthere circumspersus,
et penetratus. ~~Per hæc vi=
des, quod prima ætheris opera=
tio formare aquas fuit, quæ
prius formam terræ plus po=
rosæ habebant; idest grandiori=
bus poris præditæ dato illis
maiori spatio, ne fluiditas
impediretur.~~ Æther aquas ~~illas~~ mo=
vebat, et simul cum illis

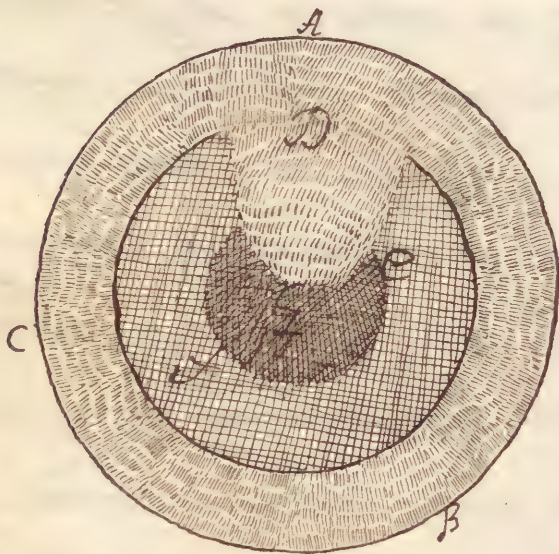
ferebatur; quo explicat Moyses
iam susceptum motum aquarum,
idest fluxem per omnia motus ge=
nera secundum dispositionem su=
biectę materię; ruebat enim aqua
obliquè, rectè, transversaliter, in
gyrum, et eodem modo ferebatur
spiritus Dei, fœcundans terram,
formansque semina rerum: sed
aliqua pars + ~~corporis~~; + ętheris semper
volvebatur in gyrum; + ~~qui erat~~
~~motus naturę congruus, et impri=~~
~~mendus luci, postea Soli, et stel=~~
~~lis;~~ + ideò dixit Salomon[1] *in circui=*
tu pergit spiritus, et in circulos
suos revertitur, clarè his verbis
explicata pericyclosi ętheris. + Iste
totum orbem percurrit, nunquam
quiescit, et volvitur in gyrum,
et eodem modo impellebat magnam
aquarum partem, ut novo corpori
fluiditatem impetuosam imprime=
ret; sic enim oportebat exercere
et corpus aquę, et faciem, terrę, illam=
que in rimas, hiatus cavernas, et

(1) Eccles. 1. 6.

~~pro fumiates aperire~~ di. +

Dubitabis forsan quo motu pene=
travit æther terram, nam
si æquè descendebat per lineam
rectam, potius constiparet, com=
primeret, et induraret, sed
ex prædictis de figura particu=
larum ætheris, velut, acutissi=
mi mucrones, facile est intelli=
gere quod penetrando, suo acu=
mine dissociarent, moverent,
et solverent particulas superfi=
ciales terræ primigeniæ, quæ aptæ
erant in aquam devenire, ob
suam figuram, et texturam
fluori proximam; quod nunc
accidit multis terræ generibus,
quæ facilimè liquidantur. Unde
per propriam figuram æther,
et acumen penetrans, benè per
lineam difformiter rectam mo=
lem terræ penetrare poterat, et
eius particulas ad aliam dis=
positionem per motum coordi=
nare, ut patet in præsenti
figura

fig 4.

ubi ex empyreo A. B. C. rectè des=
cendit æther D. in terram E. F.
quin nihil obstet ut penetret usque
ad centrum G. Expone pendulum
globum nivis in aëre, et illius
pressione, licet æquè per totum aër
superveniat nivi, non tamen illa
constipabitur, nec indurabitur, sed
resolvetur, penetrantibus nivem
particulis aëris, etiam per lineam
rectam, quamquam istæ ~~grossiores~~ maiores
sint æthere, et non sic accumina=
tæ.

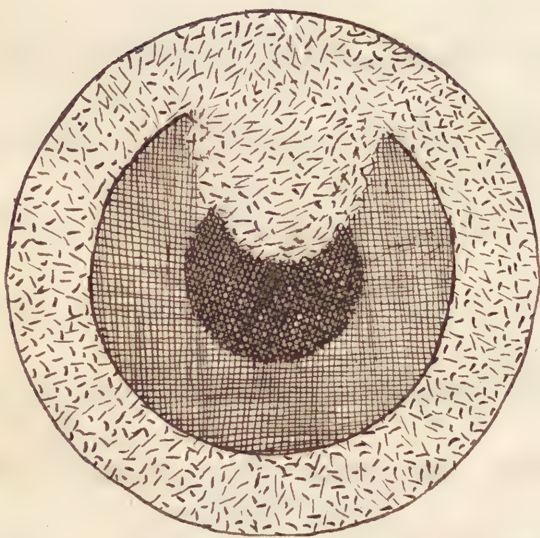
Quemcumque descendendi modum in ter=
ram in æthere consideres dummodo
non sit unicus et simplex, illam
permeabit, etiam supposito motu
circulari super faciem terræ, eam
lambendo, et rodendo, et ~~sic~~ [illegible] sensim
~~[illegible]~~movendo superficiales particulas
et ulterius penetrando, ~~prout primò~~
~~in aquam deveniebat illa extima~~
~~terræ virgineæ pars~~, ut patet in
præsenti figura; quocumque enim
modo se verteret mucro in terram,

fig. 5a

illam penetraret, et sic per
gyrum elevaret in aquam,
idoneam ad fluorem superficiem
tenuissimam.

Motus inclinatus etiam, et irregu:
laris, non erit improbabilis in
illa parte ętheris, quę è poris
empyrei emanabat, secundum
dispositionem pororum, qui non
omnes directi erant, sed obli:
qui, transversi, et variè dispo:
siti, ut omnibus corporibus na:
turalibus accidit, et sic des:
census ętheris in terram
benè per varias lineas con:
tingere poterat, ut in pręsen:
ti figura, sed si tibi ~~plus~~ arri:
det in elemento activo mo:
tus unicus versus terram
omnia phænomena explicare
potes, concesso ętheri spirali
motu convergente ad cen=
trum.

fig 6.ª

Divinatio 10.

Tenebræ erant super faciem abyssi: dixitque Deus fiat Lux.

De principijs rerum naturalium.

Creata materia, imò et dato motu ætheri, et per ætherem aquis, ut diximus, adhuc erat totum invisum; frigidum totum per negationem caloris; ~~atque~~ + obscurum per negationem lucis, ~~ut-pote nondum factæ~~ +. Per tenebras nihil positivum intelligitur, sed non fuisse lucem, cuius carentia sola, nullo alio agente, tenebras constituit. Necessaria non erat lux, nondum factis videntibus, + ~~à lux solum obiecta monstraret, et nihil in terra videretur, vel non~~, ~~dum adhuc non dabatur qui videret~~ +: sed noluit Deus aliquid facere ante lucem, quia naturaliter res fieri non poterant absque calore, qui est rerum minister.* Hec motus aquarum per ætherem calorem ciebat, nam aqua

+ et calor est motus lucis seu Ignis

ex se naturaliter est frigida,
maxime aqua primigenia, pu-
rior, et non adhuc halitibus ~~ter-~~
~~ris~~ contaminata, nec Igne comista.

Fiat lux per omnes expositores est
vox imperativa: præparatis ele-
mentis; illis ut facerent im-
peravit Deus: in rigore est vox
metaphorica, nam imperium
non imponitur nisi intelligenti;
inde illud fiat melius intelligi-
tur per ipsum decretum Dei
~~voluntate executioni mandata~~;
tamen hoc non tollit quod
per infinitam sapientiam tali
temporis momento, quali con-
veniebat naturæ, decreta execu-
tio esset, quando iam natura
dispositionem habebat ut ex ipsa
aliquid fieret eorum, ~~ex illis~~ ~~his~~, quæ decre-
verat Deus. Ex hoc patet
disposita iam esse principia
ad faciendum; non solum quia
iam creata, sed quia iam in
materiam inertem, et passivam
superveniente æthere motus introdu-
ctus

32

erat, absque quo nihil naturaliter fieri potest.
Lux erat ~~no~~ primò facienda; clara littera textus, nam
dixit fiat, non creavit. Facere est compo-
nere ex præsuppositis aliquid, et denotat
principium ex quo, seu principia: ergò iam
dabantur principia lucis, ante lucem; et
hæc principia creata erant; nam omnia,
quæ existebant ante lucem, erant creata,
Cœlum scilicet, et terra; ergò princi-
pia lucis, et per consequens rerum natu-
ralium, solùm est materia passiua,
et actiua, ut erant Cœlum, et terra;
et per consequens sola materia est ve-
rum principium, nam illa sola suffi-
cit isto, vel alio modo disposita ad rem
faciendam; nec si ex rebus præsuppositis
res fiat, aliud potest esse principium,
quam illarum rerum materia, quæ
pristina amissa dispositione aliam
suscipit, et sic res fiunt, vel com-
ponuntur, vel producuntur, data
eidem materiæ nova forma; + ~~quam~~
~~Peripatetici inter principia nume-~~
~~rant, minori absurdo, quam inter~~
~~illa priuationem numerare; nam~~
~~hic agitur de principijs physicis,~~
~~et constituentibus non metaphysi-~~
~~cis, ut est priuatio, quam vocant~~
~~principium à quo, quia res ex~~

~~non esse transiit ad esse. Certè non noviter exit, nisi quod non erat, sed illud non esse, non potest esse principium essendi in rigore: unde ista est questio fundata in verborum ambagibus.~~ +

Nec forma in sensu rigido est principium præexistens, sed est accidentalis dispositio materiæ (non loquimur de anima). Res constat materia sic, vel alio modo formata, et nihil amplius in composito invenies, nam si resolvitur, non resolvitur nisi in materiam, illa amissa forma; cumque res constent ijs in quæ resolvitur: sola materia est illius rei principium, nam sola materia constat, quin forma sit principium, nam non præcessit, nec in illam ressolvitur compositum,

si physicè loquendum est. Ista materia sic, vel alio modo formata, est res ipsa, unde sola materia est rei principium; et noviter formari non est nisi alias denominari res, aliamque substantiam induere, quæ in rigore est ipsa substantia materiæ; sed denominatur iam substantia particularis rei, quia dispositio materiæ denominat rem, sed non est principium rei.

Et in Peripateticis datur varietas in explicatione principiorum. Ioannes Lalemandet[1] Aristotelicus insignis ait implicat tria esse principia physica simpliciter, quia quod est simpliciter principium, â nullo alio dependet, et forma, et privatio dependent â materia. Contra hoc dices, Doctorem hunc non servasse communem notionem principij; hoc forsan scholasticè verum est, sed servat evidentem ordinem naturæ.

(1) Disp. 2: de princ. phys.

Collegium Ripense (seu Autor sit

(1) Lib. 1.o phys. confer. 2.

Gabriel[1] à Conceptione) tenet nec materiam, nec formam, nec privationem esse principia intrinseca entis naturalis in fieri, idest non esse principia componentia per modum partis, aut influentię in aliquo genere causalitatis intrinsecę. Idem docuit Eminentissimus Aguirre. Hoc valet plusquam contra materiam et formam, contra privationem, quę non remanet in ente iam in facto esse, ut remanere debet principium intrinsecum. Sed nec omnia quę remanent nomen principij merentur, nam et remanere (aiunt) accidentia cum substantia; et principium est illud à quo oritur et in quo illa dispositio materię, ~~q~~ aliter formando, aliam format rem; inde res non aliud agnoscit principium, nisi materiam, in qua nova

dispositio partium contingit, et forma nova.

Illustrissimus Palanco acerrimè tria peripatitica principia defendens, hunc format silogismum, id quo solo deficiente èt cœteris omnibus per possibile, vel impossibile permanentibus deficit aliquid, est intrinsecum constitutivum illius: sed materia, forma, et privatio sunt talis ~~perfectionis~~ rationis, ergò ista tria sunt verè principia constitutiva. Istæ sunt quęstiones de voce, et inutilibus implicare mentem speculationibus, nam potest distingui maior, et negare quod sit principium per modum partis, quod deficiente uno, et alijs remanentibus, aliquid deficit; sed esse principium per modum connotati. His, et similibus nugis fit iactura temporis in Scholis, dum de rebus merè physicis agitur.

Hec defuere qui nimis mecanicè hoc tractarunt, et obscurè, ut chęmici,

nam Joannes Grasseus in sua arca arcani dat rebus naturalibus principium humiditatem activam, quia Thales unum adstruxit universale principium, scilicet aquam. Unum etiam tenuere principium Archelaus, et Anaximenes, aërem; sed iste non erat ante terram, nec ante illam aqua nominatur, unde sola ~~materia~~ terra est principium creatum, passiva ~~terra~~ et materia, activa æther, nam ista sunt elementa Mundi, et licet non assentimur Elementarijs in numero, et virtute elementorum primigenia, assentimur in eo quod principia rerum naturalium sunt elementa Mundi, nam elementa, et principia sunt sinonima.

Plato principia ponit Deum, ideam, et materiam. De Deo

non dubitamus, ille est principium, et finis: principium idest Creator; finis, nam ad eius gloriam creata, et facta sunt omnia; sed Deus non est principium ~~materiale~~ intrinsecum physicum, de quo loquimur; inde neque idea potest esse principium, nam quocumque modo eam sumas, solum est conceptus formalis in intellectu; unde bene examinato Platone pro principio intrinseco solum adsignat ~~[illegible]~~ materia.

Fere idem Cartesius dixit, sed sua materia prima est longe a nostra diversa.

Non defuere, qui pro unico principio hylem creatam agnoscunt, et hæc in libro tabula Paradisi vocato legimus in principio una fuit materia hile appellata, quæ nec terra, nec aër, ignis, aqua, tenebræ, nec lux erat, sed horum omnium confusum chaos. Hic clare intelligitur moles illa primigenia, quæ vere nihil horum erat, si nomine

terræ hæc nunc à nobis cognita, quæ secundarium elementum est, accipitur; sed illam primam massam nos non appellamus chaos, sed terram, sic enim à Moyse appellata venit. De hac hyle ait D. Augustinus[1] neque enim illa materia, quem antiqui hilem dixerunt, malum dicenda est, sed sylva græcè dicitur quod operantibus apta sit non ut ipsa aliquid faciat, sed unde aliquid fiat. Ex his verbis solam potentiam passivam attribuit materiæ Augustinus, et illam pro principio ponit unico, et universali velut massa, unde cuncta fiunt, hoc enim hyle sonat.

His permoti Esiodus, et Terecides docuerunt terram esse principium rerum omnium, et Cœli coniugem; quod cum nostro systemate coincidit, nam et Esiodus in sua Teogonia aliud

(1) De nat. boni Cap. 8.

admittit elementum creatum,
et forsan Cœlum intelligit,
quod cum terra maritat.

Chemici scholę trismegisticę, spiritum
Mundi assignant pro principio re-
rum. Plurimi malè intellecto Ma-
gistro pro spiritu interpretantur
animam, imò et vitam derivatam
ab illa, sic Joannes Jacobus Le-
tus; sed Trismegistus de principio
activo locutus est, ideò illud appel-
lat spiritum, ut nos appellamus.
Vulgares chemici assignando cuncto-
rum principium salem, sulphur, et
mercurium, principiata assignant,
non principium; quod corrigens
Bonus Ferrariensis in sua Mar-
garitha pretiosa duas ponit mate-
rias mediatam, et immediatam;
idem docuit Blasius vigenerus, dum
dixit materia prima est ultima
nam in illa cuncta resolvuntur.
Claré ad nostrum propositum Joan-
nes Coleson Physicus insignis
ordinis S. Benedicti, docuit

ætherem latum super aquas secundum Moysem esse illum spiritum universalem, rerumque omnium principium activum.

Recentiores aliqui veteres suscitando Philosophos, Democritum, præcipuè, Leucipum, et Lucretium atomos minima corpuscula sectionis expertia rerum naturalium primordia traddiderunt, ex quarum coalitu res cuncta componi, illarumque recessu resolvi existimarunt; illas dissimilaris faciunt naturæ, non ut Anaxagoras Omeomerias, hoc est similes particulas infinitas omnium rerum componendarum; facit carnem ex infinitis carunculis latitantibus in cibo, os ex infinitis osiculis, et sic deinceps. Huius generis atomos pauci admiserunt, sed Democritus duos habuit asseclas doctissimos, et ingenio claros, Petrum

Gasendum, et Emanuelem Maignanum, qui doctrinam dilucidarunt paucis mutatis. Scripsit etiam optimè de atomis Joannes Chrisostomus Magnenus. Eodem tempore ac Gasendus scribebat Renatus Descartes vana esse figmenta praeassertas atomos, imò impossibiles, quod demonstrat,[1] aiens cognoscimus etiam fieri non posse, ut aliqui atomi, sive materiæ partes ex natura sua indivisibiles existant, cum enim si quæ sint necessariò debent esse extensæ, quamvis parvæ fingantur, possumus adhuc unamquamque ex ipsis in duas, aut plures minores cogitatione dividere, ac pro inde agnoscere esse divisibiles, nam et si Deus effecerit, eas â nullis creaturis dividi posse, non certè sibi ipsi eas dividendi facultatem potuit adimere: hæc Cartesius.

+ ~~Vere imperceptibile est dari rem figuratam, et extensam cum indivisibilitate, maxime tot atomis attributis~~

(1) Princ. philo. Part. 2:

figuris, ut præcisè in angulos exeretent, et supra captum hominis est, ut nec Deus possit unum angulum demere relicto altero. Hos absolutè atomos negamus pro nunc velut rerum naturalium principia; licet pro hac sententia + Gabriel[1] Alvarez Pelicer adducit illud D. Thomæ, creationem esse rerum simplicium, et subsistentium, quod et Cayetanus confirmat; inde arguit Pelicer, nec non P. Tosca in sua Physica principium creatum esse atomos, seu corpuscula simplicia, et subsistentia. Sed Moyses non ait creasse Deum atomos, sed terram; si eam vis conflatam ex partibus, quæ in minima corpuscula devenire possunt, non deperdita integritate speciei, et illa volunt appellare atomos, non erit quæstio de nomine, dummodo terræ, et non atomis

(1) Hist. Eccl. et Mundi Lib. 1º Cap. 4.

concedas prioritatem temporis: exatque illa primigenia terra simplex, et subsistens, nam si vult D. Thomas sic ~~debere~~ + esse terminum creationis, talem fuisse terram in dubium revocare non possumus, nam legimus in scriptura creavit terram. + Cordemoi ingeniosissimus Gallus corpusculista, tenet non corpora constare materia, ~~sed~~ materia corporibus, nam ista solum est congeries corporum, inde dat corporibus prioritatem temporis. Ista subtilitas sophistica nobis videtur. Unde probatur corpori prioritas temporis, si corpus et materia physice idem sonant? Nequit enim dari absque illa corpus, nec è contra tandem si standum verbis scripturae, pro termino creationis assignatur terra, quae materia et corpus formatum erat, et ante terram de fide est nihil fuisse.

Repulsis atomis à prioritate temporis non negamus corpuscula in terra primigenia contenta, et partes variae magnitudinis; sed istas particulas figuratas indivisibiles non admittimus, maximè negata Deo potentia dividendi, nisi anihilatio succedat. +

~~[illegible]~~ Atomos aliqui appellant puncta, à quibus non dissentimus,

imò credimus in illa terra fuisse partes minimas omnium figurarum regularium, et irregularium.

Refutatis principijs Peripateticis, Cartesius, Atomistarum, Elementariorum, et Chemicorum, confirmamur in divinatione super Moysis verba principium passivum rerum naturalium esse materiam primam creatam cum sua forma; nam cum de ratione principij intrinseci, et realis sit dare existentiam realem, et esse alteri per suum ipsum esse; hoc invenimus in materia prima creata; Insuper principium reale debet preexistere suo modo independenter ab intellectu, ut sit absolutè primum; ita ut sub ea ratione, in qua principiat non sit ab alio principio; et hęc omnia invenimus in nostra materia prima, seu terra creata, cui quomodo competat ratio materię primę etiam in rigore scholastico sequenti divinatione videbimus.

Divinatio 11.

De materia prima

Metaphisicé super hoc scripsit Aristoteles, nec eius asseclę ultro progressi sunt in hac quęstione, philosophantur enim de materia in composito, ac si extra compositum esset, et solum per intellectum, faciunt quippé materiam ens incompletum, nec quid, nec quantum, nec quale, nec aliorum quibus ens determinatur; quod est dicere, ut explicat P. Rubius non esse actu substantiam, et ex determinatis nihil; ista male accommodantur cum verbis ipsius Aristotelis aientis, <u>materia est primum</u>

subiectum, ex quo fit aliquid, cum in-
sit non secundum accidens, et si corrum-
pitur, in hoc abibit ultimum. Hic Lo=
quitur physicé; sed dicere datur ens quod
actu non est completum, et est, licet inde-
terminatum, est obscura metaphysica;
nam si materia nihil est aliud, quam
illud ex quo primó res fit, antequam
quidquam ex illa actu, et physicé fieret,
iam actu, et physice erat; alioquin quid
fieret actu ex ente non actu? quomodo
erit primum subiectum, si veré primó
prioritate ~~temporis, et~~ naturę non erat?
Quod est absolute primum in physicis,
est creatum, nam Deus per creationem
dedit esse principium Mundo: quod
est creatum, debet esse ens actu determi=
natum; nemo enim negat; imó docet

expressè D. Thomas, quod terminus creatio-
nis debet esse ens actu: ergò debet complete
existere. Si nihil determinatum materia
est, ergò est nihil, et nihil nequit esse. Ens
incompletum non transivit adhuc ex non
esse ad esse.

Rubius negat actum metaphysicum in essentia
materiæ; sed ut actu sit, sufficit quod quocum-
que modo sit, licet incompletè, et dependendo
à forma substantiali quoad esse essentiæ; er-
gò suum esse non habuit perfecte à Deo ma-
teria in creatione, sed cum dependentia à forma;
vel si creavit cum illa materiam, quia est im-
possibile sine illa dari, est quæstio de ente im-
possibili. Acriter hanc materiam Peripate-
ticam impugnat D. Justinus aiens, si prin-
cipium aliud habens principium non est, quo-
modo materia, ut sit principium egens forma,

potest esse principium? Quomodo potest
attribui primo subiecto dependentia? Si
forma aliquid primó facit, materia non
est principium; si non facit primó, da
materię praeexistentiam, maximè illi
concessa prioritate naturę. Neque ista
natura in plano est, nam quod est ens
incompletum, et non existit, natura ca-
ret; nam natura naturans est quid perfectum in
ratione causę; si est naturata, est perfe-
cta in ratione effectus; inde ens incom-
pletum nequit esse causa, quia per se
non existens, omni virtute caret: nequit
esse effectus, quia adhuc non est comple-
tus; ergó nullam potest habere naturam,
et per consequens neque naturę prioritatem.
Utimur tritis in scholis verbis, nam no-
malè percipimus, quid sit natura, [illegible]

nisi ~~[struck out]~~ sit Lex Dei in creatis, et voluntas permanens æterni decreti, et datæ providentiæ rebus. Sed iterum ad scholastica verba. +

+ Materia per Aristotelicos non est per se ipsa corporea, imò nec forma: quomodo ergò ex hac materia, et forma corpus resultat, si ex incorporeis nequit effici corpus? Si dicis resultare ex illarum unione, ergò quoties mutatur unio per novas formas, mutatur corporeitas, nam pereunte forma, perit certè unio illius cum materia. +

Materiam incorruptibilem, et ingenitam faciunt; quomodo potest competere incorruptibilitas enti incompleto; si hæc est perfectio entis creati, et perfectissimi in suo esse: hoc enim quod non sit ens destruibile importat quandam essendi perfectionem in creatione datam, et absolutam, ita ut ad essendum cum perfectione incorruptibilitatis,

nihil deficiat; alioquin si esset incompletum illud ens, illi deficeret magna pars essentiæ, sub qua incorruptibilitas cadit, et adquireret perfectionem essendi, antequam perfecta esset; quæ omnia sunt rationi dissona; nam ens incorruptibile habet æternitatem a parte post, quæ nequit competere rei incompletæ.

(1) Super Ps. 103.

Ianuarius[1] de Matta dixit non hob aliud excogitatam materiam primam ab Aristotele, nisi ad subtrahendum Deo creandi potestatem, ficta materia tam prope nihil, ut nihil sit. Augustinus Theucus citat Ioannem Philosophum contra Plocum vociferantem super fabulam comentitiæ materiæ primæ. Nos admittimus a Peripateticis materiam esse primum subiectum, ex quo aliquid fit, sed sub ratione primi subiecti, non

agnoscimus nisi terram virgineam primò creatam, ex qua omnia fecit Deus sex dierum spatio.

Materiæ tribuit Aristoteles inesse alicui, non secundum accidens; ergò est substantia, et ens per se, quod nequit competere suæ materiæ sed nostræ. Quocumque modo subsistentia est modus substantialis naturæ, sive detur materiæ subsistentia completa, vel incompleta, nam inesse non secundum accidens importat modum substantialem; quin valeat dicere, quod inesse sibi vult, quod materia sublata tollitur compositum, nam non tolleretur, nisi deficeret substantia materiæ, et ex suismet verbis probatur materiam esse substantiam, nam illa deficiente deficit compositum, quod non deficit sublatis accidentibus, sed sublata substantia.

Dubius docet repugnare materiæ quamlibet inhærentiam; ergò subsistit per se velut primum subiectum. Ad hoc argumentum

fugiendum idem Rubius, Suarez, et multi Thomistae tenent habere subsistentiam partialem; quod non capitur; nam esset dimidium subsistentiae. et quomodo isto dimidiato enti assignant appetitum innatum ad formam? + ~~Deinde quod appe~~-titus sit vox metaphorica, una ex multis, quibus Peripatetici utuntur. Quid sibi vult appetitus in ente non intellectuali? Sit aptitudo ad formas, vel illa nunquam percepta exigentia; tamen minime capitur, nam transfertur ad rem materialem, quod solum competit enti intellectuali, cui bene potest attribui appetitus elicitus, et etiam innatus, si recte explicetur. +

+ ~~Hic peripatetici negarent~~ + hunc appetitum Avicenna,[1] Albertus[2] Magnus, et alij: plu

temerarie Cavina dat in materia appetitum

(1) Lib. 1.

(2) Lib. 1. Phys. tract. 3.

desiderij, et tendentiæ ad formam non habitam; quietis, et gaudij ad formam habitam, et denuò habendam. Omnia sunt verba ab ingenio ficta, et impropria. Rubius maiori obscuritate concedit appetitum incompletum, et quod compleatur à forma.

Satis foret dicere habere materiam potentiam ad omnes formas, idest aptitudinem, quam nos in nostra primigenia terra indubitabilem ponimus; nam illa et produxit herbam virentem iussu Dei, et animalia, et ex illa plasmatus fuit homo; quæ omnia terra transformata sunt, nam illa materia prima, ~~et panspermia~~ aptitudinem ad omnes formas habebat, variatis dispositionibus.

De materia prima dicitur in scholis, quod si corrumpatur compositum, in hoc abibit ultimum, sed in materia metaphysica Peripateticorum nunquam hoc verificari potest, nam usque ad

illam verè, et realiter, nunquam dissolvi-
tur compositum, nequit enim existere
sine forma. Benè tamen competit no=
stræ materiæ, quia omnia de terra facta
sunt, et in terram convertentur, ut docet
Salomon, et experientia monstrat. Is-
ta materia semper suis qualitatibus est
ornata. Vincentius dixit materies qua-
litatibus quibusdam prædita est, eis si
re ipsa privetur, non iam amplius ratio=
ne comprehendi poterit. Clariori sti-
lo Basilius hæc habet loquens de
Deo, ut Creatore: itaque cum omnia
possit ad rerum præcautionem sapien=
ti, potentique voluntati simul omnia
contulit, levitatem (intellige respectivam)
gravitatem, humiditatem, siccitatem,
frigiditatem, calorem, figuram, circum-
scriptionem, intervallum, quæ quidem

singulæ sunt tenues quædam, nudæque ratio-
nes, nihil enim horum unum per se mate-
ria est, sed cunctis inter se concurrentibus
materia fit. Vide hic claré assignatam in
terra materiam, ad omnia prædicta dispo-
(1) De Mund. elem. Cap. 1. sitam. Neque hoc tacuit Joannis Picus, (1)
hæc scribens: Moyses duas statuit causas
agentem, et materiam, illam Cœlum, hanc
terram vocat, cui nostræ expositioni atte-
statur auctoritas Stoicorum, qui agentem
causam Cœlum, materialem terram voca-
verunt, ut scribit Varro, attestatur et ratio,
nam materia despicatissima naturarum om-
nium est terra: hæc materia inanis, et va-
cua, ut transtulit Hyeronimus, vel ut Sep-
tuaginta, invisibilis, et incomposita, et hæc
omnia rudi materiæ conveniunt. Ista mate-
ria prima est adæquata materialis causa for-
marum, quæ ex ea resultant, ita ut formæ

materiali nihil insit novę entitatis physicę, nisi entitas materię, seu terrę, ex qua genita est. Ratio essentię compositi in ista proportione partium materię, et armonię consistit; et in illa dantur partes integrantes, in quarum complexu stat integritas compositi physici.

Ex integrantibus non omnes sunt essentiales, nam illę solum sunt secundum convenientiam, et proportionem, quam habent ad invicem, servata illa dispositione, et armonia, in qua forma consistit, nam illa sublata tollitur forma, et consequenter compositum á forma determinatum, ut tale.

Forma non dat esse, nec complet nostram materiam activam, et passivam, imo ~~est de propria essentia materię, et~~ + resultat in passiva per virtutem activi elementi,

sed passivum confert partes, ut disponantur ea dispositione, quam appellamus formam, ~~per quam specificantur composita~~, et talis dicitur, quia confert formositatem, et actuositatem specificam materię, nam admittendo formam, melius, et speciosius ordinatur, ~~taliter ut aliquando animata, ut fit in brutis~~.

Nullum esse materia in generationibus tribuit, nisi proprium suum esse. Actio tribuendi materiam, et substantiam, est actio generandi; ~~et hęc substantia est mediate activa beneficio ęthoris per inditam virtutem a Deo, nam~~ creatio est productio secundum positivam omnem rationem entis inclusam in effectu; et creata materię substantia, nihil deest ad composita varia, nisi materię compositio, et motus.

Explicando materiam, formam explicavimus,

et sequenti Capite non restat nisi formas Peripateticas impugnare.

Divinatio . 12. —

De forma compositi.

Cum in composito nihil veré reperiatur, nisi materia isto, vel alio modo formata, ut loquamur simpliciter, et absque scholarum ambagibus: melius capitur forma per ipsam dispositionem materię semper interveniente motu, et elemento activo, quam per eductionem, quę proprié non est nisi extrahere quod intus erat. Respondent Peripatetici fuisse in materia formam virtualiter; quod est verum, nam in ipsa materia datur virtus, idest potentia passiva, ut varijs modis disponatur; et hoc est continere virtualiter plures possibiles formas; sed unde distinctą

realiter, et physicé á materia, si materię nihil superadditur, quod extra se foret; nam hoc solum accidit in forma creata, anima scilicet rationalis, quę nullo modo in materia erat, sed per providentiam Dei in apté organizata materia creatur.

Si nihil ab extra advenit materię, ergó forma, vel pars illius, vel semen in materia latebat, quod quocumque modo consideres, loquendo physicé, et realiter, non invenies nisi materiam. Si forma fit secundum se totam, creatur in opinione Durandi, si non fit secundum se totam, evidenter pars formę erat in materia, nam si ex nihilo sui fit, creatur; si non creatur, fit post aliquid sui. Cayetanus[1] dixit illud fit per se, cuius ratio immediaté ante non fit: illud per accidens, cuius ratio antequam fieret, erat; ergó cum forma materialis non fit per se, quia hoc competit

(1) 1. Physic.

rationali à Deo creatæ, fit taliter, ut ratio eius esset antequam fieret: inde vel erat in materia, vel ipsa materia erat.

Peripatetici respondent, quod fieri ex adæquato nihilo sui precisè, non est idem ac creari, et explicando quid est formam fieri è subiecto, dicunt ita fieri, ut physicè loquendo subiectum ipsum non sit aliquid eius entitatis, quæ est entitas formæ.

Maignanus optimè in hoc invenit contradictionem; nam formam fieri è subiecto, idem est ac fieri ex nihilo subiecti, ut gerentis vicem causæ materialis, cuius ut sit modus causandi consistit in eo, ut sit id ex quo inexistente aliquid fit, ut docent Aristotelici, qui valdè æquivocè utuntur his vocibus fieri ex subiecto, vel ex nihilo subiecti, dum eas applicant formæ materiali;

20=

nam de forma dicunt eam ita fieri è subiecto, ut idem subiectum non sit aliquid formę, seu sit nihil formę; et forma etiam ex parte sui adęquata sit nihil subiecti. Ita Rubius, Goudoy, Canales, Dupasquier, et omnes ferè Peripatetici. De composito autem dicunt illud ita fieri ex subiecto, sive ex materia, ut et sit aliquid compositi, et compositum sit pariter saltem secundum aliquid sui materia. Unde causa materialis, prout respicit formam, et compositum ęquivocè respicit, nam respectu compositi est id, ex quo inexistente compositum est; respectu verò formę, est id, ex quo substentante est forma.

23. Iustinus hanc impugnando formam, non capit quomodo potest aliquid ex aliquo fieri, quin de sua substantia, et essentia aliquid ad se trahat; imò precisè ex substantia, nam ex accidentibus fieri non potest forma, in scholis

(1) Dist. 18. quę. unde form.

appellata substantialis. De Basolijs[1] respondet formam non fieri de aliquo, ut parte sui intrinseca; sed de aliquo tanquam de subiecto. Si hoc foret, nihil materia contribueret ad eductionem formę, et pręstat subiectum in quo, non ex quo, et secundum se tota emanat forma. Hoc corroboratur cum sententia Schotistarum, Levardentij pręcipuè, qui naturam rei in forma constituit; ergò materia nihil suę naturę dat composito, et compositum, et forma non fiunt ex materia; ~~quin valeat dicere quod materia sit compositum naturę complet.~~ Istam naturam incoatam non intelligimus, quę post completam nihil suo principio debet. Si debet materia formę hoc quod sit natura, ergò forma respectu materię, habet naturę prioritatem

et est evidens, quia tota natura compositi in for-
ma consistit. Quis non magnum absurdum
hoc esse fatebitur. Aristoteles dixit forma
est natura, sed non hoc negavit materiæ, nam
in physicis legitur uno igitur modo natura
sic dicitur, primo cuique subiecta materies, eo-
rumque mutuo in se, mutationisque principium
habent.

Deveniamus ad ~~practicam~~ praxim; jussit Deus tertia die
terram, ut produceret herbam, et produxit.
Quis eduxit de potentia terræ formam herbæ?
non Deus, nam illa forma creata non fuit;
nihil tunc in Mundo dabatur, nisi terra, et
elementa secundaria: assigna ergò causam
agentem, et quid superadditum terræ ad formam
herbæ. Peripatetici hanc simplicem textus locu-
tionem implicant, dicendo eduxisse formam naturam her-
bæ à materia prima; si iterum quæris quale illi
nomen, nunquam tibi assignabunt terram, ut

assignat textus, sed materiam primam. Si
amplius constringis quęrendo qualis modus
naturę ad herbam producendam: respondent
quod deperdita, agentibus elementis, forma
terrę, educta fuit forma herbę; sed his ver-
bis nihil explicatur demonstrata causa: opus
est enim explicare quomodo, et qua physi-
ca mutatione abijt forma terrę; + ~~sed num-~~
~~quam dilucidabunt scholasticorum verbis,~~
~~nisi per mecanicam naturę, quam demon-~~
~~strare reprehendit in una ex suis doctis-~~
~~simis epistolis Pater Agnani, qui rideret,~~
~~si audiret quod herba relictis metaphysicis~~
~~verbis hoc modo producta fuit~~ †

Terra tertia die corpus erat iam aliter ac in crea-
tione ordinatum, introducto ęthere. Cuius
substantia subtilis, partibus ~~gravioribus~~ crassioribus, et ig-
nobilioribus comista erat, nam elementum
activum per poros intromissum, rarifi-
(cando

partes, et condensando, distinxit motu substantiæ, (idest partes eius quoad figuram, et modum subtilitatis, sic ortæ novæ copulationes, et disiunctiones, sed taliter ut dilatando poros materiæ per descensum aquæ in terram, aliæ condensationes, et rarefactiones contigerant, separationes, conglutinationes, ita ut imbibito humore in crassitudine, et ariditate materiæ, condensata substantia, formaret mollecula varias, in varia herbarum semina, quæ differentia in proportione, et combinatione elementorum consistebat; ita ut ex paucis principijs, divisionibus, et subdivisionibus peractis, et varijs unionum modis, per distinctas partium figuras, distincta semina resultarunt, quæ terra in se coalita humore nutrire incepit. Nec aliter istæ molleculæ efformatæ, ut vere semina essent, nisi per mutationem novam dispositionem, et partium cohærentiam * Neque hoc imperceptibile, nam quidquid novi

* nec casu aut accidentaliter ista rerum semina, et primæ dispositiones materiæ resultarunt; sed per sapientissimam dispositionem et providentiam Dei docentis operare naturam. Unde vere primarum formarum causa efficiens (donec perficeretur natura seu causæ naturales) fuit Deus. et instrumenta fuerunt ad faciendum, quæ iam facta vel creata. Sic plurimæ ortæ mutationes in terra virginea ex ethere, et aquam.

liquoris terræ infundas, capacibus poris, clare
microscopio videbis mutationem particula-
rum terræ, novam dispositionem, cohærentiam,
et figuram; imò et semper novam ex diffe=
rentia liquoris infusi. Unam dispositionem
videbis, si in exiguo cumulo pulveris benè
triturati injicias communem aquam; aliam
si oleum, aliam si spiritum vini; ita ut sem=
per mutato liquore tibi dispositio, et figura
partium mutabitur. Ita hæc comprehensi=
bilis est variatio mollecularum in sinu ter=
ræ, elementorum varia combinatione, per
quam semina varia, ex. g. cicutæ, vel sal=
viæ distincta rarefactione, et condensatione,
distinctisque qualitatibus, quæ frigidam
cicutam à calida salvia diversificant; + in
ista enim plus sulphuris, in illa plus mercu=
rij ad compositionem concurrebat; plus sul=
phuris, ubi plus ignis; plus mercurij, ubi

~~plus aquis~~ + temperatis elementis, non solum se

ipsis, sed infinita varietate in salibus ab ipsis ~~prima~~ resul=

tantibus ~~tis~~; exsudante terra, fosilia, bitumina, balsama,

et mineralia innumera, quę omnia suis spiritibus

diversificatis molleculis, diversificarunt semina;

ideó D. Augustinus, citatus ab Argentina, hęc

habet: principia rerum naturalium sunt materia,

forma, et rationes seminales, vel virtutes.

Nec post concepta semina, terra apta ad productionem

erat, multę enim dispositiones defficiebant, quas

dedit Lux, seu ignis, qui poros penetrans terrę,

et ipsam molleculam seminalem, ~~in illa~~ intacta in hac per virtu=

tem ignis novus motus partium concessit, et per

novam rarefactionem vividior, et subtilior ~~illa~~ +

~~substantia~~ + effecta est, ex quo etiam motus ille

novam condensationem in centro molleculę cau=

savit, ut roboraretur substantia; non quod ignis

penetrando maiorem, quam ęther, activitatem

haberet, imó ętheri componenti Lucem, suam

miram pernicitatem, et activitatem debet, tamen per calorem est activior æthere, et ad multa efficacior, quia est æthere crassior. Postea divisis aquis, et expanso aëre, diffractis visceribus terræ in montes, planitiesque et valles, novæ dispositiones resultarunt in ipsa mollecula seminali, ideò non producta herba usque ad tertium diem, alio namque modo penetrabat, et irrigabat viscera terræ aqua maris crassior, et fœculentior, et aqua in sinu terræ dispersa, et stagnata, communicata mari per continuos aquarum cursus; ideo ~~illa~~ mollecula alio modo se gerebat, nam cum crassities maior in humore esset, et sales, maiori agitatione perfectiores, et acutiores, ~~illa~~ mollecula magis per partes æterogeneas inflata, velut prægnans, et tumida effecta est, subtilioribus substantiæ partibus dilatando ~~graviores~~ crassiores

vi caloris; conglutinando, et spissando humorem, quousque demum ex illo motu illa augeretur moles, tunc partes subtiles, et spirituosiores claustrum molleculæ rumpentes, impellente virtute centralis ignis, etiam faciem terræ, velut acuminato stilo ruperunt, iam apparentes in superficie terræ prima delicata, et subtiliori herbæ parte, aliquo sui relicto in fundo molleculæ pro radice, quæ nunquam deserit sinum terræ, ut eius humorem bibat per poros omnes transmissum, imò et per poros herbæ, temperato humido cum sicco, ut mollis esset, flexibilis, consistens, viridis, olens, sapida, et virens. Mollis per dispersam humiditatem per partes tenues, et siccas materiæ, moderatè imbibita substantiæ effusiva sui. Flexibilis ex figura, et contextura partium, nec non modo, quo se tangebant, adiuvante siccitate, quæ est pars substantiæ non sui effusivæ.

Consistens ex ipsa moderata siccitate non effusiva sui, quæ fibris herbæ firmitatem dabat. Viridis ex dispositione accidentali partium in superficie compacta, et opaca; ita ut ex reflexione lucis super materiam, talis resultaret color. Olens ex tenuissimo spiramine, et effluvijs substantiæ, et corporum circumstantium dispositione, temperata cum siccitate alio modo humiditate, ut illi tenuissimi spiritus suo motu, et configuratione ferire, et affectare possent sensum odoratus, et ingratus, vel suavis resultavit odor secundum dispositionem particularum. Sapida taliter partibus dispositis, et talis figuræ, et activitatis, ut applicata herba linguæ, et palato, sensus talem determinatum saporem perciperet. Virens etiam erat prævalente

humiditate super siccitatem, et calorem; benè extensi servabantur pori, plus humore, quam aëre pleni, ~~et in hoc consistebat quod virens esset~~ +

Vide hic nulla eductione formę ex chimerica potentia entis incompleti, nullis ambagibus involuta materia sola dispositione partium, compositum physicum resultasse cum suis qualitatibus. Hinc evidenter cognoscere non dari aliam in herba substantiam, nisi substantiam terrę, et ętheris, nullamque formam, nisi eius dispositionem: permitte herbam siccari, et sola nova dispositione partium in pulverem abibit, quem si modicè calcinaveris, in terram deveniet. Distilla herbam virentem, exibit humor, quem in terram Chymici transfigurant, quia terra est; caput mortum remanebit, vel terra damnata, quę est fex terrę.

Hęc prolixa descriptio productionis herbę parum philosophica Peripateticis videbitur. Moyses (1)

(1) Gen. 2. 5.

dixit: formavit Dominus Deus hominem

de limo terrę, et illa forma corporea, et par=

tialis * certè non erat nisi dispositio data

terrę, combinatio elementis, et limo exten=

sio, ut formarentur ossa, nervi, caro, et cęterę

partes corporis. Hoc enim fecit Deus

quasi figulus, ut PP. explicant. Nec in

illo composito alia substantia materialis

erat, quam terrę; unde ergò Peripatetici

per substantiam formę intelligunt substan-

tiam, quę neque materia, neque spiritus

est. In arbore porfiriana substantiam

completam dividunt in corpoream, et incor=

poream; corporea est materialis; incorpo=

rea spiritualis: si à corporea tollis om=

nem rationem materię, corporea substan-

tialiter non erit. Si dicis, quod oppositio

inter materiam, et spiritum non est con-

tradictoria; unde est adsignabilis

* presupposita connaturaliter animę rationali

aliqua substantia media inter utramque, et hanc sel=
lis esse formam; quod est materialis entitas physi=
ca, et non materia, solum sunt accidentia per Peripa-
teticos ipsos; inde obscurissimum est, et imperceptı-
bile dari substantiam materialem, et non materiam.
Si hęc denominatio materialitatis datur formę ab
intrinseco, necessario secundum aliquid sui for=
ma erit materia; alioquin non erit realiter, et phy=
sice intrinsece materialis; nam accidentia, quę
entitates materiales intrinsece denominantur,
aliquid materię habent, idest aliquas proprieta=
tes materię; extensionem v. g., divisibilitatem,
tangibilitatem, et alias eiusmodi, sed nihil sub-
stantię. +

Divinatio. 43. —

De substantia, et de accidentibus. —

Celebrem hanc fecere quęstionem Corpusculariş, nihil
pręter substantiam in composito agnoscentes.
Hoc durum Peripatetica doctrina imbutis, qui
accidentia à substantia distinguunt, illaque

faciunt entitates reales physicas, materiales, formasque accidentales eductaes, quin sint materia, nec corpus. Multi ex illis numerant inter accidentia quantitatem: alij ut Nominales eam à substantia non distinguunt, nam substantia partes habet entitativas, quę sunt sibi sua extensio, si connaturali modo existant, idest una extra aliam: hoc ipsum autem quod una pars sit extra aliam, est quantitas compositi ex partibus; et licet in Hostia consecrata Christi partes existant omnes in quolibet puncto sensibili specierum, non tamen existunt connaturali modo, idest non una pars extra aliam, sed penetratę, secundum comunem notionem.

Aliter hoc explicat Onoratus Fabri duplicem ponens quantitatem intrinsecam, et extrinsecam. Per intrinsecam intelligit exigentiam extensionis, idest quod partes materię necessario impenetrabiles

una extra aliam debeant esse. Rex extrinsecam extensionem ipsam actu intelligit; inde iuxta illum manet Christus in Eucharistia intrinsece quantus, quia eius partes exigunt non penetrari; non autem quantus extrinsece, quia divinitus penetrantur, atque adeo actu non extenduntur.

Pro eo ipso quod accidentia faciunt non corpus, non materia, male capitur quomodo sub sensus cadant naturaliter loquendo, nec quomodo mesurabilia sint trina dimensione, cum non sint corpus; quod est evidens, nam accidentia Eucharistica per trinam dimensionem mensurantur, et corpus non sunt; tamen sensus affectant cum sint prope nihil, nam Aristoteles sic accidentia appellat, et nomine entis substantiam intelligit; sed si apud Peripateticos sensibilem accidentia substantiam faciunt, entia debent esse. Aristoteles in Metaphysicis[1] tantum illa deprimit, ut dixerit: videtur accidens propinquum esse non enti, quod Jacobus Javesius, et Montagnolus interpretantur esse ens minus praestantius, et nobile,

(1) Lib. 6. Cap. 11.

ut materia non possit appellari; sed multa desunt, ut capiamus quomodo educitur ex ente nobili, scilicet materia, ens ignobile, et minus praestantius, scilicet accidens.

Certè omnis substantia compositi sola materia est, et è contra. Materia est radicaliter substantia una, sicut una illa est in omnibus compositis, sed variè combinata, varias subit denominationes, quae substantiales dicuntur: panem vocamus quod habet substantiam panis, lignum quod ligni; sed substantia una est, aliter, vel aliter combinata, nullà de accidentibus facta mentione, quae pluribus substantialiter communia esse possunt; ideò denominatio benè soli substantiae debetur, imò et totum esse compositi: ideò Domino dixit David:[1] substantia mea apud te est; ubi Anterus, et Dorinus, in manu tua est esse meum. Alibi clariùs explicavit suam substantiam esse suam materiam primam, ubi dixit:[2]

(1) 38. 8.

(2) 138. 15-

E

non est occultatum os meum à te, et substantia mea
in inferioribus terrę. Anterus intelligit de mate=
riam, ex qua humanum corpus conflatum. Lo=
rinus addit voluisse explicare, substantiam
à terra traxisse. Gregorius (1) hoc alludere
ad ressurrectionem ait: Euthimius ad dissolu=
tionem in utero terrę. Clarè vides solam
substantiam in materia consistere, et solam
materiam in terra ~~[illegible]~~.

+ ~~Per hęc intelligitur quomodo possunt esse accidentia~~
~~immediatè operativa ad essentiam compositi,~~ +
~~ut voluere Vasques, Valentia, Rubius, et alij.~~

Neque asserta inhęrentia capitur, nec quomodo
accidens faciat substantiam sensibilem, nam si
substantia corpus est, et materia, quid illi deest,
ut sensibus subijciatur: forsan quando tangis
parietem album, nihil aliud, nisi albedinem
tangis, vel accidentia, seu qualitates parietis:
quid sentis in palatu, dum pomum comedis,
si te pomi substantia non tangit; entitate

(1) Lib. 15. Moral.

prope nihil in sensu Peripatetico omnia faciunt, et substantia nihil quoad sensum. Certe naturaliter absque accidentibus, seu qualitatibus substantia non datur, quia sunt modi substantiæ, et dispositiones illius secundum plurimos, sed hoc non facit, quod substantia non sit sensibilis, nisi per accidentia, nam percipere sic modificatam substantiam, non est solum percipere modum, sed substantiam cum illo; imò multæ qualitates non sæpè percipiuntur, sed substantia semper. Cardosus[1] dixit accidens esse nomen muneris, non naturæ; sed hoc munus non est facere substantiam sensibilem ex insensibili, sed modificare substantiam, quod patet, nam Cardosus negat accidenti naturam, quod licet sit obscurum, non significat nisi non esse accidens à natura intentum primarium,

(1) Phil. Liber. Lib. 1. quæ. 5.

(1) Lib. de nat.

et præcipuum, sed accidere substantiæ, quia aliquo modo necessario existat. Plato[1] apud Ficcinum omnes entium deducit gradus tum eorum quæ vere sunt entitates, idest formarum separatarum, tum eorum quæ non vere sunt, idest formarum materiæ inhærentium, tum infimum materiæ gradum, qui usque adeo non vere est, ut proximus ei sit, quod fingitur iam vere non esse. Vide apud Platonem fere attributum essæ accidentibus, in quo convenit Aristoteles; quomodo ergo solum id quod fere est, est unicum obiectum sensuum. Non negamus essæ signa sensibilia, ut docuit in sua arte ciclognomica[2] Cornelius Gemma, nam percipitur a sensu, figura, color, et aliæ qualitates rei, ~~distinctione media~~, ab ipsa re distinctæ, sed non ideo non percipitur substantia, imo sine illa nequit percipi accidens, nam figura, et color per aliquam materiam cadere debent.

(2) Lib. 1. Cap. 3.

Dices quod eodem modo sentitur Hostia consecrata, ac non consecrata, et quod eodem modo inebriat, et stomachum calefacit vinum non consecratum, et consecratum, ubi deficit substantia vini: ergo tota sensatio debetur accidentibus. Respondemus hoc fieri super= naturaliter, + ~~illis remanentibus in eadem= met dispositione, et ordine, quem habebant, quando illis subiectum substantia erat, et non solum consistit miraculum in eo quod maneant absque subiecto, sed in eo quod conservent eandem dispositionem, a qua habent, ut illic tunc operentur.~~ +

+ Deo miraculose suplente effectum substantiae. Porro solis speciebus eucharisticis fit nutritio, ac si adesset substantia panis et vini; quia a Deo miraculose supletur effectus substantiae panis, et vini

S. Bonaventura (1) dixit sicut miraculum est quod accidentia sint sine subiecto, ita miraculum quod operentur per se; sic Alexander Alensis, Gotus, Faber, Eduardus, Caperus, Thomas Waldensis, Cardinalis Peronus, Alanus, et Belarminus, a Collegio Salmaticense Carmeli

[illegible]

(1) 4. Dist. 13.

citati; et bene hoc asseritur, nam et apud Peripate=
ticos sunt entia incompleta, et extra primarium
rei conceptum.+ ~~Tamen multi ea faciunt~~ per se
operativa, et sensibilia, nec aliud ponunt miracu-
lum in Eucharistia, nisi quod remaneant sine
subiecto; quo posito naturale est quod sensus
affectent, licet non sit naturale quod perseve=
rent sine substantia.+

Substantiæ definitio in abstracto non est ita plana,
nam datur substantia spiritualis, et corporalis.
Obscure definitur per hoc quod sit ens per se.
Nos de substantia corporali agimus, de qua si
ens per se intelligitur non dependere ab acci=
dentibus, obscurum remanet, nam absque acci=
dentibus nequit dari substantia. Videmus per mi=
raculum, dari sine substantia accidentia, sed
sine accidentibus substantiam, adhuc visum
non est, neque esse potest, nam aliquo modo
ista materia existet, in aliquo loco, et sub ali=
qua figura, quia est corpus, et ista sunt accidentia

(1) Aug. 2.

(2) Aug. 3.

(3) 3.a Cap. de subs. sect. 1.

rei. Per hęc non admittimus opinionem Patan=

(1) cerię, Javelli,(2) et Masij,(3) docentium acciden=

tia esse tempore posteriora, respectu sub=

stantię in prima formatione compositi, si

de omnibus accidentibus locuti sunt, aliqua

enim accidentia certè posteriora sunt, ut

talis figura, talis color, et cętera, sed non

omnia, nam necessariò multis accidentibus

in prima formatione debet esse ornatum

compositum, imò et substantia prima,

seu materia in instanti creationis, nam

Deus terram formatam creavit, et figu=

ratam, partibus varię subtilitatis, et cras=

sitiei, imò et figurę; et figura totius, et fi=

gura partium, et subtilitas, accidentia

sunt: postea per motum alias figuras ad-

misit + ~~partes, et alias qualitates~~ + illa primi=

genia substantia in varia composita diffusa,

sed hoc non tollit, quod non fuerit instans

in quo existeret substantia absque aliqui=

bus

accidentibus, + ~~quæ sunt ipsa [illegible]~~. +

Per substantiam corporalem non intelligitur aliqui, nisi a,

materiam divisibilem in partes, formæ capacem, + ~~quæ~~ et

~~in ipsa dispositione consistit~~, + taliter ut semper ac

substantiam concipere vellis corpoream, materiam

divisibilem concipies, inde est quod semper ac

entitas materia, vel substantia est, necessario est

in infinitum divisibilis, et semper ac substantia sit,

~~quod~~ nunquam desinet esse quod iam fuit, nisi

anihiletur a Deo, imo et Corpus Christi in

Eucharistia natura sua est divisibile, quia est sub=

stantia, et habet quantitatem intrinsecam secun=

dum citatum Fabri; sed in Hostia non dividi

potest, ut docet Ecclesia, quia non existit modo

naturali extensum, et ideo non habet quantita=

tem extrinsecam, quæ est sola proxime obnoxia divisioni,

+ ~~quia importat [illegible] partium~~, + unde, et in

minimo naturali physico materiæ, si valet in

infinitum dicere quod sit substantia, dicendum

est quod sit in infinitum divisibilis, haberque

* Sic philosophantur qui divisibilitatem in infinitum admittunt; nos qui ea non capimus pro ingenij imbecillitate, non admittendo divisibilitatem [illegible] nisi ad minimum physicum ubi servetur integritas speciei: neque divinitus in minimo physico admittimus, licet possit deus facere alia puncta minora, et minora in infinitum. Unde cum rationem substantiæ a minimo indivisibili tollere non sit rationi consonum, nam in illo servatur integritas speciei: per substantiam corpoream non intelligimus nisi materiam, divisibilem, vel indivisibilem, quæ et in sua indivisibili ultima parvitate, et accidentibus ornata exit. unde ad rationem substantiæ sufficit quod sit materia capax sustentandi accidentia: quod si bene consideras invenies non posse dari materiam etiam in ultimo minimo, quæ substantia non sit, nam et istud minimum sua habebit accidentia

partes infinitas, ut explicant Peripatetici, *

~~sic iubente Creatore, quia illam substantiam conservare in infinitum decrevit; materia enim æterna est à parte post, et licet non infinite extensa, sed terminata, quodlibet minimum materiæ habet partes divisibiles in infinitum saltem à Deo~~ *

Hæc super substantiam, et accidentia divinavimus, sed cum ista de fide remaneant in Sacramento Eucharistiæ, sub univoco nomine accidentium, et specierum, quæstio maioris indaginis est, quam (supposita veritate fidei, quam corde tenemus) sub philosophicis divinationibus dilucidabimus, quantum licet, nam mysterium + ~~obscurissimum est, sed~~ + non est repugnans lumini rationis, licet sit supra rationis lumen.

t

Divinatio. 12.

De modo quo remanent accidentia, seu species in Eucharistia.

Sicut de fide credendum quod tenet ecclesia: sic equum est, et prudentię consonum non gravius onus imponere credentibus, quam necessarium, ut conformentur ecclesię. Promiscuè Concilia, et PP. accidentia, et species vocant illud quod remanet ~~subiectum~~ permissum sensibus, absque substantia, in Hostia, et Vino consecrato. Ultimum Concilium ecumœnicum, scilicet Tridentinum species vocat, inde Philosophi corpusculariį vocati illas suo modo explicant. Non iubet ecclesia credere quod illę species sint accidentia Peripatetica rigidè explicata. Multi SS. PP., et Doctores Peripateticam doctrinam abhorrebant, et tamen species Sacramentales confessi sunt, ut SS. Justinus, et alij Platonis

Doctrinę addicti, quos ecclesia colit, et suo modo
bené accidentia explicabant. Inde dum=
modo non invertatur sensus ecclesię, nec
veritas misterij in explicando istas veras
reales, et physicas species, non omnes sunt
respuendę explicationes, ut rigidissimi
Peripatetici suadent, easque velut hereticas,
vel heresi proximas damnando; nam re=
lictis Maignani, et Gasendi assechis, nec
non Cartesianis quamplurimis, qui pu=
blicé docent in Academijs catholicis Ital=
lię, et Augustę Taurinorum, etiam nuper
in Hispania eruditissimé scripsit D.
Tosca Valentino in Regno,+ et accidentia
Peripatetica negantes, modoque corpusculari
species Eucharisticas explicant, et magnam
laudem, et aprobationem ab omnibus obtinuerunt, exceptis
ijs, qui quadam animi rusticitate, et pertina=
cia peripatum tenent, et torvis oculis velut
suspectos in fide intuentur ab Aristotelica

+ et Pater Nasara, Hispalensis
Ingeniosissimus

doctrina separatos.

Nec ideò nos quæstionem determinare præsumimus, indubitatam damus fidem ecclesiæ, non Aristotelicis, non Corpuscularijs, non Platonicis, omnes enim divinarunt. Certè multæ Corpuscularium explicationes parum tutæ sunt, sed non ideò damnandæ omnes, multæ enim cum fide catholica convenire possunt, imò et quamplurimæ, quas invenire non est difficile ingeniosis.

Peripatetici (Frangeus præcipuè) volunt in naturalibus sua accidentia realia educta, formasque accidentales, quia Concilium Tridentinum formam accidentalem vocat gratiam habitualem, et aiunt congruum esse illas fateri in naturalibus, quia in supernaturalibus dantur. Comparatio ineptissima est, et relicto Theologis quomodo intelligenda illa forma accidentalis, non immoramur respondere rationi congruentiæ, quæ parum in physicis valet, nam fusè, et eruditissimè respondet ingeniosissimus Saguens.

Quod species sonet solum apparentiam, durum

est, nam verè datur cognitio rei per effe=

ctus sensibiles, ut in pane eucharistico,

in quo totam cognitionem panis habent

sensus; unde istæ species non sunt fictæ, sed

physicæ, et reales, non imaginariæ, sed ve=

ræ, et illæmet, quæ substantiæ panis inserviebant.

Actiones obiectivas Christi esse docuit Maig=

nanus, si rectè explicentur, et intelligan=

tur, defendi possunt, sub illo sensu, quod

Deus illic suplet quidquid deficit, ut

operentur species absque substantia.

Esse species velut in subiecto in aëre circumstan=

te dixit Cartesius: tutior est dicere quod

sola potentia Dei istis speciebus pro

subiecto sit, remanentibus in illo esse

individuato, quod prius habebant, ut sint

singulares, et sensibiles; ita docente inclyto

Collegio Carmelitano Salmaticense,[1] et com. Theol.

D. Thomas attribuit quantitati dimensivæ

(1) Tract. 23. de eucha. quæst. 11.

hoc quod sit subiectum specierum. Hec omnes Thom=
istę sic docent, nam Ferrara, Caietanus, Serra,
et alij tenent quod ex vi consecrationis acquirant
accidentia novum aliquem modum existendi:
sed hoc negat citatum Collegium Carmelitanum,
alium non agnoscens modum, nisi quem habe=
bant, dum inhęrebant substantię. Inter istas
diversas opiniones nihil contra fidem; nec si
dicas cum Nominalibus abijsse quantitatem
cum pane, ut docent Gabriel, Maior, Arriaga,
Alexander Alensis, Lesius, Bernal, Pasqua=
ligus. Neq. si dicas dari duas quantitates,
et substantię, et accidentium, abijsseque illam
cum pane, et istam remansisse. Nam dicti aucto=
res negant accidentibus quantitatem, et volunt
quod per copulationem, et coerentiam remanen=
tium accidentium, fiat extensio partium divi=
sibilium subiecta tactui. Nihil inde contra mi=
sterium, sed est gratis dictum, nam ista extrei=
tas, divisibilitas, et extensio partium dicet aliquid

(1) 3. par. quę. 77.

(2) In 26. Mathęi.

(3) 3. par. Dist. 18.

(4) Tom. 4. Dist. 5. quę. 6.

(5) In Condemn. Wiclefi.

(6) Par. 1. Cap. 13.

(7) Cap. 4. Canon. 2.

quod facit quantitatem.

Franciscus Silvius,[1] Stapletonus,[2] Meratius,[3] Tamnerus,[4] Theophilus Rainaudus bené probant species eucharisticas esse accidentia, adducuntque verba Concilij[5] Constantiensis, Colonienisque,[6] aientium esse accidentia: sed quid inde? Species vocavit Tridentinum,[7] idest accidentia, quia accidunt rei, et non sunt de essentia substantię. Hęc quęstio mihi de nomine videtur, dummodo á sententia Ecclesię non recedatur.

9 Quomodocumque vocentur, et concesso quod sit univocum species, et accidens. Apparentia panis sine pane nequit negari; inde plurimi dicunt hanc fieri apparentiam per corpuscula (non panis) modificata a Deo in loco immediaté proximo illi, in quo panis erat, et sic manere affectando sensus similimo modo ac anteá affectabant corpuscula circumstantia panem,

dum Corpus Christi persistit, quin hoc, ut aiunt, repugnet fidei, cum revera per puram panis apparentiam tenentem sensus fidelium, intelligi potest Christus sub illis speciebus, sicut Magdalenæ apparuit, et Discipulis sub speciebus Ortulani, et Peregrini; nec non Spiritus Sanctus sub specie Columbæ. Imó hæc varietas opinionum videtur pertinere ad dignitatem misterij, quod in tam distinctis sententijs possit congrua ratione explicari, et sic indirecté veritas confirmatur, quatenus varia argumenta probabilia, quæ Philosophis suadent peculiaria systemata, suadent etiam possibilitatem ipsius misterij. Unde etiam gravi Theologo dignum omninó videtur, quoad fieri possit explicationes varias, ut diximus, non respuere, et vias, quibus error amoveri possit indicare.

Nec obstat multis, et varijs explicationibus, quod hoc Sacramentum constet rebus, et verbis, ut est definitum in Concilio Florentino, et quod

sint quoad materialitatem res multæ, ut do-
cent D. Thomas, Paludanus, Basolis, Be-
canus, Besantius, Guillelmus Estius, Piti-
gianus, Arauxo, et alij; nam hoc non est
dicere, nisi dari diversitatem accidentium,
in quibus Sacramentum permanet, nam
certè verè, et realiter Hostia consecrata
videtur, tangitur, et gustatur, quod fit per
species varias, in quibus solis sumptis,
in recto, et connotantibus corpus, et sangui-
nem Christi in obliquo, ratio Sacramen-
ti consistit + adequatè, et non in speciebus, et
corpore, et sanguine Christi simul, et in re-
cto sumptis, sive in istorum aggregato, + ita
citatum Collegium,[1] Hugnes, Corneso, Serra,
Contenson, et alij; nam secundum Tri-
dentinum[2] nomen, et ratio Sacramenti
convenit speciebus continentibus, non
autem Christo contento. +

(1) Tom. 11. Tract. 23-

(2) Sect. 13-

Potest Deus affectare sensum, ut nobis videatur

videre quod revera non est; sed illa res sic visa, nihil foret, quod non potest dici de speciebus Sacramentalibus, quę revera sunt, et remanent, ut ait Tridentinum, et verbum remanere propriè significat permanentiam rei, non novę, sed prexistentis: et quamquam in hoc Sacramento S. Cirillus[1] apparentiam admittit, hoc sibi vult dari apparentiam panis sine pane, sed non apparentiam specierum absque realibus, et veris speciebus; nam datur physicè, et realiter vultus prioris creaturę, scilicet panis, ut dixit Ugo Ligonensis[2] similitudo, ut Ambrosius[3], et Eulogius[4]: signum, ut Dionisius[5], et Damascenus[6]: effigies, ut Cipria=nus[7]; verum latibulum, ut Dauphinus[8].

Maignanus malè idolatras facit credentes in Sacramento accidentia realia, quę tollerent unum concretum, quia dixit Christus hoc est Corpus meum. Responsio in promptu est; cultus latrię debetur Christo, qui idem sub speciebus Eucharisticis, ac in sua specie

(1) Catac. 2.

(2) Tract. de Corp. Dom.

(3) 6. de Sacra. Cap. 1.

(4) Omil. 8.

(5) In Hierar. Euchar.

(6) Lib. 4. de Fide Cap. 14.

(7) Sermo. de Cœna Dom.

(8) Supra Ps. 17.

naturali. Ad eum adoratio fertur, non ad species nullo modo consideratas à corde pio, nam totum substantiale solum est corpus Christi, ideò est unum concretum substantiale, in quo ut ait doctissimus Benedictus[1] Canales Christus se habet ut materia per comparationem ad species in ratione Sacramenti; et species ipsæ ut forma, vi quarum habetur, quod sit signum sensibile, ut tenent Ambrosius,[2] et Bernardus:[3] et fallacia sensus, quam innuit D. Thomas, non cogit, nec fallit mentem ad adorandum, nisi Christum, qui illic adest cortina specierum velatus.

Istud velum, species istæ sunt veræ, et reales, non puræ impressiones, à multis assertæ, quæ tempore Caroli Calvi proscriptæ fuére, ut Rainaudus reffert. Quid istæ species sint, quomodo hoc non pertinet ad Philosophiam, Theologi viderint, mihi sola fides

(1) Disp. 3. De formis.

(2) In Cantica.

(3) Sermo. 1. in Cœna Dom.

sufficit. Hoc unum scio in iis quæ ad fidem per-
tinent nullam probari posse contradictionem, neque
enim sunt contra lumen rationis: fieri tamen po-
test, ut nemo explicare valeat dilucidè per multa
huiusmodi misteria, quin tamen inde inferri
possit eorum falsitas, cum constet ea esse supra
lumen rationis, hinc etiamsi nemo explicare pos-
set quid sint, et quomodo ista accidentia perma-
neant, nihil evinceretur contra hoc misterium,
ita obscurum, ut in modo existendi relictum sit
hominibus disputare, dummodo existere, et per-
manere credant, ~~modo dogmati fidei non repug-
nante~~. Sic nos supposita veritate misterii, quod
corde tenemus, aliqua divinabimus super accidentia.

Forsan Deus creavit cum materia prima die creatio-
nis Mundi entitates debilissimas ita malè fi-
guratas, et inertes, nullius intrinseci roboris, et
vigoris, ut non essent substantia, corpus, nec mate-
ria, essent tamen entitates reales, physicæ et ve-
ræ, materiam suo modo ornantes, quæ vocan-
tur

accidentia, et occupant forsan quasi vesti=
mentum superficiem substantiæ, imò et
pora, ita ut per totum illi adhæreant, et
sensibiliorem reddant, sed ob defectum in
robore, et in figura malè proportionata,
nec corpus valeant constituere, nec substan=
tiam, nec materiam mereantur appellari,
sed materiales, quia materiæ inserviunt, et
sunt realiter, et physicè à substantia distin=
ctæ; vocanturque accidentia, quia substan=
tiæ accidunt, et in multis varijs substantijs
eadem reperiuntur. Vocantur species, quia
adiuvant ad cognitionem rei, et sunt eius
signum sensibile, si non omninò multa ex
parte, nam adiuvant ut substantia sen=
sibilior fiat. Non negandum potentiæ
Dei, ut intertexerit inter entitates substan=
tiales alias ita ultimo inertes, flacidas, et
absque robore, ut non possint appellari nec
corpus, nec substantia, nec materia, et ideò

nequeunt subsistere naturaliter unitę, et operativę absque substantia substentante, nisi intercedat miraculum, ut in Eucharistia, ubi istę entitates, seu accidentia conservant ordinem, quem in substantia habebant, et illa abollita operantur sensibiliter.

Hoc solis Peripateticis displicebit, quia non facimus istas entitates formas accidentales à materia eductas, sed cum materia creatas, et immixtas.

Atomistę, qui de omni re planam, et captui facilem reddere rationem volunt, imò de omni verbo in scholis prolato quęrent. Qualis adsignari potest differentia sensibilis, clara, et realis inter entitatem, quę sit substantia, et corpus, et aliam, quę sub eadem realitate non sit nisi accidens; nam hęc differentia nequit consistere in figura, quia ~~nam~~ non est adsignabilis, qualis ~~quę~~ peculiaris sit particulis substantialibus, et qualis ~~quę~~ accidentalibus; multas quippe regulares, et irregulares figuras

corpuscula substantialia possunt habere.

Non in subtilitate maiori, vel minori, quia non est perceptibilis ad quantam subtilitatem redigi possit substantia, et materia + divisibilis per se in infinitum, fere + vel ad quantam crassitiem augeri eius corpuscula, ut hoc non competat etiam entitatibus accidentalibus in ipsa materia creatis.

Non in inertia, nam hęc est ęqualis omni materię passivę, et omni enti materiali excepto ęthere, et in nulla entitate dari potest maior inertia, quam in materia, per se stupidissima, et quasi mortua.

Argumentum validissimum est, ideó velut certas has entitates creatas materiales accidentales non ponimus, sed divinando respondere possumus. Consistere differentiam in maiori ineptitudine ad agendum respectu entitatum substantialium. Deus

utpote sapientissimus nihil frustra facit. Propterea cum sibi proposuisset obtinendam certam quandam seriem effectuum, certa, ut ita dicam, dosi motus consequibilem, nec debuit, nec potuit maiorem adhibere. Si ergo fingas animo in illis particulis, quas accidentia appellamus, figuram talem, quæ ad motum proportionata non sit earum moli, consequitur ut si Deus illas adhibere vellet, ad effectus aliquos consequendos, maiori uti debeat vi, sive impetu, sive utcumque appellare libeat rationem motus. Profecto ostendi potest ~~tam mate-matice, tam~~ mecanice talem quendam effectum obtineri non posse per entitatem certa quadam figura, et mole præditam, nisi dupla v. g. vis intercedat, licet idem effectus per entitatem figura præditam magis proportionatam suæ moli obtineri possit per vim minorem. Patet hoc in cuneo, in vecte, sagitta arcu vibrata, alijsque permultis.

+ ~~Itaque ne plus adhiberet impetus, quam esset~~

+ Si demum asserere accidentia physica
+ absoluta: tum admittenda ēē in elementa-
ribus substantijs, cujus generis sunt
panis, et vini, in his accidentia mira-
culose separabilia a substantia, nihil
aliud ēē, quam combinationes diversas ethe-
ris, tenuissima superficie adhaerenti cor-
poribus elementaribus, quae eorum sensibilitatem
despiciat. Atque subtilissima velut
indumenta superiorum corporum. Dices
ex ethere composita respectu subjecti
cui adhaeret, vocari accidentia quia
accedunt enti completo: respectu huma-
nos sensus vocari species, quia ima-
gine subjecti, cui configurantur, ad
sensoria deferunt: quod in tali imagina-
tione redargui solet.

Dices fortasse juxta hanc explicationem, rema-
neret post consecrationem aliquid de substantia pa-
nis, et vini, nam aetheres illae nebulae sunt
substantia. Respondeo [illegible] remanere aliquid
de substantia mundi, sed non aliquid de substantia
panis, et vini, haec enim est substantia tantum
mutabilis per vegetationem, ideoque substantia ele-
menti falsum, et quidem, a contracti
ad elementa vulgaria, nihil ex hac sub-
stantia remaneret. Hoc satis definivit ecclesia
quae tota servari per verba consecrationis
substantiam panis, et vini nos docet, non vero auferri
et alia substantia transmutari, nullatenus spectan-
tes ad panis, et vini constitutionem: nemo
namque dubitat et in partibus hostiae consecratae
dari aerem; et in vanitatibus vini et aquae
post consecrationem.

~~necesse, tales entitates inertes reliquit, sed~~
~~ergo ista differentia inter entitates, et entitates,~~
~~sensibilis non est, nam substantia est praeci-~~
~~pue quod sentitur, et accidentia nisi vi~~
~~illius non distinguuntur a sensu.~~ +

ergo Deus illas entitates, quas dicimus
ultimo flaccidas, et inertes frustra creavit,
nihil enim agunt. Respondemus, non
agunt per se, sed ornant substantiam,
illam velut vestiunt, et sensibus fa-
cilitant ornatu sensorijs idoneo,
et proportionato. + Tandem nos fa-
teri ista accidentia non cogimur, ni-
si in pane, et vino consecrato, in qui-
bus solis substantijs praescientia futuri
miraculi Deus forsan has entitates
accidentales creavit, nam transubstan-
tiatio in alijs substantijs statuta
a Deo non fuit, nec per legem iam

Dices juxta p consecrationem
remanere accidentia sine
subjecto, at vero aethere remanente
substantiam remanere in subjecto.
Respondeo subjectum accidentium
panis esse substantiam panis: hanc oo
[illegible], quia combinationes ex aethere
elementis panis adhaerentes rema-
nere absque subjecto priore.
Dices demum miraculose ~~esse~~ acciden-
tia existere post consecrationem, at
vero naturaliter aethere existere separatum
ab elementis inferioribus. Respondeo
accidentia juxta hic proposita ex
structione non esse aethere utcumque, sed
combinationem in certis superficiebus, figuris,
lineis etc. quae non posse naturaliter aethere con-
tineri in tali combinatione, nisi quoa-
tenus corpora ~~elementaria~~ huius
panis, ut ~~scabritie~~ scabritie, et aliis
dispositionibus contineant aethere
alio modo naturali; ergo miraculum
ut aether extra naturam ad modum con-
creatus, etiam consumpta substantia panis
a qua detinebatur in certa figura,
adhuc in hac esse consistat
Dicimus etiam modo proposito ex
structione posse sed hi sufficiant

e

datam in aliis accidere potest.

In his ergo substantiis, in quibus unicè co=
gimur admittere tales entitates accidenta=
les, superfluę non sunt. Postquam enim
facta est transubstantiatio, illę remanent,
et verè agunt; imprimente tunc scilicet
Deo maiorem illam vim, qua indigent
ad agendum; quę maior vis iam non est
frustranea ad effectum adeò mirabilem,
et supernaturalem. Hinc intelliges scrip=
tores asserentes accidentia non solùm
miraculosè perseverare, sed etiam mira=
culosè agere.

Oppones rursus, ergò saltèm illę entitates
superfluę sunt in pane, et vino nunquam
consecrandis. Respondere poteram crea=
tas à Deo tantum in grano, et radice por=
tionis, quam prævidit consecrandam. Sed
Respondeo Deum agere modo uniformi

(cuius rei probatio altioris est
indaginis) hinc licet peculiarem
effectum non habeant omnes portiones
illarum substantiarum, non sunt
tamen frustraneę illę entitates, quia
diriguntur in complexu naturę ad
tantum velandum misterium. Et
dummodo solum in pane, et vino ista
accidentia admittas, etiamsi peripate=
tica, et incomprehensibilia sint, (fate=
bimur; nam et in omnibus, quę in ma=
teria, et natura propter naturam fiunt,
quid repugnat quod dicam (excepto
in libero hominis arbitrio) quod iam
ad illud miraculum, ab origine Mundi
illa materia per omnipotentiam Dei
preparata erat ad talem operationem,
sibi non naturalem per ordinem commu=
nem, sed per voluntatem Dei, extracta

à regulari ordine naturæ, orta à principio dispositione, quæ suum sortiatur effectum in instanti illo, in quo vult Deus patrari miraculum. Quid inde si dicam quod terra Ægipti præparata à Deo erat, ut produceret scinifes, vel ranas, quando percuteretur virga Moysis. Hoc non tollit miraculum, nam iam est supernaturale, et concedere prævias dispositiones, est magnificare potentiam, et præscientiam Dei, nam multa potest facere Diabolus supra vires naturæ nobis cognitas, quæ videri possint hominibus supernaturalia, sed præparare ad hoc ab origine Mundi materiam non potuit, defectu potentiæ, et præscientiæ.

Dices hæc omnia esse speculativa diffugia; verum est, quia nos non capimus quomodo ibi lateat Christus vivus, verus in anima, et corpore non extenso, et illemet qui est in Cælo, quin è Cælo abeat, et illemet qui simul, et eodem tempore est in alijs Hostijs consecratis, et credimus: nec quid illa accidentia, seu species sint,

et fatemur esse sine subiecto, et forsan ista
accidentia non sunt à nemine explicata,
ut sunt; et Philosophi hucusque ~~ea~~ non ea intel=
lexerunt, sive Peripatetici sint, sive Corpus=
culari, aut alterius cuiusvis scholæ hu=
cusque in lucem editæ.

Hæc gratis certè diximus, nam si penitus omnibus
accidentibus negatis in ordine naturali, et
confesso misterio, dixissem me non intelligere
quid sint ista accidentia, et Theologis pertine=
re, et non Philosophis illa explicare, bene
dixerim, non enim obligatus sum respondere
in Philosophia, nec dilucidare phænomena
supernaturalia, sed solum naturalia. Quis me
cogit ut explicem quomodo ignis non devoravit
tres pueros Israelitas in fornace Babiloniæ, nec qua=
lis dispositio in sole quando eum sistere fecit Iosue,
nec qualis dispositio in mat.a corporis Lazari, quem
Christus suscitavit à mortuis. explicare superna=
turalia non pertinet ad Philosophiæ.

Facta est Lux.

Divinatio 15.

De Lucis formatione.

Impresso à Deo parti ætheris circulari motu, modo explicato, et ab æthere aquis, super illas per extimam superficiem terræ, ferebatur in gyrum. + Decreverat Deus lucem ex præsupposita materia facere, ideò talem violentissimum motum, et talem inversionem particularum, terram versus, dedit ætheri; tantaque fuit in aquis facta rarefactio in partibus natura diaphanis ob rectam dispositionem pororum, ut et transcederet rarefactio ad partes viridiores, et subtiliores terræ per violentiam motus, ita ut ad possibilem subtilitatem redactæ elevarentur in ipso turbine ætheris, et subtilissimarum aquarum contentæ, et fecerant corpus unum,

seu globum per idoneas particularum figuras à Deo selectas, quando dixit fiat Lux. Globus iste mediante violentissimo, et rapidissimo motu, melius se contexens, et disponens novam acquisivit coordinationem partium in centro, vortice novo in illo gyrante, et resultavit lux, seu ignis, quę nomina apud nos sunt univoca.

Lux ista primò apparuit ubi ~~fam~~ maxima rarefactio contingebat,+ ~~iam peracta ad eius initium necessaria agitatione~~+ gyrantium elementorum, semperque cursus iste violentissimus permansit, necessarias absorbendo particulas, quousque formaretur globus ingens, qui in uno hemisphęrio perfectè figuratus, illud illuminavit emittendo extra se virgulas, vel radios proprię substantię

semper inverso acumine, seu mu-
crone particularum ętheris, qua ra-
dij, seu virgulę lucis tendebant, et
tali motu illuminabant, dato ad
hunc effectum particulari motu
particulis aquę, et terrę rarefactis.
Sic apparuit in uno hemisphęrio
perfecta lux, vel ignis; sed resi-
stente opacitate terrę subtilissimo
corpori, non poterat lux penetrare
ad alterum hemisphęrium, dia-
metraliter oppositum, in quo vi-
gebant tenebrę per carentiam lu-
cis, + dilatabanturque per tantum
spatium, quantum opposita desere-
bat lux, summè à terra distans,
quę lucis transitum impediebat, + et
hęc est divisio lucis à tenebris,
quam Moyses innuit, appellavit-
que Deus lucem diem, idest splen-
dorem, et tenebras noctem, idest um-
bram. Ista secundum motum
lucis in magno expanso protende-
batur in conum, angulo semper
vario, nam semper corpus lucis
rapidissimè movebatur in gyrum,

et centro istius corporis necessariò correspondebat angulus umbræ oppositi hemisphærij, diametrali descripta linea, ex puncto centrico lucis ad punctum ultimum anguli umbræ; hac ideali transiente linea per punctum centricum terræ, cuius corpus inter positum perfecté sphericum remansit. Sic sensim declinabant lineæ umbræ ex opacitate circumferentiæ terræ provenientes, nam globus lucis multum superabat magnitudinem globi terraquei, et illo maior, magnam partem circumferentiæ terræ illuminabat.

(1) 45. 7.

Sic formavit Deus lucem, et creavit tenebras,(1) ut dixit Isaias, per quas umbræ istæ intelliguntur, luce posteriores, nam primæ illæ tenebræ, quæ erant super faciem abyssi, iam disipatæ fuerunt in illo hemisphærio, in quo

primò lux apparuit, et remanserunt in alio, ~~in modum umbræ conicæ, sumpta figura à figura terræ, luci resistentis~~, quousque lux gyrans ambo percurreret hemispheria, æqua duratione umbræ ex primo die, qui eiusdem fuit temporis spatij, ut nunc sol dies format; contra Becherum, et asserentes maiores omnibus fuisse illos tres primos dies, solem præcedentes. Hoc Moyses non docet, nulla adsignata differentia inter primum diem à sola luce formatum, et quartum formatum à sole. Mayor difficultas consistit in explicando quomodo ex vespere, et mane factus dies, ut ait scriptura, nos enim assueti numerare dies naturales ex ortu in ortum, non in die subsequenti numeramus vesperam præcedentis diei, sed hic Moyses ex vespere, et mane primum componit diem, dum revera in illo propriè vesper non erat, quæ oritur

ex declinatione lucis, et lux nondum facta fuerat; infallibile namque est creasse Deum Mundum in tenebris aiente textu quod tenebræ erant super faciem abyssi.

Ex hac difficultate multæ ortæ sunt sententiæ. Prima ait durasse tenebras per duodecim horas, post creationem, deinde succedente luce per horas duodecim in nostro hemisphærio, compositum diem ex horis viginti quatuor, computatis pro vespere præcedentibus tenebris; inde ortum ritum Ecclesiæ dies festos celebrandi à vespera in vesperam.

Dummodo non imponas otium Deo, nec naturæ per horas duodecim, hæc opinio absurda non est, potuit enim disponi lux per duodecim horas, antequam oriretur.

Ægidius[1], et Cornelius[2], nollunt durasse tenebras nisi per horas

(1) part. Exaem. Cap. 6.
(2) Pentat. Cap. 1.º

sex, computatas in spatio primę diei;
apparuisseque lucem factam in pun-
cto meridiano nostri hemisphęrij,
quę declinans per alias sex horas,
tetigit ocasum, qui erat punctum
initiale alterius hemisphęrij, quo
percurso à luce per horas duodecim,
successit mane in hemisphęrio nos-
tro, et sic complent horas viginti
quatuor primę diei, conflatę ā ves-
pere, et manę, et vesperam dicunt
primam lucis declinationem ad
punctum occidentale nostri he-
misphęrij.

In hac opinione non conceditur nostro
hemisphęrio, nisi lux horarum
sex, et opposito horarum duodecim,
inde plus nobilitatum foret illud
hemisphęrium, in quo nec Adam
factus est, nec natus Christus, nec
redemptione fundata ecclesia; + quę
rationes licet sint congruentię, no-
bilitane adventum Redemptoris
hoc nostrum hemisphęrium, in
quo semper usque ad mortem per-
mansit, non est negandum, ideò

~~naturale est credere etiam à natura distinctum fuisse.~~

Melius Catherinus opinatur lucem factam non in nostro, sed in opposito hemisphærio: sed hoc intelligendum post necessarios gyros ætheris materiam proportionatam extrahentis, illic primò apparuisse, sed adhuc gyrauit per totam circumferentiam terræ, donec in ipso emisphærio perficeretur, inde melius est dicere non factam specificè in vno sed in vno apparuisse completam: clarissimè percipitur seriès textus, et ratio cur Moyses præposuerit vesperas temporis matutino. Hoc ut declarem præmitto tanquam innegabile, voces istas vesperè, et manè non habere absolutam significationem, sed relativam. Ratio evidens est, quia eodem prorsus tempore, quo nobis

mané dicitur, eodem omnino antipodis nostris est vesper. Iam verò inquirendum qualem orbis partem respexerit Moyses, cum dixit vespere, et mane? neque longa opus est inquisitione, cum enim ageret cum Hebræis in Palestinam pergentibus, seu in Egipto illam respexit lineam meridianam. Ut res à tricis expediatur, adverte, non eandem esse rationem primæ diei, ac cæterarum: si enim ponas primam diem à vespera incipere, ut textus insinuat, cum ante primam diem nullum fuerit tempus, vox ista vesper non indicabit tempus immediaté subsequens occasum lucis, cum lux nulla præsupponatur, et multo minus eius motus diurnus. Sensus ergò vocis erit momentum illud temporis, à quo ad primam apparentiam lucis in æquinoctio. (videbis enim Mundum in æquinoctio creatum) effluunt horæ duodecim.

His suppositis statim ac creatus fuit Mundus concipe animo Deum moventem rapidissimo motu ætherem, et colligentem particulas subtiliores terræ, et aquæ, ut illi uniret, et globulum faceret, ita ut exordium huius motus sit à puncto ocasus respectu hemisphærij nostri, seu Ægipti. Necessaria agitatione peracta, et dato vortico-so motu constructo noviter globulo, inversis, ut decebat, versus terram particulis ætheris, incepit tenuissima lux apparere, in puncto occidentali prædicto, concurrentibus extractis à terra, et aqua particulis per motum, et rarefactionem, et eo modo compositis in illo globulo, et tali peculiari motu præditis, ut lux esset; ideò dixit Esdras (1) protulit de thesauris suis (idest materiæ creatæ, seu terræ, et ætheris) lumen luminosum,

(1) Lib. 4. Cap. 6.

lux autem ista duplici motu, et generali, et vorticoso procedens, spatio horarum duodecim percurrerat hemisphærium oppositum Ægipto, seu Palestinæ, sed non per totum hoc spatium lux + ~~ab initio~~ + perfecta erat, tempore namque egebat revictio particularum, quas ad initiale globulum trahebat gyrus ætheris rapidissimus; ita ut post horas duodecim, inci-
pere ~~piet~~ apparere in nostro hemisphærio perfectissima, et iam peracta lux. Citra dubium est in hoc temporis momento post horas duodecim obscuritatis posse appellari manè respectu Palestinæ, et cum reliquo cursu usque ad punctum occidentale per horas alias duodecim haberi diem civilem.

Aliqua difficultas superesse videtur, qua ratione appellari possit vesper spatium præcedens horarum duodecim tenebrarum nostri hemisphærij. Sed si animadvertas ad definitionem nominis traditam; simulque consideres vesperam hanc nullum diem supponere, liquido intelliges

præcessisse primò spatium quoddam temporis, quod rectissimè à Mose appellatur vesper, respectu Egiptiorum, seu Palestinorum, sub inde reliquas noctis vigilias usque ad crepusculum, et manè, nam in opposito hemisphærio lux erat; et hac demum ratione dies prima creationis cœpit à vespere, quo nomine veluti per initium, ut nunc etiam in usu est tota nox designatur, et subsecutum est manè, quo pariter nomine totus significatur civilis dies, et ex utroque integer conflatus est dies naturalis, ut docet Moyses.

Sic quando in nostro hemisphærio lux orta est,+ ~~regulari suo cursu illorum dierum solem præcedentium~~ + apparuit perfectè constructa, et sic respectu illius etiam prima dies fuit duodecim integrarum horarum lucis, dum ~~[illegible]~~ opposito hemisphærio contigit

habere lucem initialem et + ~~non sic pulchram, sed~~ + nebulosam, et umbris intertextam, neque statim perfectam quousque debita quantitate conglobatis particulis perficeretur. In quo puncto Cœli perfectionem adepta est, dilucidari non potest; PP. volunt communiter peractam fuisse in puncto meridiano; si intelligunt de nostro emisphærio, lux non nisi post horas 18 completa est et hoc magis consonum videtur litteræ, cuius vox mané relata ~~...~~ ad emisphærium nostrum, ut supra probatum est, appellat meridiem pariter in nostro emisphærio, et non in opposito, ad quod refertur vesper appellans mediam noctem, + ~~et iubente Deo innumeram naturam proportionatum in formatione lucis spatium rei gerendæ, concursu innumerabilium particularum et~~ + ita paulatim dissipabantur tenebræ secundum violentissimum, et rapidissimum motum ætheris, et eius corpusculorum inversionem

quà lux tendebat, quę incepit
constitui primò remissa, et
languida, posteà sensim vi-
vidior usque ad suas perfectio-
nem.

Primò ante Solem formatum, mul-
tò rapidior erat motus ęthe-
ris per totam terrę circum-
ferentiam, necessaria tanta
elementorum agitatione, ut
extraherentur particulę terrę,
et aquę, educeretur quę ignis,
seu lux, paulatim, ut dixi-
mus, perfectionem acquirens;
ideò dicitur facta, non produ-
cta, educta, nec creata; nam
quę ordine naturali fiunt,
paulatim fiunt. Globus iste
gyrans post quam perfectio-
nem attigerat in se ipso re-
volvebatur, velut vortex tur-
binosè, ut sua... emitteret
violentia radios, et quasi vi-
bratas, et eiaculatas particulas
igneas (eo modo ac posteà Sol)
~~gyraturus~~) et aliquantulum altius
ratum

punctum hemisphærij occupabat, nam globus terraqueus maior erat, et lux debebat proportionatè distare à terra, ne tantus collectus ignis illam adduxeret, ~~[illegible]~~ absorta humiditate. Inde maior velocitas, quam posteà Soli primigeniæ luci data fuit, quia ex altiori puncto maiorem circulum describebat. S. thomas, cum Pererio sentiunt lucem hanc fuisse ipsum Solem adhuc informem, quod intelligendum est, ex ista luce factum Solem, secus contradicerent textui asserenti, quarto die factum luminare maius scilicet Solem.

Catharinus voluit istam lucem fuisse alium Solem sine substantia, et solum qualitatem lucis; nam Nazianzenus, Teodoretus, et Basilius,(1) docuerunt hanc qualitatem lucis sine subiecto fuisse creatam; imò Nazianzenus illam spiritualem appellat; non dubitamus voluisse dicere subtilissimam. Creasse Deum qualitatem sine subiecto, non

(1) Omil. 6. exaem.

videtur rectus philosophandi modus, nec similem Eucharistiæ necessarium erat tunc facere miraculum, ~~conservandi qualitatem, seu accidentia sine subiecto, licet dicant posuisse eam in subiecto. Nec scriptura dixit creasse Deum lucem, sed imperasse, ut fieret.~~ + PP. à Cornelio citati in hoc textu his verbis formationem lucis exponunt. Deus propriè primo die creanda creavit; itaque videtur lucem producturus, ex aquis abyssi condensasse instar crystalli corpus aliquod orbiculare, eique hanc lucem indidisse. PP. isti modo peripatetico lucem faciunt qualitatem, sed in subiecto.

Nostræ sententiæ plus arridet opinio Hugonis, Magistri sententiarum, Bedæ, Lirani, et S. Bonaventuræ, aientium ferè ijsdem verbis Lucem hanc

fuisse corpus lucidum, sive Cæli, aut abyssi lucidam partem, quæ in circuli, aut columnæ speciem conformata, orbi præfulserit, quæque fuerit instar materiæ, ex qua postmodum in partes distincta, ac divisa, et velut in igneos globos fabricata, Sol, Luna, et stellæ factæ fuerint.

Ex prædictis divinamus lucem esse factam, et compositam ex varijs substantijs, inde corpoream. Prædicti Doctores, et D. Augustinus, asserentes lucem esse corpus, eodem modo divinarunt, imò et idem fuisse, ac ignem, nam supponunt in igneos globulos posteà divisam; ideò primis tres diebus, plus quam luminaria, et omnes stellæ fulgebat; nam non solum dedit illis materiam, sed per totum expansum, per corpus aquæ, per viscera terræ hunc ignem disseminavit Deus, velut animam materialem Mundi, ut sua substantia, et calore generationes, et productiones foveret,

permaneretque actu in mixtis ad illorum conservationem, vitam, et motum per illas particulas ætheris, quæ in igne continentur, ideò ante cunctorum formationem, velut ad illam necessarium istum lucidum ignem fecit ~~[illegible]~~ naturæ primogenitus, imò et ex secundarijs elementis primus, nam rationem elementi secundarij adhuc non acquisierant terra, et aqua, nec expansus erat aër; sed iam ex prima die perfectè formatus ignis, inter secundaria elementa activissimus, et efficax, subtilior, et velocior, et illuminandi pulchra qualitate præditus, nam nos non alium ignem, nisi illam primam lucem agnoscimus, nec lumen ullum, nisi ex igne, ideò ignis lucet, et Lux uxit; hinc collectus totus ignis prima die ita per talem

(1) 30 - 26.

particularem motum fulgebat, ut
lux appellaretur. Hunc excessivum
splendorem primę lucis ad alium
propositum innuit (1) Isaias, aiens,
<u>exit lux Lunę, sicut Lux Solis,</u>
<u>et Lux Solis exit septempliciter</u>
<u>sicut Lux septem dierum</u>; idest
secundum primam lucem, quę lux
dierum creationis appellatur; ita
communiter PP., licet hunc magnum,
et septies lumen Solis superantem
splendorem non emisit, nisi per
tres primos dies, nam iam in quar-
to divisa fuit in luminaria, et
stellas, et alias dissolutas particulas
per orbem totum. Per numerum
septennarium Isaias explicavit ex-
cessum primi luminis, respectu Solis;
sed nos probabiliter divinamus plus,
quam septies respectu Solis micasse,
nam omnes stellę simul sumptę,
plus quam septies in splendore
Solem vincunt, et in magnitudine;
quin numeremus ignes dispersum per
orbem ~~ignem, non illucentem, in ...~~

~~enim semper ignis lucet.~~

Tanto igne opus erat, ut velocior curreret primis illis diebus, motus enim in cœlestibus machinis proportionatur igni, imò et in viventibus, modo posteà explicando.

Si lucem non facis ignem, sed meram qualitatem, malè phœnomena ignis, et triginta lucis proprietates, à Dionisio assertas, explicabis, + ~~de quo posteà; et~~ + facilimè explicantur, si illam componis ex æthere, ex quo trahit velocitatem, propagationem, et per directas ætheris particulas illuminandi qualitatem: ex terra, ex qua trahit acutas, pungentes, et minutissimas particulas, quasi sagittas, punctaque indivisibilia, quibus separando materiam urit: ex aqua, ex qua trahit globulos adhærentes materiæ, et splendentes, sic permanet in

pabulo flamma lucida aquę similis,
et sic in materia viscida, et arida
flamma servatur. Joannis Gras-
seus dixit hęc in arca arcani: post-
quam omnia in hac solitudine,
et putrefactione ad maturitatem
suam per spiritum Domini per-
venerunt, et ad perfectionis vitę
statum properaverant; vera sub-
stantialis separatio subsecuta est,
dum Deus per mandatum omnipo-
tentis Verbi sui, primùm, ab ista
solutione clarissimam, subtilissimam,
virtuosissimam, purificatissimam,
omnemque claritatem, et splendorem
superantem aquam separavit, et
illam propter incomprehensibilem
eius splendorem, et diaphaneitatem
lucem vocavit, quę meritò prima
aqua enim vocatur, per cuius in-
fluentiam conservantur omnia; hęc
facta etsi naturalibus instrumentis,
mira sapientia Dei, qui verè tec-
tor fuit corporis huius rarissimi,
volicissimi, et efficacissimi; qualem
lucem post factam vidit Deus

quod esset bona, idest utilis, et necessaria; inde ait Pererius lux non solum ad videndum opera Dei facta est, sed illam reputamus elementum, ab Empyreo procedens, et generationum causam.

Gabriel Alvarez, excepto ~~in~~ loco formationis lucis, cum nobis sentit, tenens, factam lucem ex contextis corpusculis, velut in nube rara extractis, violento dato motu aquis in superficie convexa unius hemispherij; + ~~ex qua in illo dies resistente opacitate materie, ne ad aliud hemispherium lux penetraret.~~ + Hanc lucis formationem eodem explicat modo Gregorius Nisenus;(1) solumque à nobis ambo discordant in eo quod volunt factum motum, et rarefactionem

(1) Ope. sex dierum.

in sola aquę superficie unius
hemisphęrij, et nihil substan-
tię terrę huic corpori concedunt:
nos è contra per motum circu-
larem hanc rarefactionem, et
extractionem factam asserimus;
dedisseque suas particulas ter-
ram, alioquin non vulneraret
ignis acuto mucrone; blandę
enim particulę aquę non fe-
riunt nec pungunt, ut ignis
spectata saltem figura. Be-
cherus,[1] qui etiam tenet in
sola unius hemisphęrij super-
fitie factam rarefactionem,
hoc asserit ad probandum cum
Copernicanis motum terrę,
nam ~~enim~~ ex illa lucem, seu
ignem (ut vocat) formatum
docet, et qua parte directè
~~in~~ infra lucem, levior terra
facta est, iam pondere suo

(1) Phys. subterr.

inæqualis, sensim se ad lucem convertere incepit, ex qua conversione prima dies, et nox orta. Coactus est in errorem motus globi terræ incidere, divinando ex una sola superficie extractam materiam lucis; dum facta per gyrum rarefactione, et attractione particularum, prout æther super aquas gyrabat, integra reliquitur figura orbis terraquei, nulla considerata declinatione ponderis in parte determinata, abstractis per totum particulis in gyrum, et sic per motum crescente luce, usque ad idoneam magnitudinem, ut patet in præsenti figura.

Divinatio. 16.

De Corpore Lucis. –

Lucem esse corpus negant Peripatetici, et illam definiunt indistinctam á lumine, quod vocant actum perspicui, qua ratione perspicuum est: posteá perspicuum defi=niunt, quod est visibile non per se, sed per alienum colorem. + ~~Quomodo autem possit aliquid per alienum colorem videri, non ex=plicant. In hac opinione actum luminis procedit á perspicuo, et lux cum actu luminis confusa, non habet originem, seu fontem ex quo tendat in obiectum perspicuum~~ +, sed lux derivatur ex actu perspicui; neque expli=cant quomodo ad hunc actum luminosum perspicuum deveniat, nulla externa

accedente substantia illuminante, et vi-
dent quod feriente Sole cacumina mon-
tium, ista perspicua fiunt; feriente
flamma ignis, obiecta proportionatę
distantię, etiam conspicua sunt.
Tota ista obscuritas lucis Peripateticę,
procedit quia lucem faciunt qualitatem,
non ex determinata substantia proce-
dentem, nam vident lucem in Sole,
in stellis, in flamma ignis, in exha-
lationibus, in aëre coagmentatis, in ci-
cindela, et in squamis piscium, nec non
in proprio oculo per noctem accidenta-
li revolutione pupillę; ergò ista quali-
tas communis pluribus substantijs est,
et non illa à Deo facta lux primò
die, in qua nec ignis adhuc erat secun-
dum Peripateticos, nec exhalationes
terrę esse poterant, nec alia, ex quibus
lux emittitur. Qualem ergò lucem

fecit Deus prima die, si alia dantur genera
lucis, posteà visa in Sole, in stellis, in aëre,
in igne, in mari, in animalibus, et in pupil=
la oculi. Iste philosophandi modus parum
naturalis videtur, et alienus á modo, quo
Deus formavit naturam. Quid aliud de luce
quęris, si tibi Scriptura asserit factam prima
die, quo evidens est non esse qualitatem, sed cor=
pus; non enim assignatur substantia, ex qua
ista qualitas procedat, vel cui adhęreat.
Accidens, seu qualitas sine subiecto nequit
naturaliter dari, assigna ergó prima die sub=
stantiam substentantem in composito quali=
tatem lucis? Assigna quomodo divisa fuit
á tenebris, quin adsignes non solum locum,
ubi eam constituas, sed et materiam, cui
adhęreat. Si lux est qualitas, et nulla datur
qualitas contraria lumini, ut tenent Peripateti=
ci, aër semel illuminatus, nunquam obtenebra=
retur, quia non daretur qualitas, per quam cor=
rumperetur lumen, quod et semper propaga=
retur, etiam deficiente globo illo primigenio

lucis et posteá Sole, nam per illos non alio propagatur modo, quam per continuatam illius generationem, ab omnibus et singulis partibus medij, sive spatij illuminati, quia Aristotelici non credunt ullum globum luminosum, seu Solem ad nos transmittere lucem suam, sed ad instar sui similem, illam educere é subiecto sibi proximo, et sic deinceps per continuationem, multis factis generationibus usque ad oculum viventis.

Hinc inferre possumus nullum adsignabilem esse terminum propagationis in luce. Quod argumentum potissimum urget eos, qui vim activam principaliter tribuunt qualitatibus, cum per illos, ut diximus, hęc qualitas nullum contrarium habeat, et quilibet effectus productus habet parem vim ad sui similem producendum.

+ ~~Praetereá lux iuxta Peripateticos cum nulla~~

alia vi prædita sit, nisi collustrandi obiectum, hunc unicè finem habet, ut oculum iuvet ad visionem: ergò per primós quatuor dies cum nullus esset videns, frustranea erat, et inutilis.

Obijciunt Peripatetici, quod si lux esset corpus, et non qualitas, penetraretur cum crystallo, et aëre. Responsio in promptu est: permeat quia subtilis, per poros aëris, et crystalli, et omnium corporum diaphaneitate præditorum, qui habent poros directos, et accommodatos permeanti luci, ut lapis specularis, papyrus, polita testudo, cornu, et alia corpora ad idoneam subtilitatem redacta, et ferè ad primam superficiem.

Dicunt etiam perituram substantiam lucis quando clausa fenestra lux deficit. Respondemus corpuscula illius substantiæ separari, variasque motum interrupto impulsu, motu, et continuatione, cum retro venientibus corpusculis ex origine lucis; et tali particulari-

deficiente motu ad lucendum, deficit lu-
men, ~~quod est accidens lucis~~, et substan-
tia dispersa remanet; nam ista, quæ
verè ignis est, et lucem vocamus, quan-
do lucet, tali particulari motu lucet,
et non urit; tali urit, et non lucet; ta-
li lucet, et urit; sed si nullo istorum
motuum gaudeat, nec lucet, nec urit,
sed permanet substantia ~~ignea, seu~~
dispersa, et non debito modo coaduna-
ta, ut aliquam ex istis operationibus
exerceat.

Quomodo emitteret radios, si corpus, et sub-
stantia non esset? Radij tangunt pupil-
lam, imò et illam feriunt sensibiliter,
et dolorosè, si corpus Solis inspicis, vel
si laborant oculi acri humoris fluxu,
qui delicatissimas partes exulceravit.
Quid nocet, si nihil te tangit? ~~Qualitas~~
~~nequit hunc effectum producere, nequa~~

contactus illius sensibilis est ad modum sagittæ ferientis, quod est proprium corporis. Radij sunt tenuissimæ virgulæ extensæ per seriem corpusculorum sibi continenter, pernicitateque inefabili succedentium; nam non diriguntur nisi prout antecedentia corpuscula, ea perni= citate urgentur à pone consequentibus, ut non valeant divertere, sed constanter prorsus tendere cogantur, non habentes oculum pro termino, seu meta, nam terminus est varius pro efficacia emissionis è fonte luminis. Tolle contiguitatem ex ultimo puncto, ad quod pervenit ad originem lucis, et cessabit lumen; ratio est quia illa continuatio corpusculorū pendet à continuato impulsu, et impulsus à motu originariæ lucis. Quid aliud talem impetum, seu impulsum dare potest, nisi cor= pus? + ~~Qualitas nequit esse principium mo= tus.~~ + Aristoteles dixit lucem esse fluxio= nem, à quo nisi supponatur substantia lumi= nosa?

+Ingeniosissimus+ P. Boisisius Societat. J-
Jesu in sua Physica manuscripta, ne
lucem per se ipsam corpus faceret, sed
qualitatem, ut Peripateticus videretur,
dixit quod Deus post primam productio-
nem formarum in punctis Cœli iuxta
naturę exigentiam, in instanti subse-
quenti, quędam puncta Cœli inverterit
apice formę respiciente centrum universi,
et ita absque nova productione producta
Lux ad eam lineam, qua puncta prospi-
ciebant: Lux enim, ait, nihil aliud est,
quam impetus accidentalis in ęthere
productus, quin coeat in unum cum
alio impetu, sed ita propagatus, ut recta
pertingere possit ad oculum connatu-
raliter existentem, + ~~et ex punctis Cœli~~
~~collocatis connaturaliter productus im-~~
~~petus recta in punctis ętheris ad centrum~~
~~universi, ita ut possit seorsim pertingere~~

~~sensibile, et~~ + posita illa colloca=
tione, existit in rerum natura
illa qualitas, quę dicitur lux,
quin producatur de novo
subjectum substantiale; sed
conservata in illis punctis Cœ=
li forma substantiali, in pri
mo instanti producta, ~~et de
novo in rerum natura nihil
præter impetum accidentalem
qui lux est~~. +

Nemo sic ingeniosé qualitatem,
et subjectum acomodat, sed
eam plus e fodinis + pretiosissi
mi + intellectus, quam e the=
sauris naturę elicit: ~~sed~~ nos *
+ ~~quod~~ eam volumus corpus, et
substantiam in maiori ha
bemus pretio lucem, quam
ut sit in natura accidens,
et per consequens entitas
prope nihil. ut accidentia vo
cat Arist.! *

Præter tot SS. in ecclesia veneratos
multi philosophi cum nobis

* ut divinę litterę adhęreamus, quę lucem factam docet

* porro etiam per Peripateticos id quod fit est substantia et quidem completa, ergo cum Moyses narret factam fuisse lucem, hęc substantia est

sentiunt, lucem esse corpus Stoici, Cicero, et Corpuscularij omnes, nec non S. Resta in suis metheoris de

Cartesius nec ẽ corpus, nec qualitatem lucem apellat; eam ponit in recessu particulum gyrantium corporis luminosi a suo centro; sive à Centro Vorticis, in quo volvitur: nam componit Solem, ex 1.º elementis, circa proprium axem se celerrime volvente; non consistere que in alio lucem, nisi in recessu a centro, per gyrum + istarum + partium materie; et ait ea est natura, ut corpora omnia que in orbem aguntur, quantum in se est à centro sui motus recedant

Quin impugnemus istam nature legem; hoc enim optime

jam fecit eruditissimus Sa-
guens: R. in solo recessu par-
tium à Centro lux consistit
et iste recessus in materia
est modus seu qualitas, ja
lux etiam per Cartesianos
qualitas est, et accidens,
nam istæ materiæ hoc acci-
dit ut recedat a Centro,
et in solo recessu ab axe con-
sistit: Omnia Corpora se in
gyrum moventia per Car-
tesium recedunt a Centro,
et lucem non causant, nisi
illa natura sua luminosa:
ergo aliquid amplius deside-
re oportet in globo Solis, et
stellæ quam recessus ab axe

Denuo Si probamus lucem esse ignem
probatum erit esse Corpus.

Divinatio 17.ª

Et Vidit Deus Lucem, quod esset bona.

De essentia Lucis.

~~Bona esset~~ Lux, ~~quamquam ignis non esset: sed~~ non foret naturæ utilis, si non foret ignis: hoc explicavit Deus aiendo bonam esse, per quod multi Intelliguunt fuisse Utilem, et necessariam.

Beneficus naturæ creator Lucem et Ignem in Una Substantia copulavit; Vel clarius Loquendo Lux ipsa est Ignis, absque quo, secundum datum naturæ ordinem, rarefactiones quæ in officio sex dierum contigerunt fieri non poterant. Tamen ignis non nominatur à Moyse in narratione

constructionis mundi, et
lux nominatur, velut
res primo à Deo facta,
cum certum sit, quae
gesta per quinque
subsequentes dies, fac-
ta ope ignis, nec absque
calore omnes productio-
nes peractae fuerunt,
nec composita sydera:
licet Ignis à Moyse non
nominetur usque ad un-
decimum Genesis caput,
ocasione constructionis
turris Babel, quando
lateres coquerunt igne.
Credis forsan eum non nomi-
nasse Moysem, quia non
erat Ignis in natura
usque ad adultum Mun-
dum; ut aliqui somnia-
runt ethnici, praecipue Lu-
cretius" aiens ignorasse
111 Lib. 5 primos homines ignem:
Hoc est contra sacras

litteras: omnia enim spatio
sex dierum facta, perfectum
que mundum, et omnem
ornatum Celi, et terre, quod
clare Initio secundi Capi
tis Genesis exprimitur; ideo
Dominus septimo die requie
uit ab omni opere quod
patraverat: requiescere est
metaphoricum. Deus nam
que quiete non indiget;
sed significat absoluisse
opus creationis;+ ~~et non re~~
liquisset ignem ut postea
fieret; quomodocumque illum
consideres, ~~uel ut~~ lux ipsa,
vel ut separatum elementum+
factus fuit ignis prima die;+ ~~id est lux,~~
~~ita a Moyse nominatus a~~
~~speciosiori proprietate.~~+ Ne-
que ignis est corpus simplex,
ut volunt elementares et
chemici, maxime Alphonsus
sapiens Castelle Rex, qui in
sua claui philosophica docuit

ignem esse simplicem
de simplici: quod sibi
vult ita esse purum
elementum, ut sit mix
tionis incapax: hæc est
vulgaris idea, sed non
consona + ~~bene experientis~~
experimentis, et sacris
textus. Nec legitur
multas lucis species
fecisse Deum: unica
lux quæ orbi sufficit,
divisa per lumina
ria, et astra, et illa
met quæ versatur in
terra, et caloris origo,
ideo est ignis, ita dispo
situs ut ipse luceat.
Nec lux ureret in sole,
nisi ignis esset; quod
urat experimenta innu
mera demonstrant; et ex scrip per
diem sol non uret te; le
gitur in psalmis: alibi
nec est qui se abscondat
a calore ejus: in ecclesias
tico

in meridiano exuxit terram: vel exurens montes, radios igneos exufflans: Super quod Cornelius, omnis lux quæ ex se vibrat lumen, et radios est ignis

in pentateuch ad pri. die.

Hanc denominationem trahit ab ethere Componente lucem, qui est substantia empyrei, sic dictum ab ignea natura: ideo Deus involuit aquis terram, ne illam adureret ignis Coeli, seu lux.+ + Audi Damascenum.(1) Ignis unum ex quatuor elementis leve, omniumque altissimé tendens, urendi simul, et illuminandi vim habens, die primo a summo illo rerum omnium artifice Conditum, dum dixit fiat lux; neque enim ignis quidquam aliud, quam lux est. Idem

+ et calor per aquas transfixet, et modificaretur quamquam fervuerent aquæ

(1) Lib. 2 ortdox. fid. c. 7

(1) In exaemer. Tom 1. ad pri=

sentit Gregorius Nissenus ubi de luce agens sic ait, splendida illius potentia illustratus est orbis, qua autem ratione hoc effecerit ignis natura, solius Dei est explicare. Hugo de S. Victore: Prima die Deus distinxit ignem a caeteris elementis, et hoc est quod ipse dixit fiat lux, id est distinguatur ignis a caeteris elementis fieri enim in hoc loco distingui significat

D. Athanasius rationem reddens, quare Deus post lucem animalia creavit, ait lucem illam magnam, divisione in luminaria, et stellas diminutam, quod nisi factum fuisset, non potuissent

animalia sustinere magnum iubar, et splendorem tanti ignis. Sternerus[2]
(1) Lib. 4. part. 2. c. 19 — in sua rosa Ursinea multis authoritatibus probat lucem esse ignem. Idem contendit probare franciscus
Lib. de meth. trac. 5. — Serra[2], et hęc habet: Primus inter Elementa ignis prima die prodiit sub his verbis fiat lux. Alibi nille nus: Ignis discessum Deus Vesperam nominauit, et cum supremum Circulum percurreret, et superioribus lumen afferret, illud ipsum factum vocauit mane.

(3) Gen. l. 7. c. 15. — D. Augustinus[3] aiens carnem esse humidam terram, conuersam per lucem et aerem; dedit occasionem Joanni Scoto[4] dicendi. accipit lucem pro corpore subtili, puta forte igne

(4) in. 2. sent. dist. 13 —

Ista substantia Ignis seu lux nuncupata, purissima in se, et subtilissima, semper est mobilis

et numquam naturaliter quiescit, ratione contenti etheris; sed aliquando à materia solida, oleaginosa, et crassa detinetur velut compedibus, ratione rac molarum particularum

terre, que connectunt, et adhe-
rent, porosque velut com plicant, acuminatis pene= trando spiculis; sic nimia corrosione et separatione con tinuii destruit et consu= mit, et ad cineres mate= riam combustibilem re= digit, maiori vel minori temporis spatio, secundum resistentiam et compactionem materie. Sed in magna ma terie parte existit quin com= burat; nam Ignis primige= nius per viscera terre partim dispersus in om= nibus servatur mixtis; va= ria quantitate, que si pro portionata est et idonee mate rie adheret in illa remanet

et visibiliter, et oculte, at irrequietus illam consumere contendens, citius, aut sero tepirus separat, et disoluit, ut ipse evolet; et tunc non corrumpitur, nec perit substantia ignis, sed remanet dispersa alio subiecto motu, negata sensibus, vel defectu quantitatis particularum ignis, vel deficiente illo peculiari motu necessario ad lumen, vel calorem, ~~que sunt illius~~ praecipuas qualitates; per quas subjicitur sensibus: ~~nam tunc motu quali rectice, particule ignis in debita quantitate asociate agitantur, et procedunt quaquaversum~~, sed plus directe. +

Corpus istud ignis seu lucis non compactum, solidum, et renitens ut terra est; non densum, et liquidum ut aqua, non ita expansum et rarum ut aer; sed longe rarius, vi motus celerrimi partium ipsius, que per

contiguitatem aspectabile et velut fluidum, aliquan do corpus efficiunt, ideo facile disgregabile in particulas, conservantes tamen integritatem speciei. Minima parti=cula ignis adhuc conti=net revictionem parti culæ etheris, aquæ, et terræ triplo minoris: intellige tamen particulas terræ, et aquæ longe minores, quam quæ terram, et aquam nostratem con=flant; nam particulas componentes ignem separare, non est datum naturæ, sed creatori, qui illas revincxit, et copulavit, quando dixit fiat lux; aliquin posset destrui ele=mentum.

Per hæc intelliges nunquam ignem corrumpi, sed varios suscipe=re motus, ad operationes varias

Aliquando lucet, et Urit, ut in flam
ma, in pruinis, in metallo can
denti, in Sole, collectis radijs; hoc
provenit, ex tali inversione par
ticularum ethereis verberi ocu
los, et taliter texitur ignis, et
expanditur tali agitatione in
acuminatis particulis, ut in
aere lumen imprimi possit,
toto repleto spatio ad quod illa
particularis textura et directio
corpusculorum ignis pervenit,
Continuata propagatione ef=
fluviorum, ubi sequentes par
ticulę ~~ita~~ impellunt precedén
tes, quantum vis et conti=
nuatus motus durat cor
poris, quod supponimus fontem
lucis. ~~Si in illo spatio ad quod~~
~~iste particulę ita ordinatę ex~~
~~tenduntur dantur oculi. fit~~
~~Visio, et Cognoscitur effectus lu~~
~~cis quem vocamus lumen,~~
~~si non dantur oculi idem~~
~~lumen persistit, illo durante~~
~~motu, et extensione, plus enim~~
extenditur magis in textura, et motu

lucendi, quam urendi, nam ad certam distantiam flamma lucet, et non urit, nec calorem emmittit; vel quia magis receditur à fonte lucis, et minor est activitas, quia minor motus, vel minor copia radiorum seu corpusculorum eminus impellitur, ita ut contingere non possit violentus motus ustionis; nam leviores entitates sunt, et mobiliores illæ quæ splendorem causant, inde maiorem velocitatem, et pernicitatem acquirunt ideo maius percurrunt spatium quam illæ entitates acutissimæ, quæ parva textura, sed magna violentia penetrant, et dissoluunt; et ~~ad~~ urunt +non e longinquo, quia ponderosiores sunt, et alterius figuræ, pura piramidalis, et activitas illarum brevioris sphæræ est; etiam quia nexus,

~~et Coherentia illarum par=
tium est talis, ut nequeat
multum perseverare post
ejaculatas particulas e
fonte ignis, nisi ad deter=
minatum spatium, la
xato nexu, et deperdito motu
violentissimo, et directo.~~ +

Vides radios Solis Collectos in con
cavo Vitro Comburere, plures
enim in idem punctum Con=
currunt Coacti ad motum et
Violentiam qua penetrant, et
disolvunt, per spatium propor
tionatum tali motui, et direc=
tioni; quod si magnum est,
deperdita violentia, et conjunc
tione non urunt: maxime si
resiliunt ex chalibeo speculo,
quorum reflexio per minus
spatium in operatione com
burendi perseverat, quia cum
non proveniant e fonte lumi=
nis directi + ~~per speculo angu
lor~~, + vi et violentia deperditur,
post reflexionem: hinc num

nunquam fide dedimus his
toriolis, combussisse Archimedem
hostium classem ad Syra-
cusas, igne Solis reflexo
e speculo, quod e tem
perato chalibe formave
rat; non enim per dis-
tantiam tantam, licet
stringentur radij in spe
culi concavitate, pro-
gedi poterant illo violen-
tissimo motu ad ustione
necessario; ~~directi spiri-~~
~~tus, non per magnum~~
~~intermedium inania-~~
~~tis.~~ Sic decidunt nec lon-
gè progrediuntur, quià gra-
ves sunt in fornace ferra-
ria strictura chalibis. Dum
contra radij ignis illumi-
nando longius procedunt
Ex utraque ratione habes. quod
flamma ad passus centum
exem. gra. lucet; ad decem
calefacit; ad quinque com-

immodico calore torquet;
ad duos usit: quia quomi
nus ab origine distant
violentia Caloris, concursus
corpusculorum, et efficacia
graviorum, et pungentium
ignis entitatum perturbat.
notandum quod In formatione
Corporis Lucis, licet ether non
potuit dare nisi particu
las suius figuræ, sed terra
dedit multarum figurarum,
sic aqua: inde corpus ignis
per varias figuras variarum
entitatum, et per varios mo
tus, et texturas suos diver
sificat effectus. Ex ista diffe
rentia figurarum oritur
magna diversitas motuum,
(ut alibi dictum) ~~est~~: sed præterea
Citra dubium est, motus par
ticularum ignis, de quibus
hic sermo, etiam aliunde
esse diversos, quia nimirum

quo magis recedit rux ab
origine Lucis, id est á lu-
-movente, eo minor, et remis-
sior est motus
Istam extensionem Lucis, pro-
pagationem aliqui vocant,
sed nec Lux producit Lucem,
nec ignis ignem. Ista subs-
tantia sicut non est ab
agente naturali cor-
ruptibilis, neque per se
ipsam; sic non est ge-
nerabilis, neque á subs-
tantia simili, nec pro
pagabilis. sed extenditur
secundum activitatem
originis, si libera percur-
rit, et non interponan
tur opaca, et fortiora
corpora.
Ignis aliquando lucet, et non
urit, nec calefacit, ut in
aere dici frigidissimo, in
carbunculo, in pyropi, in

65

Cicindela, in oculis felis, et in alijs pluximis nocti-fulgentibus, quæ recolit in sua physica curiosa Gaspar Schottus, nec non Cardanus, et author observationum curiosarum quæ editæ sunt parisijs anno 1519. latro istius benignæ lucis est ignis latitans, qui suo motu per poros materiæ lucentis communicat simi-lem motum igniculis dispersis in medio; ex quo fit ut ad oculum perveniat istorum corpo-rum lumen; et credibile est plures etiam particulas veri ignis emitti, motu so-lum ad lumen necessario, sed remisso, quia parum hoc luminis genus progreditur, debili textura radiorum, in

qua tota differentia spec=
bium luminosę causę
consistit. Neque hoc
tibi mirum videatur)
siumet peritus textor
multa serica fila la=
ris subtilitatis, et colo=
ris varij, rubri, viridis
nigri, albi, flavi, ceru=
lei &c; et in modo texturę,
et dispositione filamento=
rum, ex filis iisdem tibi
construet telam in fun=
do ex. gra. viridem, dico=
loribus floribus variam,
alram in fundo rubram,
floribus alterius coloris,
et figurę; et sic deinceps
per varias combinationes,
innumeras texet tibi
telas varias, non solum
visui, sed et tactui, nam
secundum dispositionem
filamentorum, mollis

erit superficiei, et tactui ce-
dens; in alia vela superfi-
ciei erit plana, et polita,
in alia hispida, et rudis,
et In Una met vela fortan
Consulto omnes istas diffe=
rentias invenies. Sic Lux
per variam texturam sua-
rum particularum, et
motuum, varios tibi prodit
effectus.

Aliquando urit et non lucet,
ut in aqua ferventissima,
liquidato ardenti metallo,
immodicè calefacto ferro,
lapide, vel alio corpore
solido, et in causticis. Ra-
tio est quia particulæ ignis
duriores, et pungentissimæ
introductæ separatim in om-
nibus et singulis poris
calefactæ materiæ non ha-
bent cohærentiam, ~~et textu~~

~~texturam~~ + ad lucendum,
sed cum natura sua
ex illis poris contendant
exire jungunt, et vul-
nerant quidquid + tangunt
~~tantum si intercedit[illegible] tan~~
~~git~~, nam e longinquo
ob suam ponderositatem
+ ~~et figuram~~ + non ha
bent vim, ut perve=
niant ad feriendum,
ideo si non ~~tanguntur~~,
non urunt. Aliquando
immissæ cum vaporibus
per breve spatium ele=
vantur, maxime in
aqua fervente: sed dissi=
pantur subito defectu
texturæ, et cohærentiæ. In=
tra activitatem sphæræ
etiam penetrant, et su=
dores excitant, ut quan
do per fumum calefactæ
aquæ, sudamus

Totum hoc consistit in differen-
tia motus particularum
substantiae ignis; sicut in
motu non solum directo ejacu-
latorum Corpusculorum; sed
singula Corpuscula Verticis
ad modum se volvunt intra
ipsam lineam percurren-
tem: unde et textura ipso-
rum, et proprius motus Vor-
ticosus lumen causat, impri-
mendo similem motum
corpusculis homogeneis in
aere inventis. Ad Calefaciendum,
vel Vrendum sufficit prom-
pta exilitas, vel impetus
particulae ignis e poris su-
minoti corporis, ut mucro
illarum ~~[illegible]~~ rem objectam
impingat, et vulneret,+ ~~abs~~
~~que ulla ejus textura~~,
~~et forsan si proxima res~~
~~objecta est~~, absque ~~ullo par~~

~~particulari motu vor-~~
~~ticoso uniuscujusque par-~~
~~ticulae~~. + Hoc clare vide-
quando ferrum ni-
mis ardens subita
immissione in aquam
frigidam immergis, ex
qua vapor elevatur sub-
lucidus constructus
ex particularum ex-
pulsarum textura
et motu, ad quem
coactae fuerunt per
frigiditatem, et intro-
ductionem aquae. Si sen-
sim ferrum infrigi-
datur vapor pellucidus
non videtur, quia nullo
agens expellendo ui cor-
puscula ignea, ea ad
texturam, et verticosum
motum coegerat. Idem
contingit in camphora sen-
sim in bene oclusa camera

evaporata; statim enim ac lumen infertur parti=
culę hac illac disperse exardes=
cunt, visibili flamma. Ratio
videtur esse, quod particulę
quę subjunctis prunis sensim
exhalarunt, motum duntaxat
rectum sursum habent; postmo=
dum vero accedente flamma, puta
candelę, communicatur illis motus
Vorticosus flammę proprius: hic vero
motus cum celerrime eas par=
ticulas circumagat quaquaver+
sus, propter illarum tenuitatem
omnis coherentia et junctura
dissolvitur, et sic flamma exa=
rescit

Sępius ignis nec lucet, nec urit, ut in si-
-lice, et in omnibus mixtis,
quia particulę lucis ita dissemi=
natę, et disgregatę sunt in po=
ris silicis, ut ~~eum~~ coire ne=
queant inter se ~~et temperen-
tur à societate~~, et adhęsione

aliorum corpusculorum
illius mixti hebetantur
particulę pungentes, et
motu ad destruendum neces=
sario prohibentur, nam
quasi compedibus ligatę,
et constrictę in composito
existunt, licet semper
aliqua irrequie labo=
rent, ~~aliquando~~ destrue=
re illud compositum
contendentes: ideo Car=
danus negauit igni præ=
rogatiuam elementi,
quia destruit, et non com=
ponit: sed fallitur quia
componit, et est magna
compositionis ratio tem=
perando humiditatem,
et consolidando, secundum
combinationem et mis=
tionem istarum parti=
cularum; atque igne
namque in compositum
alia elementa non venirent,

nam illa fovet ignis et Vi=
ta Conservat in mixto usque
ad ~~de~~terminatum tempus
secundum naturam Com
positi + ~~quantitatem, et Combi~~
~~nationem aliorum secun~~
~~dariorum elementorum~~ +.

Hoc accidit non solum in ina=
nimatis, sed animatis, in
quibus non daretur primo
dispositio ad animam; nec
postea animæ Conservatio si
defficeret ignis; eiusdem nam
que est naturæ qui in Vi
vente reperitur, et à quo
per idoneum motum Calor
Vitalis seu naturalis pro-
cedit; quod suo loco probabi
mus. Dubitas ignes existere in
mistis actu; silicem ferro per
cute, et exilient quæ latebant
scintillæ, per contiguitatem
pororum coadunatæ, et tali
modo in mutuo occursu te=

texuntur, ut evidenter
luceant, et nitratam
applicatam pellem comu=
burant: à nullo naturali
agente, nec supernatu=
rali illa producta flamma,
nec educta, ut volunt
Peripatetici; non enim
datur necessitas co=
gendi Deum (ut ita dicam)
ut in camera, et cubi=
nis accendat ignem.
Per hæc divinamus, quod lu=
men, et calor sint ig=
nis qualitates acci=
dentales, seu modificatio=
nes, nam et absque
illis verificabitur dari
ignem; nam si de essen=
tia ignis essent, neque
Deus ~~posset~~ potuisset præservare ab
igne illos tres pueros in
fornace Babilonis: nam
quod est essentiale nequit
separari à re ipsa, dum

vere essentia rei, est ipsa res
physice loquendo. Itaque quali
tates solum consistunt in
motu particularum: ideo
in predicta fornace reli-
quit igni motum, et dis-
positionem ad lucendum,
prohibito motu ad uren-
dum necessario; vel hebetan
do particulas, et illarum cus-
pides, vel tollendo motum
impetuosum directe contra
objectum, eas invertendo,
et remittendo vim, turbino
so motu, quo lucent. Sic in
rubo ardenti, demonstrato
Moysi in monte, ignis luce
bat, et rubus non combure
batur, quamquam vera fla
mma esset, ut fere omnes
PP. tenent

Triplicem esse naturam ignis di
xit Hugo de S. Victore (nescio
an bene) qui nascitur, qui

pascitur, qui depascitur.
Nascitur qui latebat in
silice, id est in contritu-
tione silicis commiscetur.
Pascitur in bitumino-
sis, et oleaginosis, nec non
sulphureis, tandem consump-
tis, ut testatur Licetus[1]

[1] de recond. antiq. lucer.

Depascitur materiam
aridam, et ad cineres re-
digit, cuspidatis particulis
terreis quas continet.

Januarius de Matta[2] non solum

[2] sup psalm. 103

assentitur in eo quod lux
sit ignis, nullumque alium
ignem dari, nisi lucem
primigeniam, sed illum
facit vegetabilem: eo quod
(ut dixit Hugo) depascatur
materiam combustibi-
lem. Sed absolute hunc philo-
sophandi modum reprobamus;
numquam namque ignis,
nec aliquid in ignem con-
vertitur. Si apparenter augea-
tur

ex scintilla, uel exigua flamma, magna supposita materiæ combustibilis quantitate, hoc accidit quia illius materiæ agitatis, apertis, et reuolutis poris exit ab illa ~~mate~~ ~~ria~~ ignis qui latebat, et conglomerans cohærentibus= que particulis impetu extractis magno directo motu vrunt, et flammam excitant, (~~quæ et fumus [illegible]~~), quousque jam consumpta materia, et omni egresso igne, euanescit in auras dispersus, et deperdita particularum cohærentia, et textura ~~[illegible]~~ sensibus non subjicitur.

Nec essentialiter pabulo eget, nam et dispersus permanet: nec primo igni, seu luci suppositum pabulum fuit; quia per se sua subsistit substantia +

et secundarium est elementum compositum non simplex; ideo nomen elementi primi non obtinet, sicut non obtinent ita nunc á nobis cognita elementa, quæ evidenter sunt corpora mixta, et elementata +

Si bene super ignem divinamus, in prædictis, corruit illa ab Aristotele et pluribus vané asserta sphæra ignis, subtus lunam collocata; quam magni nominis Astronomi non invenerunt. Orbi totius est ~~centrum et~~ sphæra ignis, seu lucis, ~~[illegible]~~ sol potius quia plus istius ignitæ et lucentis materiæ continet.

Flamma, quam perire continuó vides ~~[illegible] dicimus esse~~

est fumus ardens: id est, si resoluere velis in primas notiones, fumus permistus particulis ignis, praeditis tum motu idoneo ad lucendum, tum ad urendum. fumus iste est vapor eleuatus á materia humida, et extractus vi ignis; qui vapore subtili, taliter texitur, ut reddat lucidissima flamma; Hæc ~~[illegible]~~ suo mucrone plus urit, nam vapor recte ascendens velut vibrabiles vehit secum particulas ignis subtilissimas, et acuminatas, quæ cito suo violento motu discontinuant; et postea separatæ, ut diximus, euanescunt, deperdito ad lucendum motu; sed si multæ sunt tanti, per urendi motu conseruato, ambientem aerem calore implent; ita ut

suffocentur aliquando Ur=
uentia, ut in furno, post
extractam flammam
bene obturato in quo
efficacissimus, absque
splendore, continuatur
ignis, +solum per immo
dicum calorem explica
tur: +ad quod allurit illud
Iob, deuorabit eum
eum ignis non incen=
dus; id est non splendens
Interpretantur multi.

cap 20

+Sic exit calx viva, etiam
non sensibili calore, quia
licet deperditus sit mo=
tus ad calorem causan
dum, particulae ignis pun
gentissimae perseuerant in
poris massae calcis, non
per aquae effusionem ex=
tinctae, vel admodum tem
peratae. +

(1) 69 Indirect. L. 1.

Serkge ut asserit Rabi Moises, ignis est cum tenebris compatibilis, de quo volunt aliqui locutum fuisse Jobum loco citato, alludendo ad ignem inferorum ubi animæ torquentur.

(2) Phy. Gen.

Gerardus Bornens (2) ignem facit spiritum; loquitur procul dubio metaphorice, nam eo si simplicem esse teneat non inde sequitur esse spiritum, nam purum elementum est simplex, et materia est: nec spiritus potest sensibus subjici. Imo multi volunt quod ignis gravitet, et probant multis experimentis, falacibus tamen; numquam enim potest ponderari absque materia cum qua est adligatus: nam simplex

ignis, seu lux nequit detineri ubi obnoxia huic experimento sit. Tamen non dubitamus dari in substantia ignis materiam inertem, ~~quæ destitu-ta rueret~~, si illam de-serere ether, qui, ut diximus, non gravi-tat, licet sit corpus, et materia. nam hoc quod est ruere (et apellatur tendere deorsum per gravita-tem) provenit ab iner-tia, et stupiditate ma-teriæ passivæ motui ex se negatæ, et, ut ita dicam, ~~adversæ~~: + sed ether est ac-tiva materia, et sua vi movet, omni genere motus, ignem. sursum, deorsum, per latus, recte,

oblique, plus secalum inflamma, quia vibrantur magna violentia particulæ suppositæ materiæ, ~~quæ incedunt ignem, in qua non datur aliquis motus naturalis specificus, ascendit ut plurimum, in sinu aeris generatus~~, ob maiorem accidentalem subtilitatem ~~quod aer ipse in nostra atmosphera~~. Sed si etheris descendit lumen Solis in terram, et ipsa vibrantia ignis viscera terræ penetrat ut fœcundetur, ex quo ignis centralis conflatus est, et conservatur in terra; ex qua in thermis et calidis balneis ascendit per calorem sæpiusque immodicum explicatur.

Imo si eternus ignis paratus ad

cruciatum impiorum,
materialis est, realis, et
physicus, eiusdem naturę
ac reliquus ignis erit;
sed vividior asperior, et
voracissimus, quia ad=
ligatus est fecibus terrę,
~~et omni elementorum,~~
immunditiei, quę descen
derunt ad terrę centrum,
ut horridissimum bar=
athrum amplius de=
turparent, et omni im=
munditie, et graviolen=
tia afficerent, ut non
desit aliquod pęnę genus.

Et intra aquas dantur particulę
ignis, tantum ut asserere
franciscus serra in suis
methaoris, primum ignem
seu lucem collocatam fuisse
in medio aquarum, et in
ter illas gyrasse: sed in hoc

acr &r

[illegible]

[illegible] sensibilem

subire mutationem terrarum

globus [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Si enim ex materia globi ter

raqueo [illegible] fuit ad

[illegible] lucem [illegible]

[illegible]

[illegible] aquis [illegible]

[illegible]

[illegible] Deus aquas

ab aquis [illegible] fecit [illegible]

usque [illegible]

[illegible] elevatio

[illegible]

tum esset. Ideo quando [illegible]

[illegible] deseruit Emisphaerium

at vezinum [illegible]

pentam humilit [illegible]

in agnus, pe ordine pe [illegible]

et obscurae luc [illegible]

Hec [illegible] gesta [illegible]

a. d. [illegible]

Lib. 2.

Fiat firmamentum in medio aquarum, et diuidat aquas ab aquis
Diuinatio 2

De aquis supercoelestibus

X agitatâ

Supposita semper inrequieta luce, duplici motu*, ut diximus, uno ex ortu in occasum ut dies faceret, altero circa proprium axem, vortice ingenti: ex motibus, et agitatione flammæ activissimus resultavit 1t calor. Per illum magna pars aquarum rarefacta, uelut subtilissimus vapor, versus empyreum eleuabatur ut vides in præsenti fig.

Poterat solo imperio eleuare aquas qui creauit eas in terra confusas; sed ideo sex dierum spatium insumpsit in constructione universi, ut erudiret naturam, de factis utebatur ad facienda ignes ob hoc talis formauit naturæ, ut valeret eleuare aquas; non somniata attractione, ut vulgus Philosophorum loquitur, sed per rarefactionem: ut quotidie experimur in olla aqua

plena, supposito igne, ubi debi
aque pars abit in tenuissim
particulas, exassicre reman
si operis olla, Vi ebullitionis
gitat aqua in ampullas e
ta; non enim tantam in
ductione externe materie
nis olla capere potest, si e
luto chemico obturas dixer
tur. Idem monstrat expe
entia in atmosphera plena
poribus aqueis, vel e mar
per rarefactione extracti,
ê terra per igne intern
Sic per rarefactione secunda die e
te sunt aque Vi caloris imm
si collecte lucis, naturaliter i
inferiora agentis, radiosq. deo
emmittentis efficacissimos, d
ex Empireo terra Versus ether spi
batur activissimus, qui secum
cis radios in terra dirigeba
lucis quippe uehiculu ether e
Ideo omnino in globu terraq
agebant, ut ex ejus rudi ma
cuncta emergerent; et pisc
ad omnia instrumentu erat ig
Oportebat aliquantulu exoner

terra ab ingenti aquarum mole
oppressam: ideo post constructio
ne lucis prima operatio fuit
elevare per igne aquas
Enxo ut hęc omnia melius faceret,
et sensim occuparet locum
sibi á Deo destinatum, superficiei
aquarum gyrando inhęrebat,
maiori velocitate ac nunc
sol gyrat, quia maiorem des
cribebat circulum termino ho
rarum quatuor et viginti. Ne da=
retur magnum vacuum, spatium
ab aqua elevata desertum lux
descendendo occupabat. Sic per
illum ingentissimum ignem, duplex
rarefactio contingebat sursum,
et deorsum: elevatę quippe aquę
velut igne supposito magis rare
fiebant; inde elevabantur ma
gis versus empyreum, iuvamine
ętheris, et vehementissimi ignis
ut vides in presenti fig. ubi globus
A.B.C. est terra aquis circundata,
D.E. est globus lucis gyrantis, et ele
vantis aquas iam subtilissimas nota
tas. F. G. H. I. quę subtiliores sunt
versus empyreum K. L. M.

sic Deus docebat naturam formare
bes, subtilissimos rarefaciendo
pores; non quod illa aqua in
bes esset conuersa, ejusdem spec
uel figuræ, ut præsentes nubes
nobis cognitæ; quod male asse
Becherus; sed instar ueli subti
simi, et pellucidi, portione lu
immixta: lux enim, et si de
debat ad destinatum Locum,
finia externa empyrei, seu ejus
superficiem concauam numquam de
xuit; remansit namq. inter aquas
supercœlestes, quanta opus fuit, non
solum ut luminosæ semper essent,
ut modico calore, rarefactione con
servata densitatem non admitte
Verè ætheris particulis comparatæ
atquè crassiores particulæ aquæ
ac proinde ex legibus hydrostati
videtur quod sustineri ab æth
non possent; tamen per ipsas
turæ vires aqua in minutissim
entitatulas dispersa ætheris in
lucro suspendebatur. Experien
demonstrat quod grauia si
minutissimas particulas den
niam

levitant apparenter super corpora leviora. Ferrum ponderosius est aqua; tamen tenuissima scobes ferrea, ~~lignea~~, vel marmorea, si leviter super aquam spargatur non mergitur; quod et accidit in aere respectu particularum quas materia crassior solvit attritione, comminutione, vel motu. Raro inde oritur ~~est~~, quod partes aquæ subtiliores dispersæ, et elevatæ sustentari per ipsas leges hydrostaticas poterant involucro ætheris, qui cum non posset in singulas partes magnam vim exercere, propterea quod particulæ illæ minimæ, et teretes essent atque ideo incumbente vi ætheris circumvolverentur; ac propterea pari fere vi, ad latera, et ex imo sursum urgerentur, non erat cur descenderent. Adde quod omne liquidum aliquam partium cohærentiam semper retinent; et nihil prohibet illam in æthere concipere talem, ut pondere particularum aquæ vinci non posset; etiam si proprium illis pondus, et innatum attribuas

quod alibi oppugnabitur
nec esset difficile pondus elidere ui
motus v. g. verticosi in æthere
ut contingit in motu tum recto
tum verticoso aquæ ad aliquod spa-
tium sustinentis corpora etiam
graviora; nam non est facienda
comparatio tantum absolute inter
naturalem agilitatem ætheris, et
aquæ inertiam, sed inter parti-
culas dispersas aquæ, et resisten-
tiam ætheris, etiam ab ascenden-
tibus alijs particulis aquæ, et
ignis agitati. quoniam non eo-
quo impetu semper particulæ
aquæ elevabantur, pro ut ra-
refactæ, et velut vibratæ ab in-
terno igne. Vortices ætheris
tunc velut in commixtionem
hebant elevatas aquas, quæ
conservabantur quousque tota
operatio divisionis aquarum
perageretur
Ars spagyrica docet etiam per
mixtionem sursum conservari
et levitate gravia super
ut dicunt, sic corpuscula
lis intra aquam communem

mercurij super aquas fertem, seu spiritus nitri, quod fit per comixtione substantiarum, et proprie tatum communicatione, necnon mediante particularum motu, et nexu. Ari inuolucris ita æther attenuavit defecavit, et velut in crustavit particulas aqueas, ut illud quasi velum compositum ex humore simul, æthere, et igne effectum esset, et non rueret cum æthere.

Hec illa aqua consideranda ut ista á nobis cognita, quæ feculenta est, densa, et grauissima, sed, ut diximus, velut purissimum distensum velum, seu fumus absq. impuritate.

Dices quod aqua ob globosa figuram non potest sic comprimi, et distendi in suis partibus, ut alterius figuræ corpus, nec minimum aquæ deperdere figuram poterat naturalem; nostrum enim est assertum non posse naturaliter dari minimum physicum quin seruetur integritas speciei. Hoc totum verum est, tamen ob suam naturale mollitiem, et flexibilitatem

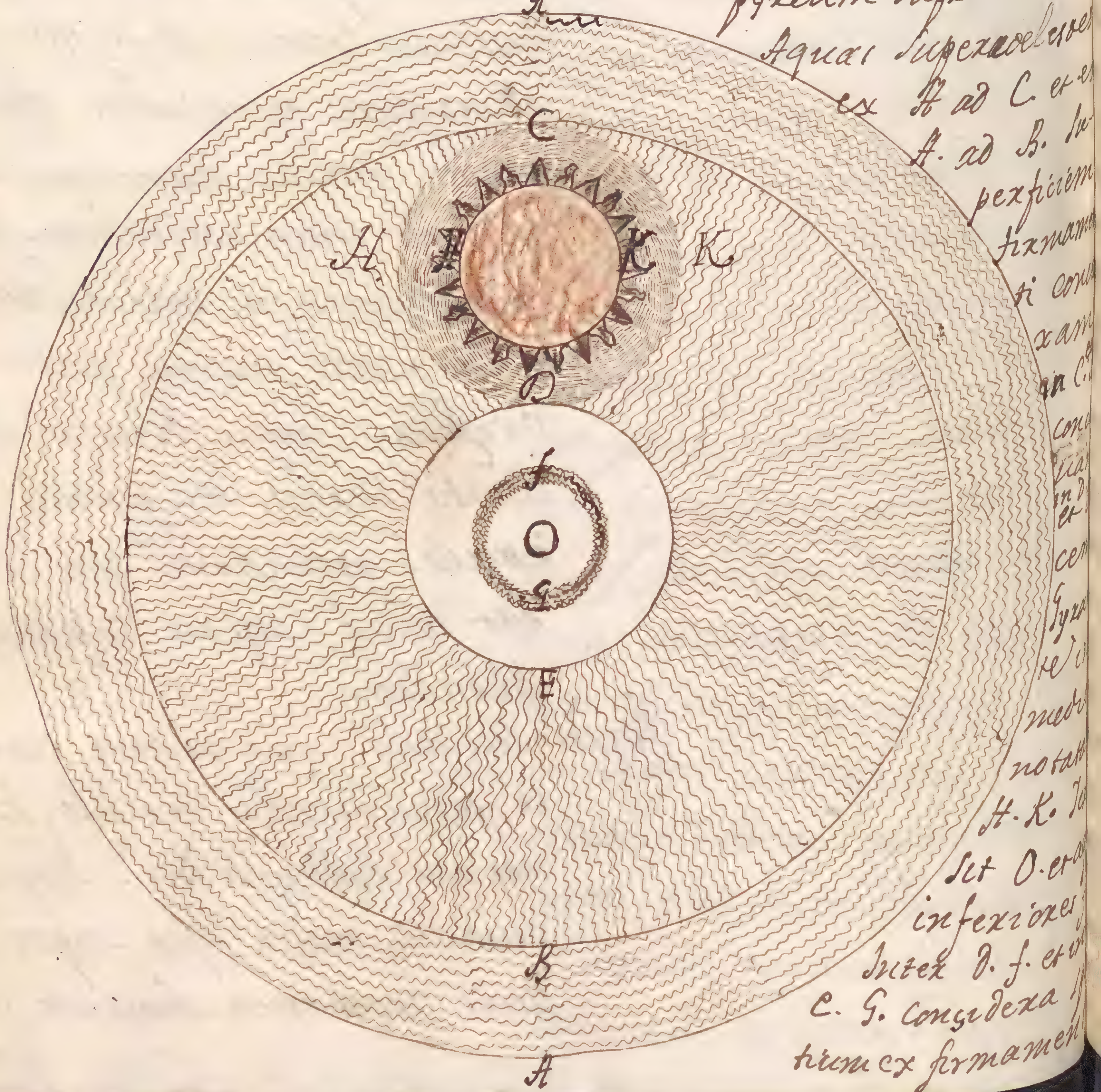
partium parum se tangentium
et ob nimiam humiditatem facta
aqua in minima physica di-
ditur, et terminatur termi-
no; inde involucris etheris, com-
mistioni non resistebat; imo
ipsos Vortices etheris, et involu-
ad empyreum usq. ascendebat, pe-
-dendo spatium à Luce dividen-
aquas derelictum.
Lux ista sensim terræ approxim-
bat, ut illum met describeret cir-
culum ac nunc Sol, loco illo oc-
cupato, ne dependeretur men-
sura diei; inde linea descripta
aliquantulum in spiralem recu-
quebat; necesse enim erat, ut
per spatium istius secundæ di-
Lux constructo firmamento
illius punctum medium seu cen-
trum occuparet. Sic restring-
bat circulum, quousq. pe-
to modo rarefactis aquis
dimidia illarum quantitas e-
vata fuit, et sic divisæ sunt a
ab aquis, magno intercedente
intervallo, seu expanso, in quo

lux girabat in terminis illis Constituta, in quibus firmamenti medium fuerit, respectu altitudinis, et distantiæ ex superficie convexa ad concavam firmamenti quod eodem tempore constuebatur alia aquæ minus vehementi rarefactione.

Inqueres quare corpus lucis descendebat? Respondeo, motum ipsius Vorticosum traxisse ad se instar atmosphæræ particulas æthereogeneas, quibus directionem, et motum lucis communicabat. Hinc corpus lucis in maiorem excrescens molem maiore ferebatur vi gravitatis, cujus directio erat deorsum versus, ac proinde juxta eandem proportionem qua crescebat moles corporis cogebatur descendere.

Inqueres secundò qua ratione imminuto percurrendo Circulo, breviores non subsequuti dies? Respondeo quia vis major qua corpus illud lucis urgebatur deorsum, elidebat

proportionaliter vim majorem
qua ferebatur in gyrum; eam
demq. pariter, ex parte eam
elidebat major copia mater
fere inertis qua instar arm
sphere cingebatur: ideo lux
sumpta proportione heris die
in circulo minori, gyrabat
velox minus. Pergnarrata m
tat presens fig. Ubi considera em
pyreum supra A. A.
Aquas superadeleve
ex A ad C. et e
A. ad B. su
perficiem
firmam
ti con
xam
in C.
con
tian
in D
et
cem
Gyra
re in
medi
notan
H. K. Te
Sit O. era
inferiores
Inter D. f. et
C. G. considera
trum ex firmamen

ad terram, et clare nostrum pater
Systema
Hac ratione diuinamus per continuum
molis incrementum et proportiona-
tum descensum deorsum, pariterq. pro-
portionatum decrementum celerita-
tis deuenisse lunam die secundo
1. ad Locum in quo nunc Sol
gyrat in medio firmamenti
Istud firmamentum uocauit Deus
2 Coelum, compositum ex quo eleuata
fuit dimidia pars aquarum,
ut per illud continerentur aquæ;
ut uides in precedenti fig. Dici-
tur aquas diuidere, quia diui-
dens apellatur id quod mediat
inter partes diuisas; ratio nam-
que medij diuidentis maxime
conuenit illi quod immediatus
est rebus diuisis. Nomen fir-
mamenti à firmando aquas
sortitum est: Coelum à Celando
illas nuncupatur. nec magno
incumbunt pondere, raræ namq.
sunt, et non ut inferiores densæ,
feculentæ, et salsæ subtilioribus de-
perditis corpusculis

In medio praedicti spatij seu firmamen
gyrando permanebat ignis,
undiq. novam rarefactionem exer
ret in aqua, ex qua corpus a
ris extendebatur, per quem i
aliud secundarium elementu
terra primigenia deveniret
et eodem tempore ex aquis
rius rarefactis et elevatis, aliqu
/1 immixta portione terrae firm
mentum construebatur; quo pe
/2 fecto, et jam expanso aere
cessavit aquarum elevatio
+ /3. super firmamentum dimidia
aquarum parte remanente.
Et istas aquas supercoelestes no
cupamus, ideo ait Moyses
<u>et fecit Deus firmamentum d</u>
<u>visitq. aquas quae erant su</u>
<u>firmamento, ab aquis quae</u>
<u>erant super firmamentum.</u>
Duo hic denotantur expresse
Moyse, prius elevatas aqua
qua firmamentum constru
tum, nam ait quae erant s
per firmamentum: et per
fuisse partitionem aquarum

X Duo hic Moyses insinuare videtur ex ipso narrandi modo. Primo quidem aquas antea esse elevatas, quam firmamentum construeretur: secundam aquarum divisionem fuisse per partes aequales, vel fere aequales; utitur enim ait enim facto firmamento divisas esse aquas quae erant supra, ab iis quae infra firmamentum: ubi vox illa <u>erant</u> videtur supponere aquas (praeexistentes)

praexistentes in loco superiore
[illegible]li, in quo postea Firmamentum
factum est. Secundò videtur innu-
[illegible]ro divisionem aquarum fuisse per
partes æquales, vel ferè æquales.
[illegible] ex eo colligimus, quod absolutè
[illegible]ysteriis usus est eâ voce divisit,
[illegible] nudè sumpta juxta sensum
maximè obvium sonat partitio-
nem in duas medietates. Quod si
Moyses voluisset significare dumtaxat
secretionem quamcumque aquarum
supercœlestium, magis propriè usus
fuisset ut videtur hac ipsâ voce
secrevit, separavit, vel simili ali-
quâ. Intelligimus planè hanc
[illegible] non admodum validam conje-
cturam, ac proindè hanc præ cæ-
[illegible] divinationem vocamus. Quam
[illegible] aliis firmare libeat conjecturis,
[illegible]proferre licet tritum illud: omnia
a Deo facta in pondere, et mensurâ,
[illegible] Job. c. 28. v. 25. de aquis peculiari-
[illegible] dictum videtur: aquas appendit in ~~aquas exæquabit~~
mensurâ: ubi Symmacus legit: ~~aquas~~
exæquabit mensurâ. Textum hunc de
aquis supercœlestibus intelligunt Inter-
pretes, et litteralis explicatio ferre
videtur, ut æqua sit cœlestium et
[illegible]rum aquarum mensura.
[illegible]od etiam referri posse videtur
[illegible] Isaiæ: qui mensus est pugillo
[illegible], quasi ut illas ex æquo divideret.

Inde divinamus tanta quantitate
aquarum abcendisse super firmamen-
tum, quanta remansit ~~te~~ incol-
~~[illegible]~~ terram; post sumptam
ex tota aqua portione necessari-
am ad constructionem firma-
menti, et reponenda materia
ex qua conflanda sydera; nec
non expandendum aerem. Ita
perfectè ad pondus, et mensu-
ram Deus cuncta fecit; ideo
Job aquas appendit in mensu-
ra Symacus legit aquas
exæquabit mensura. De su-
percœlestibus hoc Interpetres ac-
cipiunt. Si divisio aquarum
á Moyse asserta æqua partitio-
ne non significaret, non dice-
ret divisit, sed separavit; nam
divisio stricto modo sumpta par-
titio in duas medietates æquales est
et sic intelligendus Isaias, dicens
qui mensus est pugillo aquas
Dices posse intelligi strictè divisione
per partes etiam inæquales, sed jux-
ta proportione capacitatis termi
norum, quibus circumscribitur
res divisa

cum aere per hujusmodi pro
rione longe major sit capaci
spatij continentis aquas super
leres, quas continentis sublu
res, fieri posset [illegible] quia divisio,
amsi partes essent longe inæqua
les. Respondemus majore spat
amplitudine ~~juxta collocation~~
~~corporu naturaliu~~ (~~quod pen~~
~~det ab explicatione gravitat~~
~~inferre quod corpora superio~~
~~longe rariora sint, atq. ad~~
~~majus occupent spatiu, licet~~
~~ejusde sint physicę quantita~~

| postulare corpora superiora utpote rariora, quam inferiora quę magis sunt compacta, licet utraque sint ejusdem physicę quantitatis. Propterea ex allata proportione |[t] nihil evincitur. Hoc clarius constabit, ubi de gravitate |[t]

Multi de quantitate aquaru su
cœlestiu scripserunt. Qui tam
ab illis X ~~emanatu~~ Universa
diluvium, opinantur majo
fuisse quantitate aquaru
percœlestium quas inferioru
Inde Paulus Casati Soc. Jesu
geniose inquisivit, quanta op
erat aqua, ut inundaret
Terram ad eam altitudinem, qu
Nos alia credimus diluvij cau
et adhuc super firmamentu
perstitere aquas secunda die
positas. ~~ex extima illius~~ supe

X potissimum esse conflatum

Insert. de aqua.

X traditur in scripturis.

200, 67

Firmamentum autem ~~et~~ inferiori
qui superficie concava respicit
lunam admodum illi proximam,
ut putamus, superiori verò con-
vexâ sustinet aquas supercælestes,
quas perperam omnino negant,
qui Firmamentum ad empyreum
usque protendunt. Videtur hoc
repugnare apertè litteræ Moysis,
et opinioni SS. PP., ex quibus
facilè proferre possem disertè me-
cum sentientes.

superficie ad empyreu: nã firma
mentu est limes aquaru de
super, et terminatur deorsum
ubi Deus erat collocaturus lunã,
Contra asserentes firmamentu
distendi ad empyreu, aquis su-
percœlestibus negatis, quod est con
tra litteram Moysis, et opinionem
SS. PP., directè contra D. Bonauen
tura, Hieronymu, Iustinum,
Basilium, Chrysostomum, Epi
phanium, Cyrillu Hierosoly
mitanu, Hilariu, Ambrosium,
et Hipolytum. Sic etiam Corne
lius, Lyranus, Cajetanus, Ca
therinus, qui sentiunt ad mo
du chrystalli concretas illas
aquas esse, sed veras, et natura
les. Hanc solidissimã concre
tione negamus utpote contra-
ria fini propter quẽ illic repo
sitas divinabimus

Insulsè ridet Caluinus, scribens in
Genesim, istaru existentiam
aquaru, et ab omnibus veræ fi-
dei professoribus impugnatur,
non solu quia clara et plana est
littera textus Genesis, sed et per
alios S. Scrip. | clarè probatur

| locis huidem

Ps. 103. 3.

David dixit qui tegis aquis sup-
periora ejus: sic legit Chrysologus
cum Cassiodoro, ut clare intelli-
gatur de aquis supercoelestibus, de
praesenti. Irenaeus legit in prae-
terito, qui texit. alludens ad opus
praeteritum diei secundae. Sorinus,
Antenus, et Januarius de Mont.
hoc accipiunt de aquis superc[oe]-
lestibus expresse: alij legunt, qui
contignat, vel contabulat; alij
qui facit velut contignatio-
ne coenaculi sui aquas. A[...]
ximi vertunt qui ponit tra-
bes coenaculorum suorum in aq[uis]
Chaldea, qui operit aquis
uelut contignatione trabium
habitacula sua. In translatio-
ne Hebiensi legitur, qui struit
ueluti contignatione trabium [...]
aquis. Vide aquas per tot d[is]-
tinctas versiones in superi[ori]-
bus coeli.

x similesque

Severius non veraix ~~ad modu~~ [...]
rum has credit aquas: sic Val[...]
qui eas non vult elementa[...]
sed alterius naturae, quas n[on]
agnoscimus; major uel minor ra[...]

Ecclesiast. 43. 22 non mutat speciem. Siracides
dixit, In verbo ejus steterunt
aquæ sicut congeries. Tigurina
jussu ejus unda existit sicut
acervus, et aquæ ad verbum oris
eius se recipiunt. Multi hoc
intelligunt de aquis maris
rubri in transitu Hebræorum,
sed Cornelius, Rabanus, et Pal-
latius fundantur in versio-
ne Tigurina, ut hoc accipiant
de aquis supercœlestibus
Martinus del Rio, in suo Thesauro sa-
pientiæ sacro, pro realitate ista-
rum aquarum sexdecim citat SS. PP.
et vere dari velut de fide credit.
Tandem in Universali quinta
Synodo, Constantinopolitana se-
cunda, Pontifice Agapeto, et Justi-
niano Imperatore circiter an.
Dni. 540 inter absurda Origenis
dogmata improbatur, cœlum, solem,
lunam, stellas, et aquas supercœles-
tes, animatas, et rationales quas-
dam virtutes esse, ut ait Nicephorus
Si quis dicit cœlum, solem, lunam,
stellas, et aquas quæ super cœlos
sunt, animatas quasdam esse, et

et rationales Virtutes, anathe
sit. Hinc infertur tempore
Origenis commune fuisse opi
nionem asserensem aquas superc
lestes, eandemq. opinionem tenu
isse PP. in hoc concilio congregatos
secus rem valde dubiam non
conjunxissent cum certissimis
utpote sole, luna, stellis; sed a
ratione canonem pronunciassen
Id circo, tamen non dicimus
id esse de fide, quatenus
citatus canon intelligi pote
disjunctive, scilicet, vel nulla
esse aquas supercaelestes, vel
non esse animatas.

firmamentum in medio
aquarum.

Dicinatio Secunda

De Utilitate aquarum
supercaelestium

Et si temerarium est scrutari opera
Dei; ad majorem ejus laudem
conati sunt plurimi sub proba
bilitate dissererende fine, propter quem
super firmamentum posuerit aquas

Procopius, Theodoretus, et Beda alle-
runt [ne astra ut pote ignita
Coelum ex aquis conglaciatum
dissolverent; et ad temperandum
calorem, ex illorum motu resultantem]
Sed ~~meo videri~~, ipsa substantia
Coeli ex aquis facti sufficit
ad resistendum ardori sy derum;
maxime [quasi conglaciata su-
perficie convexa firmamenti
qua supposita, non poterant aquae
extra firmamentum calori sy
derum modum imponere; quod, et
considerata ~~tā~~ magna inter So
lem et aquas supercoelestes distan
tia improbabilius videtur; prae-
cipue in sistemate Pholomaico
soliditatis Coelorum, et eorum divi-
sione]

Ut ego quidem censeo

Dissert. 7 de aquis.

Paulus Casati hic habet. Ex chemicarum
" affectionum analogia, ut vapor de-
" orsum retundatur existimant
" illas aquas collocatas plurimi,
" et ut sy derum expirationes deor-
" sum reflectantur in terram; eo modo
" quo in alambici operculo aqua
" frigida, seu glacies imponitur

ut vapor deorsum retrudatur;
sed hoc est contra ordinem, et dis-
positionem astrorum, quæ per pro-
priam opacitatem lucem reflectentes
et calore, lumen, et spiramina
deorsum demittunt terram versus.
Neq. si sol omni opacitate ca-
reret, poterat usq. ad aquas
supercoelestes calorem, et spiramina
ejaculare, tanto interposito
spatio, nam secundum omnes
Astronomos calor solis ad coelum
quod stellatum vocant non per-
tingit; minus ad aquas su-
percoelestes, per longa interval-
la a superioribus stellis
distitas.
Oleaster, Gabriel Alvarez, et alij
tenent, collocatas á Deo, ut
præpararet universale dilu-
vium, et jam in terram demissas.
Contra ultimum, neg.
actualem illarum existentiam
multa diximus, et Synodum Con-
stantinopolitanam citavimus; ex
quo patet aquas diluvij non ex
supercoelestibus procedere, ita ut
jam consumptæ sint. Poterant
adhuc remanere, licet pars ea-
rum inundasset Mundum: sed non

l.

comma

Sed non pauci sunt, qui aliunde aquas diluvij extrahunt: ta=
men si non descenderunt om=
nes, adhuc dubium restat, ad quid
servias Deus desuper remanentes. 2
Cornelius opinatur, positas ad orna=
tum Universi; tum ut manu ex
hac cælorum creationis index
extaret, quas supra se Celi
semper inuenerentur. Sed hæc cu
ratio congruentiæ, nullius valo
ris in physicis.
Alij volunt locatas ad voluptatem
Beatorum, quasi pars em
pyrei essent, allusioneq. tra
hunt ex illo Ioannis, dedu-
cet eos ad vitæ fontes aquarum
Apoc. 7. 17. et ad illud, ostendit mihi
22. 1. flumen aquæ vivæ splendidum
tamquam chrystallum. Ista est
improbabilis ingeniositas, certos
namq. habuit terminos in crea
tione empyreum, semper immutabi=
les, et ejusdem figuræ. In illo plenitudi
ne voluptatis beati gaudent, et
empyreum per propriam materiale
constructione omnes possibiles in
natura delitias, puriori et excellen=
tiori modo continet. Lege Gabriele
In empyreo- de enao.

Alij opinantur, Inservire sphæri empyrei ad transmutationem, ut nostræ aquæ aeri inserviunt. Nos qui negamus elementorum secundariorum transmutationem, X non possumus admittere transmutationem in æthere, qui est vere primarium elementum activum; nam aquæ (etiam supercœlestes) non sunt ejusdem naturæ cum æthere.

X multi minij

D. Aug. ait, Saturnum per aquas supercœlestes infrigidari: refr... si itaq. ut astra frigidiori... essent naturæ. Non capimus cur Saturnum, et non Uranum ... ret illis stellas infrigident... ...ium si in Astronomia certum sit, frigidiora esse sydera, q... inferiora, ut patet in luna: ... frigiditas non à remotissimo aquarum istarum refrigerio pro... cedit.

1.

Iustinus ait, positas propter lo... præsentis authoritatem. ... ... est ratio congruentis, ... convenimus in eo quod aqu... tius sit firmamentum super... aquarum mole cinctum

Severinus scripsit, premere cœli terg... aquas deorsum, ne venti huc illuc ... terr...

Male firmaverat firmamentum
Deus, si data esset ventis fa-
cultas cælos movendi; ita sta-
biles, et firmos, ut dixerit Iob
esse quasi ære fusos. David di-
31. 8. xit Verbo Domini Cœli firma-
ti sunt. Salomon, quando
æthera firmabat; quod pro
isto Cœlo sumitur. Dices firma-
sse illud Deum aquis. Sed aquæ
ante firmamentum elevatæ
fuerunt, nec quidquam premebant,
imo instar veli subtilissimi con
X diximus textæ levitabant cum æthere ut X
~~demonstravimus~~. firmamentum
firmat aquas, (si forsan pondere ma
teriæ inertis gravitant), non
aquæ firmamentum; tali arte ab
Opifice summo constructum, ut
licet corruptibile sit non dissolubi
le ex integro in præsenti naturæ
statu: nec superficies extima
firmamenti quasi chrystallum com
pacta moveri potest. non solum
á Ventis, qui ad illam pusillissimam
regionem, sed neq. ab Angelis; hoc
enim est reservatum Creatori; ideo
ut ostenderet omnipotentiam suam
in Aggéo dixit ego movebo cœlum: in
Ioele movebuntur Cœli

Salazar & contra sentit interpositas aquas ne primum mobile sua rapiditate moveret empyreum: haec sententia majori improbabilitate laborat, etiam si istud primum mobile concederetur: magna quippe intercedit distantia inter empyreum et firmamentum; sed dato contiguitate, materia minus nobilis, ut est Coeli facti, non potest agere contra nobiliorem Coeli creati: et male firmata

1° foret 2° sedes Beatorum mutationi, et violentiis obnoxia

~~Alcius majori moderamine fatetur~~

Modestius fatetur Delrio se nescire fine, quo ibi positae × propter sint aquae. Idem nos sentimus, sed sub probabilitate aliquid divinabimus.

Supponimus concretionem aquarum, ex quibus fieret firmamentum, non esse solidam (ut probabimus) sed ad modum mollis chrystalli, per ignem in fornace liquidati, vel non indurati adhuc; ita ut ex concretione fluiditas non deperdatur, quamquam in superficie convexâ aquis supercoelestibus vicina minorem fluiditatem admittamus

non tamen parte solida, aut dura admittimus; imo superficies convexa, et si concretior concava, plena pori est, per quos permeat æther empyrei ad terram; et aquæ supercoelestes penetrare rarefactæ possunt virtute ætheris; unde et subtilissimus aer, qui in firmamento continetur ad aquas superiores permeat. ergo in superficie convexâ considerandi sunt meatus, pori, et velut spongiosa structura, ut detur communicatio inter aquas supercoelestes et coelum: quod cum sit generabile, et corruptibile; ~~de materia corrupta ad novam generatione non transit, ut num qua deesset coelo, et ejus machinis ad sua munera, et officium explendum~~, posuit Deus velut matricem, fonte, et materia in aquis supercoelestibus, ut numqua deficeret necessariu elementum ad novas generationes, et corruptiones tolerandas. in quibus aliquid e corporibus illis deperditur ut suplemento indigeant: evidens enim est, quod quidquid generatur

corrumpitur; et quidquid ex ele-
mentis constructum, generatum
suo modo est: scilicet elementa
naturaliter opposita, cum ne-
queant à pugna desistere,
corruptiones causant, quæ repa-
rantur aliâ materiâ secundum
corporum dispositionem. Hoc clarius
explicabimus, cum de corruptio-
ne, et generatione Coelorum
agemus: nunc sufficit aquas
supercoelestes inservire velut
matrices, et repositum elemen-
torum ad subministrandum gene-
rationibus Coelorum materiam,
qui cum ex aquâ facti sint, ex
aqua reparantur. Hæc de fine.
etiam divinamus magnam ignis par-
tem aquas supercoelestes continere,
sed tali motu et lumine non
careant, nam tales conglomeratio-
nes, motum, et figuram particu-
læ servant, ut aquæ fulgen-
tissimæ probabiliter sint
Ex illis et igne alios format globos
solares, et lunares Kircher in
suo itinere extatico, usq. ad empy-
reum supra firmamentum: in

X qui ad Cartesianum systema hac in parte accedunt.

etiā Emm.^s Ptholomeus Soc. Jesu, et alii X. Probabile est non incompositum tam vastum spatium esse; sed ~~asserere~~ alias illic dari stellas probari nequit; imò si probavimus limitatum firmamentum esse, per aquas supercoelestes, et non ad empyreum protensum, supra illud stellas, et planetas dari contra Scripturam est, nam expressè ait Moyses luminaria et stellas Deum in firmamento posuisse: unde extra firmamentum concedi nequeunt; et hæc est ratio cur firmamentum verè, et strictè apellatur Coelum.

Iudicamus tamen speciosissimum et mirandum illud luminosum spatium,
1 mille variatum 1 coloribus per reflexione lucis ex superficie concava empyrei, maxime reflectente super defoecatissimas, raras, et purissimas aquas, quæ leni quadam agitatione à proprio æthere 2
2 blandè undulant, ne corruptio
3. introducatur. Sic 3 pro pulchro tegumento inserviunt, ne mortalis oculus ad empyreum perveniat

itaq. mundi utilitati, et Majestati suę decori consuluit D.s

Et fecit Deus firmamentum. Vocavitq. D.s firmamentum Cœlum.

De firmamento

Divinatio 3.a

Post elevatas vi rarefacientis ignis aquas ad superiora: ne amplius cum inferioribus confunderentur; idem fecit D.s firmamentum, idem secundum litteram hebrea aquarum expansione; firmamentum enim Rakia hebraicè vocatum, distentionem significat à radice raka quę est expandere fluida, et concretare.

1 Opus hoc triplici modo contigit secundo die. Per gradus rarefacta aqua, quę in aëre vel rarior extitit; vel propriè loquendo rariorem aquam apellamus aërem. Quę rara minus firmamentum constitit, modo producto; et quę etiam minus rara aliquà admissa concretione firmamentum formavit, quod in transparentis

(1) Irinit. cap. 22.
(2) In Genes. cap. 1.
(3) De sex dierum crea..
(4) In Genes.
(5) In Genes. cap 4.
(6) 2 distinct 14.
(7) In Senthat die 2.a
1e

intransgressibile terminu superiorum et inferioru aquaru vocant Rupertus,[1] Eucherius,[2] Beda,[3] Hugo,[4] Magister historiæ scholasticæ,[5] Magister sententiaru,[6] Alagide. Illa quippe aqua aliquo modo concreta, et continebat superiores ne descenderent; et inferiores ne per novas, et continuas rarefactiones elevarentur: partibus namq. omnibus materiæ creatæ, mundi corporibus suu particularem, et idoneu locum destinavit Ds. quæ si desererent, mundi compages dissolveretur; locus enim ille, et non alius tali naturæ corporu convenit, ex mixtione varia, configuratione, et motu ipsius materiæ; ut jas contracta ad individuatione varia natura reru, non in alio, nisi in illo loco consistere possint

Hoc ordine qui Cœlos fecit in intellectu ut dixit David; id est in intelligentia, et sapientia, ut legunt Augs, et Hier. tale raritate respectu aliaru densiorum aquarum

135. 5

et tale densitate respectu ali[...]
rum rariorum, dedit d[s] aquis [...]
mamenti, ut naturaliter in [...]
nullo alio loco consistere pote[...]
~~rant~~, nisi sub aquis superioribu[s]
quia aliquantulum concret[ae]
magis, et inertes; et nisi super[...]
inferiores, quia defaecatiores, e[...]
quia rarissimae non erant [...]
modum aetheris, nec ascendere
nec descendere poterant ex
determinato inertiae gradu
sed in suo connaturali lo[co]
remanserunt, ad munus a [...]
Creatore destinatum subeundu[m]
qui licet per omnipotentia[m]
cuncta fecit, ut ait Isaia[s]
Ego et manus meae tetende
45. 12 runt Coelos, tamen cuncta
per sapientiam ~~facta~~ fecit et [...]
naturalem ordinem; et in hoc se[n]
Prov. 3. 19 su intelligendus Salomon qu[an]
do scripsit, Dominus stabilivit
Coelos prudentia. Syrus leg[it]
Ordinavit; ordine enim na[tu]
rae imponebat, et erudiendo n[a]
ram operabatur, certa im[...]

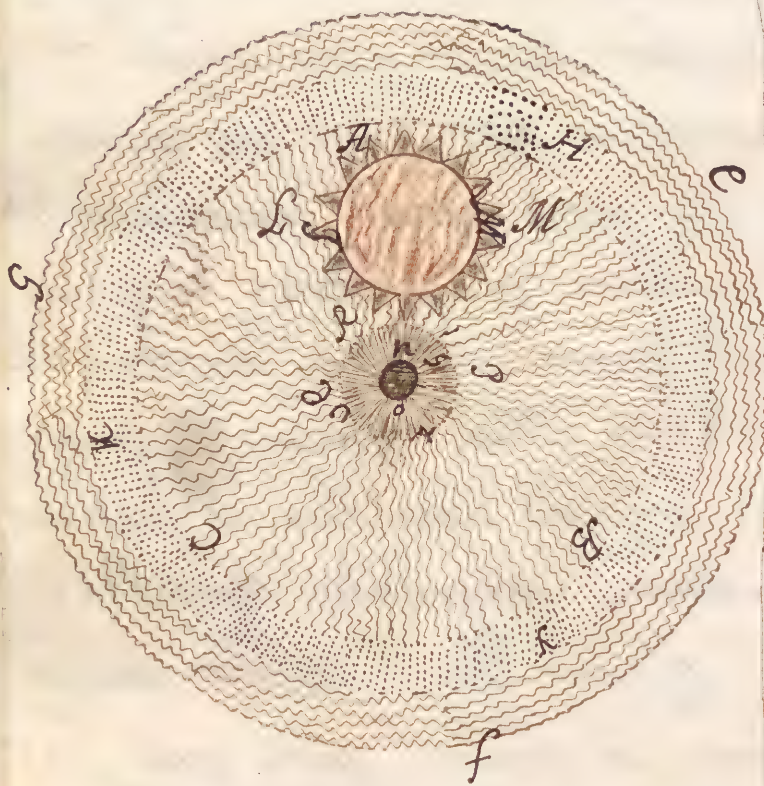
imponens lege aquis: ideo expresse Salomon adesse sapientiā quando

Prou. 8. 27

praeparabat Coelos, et certa lege vallabat abyssos; lex enim, et ordo, librandi aquas datus, erat ipsa constructio firmamenti, ut ait Rabi Levi, his verbis. Deus firmamentū ex aquis fluidis creavit, formavit, et densavit.

Proximiores sibi aquas lux mutabat in aere vehementissima rarefactione. Immediatas istis aquas elevabat suasū, quia majori intercedente distantia per minorē activitatē caloris rarefactio naturaliter minor erat. et quia jā elevata aquarū portione necessaria ad eas desuper firmandas, aquas densare ad firmamentū componendū oportebat. Sic globus ignis recessit descendens ad mediū spatij quod firmamentū appellamus; et naturaliter deficiente calore per propriā frigiditatē; aere etiam circumstante infrigidato, aquae illae supercoelestibus immediatae; alii

aliquantulum congelatæ sunt; ad mod
chrystalli, quoad diaphaneitate, et
pulchritudine; non autem quoad
liditate. Compacta q. fuit super
cies conuexa firmamenti, uelut
pumex christalinus sufficiens a
continendas superiores aquas; ta
talibus, et taliter dispositis poris
ut substantia aquarum superce
tium firmamentum permeare
possent. Aquæ supercoelestes, et si à
corpore ignis remotiores nequieru
concretione admittere, quia rario
res aquis firmamenti erant: et
ignis non tam remotus à reliqui
aquis firmamenti ut erat ab eis
extremis concretione non permitt
nisi superficiei conuexæ, ut vides in
pæs. fig. Ubi A. B. C est firmamen
tu continens raras aquas e. f.
super tegmen H I K. Lux in m
dio gyrans notatur L. M. circa
ram H. O. relicto aeri, et atmo
sphæræ terræ, spatium S. Q. R. sup
ficies concaua firmamenti non
S. T. V. non potuit concrescari;
quia lux terram versus viuidiores e

emmittebat radios; ideo remanebit
interius fluidum firmamentum
per totum; aliter S. Script., et PP.
consonum sistema non foret. S.
Lib. 1 recog. Clemens hæc audivisse à D. Petro
ait; jam vero aqua quasi gelu
concreta, et hujusmodi firmamen
to velut intercluduntur media
cæli, ac terræ spatia. Hic clare
vides concretam superficiem firma
menti medium continentem non
concretum ex aquis. Hæc quia di
xit inter cælum, et terram, hoc
intelligatur, quod sphæra firma
menti ad terram usq. extendat
tur; nam cum clare asserat textus
posuisse Deum luminaria, et stellas
in firmamento, non debet stricto
modo pro firmamento accipi
nisi quantum luminaria, et
stellæ occupant; et D. Petrus per
terram intelligit illum globum terra
queareum immediatum superficiei
concavæ firmamenti, ante congre
gationem inferiorum aquarum, et hoc
totum appellat terram juxta nos
trum propositum, nam omnia terra
cap. 4. sunt. Petrus Comestor hæc ha
bet; fecit Ds. firmamentum in

in medio aquarum: id est exterior
mundi superficies ex aquis con
gelatis ad instar crystalli
Tertullianus; cuncta desuper
crystallo consegebat id est cae
lo ex aquarum fluente materia
In hoc sensu intelligunt Rabbi
Kimchi, et Eugubinus illud Da
103. 2 vidis extendens caelum sicut
40. 22. pelle et illud Isaiae, expan
dit caelos sicut tabernacu
lum ad habitandum: quia te
cundum partem superiorem con
cretum debebat esse firmamen
tum velut concretum desuper ex
tabernaculum, ex quacumque ma
teria contextum.
Ob hanc concretione nuncupatum
est firmamentum, quod nihil
aliud significat, quam robur
et fortitudinem; per quam et Cae
daretur figura, et aquae supe
caelestes continerentur; nam
si praedicto modo non deter
naretur superficies convexa
nec caelo poterat adsignari
gura; nec determinare super
cie concava, nam si totum esse

fluidum ut aer; non haberet firmamentum alios terminos, quam terminos empyrei, et contrarium prae. cap. probavimus, et addemus aliquid amplius, cum de fig. firmamenti loquemur; et textus est secundum Salomo-

Prov. 8. 28. nem Deum firmasse æthera sursum, et librasse fontes aquarum; id est taliter expandisse, et in superficie congelasse, ut consistant, naturali inertia coadjuvata ætheris involucra. intelligit eodem modo Biblia hebrea æthera firmare, nam pro radice scachac legit densificare firmum coelum.

32. 6. Ubi habemus in Psalmis Coeli firmati sunt, Tertullianus legit confirmati. Cyprianus solidati, quod intelligitur versus super-

cap. 1. ficiem convexam. ezechiel describens animalia in firmamento ait, similitudo super capita animalium firmamenti, quasi aspectus chrystalli. Syrus pro firmamento in hoc textu legit tegmen: Arabicus Antiochenus umbraculum explicantes hanc chrystalli similitudinem esse

verius tegmen firmamenti, et convexa superficies: ideo Scri-
cides, altitudinis firmamenti
pulchritudo ejus sequrina lego
ornamentum altitudinis, pu-
ritatis firmamentum. Sanctus
nius construit genitivum
altitudinis cum nominativo
pulchritudo, quasi dicat pul-
chritudo altitudinis firmamen-
tum ejus, nam per suam concretam
altitudinem firmabatur, et pul-
chrius Caelum erat, quia velut
Chrystallus apparebat. Convexi-
us ad nostrum propositum legi-
firmamentum ipsius altitu-
dinis: ideo David opera ma-
nuum ejus annunciat firmamentum
mentum: quod vere per
totum pulchrum ex se est, sed
superficie convessa pulchrius
ad modum perpolitissimae Chrysta-
lli concreta.
Hanc superficiem non particularem
aliquod Caelum apellamus, ve-
lut mobile primum; Caeli nam-
non moventur in gyrum. Ni

30

Nec aquas supercoelestes uocamus
Coelum chrystallinum: nam multi
tudinem Coelorum non admitti
mus. Sed unum aquarum expan
sum fluidum ex superficie Conue
xa firmamenti ad orbem lunae;
Ubi post eius atmosphaera super
fcies Concaua firmamenti
definit. Sic cum plurimis Tycho
[1] Aug. psal. 103. [2] Phil. hb. Brahe, Matta[1], Cardoses[2], et ali
qui peripatetici. Empedocles Coelum
stellatum admittit solidum, reli=
quos fluidos, etiam sub systemate
Ptholomaico. Cabeus primum
et ultimum Coelum solidos facit; re
liquos fluidos: primum ut conti-
neat aquas supercoelestes; ulti=
mum ut contineat Coelos: sed illi
stant apté rarefactâ materiâ;
c. 48. ob quod dixit Dominus in Isaiâ dex-
tera mea mensa est Coelos. Je
10. 12 = 51. 15. remias prudentia sua exten
dit Coelos. Iterum in Isaia post
40. 20 quam dixit Coelos palmos ponde
48. 13. rauit, legitur ego uoco eos,
et stabunt simul

Vides quotidie innatare glaciem super facies aquæ; gelidataq. in superficie flumina, quin gelu concretus descendat, nam inuo- lucro aeris sustentantur...

Appellauitq. Deus firmamentum Coelum.

Diuinatio 4.ª

De materia Coeli; et constitutiuis

Superfluu videtur de materia Coeli differere, explicata ex aquis rarefactis firmamenti forma- tione: sed magis ejus princi- pia, seu partes constituentes dilucidabimus

Aliqui in Aristot. obsequius adsig- nant pro materia Coelorum essen- quamdam, vel quintam essen- tiam, ualide ab omnibus mo- dernis rejectam; a Dischemio præcipue, qui nullam diversam substantiam a sublunaribus agnoscit

Magna ex parte Coelum ex terra secun- da, scilicet aqua, factum es-

unde impositum firmamento nomen Cœli, hebraicé Schamaim; id est ibi aquę; non solum ex aere, ut multi volunt cum Camillo Florato, et Bruno; quamquam si extensum ex aere, apud nos etiam ex aqua extensum; imo ex terra fuiet mediate.

firmamentum immediaté ex aqua extensum factum est, ita D. Petrus,

2 ep. 3. 5.

qui loquens de Cœlo ante diluvium ait, Quia Cœli erant prius, et terra de aqua, et per aquam consistens Verbo Dei. Hęc scriptura difficilime est intelligentię, quia supponit renovatum Cœlum, sed hoc est alterius propositi; et quomodocumq. ista renovatio intelligatur Cœlum quod prius erat supponitur ex aqua constructum, sic Clarius, Catharinus, et Salmeron super epistolas Petri; Aug.s legit, Cœli erant olim

20 de Civit. D. cap. 18.

et terra de aqua, et per aquam constituta, ita Beda, et Supertus. à Lapide in hoc textu ait. Sequeri coelos formatos esse ex aqua. Idem tenent Molina, et Salianus.

Rabi Salomon factos vult ex aqua, et igne: et non errat, sed aliquid amplius addere debebat.

(1) de Cælo.
(2) teorem. 10)

Averroes,[1] Jandunus, Zimara, Za[2]
barella, Picolomineus, Saxonia, ex
quadam substantia simplici, seu
quinta essentia; hoc coincidit cu
sententia Aristotelica.[4]

(3) Denão rer. lib. 2.
(4). lib. 1 de Cælo.

Pythagoras, Telesius,[3] et Baltonus, ex igne
Plato, Serius, ex quatuor elemen
tis maxime ex terra et igne: hic
comprehendit etiam machinas quatu
ore formatas. Idem sentire videntur
tur Ptholomeus, et Kirker. Schooh
et alij. ~~ex quatuor elementis~~

Nos præcipue ex aqua compositum forma
mentum divinamus, sed mixtionem
ætheris, ignis, terræ, et aeris
omnia enim composita naturalia
ex illis resultant; sub diversa
tamen proportione, combinatione
et dispositione partium, à quibus
forma determinant. compositum
Prævaluit tamen aqua, quæ
re totam materiam dedit; m
extensa fluiditate servata, et
turali modica irrequie occupa
spatium ex limine aquarum
supercælestium ad locum hunc de
tinatum æquâ raritate per tot
(sub convexa superficie), non
deturpata canalibus, ut
huic tratado; non solidata

1²

ad immensam duxit, ut Aristo et Ptolom: non in stationes, et subalternos Caelos divisa, ut fe re Peripatetici ~~omnes~~ veteres, et Vete res Astronomi. In firmamento nec octo, nec novem, nec decem, nec Undecim, nec multi coeli sunt; Ad Unum, quod nos secun dum Caelum appellamus. Paulus qui raptus usq. ad atria empyrei

2 Corinth. 12. 2

se raptum usq. ad tertium Caelum dixit: Miror quod Basilius: non

homil 1. exaem.

unum esse Caelum ut Chrisostomus ait; non duos ut Theophilactus, sed tres ad minimum esse. Intelligunt aliqui pro Caelo aerem, et tertium faciunt ex authoritate D. Pau li: sed aer est improprie Caelum. Nos duos veros admittimus: infimum apellamus solum metaphorice Ce lum, à Celando; nam cum pluries in S. Scrip. invenisset Paulus vo lucres Celi: nolatilia quae mo ventur in Caelo, et similia; aerem pro Caelo numerando tres assig= navit. Pro nostra stant senten tia Theophilactus, Damascenus, et innumeri alij. Tandem Deus non no minat Caelum, nisi empyreum, et firmamen tum.

Ad illud formandum magna commotionem in toto corpore terræ vi ignis fieri necesse fuit; unde subtiliores leviores, et viridiores particulæ terræ cum aqua in magna quantitate ad construendum hoc secundum Coelum ascenderunt. Terra namque licet magna aquarum mole partim liberata erat; tamen adhuc nimiæ erat molis, et oportebat ex parte rarefacta ad firmamentum ascendere, ut locus esset aeri, non adhuc ex integro expanso. Rebus terraqueis immediatus superficiei concavæ firmamenti tunc erat, et per ingentem vim uniti ignis, magna adhuc rarefactio præparabatur, ut totum corpus aeris.

Gravida terra erat, molleculis seminalibus conceptis, ex quo spiritus Domini, seu æther Coeli latus super aquas: habebatque iam concepta principia ad compositum immediata sal, scilicet sulphur, et mercurium per motum ab æthere indito particulis aptioris figuræ, molis, et va...rum. Aqua introducta gluten e...

ut humidus cud sicco semina, seu principia reru componerent; sed advenientis lucis, taliter ea fovendo preparavit, ut paru dectae terrae, quin in suas vegetabiles productiones exumperet; calor enim vivificans ~~frigidis~~ ~~simis~~ mollecculis seminalibus tales impressit motus, in illa terra virginea, et per totu spongiosa (non du in saxa, et lapides durata) ut velut interna ebullitio, et fermentatio in mollecculis vigeret: quae non exiguae considerandae, nec ab humano intellectu numerabiles; nam separata, et distincta omnia semina reru producendaru in visceribus terrae continebantur. Aqua obruebat terras, et nimia humiditate tota extima superficies circumfusa erat: deerat ergo in illa superficie consistentia idonea ad productione vegetabiliu, predominante super siccitate humore. Tamen ignis internus validius agens quas aqua, nec non externus e globo lucis demmissus illarum mollecularu superficie rarefaciebant,

subtiliores, et viuidiores parti
ad construendu firmamentu
eleuabant; ita ut ex omnib
seminibus, et molleculis ad pro
ductione preparatis, eleuata ma
na pars ad Cœlu fuerit.

Hinc Sydenibus continentur omnia
prinqua semina productionu
futurarum terræ: ita ut ex sem
ne Cedri ad semen hysopi, qui
nascitur de pariete omnia
semina in Cœlo sint: atq. hæc
est pars magna terræ, quæ co
ponit sydera; selegit enim
ad Cœli constructione terram
seminale virtute preditam, et
panspermia: aliter non influ
rent sydera in sublunaria
nec sufficeret ad efficacia in
fluxus quod Cœlu esset ex qu
cumq. portione terræ compactu
nisi ex terrâ virtute plen
et ex ipsis seminibus referta
esset, ut ad productiones, et inca
menta productionu, et vegetabiliu
conservatione concurreret.

Cœlu ut experientia docet per par
cularia continua effluuia p
ticulares effectus in sublunar

causat; nam semina illa in Coelo non solum prolificam Virtutem non amiserunt, imo majorem perfectio-nem sortita sunt, ut fusius expli-cabimus cum de Sydenibus agemus. Inter particulas terræ ad compo=sitionem Coeli elevatas non exci-pimus illas quæ dispositionem proximam ad mineralia, et meta-lla habebant, et ad fossilia omnia; ex omnibus enim dispositis par-tibus, quæ immediate inserviunt terræ ad omnis generis produc-tiones coelum in magna copia participavit. Uno verbo, ~~quan=~~

quidquid ~~ta~~ virtualiter facultate natu-ræ in terrâ continebantur,

pariter ~~eadem in~~ Coelo inexistit, ut terra foecund~~aret~~et.

Etiam ex omni terrâ, et aqua præpa-rata ad productiones animalium magnam partem ad Coelum ascendisse divinamus, ut præberet materiam formandis stellis, et luminari-bus, imo et partem puriorem, nobilio-rem, et vividiorem, ut dixit Salomon

Prov. 8.27 præparare Coelos. Inde liquet refer-tum seminibus omnibus Coelum

densius tunc fuisse, quam nunc
est, materia quippe ex qua ...
tra formanda continebat: ter...
nihil in se ipso producere poter...
hoc prohibente efficaciâ pur...
simorum elementorum, subtili...
rohexis, et intolerabili vi ig...
nis, qua nec sensitiva, nec
vegetabilia ferre possent; qu...
rum humiditas exsiccaretur; et
per consequens vegetatio imp...
ssibilis erat: virtus enim acti...
na per se sola nihil produc...
re potest, defficiente subjecto
passivo idoneo.

Nec quia ex quatuor elementis fam...
mentum compositum, ut probat ...
sius, solidum fuit namq. non ...
immixtione particularum terræ ...
litur, ut vides in aqua, in a...
in flamma, quæ omnia flu...
esti magna portione terræ ...
tineant crassiore et solido...
terra elevata in particul...
purissimas, et subtilissimas ...
coelum; maximé dum plus aquæ
quam terra coelum constare ...
Unde liquiditas aquæ, cuju...

Phil. sac.

natura, per blandā inclinatione, dissoluere est, portione terræ contenta fluida fecit: et si quid deesset ad dissoluenda terram ingens vis ignis sufficeret, qui durissima metalla liquefacit: et quamquam sæpius ignis terra indurat, hoc accidit, quando tota humiditate sorbere potest; quod non valebat in firmamento, temperata actiuitate illius per insuperabile (?) dilettante aquæ humiditate

Ista Cœlorum fluiditate aliqui ex peripateticis non negant, nec eam Ptholomei ex recentioribus, qui iam super numerum Cœlorum et soliditate terrea Aristoteli vertterunt. Nec noua senten- tia est, nec Tyehoni Brahe debetur, et si plurimum ea illustrauit. Ante illum D. Aug. ex cap sexto ad decimum nihil aliud agit, nisi rigida firmamenti duritiem dissuadere: quam rident Basilius, D. Ambrosius, epiphanius, Cyrillus, eucherius, Iunilius, Beda, Ricardus Sampolitanus, Eusebius, Haymo

Curs. Phil.

Lib. 3 de Gen.

hom. 1

Cathecum. 9

Lib. 1. c 3 Com. in Gen

Chrysostomus, Scheinerus, Kirc[...]
Gaspar Schootus, et alij quos [...]
numerare longu(m), juxta illud [...]
Si: 6. ij, Coeli sicut fumus liquefien[...]
Sed hoc nihil probat. Sept. m[...]
lius ad nostru(m) propositum [...]
Coelu(m) sicut fumus firmavi[...]
id est absq. soliditate extendi[...]

Ita nec contrarij bene arguunt [...]
cu(m) verbis Eliu in Job. Tu, for[...]
tan fabricatus es Coelos, qui s[...]
lidissimi quasi aere fusi sunt.
(1) In itin extat. Respondent Kircher,[1] Iannarius
(2) In Psalm. 103 de Matta,[2] Leita,[3] et Fabri, Deu(m) post[...]
(3) In metheor: Jobo in turbine loquente(m) con[...]
tra Eliu dixisse, quis est iste in[...]
uolvens sententias sermonibus
imperitis? Sed quin recurram[...]
ad hoc velut diffugiu(m), ex ipsis ver[...]
non probatur Coeloru(m) solidi[...]
Adjectivu(m) solidissimu(m) in he[...]
non reperiour, ut notat Pine[...]
multi legunt firmissimos. [...]
brea legit; extendisti cu(m) eo [...]
fortes, sicut speculu(m) fusum [...]
Chaldea, extendisti cu(m) eo [...]
ra valida, quoru(m) aspectus [...]
cut speculu(m) fusile: Leui Ben[...]

Sicut visio fusionis; id est christalli liquidæ quando funditur: commendatq. potentiam Dei, qui regiones illas expandit, quasi solidissime ex ære fusæ essent. Imo et per Coelos, Vigurina et Regia legunt æthera. Pineda intelligit per Coelos etiam aerem, et per fusionem extensionem; unde Sept. legunt validæ sicut aspectus effusionis: nam quod nos solidos, in hebreo est violentus praevalidus fortis: unde sensus Eliu est firmissimos, quasi firmitudo æris extensi; laudat namq. potentiam Dei, qui rem tam fluxilem ut aquam, et aerem, firmissimam in suo loco et constantem fecerit. firmam intelligimus non quod sit omnino Cœlum immobile; sed in terminis à Deo præfixis continetur. Cœlum enim et si non moveatur in gyrum, movetur continuo velut mare leniter agitatum; et stellæ moventur in gyrum, coelo stabili; id est in suis terminis consistente

Sed hoc melius, quia per nullam aliam

ratione fluiditas Coeli proba[tur]
si enim liquidum non esset
per illud Sydera non penetra[rent]
sirent, vario motu circula[ri],
spirali, sursum, et deorsu[m],
ut astronomica instrumenta
monstrant: clare quippe vid[e]-
mus Venerem, et Mercurium
circa Solem versari, jam supra,
jam infra illum; imo et Martem
solaris sphere incolam admir[a]-
mur, stipatum satellitibus
Iovem, et Saturnum; tandem
in apogéo, vel perigéo circa
hoc, circa illud corpus verti
ri Planetas, quod naturali-
ter cum soliditate Coeli, e[t]
illius circulari motu non
efficeretur: Unde liquet mo[ue]-
ri astra, Coelo in adsignatis
confinibus immoto
Nec in tota Scriptura invenit-
tur textus per quem moueri
3. 16. Coelum probetur; nam illud Job
mouentur | Coeli et terra; de[nique]
2. 7. Agg. adhuc unum modicum

et ego mouebo cœlum, et terram. et postea, loquere ad Zorobabel Ducem Juda dicens ego mouebo cœlum, pariter, et terram; omnes sunt minæ per quas Deus ingratos Israelitas deterrere volens pronunciat se subuersuram naturam in eorum excidium: ostenta namq. et mira phoenomena naturaliter impossibilia promittit, aliòquin nullius roboris expressio esset.

Per hæc ipsa verba probatur cœlum non moueri; et ut hoc clarius explicet, semper adjungit cœlum et terram, in hoc centro immobilem secundum meliorem sententiam

Contrario textus afirmantes motum sydereum interpretatione non egent. Imperauit Josue non Cœlo, sed Soli; et Lunæ ne mouerentur, ut permaneret dies; Sol contra Gabaon ne mouearis et Luna contra Vallem

Jos. 10. 12. Ahialon: et ait textus steteruntq. sol, et luna. Ezechias non petijt

ab Isaia, in signum recuperan[illegible]
salutis, ut retrocederet Caelum
sed umbra solis, quae retrocessit
per lineas decem in horo-
gio Achaz. Millies in Sac. lib[ris]
legitur, Oritur sol et occid[it]
Job, qui praecepit soli, et non
oritur. Si Caelum solem defer[ret]
praeciperet Deus Caelo, et sol[i non]
ret. Schootus super hirkem[...]
alios textus adversariorum
adducit, quos pro fluiditate
Caeli interpretatur, validissime
ab illo propugnata.

Vocavit Deus firmamentum
Caelum.

Divinatio 5.ª

De figura firmamenti

Probato praeced. cap. firmamento di[vidi]
mente aquas ab aquis
Caelum unum sub diversa ratio-
ne continens, et contentu[m]
est: Continet globum terra[quaeum]
queacreum; et ab empyreo con[ti]
netur; unde sub quocunq[ue]
respectu debet esse figuratum
et proportione, et pulchritudin[e]

geometrica non prætermissa, ejus fig. debet conformari figuræ sui Continentis, nec non sui Contenti, et cum et empyreum et globus terraqueus sphærica sint, deformis foret machina mundi, si alia firmamentum, sphærica medians, figura haberet.

Joannes de Sacro Bosco triplici ratione firmamentum sphæricum probat, per similitudinem, per commoditatem, et per necessitatem.

Per similitudinem, quia mundus sensibilis debet conformari mundo archetipo, principio, et fine carenti, ut circulus.

Per commoditatem, quia inter corpora hisoperimetra sphæra est corpus maximum; Unde cum Cœlum omnia contineat, rotunditas quæ est forma capacissima, commodior fig. est. Tamen hæc ratio non convincit; poterat namq. Ds quadratum vel ovale Cœlum construere, tantum ut contineret omnia.

Per necessitatem, quia si Cœlum esset

trilaterum, quadrilaterum, ve[l]
multilaterum, sequerentur d[uo]
impossibilia; scilicet esset aliq[uis]
locus sine corpore, et corpus si[ne]
loco. Hoc probat ex elevatione
et depressione angulorum figur[ae]
cujuscumq. multilaterae, si circ[a]
centrum moveretur

fatemur nos hanc impossibilitatem
non capere; nam et in hypothe[]
si sua et aliorum de motu c[oeli]
in gyrum, si coelum esset ovale[]
lenticulare, conicum, vel cylin[]
dricum, etiam absq. ullo inconve[]
nienti posset circa suum
axem moveri; et continu[e]
partes partibus in eidem suc[ce]
dere locis, ut accidit corpor[i]
sphaerico

Major ratio est, (quod et approbat Cla[]
us) astrorum, et solis circuit[]
omnesq. stellas vulgò fixas []
à nobis distantia moveri; e[]
propinquiores polis minores
describere circulos, et maj[ores]
quae polis remotiores; quod []
fieri posset si coelum non esse[t]

rotundu: na quacumq. aliam figura haberet; quęda partes magis à nobis distarent, quędam minus, ob quod non omnes stellę in eade expolita distantia cernerentur; quod pugnat cum sensu, et experientia

Sed neq. hęc ratio absolutè probat, neq. textus communiter adducti pro motu circulari syderum na etia si Coelu quadrilateru esset, magna supposita interca pedine possent suos circulos describere stellę, ac in Coelo sphęrico; quin nos remotissimi à supe riori superficie firmamenti valeremus discernere quantu ab angulis, et lateribus qua drati Coeli distarent sydera, quę proculdubio multu à su perficie extima Coeli distant.

Ide illi etia respondere possent qui Coelu tenent admodu camerę, seu tentorij, ex his liquet circula stellaru in gyru non probari rotunditate firmamenti.

Multę tamen rationes physicę Coelu sphęricu probant. supponimus

primò, aliqua figura Superim
tra praedita esse; nec alia adh
nari potest, nisi rotunda;
solum quia alterius figurae exc
sus superfluus esset; sed cum qu
complectatur terram, ut quae
illam influat, atque fecunde
oportet ut omnia puncta q
si terraquei determinato c
spatio correspondeat, ut in
rum, seu beneficium sit toti glo
proportionatum; ideo gyran
castra per totum in circuitu.
Si quadratum firmamentum
esset, superflui evidenter fore
anguli. Nec super illud aqu
supercaelestes idoneam haberen
figuram, ut quae distarent a
empyreo, et anguli essent ve
nihilo vel inutili aethere p
ni, magna Universi deform
tate; et multi homines firm
1ª mentum planum non haberen
Per haec magis phoenomenis idonea f
ra Circuli maxime ejus
Euclide considerata natu
qui sua simplicitate, partiu
similitudine, aequalitate, iden
tate loci, fortitudine, exerci
ni

planis figuris præcellit. Unica li-
nea concludit, arcus sunt simi
liter curvi, mediu[m] est ab ex-
tremis æqualiter remotum; Un-
de et ipsius longitudine æquales
diametri quoque versus metiun-
tur; lineaq[ue] recta tantu[m] in punc-
to contingit, ut probatur ex Eu-
Lib. 3. prop 2. 16. clide. Et inter figuras regulares,
et isoperimetras, cu[m] eâ quæ plures
continet angulos major sit, circu-
lus est capacissimus, quia plures
continere angulos potest. Unde
et Plato Coelu[m] sphæricu[m] tenet; nec
alia figura est adeó probabilis,
et si rideat hanc Lactantius sen-
tententia[m], Ceteroquin communis
est, et Sac. Litt. consona
24. 8 In ecclesiast. Legitur, gyru[m] Coeli circui
vi sola: SS. PP. intelligunt rotundita
te[m] Coeli. Salomon dixit; quando
gyro vallabat abyssos; idest quan-
do rotunditate Coeli vallu[m], et le-
ge[m] ponebat aquis; ideo hebræa le-
git, In describendo ipsu[m] circulu[m]
super facie[m] abyssi. Pagninus, qu-
ando describebat circino super
facie[m] voraginis. Figurina cu[m]

constitueret globum super faciem abyssi Syrus, quando fecit circulum super faciem abyssi. Chaldæ cum gyrum circumduxit. Vatab. Abenezra, et Rabi Levi, abyssos ac piunt terram, seu globum terraq. um. Cayetanus abyssos intelli git Cœlum; sicq. vertit, quand circino sculpebat super faciem abyssi. Jansenius abyssos intel ligit aerem. Sept. legunt cum secerneret sedem suam. Aquila et iterum Symacus terrim ...

Omnes has versiones considera, e invenies, gyro firmamenti Deum diremisse Cœlum a terra aquas ab aquis, circular illis imposita lege, seu val vel per abyssum intelligas ipsa aquas, vel magnam profund tem, seu voragine; considerato celo magna intercapedine in ipsum et terram: firmavit na ... Deus distantiam Empyrei a terr rotunditate Cœli; non alio modo clariori, et faciliùs in telligibili figura, firmarem secundum nostrum modum con cipiendi

divisione inter duo convexa sphærica; sicut omnia phænomena, et cursus astrorum contingere sub multis figuris possent ~~

firmamentum

Divinatio 6.[a]

De Corruptibilitate firmamenti

Coelum esse corruptibile fere non indiget probatione, supposita ejus materia ex quatuor elementis, quorum vis, et efficacia in composito pugnant; nam cum activitas ignis, et subtilitas ætheris semper agant, ultra robur suum terra, et aqua patiuntur cedunt; id est dissolvuntur pars illius compositi, non æque per totum commisti et mutationibus obnoxij, ex ipso necessario spiramine, et continuo corporum effluvio, quorum reparatio ab alia corruptione dependet: nam sicut Deus post sydera facta, unius naturæ, et uniforme coelum reliquit, ejus spiramina per totum necessaria erant; sed non debito tempore et loco reparatio contigebat; ad re=

reparanda enim elementorum
associatione aliâ elementorum
portione ~~habere erat~~ opus erat, ut secundo
ro servarentur in suo ordine
creata, generationibus, et gen
rationibus succedentibus. Inde n
secus ac in terra sese Coeli el
menta habent, ubi calidum i
humido agens illud resolvit. Hu
mox rarefactum in tenue subs
tantiam fere evanescit. ex ista
rarefactione in alia parte con
densatio contingit, et ex illa all
generatio

lib. 1. exaem. 6. Hoc tenent D. Ambros. et multi SS.
David loquens de Coelis. ipsi peri-
bunt tu autem permanes. pro
prie non solum interpretes in
telligunt consumationem Mund
sed continuam Coeli corruptione
Ista corruptio non est intelligen
quasi forma Coeli deficiat; s
quod mutetur compositum illud q
ad combinationem. non vero q
ad substantiam; vel agente eff
citer Calore, ut aliqua par
illius expansi quod Coelum vocam
sit rarior, vel densior respectu
ri

plus unius elementi qua alterius contineat, quoniq. ſexpertia gyrantium ſyderum agitatione alia ſuccedat mutatio. Defendimus in Cœlo corruptibilitatem, non ut in ſublunaribus usq. ad ultimam ſæpius dissolutionem compositi: imo et in viventibus, et insensibilibus multæ dantur generationes, et corruptiones non amissa substantia compositi

Ita sunt intelligendi S.S. qui corruptibile Coelum tenent. Juvencus antiquissimus Hispanus Poeta dixit

Immortale nihil mundi compage tenetur.
non mare, non Tellus, non ignea ſydera Cœli

In Psal. 103 Quod adducit Joannes de Mattra ad ejus corruptionem probandam. D. Hier. exponens illud Isaiæ Cœli sicut fumus liquescent ait, non de eorum anihilatione loquitur, sed de eorum mutatione hic affata. Sic D. Joannes[r] Constantinopolitanus super illud Pauli

ad Rom. vanitati creatura subjecta est non volens, sed propter eum qui sub

hom. 14. In ep. ad Rom.
ad orthod. quæ. 93

hom. i in exaem.

(1) In sphær. c. 64.
(2) In sphær. lib 16.
(3) In Itin. Extat
4. Ref Kirch.

subjecit eas: pro vanitate c[orruptibilitate] in omni crea[tu]ra intelligit. Sic Chrysostomus, Justinus Martir ajens, vanum est quod expers generationis, et corruptionis Celu sit. D. Basilius, quantum attinet ad cœlorum creationem. Satis perspicue Moyses indicat astra ex præexistente aliquo corpore corruptibili facta, præcipuè firmamentum. Sic Argolus,[1] Jesuphus Blancanus,[2] Kircher,[3] Scheinerus, Cartesius, Gassendus, Amerita Fromondus, et omnes Astronomi qui tenent dari superlunares cometas in ipso corpore cœli, et supra sole: hæc enim expiratio et compactio ignita fieri nequit absq. præsupposita in cor[ruptibili] materia; unde, cùm formatur et dum cometa dissiparet, necessario corruptio intercedit: Vide Riciolum, Scheinerum et alios.

Non solum ex continua agitatione, et motu undulationis materiæ cœlestis, corruptibilitatem ejus

diuinamus, sed ex continuis ef
fluuijs in terra, et ex admissis ef
fluuijs ab astrorum corporibus, con
tinuo rarefacta materia spiran
tibus, ex interno vortice, per pug-
na ipsorum elementorum, et per
perennem motum per quem illorum
spiramina cælum inficiunt. In-
de sicut in mari, naui velo-
citer transeunte, pars aquæ am-
biens nauim admisso aere rares
cit in spumam, pars condensa
tur, et velut grumescit; ita
in cælo, gyrantibus immensa
velocitate per celeste fluidum
astris; diuisa a solido corpore
materia liquida complicatur,
34. 4. et sic intelligimus illud Isaiæ
complicabuntur sicut liber cæli;
nam sicut charta extensa
rugatur, et comprimitur, et
iterum extenditur, ut folia libri;
ita comprimitur et complica-
tur materia fluida, transeun
tibus astris.
Hæc agitatio illa ex immensa mo
le, et violentia cursus subito
cessat,

nam in mille vortices pa
ximiori materie commun
cato. materia Coeli vergitu
circulosq. in se ista describi
ut vides propagatos circul
in mari exiguo injecto la
pillo. Sed hec consideramu
Coelu continuo propria irre
quie agitatu, et externo ve
hementissimo impulsu: inde
perpetue mutationes, rarefactio
nes, et condensationes, ex qui
bus corruptio, modo explicat
Cum enim astra per totum
firmamentu disseminata sint,
spatio, et distantia convenienti,
ne moles unius sit alteri impe
dimento, totu firmamentum
(excepta superficie convexa) ag
tatur: fixe enim stelle non
eque distant á terra, ut
putant plurimi, et fuse docet

quest phys. l. 3.

mas Freigius; sed ut plurimum
stelle inequaliter a superficie con
vexa, et concava distant, et in
ter se, magno interposito spatio
quod nullus Astronomoru inveni
re potuit; imo nec cunctor videre

|iniquam

sydera| ... datu est

Neq. hæc agitatio, et inquies materiæ fluidæ Cœli superflua est, vel vana; sed inseruit, ut exiles particulæ vio lentia efficaciori impulsæ, medi ante æthere ad terram descendant, spirante suam preciosissi= mam substantiam Cœlo; ex quo non solum particulæ ignis, seu ætheris descendunt, sed pusillimæ aquæ, et terræ, ut per homogeneitatem productiones foueantur; et neces= sariæ in globo terraqueo acci= dant mutationes; non solum quippe astra influunt, sed et Cœlum ipsum quod dedit materiam astris, et eandem seruauit; imo et aliquam partem ejus materiæ ad ultimam (si accidit) rarefactionem redactam, ad supercœlestes aquas, per poros circumferentiæ conuexæ firma= menti ascendit; quæ (ut diximus) velut pumex chrystallinus con creta communicationem permit tit inter aquas supercœlestes, et firmamentum, ut istud reparetur continuis conuersionibus substan tiæ

per rarefactione, et condensa-
tione, ne imminuatur d
debita quantitate per con-
nua effluvia; credimus enim
á terra ad empyreu velut
unu continuu esse, miranda
concatenatione constructo Uni-
verso: non in rigore continui
philosophici, sed reali, et physic.
Corpora enim corporibus inter-
texta unu faciunt Mundu.
Nec reparaentur ~~et~~ deperdita subtan-
tia coelist, suplemento aquarum
supercoelestiu, si ipsa effluvia c
tinuo determinato á natu-
ra gyro suu locu non quære-
rent, et ad firmamentum
redirent per novam ra-
refactione, et mutationes, q
in terra indesinenter acci-
dunt. Cum necessaria ele-
toru mixtio esset, et communi-
catio totius mundi, ut vicis-
ra elementa in crassiora agere
~~oportuit~~ instituere in natur
gyru, seu pericyclosim, per qu
omnia redirent ad locum
á Creatore destinatum. Sic co
pon

extra locum ubi est, lege indita, ea constituit violentiam pati urtur, sed naturæ opportunam ad successivas generationes; quæ non darentur, nisi dissolutiones, corruptiones et alterationes à statu naturali contingerent. Ad hæc efficienda necesse erat ut multa corpora suum desererent locum connaturale, sed operatione patrata redirent; et ut clarius hæc totius physicæ fundamenta explicemus contrahere dicta oportet. Lux Coeli ad terram descendit; disseminato per aere et terra igne: à quocumq. ingentissimo corpore hæc substantia emanasset, nisi reponeretur imminutum necessario esset; et quamquam Gassendistæ et Maignanistæ alterant hanc insensibilem esse imminutionem etiam per secula; tamen seculorum decursu negari nequit substantiæ imminutio in corpore continuo expirante; substantia enim non generatur; et nisi aliquid denovo corpori adveniat non augetur.

ex his patet, quod cum omnia
Corpora, et Coelum continuo
rent per tot secula ab or
condito; si reparationem
non admittis hæc corpora na
turaliter minora erunt; m
nor eorum substantiæ quantit
inde efficacia minor; unde
mundus senesceret; et tam
per ipsam constructionem mun
et compositionem corporum, nesc
Angeli ultimum mundi diem, q
neq. illi naturaliter scire p
sunt, ut asseruit Christus
13. 32 aiens in Marco, de die aut
illa, et hora nemo scit, neq.
geli in coelo, neq. filius, nisi Pa
licet dicas materiam in illis co
ribus, et substantiam ultra te
minum durationis mundi n
raliter durabile posuisse Deu
Unde et Angeli ignorant fin
mundi, quod christi verbi
non opponitur: tamen per depe
tionem substantiæ computo infal
si cognoscerent Angeli mund
ultra tale terminum durare no

non posse; quod aliquo modo
limitaret verba Christi

Neq. á prima Constructione Coelorum
aliquid deficit, per quod praecisa
duratio Mundi sub Conjecturam
veniat. Inde fateri oportet, repo-
sita denuo substantia deperdi-
ta per continua effluvia; non
alterius generis substantia
adhibita, sed ipsa met spirata
post gyrum Mundi confectum,
ad locum suum revertente: Con-
tinuus enim datur elemento-
rum gyrus per totam Cir-
cumferentiam Mundi, quin obstet
terra, quae velut punctum
respectu vastitatis firmamen-
ti est. ut vides in praes. fig. Ubi
A.B.C. est firmamentum. D.E.F.
et intercapedo inter illud, et terram
G.H. terra est exigua, et nullius
obicis, girantibus per totam
circumferentiam Mundi secunda-
riis elementis, et aethere nota-
tis K.L.M. quin obstet circumferentia con-
cava firmamenti notata O.P.Q.
fluida enim est, et rara.

Perycyclosim istas non solùm necessaria
ad reponenda spirata substan
tiam reputamus; sed ne cre
ret evidenti incremento glo
terraqueaereus eadem proporti
ne ac decrescerent superlun
ria corpora; contineret namq
terra spirata corpuscula, e
effluvia ex creatione Mundi
quæ locum præcise occupant
et ad magnitudinem longè ma
rem devenisset: sed nulla in no
tro globo inventa est au
quia quæ recipit à Cœlo
corpuscula per rarefactione
restituit; nam licet spiramin
ista sint inertis, et stupidæ
naturæ, vi adhæsis, et impellen
tis, et immixti omnes motus
agunt, nam despirata etiam
sunt et ad ultimam redacta
tilitatem; ideo et si ad terram
descendant, solvuntur vi adhæ
ris, et ignis et in continui
vorticibus, iterum ad siccam
ram ascendunt ad locum
suæ naturæ debitum.

Per sphere, et igne, etiam proprij globi terraquei particulę solvuntur rarefactę, et varijs modis ascendunt, ut patet in continuis vaporibus atmosphęram obstruentibus; sed cum ista corpuscula in suo genere impuriora, graviora, et feculenta sint, nequeunt ad globum suum ascendere, quia multa inertia laborant; et cum suprema aeris regio subtilioribus corpusculis constet, respectu eorum quę terra, et mare spirant, non ultra ascendere valent, quia efficit corpus crassius quo sustententur; naturę enim lex est, ut subsidat corpus inertius majoris quantitatis, ideo vapores non sustentantur in supremo aere, nam in illo multę sunt partes ętherogenes.

quod est intelligendum juxta quę supra innuimus, et ... infra tradentur de gravitate.

Communis apud chemicos gyrus iste est, et per hanc circumvolutionem substantię coeli illud sibum apellant Isaias, et Ioannes, quia convolvitur ejus

34. 4.
Apoc. 6. 14.

spirata substantia quæ
pius substantia sermo
exaltatione reddit, aquas ma
et turgidiores glebas ter
et in hoc consistit influx
na nova accedente su
stantia virtutes productiv
augetur, et humores steti
mutant; ideo Joannes
Phil. Simplici — Athl ait, elementa seclu
" naria sua à firmament
" vires nanciscuntur; et lice
" semen propaginis gestent
" in utero; tamen non ge
" nerant absq. firmament
" talibus influxibus: hæc fuit sen
(1) De lapide. — tentia, Aros arabis, [1] Rofexij, [2]
(2) Philos magist. — mandri; [3] Artefij, [4] Avicennæ, Lulij,
(3) In Herm. — Alberti magni, Flamellij, [5] et alior
(4) mag. nat. — insignium Philosophorum; ideo ch
(5) de lapide Philos. — mici planetarum nomina m
tallis attribuunt

David hanc corruptionem, et repara
tionem substantiæ cœlestis cl
Psal. 101. 28 — re expressit dicens de cœlis. Om
nes sicut vestimentum veteras
cunt; et sicut opertorium mu
bis eos, et mutabuntur

et quamquā contra nos videtur quod Coeli veterascunt, diximus enim non senescere; audi sequentē. Coeli veterascunt ad modū vestimenti, quod usu deteritur; et ut diutius eodem uti liceat, resarciri, ac renouari debet; quasi ex illis Corporibus renouatio adhibenda sit.

In Psal. cit.

Ideo Isaias loquens de potentia Dei, Ecce enim ego creo coelos nouos, et terrā nouam

65. 17.

non quia quoad totum renouetur Coelū, nec terra, sed quotidie reparantur a necessaria corruptione, et mutatione. Sic reparatū Coelū, et restaurata terra a mutatione a diluuio causata asserit D. Petrus, quod Coeli erant prius, et terra postea subdit Coeli autē qui nunc sunt, et terra, eodē verbo repositi sunt.

ep. 2. 3.

Cornelius, Auḡ, et passim expositores tenent reparatos à strage diluuij, tota enim natura magnam passa est mutationē

Diuisitq. aquas quæ erant sub firma[mento]

Diuinatio 7.ª

De formatióne aeris

Cum ad inferiores aquas non pert[in]gat firmamentum. sistit enim in regióne hinc, aliquid am[...] plius medium est inter aquas superiores et inferióres, imo in[...]ter ipsum firmamentum et sublun[a]res aquas; et licet secundo cre[a]tionis die firmamentum ad in[...]feriores aquas pertingebat omnibus rarefactionibus non peractis, sed postea, diuisæ sunt aquæ ab aquis non solum per firmamenti corpus, sed et ae[...]ris, qui et necessarius fuit, ut fluiditas firmamenti perma[...]neret.

Cœlum ex quatuor secundarijs e[le]mentis, ex æthere constru[ctum] asseruimus, imo et semina omnium floribus, quæ aqua et terra continebant: Unde non dum constructis astris quantum fluiditas permittebat cœlum in sua prima formation[e]

spississimum, et densissimum considerare oportet, velut Corpus in quo tota ætherogenea materia Syderum continebatur; quæ procul dubio ob immensam quantitatem, toto constipato spatio, ad soliditatem pervenisset, nisi æther perenni motu velocissime permeans coahæsione materiæ soliditati proximæ prohiberet, coadjuvante aere, qui poros totius materiæ laxans, et rarefaciens, prohibebat conglutinationem humidi cum sicco, magna enim pars terræ (et si subtilis) in Cœlo continebatur; sed ita aeeorii nisus, ad extensionem, et rarefactionem materiam cogebat, ut quamquam densitatem, et spissitudinem non tolleret, soliditatem vetaret; naturaliter quippe expansa materia, minus soliditatis, et opacitatis habet; ut quotidie vides in vaporibus terræ, qui solum per extensionem sustentantur in aere, et aliquando diaphaneitatem fingunt, et fluunt ad modum aeris; tamen ex opaca, et solida

materia origine habent; quo
solo extensioni prohibita comp
tione partium debetur.

Quid et charta, quæ omne qualit
litate, et opacitate amisit
nisi frustula telæ intra aq
trituratæ vi mallei? Tela l
num fuit, linum terra.

Quid chrystallus diaphaneitate c
ra nisi terra vi ignis ex
tensa, poris directe collocatis
Inde cognosces solidæ, et op
cæ materiæ per extensio
nes novas acquirere qu
litates; ita contigit in Cœlo.

Expansio aeri dilatanti poros deb
betur, ut vitrea massa ig
nita sua debet extensione
et subtilitate aeri, per tubum
ex ore artificis emisso. Per ex
pansione multi P.P. et Philosop
intelligunt formatione aeri
sic ad litteram biblia Hispan
Hebræoru. Nomen ætheris aer
Cœlesti plurimi attribuunt, al
firmamento; maxime qui e
terra ad Cœlu chrystallinu f
mamentu extendunt.

Nos contra hæc plura diximus; et divinamus formatum fuisse aerem in expansione aquarum firmamentum construentium. Pars illarum quæ majorem rarefactionem suscepit in aerem devenit, ut diximus. Contigit illis major rarefactio, non solum quia vis ignis, et ætheris majoris illis impresserit motum; sed quia natura sua partes illæ sic à Deo creatæ majoris extensionis, et per consequens rarefactionis capaces erant: evolarunt enim e terra et aqua particulæ ultimæ paruitatis, subtilitatis oblongæ, rigidulæ (et si blandæ, et tenues) quæ per homogeneitatem, et idoneitatem figuræ mutuos amplexus amantes, texuerunt ad instar veli tenuissimi corpus aeris, extensione ~~possibili~~ admissa, multis interceptis vacuolis, vel poris æthere plenis; inde corpus diaphanum constructum est: unde patet error asserentium aerem creatum esse jam extensum: nos illum

1t

/ ingenti

1r

sic in regidulas/ particulas extern

imaginamur ut patet in prs. fig

sed cu sint magne subtilitatis parti

culis et vacuolis permixte, ita ut

sub sensu visus cadere nequean

nulla possunt figura exprimi

sit firmamentu A. B. C.

D. C intercapedo inter

illud et terram

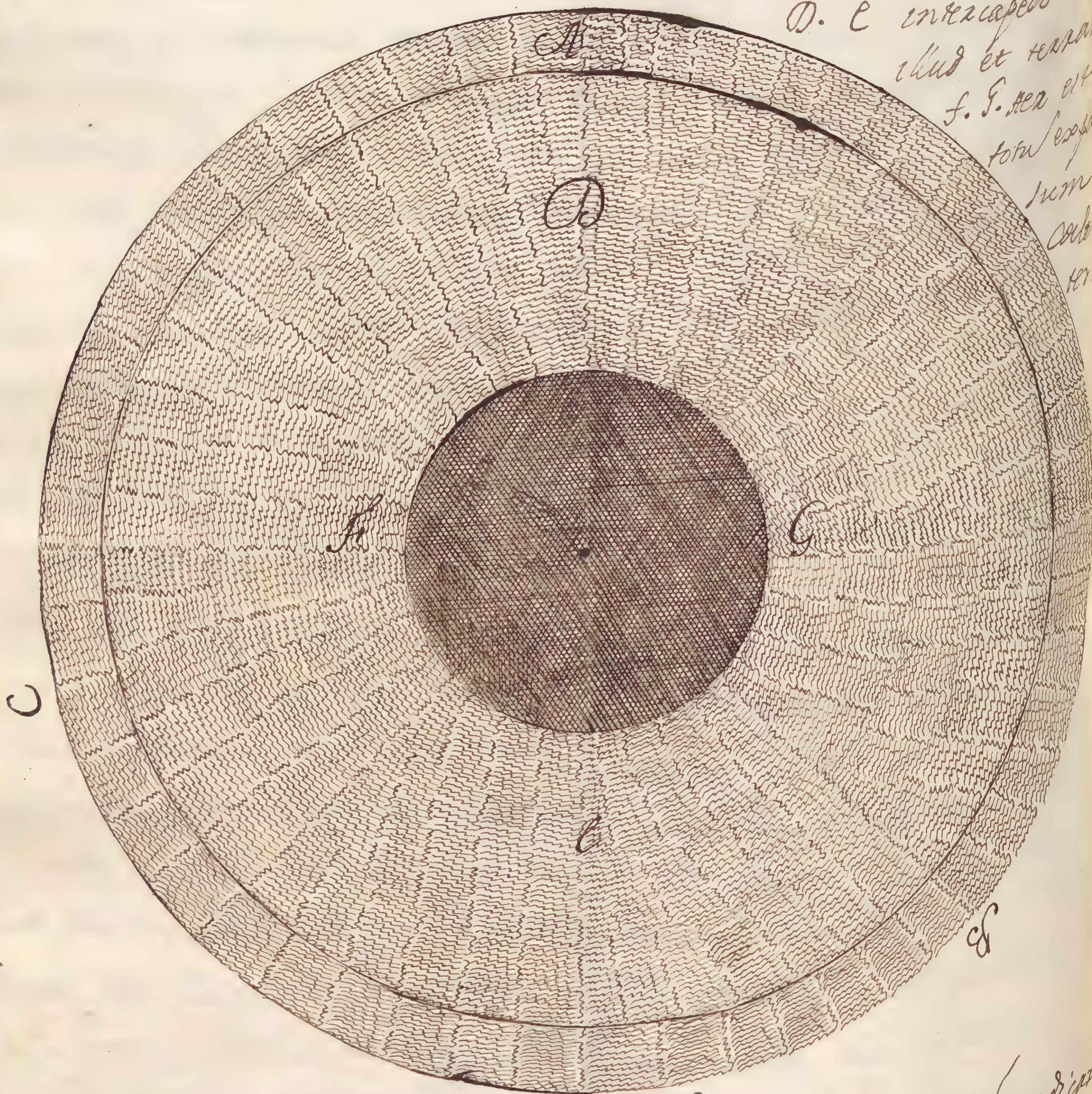
F. G. aer eit

totu expan

sum c

Cole

term

Aere rerum omnium principium predicaru

Diogenes, et Anaximenes, magn

absurdo naturæ

Aer est terra rara, hæc primò deve=
nit in rarefactam aquã; aqua
rarefacta corpus aeris extensum
est. ex terra solida, et fluida de
prompsit D^s vi ignis, et ætheris ido=
neas, et destinatas particulas ad
constructionẽ aeris. De illius creatio
ne nullã facit Moyses mentionem,
nec aerẽ nominat, usq. ad Ver=
siculũ Vigesimũ primũ undeci=
mi Cap. numerorũ; ex quo clare
infertur aerẽ non creatũ, sed fac=
tum; nã licet teneant Cayetã.
Theodor. et Tertul. spiritũ Domini
latũ super aquas ventũ, seu
aerẽ à Deo excitatũ fuisse; per
excitationẽ creatio non proba
tur; potuit enim excitari à
creatis, solũ cœlũ, et terra crea
ta, asserente Moyse
Nomine spiritus, et auræ Moyses ae
rẽ nominat ante citatũ nume
rorũ textum, post absolutam
formationẽ Mundi. Die secun
do constructũ fuisse aerem
liquet per illa verba fiat fir=
mamentũ, quæ in hebræo sonat
fiat expansio: et licet Rupertus,
Eugubinus, Pererius, et Gregorius

de Valentia censent prim...
facta jam fuisse expansione
aeris, et postea firmamentum
ex aere; hoc contrarium est
textus textus asserentis nihil...
primo die fecisse nisi lucem
quae non expansione facta
ut diximus, sed condensatione
partium. formatio aeris non
potest concipi nisi per extensio-
nem; extensio (si haec per nomen
firmamenti significata fu-
nit) non facta nisi die
secundo; ergo in die illo fa-
ctus aer in ipsa expansio-
ne coeli separatis partibus
tis aeri congruis; imo,
per coelum Kircher, Riccioli
Aversa, Thyco, et qui tenent
coelum fluidum aere aqua...
mixtum intelligunt, quem ob sub-
tilitatem vocant aetherem.

Ser Basilium, Ambrosium, Nazianz...
et Damascenum aer implet...
et intercapedinem ex coelo ad ...
ram, ut praeterita demonstra...
fig: hoc supposito, ubi erat aer
ante formationem coeli? ...

expansione cœli, datur locus aeri; nec factus antequam locum haberet, unde sub figura aeris locaretur, et forma; nam licet tota ejus materia in massa continerentur in creatione, terra tunc erat, et illud totum formam terrę habebat: postea selectis particulis, et de bita acquisita extensione, motu, et textura; terra, seu materia formam aeris acquisivit et novum spatium occupavit infinitis poxulis per extensionem; quod quidem spatium in quo hactenus memoratę rarefactiones contigerunt occupabatur ante ex parte ab ęthere, prius paulo amplioribus intertexto; Unde deficientibus innumeris subtilissimis particulis globus terraqueus minor erat in momenta, constrictus, et densatus, elevata subtili magna ex parte materia: sed eadem occupabatur intercapedo tota intra superficiem empyrei

contenta, partim ex conden[...]
materia; nequit enim t[...]
Rarefactio in una parte ma[...]
ris fieri, quin in altera [...]
condensatio contingat
Per hæc intelligitur, quomodo quo m[...]
gis ignis, et æther rarefaciebant[...]
in globo terraqueo superficie[...]
Cœlo proxima], globus ille m[...]
gis distabat à Cœlo, undiq.[...]
de constrictus densatis aqu[...]
fœculentioribus, et incipiebat[...]
superius aparere illud expa[...]
sum, quod est inter Cœlum, et te[...]
ram, et paulatim suprema fa[...]
cies (vulgo loquamur) aëris[...]
regio æquo circulo mund[...]
ambiebat, prout lux gyran[...]
in medio Cœli totum globum[...]
terraqueum perlustrabat, ex[...]
ab illo extrahens, et evellens[...]
per rarefactionem quantum m[...]
teriæ opus fuit ad formand[...]
X atque corpus aëris; X ita ut perfect[...]
jam secundo diei curricul[...]
tota materia elemento [...]
ris destinata in aere dev[...]
nexa[...]

et expansum ex Coelo ad globum terraqueum replebat. Terra tamen involuta aquis remansit (quas non dum Deus jusserat in locum unum congregari) ad magnitudinem qua nunc habet redacta; nihil quippe jam ex illa extrahendum erat, igne, aere, et Coelo jam constructis, et in illo reposita materia ex qua formanda sydera

Chymici varie de aere sentiunt, ut nos aliqui sentiunt. Gerardus Dornens

Phys. Gen. haec ait, Aer nihil est aliud quam
" aqua resoluta per ignem, in ea so
" lutione persistens verbo Dei. Otto Gerike opinabatur aerem nihil aliud quam rerum omnium effluvia. Haec opinio rejicitur exiguo

1[a] labore, nam tunc nulla ex terra erant effluvia submersa aquis

Aer est corpus separatum, et elementum secundarium, propria gaudens essentia, et differentia ab omnibus alijs corporibus. Neq. si intelligatur aer atmosphaere (de quo

hic non loquimur) potest ra
xi particulare corpus huic
mento, nam et Maignanus
docet in atmosphæra aerem
esse florem omnium corporum
vaporabilium, et exhalabilium
Phil. nat. prop. 2. c. 19. jam dixerat aerem esse corpus
" flexo, cujus partes similares
" ob sua raritate admittunt
" intra se omnia illa diversitis
" ma corpuscula expirata
Multi super aere ingeniter exra
xunt. In tractatu dixera
legitur aerem procedere ex
igne. Senior philosophus non
vulgaris tenet factum ex igne
et aqua, melius dixisset ex
aqua per ignem. Guillelmus
nens apellat aerem aqua cale
1 part. quæst. 68. tem. Apud D. Thomam legimus
plures philosophos aerem negan
locumq. illius vacuum apellan
seu nihil; nec favet illis Job
aiens qui extendit Aquilonem
(26. 7) super vacuum. ubi sept. super ni
hilum. Aquila super inanitatem
hæc enim est locutio hyperbo
lica, et vacuum, seu nihilum

2

seu nihilum reputatur expansio aëris, quia non terminat visum.

Ad constructionem corporis aëris flores omnium seminum terra dedit; unde credimus omnibus seminibus partem aërem esse, eodem modo ac de Coelo diximus; oportebat enim etherogeneis particulis nec non ethere, intercepta plurima vacuola implere; porosq. ipsius contexti corporis: omnia enim à Deo dirigebantur ad generationem, et productiones fovendas; et ad subministrandam substantiam Coelo, et astris, ut reparari rentur à deperditis particulis

Aer subito ac contextus, et formatus per figuram suarum particularum, et motum etheris proportionato nisu permeanti, ˣ ~~[illegible]~~ extensione sequirens omnia corpora permeavit, ad centrum usq. terrae

ˣ majorem

1[1] et ad [2] superficiem concavam empyrei,

1[2] conveniens quippe erat non solum concatenare mundum, uti fit per aërem; sed si aëris frigus [3] solis

13 flammas, et sydera non obtunderet,

1t

Calor ignis forsan intolerabilis
ætheris vehiculo, et per propria subtilitate
pauca corpora adeo compacta
natura inveniuntur, quorum poros
non penetret subtilitas aeris. In
aquis superiorlestes, cælum, et terra
plena sunt aere

Divisit aquas

Divinatio 8.a

De loco, et vi aeris.

Aer unius naturæ est in mundo toto; m
le sentiente Tychone aere, et aura
æthereal esse penitus difforme ab
elementari; per æthera intelligit sub-
stantia cæli; sed nos probavimus
cælum ex elementis constructum: unde
in firmamento est verus aer, sed
rarior. Ideo Andreas Argolus dis-
putavit est an regio aeris finita
vel infinita sit. Credimus Argolum
non intellexisse per infinitum
quod finibus caret, sed locutum
hyperbolicé.

Lib 1 Astro. c. 4.

Termini universi continent aerem
cui tota intercapedine pro regio-
ne assignamus, ex terra ad empyreum

rejicimusq. illas tres vulgares aeris regiones ad libitum figuratas. Optici non extendunt supremam, nisi ad milliaria quinquaginta duo eo quod solum tanous terrestres halitus eleventur, qui mane primò illustrantur, et vespere ultimi. Sed neq. terminus exhalationum certus est. Nec halitibus sistentibus in determinato loco sistit aer, qui in firmamento expansus, ex firmamento sursum, et deorsum dilatari incepit. Certè infima erit regio quæ propter terræ: supremam tamen non infra lunam constringimus. Unde media non est illa vulgaris in qua aeris metheora generantur; grando, nix, fulgura, et similia; sed propriè media regio est punctum medium æque distans à summo empyreo et centro terræ; exiguum quippe esset corpus aeris, si infra lunam solum constitueretur; quod male audirent qui opinantur dari inter elementa proportionem decuplam; id est decies majorem esse aquam terra, aere aqua, ignem aere:

et quamquam nos has propor-
nes non admittamus; censemus p
babile, esse aere reliquis majore
na omnia complet, et locus rerum
omnium aer est

Ioan. 3. 8. Verba Christi probant extensione aeris
ad dixit spiritus Ubi vult spirat
Chrysostomus, Cyrillus, Theophylactus
Euthymius, Iansenius, Alapide, et alij
tenent comparative usu esse Christ
" tum, et analogice voce spiritus, ut
" explicaret tenuitate aeris, et ejus

Iter ext. 2. dial. 2 " naturale expansione. Kircher dix
" aer nihil aliud est quam humi
" quedam perpetuo evaporantis hu
" tilissima, et spirabilis substantia
" que in omnes Mundi plagas, ve
" penitus intimos recessus expan
" omnia Mundi corpora penetrat

Neq. ex alio principio oritur hic ex
tensio, quam ex ipsa formatione
1 subtilissimi corporis ex mollibus
2 et flexibilibus [2] particulis, que
facilime complicantur, et quasi
si exigui arcus extenduntur
sublato obice; partes quippe ob
3 longat habet, et rigidulas [3] tenui
ad instar bacillorum flexilium

flexiliu: hinc dum condensatur aer, modis multiplicibus incurvantur ejus particulæ; unde velut parvuli arcus (ut diximus) emittuntur ad deflexionem; ob quod vis illa tanta, quanta ~~fortior~~ compressio fuit

Corpus hoc distendi amat, quod vocant Philosophi elaterium aeris. Clarioribus terminis vis elastica explicata nihil est aliud, quam vis restituendi aerem antea compressum ad pristinam extensionem. Ob quod supponere oportet per compressionem aeris, quocumque modo contingat, non intelligi nisi condensationem, quam aer non admittit, nisi per adventitium corpus velum aeris spissans; ex. gr. per intromissos vapores, et magna conglomerata in ejus corpore etherogenea materia: per pondus ipsius aeris gravantis accidentaliter inferiorem aerem, pressio illi etiam contingit; aut

aut in tubo per quale ejus
circumferentiæ intimæ intro-
mittus Corpus; ut in tormen-
tis, et pyrobalistis, quotidie ex-
perimur; per quæ vis elastica
probatur insignior; ut
etiam in salientibus pneu-
maticis; nam elastica expan-
sio aeris mensuratur intra
dum recipiens, intra quod
connaturaliter plenum, si imp-
sum Corporis, vel manum intromi-
ttas, nulla pressione, vel do-
lore sentiens; nam vel nullus
vel exigua portio datur
aeris jam rarefacti; cujus
nulla sit condensatio, non
est locus elaterio, sed si in-
tra utrem inflatum manum in-
mitteres, vel magna diligentia
digitum, ne aer exeat, aer
stipatus, et per vim deten-
tus manum afflictat, illo
nisu, seu elaterio, quo ex-
tendi affectat. Insignis

Robertus Boile in suis machinis pneumaticis, multa de hac compressionis vi expertus est. Sed iste nisus non est aeri affectio propria independens ab agente extrinceco: nam sicut non condensatur nisi ab alio, non extenditur se restituendo ad statum pristinum, nisi ab ethere, qui suo motu turbinoso intra illam partem aeris incurvatam, et compressam, se undique agitando, et aeris tunc strictos in circumferentia poros dilatando arcum aeris sublevat ad suam debitam extensionem. Poterat exire ether relicto aere in sua flexione, si exisset directus, sed non exit nisi motu vorticoso, qui est illi velut naturalis, post motum a Deo impressum; ideo plus agitat illam partem aeris compressi et extendit, ad proportionem corporis, et loci. Unde quod ex superficie convexa, ubi ampliores sunt pori, major etheris pars ingreditur, quam ut commode per arctiores poros superficiei concavæ exeat; ac pro=inde in eos

vim facit dilatando; et vertu
(ut ita dicam) superficiei convexam
illius flexionis relaxunt compre-
ssionis causæ, et nullus datur obst
Nos per elaterium rarefactionem nova
intelligimus, loquendo de corpore
physico aeris; sed si de minimo
aeris sermo sit, rigide loquendo,
neq. condensatio, neq. rarefac-
tio aeris apellanda est, propter-
rea quod quantu superficies
convexa rarefit, amplificatis
poris, tantumdem concava den-
satur poris restrictis

Compressus aer in tormentis [illegible]
[illegible] magna vi ejaculatur;
ignis enim ratione ætheris
quæ præ cæteris elementis con-
tinet motum affectat. Hinc ig-
nis applicatus pulveri pyrio
motum partium efficit, quo dissol-
vuntur dictæ particulæ, et libera-
tur ignis inclusus in maxima
pulveris parte. Hinc fit ut major
longe copia ignis collecti, et sensi-
bilis exitat, qui collectis viri-
bus pro majori sua vi, majorem affectat

motu; cum autem resistant latera et tegumen machinæ, cogitur aer in angustias, ut amplior sit locus motui ignis. Sed cum æther inclusus in machina non facile reperiat exitum per poros ejus, propter violentum ignis motum quo perturbantur ejus directiones; hinc partim vi maxima rotatur simul cum igne; partim vim facit in aere pariter in machina inclusum; ac proinde aer magno nisu pristinam extensionem recuperare nititur; ut nuper explicatum est ubi de elaterio. Ex his fit, ut partim aere se restituente, partim igne majus spatium quærente, tum vi ætheris nativi ad mixti, tum vi ætheris adventitij inclusi in machina, tanta vi, et fragore pila propellitur.

Per hæc consideramus particulas aeris velut digitos manus hominis, qui per articulos flectuntur et distenduntur ad necessitatem operis, seu naturæ. Laboraret tamen manus si semper digitum distentum haberet, eo modo

ac si semper flexione compre[ss]
Inde divinamus non semper ad [...]
ta sua extensione restitu[...]
aerem; nihil enim obstat
quod aliquae particulae compr[...]
maneant, quas aether non [...]
levavit valido motu; nam aer[...]
non est status violentus, nec
compressio nec extensio; sed ut
plurimum si tolluntur flexion[...]
causae minori impulsu, seu v[...]
agentis, suam extensionem a[c]
quirit
Indigebat natura aere, et aliq[uo]
medio corpore, quod et facile
comprimi possit propter alioru[m]
corporum rarefactiones, et dilat[a]
ri propter aliorum densitates
Unde oportet concedamus ae[ri]
facultatem extendi, et conde[n]
sari; sed nihil ex se ipso.
notandum quod non semper ac [...]
uiter condensatur aer, co[m]
primitur, et valide flectitur; [...]
gitur enim ad spissitudinem, pa[r]
ticulis in sua naturali ex[ten]
sione remanentibus, quin opo[rteat]

tunc sit vi ulla ad rarefac
tionem, nisi expulsione per ipsum
motum aeris, et aetheris, particula
rum aetherogenearum; nam ~~aer~~, ut
dixit liber Sapientiae, † divisus, aër con
tinuò in se reclusus est quod.
fit per naturalem particularum
extensionem. Job dixit, Subitò

37. 21. aer cogetur in nubes: non dicit
Comprimitur; nam quando
aer per intromissos vapores, et
exhalationes spissatur, cogitur
velut ad compactionem, et consertim
cum materia aetherogenea; sed
non necessariò semper Compri=
mitur, nisi vis major applicetur,
non enim est Condensatio et
Compressio. Aer in atmosphera
densatur, et non semper com
primitur, aliquando nigrescit
propter intermixtos terrae, et aquae
halitus, et tamen liber excur
rit, etsi in leves nubes coactus.
nubes verè nihil aliud sunt,
quam aer magis solitò aetheroge
neus, et stipatus, admissis in por
rulis, seu vacuolis spiritibus terrae
ignis, et aquae; imò ignis prohibet

† sagittâ emissâ in locum destinatum 5. 12.

ne comprimatur, et si dense tua q
elevatur magis. Aliquando den
satur, et comprimitur constipat
corpore, deficiente igne magna e
parte, nam ejus particulæ ad tan
tam altitudinem ascendere nequ
unt: hinc major aeri libertas
et nulla compressio, quando in
simus; impurior tamen est quo
~~magis~~ globo terraqueo vicini
namq. corpus aëris ex atmos
phæra ad superficiem concavam e
pyrei, naturaliter purius eva
dit, quo magis ascendit; non
solum quia vapores terræ non
tantum elevantur; sed etiam
quia ethereogeneitas minor e
ut diximus. Unde ortus error
plurimorum asserentium in coel
non inveniri aerem, sed ethere
quem quintam essentiam vocan

Ab aquis quæ sub Cœlo sunt

Divinatio 9.ª

De motu aeris, et ejus utilitate

Galileus Galilei, Torricelius, Otho Gueriche, Robertus Boyle, Gaspar Schootus, qui multis experimentis vim aeris elasticam probant, per illa non explicant quomodo moveatur aer, et quo motu ejus vim elasticam exerceat, nec quanti sint illi motus quibus aer cuncta penetret durissima corpora.

Hoc dilucidat dubium Siracides

1. 6. in Ecclesiastico aiens, lustrans universa in circuitu pergit spiritus, et in circulos suos revertitur. Symacus legit in Cornelio perambulans vadit ventus: Tigurina, adversis mundi plagis venti surgentes meant: alij in ipso Cornelio conversione sua circumiens properat aer, et secundo circuitus suos revertitur: huic adhærent

Versioni D. Gregor. Vatab, Hug
a S. Vict. Cayet. prorius, et Lin
da super citatu textum
nec dissentiunt qui per spir
tum ventum intellexere; na
ventus secundum Aquilam est
aeris flumen; vel secundum
Nicolaum Hill est cirilis aeris
Unde habes quod aer in cir
cuitu pergens vi sphaeris, qu
methodum sui motus illi im
pressit per universum conti
nuo gyrat; et si ob particula
rem mollitiem non semper sen
tur, tamen per totam uni
versi intercapedinem circum
volvitur, ideo Baruch spir
6. 60. tus in omni regione spira
vit interpretes ubiq. aerem cir
culariter gyrare, quod confir
manit D. Thomas in Iob.
c 37. 12 Venti motum solis sequuntur, et id
totidem sunt, quot caeli discri
Lib 5. quaest. nat. Cap. 16. mina, ut scripsit Seneca,
euidens est quod aer non perlus
traret plagas caeli, mitis, vel
violentus, nisi gyraret. Hoc ne

negavit contra S. Grassum Galileus aeri disputatione, nam immobilem volebat aerem, ex eo quod si quis catinum, aut vas aliud rotundum imponat rotæ figuli, et celeriter circumagat, interim vero accensam candelam manu immobiliter teneat non extinguitur; ex quo infert aerem catino inclusum non moveri.

Sed hoc experimentum nihil probat nam gyrat æque aer, sed impulsum per gyrum ex ipso cilindro removetur à flamma candelæ et vim non habet eam à pabulo auferendi, quia flammam pr[æ]cedit, imo ista vertices eam partem declinat, qua fugit aer ejus locum occupans; nec ab aere retro incumbente fortiter premitur, quia movetur aer respectu flammæ per lineas maxime obliquas, et quæ accedunt ad tangentes. Notissimum est etiam minimam esse vim corporis ita impellentium. Adde quod cum aer undequaq. moveatur

æqualis, ipsa æqualitas aeri[s]
sexuat flammam
Ex hoc motu circulari aeris pr[o]
uenit, non solum quod Univer[sum]
lustret, sed quod rariores en[i]
tendo particulas, et fortior[e]
uiolentia motus (varie enim
texturæ est) cuncta penetr[at]
per poros corporis, si vacuo[s]
inuenit, id est solum æthere ple[-]
nos, et sæpius secundum impe[-]
sum impetum aer aere exp[el-]
lit
Neq. in strictissimo loco quiescit
quantum ejus vis permittit
et motum quærens, vim co[n-]
pori opaco infert; ideo cum
strepitu ex bombarda et fer[-]
rea Canna exit, ex machin[a]
magdeburgensibus, à P. Scho[tt]
in sua Technica descriptis; ubi
aer compressus tanta vi ex[-]
pit per epysthomium ~~antliæ~~ an[-]
tliæ pneumaticæ, ut adversu[m]
hominem sternat; quod non
fit nisi per necessitate quærer[-]
di motum circularem ab æthere impellen[-]
1

6)

Cap. 62

Neq. ab hoc dissentit Vallesius in sua philosophia sacra ubi ait aerem volui per mundum totum circuito coeli. Aristot. fluere necessarium est omne in circuitu

1 metheor. cap. 4.

aere, quicumq. non intra circumferentiam capitur definiente.

2 Meteorol.

Sic etiam Cardanus, qui probat necessario moveri; et cum versus sua concideratam superficiem convexam, quia terminos universi pertingit rotundus sit, circulariter moveri necesse est.

Corpori aeris necessarius procellubio motus erat; non solum ad cuncta penetranda sed ne corrumperetur ab halitibus forsan malignis á terra spiratis condensatus, quos vi motus solvit, et eos ad variatione figura cogit, ita ut malignitas evanescat

Corruptio aeris innegabilis est, nam

28. 22.

in Deuteronomio legitur, percutiat te Deus aere corrupto

8. 37

In tertio lib. legu, pestilentia aut corruptus aer. Hanc tamen aeris corruptione explicare pe difficilimu est. Per illa non in telligimus nisi concretione ma lignoru halituu e terra X spi tou in corpore aeris, quos so bit homo cu aere; et inter c pores forsan aliqua venenosa vermiu semina. Malignitas consistit in motu combinati ne, et configuratione particu rum quas spirant elementa inconvenientes saluti viventiu Si aer immunis ab hac mi tione insalubriu spirituum esset per se numqua corrum peretur, ut ait Arist. numqua aere putrescere posse; non solo quia neq. figuras (preter predict neq. modu textura variare p test, sed ob continua ventila tione et motu. Nec aliu opp erat nisi circularis, qu numqua, vel raro ide numo aer reddit, sed solu in specie

X aut aquis, vel ex utroque elemento

revertitur nouus, ut aqua in
flumine: ideo David spiritus
77. 39. vadens, et non rediens, quod de
aere, et vento circulante inte
lligunt Genebrardus, Bochius,
et Nauarretus; et cur semitas per
quas aer varié excurrit negan=
tur mortalium captui, dixit Eccle
11. 5 siastes, quomodo ignoras quæ
sit via spiritus? Melius Chris
tus Nicodemo nescis unde ve
niat, aut quo vadat, quia
numquam easdem excurrit vias.
Hinc vapores soluendo purifi=
ficatur, si enim immobile
corpus aeris foret, neq. ad illos
semel vapores dimitteret, pestis
indubitató superveniret; ut in
veteri sepulchro, quia aer ibi
contentus ventilatione carens.
malignos halitus ex corruptio=
ne cadaverum spiratos servat;
imo sola immobilitate plurimi
aerem corrumpi putant; addu=
cuntq. exemplum, quando An
tonino Imperatore milites in
Seleucia Babilonie arculam
caliy in Apollinis templo inuen
tam

aperuerunt, auram sperantes
iunire; et aer exijt ita Conta
ut non solum totam regionem
affecerit; sed ventis delatus
ciam, et Romam contaminauer
Non credimus tamen posse per se aer
conclusum putrescere; unde ve
in arca erat corpus aliud con
[illegible] ex quo infectus; vel
D. supernaturaliter motu
ta, et figura aeris, vel immi
tis malignis vaporibus, in
punitionem mortalium hoc
efecit eo modo quo subito aer
corrupit, quando Dauid sibi m
dum penæ eligens ob commis
sum scelus pestem elegit, quæ non
durauit nisi per periodum
in quo satisfactum fuit justæ
indignationi Dei: supernatura
quippe fuit aere tam cito inf
ci; et tam cito purgari
Ita mutatio, vel innouatio ae
ris circulantis, ita necessa
ria ad vitam animalium
est, ut absq. illa viuere non
possimus, non solum ob ratio
nes pernarratas, sed quia

sed quia compertum habemus, experientia, aere ab homine semel haustum, illo momento balsamo spiritali priuari, qui ab homine attrahitur. Beckerus in suo Mundo concatenato tenet, quod si denuo hauriatur, aer expiratus, non prosit amplius; homoq. breuissimè mori deberet, si non subito recens aerem hauriret: nã in illo latet spiritus conseruator, et multarũ perspicuarũ rerũ substantia; continet enim non solũ particulas aliorũ elementorũ, et omnium seminũ; sed ex illorũ mixtione etiam generantur perspicui sales, depurati liquores, seu balsama; uti ex malignis halitibus generantur venena; imo spiritus aeris saluberrimi à viuente hausti subito per animalis viscera diffusi, vitæ, et operationibus necessarijs vim tribuunt, pro alimento sunt, et in substantiam aliti conuertuntur: unde aliqua animalia ex solo hausto aere viuunt,

non quod aer solus nutrire[...]
sit, ut tenet contra Hippocra[...]
Averroes, sed nutriunt aliæ subs[...]
tiæ in corpore aeris contenta[...]
refertus enim semper est[...]
extraneis spiritibus, et vap[...]
ribus; Unde ex rore matutin[...]
tot conficiebat saluberrimos li[...]
quores insignis chymicus Her[...]
panus Aldarete, et mel ape[...]
conficiunt, sidereum exortu (?)[...]
rore aeris, ut notat in sua The[...]
urgia Thomas freigius

Cornelius Agrippa ait, attracto ex ae[...]
spiritu à se quasi morbos omne[...]
curatos. Latet spiritus vitæ in ae[...]
ait Becherus in suo Tripode her[...]
metico; ex quo extrahitur, vel[...]
instrumento, vel magnete. | De pri[...]
exemplum habemus in ep. Lange[...]
loti de Trituratione, ubi hic spi[...]
tus ex aere extrahitur, a[...]
rumq. in oleum resolvitur. De pos[...]
riori Glauberus multa scrip[...]
sit; et de magnete aereo etiam[...]
Becherus in sua minera[...]

Sicut aqua proficua, vel improficua
est, secundum ramenta mine[...]

per quod transit. Ex his tamen tis. vel materia ad metalla dis posita, et salibus aer etiam im praegnatur, cum liber aer multum ad mercurificationem faciat, praeser tim in Vitriolo, et antimonio. Ser haec asserit Ioannes Otto Elbigius posse se ex aere stannum, plumbum, et Mercurium elicere.

Lege plura apud Petrum Sambeyum Venetum in tractatu de spiritu revelato; et in authore lucerne Salis philosophici. Ex his colli ges necessitatem successivi mo tus aeris, ut semper sua balsa ma, et sales viventi contribu at; quin possibile sit diu vive re eodem met semper aere in loco perfectissime obturato, ita ut non subintret recens. Ideo magnus ille mathematicus Cornelius Trebel Anglus, hac difficultate permotus, cum navim construe ret, quae intra aquam procede retur, quam proinde ubique locorum probe obturare debebat: cum nau tis intra contentis liberi aeris pabulum praescindere cogeretur

sine quo diu vivere, et consisten- 8
non poterant; ille magno ingen-
hanc aeris essentiam, et balsamo-
concretavit, et contraxit, vitroq. in-
clusit; quo aperto in navicula
aeris essentiam tribuebat ad placi-
tum, quantum sat ut ventilaretur
ambiens, et novos spiritus su-
hospites hauxirent, et refocila-
rentur. Multi de hac machin-
dubitarunt; sed nostri propo-
siti non est dubium movere
an talis machina sublitera
possit: adduximus solum pro con-
firmatione predictorum senten-
tiam Drebbij
Plurimum interuire saluti purum
aerem nemo negat; ideo editior-
loca salubriora sunt, quam h-
mida, et paludosa, e quorum
vaporibus impregnatur aer
qui ut respirationi viventium
idoneus sit non omnem ethero-
geneitatem exuere debet, mag-
namq. raritatem admittere; tum
enim velociori motu, et acutior
configuratione in pulmone non

non permittit ad expirationem,
et respirationem moxulam. Ideo
ultra locum ad quem vapores ascen
dunt, Vivens naturaliter
consistere nequit. Hunc tamen
locum non infra terminos
altitudinis terre considera
mus. nec fidem damus asse=
rentibus prohibitam Viven
tibus respirationem in Vertice
eminentiorum montium; experi=
entia namque contrarium mons-
trat; et spiritus á globo ter=
raqueo emissi ultra altitudi-
nem terre ascendunt, superantque
altiora cacumina.

Non solum haustum, sed et aerem
ambientem contendit Cardanus
sanitati prodesse; quod non
dificilis probationis est, dum
aer etiam per cuticulam Viven
tis in poros se insinuat, intro
ducitque spiritus calidos, seu
humidos; Unde immeritó mo=
vetur questio an Corpus aeris
sit Continuum, vel Contiguum

non desunt utriusq. sententiæ
tores. Qui solu contiguitat
illi tribuunt, fundantur in e
quod aer cuicunq. cedit corpo
etiam blandissimo, et contin
insensibiliter scinditur; quo
non posset fieri si partes aer
essent unitæ, et continuæ: sed i
ipsis terminis implicantur
et dum corpus (aeris fatentur
continuu esse coguntur fa
ri; ex contiguis enim no
fit proprie corpus, sed vel ac
vus, vel machina artificial
Corpus importat partes tali configu
ratione, et unione connexas,
et intime copulatas, ut compo
situ resultet, sic est aer corpu
physicu, materia, et form
preditu, secus non impetum
faceret, non vim, non cera
re motu, non sonu eder
neq. vapores in se contineret
et servaret, in aliamq. nat
ram converteret. At inter
tigua nil horu datur nec ve
unio, sed accidentalis adhesio,

quæ corpus naturale nequit constituere. et licet corpus aeris facilè scindatur, unitur facilè ideo dixit Salomon Avis scindit

Sap. 5. 12

aere, cujus nullu invenitur argumentu itineris; na subitò copulatur, et reunitur partibus proximioribus, ita ut nequeat percipi, quo in loco divisio contigit, na mora nulla sensibili, mutuis amplexibus partes per idonea, et flexibile figura conjunguntur, quod contiguis partibus impossibile est, disjunctione affectantibus ex inepta ad conjunctione figura, ut videtur in acervo tritici, seu lapidu, et in arte factis quæ artificiali conjunctione indigent.

Quamquā aer magna agitatione, et rapido motu careret secunda die, non dū factis firmamenti machinis, nec per anfractus, cavernas, et ingentes voragines respirante vehementissimos halitus, et flatus terra; tamen probato jam

motu aeris circularis, circa lo...
perficiem aquarum, resistente ill...
rum corpore, necessario ventoru...
sibilus tunc dabatur; inde seq...
te Cap. de Vento agemus

Aquas ab aquis
Divinatio 2o
De Ventis

Perfecta jam textura aeris mod...
explicato, necessario resulta...
rit Ventus; qui cum nihil ali...
sit, nisi agitatus aer, quam...
qua magnæ ad agitationem...
causæ tunc deficerent; motu...
erat aeris circa corpus fluidu...
unde rara terra, quam aerem...
appellamus, circa terram liquid...
seu aquam gyrabat; inde con...
tus necessario intercedebat,...
ex collisione levis sonu...
qui ex Vento est, vel aura...
Aer motus in gyrum majorem im...
primebat undulationem aquis; in...
de Ventus blandus; undulante a...
modum aquæ aere.

Ventus est irregularis motus aeris ab extrinceco agitati, non ab intrinceco; id est non proprio, et naturali motu, sed per impulsum ætheris, ut sæpius dictum est, tamen insensibiliter videtur * in gyrum moveri, quasi per vim intrinsecam; sed si movetur sensibiliter clarè ab extrinceco provenit impulsus, quo feriens ventum producit: vel ipsemet sic agitatus aer est ventus.

Multa sunt ventorum genera, nam multæ ventorum causæ. Certè secunda diè non omnia ventorum genera possibilia fuêre: non qui ex terræ spiraminibus proveniunt: non qui ex magna maris agitatione producuntur; non venti ex disruptione nubium orti; non illi à Sole, Luna, et alijs sydeximbus excitati; non artificiales ex violenta aeris compressione; non ecnephiæ, nec turbines sic præterea; sed venti illi quos elevabat collectus ignis, seu

lux necessario ex parte raref
ciendo aere, et ex parte [illegible]
sando, secundus varios calo
effectus, per distantiam varia
illa quippe prima lux, plus qu
sol, et sydera omnia efficaci
sima erat, quia in unum
globus collecta; inde ventu
ingens in principio mu
di, quia tunc major ign
impulsus
Ex omni puncto coeli procul dubio sec
dus cursus lucis novum exci
ventus necesse fuit; impetuosior
tamen ex ortu in occasum
quia in oriente vis major
ignis; quod et nunc experimur
in subsolano, et euro. Sed cum
lux illa gyrans in m
dio coeli, non eunde motum
ac nunc sol haberet, pe
tropicos, non omnes venti
sole excitati tunc fuere; ne
á motu sydeum orti; omnes
enim machina coeli suo cursu
fluidus firmamentus secantes

ventum gignunt, nam aerem movent. Ignis excitat ventum agitando aerem per intromissa corpuscula. Si super ferventem plenum aqua lebetem, vel accensas nullo fumo prunas levem plumarum crucem appendas, post pauca momenta hanc agitatam videbis à vaporibus aeris. Per hæc vel opinemur, moveri aerem ex vaporibus ferventis aquæ elevatis; vel ex igneis corpusculis e prunis emissis, necesse est fateri secunda die ventum fuisse, vel elevatis vaporibus, et exhalationibus ab aquis, magno lucis calore percussis, vel per emissa ex ipso corpore effluvia, quæ aerem et aquam agitabant.

Ventus in creatione Mundi non nominatur, quomvis Moyses mentionem facit, de postmeridiana aura Paradisi, quæ sonitum gressus Dei ad aures delinquentis Adami pertulit. Illa tamen aura Zephyrus erat postmeridianus, nam inclinato die apparuit Adamo Deus, vel illius iratas

Voces audiuit, ut Symachus, Aquil.
et Hier. docent. Unde non negando
venti; subito ac constructis orbi
difficultas oriri poterat, an secund.
vel tertia die excitati in disrupt.
ne terrę, quod videtur innuere
4. 13. Amós aiens ipse Deus formans
montes, et creans ventos nam c
jungit montium erectione, quod a
cidit tertia die, cum ventorum gen
ratione. Huic adhęrent sententię
qui tenent omnes ventos à ter
ra oriri, excitatis flatibus a
exhalationibus calidis, et sicc
secundum doctrinam Arist. vel a
exhalationibus nitri, sulphuri
et Mercurij, ut docet Paracelsus
Adducunt etiam omnes ventos a
terrę plagis denominationem su
-re, imo et qualitates, seu temperiem
Unde in sacris litteris nomina
mentione facientibus, de Aquilon
Affrico, Austro, Noto; et secundum
Psalterium Illyricum etiam de
Euro, nam in illo legitur Transt
ut eurum, ubi in Vulgata trans
tulit austrum; quales denominati
nes à plagis terrę desumdere aiunt

Certum est trahere Ventu aliquas qua-
litates à terra, sed non datur
major ratio, cur Venti a plagis
terræ, et non istæ à Ventis deno-
minationem sumant, majori pro-
prietate: nam per puncta Coeli mul-
tas terræ denominationes ha-
bemus; sic ortus, occasus, me-
Napelistes, subsolanus &c. ridies, ~~Boreas~~, qui sic a cur-
su solis, ~~et stellæ borealis~~ nuncu-
pantur. Nec probant oriri à
terra Verba ~~[illegible]~~, quæ cla-
re disjungunt erectionem mon-
tium à generatione Ventorum,
quos eduxisse Deum e thesauris
10. 13. suis dixit Jerem; non non
134. 7. David. producit Ventos de thesau-
ris, quæ vox equivoca est nam
quæ sunt Dei Thesauri coeli,
et terra. Cornelius Verba Jerem
exposuit, quasi ex secretario,
sive secretis receptaculis. Lori-
nus Verba Davidis sic legit
de recondituorijs de locis abditis.
Quando isti textus loquantur
de Ventis à terra productis, non
inde sequitur, ~~tollit~~ quod secunda die absque

terræ halitibus venti, nulli Ilent; u (?)
cumq. agitabant aer per solam
machinam Lucis, et undulatione
aquæ vestientis terram, et motu
undulationis materiæ Cœli im
pellu, ne absq. motu torperet
vel per calorem solidaretur illa
ætherogenea Massa aquæ, terræ
et aeris, ex qua constructuri
Deus machinas Cœli. Inde oportuit
magnum tunc excitare Ven
tum motui Lucis obsequentem,
qui quidem per ipsum impetum
directus erat; librata inertia
materiæ, ut directos, et obliquos
motus haberet, et sic intelligen
28. 25 dus Job dicens qui fecit vento
pondus; Hebræa aeris spiritui
pondus. Sept. Libramentum
Vatablus, fecit aeri servare
sua proportione. Pineda fecit
pondus id est certam vim, et im
" pulsum ventis indidit, ut non nisi
" si certo tempore spirarent; ac
" certas definitasq. regiones per
" venirent; non eveherentur in
" sublime, nisi certa lege. ergo

secundus motus lucis spirabant Venti, sed directe, oblique, et in Circuitu prout aer dispositus erat, in quo multi velut in aqua injecto lapide formantur circuli, propagato motu, nascentis concentrio fit per circulos semper minores quando cessat activitas impulsus, majores, quamdiu impulsus extrinseci motoris augetur. Inde motus progressivi Ventorum directione sequunt sui fomitis, similes fontibus, et fluminibus, nam post qua invenerunt ubi aer minime resistit, sicut aqua invenit declivitatem; tunc quidquid similis invenierunt materies in via, in consortium recipiunt, et suo currenti miscent. Itaq. Venti spirant semper à parte fomitum suorum. Sed undulatio aeris ab in eo differt ab undulatione aquarum, quod in aquis sublato impetu sponte fluctus decidunt ad imum, at aer utpote minus iners, et blandus, sensim deprimitur

et attollitur fere ex æquo

Ser hæc vides quod ubicumq. deru

X paulò vehementior, irregularis motus aeris X de

tur ventus; vel in terra sin

aut in spatio inter lunas et

terram; vel in firmamento.

Sac. litteræ quando ventum a

Deo immissum exprimunt, numquam

dicunt suscitatum ventos e

11. 36. terra. In Numeris legitur ven

tus autem egrediens à Domino

Ubi expositores intelligunt

egressum e cælo illo ubi degi

77. 26. aer. In Psalmis habemus

Transtulit Austrum de cælo. He

Abstulit eum de cælo. Chal

dæa. Intulit ventum in cælo

Arabica concitatum est Aus

ter de cælo. Clare hic cons

stat posse de cælis produci

ventos. Imo si plagas cæli in

tot partes dividas, quod sunt

gradus in horizonte, invenie

es ventos aliquando alius

hist. vent. artic. 6. bi, à singulis flantes, ait Ve

rulamius.

Isti venti supercedentes majore vel mi

nore violentia ab impulsu motoris

motoris aeris sumunt; et sic continuò agitatur materia fluida firmamenti; non solum ne citius corrumpatur, sed ~~ut~~ permittat transitum spiraminibus machinarum supremarum Coeli. Inde maculæ ab Astronomis notatæ in corpore Planetarum, et Sydeum, per

1' nos nihil (aliud sunt, quam nubecula in aere firmamenti ex vaporibus condensata e corpore Planetarum spirato, tanta agitatione, ut fiat ventus, sine quo violenter nec rarefieri, nec spissari potest aer. Turbata accidentaliter ab istis ventis firmamenti materia, nubeculam, seu maculam fingit; quæ quidem non adhæret Planetæ

Istam nubeculam, seu maculam ventum esse, quotidie in aere videmus,

1² non enim omnes sunt imbriferæ nubes, sed plurimæ ex condensato aere stipantur, quæ ventum gignunt, disruptione soluta materia. De materiis nos voluisse ventos secunda die

ortos. de Tertullianus, et Theodo-
rus contra Hermogenem) docent
ventum fuisse spiritum Domini
prima die latum super aquas.

Bodinus in suo Theatro naturæ vult ven-
tos ab Angelis fieri. fundatur
In eo quod viderit Joannes

Apoc. cap. 7

quatuor Angelos stantes
super quatuor angulos terræ
tenentes quatuor ventos terræ
ne flarent. Hoc solum probat
posse deum per Angelos bonos, et
malos (quos Paulus appellat
potestates aeris) agitare ae-
rem et suscitare ventos: et pos-
test absque Angelis immediate im-
perare naturæ: sic induxit

forsan ventum magnum in mare con-
tra Jonam; et ventum urentem
ut levaret ab Egypto locus-
tas; sed omnia sunt phæno-
mena agitati aeris imperio
Dei. Bodino adhærent [illegible]
nientes Philosophi: dum non [illegible]
in effectibus physicis recurrent
ad causas liberas et intentionales

4 metheor. cap. 2
2 metheor. tex. 32.

quando assignari clare potest
causa physica, et naturalis
ut optime notant Saramon
dus, et Cabeus. Lege Verulamium
Maririum, Augerium, Telesium,
qui doctissime de Ventis scrip
serunt.

Dividat aquas ab aquis

Ruminatio 11.

De gravitate aeris.

Gravitas aeris est difficultas in physica
non adhuc exacte dilucidata,
etsi comprobata experimen-
tis. Multa Boyle docuit, mul
ta Derrius explicando liquido
rum equilibrium: tamen absolu
te omnem gravitatem aere, ita ut
pondus propria stupiditate, seu
inertia deorsum tendat, negamus.
Involucro spheris suspenduntur super
firmamentum aque non mi-
nus qua aer ponderose, et iner
tes (ut explicavimus). Per pro
pria extensione continetur
intra firmamentum formatum

ex aquis, non adeo ut aer rarefiat
cur ergo non continebitur aer
expansus per subtiliores aquas
et particulas ultimas inter aqua
parvitatis?
Inde distinguendum inter aerem norte
terrae atmosphaerae, et coelestem, fluidio-
rem, et respective leviorem. Totum
corpus aeris gyrat; consideratum
ejus materiae inertia non gyra-
ret, at ether in ejus vacuolis in-
tromissus, et totum corpus aeris
in gyrum movens, potentiam
gravitandi et si non tollat, tol-
lit saepius actum. Inde aer est vi-
tualiter gravis, et solum acciden-
taliter gravitat actu pressione
deorsum
Paulo ante citavimus illud Job: qui
fecit ventis pondus. vel in
Hebraeo aeris spiritui pondus
Contra nos textus ire videtur
sed nota aerem non gravitare nisi
in ventis, multa admissa aetheris
generitate, et violentia; et tunc
pressio provenit ex ipsa motus
varietate, quando deorsum diri-
gitur

Ex ipso liquidorum equilibrio probatur eti-
am non dari semper in aere pres-
1° sione deorsum, equilibrata enim
non declinant: ideo legunt Sept:
qui fecit aeri libramentum
Sic explicant non semper tende-
re deorsum, secus non posset gyra-
re modo explicato: rota ete-
nim in aere si sensibiliter,
et per aliqua sui parte malé
equilibrata tenderet deorsum non
giraret: gyrat quia libramen-
to facta est quasi levis, equato
per totum pondere, quod nos
in aere consideramus
In vulgarissimo experimento ascensus
aque per tubum, vel per machinas
ctesibianas, aut antlias, in qui-
bus attracto embolo aqua subjec-
ta sublevatur; in tuba nautica:
in illa celebri machina Mediola-
ni à Bartholomeo Brambileo cons-
tructa, et similibus, aiunt pre-
mi facies aque à columna ae-
ris et ita elevari aquam. Sic in
cucurbitulis vitreis elevari car-
nem: sic pressione aeris incum-
bentis nisi magna vi disjungi
non posse duas tabulas perfecte

planas; nec contractæ follæ obtu-
to foramine. Tamen per hæc non
probatur totu corpus aeris gravi-
re: alias causas istoru phænomenorum
assignare possemus: sed dato quod
per pressionem aeris hæc fiant; et
1a am gravitante aere hæc fierent;
quin opus sit Longissimu figura-
re cylindru; nam major debet esse
pressio per violentiam, quæ per in-
cumbente columna rarissimi
corporis: in magnis aeris ex-
panso etiam supposita gravitate
vere columnæ istæ, seu cylindri
1a ad libitu figurati sunt
Gravitat vere aer atmospheræ non
per se, nam continetur ad sphæ-
sed per admissas infinitas hete-
rogeneas particulas alterius
naturæ, terræ scilicet, et aquæ
~~majori stupiditate, et inertia~~
ponderosiores, quo vicinior
terræ; ideo premunt subjectam
materiam in prenarratis phæno-
menis, dato quod omnia per pres-
sionem fiant

Plus gravitat vesica inflata aere, quam vacua, et contracta. Differentia in Bovina est duorum granorum, secundum Riciolum; quattuor secundum Marinum Mersenum. Ista varietas consistit in heterogeneitate aeris, non in ipsa aeris ponderosa substantia; plus quippe gravitat densior aer, et terrae vicinior, paludibus, et stagnis: quod experimento inclusi in vitro hydrargirij probat Boyle, nec non Torricelius; ponderosior est enim aer in valle, quam in cacumine

1' montis: ergo non solum aer gravitat, sed materia aeri immixta.

Scimus computum ab insigni Geometra Pascalio factum de gravitate totius massae aëris: sed ille ~~non solum~~ certam dilatationem

1² atmosphaerae ignorabat, super quod varie opinantur Philosophi, et non concedebat aerem superlunarem, quem nos probavimus.

Per instrumenta barometra nuncupata dignoscitur inertia aeris. Nicolaus Cusanus et fumum

ponderare presumit, si intra
folle aperias, et foramina
claudas: inde nihil contra
quia fumus est textura
porum heterogeneorum, qui
~~stupiditate et inertia~~ pondere decrescunt
post qua ignis per aere euolant
Hoc mouit Antonium Deusin
gerum, ut omnimoda negat
grauitate aeri, quod si non
explicetur videtur falsum;
nam materia omnis grau
quam insensibiliter aliquam
sub subjecta materia premit
ut nix niue, lana lanam
Hoc clare experimur in lucerna
Furembergeriana, qua alij lucer
nam Theodosij vocant, ubi oleum
guttatim descendit quia illud
llus aer premit desuper: aperi
also lucerna et aer impellet oleum
sed non tanta vi, ut subito
fluat; et hoc accidit quia aer
intromissus impurus est, et ponde
rosis heterogeneis refertus parti
culis
Idem accidit in clepsidra irrigatoria
continente aquam, quin per in

quin per inferiora foramina fluat, si foramen superius digito ~~[illegible]~~ obstruas.

Tandem nos media via incedimus; nec ponderositate ex inertia passiva materie negamus aeri; nec tanta gravitate ut incumbat supra caput ponderosissima columna. Inde ut divinamus; naturae consono modo philosophare tur qui diceret adjuvari aquam ad ascensu etia ab aere commoto in fontis aque, et elevato attractione emboli in tubo, vel ore in fistula: quin in cribru reno ca r: potest dari in corpore aque magna aeris parte; ut probant fluctus maris ab aere commoti. certu namq. est ir requie maris procedere magna ex parte ex interna agitatione aeris

Inundat aquas

Divinatio 12

De alijs proprietatibus aeris, et de vacuo

Forsan nobis imputabitur in vitium duas simul tractare questiones, differreq. de vacuo, disputando de aere.

speculationibus assueti nec non
probabunt: forsan placebit ip
ex arte natura examinare
amant: nullo enim modo ca
rentia Vacui probari potest, nisi
examinata natura corporum
eorum densitate, raritate, dub
litate, opacitate, et naturali vi
materiae activae, quae tota residet
in aethere.

Virtus penetrativa omni corpori
tibi in summo concessa est, ex
omni indiscriminatim mate
ria passiva, et activa, solida et
liquida, quorum quidem pars
tenuissima ad tantam subtilita
tem devenit, ut spiritus nomen
sibi metaphorice vendicet, quia
nostris sensibus quasi materia
non essent, suas operationes ex
cent

Sciendum est omne corpus ad idoneam
subtilitatem redactum multa
corpora posse penetrare: hoc ad
ximus non solum de materia
activa in passivam, sed etiam
de solidis in solida: omnia
quippe corpora spirant partem sui
teniorem, quam spiritum vocamus

Penetrat Sal, et spiritus salis corpora fere omnia; ergo Joachimo Bechero habemus, quod incluserat vitro, et probe occluserat tinturam ferri in certos usus servandam, reposuerat que in Musei sui scrinio. Die postero vidit vitrum pene vacuum et magnetis frustum non procul inde dissitum penitus madidum. Confluxerat nimirum ex dicta tinctura, et vel per clausa vitri repagula evaserat, ut amici amplexu frueretur. Et quamquam Jacobus de Nigroponte neget in vitro poros, motus eo argumento, quod aquæ fortes vitris non satis crassis inclusæ ea rumpant, nisi spiraculum in operculo fiat; nihil evincit, nam plurima corpora per vitri poros penetrant. Penetrarunt corpuscula magnetis vitrum Becheri; quod et penetrat etiam argentum vivum; poculatiq. sumus testes mercurium aqua stigia communi (sed optima) solutum per ampullæ vitreæ poros transudasse.

Ex Digbeo refert Maignanus aere in
quore spiritosa corporificatum,
aurum in eo liquore radicaliter
lutum, atq. attenuatum, conjuncta
trajecisse ovum philosophicum
chrystallinum, hermetice sigillatum

Lixivium Lauri transit per poros vitri
phialae ut spiriti experti sunt.
Multa phoenomena penetrationis
corporum in alia corpora adducere
possemus, quae brevitatis studio
ommittemus. Multa in Carbone
lib. de hist. inveniuntur. Si solida
in solida penetrant, nihil dubi
randum de ethere et aere subtili, qui
bus nullum resistit corpus, et so
lidissimum.

Ether et aer sunt naturae, et subtilitatis i
nec ad poros quoscumq. corpor
penetrandos, ut contra veram philoso
phiam sit credere in corpore ope
vacuos poros: nec plurimi qui in
cua intercepta defendunt,
in dubium revocant; sed tota illis
difficultas an in corpore aeris ben
vacua intercepta quae necessa
ria judicant (ut infra)

Alij et in corporibus solidis dari posse vacuos poros defendunt. contra

1° quos diuinamus, quod post spiratum aerem ex corpore primi coeli, et factum aere; nullum videtur dari in natura vacuum sed naturae non repugnat.

Omnes omittimus rationes Peripateticorum notas Philosophis; et argumenta contraria, praecipue Valeriani magni, qui experimento tubi Torriceliani, tanta euidentia vult demonstrarim vacuum, ut opusculum conscripserit quod vocat demonstrationes oculares loci sine locato, corporis successiue moti in vacuo, luminis nulli corpori inhaerentis, ria optime Cartesiani, et recentiores Peripatetici respondent. Nos tritis rationibus praetermissis, nostram fundamus sententiam in natura corporum, in quibus, si solida, pori necessarij sunt; nulla etenim daretur mixtio elementorum, et per consequens generationes nullae, si materia esset ita rigide compacta, ut poris careret.

nec lux, calor, et frigus per
traxerent corpora. Idē dicimus
de corporibus fluidis, ut aqua, et
liquores; de raris, ut aer, etiam
sed illi verè non sunt pori, nisi
spatiola interce~~pta~~pta. Unde per
poros aquæ, et aeris spatiola in-
telligimus. Secus non intumesce-
ret mare: non ascenderet fumus
non spiramina terræ in nubes
et fluuiam cogerentur: non va-
rios haberet flamma colores pro
materiæ immixtione varia, si non
esset porosus ignis: non esse
per vim elasticam, nec expansio-
ne nec venti darentur, nisi spa-
tiola impleret æther à quo omnes
rarefactiones, et condensationes
oriuntur

fugit magna ex parte aer vel aliud
liquidum, ut condensentur corpora
subintrat, ut rarefiant. Excip-
æther commotum dere, se dilatat
si opus est, usq. ad supremam super-
ficiem empyrei; ex illa quippe omnia
replens gyrat per contentam in
capedine, quin possibile corpus æther
experi...

Tantum etheris liquidi creavit Deus, ut diximus quantum indigebat spatium inter coelum, et primam terram in creatione. Dato motu etheri, simul ether penetravit omnes terre poros, et alium ethere spiravit empyreum, qui ejus locum subiret. Tunc omnia vacua ether implevit; nec naturaliter est locus amplius ut vacuum detur. Que postea acciderunt mutationes, alterationes, rarefactiones, et formationes ~~nihil aliud~~, nihil aliud quam variæ dispositiones materiæ sunt, ~~eundem quam~~ antea locum occupantis.

X Objicias machinas pneumaticas, quibus vacuum induci putant ~~[illegible]~~ l. pluximi, quia ipsi machinarum inventores, ut Otto Gericke in epist. ad Gasparem Schottum, Boyle, et alij fatentur educi quidem crassiore aere, sed remanere puriorem; vel saltim ethere, quia natura sua presto adest, ut vacua repleat, succedens semper corpori moto, seu abeunti. X

X in historia doctissimi du Hamel regiæ scientiarum academiæ in Gallia ad cap. 2 sect. 4. lib. 1. machinis pneumaticis ad perfectionem redactis per D. Hugens de Zulichem, factum est experimentum sic explicatum sed litteram. Butyrum in recipiente posi= „tum exhausto aere campanæ candenti „subjectum est, ut inde liquesceret, an „calor spatium aere vacuum penetraret. „Sublata campana post quinque aut sex „horæ minuta butyrum mansit integrum, „non liquatum, tametsi recipiens mul= „tum incaluisset: sed butyro altius „sublato, adeo ut tribus tantum digitis „a suprema recipientis parte distaret, „statim id cœpit liquescere. Admisso neque „aere, et sublata campana, longe citius „liquefactum est.

Sed inde non probatur vacuum perfectum, sed vel magna et fere extrema rarefactio aeris, vel plenum solum ethere recipientem fuisse, qui male solus per motum tunc circularem vehiculum particularum ignis esse poterat, quæ a necessario motu destitutæ esse butyro adhærerent non illud penetrabat aciter, et pungerent, ut dissolveretur, torpente motus asperitate in etheris involucro, rarissimo aere convolvente, qui fere omni virtute spoliatus erat, et ubi deficiebat aer succurrebat ether extra.

Per hæc respondemus argumento Gasendi dicentis; Si nihil non plenum est, lo=

// locus nullus restat complendus
// quare aut corpus non admit
// tur, aut in illo loco collocabit
// in quo aliud jam situm est: hoc
// idem locus duo corpora sese in
// penetrantia capiet; quod sane
// vires naturales fieri posse non
// ris.

Sed facile respondetur; nam cum omn
corpora suum locum habeant,
per motum invaditur locus alter
locus in primo instanti dese
tus ab immediato corpore aere
vel etheris occupatur: cedit into
ti corpori materia fluxa, et
et jam locum habet ubi contin
illa materia expulsa; nam
ambiente immediata circumfe
tiam facta est successio corpo
rari, incipiendo occupare loc
primo desertum in motu, vel
tergo, tota circumferentia
ris per duos quasi semicircu
se movente successive
Corpori moto, et particulis aeri
non continget nisi muta
situm; nec ideo totum corpus a

aeris movetur, sed sola circum
ferentia ambiens corpus opacu
plus, vel minus, secundum
violentia motus, et secundum
figura corporis moti. Quod
clare vides in lapide ex alto
in aqua conjecto: movent se
in gyru particulæ aquæ ad tan
ta distantia, quantu recede-
re opus fuit corpore solido subin
trante: non totu mare ideo
movetur, sed solu partes aquæ
quæ ad proportione admissi cor-
poris, et recessæ impressioni re-
cedunt.

Quin recurratur ad condensatione,
et rarefactione nec in aqua, nec
in aere; certu namq. est
quod cu singulæ partes aeris
loco correspondeant determi-
nato, nequeunt mille partes
aeris consistere in loco, ubi quin
gentæ consistebant, quin pene
trentur; unde non debet dici
quod cu movetur corpus solidu
aer condensatur minorem
occupans locu; na unicuiq.
parti suus correspondet locus,

Vel rare, vel condensate.

Tota hęc nostra sententia fundatur in materia subtili omnia replent[e]; audi franciscum Baconum. Nul[lum]

Hist. Vitę, et mor. can. 2.

" corpus nobis notum spiritu va[...]
" cat, neq. enim cava rerum tan[...]
" gibilium vacuum recipiunt, se[d]
" aut aere, aut spiritu rei pro[pri]
" um; neq. ille aer est, sed corpus
" tenue cognatum aeris, at multu[m]
" ab eo diversum.

Si in viventibus et in alijs corporibus vacuum concedis multas impedi[s] operationes, quę per immediatio[nem] fiunt. Otiosa terra inanis et rudi in creatione vacuo[s] tolerabat poros, quia nihil ope[rabatur]; sed quando Creator eam ad operationes disposuit, p[...] sphere vacua impleuit. ex empyreo ad terram unum concav[um] nature universum per se ipsum variji ad hoc idoneis corporibu[s] per quę tota comunicatur natura, et efficitur una pu[l]chre intertexta catena, a qua si annulum separas, forsan ea[m] inutilem efficis, nam disjunctione n[...] qua potest ordo servari.

Aer pro Vacuo accipitur aliquando. nondic Job qui pro vacuo solum cor
26. 7. poreum spatium intelligit ubi dixit extendens Aquilonem super vacuum.
PP. per Aquilonem intelligunt aerem. Gilbertus vacuum coaccervatum in spatijs interstellaribus admittit: illi favent qui aerem in Coelo negant, quod jam probavimus. Si in scriptura
1 Reg. 20. 25. invenis Vacuumque. afferunt locus
Jud. 7. 16. davidis. Lagenas vacuas et lampades. intelligit fuisse loca illa vacua corporibus ~~quo-tus~~ quibus saepe implebantur et sunt vulgares locutiones, non philosophicae

Nec Vacuum bene diffiniunt Scriptori dicentes vacuum est quod omni corpore caret; quia spatium hostiae consecratae esset revera vacuum, quia vi quantitatis sit, ut nullum corpus possit occupare spatium hostiae consecratae corporaliter: ergo non bene diffinitur vacuum quod caret omni corpore, quia tollit vacuum quantitas, quae corpus non est.

Adhuc restat discutienda difficultas, an
sit dari spatiolu in corpore dividuo
v. g. marmoris ad quod non
pervenerit ether nec aer. In quo
su illud esset vacuu: nulla appare
repugnantia ut isti pori omni c
reant comunicatione

Dato quod possent dari pori non comunica
tamen vacui dari non possun
attenta constructione corporum
et naturæ methodo. elaboratorium
naturæ, massa terraquea est: m
dru dispositionis, combinatio elemen
toru et quantitas composita d
versificant; sed neq. per se ista
dispositio progreditur ad intentum
naturæ, nisi ad illa glutinosam
prima materia accederent ig
nis, et aer vehiculo ætheris; et
quamqua jam temperatum
sit humidu cu sicco; ignis a
plius accelerando amborum
motu, et inducendo strictio
re contactu partes consolid
ut progrediantur ad figuram

Aer ad servanda extensione primi
geniaru particularu, et ad tem
peranda activitate ignis interm
interpositus. Tunc pori corporis

mobilitate aeris, et ætheris for-
mantur per totum; nam per totum
æther et aer excurrunt ut per-
ficiatur figura, quam dirigit per
propriam formam semen rei jam
in terra conceptum; cujus figura
additione, et augmento partium
propagatur; id est dilatatur, et
extenditur ad proportionem vi-
rium seminis, et dispositionis
materiæ passivæ

Nec ista operatio fit, nisi minutim
præparatis materiæ partibus,
per activitatem aeris et ignis;
motu enim omnia fiunt, et
motus in illis residet, seu vis ra-
refaciens: hinc, quando partes
debite ad compositum uniuntur, rece-
dit aer expulsus à corpore solido,
quia substantia corporis penetra-
ri nequit; nec quà partes imme-
diate per se ipsas, et per propriu
corpus tanguntur, aer remanere
re potest; sed remanet in poris,
et ubicumq. non adest ipsa impe-
netrabilis substantia materiæ
Inde omne illud compositum
plenum est, vel ipsa materia pas-
siva quæ fuit massa compositi

primigenia, vel igne, æthere, et
aere, in poris et spatiolis, in qui
bus difficilimum est ullum non com
municatum alteri spatio, quod
~~non dat~~ si daretur, etiam esset
aere plenum, nam aer locum non
cedit, nisi substantiæ solidæ et
penetrabili; et quando cedit ut
remanet poros format sua ad
tinuitate, ad extensionem mate
riam adjuvans, et continuitate
Inde ubi perlisit aer poros in
urge; ubi cedit, supone impenetra
bile corpus, quod totum est plenum
Velle alium modum explicandi forma
tionem compositi, ut in vertexibus
illius nullum detur elementum
nec activum, nec passivum
Nota quod solum proprie dicun
tur pori in corpore solido: spa
~~pa~~ tiola in aere et aqua
sed non ideo mutatur sen
tentia, nam et spatiola aquæ
plena sunt ~~ætheris~~ aeris, et a
ris plena sunt ætheris. Scimus
negasse Torricellum aerem in aqua
et hidrargyro, nec non Boile;
hoc lib. quinto discutiemus fu
Ad si negant aerem æthere certo non
negant

Explicato quomodo remanet aer, vel æther in poris in formatione Compositi, non immoramur in discutiendo an omnia penetret aer, etiā Corpus adamantinū; nam si non penetrat in formatione remansit. Non audemus dicere cuncta etiam compactissima et solidissima corpora penetrare aere, sed hoc de æthere pro certo habemus, quod ad præsentē divinatione sufficit.

Ab aquis

Divinatio 13.

De rarefactione et condensatione aeris

Quia falsò plurimi per se aeri attribuunt rarefactione, et condensatione nulla accedente ab extrinseco materia; et aliunde negant aeri et ætheri virtutem alia Corpora rarefaciendi et condensandi: de his proprietatibus bene visum agere; nā magni est in physicis momenti rarefactionis, et condensationis causas intelligere

Plurimis in subjecta materia [illegible] equivocationes intercedunt. Supponunt phisici posse per se nulla ab extrinseco dependentia, materiam rarefieri, et condensari, quia illud quanto physicorum docuit, rarita-
// te fieri nulla re de novo acce-
// dente; illudq. esse rarum quod ha-
// bet parum materiæ sub magnis
// dimensionibus; illud densum
// quod sub parvis multum mate-
/ riæ habet. Primó impugnari debet hæc vox materia secundum ideam peripateticam; nam accidentia in vino consecrato nec materia, nec substantia sunt; et datur in illis condensatio, et rarefactio, sæpius namq. vi frigoris ita in Calice concretatur et gelidatur X ut sumi á Sacerdote nequeat, nisi externo igne tepefacta.

X vini species

Sed dato quod et condensari accidentia intellexerit Auct. licet non dixerit; qualis vis in materia inerti consideranda ad rarefactionem et condensationem est, nisi ab extrinseco adveniente? Sumam exemplum á cera extensa, et ad quandam diaphaneitatem redacta

quę rara dicitur: coge eam in massam, et appellabis densam. Spongiam manu, vel torculo compressam densam dices: laxatam et in magnos poros hiantem raram. Lutum bene compactum dicimus densum; sic nebulam multis vaporibus refertam, sic fumum. Quęre causas istarum condensationum vel rarefactionum, et ab extrinseco advenientes invenies. Introductis corpusculis ignis liquidatur cera, et dicitur rara: expulsis, et indurata densa. Si in extensione diaphaneitatem induit, rarescit multo aere in poris introducto; quomodo per se, nisi aere, vel igne adveniente mutaret statum vel figuram? Spongia rarior est quo plus aerem excepit, densior quo minus. Si liquore imbibitur densatur, sed ab extrinseco. Lutum humefactum densatur aqua, expulso aere; multo aere in poris admisso arefactum rarescit

Alfonsus Sapiens, Becherus. Arnaldus de Villa noua, et passim spagirici tenent, nullam

noua quantitate intrinse
acquiri per condensationem
nulla per rarefactione deper
nisi nouus existendi mod
Suarez, Fonseca, Conimbri
des, Rubius volunt nouas
quiri qualitates, sed no
quantitate, ut docuerun
Toripedus, Marsilius, et Sa
ponatius, qui defendunt n
ua produci quantitate per
deperdi: quod imperceptibile a
na patet ~~quod~~ laxando, vel
constringendo poros per mate
ria aduentitia, rarefactione
et condensatione contingere. Un
de in dispositione pororum tota
hæc operatio consistit: sic corpus
contrahitur, vel extenditur ad
majore vel minore locum, qua
magnam parte occupat aer
vide hoc in termometro, vi am
bientis aeris calidi vel frigidi
densari liquore, contrahi, rare
fieri, et eleuari majori exten
sione. Frigus condensat expel
lendo aere nitro: Calor raref
cit occupando poros prolixe, et
dando locu aeri: ita docent om
manu in sua practica; ex exemplo

Monachus, Joannes de Rupescissa in theatro chemico, quod lenta, et viscida magis rarescunt, quia aer, vel spiritus intra ipsos poros receptus, in majores bullas deten- tus recrescit. Aqua tamen plus rarefit, quia ob majora vacuo- la plurimu recipit aeris: ideo Chemici illa utuntur ad rare factione, et solutione aliorum corporum, quia aer que in sinu portat aqua non solum penetrat corpus rei liquidandæ sed et vehiculu est, ut apertis poris partes subtilissimæ aquæ subintrent, et fiat solutio, quæ est species rarefactionis: super hanc praxim lege Justu Abel- bian, Gualdu Vogeliu, Jodosicem Vegeru in suis secretis spagiricis

Non solu virtute aeris, et propria, is- tas rarefactiones, et solutiones causat aqua, sed excluso aere fit illa insignis operatio chemi ca reductionis aquæ supra ter ram sua, constringendo corpus aquæ operatione curiosissima, et ut dentetur extrahendo ex illius

vaporis aere, non semper vi[...] 8[...]
ignis nam evaporaret fere tota[...]
sed alijs, et heterogeneis corpuscul[...]
expulsis, magna agitatione co[...]
poris aqua, ut nudata, et stillat[...]
sime percolata fixetur in tex[...]
suam. Modum primo docuit
Albertus Mag. sed postea Joan[...]
nes Hatteus in libro de natur[...]
misterijs, et Christoforus Parr[...]
siensis in sua arte transmu[...]
toria faciliorem nobis tradide[...]
runt praxim

Inde provenit quod corpora rare
facta sunt molliora, quia
partes habent distractas, et
laxiores; era leviora, per aerem
et ignem inclusum supplentem
alias particulas heterogen[...]
as crassioris materiæ: ali[...]
quando candidiora, quia in[...]
bullas minutissimas intum[...]
cunt, in quibus refracta lu[...]
album colorem exhibet.

Aliquando igne corpora rarefiunt, ali[...]
quando densantur, quia expulso
aere compactiores pori remanen[...]

sed non fit absq. rarefactione
et aeris et partium levierum
corporis. Vide Stephanum Cosmum,
et ejus problemata in subjecta
materia.
Maignanus, Gassendus, Boyle, Scu=
lerus, Derodonus, Chrauin, Sur=
cotius, et Sylvanus ley eodē
modo rarefactione explicant.
Benedictus Canales negat ra=
refactioni et condensationi
primam materiam subjectam
esse posse. Nos multa super nos=
tra prima materia diximus,
quæ nec qualitates, nec ac=
cidentia mutare potest, nisi
alteretur, laxando, vel con=
stringendo poros. Nec datur pro=
cessus in infinitum ut argumen=
tatur Canales, multis possibi=
libus rarefactionibus, semper
adveniente noua subtiliori
materia; nã res nequit ra=
refieri nisi ad minimum sui,
conservata integritate speciei;
sub inde non est rarefactio, sed
dissolutio, quia non conserva=
tur extensio unitarum partium:
Tamen hoc nequit in aere

contingere; et quando iste rare[...]
ut non sit capax consortij alicui[...]
elementorum, tunc vacuola [...]
ris ultimó extendi occupat [...]
incapax rarefactionis, et conde[n-]
sationis. Dantur in rarefacti[o-]
ne, et condensatione gradus, [...]
numquam ad summum materiam [...]
natura reducit. Tandem [...]
nus bene totam hanc quaestio-
nem definiuit aiens Voco rarum
cujus partes spatijs inanibus
interceptae sunt. Per inane
plenum aere intelligit. Hanc
sententiam tenent etiam [...]
minales, Gabriel, Petrus[4] [...]
Vallesius[2], Bassanus[3], Arriaga[4]
Belligardus.

Sui's vacuis disseminatis melius
hoc explicare contendunt Co[r-]
pusculariij, sed nos in illis vac[uo-]
lis aethere ponimus, et eodem mo[do]
hujus generis phoenomena expli-
camus; licet improprie han[c]
nostram rarefactionem Peripateti[ci]
vocent, ut omnia ad quaestionem
de nomine reducant.

2 de sanct. tren. c. 2.

(1) Sum. phil. quaest. 3.
(2) 4 Phys. 9.
(3) sub de mat.
(4) disp. 16 phys. sect 10.

Divisit aquas quæ erant
sub firmamento

Divinatio 14.

De Loco.

Nihil specialiter locatū erat in creatione præter Cœlū, et terrā quousq. Deus divisis aquis partem earū super firmamentum locavit; et licet clarè concipiatur, quod ubi res materialis actu existit, ibi est locus ejus, restat dubiū ubi existat?

Sed certè à Corporibus immediatis circumscribitur, dū locatur, sed illa nequeunt esse determinatus locus ejus, nā et mutantur, et moventur locato adhuc immoto; et daretur absurdum quod res immota mutaret locum.

Nec verū absolutè est quod res locata semper à Corporibus circumscribatur; nam superficies convexa Empyrei dehiper à nullo tangitur corpore, supponere enim debemus confinia Universi

definita, ne cum Cartesio indefinita
credamus non audentes dicere
infinita. Tamen empyreum
catum est, quamvis non co
circumscriptum ab alio corpore

Nec in se ipsa ret existere p
test, illi assignando locum
intrinsecum a Locato identi
ficatum, ut probare nititur
Cartesius, nec non denique
in sua natura per ratio
tionem explicata. Certe locus

cap 3.

aliquid est, nam in nihilo
nequit Locari, quod est
aliquid. Si est Locus aliq
reale, physicum, et materia
le tale debet habere exten
sionem, ut sit Longum, latum
et profundum; Locus nequit
locare corpus his tribus d
mensionibus constans.

Unio omnium corporum certe locum
non habet saltim externum
q. Locus illis internus exi
particulari Unicuique rei a
signatus Locus. Insuper si locus
debet esse locatus procedimus
in infinitum; si non debet esse

omnia Loca sunt separata et existunt per se, sublata concatenatione Mundi. Si Loca tanguntur et fit unu[m] continuu[m] omnibus rebus unus est Locus, quod est aliud absurdum.

Ingeniosissimo Aristoteli procul dubio istæ occurrerunt difficultates, tamen non satis fecit in definitione Loci dum dixit, est Superficies Corporis ambientis immobilis. Si hoc est verum Confinia Mundi non sunt in Loco, quod non erubuit assere Arist. dicens primu[m] Cælu[m] in Loco non esse. Contra Nazianz. Gregor. Ambrosiu[m] et Aug. asserentes, Corpus nobilissimu[m] Empyrei principem habere Locu[m]. D. Justinus sic Aristotelem redarguit. Si Cælu[m]

4. Phys. 29. „ non est in Loco, quomodo ejus „ partes superiores sursum „ tendunt, et inferiores deorsum.

Themistius, et Fonseca dixerunt esse solu[m] in Loco ratione partiu[m] inferioru[m]; et pro Loco illi ad=

assignant superficiem concavam
coeli inferioris. Dicant enim
ante factum coelum inferiorem
quod fuit opus secundae
ubi erat coelum superius, quod
creatum fuit prima die; et ob
re textus dat empyreo priori
tate temporis unius diei.

comm. 43. 12 Phys. 9. 9. Quaest 2.

Averroes, Pereira, Cesalpinus
respondent primum coelum esse
in loco per accidens ratione
centri. Hoc est respicere ad
punctum fixum terrae, habito
respectu ad punctos fixos ima
ginarios; et sic defendunt im
mobilem superficiem, etiam va
riata superficiei materia
quasi esset res superficies
quod procul est a re.

4 Phys. text 43. (2) 5 quaest. 2.

D. Thomas, Soto, et Conimbricenses[2]
docent, esse in loco ra
tione partium non actu
sed potentia, habito respe
ctu ad alia loca inferiora
si actu non est in loco, actu non
existit. Simplicius, et Avicenna
concedunt antecedens, et negant
consequentiam, imo et concedunt

nullo modo Empyreum esse in loco; ta-
men esse in determinato spatio
quasi illud non esset locus, quia ab
alijs non circumscribitur corpori
bus, quod ad rem locandam necessarium
judicauit dixit; quae corpora circum
scribentia licet varientur absolute
immobilitatem habent, ex respectu
ad aliquod punctum, seu spatium
imaginarium, quod et sequens
probare contendit, nam ex solo res-
pectu puncti imaginarij determi=
nat magnitudinem, distantiam,
motum, et alias affectiones rei lo-
catae. Sed locus iste non propor-
tionatur locato, et ita immobi
litas solum erit imaginaria, ut
bene notat Isac Cardosus.

Phil. Sibera. Lib. 1. q. 1.

Cartesiani pro loco extrinceco non
intelligunt ullum corpus ambiens,
sed terminum inter illud, et rem
locatam. Sed etiam terminus iste
est imaginarius, si assignatur me-
dius; et non potest esse unus, nam
et terminum habet res locata, et
ambiens. Certe ubi res terminant
ibi locantur, sed quaerendum est
si potest dici verus locus ubi
terminant. Terminus est ulti=
mum rei, et extremum mag
nitudinis

et cum istud sit rei proprium, dum
terminus non mutatur, con-
nata figura, non mutabitur lo-
et globulus ligneus per terram
tatus, qui semper eundem habet
terminum, movebitur, et non mu-
tabit locum.

His agitatis difficultatibus divinare
liceat locum majori proprietate
applicandum spatio continenti lo-
catum; hinc per locum intelligimus
solum istud spatium reale in deter-
minata distantia positum,
et inane, nisi esset corpore loca-
repletum aer sit, ether, vel corpus
solidum. Inane debet esse ante lo-
catione corporis, ne detur cum
illo penetratio: et per suam inanitatem
situm eorum que locata sunt men-
surat

In phys. c. 2.
Cur. phil. c. de loco

Sic definivit locum Damascenus: dic
em. Ptholomei aiens locus rei
est spatium plenum ente existente
correspondens extensioni
talis entis. Duplex est locus na-
turalis rerum: unus proprius
cujusq. apta collocatio, secundus
tiones inter se, et habita ratione

ad totum. Sic locus capitis est supra collum. Alter est situs invariabilis à Creatore datus machinis mundi, terræ v. g. in medio Universi. Datur et locus accidentalis rebus mobilibus, quibus variatis, mutatur, non tamen locus, sed locatio, ut quando Petrus qui Romæ erat, nunc est Mediolani; nunc in Curru, nunc in Cubiculo. Tamen locus est immobilis, nam illa spatia fixa sunt, et permanentia in puncto fixo Universi, semper exposita rebus successivè locandis; nam si spatium ubi Constantinopolis est conciderας, et Deus annihilaret omnem materiam, usq. ad aerem, tamen spatium remanebit, quamquam vacuum et inane, et semper immobile, et mensurabile intra eosdem terminos; quod est evidens

Locus iste quia est inanis cum corpore penetratur, et omnibus partibus ejus. neq. hoc est novum. idem asseruere Strato Lapsacenus, Sirianus, Galenus; Sca

(1) exerc. 5. num. 3.
(2) lib. de insomn.
(3) 4 Phys. 4.
(4) quæst. 26.
(5) lib. 1 epit. phil.
(6) In Psalm. 103.
(7) In monol. c. 22. tom 3.

Scaliger,[1] Philo,[2] Vallesius,[3] Suarez[4] Senertus,[5] Gasendus,[6] Jannarius de Matta. D. Anselmus[7] rationem loci ponit, in sola ratione continendi in suis metis quantitates locatas; nam denominatio ... in loco est realis, et vera locat... in spatio; quod non imaginario, ... reali; non ficto, sed vero, in re... natura posito, et intra Univ... sum contento; non est corpo... sed aliquo modo potest dici c... poreum.

Dices, quod est nihil, negabimus si per nihil intelligas non esse; concedimus, si intel... gis inane; sic explicant... SS. illud Jobi: fundavit te... ram super nihilum; nam spatium continens terram subito ac illam continuit a... quid fuit, licet inane; nam si Deus terram transfe... ret super empyreum, spatium quod fuit terræ remaneret inane, et trina dimensione mensurabile; Unde quod m... surabile realiter est, | necessar...

(

|

realiter existere debet. Et de spatio valet designatione dicere, hanc partem non esse illam, quamquam spatium non sit substantia, sed potius accidens de genere quantitatis; scilicet quoddam veluti quantitas continens, correspondens quantitati contentae. Vel est aliquid superius, ait Cardosus, quidquid in contrarium dicat Vasques: qui arbitratur spatium fictitium esse, chimeram et nihil.

Phil. lib. libro 2. q. 1. par. 1. disp. 29. c. 3.

Res per propriam quantitatem locum occupat, secundum modum extensionis, quae partibus loci correspondet, et sic existentia modificata, corpus intelligitur ubicatum seu locatum; quin indigeat peripatetica ubicatione, sophistico argumento, quod nullum ens per propriam essentiam est in tali loco, ergo ibi est per formam superadditam a corpore, et loco distinctam; hoc est per ubicationem intrinsecam

seu praesentia localem.
sed male; nam in loco nullo
est vere per essentiam, sed
secundum dispositionem
naturalem datam rebus, si lo-
cus est naturalis; acci-
dentalem, si accidentalis: et
illa dispositio quae talem modu[m]
situationis exigit per mo-
dum existentiae datum est
ubicatio, non forma separa[ta]
sed modus existentiae natu-
ralis
Haec lis orta ex divisione loci in
extrinsecum, et intrinsecum,
quod Complutenses Ubi vocant,
et accidens resultans ex re
locata, ex eo quod in loco con-
tinetur. Superfluitas istius n[o-]
vae entitatis est evidens; nam
ad constituendam rem in loco solu[m]
requiritur quod pertinet ad
conceptum rei in illo, et concept[us]
rei, ut contenta in spatio, qu[o]
eo modo ac se habet locus ad
quod est continere intra men[suram]
spatii; ita se habet locatum ad
quod est contineri intra illam

Inde non est necessaria hæc ubi=
catio ex parte loci, quia iste so=
lum desiderat spatium idoneum
ad continendum; non ex parte
rei, quia ad hoc ut sit locata,
tantum indiget actu conti=
nendi, nulla dependentia ab
ubicatione, quæ si est necessaria
ad novos semper acquirendos
locos, res per motum in omni
puncto loci deperderet et ac=
quireret formas, et entita=
tes distinctas, et consequen=
ter mutaretur intrinsece, et
denuo deperdita forma ac=
quireret, rediens ad idem punc=
tum loci, ut sol facit quotannis
et omnia quæ methodice gy=
rant; et sequeretur absurdum
quod in eodem loco res mutaret
præsentia, mutata ubicatione.

Plurima objiciunt pro ubicatione,
Masius, Arriaga, Godoy, Saz=
lanco, Oupasquier, Rubius,
Pereira, Tilman, Losgia, Ven=
tura, Canales in suis cursi=
bus philosophicis; et multa res=
pondent ubicationem negantibus:
sed argumenta subtilissimi sa=
quens

contra illa adhuc intus robora
perstant

Omittimus questiones de dislocatione
rei, et penetratione duorum corpo-
rum in uno loco, nam non placet
opinio Fernelij posse naturaliter
penetrationem contingere; nec debe-
randi; neq. divinitus posse. Pro-
certo habemus Christum penetrasse
resurgente sepulchri lapidem,
et fores clausas post resur-
rectionem, ubi erant intus con-
gregati discipuli. Hec est men-
S.S. et doctrina ecclesie, licet
mille modis absq. penetratione
ne exire poterat Christus
e sepulchro; et intrare ad
Discipulos, clausis januis.

Aquas ab aquis

Divinatio 15.

Quomodo intelligendum esse
Deum in Coelis, et ubiq.

Improprie dicitur de Deo quod in
loco sit; spiritus enim in loco
esse nequit, majori in poten-
bilitate Deus, qui est immen-
sus, et incorporeus; et nequit in
loco esse, nec circumscriptus, nec

definitus. Ubiq. est immensitas Dei; et licet de Deo dicatur quod sit in Coelis, ut expresse orando dixit Christus Pater noster qui es in Coelis. In Psalmis, qui habitat in Coelis irridebit eos: isti, et similes textus non probant, nisi dari locum destinatum in Coelo, ubi Deus se Beatis manifestum faciat. At vere immensitas Dei est sibi ipsi proprium Coelum; nam Coelum, et Coeli Coelorum illum capere non possunt, ut docet Scr. Leg.

Deus infinitus, quoad locum immensus est. Immensitas est infinita diffusio, secundum omnem dimensionem per essentiam, et non per partes; secus non esset in singulis totus Deus, ut est ubiq. Sua quippe unitas, et perfectissima simplicitas, non est capax extensionis, etiam infinitae, sed immensitatis, quae est longe ab extensione diversa. Non est major, aut potentior in spatio immenso, quam in empyreo. Haec diffusio ista intelligitur

per aliqua ex arcto in amp
expansione; sed per indivisi
le et continuam praesentiam, qu
omnibus loci spatijs, et rebus e
am minimis est intime pra
Ps. 144 sens: ideo david magnitudinis ej
O. B. non est finis. Jeremias. num
quid non Coelum et terram ego im
pleo? Sic explicant suam di
fusionem intra omnia sed non
inclusus; extra omnia sed
non exclusus; taliter interi
ut omnia contineat; exterio
ut circumscribat magnitud
nis suae majestate omnia, e
concludat. Ob hoc apud Hebr
os vocatur Macom id est loc
quia omnia continet; ill
tamen loco incomprehensi
lis est.
Ita est praesens unicuiq. rei in
celsitudine infinite distet; i
ipso collectus quantum cu
et in sua puritate co
sistens ab omnibus segre
gatus. Ratio ipsius immen
sitatis desumitur ex infi
nitate essentiae, quia cum
Deus sit infinitus, et diffusio segua

essentia, in cunctis est per essen-
tiam, præsentia, et potentiam, et
etiam in spatijs imaginarijs. Ra-
nam esse extra mundum per
infinita spatia diffusum, non est
dicere esse in re fictitia aut
chimera, vel in aliquo spatio
re à se distincto, sed esse in spa-
tio quod ipsius immensitas
suo modo extendit: increatum
quippe spatium est ipsa dei immen-
sitas. Imaginarium sæpe dici-
tur, quia mens nostra
non valens concipere dei im-
mensitatem imaginatur ve-
lut spatium.
Quemadmodum non possumus con-
cipere dei æternitatem, nisi
concipiendo tempus infinitum,
dum illa reuera tempus non
est, ita nec dei immensitatem,
nisi concipiendo spatium in-
finitum. Sicut essentia divina
est prima essentia, origo, et
fundamentum omnis essentiæ,
et entis conceptibilis; ita immen-
sitas divina est primum, et intimum
spatium omnium spatiorum, illorum
sedes,

et basis; adeo omnis intervalli et omnium locorum locus. Nec post Mundum, neque ante Mundum Deus est nisi in se ipso: ipse sibi locus est infinitus. neque magis diffunditur mille mundis creatis, quam omnibus destructis.

1' Spinosa (Vir doctissimus morosus) defendebat mentes omnes esse quid idem cum extensione, et easdem extensas esse. Postea insignis Theologus Eminierus, et Dorugo mexus Vir clarus in Academia Parisiensi, hoc affirmarunt etiam de mente divina, non metaphorice, sed vere et realiter. Statuunt existere extensionem necessariam, aeternam, infinitam, immensam, vere longam, vere latam, vere profundam, (seu hoc immense) et immobilem et veras in illa extensione partes a se invicem distinctas agnoscunt. Statuunt etiam extensionem illam precise, et formaliter spectatam non esse Substantiam, nec partes ejus, sed modos, vel formalitates

Suam extensione, non modo ratione sui totius faciunt immobilem, sed et immobiles omnes, et singulas ejus partes, et necessario, et ab æterno unamquamq. ibi esse ubi est. Extensione Dei ab extensione corporum distinguunt, et ajunt quod Ds huic, singulisq. partibus ejus ita subjicitur, ut non per singulas sui partes Ds qui simplicissimus est singulis illius extensionis partibus supponatur: sed ita ut propter suam simplicitatem, totus toti extensioni; totus singulis extensionis illius partibus subjiciatur; ut totus sit Ds in toto loco; totus in singulis loci partibus; ~~totus~~ extra se totum; nā secundu' Dangomerum Ds non est in extensione, sed extensio in eo; illaq. esse locum in quo Ds producit omnia corpora; in illa nos vivere, moveri, et esse.

Corpora dicit moveri, quoatenus successivé diversis extensionis ~~[illegible]~~ illius partibus respondent; quiescere vero quoatenus eandem semper extentionis parte penetrent.

Nos hoc disputandum Theologis relinquimus, et in immensitate Dei partes negamus veras, et actuales; imo nec virtuales ut alij docent; nam partem dicit quin dicant esse partem substantiæ ab invicem distinctam, quod simplicitati Dei repugnat.

Dicunt, Deus agit ubique non poterit agere in omni corpore si non esset, quia est corporibus coextensus. Respondemus actione Dei in corpora ubique probare immensitatem, non extensionem; nam actio Dei in corpora consistit in æterni decreti executione, quæ cum rebus productis incipit cum perseverantibus perseverat, et desinentibus desinit. Actio ita immediate fluit ab æterno decreto, et cum illo conjuncta est, neque eget inde ulla extensione.

Neque extensio est ulla perfectio, ut sit in Deo admissibilis, imo est imperfectio corporum, ita ut per illa limitentur; nequit enim dari corpus immensum

nec in Deo est necessaria exten-
sio ut sit praesens ubiq. nam cum
deniq sit mens perfectissima, prae-
sentia Dei est praesentia mentis,
quae involvit, quod omnia
intelligat, ad omnia advertat,
ad singula attendat, ipsamq.
nihil fugiat. Nec mentis pe-
netratio intelligenda est ad cor-
poru penetrationis imagine,
sed hoc habet excellentiae divina
mens, propter infinitatem essen-
tiae et immensitate, ut non so-
lum sit in omnibus, ejus prae-
sentia virtutis tantu, sed suppo-
siti: sic est ubiq. et ubiq. per sese
efficit. Deus q. rebus per sua substan-
tiam illico praesens intelligitur,
quod omnia per se ipsu percipere
innotescat

nec valet dicere quod praesentia per co
gitatione mere sit objectiva, et non
realis, na hoc dicitur de praesen-
tia per cogitatione, qua non
ipsu objectu immediate sed sola ob-
jecti imago percipitur; non aute
de praesentia per cogitatione, qua im-
mediate percipitur res ipsa, quae
praesens dicitur

Quæ diximus de immensitate Dei non ca-
pimus, alij illa melius explicabunt
sed nemo capiet.

Ab aquis quæ super coelos sunt

Divinatio 16.

De loco, respectu spirituum creatorum

Locus. spiritibus non correspondet, nec illi
loco, non enim potest proportionari
extensioni Loci substantia parti-
bus carens, ut sunt spiritus, neque
si penetraretur cum materia locum
illius occupat. etiam si vacuum
esset. quodlibet quippe vacuum
finitum sub mensura cadit, et
in terminis concluditur; non ita
spiritibus, in quo solus potest dari
virtutis extensio.

Hæc in philosophia magna est difficul-
tas cogimur namq. dicere, quod
creatum eo ipso ac in rerum universi-
tate positum alicubi est: cum S. Tho-
mas tenet esse impossibile creatu-
ram existentem, et nullibi collocatam
D. Aug. dixit quisquam est, nusquam
esse non potest. Sed ubi sint, qui nus-
quam locari possunt imperceptibile
est: nos enim assueti videre a

c. Thom. c. de loco

lib. 1. de immort. āq.

corporibus circumscribi corpora
et aliquando in alio corpore locari, e
concatenatione Mundi suppsita non
capimus quomodo spiritus inter
corpora degens, et incessans opera
tor nullibi sit, licet ibi sit, sed ta
liter quod ubi sit nequeat assig
nari

De fide est dari Angelos in Caelo,
qui adstant ante thronum Dei,
illiq administri. Angelus Tobiæ
clare dixit se esse unum ex illis, et
multi sunt in Sac. Scrip. textus de
Lib. 2. c. 3 terminantes degere Angelos
in Paradiso. Damascenus dixit
cum à Deo mittuntur in terram non
remanent in Caelo: q. in illo erant.
18. 10. In Matheo legimus dixisse Christum
Angeli in Caelis semper vident fa
14. 12. ciem Patris mei. In Isaia. Quo
modo cecidisti de Caelo Lucifer.

Per hæc certus locus adsignatur Angelis;
q. in loco sunt, sed loco non
correspondent, nec ab illo conti=
nentur. Idem dicimus de
anima spirituali in corpore vi=
ventium. In corpore est, quia illud
vivificat, et informat, tamen cor
pus nequit esse locus ejus, nec to
tum,

nec illius pars: in corpore operatur, q[uod] est intra corpus, at si anima intra circumscriberetur à corpore, q[uod] extra corpus est: si esset extra non illud informaret; etiam dato posita opinione quod anima contineat corpus, quod est difficilioris intelligentiæ, na[m] quod continet circumscribit, et repugnat spiritui circumscriptio, activa sit, vel passiva

Idem dicimus de anima à corpore soluta, et immortali, quæ à Deo judicata, vel evolat ad paradisum beata; vel descendit ad barathrum misera. Hoc fides docet, et, ut primo lib. diximus, pro certo habendum dari in cœlo sedes destinatas beatis: dari locum ad centrum mundi maledictis destinatum. Relicta modo specificatione, qua anima beatificatur, et damnata torquetur, hic non agimus, nisi de modo collocationis in determinato loco.

l. 2. 57. In lib. Machabeorum legitur: Davidem habuisse sedem regni: eliam receptum esse in cœlo. Quemodo igitur animæ

has sedes occupant? Idest valet considerare sedem damnatorum loco igni adhaerentium, ut dixit e

21. Ciuit. 10. | Aug. Locus iste non est punc a tus materiale; non solum quia plurimi tenent, quod neq. Angeli possunt operari in puncto indivisibili, non suppetitivo operationis, sed etiam quia eadem difficultas manet, si vis quod spiritus unum punctum Loci occupet, quam plura puncta; nam quae est imperceptibile, quomodo ad plurima puncta extendatur, vel ad unum indivisibile coarctetur.

Vulgariter respondetur, quod spiritus sunt in loco definitive: sed neq. hoc satisfacit; nam non est aliud nisi dicere, operari circa definitum, et determinatum Locum; ideo dixit Damascenus, quod quando dicimus Angeli hic sunt debemus dicere Angeli hic operantur.

Supposito quod dicere esse in loco per operationem explicet munera spiritus non circumscripti

sed operantis; difficultas non
tollitur si quæras quomodo exis-
tit ubi operatur? nam varie se
debet in omni operatione habe-
re, dum Angelus v. g. corpus mo-
vet, et dum quiescere facit. Non
eodem modo se habebat
Raphael Angelus pergens cum
Tobia, ac in mensa cum
illo apparenter comedens, et
quiescens. Hic permanenter
obtinebat spatium, quin
illud occuparet, deambulans
transeunter, et æque nihil
occupabat. Scimus Theolo-
gorum et Philosophorum res-
ponsiones, sed fatemur nun-
quam nos illas percepisse, si ex
ratione non detur spiritibus exis-
tendi modus; qui si conce-
datur, quomodo potest com-
pi unus, vel alter collocationis
modus, nulla concepta figura,
dimensione, extensione, pro-
portione ad locum in quo insta-
biliter existendo circa illum
operatur, non in illo ut occupan-

non intra illud ut includente, non extra illud ut concludens: Quod spiritus operatur in loco ubi non est vera ubicatione; intra Locum ubi non est inclusum, extra Locum quem ambire non potest, et tamen distans non operatur.

Sunt qui docent fieri in homine varias sensationes, et intellectiones, per ubicationes animæ varias. Qui eam collocant in corde, qui in glandula pineali, qui in conjunctione nervorum cerebri; qui in sanguine, et ad ubicationes recurrunt; quæ nihil aliud sunt, nisi modi positionis in uno loco, qui non capiuntur, nisi variato respectu ad puncta varia ipsius Loci, v.g. si homo sedens, vel stans in camera, ubicationes variat, respiciens aliquando parietem contra orientem positum, aliquando contra occidentem, meridiem, vel septentrionem; non enim ubica-
tio

variari potest, nisi varietate figura, et præsentia locati, tum quoad modum et respectum ad puncta loci: quod anima in variis passionibus, si varie ubicantur in corde, quæ non semper eodem modo se habebit respectu ... cronis, ac respectu superioris sinus cordis; et varios angulos, in varia positione, componet, et destruet; et necessario figuram variam saltem respectu punctorum loci. Quomodo est conceptibile, spiritum partibus carentem, omni proportione destitutum ad locum materialem cum illo componat angulos, vel figuram, et habeat ad ejus puncta respectus varios, jam ad Orientem, jam ad Austrum.

Doctrina Theologorum super Angelos certa est, quoad operationem in loco; dicunt ibi esse, ubi operatur. Ex hac infalibili propositione nostra oritur dificultas; si operetur Angelus per solum intellectum

ex Voluntate, nullibi realiter
Locatus, tunc certe ad objecta
materialia non applicabit vir
tute, quia nequerent operari
per operationes transeuntes quoad
subjectum vel materiam, nisi iti
sint extensione virtutis
ad spatium in quo agere de-
bent; nam Gabriel Angelus an-
te Deiparam annuncians ad=
ventum Verbi Divini, in illo mert
loco realiter constitutus opera
batur, et non extra illum.
Imo et cum Angelus nunquam
ab operatione cessare possit, sem
per in aliquo loco erit, deffinita
virtute in finibus Loci, et entitate;
nam quando est in est in uno
loco, non potest esse in alio, nec
agere in plura, ut plura, nisi
ista se habeant ut unum.
Concordant Theologi omnes move-
ri Angelos; hoc est evidens dicen-
te Scrip. Missus est Angelus
Gabriel; quod importat
transitum de loco ad locum

Et licet concipias transitum ...
xitus per loca intermedia; necess-
rium est percurrere interpositum
spatium; nisi Deus moto Angelo ex
puncto A. iterum illud creet in punc-
D. quin percurrat puncta
B. C. interposita, quae subtili-
tas multorum meretur appro-
bationem, praecipue Dionisii in
natura explicata qui docet
Deum movere Angelos, imo et
corpora omnia reiterata cre-
atione, vel reproductione: quod
nobis non arridet; si crea-
ret enim noviter Angelum in
puncto D. jam eum annihilaverat
et magnum videtur absur-
dum continuo annihilare, et
reproducere.

Quomodocumque moveatur Angelus
cum motus localis sit transitus
de loco ad locum, certe non con-
cipies motum Angelum, quin con-
cipias deseruisse locum A, et jam
esse in loco B. Reflecte intra te
ipsum, quid deserit Angelus
deserendo Locum A, si illud vere
occupare non poterat.

Certe recurres ad vulgare responsu, quod deserere locu A, et occupare B, non est nisi desinere operari in A; et operari in B; sed ille non est conceptus motus, nam poterat extensa virtus Angeli ad A, et B operari in A, et non in B. at forsan hoc non concedes, quia necessario operatur in tota sphera extensionis suæ virtutis. Hoc ad Theologos pertinet. Certum tamen est quod per locu non movetur, nisi quæ per loci spatia distenduntur, quod Angelis non competit ideo dixit Aug. moveri per tempora, et non per loca.

8 sup Genes.

Tamen Theologi successione operationu Angeli vocant motu localem: quo sensu locuti sunt Beda, et D. Ambrosius dicentes, Angelos moveri localiter: sed successio operationu meliu trahit ad cognitione tempus quam locu, nam in eodemmet loco potest dari operationu successio

Hæc minor est difficultas, quomodo corpora à spiritu moveantur (non loquimur de Deo, cujus de creetum

habet uim causæ, et necessariam
cu effectu connexionem; ...
vertet Sphæras cum multa
hoc aplicat nobilitati spiri
tus, qui ut creatura ex
cellentior habet imperiu in ma
teriam, quæ est creatura i
ferioris conditionis. Hoc o
detur gratis dictu, nã ope
rationes physicæ non fiunt p
speculationes metaphisicas
nobilitatis entis; nec c
intellectualis vim habet con
tra inertiam positiuam
materiæ ex se immobilis
Nec verum est quod natura
obediat Angelis, sed soli De
angelorum creatori; qui eoru
limitauit virtutem sec
dum varias species, et munera
inde nec faciunt, nec inve
gunt quod facere et intel
gere vellent, mali præcipue;
quorum iniqua voluntas
cohibetur á Deo.
Alij respondent haberi in spiritu

per excellentiam, virtutes omnes materiæ concessas; imo et majores: ideo ut vident moveri à corporibus corpora credunt hoc superabundanter posse facere spiritum.

Sed nec certum est spiritus habere omnes materiæ virtutes; ut non est certum corpus movere corpora, si loquimur de corpore materiæ passivæ inertis. Æther activus movet corpora, quia suscepit primum motum a Deo, semper movente, vel conservante motum impressum. Inde de nihil contra nos si negamus (omnes absolvendo difficultates) spiritum perse non posse movere corpus; quando hoc apparenter faciunt Angeli, movent corpora v.g. supernaturaliter. de anima major est difficultas, sed nec illa per se corpus movet; quod ad suum debitum locum rejicimus.

Ex prædictis de facultatibus divinam...
quod bene dicitur esse in lo...
spiritus, in loco operari, et ...
heri, quamquam non circum...
scribatur nec circumscrib...
quia Locus materiæ, et q...
materiæ substantia, et quan...
titate sua substantia pe...
trat. Est in materia, ...
in Loco materiæ, non ut m...
teria Locatur, sed eju...
entitate penetrata in...
entitate materiæ, hæc e...
præcipua excellentia spi...
ritus penetrare Locum...
et Locatum quin enim d...
turbet a Loco, nec amplius...
sit occupatus Locus quam...
erat a sola materia o...
cupatus. Spiritui nulla m...
teria resistit; est ubi Loca...
tur substantia materiæ ...
tamen non Locatur, nec lo...
eget, quia tota materia penet...
ta est locus ejus, sed non locatio...
quia penetratio est aliud existen...
di modus, qui locatio non bene dic...
tur

Nos non assueti videre nisi conjunctiones corporum materialium, non habemus ideam penetrationis spiritus in materiam; tamen in materia est realiter physicé et entitatiué; non solum extensa virtute, ita ut concideres in puncto consistere spiritum, et operari ad plura spatij puncta; sed entitatiué, et realiter penetrat omnia spatia ad quæ operatur; et quamquam partes non habeat per extremitates extensas; hoc habet excellentiæ spiritus, ut variat extensiones prout á Deo modificatur admittat; id est penetrationes varias, quoad majus, uel minus spatium quantum Deo placet: creati sunt quippe Angeli ut ministrent Deo; animæ ut informent corpora; et sic virtute penetrationis omnia per spiritus fiunt; quin hoc appelletur contactus physicus, esse intus, nec extra, nec ambiens, nec

conclusus; nam non datur pro-
portio inter extrema; illae enim
sunt affectiones materiae cum
materia, sed non spiritus cum
ente inferiori, diversae naturae
et sic spiritus potest esse imme-
diatus materiae quin illam
tangat, quin loco externo
nam non indiget loco ut
sit, sed indiget loco, quia ma-
teria circa quam agit loco
indiget: quippe istae nobilissimae
substantiae spirituali tali modo
dus existentiae correspondebat
Angelus cum materia nihil
componit, numquam faciunt
unum, per magnam disparitatem
naturae; et sic nequit cum
materia neq. ubicari,
neq. ad ejus puncta physica
habere respectus; nec cum
illa angulos, et figuram formare
quia sunt alterius natu-
rae; quod etiam in materia-
libus experientia demonstrat
nam multae distinctae substantiae

|[1] et naturae numquam, vel efficaciter penetrantur; ideo segregatur à se ipso oleum ab aqua: nunquam penetrantur neq: per ignem metalla cum ligno

Ex hac diversitate naturae oritur quod affectiones rei locatae continui vel contiguae spiritibus non competant, quia per penetrationem affectiones istae non resultant.

Ex anima tamen rationali, et materia organizata simul fit homo, compositum unum, per unionem animae cum materia; sed ista unio non est

|[2] aliud nisi penetratio spiritus

|[3] cum corpore. In modo penetrationis consistit informare corpus illud: quo informato resultat unum, et quia est ex distinctis naturis compositum anima penetrata cum corpore nec tangit, nec ab illo tangitur; nec illud continet, nec continetur, nec est intra, nec extra, eo modo quo corpora

sunt. Tali modo penetrat
cum corpore, ut illud informet
apta est enim species illa
spirituum ad tale modum
penetrationis, et hæc est imper-
fectio; ideo dixi hoc respe-
tu anima est ens incom-
pletum; idcirco non creatur
nisi in corpore organizato
quia ex defectu, dicæ subtilita-
tis competit, talis penetra-
tio cum materia quæ
informatiua, et hæc appella-
tur vnio, diffuso spiritu
per totam illam partem
præcipuam et nobiliorem
qua informata resultet
viuens, et homo. Ex quo
paret imperfectio animæ re-
spectu Angeli, et quod sit
talis naturæ, ut sit
capax penetrationis infor-
matiuæ, per quam corpus
viuificet, nam ad hoc creata
est, ut per modificationem
in corpore, postea, aliquo illo
intelligat, cognoscat et operetur

Angelus superioris naturæ respectu
animæ, penetrando corpora
operatur in illis, et ad illa,
sed non informat, nec fa
cit cu' corpore unu', quia
penetratio, seu modus pene
trationis diversus est; ideo
Angelus adstat, assistit, regit,
sed non informat.
Determinare istum distinctum mo
dum penetrationis non non
valemus, quia non agnosci=
mus per claram ideam essentia'
seu differentiam inter entitate'
spiritus Angeli, et animæ ra=
tionalis; na' sicet diversi=
tas specierum inter ipsos An=
gelos aliquo modo capiatur,
per excellentiore', puriorem,
et superiore' modu' intelli=
gendi; sed non capimus di=
ferentiam inter Angelum, et
anima', quæ nisi forsan non
intelligit nisi ab acquisitis
speciebus e corpore, ideo in illo

creatur, et necessario illi pen[etrat]
tale penetratione unitur
Anima e Corpore soluta jam alio
modo Corpora penetrat non
informativo, et sic operatur in
illo. subsistit sola, quia jam perdi[dit]
sensuum species, et necessarias
modificationes ut intelligat
Effunditur per locum ubi D[eus]
illa modificare vult ad [glori]fica[tio]
ne, vel ad pena, et locum illum
penetrat, sed non occupat.

Faltan al 4.º dia (segun el Indice) 12. folios ultimos.

2

Res quarta

Fiant luminaria in firmamento.

Quaestio 1.a

De formatione syderum.

Differre oportuit ad quartum diem ornare syderibus firmamentum, ut indigesta illius materia purificaretur, et disponeretur ad diaphaneitatem, vi ingentis caloris collectae adhuc lucis, seu ignis, eo modo ac in fornace, agente calore lapis et herba ad puritatem christalli praeparantur; purificata massa ad gradus, non solum tractabilitatis, ut varias posset suscipere figuras, sed ad diaphaneitatem induendam; paulatim recuperata duritie, post expulsum calorem

Si lux antea divisa fuisset calor certe ad opus tantum sufficeret. Oportuit etiam, ut varia esset puritas coelestis materiae, secundum combinationem elementorum, et situm; nam

sicut aer purior, quo à terra
remotior; sic materia firmament
ex superficie concava ad convex
varios puritatis, et subtilitatis
gradus sortita est: ex quo effec
tum est firmamentum purius
esset quo à centro remotius
Tantum primordialis lucis vis ingens in ill
heterogenea firmamenti mater
iam indesinenter agebat, ut te
perata humiditate necessari
partes terrestriores densiq fi
rent, et quasi grumescerent
per hæc, proportione respectiva
initio quarti diei se in glo
bulos restrinxerunt, et con
creta xunt
Sicud est principium, et hipostasis side
rum, quo nomine luminari
et stellas intelligimus. Nec in ill
convoluta, et concretata ma
ria deficiebat æther, et dispersu
per firmamentum ignis; lucem
quippe primordialem per omnes
istos globulos, seu grumos d
viserat D. servata proportion
structuræ corporis, magnitudini

loci; et muneris a creatore destinati; nec non variorum motuum, secundum ambitum, et lineam describendam a sydere, majorem, vel minorem; prout terris proximiores, vel remotiores, nec non axi Coeli: et secundum tempus, et spatium peragendi Cursum, data est motui major, vel minor velocitas; quæ dependet, non a modo constructionis syderei corporis, sed a portione ignis in illo contenti

Ex medietate firmamenti ubi lux gyrabat, dum erat integra, et collecta, major portio lucis per propriam difracti sui globi violentiam, se sursum elevavit, ut irides abientes fulgebant in scintillas, quæ vi ignis elevantur per efficaciam ætheris in igne contenti. Cumq. firmamenti spatium purius esset. (ut diximus) quo sublimius, minori impedimento ignis globi difracti, sursum majori ex parte ascendere valuit; inde numerosiora famare sydera ex medietate Coeli ad

extremum aquarum superecelestium
quam ad superficiem convexam terræ
vicinioren. Hac de causa numer
rotiora sunt sydera vestra appa
nes, seu Coelum, ut vocant, stellatum
quod est pars firmamenti su
blimior, quam vestes Lunæ
quam nullæ comitantur cognitæ
stellæ, quæ conspici solent; quæ
rei fulgent ob majorem imp
uritatem materiæ repertæ quam
divisa lux descendebat usq. ad
limen firmamenti: Inde quam
quam non vacuum tantum spatium
Coeli ex medrate ad lunam imag
nemur, tamen ejus sydera non
conspicui fiunt impedimento im
puritatis materiæ. Latent ut cre
dimus quamplurimæ ex sole ad
lunam stellulæ, forsan detegendæ a
ratiori studio, seu perfectioribus
tubis opticis; sicut non multis
ab hinc annis alias stellas sta
biliores Astronomi circa solem
et circa planetas exquisitis the
lescopijs invenerunt: Galileus galil
fontana, et aliqui Boreales.

Inæqualis distributio lucis ex medie-
tate Coeli ad lunam, non caruit
altâ providentiâ, remoto tanto
igne à terra, ne ejus humiditas
exsiccaretur; ideo illam versus
quantum sit lucis, in magnis
luminaribus emmisit Creator,
et tantum ignis, quantum pro-
ductionibus terræ, et generationi
bus, necessarius erat
Dum hæc fiebant majorem suscipiebat puri
tatem et claritatem firmamentum,
se conglobante substantia sydereum
materiaq. impura, et feculenta
firmamenti; quæ in loca a Deo des
tinata se recepit. Globulis istis
quidquid impurum, et opacum adhæ-
sit per vortices gyrantis materiæ
et se convoluentis, impulsu divini
ignis. Inde purgata firmamenti
spatia, speciosissima, clara, et qua-
si æthérea devenerunt; ideo Arist.
asseruit æthere esse materiam Coeli
Ita Uno instanti, seu operatione, et fir-
mamentum diaphanum apparuit, gru
mescentibus, et ad varia ~~[illegible]~~
confugientibus loca ejusdem inclinamentis, et ipsa

inquinamenta, quę ex elementis
constabant, puriora per ingen-
tidum calore effecta, et in varias
bene dispositas machinas forma-
firmamentum ornarunt; maxime
post introductam lucem, per quam
machinę illę (obscurę ex se, et va-
cillantes) mirabiliter fulgebant

fiant luminaria dixit d.s, q.o ex præ-
posita materia in firmamento
quę elementaris erat; non enim
nisi ista omnibus entibus ma-
teriabibus materia est: nec ma-
niter Sydexibus creata, ut male
voluerunt aliqui; nec distincta
ab elementari materia erit
cuit dixit. ex elementis conflatum
firmamentum fuit; ex materia fir-
mamenti Sydera; q.o elementaria
hic docuere B. Justinus, Irenæus,
Epiphanius, Cyrilus, Hilarius, Basi-
lius, Ambrosius, Greg. Chrysost. Hie-
ronymus, a Lapide, Salianus, Serarius,
Molina, in opere sex dierum, licet
in cursu philosophico Peripateticis
legerit, attributa Coelo, et Astris
ingenerabilitate.

lib 2 recogn.

Ex D. Petro narrat B. Clemens duplex dari coelum, unum immutabile, id est empyreum, alterum corruptibile; hanc credit, protulisse sententiam D. Petrum cum Simone Mago disputantem. Super quod dixit Salmeron voluisse Apostolum peripateticam refutare sententiam de aeternitate, et ingenerabilitate coelorum. Nec ab hac dissentiunt opinione primi nominis mathematici; S. Ephrem, Scheinerus, Ricciolus, Thicone, fontana, Kirkerus, et quamplurimi &

Sydera cujuscumq. magnitudinis sint eandem habent figuram, et eodem modo continent ignem, sed distincta quantitate, et varia elementorum combinatione, imo et portione inequali: inde varietas influxuum. Ne credas vix tuo pabuli urere ignem in astris, nec materiam consumere; quamquam enim Sol sit fornax ardoris immensi, ut ait ecclesiasticus, materiam non consumit ad quemdam depuratam gradum, et ita temperatis a deo qualitatibus, praedominio humiditatis, ut nequeat ignis in illam agere, quod vides

in chrisstallo minerali immodicum
ardorem tolerante; plus in lino as-
bestino, cujus sordes lavat ignis
eo quamquam hoc proveniat ab
humore petrifico; in stellis accidit
ob tempiem humoris tanto ardori
~~[illegible]~~ resistentis

Modus quo nectitur, vel generatur
ignis in sydereum corpore, diffi-
cilis est explicationis, hac
quippe vox luminare, qua uti-
tur Moyses, significat corpus lu-
minosum, et corpus lumen con-
tinens; velut pharum, fax, vel
laterna specularis; Inde
arbitrantur plurimi inclu-
site seu parte lucis in corpore
astrorum, per totum diaphano, si-
cut includimus in lanternam
vitrea lumen; habereq. tan-
ta efficacia ignem coelestem, qui
per poros materiæ continen-
tis pertransit; eo modo ac vero
sol chrystallum concavam pene-
trans: indeq. emanare effluvia

48. 2 Ex hoc aliqui considerant luminaria quasi vas rotundu vitreu flamma refertu, quia dixit ecclesiasticus vas admirabile opus excelsi

non desunt qui luminare magnu considerant, velut magna flamma supposita materia cu qua sphæricã figura format. ex ipso ecclesiastico dicente fornacē custodiens in operibus ardoris; imo et sydera ad modu fornacis contemplantur

e contra alij quasi massas aureas. Anaxagoras velut ferrum candens. Diogenes quasi pumice spirantem igne. Igne purissimu, absq. ulla materia supposita, Anaximander.

Xenofon per alia via incedit, docuitq. stellas esse nubes ignitas, quæ interdiu extinguntur, sed ad nocturnas tenebras reminiscunt; ortusq. et occasu nihil aliud esse, quã accensiones et extinctiones.

Supponimus omnia sydrea corpora ...

ignes natura. Ita sensere Cy- [1]
rillus, [2] Clemens Romanus [3]
Theodoretus, Genadius, Severia-
nus, Beda, Tertullianus, [4] Ba-
silius, [5] Ambrosius, [6] Cesarius [7]
Arnobius, [8] Anastasius Sinai-
Lactantius, Alcuinus, Steb-
xus, Origenes, Victorinus,
Salvianus: nec non astronomi
primi nominis. Hunc ignem intro-
ductum in corpus sydereis elem-
taxe intelligimus, ignemque na-
turae apellamus ob nobiliorem
partem illius compositi, quae ex
quatuor secundarij elemen-
tis et aethere constat. Inde
de perfecta et per totum inte-
gra diaphaneitate astris na-
gamus et luminaribus, sed in
terraqua dominamus a crassi-
et opacitate materiae plus, vel
minus secundum portionem terr-
et sequenti modo philosophamur.
Imperio Creatoris divisa primigenia
lux in dissimiles globos per
vastissima firmamenti spatia

(1) Cathec. 9
(2) lib 2 recog.
(3) quest 11 in Gen.
(4) lib de ãa c. 8.
(5) homil. 3 exaem.
(6) lib 2 exaem
(7) quest. 68.
(8) lib 2. et 8 cont gent.
(9) l 2 exaem.

gyravit ex medio Coeli turbinoso motu, seu Vorticoso, versus destinatum Locum; et in illo medio Coeli seu centro non remansit, nisi portio lucis destinata Soli, qui firmamenti punctum medium occupat, ut probabimus. In ipso Centro ut reliqua astra fuit Sol, formatus vortice luminis, quae colligebat materiam coeli, quin a cursu desisteret

Reliqua lux in transitu sursum et deorsum ab alia consimili per longum spatium separata, se revoluendo, materiam tractabilem firmamenti (ut est tractabile vitrum in fornace) suo ardore atraxit, et rapidissimo motu revolutionis aglomeravit, et densavit se cum illa commiscendo, et per poros penetrando, velut penetratus ignis in pruna. Per motum vorticosum rotunda evasit machina, sed facieculis distincta, quasi adamas artificiose sectus, quia elementorum interna substantia per violentum motum taliter

commonebatur per exercitare
nitens, faciculas formari
et inæqualitates in superficie, per
quas non remansit terra, ex
soleta, sed quasi laminis ab arte
in facies delectus. Lux istas
areolas occupabat, non tollens
angulos, sed indicans figuram,
et corpus sydereis, eo modo, quo n
tus internus ab igne causat
eam componebat; anguli namq
faciei aptiores sunt ad emitt
dam in terra lucem; quæ secund
majorem idoneitatem, et puritatem
materiæ; vel totam faciculam, vel
partem induebat fulgore. Hinc v
rià resultarunt sydera, et l
minaria, quæ distincta nomina
sortita sunt: admissa per omn
Astronomos differentia inter st
llas errantes, quas Planetas
vocant, et fixas, quæ in Cœlo stellato
ponunt; nam faciculæ solis, et stella
rum fixarum plenæ sunt luce; non
ita Lunæ, et planetarum, secun
dum majorem, vel minorem puritatem
materiæ, cum luce colluctantis.

ex quo etiam resultavit differentia inter Lunam et Planetas; nam illa pluribus constat faciculis; et tantum moles ista crevit, rotunda conservata figura, quantum materiae lux insumpsit in transitu, revoluta usq. ad destinatum locum ab Opifice Summo.

Sic applicando tantam materiam tali portioni lucis ex jussu, et providentia Creatoris, globi ingentissimi resultarunt per longa spatia separati, ne impedimento invicem essent ad continuum ex ortu in occasum motum, per fluida firmamenti spatia.

In periodo quartae diei omnes perfecit D.s caelestes machinas, incorporato in illas, et penetrato igne; aliquibus intus admissis cavitatibus, ut melius reverberaret lux, et ardor terram versus. Sed ista interior, et superior cavitas, nec aequalis in stellis omnibus, nec aequali loco; sed prout faciculae dispositae erant, quia numerus

et distantia faciem non exact
æqualis; sed proportionatæ exin
magnitudini, et temperamen
to corporis
Consideramus Luminaria, et stellas
velut ingentissimas, rotundas,
et variarum facierum flammi
feras prunas, materiæ levis
plus quam pumicis, quia bene
depuratæ, sed non absque aliqua
opacitate. Inde procedit ratio
cur non in qualibet hora, et temp
re, eodem influunt modo, nam
distincta lux emmittitur a
fundo et centro facici, quam
ab angulis, seu a latere inter
faciculas unde lux emanat,
lux enim ex angulis plus
pungit, et penetrat, imo et
sæpius scintillationem fingit.
Admixti etiam erant in syderibus
flores seminum e terra spira
ti, et per astra distributi, ut
melius digesta per proportiona
tum calorem, et motum sua em
mitterent similaria corpuscula
et homogenea cum seminibus in
gremio terræ contentis, quæ p

similia sibi effluvia foventur. sic productiones adjuvantur, sic concurrit coelum ad generationes in vegetabilibus, mineralibus fossilibus, omnibusq. inanimatis hic intelligendum indissolubile illud conjugium Coeli; et terrae per substantiae homogeneitatem, continuó effluentis e Coelo in terram, et continuó spirate e terra in Coelum; nos enim pro certo habemus penetrare usq. ad centrum terrae effluvia Coeli; et ad Coelum spiramina terrae perenni gyro aeris, et Aetheris

Effluvia ista vocat influxum Astrologorum inane vulgus, qui non sunt admittendi, nisi velut emmissiones corpusculorum Coelestis machinae, vario tempore, situ, motu, et mixtione varia, plus, vel minus efficaces secundum occursum effluviorum ex omni corpore sydereo; ex quibus varij effectus in corporibus sublunaribus, varieq. qualitates propagantur. Per illas

superadditur humiditas, frigid[...]
siccitas calor corporibus eti[...]
viventibus, in quibus datu[...]
alteratio, et passio correspon[...]
qualitati advenienti.

Non influunt astra super homin[...]
ut homo est, sed pro ut est a[...]
mal, compositum ex mater[...]
et formis partialibus: n[...]
enim super forma hominis
sed super materia, quae per [...]
fluxus affectata, potest affi[...]
animam, quin illi libertas [...]
randi tollatur; est enim e[...]
perfectiosior et superior om[...]
materia, coelo, et astris: a[...]
bus nihil est timendum, quae n[...]
sunt formata nisi in signa
et tempora, et dies, et ann[...]
id est ad annunciandas tem[...]
rum mutationes. Consulto h[...]
expressit Moyses, ut averteret
Hebreos ab impio cultu, et tim[...]
re sydeum. Forsan si e Vicen[...]
derer pulchriora invenires [...]
campi; corpus enim vastissim[...]

Vastissimus astrorum, et si ex depuratis elementis compositus, ruditates, et imperfectiones materiæ nequit exuere.

Ut luceant super terram.

Divinatio 2.ª

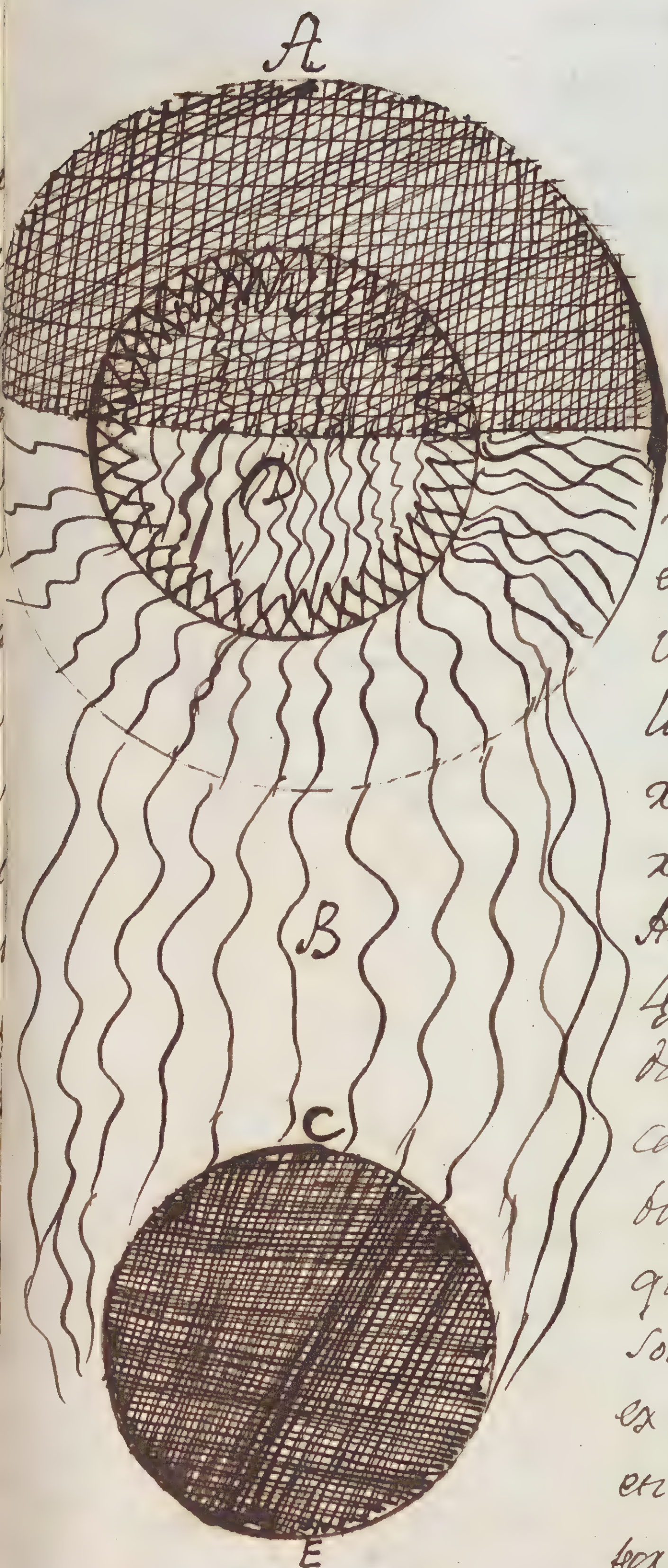
De emissione lucis à sideribus.

Quamquam undique spirent astra per totum, plus spirant quà lux dirigitur, majori efficacia contenti ignis, qui tendit, quà lucet. Nec per totum sydus lucem emittit, intertexta opacitate materiæ; tamen lucis pars præcipua, major et efficacior versus terram tendit. Exotica forsan Astronomis hoc nostrum sistema videbitur; sed à littera Moysis desumpsimus divinandi ocasionem.

In formatione astrorum dixit Deus, fiant luminaria in firmamento cœli ut luceant, et illuminent terram. Dixit postea Moyses, posuit eas ut lucerent super terram, clare ordes [illegible]

Seu luminaribus, et stellis mu
nus illuminandi terram;
non autem Cœlum; quod per var
rios gradus elevationis sydes
rum potius illuminare est, in
ipsa operatione illuminandi
terram. Inde superflua esset lux
in corpore stellarum, et lumina
rium quæ sursum emittere tur
eo modo ac deorsum; nam eadem
ttendum deorsum solius terram
facta sunt, et hac lucis ter
dentia etiam illuminatur
Cœlum. exquo divinamus, qu
corpora Cœlestia per medietatem
sui, qua respiciunt superficiem
convexam firmamenti, aliqu
antum opaca esse, et minus luc
da, seu nebulosa, quasi prun
semiaccentes, conversa in terr
pulchra, et lucidiore facie.
Stella inferior non illuminat superior
neq. sol Planetas, et stellas
supra se locatas. et licet m
tu turbinoso ignis intra stel
rem machinam revolvitur; h
intelligitur uniformi mot

Corporis stellæ, seu solis, velut in dorso, semper connexa clariore facie ad terram: altera parte superiori corporis astri semiopaca et nebulosa relicta, ut vides in præs. fig. ubi A est superior pars corporis stellæ firmamentum respiciens ex qua radij nulli exeunt et licet in centro D. ignis conspicuus sit, radij D. B. C. versus terram C-E tendunt, quam illuminant. Superficies superior ad extra densa est, et opaca; intus veró clara, tersa, nitens, ut melius reflectatur lux, et vividior per reflexionem melius illuminet terram.

Hinc astra intus polita et quasi levigata cavitate habentia, vividius emittunt lumen, et efficaciorem calorem: inde remissa lux in quibus intus aspera et impolita cavitas quia reverberatio minor. Non solum ista resultat naturæ utilitas ex compactione dorso sydexis; sed etiam ne descendentia effluvia e corpore superiori, stellæ inferioris immutent naturam, comixtione corpusculorum

daretur namq. alteratio in inferio-
ri, imo et ardoris remissio si stella
superior frigida mitteret effluvia: et
hic densitate expolita praeservantur
inferiores a superiorum insultu; stella
quippe in stellam non influit; sed una-
quaeq. propria pollet virtute; et
qualitates temperantur in aere,
ut docet Placidus de Titis. Nec

Philosoph. Coeles.

quamquam detur conjunctio stellarum
ex alto ad inferius, quando in
eodem puncto respectu Empyrei con-
currunt, datur sensibilis ecclipsis,
nam spectator non dirigit visum
ex puncto directo, in quo hic acci-
dit conjunctio; sed ex alio obliquo,
et cum tanta intercedat distantia
inter stellam et stellam non datur
ecclipsis, neq. per majora, sive infe-
rius collocata.

Videntur quasi conglobata et unita in
Coelestibus imaginibus, ita ut re-
ferant rudem speciem hominis; cam
te quae signa vocant; tamen di-
ta per longa intervalla sunt, quae
quia per regulare motum semper eam-
dem imaginem conficiant, cui per remo-
tam similitudinem est inditum nomen
a Chaldaeis, et Superstitiosis

Nec totum corpus stellæ conspicuum est, cingitur enim quasi fuliginum nebulosa fascia, et atmosphæra, continuo adflucto spiramine, per verticem interni motus irrequieto igne. Inde paralaxis, in infimis syderibus sumitur à parte luminosa, male in supremis, in quibus exigua luminis pars permittitur potentiæ visivæ; remanetque in omnibus, invisibilis opaca et atmosphæræ vaporum quasi periferia; quod nihil est aliud nisi corporis syderei exhalatio, ut ordes in flamma materiam impuram depascente, quæ quasi obscuriori fascia cingitur. Pertheæ nunquam per dioptras exacte percipitur magnitudo stellæ

Nec novum est attribuere opacitatem astris; idem docuit Ptholomeus, et multi cum Placido de Titis, qui per densitatem colores illis attribuit, qui non sunt, nisi variæ luminis reflexiones: sed non admittimus parte à spectatore percibi, quamquam discolor Planetarum atmosphæra appareat, et perpetuæ transmutationi obnoxia

Phil. cel. l. 1. c. 2.

ex densa parte, et semiopaca astrorum lux
sic respiciente, procul dubio per refle-
xione luminis descendentis et fe-
rientis inferiore stella, spetiosissi-
mos, et varios colores resultare
per totum firmamenti spatium, pro-
babilissimum est; ex quibus appa-
renter lux tingitur; inde plum-
beus Saturnus appellatur; crocea
Venus; candens Mars; cerulens
Jupiter; sol aureus; alba luna.
Sed neq. hoc proprie dicitur. Va-
riatur enim in Planetis color, seu
reflexio, secundum atmosphere
dispositione accidentale; potest
quippe ex parte minus rara coeli
resultare color, et lux, si ali-
qua resistit densitas; quam-
quam coelum, per se, non omnimoda
luce careat intra terminos fir-
mamenti dispersa, quae motum
lucendi conservat, independenter
12. 2. a sideribus: In ecclesiast. legitur
antequam tenebrescat sol, et lu-
men et luna, et stellae. superfluum
esset illud lumen nominare, si non
daretur, nisi quod emmittitur ex

42. 3.

Sole, luna, stellis. Daniel cla
xissimo stilo dixit. Qui autem
// docti fuerint fulgebunt quasi
// splendor firmamenti; et qui ad
// justitiam erudiunt multos, quasi
// stellæ in perpetuas æternitates
Hic aperte separat splendorem
firmamenti, et splendorem stella
rum, quæ procuLdubio in firma=
mento sunt; nam extra firma
mentum non dantur stellæ aien
te Moyse, et posuit eas in firma
mento. Per hæc verba Corneli=
us fatetur aliam esse lucem firma
menti ex se, aliam stellarum
David dixit Laudate eum sol et
luna, laudate eum omnes stellæ,
et lumen quod superat extra lumen
Solis Lunæ, et stellarum.

Ad Suarez

Quomodo intelligenda Sydereum Corruptibilitas.

Diuinatio 3.ª

Generatione, et corruptione dificil- me explicant, qui formas e potentia materiæ eductas tenent, ignoratur quippe; quid de nouo in nouo composito generetur, quid corrumpatur, et in quo generatio consistat, an in eductione formæ præcise, vel in formatione compositi: de generatione dixit Arist. esse mutationem de non ente ad ens; quod et competit creationi, quam de non ente fit ens: ... in isto non dari mutationem, q... non erat; esseq. generationis mutationem totius in totum, nullo ... sibili remanente, quæ sunt ver... Arist: ex quibus infertur non fieri generatione ex sola materia prima, quæ apud illum est ens incompletum, et totius prærogatiua non gaudet: ... generatio debet fieri ex compositis, et non ex simplicibus; inde primum

compositum generatum non erit quod Peripatetici non dicent. Tandem generationem in rigore debet esse compositi ex composito: in hoc convenimus, sed negamus illud nullo sensibili remanente. nam reparationem compositi etiam generationem apellamus, ut accidit astris, in quo generantur, quia partes corrumpuntur; secus non observaret Galileus Galilei caducas maculas eorum, imo et metheora circa Planetarum corpora. Nec atmosphera syderum ex alio procedit nisi ex eorum corruptibilitate: Inde non est necessaria mutatio totius in totum, nisi in partium dispositione. Substantia est ingendrabilis et incorruptibilis; peripatetici hoc fatentur de materia prima praeter quam nos aliam substantiam materialem non agnoscimus; ejus a composito solutionem accidentalem vocamus corruptionem, ejus accessum ad perfectionem compositi, generationem vocamus: sic astra corrumpuntur et generantur

Generationem ex integro et ex non composito non admittimus, precipue in astris, que omnia quarto die facta asserit Moyses; nec nature concedimus nouas stellas ciendi virtutem; quamquam nouiter conspicuè; imo ex hoc probamus innumeras posse dari nobis ignotas inter Solem et lunam, et inter aplanes, et Saturnum.

De nouis stellis Scripsere Leuicius, Licetus, Claramontius, Baranzanus, Froimondus, Refert nouiter ab Hyparcho repertas, Sextaq. Pleyadum alias tempore Valentini anno 1392. tempore Adriani, et Othonis, alias: alteraq. circa Cassiopea anno 1264. nec non nouam alteram 1572. Scillerus scripsit de noua stella in pectore Cigni inuenta anno 1600 que per sex et viginti solum durauit. Hoc non probat nisi meliori tubo, vel acutiori acie visus nouiter notatas, non autem nouiter, a natura productas. Deest post diuisionem lucis, vis illa

efficacissima collecti ignis, cujus ac
tivitate concretata ad hypostasim
astrorum materia Coelestis fuit, et jam
ad necessitatem naturæ divisa luce,
non est unde tanta quantitatem
lucis suppeditet natura, ut novum
formetur sydus; ideo accensi co-
metes parum durant, cum collec
to pauco in crassis vaporibus igne
Cum solum de viribus naturæ disputemus, non loquimur de stella præ
cedente Magos, quæ tenet constructa nocte Nativitatis Domini Cor-
netius. novum solum metheorum eam
credunt Chrisostomus, Fulgentius,
Basilius et D. Thomas; B. quippe Igna
tius scripsit inennarrabilis fuisse
fulgoris supra omnes stellas: imo
et supra Solem addit Prudentius.
Alij negant fuisse stellam, sed spiritum
Sanctum seu Angelum sub specie
stellæ: quid quid sit, stella illa po
tuit etiam esse ex quarta die for
matis, fierique Magis Regibus plus
conspicua; et ex Imperio Dei cursum
suum ex Oriente ad Bethlehem
peragere.

Ex dicta delucidant, quid de generatione Astrorum sentiendum; et de eorum corruptione; quod in alijs mixtis forte non accidit, possunt enim corrumpi, et dissolui usq. ad materiam primam, licet non constet hoc apud Ille, secundum nostrum sistema, nam apud Peripateticos, omnes nouæ generationes ex nuda materia prima fiunt educta forma, et ad materiam primam reducuntur priori forma corrupta. Ideo Heraclitus, et Heraclitus docuerunt, omnia corrumpi et generari; contra Parmenidem et Melissum dicentes, nihil generari, aut corrumpi: illi loquebantur de forma: isti de materia. Bene per separari, et commisceri explicauit corruptionem et generationem Zeno; nam omnia quæ sunt erant; et quæ erant prius fuerunt, imo et quæ erunt: est doctrina Ecclesiastici aientis. Quid est quod fuit? ipsum quod futurum est. Quid est quod factum est? ipsum quod faciendum est. Hoc plane explicat

omnia fieri ex eadem materia, varie combinata et disposita. Sic gesta cuncta ab initio mundi et post perfectum mundum, generationes appellat Moyses omnia opera sex dierum, scripsit enim ad caput secundum Genesis. Istae sunt generationes coeli, et terrae; cunctaque opera Dei instrumento naturae generationes vocat, quia erant compositiones, et terra de ipsa commista varie disponebatur.

Nec ideo in illis generationibus corruptiones defuere, praecedit enim legitimam generationem corruptio; et in opificio mundi praecessit, alterata materia, et separata; certum quippe est alterationem esse corruptionis principium, saltim mediatum. Henricus dicere probat corruptionis prioritatem. Inducere idem tenent Peripatetici, non enim admittitur nova forma, nisi veteri expulsa; quod importat corruptionem: ideo Henrici asseclae tria signa distinguunt, sola ratione

diversa; primum est in quo fit cor-
ruptio; medium in quo fit tran-
mutatio; tertium in quo gene-
ratio. Sed hæc doctrina non est
admittenda; non datur quippe
medium inter ens, et non ens.
Sed est innegabile nullo instan-
ti materiam existere sine form.
Nullum agens naturale secundum
doctrinam Scoti intendit corrum-
pere aliquid per se; tamen per
accidens, corrumpit illud quod est
incompossibile generato, quod per
se intendit: ista sunt verba philo-
sophica, et veré impropria; agens
enim naturale insensibile ni-
hil intendit; per datam legem a Crea-
tore cuncta fiunt instrumen-
naturæ, ideoque creatarum
14. 19. Hoc significauit ecclesiasticus
aiens, alia generantur et alia
" dejiciuntur, sic generatio car-
" nis et sanguinis alia finitur,
" alia nascitur. In agente natu-
nali generatio, et corruptio per-
sunt ab intento procedere: ma-
ta enim chymici corrumpunt,

tu est dissoluunt, et resoluunt; sed generare nova materialia com posita physica sue artis virtute nequeunt, quamquam Raymundus Lullius scripserit: trahere oportet formam a sua materia per corruptionem illius. nam forma educta sit vel composita, est solum virtutis naturæ peculiare.

Theor. cap 21)

nec semper commixtio est generatio, nam et quæ miscentur corrumpunt ad invicem excelentias, ut dixit Arist. Tamen nulla generatio absq. commixtione, fiunt enim per concursum elementorum, alta, et imperceptibili providentia, nam semper intensior qualitas agit in remissiorem contrariam

2 de gen tex. 18

Nec potest dici tunc generari compositum, quando elementorum qualitates æquales sunt secundum vires, et gradus; nam ex sequeretur idem in omnibus compositis temperamentum quod experientiæ repugnat. Si ~~coeunt~~ coeunt conformia inimica elementa, per proprias temperata qualitates; quomodo ergo per ipsas

alteratur, corrumpitur, et compositum destruitur.

8 Phys. Aristot. dixit causam generationum perpetuitate per primum motorem immotum, et primum mobile; quod est obscurissimum, quamquam loquatur de Deo, qui cuncta physice non movet. Nec istud primum mobile etsi intelligatur de Caelo omnes generationes causare potest. quae certe per conformem, aequam, et proportionatam elementorum commixtione fiunt; sed ista qualitates tempore mutant, et per accidens inde intolerabiliter exaltata, alteratur mixtum, et compositum ad corruptionem properat, alterante ipso motu, vel nimie accelerato. Hoc et accidit saepius per contraria extrinseca, quae vim concordiae interiori inferunt

Jotus, et nihil attribuere astris quae improbabile videtur, nam effluvia mittunt, quae sublunaria alterant. sed non omnis alteratio a corporibus coelestibus pendet, ut docuit

vehicor ...

Arist. deo dixit mundi virtute a supe-
rioribus lationibus gubernari.
Quod sequutus est Fernelius dicens
formas omnes materiales i Cœlo
proficisci. Sic in Coment. Platonis
Hebuames Amet, philosophus insignis
qui duas altitudines ponit supe-
riorem unam quæ est firmamenti; infe-
riorem alteram, scilicet terræ; et docet
quod ex medio inter illas omnes
generationes, et corruptiones pro
cedant: nec aliud medium adsig-
nari potest nisi ipsa effluvia, et
emissa in terram corpuscula: In
quo sensu suos non negant ad
generationes influxus cælo. Tosca[1]
Duhamel[2], Alex. de Fuendagno[3], Mi-
chael Molerus[4], et Joannes Ma-
girus[5].

[1] cap. de gener. prop. 48.
[2] de con. ret. et noli.
[3] In 2 dial. philos.
quest 2 de ortu, et interitu.
[4] In Phisiol. L. 3. c. 12.

Ortheliuy in Coment. Michaelis Sandi-
uigij Substantia cœleste, spiritu
diuinu, et igneu vocat, cui hyper-
physicas attribuit virtutes. Et
illu Universale Genitore facit.
Quod nihil aliud donat nisi nos-
tru sphere, et elementu activum

absq. quo nulla rerum generatio
fieri potest; nec tertio elementum
erat; nam postea subdit. Quamvis
// hic spiritus primordialibus aquis
// in principio incubaret, nemo
// alia summi creatoris intentio
// erat, quam ut aquae ab ipso
// Genitore non solum impraegna-
// rentur, sed etiam, ut spiritus
// iste ferret in igni existentem, instar gallinae ovis
// incubantis, ad perfectam digestionem produceret
Generationes orixi a Caelo, et terra
sunt verba expressa Moysis,
nam post opera sex dierum
dixit. Istae sunt generationes
// Caeli et terrae, quando creata
// sunt in die qua fecit Dominus
// nus Caelum et terram.
Jacobus Tellinus in sua praxi philosophica, eodem modo ac nos generationes componit naturae, nisi non negato astrorum influxum
qui est quidam astrorum corruptio
quia est spiramen.

Luminare majus ut praeesset diei

Divinatio 4.a

De Sole.

Solem non nominat Moyses nisi per luminare majus. Hoc fecisse ut averteret pronos ad idololatriam Hebraeos, dixere S.S.P.P. ideo non mentionem facit, nisi de munere Solis, et quod terrae serviat dum diei praeerit; ideo: apellatur luminare, quasi lucem portans, et includens ad illuminandum. Sic explicavit solem esse Creaturam Dei, non Deum ut stultae credidere Gentes; non mereturque adorationem dum nobis servit illuminando terram dixit Dier.

Sol nihil est aliud quam massa terrae in orbem formata ex ipsa materia Coeli ut diximus cap. 1. Supposuimus gyrante luce in medio Coeli; in ipso quarti diei exordio dixitte Deus fiant luminaria magna, et stellas in quorum corpora lux diversa fuit, proficiscens e medio Coeli primigenio igne

ad determinatum Locum in quo
decreverat D.s collocare fundamentum
et astra separata. Lemniscatum
est in centro Lux destinata
Soli, quae quum ab incepto cursu
suo desisteret, ne sisteret, ducta
tali turbinosi motu concepit,
tantamq. internam vehe-
mentiam assumpsit eundo, ut
conglomerata, et adhaerente per
attractionem ignis materia
Coeli, mixtione elementorum,
humido aglutinato cum sicco,
iteratis revolutionibus ingens
resultaret machina, in qua
se recepit Lucidissimus ignis,
velut in accensam prunam
formatum ita est in medio Coeli lu-
minare majus, seu Sol; sphaericae
necessario figurae, quia per ae-
que aequales interni Vorticis gy-
ros constructus fuit; solidata ma-
teria Coeli (illi applicata) per acti-
vitatem ardentissimae Lucis; cui
adhaerent humida ex elemento
aquae, arida, sicca ex elemento terrae

rara ex aere; ita lux vibrantias illas temperavit ardore, et motu, ut ingens evasit machina ejusdem magnitudinis, ac erat globus primigeniæ lucis forma; huic materiæ dedit elementorum dispositio, et combinatio ex impero Dei, qui soli non erat qualem solem decebat forma, ut sol posset appellari; utrumq. est ipsa natura pro instrumento; id est elementorum motu, et adhæsis; quod patet dum dixit fiant luminaria, imperando naturæ ut faceret, et fecit. In hoc sensu dixit David Lunam et stellas quæ tu fundasti et alibi Tu fabricasti auroram et solem.

Divinamus Locum solis esse medium Cœli; sumpta rei expansio firmamenti medietate inter superficiem convexam et concavam. Qui multos dant coelos, eum in quarto pro libito collocant. Qui cum Ptholomeo sentiunt dicent nos constringere admodum spatium coelorum

nathi ex terra ad solem illi non dant nisi millionem, et quadraginta mille, et sexcenta milliaria germanica; duplicatur numerus exiguus videtur a terra usq. ad superiores aquas. A Lapide e contra ait solem a terra distare ad minimum per quatuor milliones milliarium et firmamentum octoginta milliarium milliones. Pro se insignem Astronomum Cornelius citat, nec minoris nominis Ptolomeus fuit; tamen ~~[illegible]~~ summopere differunt, hic utrog. fidem negamus. Per sua computa solem negant centrum coeli, sed nostra tenuere opinionem Jantenius, et Guielmus sepreus, super illud Davidis In sole posuit tabernaculum suum "et ipse tamquam sponsus procedens e thalamo suo: Ubi Serinus In media coeli regione sicut in tabernaculo. Augubinus facit tabernaculum Dei coelum, et solem in medio, velut Rex sedens in

medio

peristromatis, nam legit Soleᵐ posuit
in tabernaculo suo Theodoretus
Soli posuit tabernaculum suum
in Coelis; id est in medio Coeli; ut
solet constitui in medio praecipue
parietis camerae regalis aulea, seu
in medio regale caduceum Princi-
pibus. Arias Montanus aperte
tenet Soleᵐ in media Coelorum
altitudine obtinuisse regionem.
Statius Cecinit
Sol medius operum summo librabat olimpo
In Josue legitur stetit Sol in me-
dio Coeli. Neq. hoc meridie signi-
ficat, ut voluere Vatablus, Sera-
rius, et Salianus, affirmantes
hoc meridie patratumᵐ miraculum,
Contrariumᵐ quippe tenent. Magi
de Abulensis, Hugo, Dionisius,
Magallanias; ex litera textus
contigisse sub vesperaᵐ, per illa ver-
ba et non festinavit occumbere.
Hoc est probabilior, quia jaᵐ plura
gesserat Josue in die illo, in loco et
tempore, ubi in Judaea in solstitio
aestivo dies erat quatordecim
horarum. Hec Sunaᵐ interpella
ret

solre, nisi evidenter, ut multi S. P. tenent, quod erat [illegible] in meridie.

Dicet Belgarc loquendi modu[m] stetit Sole in medio coeli; quin stricte summatur pro medio perfecto, maxime in sub horizontalibus [illegible] est; hoc saepius in sac. Scripturis accidere; sed semper ac ex littera eruditio emanat, captanda est; nihil enim vani sacri scriptores dixerunt; praecipue dum eruditio congruit formationi Solis ex luce primigenia gyrante in medio coeli; per hunc etiam Cor coeli Sol appellatur.

Omnia alia sublata materia, Solem esse verum ignem censent veteres Philosophi: alij saxum ardens, ferrum ignitum, seu nubem sic Cleanthes, Anaxagoras, Democritus, Xenophanes. Hesperius, Schemerus, Santius, Kircher eum tamquam flammarum oceanum describunt. Ecclesiasticus tamquam fornacem in operibus ardoris radios igneos

exsufflans, et montes comburens
In Hebræo tribus insignitur nomi-
nibus, Schemes (id est ministra
lucis) Cheres (id est aridus) chama
(a calore). In conspectu ardoris ejus
quis poterit sustinere scripsit
Siracides.

Contra dicunt non esse piramidalem figu-
ram solis ut est flamma: imminui-
turam necessario substantiam
continua corpusculorum em-
missione, ut fit in igne.

Respondeo, agitatur flamma solis vas-
tissimo fonte; et quia undiq. em-
mittitur æqua vi, et quantitate
ex globo spherico; sphericam flam-
mam solis vides; sed radij disten-
duntur in conum à visu non
percepti ob magnam distantiam,
et subtilitatem materiæ. Neq. ista
sola fallacia visus; si exquisito
thelescopio motum flammarum
solis intueris, velut discum in
corpore solari notabis. Tinge
colore ianthino concavum thelesco-
pij vitrum, non amplius discum videbis

et alio modo falleris, quia
percipitur tremulus, et ingq
lis flammarum motus; et tunc
vides spherici corporis velut
defectum connexum, quia flamma
apparenter quieta, et sine motu
in orbe composita demonstratur.
Inde aliis exoticus color te
ad errorem cogit, agitatur quippe
pe continuo ignis in sole motu
rapidissimo, per quem elementares
particulae solis terram feriunt.

Nec ideo magnitudo solis decrescit: nimis
materialiter explicarunt Stoi
ci solis restaurationem, aientes
pasci, et renovari humoribus
terrae, syderum et Occeani. Per
gyrum aetheris rotant suae elemen
tares particulae, et quantum
per emissiones deperditur, ab ipsis
elementis reponitur; ut plenè pro
videt gyro aetheris, et elemento
rum periculosi naturae defectum,
quae in sole et aliis coelestibus ma
chinis corruptibilis est; ideo sol

nec pabulo eget, nec minuitur.
Cartesiani probabiliter docent, quod si=
cut per ecliptica, siue loca a' po-
lis solaribus remota primi ele
menti materia elabitur, ita no=
ua semper materia in sole per
polos ingreditur; et in locum simi-
lis abeuntis perpetuo succedit. Si=
cut flumen idem semper manere
dicitur si aquarum substitutione
reparetur
Qui negant actu ignem in sole, dubitant
quomodo ignis non tingit
hominis, ut sol ethiopiæ incolas.
Negamus non tingere multa
corpora ignem, sic nigrescunt ex=
tincti carbones; non autem
viventium carnes resistente hu=
miditate, continua effluuiorum
pugna; nec approximantur ni
si moderato calori; nec calor ig=
nis ita methodice procedit, ut in-
ternam temperiem, et sanguinis subs-
tantiam immutet. attamen cutis
aliquando pallescit ijs, qui in

ijs qui in vitris conspicuendi [illegible]
tur, et hebescere interdu appa[illegible]
quando nimio, et allideo ignis
calore, magna exhalant spiritu
copia. Calor autē solis lenti
in extimas corporis partes san
guinis fuligines prolicit, quem
aduxit potius quā eliquat. Hin
omnes Ethiopes carnoso quidem
sed inconcinno corporis habitu
sunt, crassisq. labijs, quę humo
re detentu non elicitu ad
guunt. Manna Hebreorū ab ign
non poterat examinari, et sta
tim ab exiguo radio solis ta
16. 21 bescebat, ut legitur in exodo
16. 17. et notat liber sapientię: et
quamquā multi P.P. hoc mira
culo attribuunt, probant al
cu a lapide naturaliter accid
induit enim distincta accidenti
ignis in sole, ac quando terrestri
materię alligatur, cū quarudā
procedit modo, immistus terreis
particulis, crassisq. entitatibus, qu
non valent penetrare. Certos ma
nię poros, ut penetrat ignea solis lu

non indigens pabulo: tamen et

trepidante flamma notavit insig-
In eclip. anni 1628. | ni i mathematicus Jo. Btta Cisatus

Scherneus, hunc ingente Solis
estum, et ebullitione sepius Romæ
monstravit Athanasio Kirchero
Pagl. parane ad cereret. | ut ipsemet fatetur; Vidisseq. sole
haud aliter ac si intus concepta
intumescente Luce, rumperetur
et in fulguris more effulgeret, et
subsultaret. Simon Marius scrip-
mund. Iov. | sit. Vidi superficiem Solis commove-
ri, non aliter ac aurum â summo
calore liquefactum

Nec in sole easdem phoenomena [illegible]
lunari desideres igne, quia et in isto
phoenomena variant. Meta vagina
liquat ente ignis fulguris: quod non
faciet tractabilis flamma. Procedit
a magna subtilitate ejaculat. ignis
e nubibus, nulla inventa repugnan-
tia in ferros vaginæ faxillionis: dum fer-
rum pugnando cum igne vincitur, et
consumitur. Sol liquat Manna po-
lonis, et flamma indurat majori calore
quia ehterogeneitas subjecti, et flammæ
conveniunt, ut manna renunciatur
et solidetur: ideo multa corpora du-
rantur igne, liquantur alia

Calor solis excitat flammam ...
vitro, maxime si concavum; ...
garis flamma seu ignis potius
vitrum distringet, quam per illud
movere tranferens igne suscitabit
quia ruditas sublunaris ignis
non facile ad idonea subtilitatem
vitri penetrandi redigitur.

Dies antiquiores erant sole in quantum
constructo; postea illi commissa est de
quia commisse lux, quae postea
per tota materia solis penetravit
et in hoc sensu dixit eccles. de sole
Vas admirabile. David dixit
fecit sole in potestate diei. non
dixit die in potestate solis: inde
sentit Procopius non esse absoluta
potestate solis in die; sed imperi
tum ut in die curriculum expleret
ex quo infertur quod quamquam
dissolveretur machina solis
dies foret, si pertinerabat ...
quae ex ore Dei, tota denominati
ne et virtute Dei possidet: ...
lunis alter nomen potestatis ...
texprerantur; id est esse sole ...
militiae caelestis. Antiochus dominus; ...
tre sole et luna diei, et nocti; qui
...lunae portat, sed non ... quam, qui

lux et illis antiquior. Sic Figurina

Sistit dies stante Sole, ut accidit per im

perium Josue: ex voce Isaiæ in horo

logio Achaz; et quod Helimelech filio

rum Sella stare fecit Solem ut legi=

4.22 tur in Paralipomenon; hoc proba=

bat Solum illi commissam lucem diei.

Sed facta hypothesi quod Sol cum tota

sua luce destrueretur, adhuc re-

maneret dies, licet minus clara;

quia remaneret pars lucis in

alia Sydera distributa, quæ destruc

to Sole plus lucerent, non solum

quia vincuntur a Sole; sed quia

efficeret tam nigra nox minori

terræ umbra, quæ equalis per am

bo emisphæria foret, inde perpetua dies

minus lucida. Contra hoc dices,

et ante factum Solem, noctem fuisse: sed

hoc procedebat a Collectione lucis

in globo uno, qui supplebat vices So

lis: nunc autem per totum firma

menti spatium stellæ divisæ sunt

propria luce repletæ, et terram illu

minarent quasi per crepuscula;

Oportuit tamen propriore terræ collo-

care magnam lucis partem in Sole

ut generationes, et productiones
uerentur; darenturque vicissitudi-
nes diei, et noctis inæquali me-
thodo, ut tota terra beneficio
opportunæ lucis frueretur; Sol enim
per ecliptica currens longiores
semel in anno facit dies, et tempora
mutat: non quod signa calidiora
vel frigidiora percurrat, sed quia
mutantur tempora et aeris tem-
peries per modum incedendi solis, va-
riantis locum per spiras. Hinc inæ-
qualitas dierum artificialium in he-
misphærio, non autem naturalium,
qui semper constant horis quatu-
or, et viginti; et sic intelligendus

Ecclesiastico 33.) Siracides aiens: dies diem superat,
nam dies æstiuus, est clarior, et lon-
gior hiberno: sic luna, et labo-
rius. Tiguxina verit dies
diem præcellit. Sunt dies distincti

Dixit syrus, quia omnia luminaria diebus
anni inseruiunt, percurrente
sole signa Zodiaci; sed ista non est
vera causa. Inæqualitas dierum
consistit in obliquitate hemisferii, ut
pars æqua mundi, super, subterque
terra, omnibus fiat momentis.

sed quæ recta in exortu suo tenent signa longiore tractu tenent lucem, quæ vero, quæ vero obliqua ocyore transeunt spatium. Inde ex motu solis procedit mutatio temporum et dierum: non quod sol toto considerato terrarum orbe serius, aut citius oriatur, aut occidat; detur quæ in firmamento realis et verus ortus et occasus; sed solum respectu partium terræ, quippe cum ea nequeat tota simul illuminare, quia est orbicularis figuræ, et non plana, opacitas globi terræ impedimento est lumini, quocumque emisphærium superet: sic intelligendi textus scrip. Sol oritur, et occidit et similes. Inde proprie non deberet dici sol oriri, sed aparere

1 eccles. Gyrat per meridiem (ait Salomon) et flectitur ad Aquilonem: id est versus tropicos Cancri, et Capricorni, utroque enim visitat polos, arcticum et antarcticum indefessus; et quia ecliptica nequit deserere (ne aberraret à munere Mundum totum illuminandi) binas relinquit frigidas zonas australem, et borealem

Zonas appellant astronomi lineas quas an-
gulas ab innumeris stellis p...
tu, et mente in duodecim pa...
tes divisus, quae, signa vocan...
inde Zodiacus. sub illo versatur
ecliptica in medio, quas secant
alia mentali linea, equinoctia
lis nuncupata, quia in illa di...
sol in anno degens dies equat
noctibus, eque distans a trop...
cis, medius inter polos; vel
proprie inter extremas stellas
polares ideo vocatas

Luminare majus.

Divinatio 5.a

De magnitudine et situ
Solis.

Prima dies solis, mundi quarta, ...
dubitato crepusculis non caru...
licet alio modo ac contigit in
praecedentibus diebus, quorum crep...
cula clariora necessario fuera...
quia purior erat, et tota collect...
substantia lucis. Imo citius ea...
dem de causa resultarunt crepus...
cula, et multo ante quas octodeci...

gradibus lux abesset: eodem modo
fieri debebant dum lucis radij in
aeris, et atmosphæræ superficiem
oblique incidentes, terram ver
sus refringebantur, et illa sub
euntes ab occurrentibus ~~ra
dijs~~, aeris, et halituum particulis
eodem etiam reflectebantur. Utque de
mane quarti die vividissima du
rarunt crepuscula; nunc re
missiora sunt, quia fiunt per
solem minus lucidum quam lux pri
migenia, quando ab horizonte
octodecim gradibus abest: si hu
milis perseverit nocturnæ dif
funduntur tenebræ, nam terra
supereminet, opponitque lumini sua
opacitate. Ideo in locis in qui=
bus Sol æstivis mensibus octode
cim graduum descensum non susci
pit, continua vigent post ejus
occasum crepuscula. Hæc lex n
dati soli quarta die, perstat ad
huc; non enim assentimur theoræ
et Whistono assentientibus. In diebus
creationis clarius solem
habuisse lumen, sed diminutum
post lapsum hominis

30. 26. Fundantur in Verbis Isaiæ. erit lux lunæ, sicut lux Solis, et lux Solis erit septempliciter sicut lux Septem dierum. sed male arguunt. lux septem dierum inæqualis fuit, nam primis tribus collecta erat; quatuor sequentibus dispersa in sydera; unde comparatio absolute non procedit; nec ex aliquo Scripturæ loco infertur ~~aliqua~~ lucis imminutio, Infertur tamen, habiturum Solem in excidio mundi se gerens vaturum septuplum lucis respectivæ ad actualem fulgorem, quod nequit fieri nisi addita substantia luminosa quæ in alia sydera dispersa erat, sic sciamus, et Orientius.

Sed hæc divinamus quantitatem lucis in Sole repositam, nam septempliciter augebitur tota luce rerum collecta; quod ex illa ~~pa~~ octavam partem solum habet, quia ad primigeniam æquandam, septies suam augeri oportet. Unde quantum quoad lucem excedit sydera omnia, in quæ reliquæ septem lucis partes divisæ sunt

nec qui opinantur perstitutos Solem et Lunam, demunt quidquam lucis a Sole, sed augent reflexionem, quia aucta Lux, sic majorem faciunt splendorem Lunæ. Ex octava parte lucis qua Sol fruitur colligitur ejus magnitudo multis vicibus ~~terram~~ excedens, ~~et~~ sydera cuncta; ideo luminare majus appellatur à Moyse; Regas à Davide; nec propriæ istæ denominationes essent, si aliud daretur in Cœlo Sydus Soli æquale, fulgore, vel magnitudine, ut voluere Thico, Kircher, Schootus, Galileus, qui alios Soles, et Lunas desuper admittunt, aperte contra litteralem textus. Quid lucidius Sole? dixit Salomon.

Eccles. 17-30.

Alij e contra dant Soli improbabilem magnitudinem. Reflexus dixit, tantam esse in Sole materiam, quantum in tota Universi aura ætherea, tantamq. fuisse aquam densatam in Sole, quantam attenuata in expansione ætheris: secus non sentiretur calor ita longè protectus.

Copernicus Cornelius inspicit solem superare mag[nitudine]
terram, quadringentis triginta
quatuor vicibus. Cornelius octin-
gentis. Thico centum triginta nove[m]
Athomeus centum sexaginta septem
concidera differentia et accomoda b[...]
potest phenomena lucis, et umbr[ae]
Plinius per illam probat excedere
multis vicibus terram, sed non
determinat mensuram. Qui
variant in magnitudine, et in
altitudine seu distantia a terra
variare debent, alioquin per re-
gulas perspectivae non acomodarent
effectus umbrae terrae, maxime sen-
tientes illam ad lunam usque pertingere.
Potest multum minui umbra. Si
minimum opacum ingentissimo cor-
pori lucido opponitur, quod valde
amplectatur extensione radiorum
latera corporis opaci ultra di-
midium, ut facit sol, qui semper
plus quam terrae dimidium illumi-
nat; ideo moderata est umbra
decresens et conoidalis: nam
si terra foret soli equali, umbra

esset cylindrica; si esset sole major umbra haberet figuram Calathi: lege perspectivos. Gasendus, fabrium, Vitellione Kircheru̅. nã est regula certa quod luminosum sphæricum illuminet sphærici opaci æqualis dimidium; minoris opaci, plus quã dimidium, majoris opaci minus dimidio.

Quantum protendatur umbra terræ, difficilimum est demonstrare, dum ignoramus certam magnitudinem solis, ex ipsa sententiarum magna diversitate. Cognita magnitudine necessarium erat distantiam a terra compertam habere, super quã in contraria scinduntur Astronomorum sententiæ. Copernicus vult distare terram a lumine Coeli per quinquaginta novem duos semidiametros: per quinquaginta sex cum dimidio Thico; per quadraginta novem Ptholomeus. Postea varians in distantia a Luna ad solem et in mensura terræ. Sub qua ergo supposi tione umbram terræ mensurabis? Si in his numerationibus suffere duos ejus

ejusdem authori auctores univ...

Sub nullo sistemate ex quatuor præcipuis i...
ter Astronomos, credimus pert...
gere ad coelum umbram terræ, ne...
tertiam (ut ajunt) aeris regionem
excedere; in coelo enim non datur
nox, quæ nihil est aliud quam um-
bra terræ. Si dicis per illam fieri
lunæ eclipsim, inter illam, et solem
interposita terra; negamus sup-
positum, sane esse causam defectus
lunæ ut cap. de luna demonstra-
bimus. Sancte dixit Thronus ejus
88. 30 sicut dies coeli; id est indeclinabi-
lis fulgoris; in coelo enim (aiunt)
Et semper est dies; quæ perfecta non
foret nec integra, semper umbra
terræ maculato coelo, in ea parte
quæ soli opponitur. Eundem sensum
45. 19 habent verba ecclesiastici semen
2. 11 ejus sicut dies coeli. Baruc, dies
eorum sicut dies coeli. Dies terræ
habent vicissitudines; non rega...
scet enim dies, nec nox. Per exag-
gerationem furoris Dei minax contra I...
latras dixit Isaias Induam coelos te...
bris, et saccum ponam operimentum eorum

Minabatur tunc D.s naturam subvertere, intromittend. tene bras in coelum. Nec dubitandum hos textus loqui de firmamento, nam de empyreo improbabile erat his verbis neq. per hyperbolem: terrori enim sat foret hominibus si nigrescerent umbra firmamentum.

De certa magnitudine solis nihil determinate asserimus; tamen divinamus equalem esse globo primigenie lucis; que equales nocti in equinotio verno (tunc enim creatus Mundus) formabat dies; nam si substituta esset globo primigenie lucis inequalis magnitudinis machina, inverteretur ordo dierum quoad durationem lucis, que affulgit terre; cum enim nox sit umbra terre, si globus primigenie lucis esset major sole; minores fuissent umbre, et per consequens in altero emisphærio nox non regnaret in omnibus terre partibus, in quibus nunc viget, dum sol versatur in opposito.

Si globus primig lucis esset rex minor noctes fuerent prolixiores, et obscuriores; cumq. omnes PP. teneant tres primos dies, et noctes ante solem, eandem habuisse methodum et durationem praesentium dierum, secundum tempus in quo creatus Mundus, est. eadem magnitudo data soli quanta erat primigeniis lucis. Hoc dedit occasionem Cathanino, et Aug.o asserendi lucem illam primam fuisse solem informem, et impolitum quo asseruerunt, Vel ex illa emanasse Solem, Vel exemplar solis fuisse

Sub quo puncto Cæli Sol formatus est facilis conjecturæ. Divinamus illud esse punctum determinatum orientalem in quo munus formandi dies sol assumpsit; ortumq. (id est egressus) e Creatoris imperio. Hoc est illud punctum summi coeli, a quo egressum solem decantauit Propheta dicens a Summo Cœlo egressio ejus, et occursus ejus usq. ad summum ejus; quod dificilis est interpretationis; nisi per summum coelum

prædictum punctum intelligas. Unde solus motus naturalis Lucis est ab Ortu in occasum, ad quem reperditur Sol absoluto anno. Ideo ait textus, et occursus ejus usq. ad summum ejus: idest regressio ejus ad summum ejusdem puncti in quo designatus est ortus ab initio creationis: sic Novarianus. Alias aperte tenet hunc textum Loqui de motu anno, non diurno, nam in isto, non ad idem punctum revertitur, cum necessarius sit motus spiralis, ut signa percurrat. De annuo motu intelligunt etiam plurimi illud Salomonis oritur Sol, et occidit, et ad Locum suum revertitur. Cayetanus Legit supra citatum Davidis textum ab extremitate Cœli egressio ejus: hoc alludit ad finitores e quibus oritur in emisphærio contrario. Melius Junius, et Trem. á summitate cœli: sed omnes intelligunt ortum

hc Cesarius, et addit, ex hi[...]
dole moveri in sphera. illa inim[...]

De puncto revertionis disputarunt Astronomi. Thebet Benchorad, dixit esse ad eandem fixam stellam. Alij cum Ptholemeo ad eundem equinoctij, aut tropici punctum. Recentiores cum Caldano ad eundem punctum ecliptice fixum, tam in longitudine, quam in latitudine, per arcum orbis magni a solis ecliptice fixe ductum in centrum solis atque in eundem punctum, in quo prius sol fuit terminatus. hi Alphonsus Rex Castelle, et Monte regius, et est clarior et probabilior opinio; in quo sensu dixit Esdras Velox cursus solis convertit in gyro celum.

l. 3 c. 4. Ver 34.

Tamen ista regressio annua debet intelligi sub puncto illo in quo in summo Celo gyrare incepit ethe[...] paulo infra lux primigenia, paulo infra sol quarto die[...] unde ether cursum docuit, et lu[...] et soli;

Sub eodem puncto divisit d. lucem in sydera et sol format diem naturalem horarum sic duodecim; eodem modo ac formabat lux primeva.

Dices non posse formare solem dies equales tribus primis formatis à luce quia globus solis est equalis globo lucis, sed infra situs et terre proximior. Respondeo diminutam esse multum à creatione molem globi terraquei qui prestabat materiam rebus factis in prima secunda, et tertia die; inde proportionaliter ad decrementum globi terre debebat collocari sol infra, ad equales primis dies formandos. Inde male judicavit Empedocles, primo segniorem fuisse solem; tantum ~~primum circuitum unum tempore...~~ que unus duravisse dies quam nunc decem mensibus, postea septem; tandem cursu devenisse ad summam velocitatem.

ut possit exi

Divinatio 6.ª

De tempore formationis Solis

An mane vel meridie sol constructus dubium vertit: Tota dies quarta Soli attribuitur, inde probabile est factum solem diem in limine orizontis aurora lux primigenia monstrabat; sic enim credetur idoneum, ut per utrumque emisphærium lux discurreret. Aurora quartæ diei à luce integra incepta; per solem perfecta fuit, nova oriente lucidissima machina. Hoc patet nam astra (quæ nemo dubitat eodem fuisse tempore constructa) matutina à Jobo vocantur dicente, cum me laudarent simul astra matutina. Per hæc verba Pineda intelligit eodem tempore factas omnes cælestes machinas, mane. Nemo dubitat loqui Job de exordio mundi, ita enim contextus litteræ

Oriente Sole in Uno, nox in altero conse quenter incepit hemisphærio, ubi luna Soli opposita in plenilunio apparuit. Hæc est recepta adq. opi= nio, maxime post deffinitionem Concilij Salentini, ut cap. de luna vi debimus. Qui tenent illumi nari Lunam a Sole hunc mane necessario fatentur; non poterat quippe apparere luna in pleni lunio in nostro emisphærio, nisi in primo momento noctis, quod cor respondet primo instanti diei in altero. ergo Sol suis feriens radijs lunam jam mane factus erat. Si constructus in meridie foret non poterat media nocte in alte ro emisphærio luna apparere ple na; quia ista dum plenam lucem possidet, numquam media nocte appa ret, sed initio noctis. Hoc facto circa finitores congruum videtur; et in hora in qua crepusculis utrumq. gaudebat emisphærium, circa terræ majorem partem, et essent, quando Sol appa ruit in nostro crepuscula præcedentia

praecedentia nocte in ... cedentia die.

Supposito hoc accidisse in aequinoctio verno: sub signo Arietis sol apparuit, in quo praedictum aequinoctium incipit, ideo prima signorum Zodiaci ab Astronomis nuncupatur. Hanc tenent sententiam Irenaeus, Cyrillus, Theodoretus, Leo magnus, Ambrosius, Basilius, Aug.; solem sub Leonis signo factum docet Gerardus Mercator nullo fundamento; Ianuarius Abulensis sub Libra, quia opinatur factum in autumno mundum. Probat ex eo quod Hebraei incipiebant anni numerationem a Novilunio Librae; dicebaturque caput anni, ante exitum ex Egipto prima dies Septembris: quod patet ex Gen. ubi dicitur, mense secundo accidisse diluvium; et hic mensis iuxta Hebraeorum, et Josephum October erat.

At hoc non convincit nam postea ex

cap. 12

ex jussu dei reformandis errore incepit lunatio ex mente Martij, ut in exodo legitur. Mensis iste vobis, principium mensis pri=mus erit in mensibus anni qui certe Martius erat ut te nent Hier. Cir. Abul. Philo, et alij: in quo velut finita anni revolutione eduxit D.s populum suum ex egipto

14 diximus de sideribus cunctis affirmamus de Sole dentum quam surdum respicit habere semiopacum, et nubilosum. Qui in solido coelo infi gunt Sydera et Planetas hoc necessario fatebuntur: nisi vellint crassius suo coelo corpus planete esse, ut undequaq. fulgeat; et in hoc mille invenies absur da, non solum quando Planetæ sunt in apogeo, vel perigeo, opportet enim ascendere et descendere coelum aut solum Planetam ex suo loco ubi infixum supponitur; sed etiam quia magnis oportebat admittere

inter Cælos diuersita, et quia ca[illegible] nea infimi non attingeret infimi Supremi; ne corpus Planetæ Inferioris exertans tangeret corpus Planetæ Superioris: Hoc nolunt Peripatetici, connectentes cælos continuato motu, ex primo mobili, ut inferiores reuoluantur; quod absq. contactu fieri nequit, quocunq. illis attributo motu, tractionis, seu pulsionis, Vel etiã Vectionis ut contendit fracastorius.

Sol non solũ mundũ integrũ illuminat, sed et habitabilẽ facit. In cujus dum inciderunt errorẽ. solũ duas zonas temperatas habitari. Plinius[2], Macrobius[3], Cleomedes[4], epicurus, Lucretius[5], ouidius et alij. Audacia Hispanorum et Batauorũ comperijt zonam torridã temperatã esse, salubrẽ solũ et numerosis gentibus fecundũ, nã sub æquatore sitæ sunt Hesperides, Taprobana

(1) 2 meth. 5.
(2) — lib 2 c. 118
(3) lib 2 in som scip. 5
(4) lib. 1.
(5) lib 1.

Insula S. Thomę, caput Viride, manicongo, Zofala. In Africa Goa, Calecut, Zeilam, Moluc, Narcinga, et innumeræ aliæ
In America, Hispaniola, Cuba, magna pars novę Hispaniæ, Peruana regio, et Brasilea. Ubi sol benignissimus, quia ex nimio ardore elevati vapores ad tantam altitudinem alliciuntur, ut aeris frigidi occursu illicó in aquam vertantur vel in rorem, aere refrigerante; Inde credidere plurimi Paradisum terrestre sub ęquinoctiali fuisse: sic Bonaventura
Zonę frigidę certe absentia solis laborant, tamen habitantur, et recentiores Zonam Aquilonarem perlustrarunt. Plinius de hyperboreis loquitur: de riphæis Solinus et Mela. Sub Zona boreali Scandia jacet ex qua triginta sex ortas gentes narrat olaus magnus, et Joannes Gothus
Sub glaciali Zona invenies Biarmia

Lib 4. c. 12
c. 22.

lapia, frislandia. hic ig...
polo Groenlandia est, de qua mi...
Ortelius, et Nicolaus Zeni, et Matt...
Micoriensis.

lib 1 de Salm. c. 14.

Scripsit Acosta dari in Zonis frigidis

lib 3 his. Ind. c 11. et 25.

americae innumeras non adhuc de...
tectas provincias

Dies aestivi in zonis frigidis sunt
valde protixi, inde illic aestas
major quam in Gallia, vel Italia
aer etiam calidior, quod vehemen...
ter invalescat, et diutius calo...
rem servet.

notandum quod Zona septentrionalis
frigida, in medio sui amplectitur
terrae polum, tamquam umbonem,
ad quem nemini permittitur accedere
neq. visus; non enim sedantur
ad eas plagas superimitti maris
fluctus, quia sol tantum obliquo
ferit.

Sol in tropico Capricorni propinquior
est terrae, quam in tropico Cancri
inde in zona temperata inter...

inter tropicum Capricorni, et circu lum antarcticum, plus calefaciunt, quam inter tropicum Cancri, et cir culum arcticum. In Planisphærio tamen æqualiter videntur à terra distare tropici; tamen Sol quando per lineam rectam Capricorni medium tenet, plus terræ approximatur, quam sub tropico Cancri. non quod nec Capricornus nec Cancer, nec sig num aliquod in solem influat, ad dat[q]. illi vel adimat virtutem seu efficaciam, sed quia sub signis varijs. varie respicit terram et in hoc ~~consistunt~~ consistunt distincti solis effectus: nec signa inter se et inter solem ex vario aspectu aliter influunt, nisi quia aliter, respiciunt terram, et sua emittunt effluvia

Sint in signa 51
tempora.

Quaestio 7.a

De retrocessu solis a tropicis.

Male assignatur causa physica cur perveniens sol ad tropicum in cardine boreali, non progrediatur motu descensionis, extra eclipticam sed per eandem semitam retrocedit ad alium tropicum cardinis australis, semel in anno hos tangens polos; et bis aequatorem quando accedit et recedit ab illis.

Ut annum conficiat, latitudo ecliptice certe sufficit, ex qua per lineas spirales tota illuminet terras alternante umbra cum luce, ideo non est qui se abscondat a calore ejus. Non tangit tamen poli extremitatem, nec borealem stellam, quia cum formatus sit ut terram illuminet, nequit describere circulos, qui circa illam non vertentur, nec transire

terminum, ex quo circuli non
amplectantur aliquo modo
terram: nullius enim hemispherii iniuria,
utrumq. enim quotidie lustrat
spiraliter, et sic percurrens si-
gnis conficit tempora, et annum.
Assignanda tamen est causa naturalis
retrocessus a tropicis motu Ver-
tiginis per quem spiras describit,
necessario nam si illi motum
turbinosum tolleris, nec percurreret
signa Zodiaci, nec daretur mu-
tatio temporum, et totus annus
erit sicut prima dies, quae motu
diurno conficitur. Per motum Ver-
tiginis accedit ad tropicos, fertur
enim impetu interno, et flectitur
Versus illos. ob hoc dixit Salomon
flectitur ad Aquilonem: Usus est
verbo passivo, dum praecedentia ver-
ba in eodem textu sunt activa;
nam ait <u>Oritur sol</u>, et occidit,
// et ad locum suum revertitur; ibique
// renascens gyrat per meridiem et

flectitur ad Aquilone. [illegible]
Oriente flectit, ut dixit Gyr[illegible]
sed in ultimo voluit explica[illegible]
quod flectatur velut coactu[illegible]
vortice interno, dum per natu[illegible]
rale principium inclusi ignis
libere quotidie girat.

Cardines Coeli non suppono fictitios, [illegible]
reales. si accipiuntur pro pu[illegible]
tis terminativis latitudinis
Coeli; et sicut latitudo et lo[illegible]
gitudo in physica figura no[illegible]
~~est~~ designantur certa positio[illegible]
et delineantur pro libito, d[illegible]
io homines cursus solis cogno[illegible]
re polos, et cardines Coeli, cogn[illegible]
ubi sistit, et unde retrocedi[illegible]
puncta terminativa firma[illegible]
menti in tropicis, fulgentiss[illegible]
seu stellis firmamenti signan[illegible]
quibus pro libito imposuere n[illegible]
men Chaldei, et egipty. runc[illegible]
pauereq illas cancriu, et cap[illegible]
cornium, utilis phantasia; nam [illegible]
fictis nominibus explicatur [illegible]
nomina

Cardines Coeli tres in sac. scrip. nominantur
30. 4. in Jerem, ubi legitur Si ad cardines
28. 14. Coeli fueris dissipatus. In Job. Circa
cardines Coeli perambulabat. non per
illos sustentatur Coelum supra nihilum
extentum; sed in illis terminat la
titudo eclipticae, ideo dicuntur
ab extremitate cardines seu
poli. Subiunt illis cardines terrae;
non tamen directe ~~et equali~~ ex
Centro ad Centrum cardinum Coeli et
terra, nam ista est minor; tamen
cardo terrae quia vicinior cardini
Coeli intemperiei, et affectionis poli
obnoxius est; ideo ad terrae polos
adire permissum nemini, quo plus
sunt immediati polis Coeli: ~~ideo~~
Zonae frigidae dicuntur, quia plus
temporis sol ab illis distat, quam
ab alio puncto Coeli. Semperque in
aliquibus locis dantur sex men
ses integri tenebrarum, sex lucis
in oppositis.

Ista ferox, et crudelissima intemperies pola
ris supra captum hominis horri
bilis, procedit ex structura firma
menti, et dispositione elementorum
circulari motu, per quem ita

machina solis impellitur [illegible]
solis ut potentioris agentis [illegible]
te coacta sit retrocedere, quæ
perveniat ad ipsam superficiem con-
vexam, et terminante firma-
mentum, quæ semisolida est,
velut pumex, seu chrystallum
compacta (ut diximus); nam he
latitudo ecclipticæ usque ad hanc
superficiem extenditur, nec imme-
diata tropicis sunt superficies est
magnum quippe intercedit spatium
inter extima firmamenti super-
ficie, et tropicos, imo inter stellam
borealem et firmamenti terminum.
In hoc spatio intermedio tale æther ca-
let circulare motu rapidissimo
et violentum, ut vortex ille con-
derandus sit velotior omnibus [illegible]
vorticibus, et motibus in gyrum, [illegible]
respectu supremarum stellarum
quæ velociores solesunt quia ma-
jorem describunt circulum
Per istum gyrum elementorum [illegible]
ris immediatum firmamenti [illegible]
nis reparantur cœlestes machinæ
et firmamentum ipsum; ideo [illegible]

illud est superficie solida, ne dissi-
gererentur, et abirent gyrantia cor-
puscula elementorum, et haberet
coelum velut repositorium seu thesau-
rum purissimorum elementorum; unde
restaurarentur deperditae substantiae.
Diximus cap. de aquis supercoelesti-
bus assignando cur ibi repositae
esset thesaurum reparationis contra
corruptibilitatem coelorum et machi-
narum ejus; sed ~~hae~~ non sufficerent
quia ex pura et homogenea subs-
tantia collectae sunt, oportuit et he-
terogeneo coelo et machinis ejus
et heterogenea materia ex qua
constructae machinae reparari
ideo praeparata providae elemen-
ta continua pericyclosi gyrantia
ad interiora coeli in limine polorum
augerunturque illorum violentia per re-
percussionem ex soliditate superficiei
convexae firmamenti
De hoc giro spiritus aetheris, et elemento-
rum multa in sacris scripturis, et primum inveni-
Salomon dixit pro explicatum solis
cursum diurnum, et annuum, accessum,
et recessum a tropicis: Lustrans

Universa in circuitu perg.t spiritus
et licet D. Hier., olimpiodorus, Ven.
Aug.o, Dionisius, et Connemb. per spiri
tu intelligant ipsu sole: jad Geranus
descripserat Salomon, et immediate
subdit lustrare Universa spiritum
sub cujus denominatione nunqua
Sol in Scrip. venit, et sepius ether
et elementa. In quo sensu legit
Hebraica circuiens vadit spiritus, et in
circulos suos revertitur. Symma
abit spiritus, et ad circulos reve
titur; per quę clare etheris peregr
elosis explicatur. Arabica clarioni
stilo circundat ambien, discedunt
venti, et ad circulos suos revertun
tur. Symmachus perambulans
bit ventus, et per qu
circuierat revertitur. Tigu
rina adversis mundi plagis
venti surgentes meant, et in
circulos suos revertuntur. Alia
versio ex a lapide conversione
sua circumiens progerat aer
et secundu circuitus suos re
vertitur.
Per has versiones elementoru periculosis

non in dubium revocari debet maxime dum Vatablus, Abenkesra et alii permulti per hunc spiritum intelligunt ignem aethereum, seu aeris empyrei id est igneus. Taumaturgus, Victorinus Cayetanus, Pineda, expresse intelligunt ventos adhaeret Cornelius, hanc spiritus vertiginem, et circulationem ad nostrum propositum explicans, ex quo cardinales ventos producit
Hoc admisso violentissimo elementorum et aetheris giro circa confinia mundi, ut patet in praesenti fig. et necessaria repercussione, facillime intelliges, per hanc ferocissimam repercussionem elementorum, in ipsis polis vel terminis firmamenti versus interiora coeli, et tropicos, quomodo sol non progreditur usq. ad ultimum poli terminum. et firmamenti superficiem, nam invenit invincibile obicem, et impedimentum in violentia gyrantium, et repercussorem elementorum. Unde ecliptica mentalis linea est, quae amplificatur solum usq. ad illud punctum, hic quod

pervenire sol potest, notamus in eadem fig; quia non ultra extenditur violentia gyrorum … elementorum, nisi ad limen latitudinis ecliptic

Tanto invento impedimento sol retrocedit ex tropico Cancri; mutatur Vortex, non solum per naturalem irrequietem mobilis flammiferi sol ruis, sed etiam quia violentia Vorticis incurrens opportunis radijs corporis solaris illud invertit, ita ut impetuositas internæ flammæ convertatur versus æquatorem ad quem subinde necessario tendit, et sic alterum tropicum scilicet Capricorni petit; ubi eadem difficultate inventa, retrocedit iterum inverso Vortice ad lineam æquinoctij, et contrarium polum quærit. Sic indesinenter per secula volvitur, sic conficit annos, et tempora

Veteres philosophi Anaximenes, Anaxagoras, Diogenes, eodem modo retrocessum solis explicant; sed impedimentum ponunt in aere extreme condensato ad tropicos

sed ista magna condensatio, etiam ingenti summoto frigore per absentiam Solis, nequit dari in aere ita ut resistat corpori Solis opaco violentissime currentis: nec frigus impedit motum in aere ut ferro circumgyret; hoc enim evenit corporibus indifferentibus ad motum et quietem; non autem ætheri et aeri, ad circulandum, coactos à Deo, et ad continuum motum post quam illum ætheri impressit

Vortex impetuosus istorum fluentium elementorum solum potest resistere soli; nec resisterent, si sol non esset minus velocior in motu vertiginis per quem accedit ad tropicos ac est in motu spirali diurno; nam per motum vertiginis solum flectit lineam ex directa in obliquam, et spiralem; et per hanc flexionem non progreditur nisi per spatium vigesimæ partis unius signi quotidie, quæ infinite minor est spatio totius cæli in gyrum quem conficit motu diurno; et signa zodiaci non percurrit, nisi confectis tercentis &

sexaginta quinq. [illegible]
aliquibus horis. Inde remittitur
est motus Vertiginis, Certus [illegible]
co: et sic potest ad elementis [illegible]
d. repulsa machina solis

Nec per magno frigore torpent elementa, experimur namq. vehementissima et ominosa fluctuum agitatione in regionibus [illegible] polaribus: quo etiam probatur solum in mundi et Coeli extrema hanc ferocissima dari pericula, et elementorum impetus na reliquas plagas benignas et accessibiles sunt; certum est enim sequire mare ex sequitur Coeli. sunt in torrida Coeli, et tamen plaga illa permittitur homini; sunt in frigida, et hoc respicit: quod pars ista correspondet crudelissimi Coeli plagae immediatae terminis Coeli

circuitus et [illegible] tenent non progredi ultra tropicos et [illegible] Coeli: sed falsum videtur nam declinatio [illegible] ad progredi [illegible] et juvat ad motum diurnum

Sol quasi Coeli Princeps inter Sydera dat incedendi legem, omnia namq. intra tropicos gyrant ut dies cuident circulum quo terra illuminetur; ~~[illegible]~~ secus non explerent impositum a Creatore munus: nam collocata sunt secundum dispositionem terrae, cui accomodavit Dominus Coelum, non Coelo terram, ante creavit quam Coelum seu firmamentum constructum; imo senior Coeli terra est, quae suis dedit constructioni materiam in elementis, quae substantialiter terra sunt, ut nos supra demonstravimus.

Ista dispositio machinarum Coelestium accomodata dispositioni terrae necessario perseverat, quia terra stat, et nihil immutata est quoad locum, et existendi modum eodem perseverabit, nec talis abolisi potest ordo nisi in consumatione seculi quoad Coelestia; non quod ista naturaliter dissolui possunt nullisq. obnixia decrementis; sed per solum decretum Dei, tempore nemini neq. Angelis revelato

Temerarie dixere plurimi quotannis ...
dere sole, motum a loco, ubi ...
locatus fuit; et quod tantum, tande
descensurum, ut per intolerabile ig...
ardeat Orbis, et consumatur
Plurimi etiam Astronomi docuerunt
variare Sydera cursum, et situm
hic Galileus, Keplerus, Riciolus
Cardanus, Gassendus; comperta (ut
jactantur) elevatione Planetarum
et stellarum, imo et Solis; mino...
ri quam antea, inde super dedu...
ctum Coelestium corporum non dubitant
quod mordicus tenent antequa...
fatebantur, mala tubi optici di...
positione, vel impuritate, quo...
eum tractandi juvenili imperi...
tia fuisse deceptos; vel a veritat...
exclusos per impossibilitatem
capiendi negatam hominibus
mensuram
Cartesius dixit. "Circulum descriptum a Pla...
" ti labentibus seculis continuo m...
" tari arbitramur. Postea subdit...
" Patur motus Planetarum in lon...
" gitudine, et latitudine, post al...
qua...

secula, sic omnia mutata esse de
prehendentur: ac singuli Planetæ,
nec non etiam terra planum in quo
nunc est ecliptica diversis in locis
secabunt, et paulo magis, vel minus
ab illa deflectent; et illorum maximæ,
ac minimæ a Sole distantia in
alijs signis reperientur
Non est nostri propositi ex professo per re
gulas veræ Astronomiæ hanc muta
tionem impossibilem probare. Solum in
nuimus quanta phænomenorum et
effectuum varietatem experiremur
si continuo mutarent in Sacra
imo Sole, quem eodem modo incedentem
primi viderunt Astronomi
ac videmus, secundum traditam
nobis doctrinam a Caldeis et Ægyp-
tijs qui primi regulare stellarum
cursum et descriptam lineam notarunt
Utili observatione tradita posteris
quæ perstat, et sunt Astronomiæ
fundamenta; nam si novam describi
bunt lineam, absolvent alio tempo
re cursum minori percurso spa
tio, et breviori vel descendent;

et hic descendendo per a...

puncta regressionis quæ dicuntur

falsa sunt, nullumque est adhuc mobile

punctum reversionis nec temporis

quia ignoramus quantum et quo

modo descendunt. Per quæ ...

quotannis noua fieret facies

li, noui influxus, et varie, et in

dinate agitata in sublunaribus

natura.

Nouæ Astronomorum obseruationes ni

probant, nisi magnam partem

veritatis in pristinis assertioni-

bus, jactantiam, et Astronomorum

Vanitate super aliqua capti

hominum negata: probant melio

construendi Thelescopia ratione

temporis, vel acutiorem visus au

in aliquibus: si nouæ obseruatio

veræ sunt. Nec super Sole splendidis

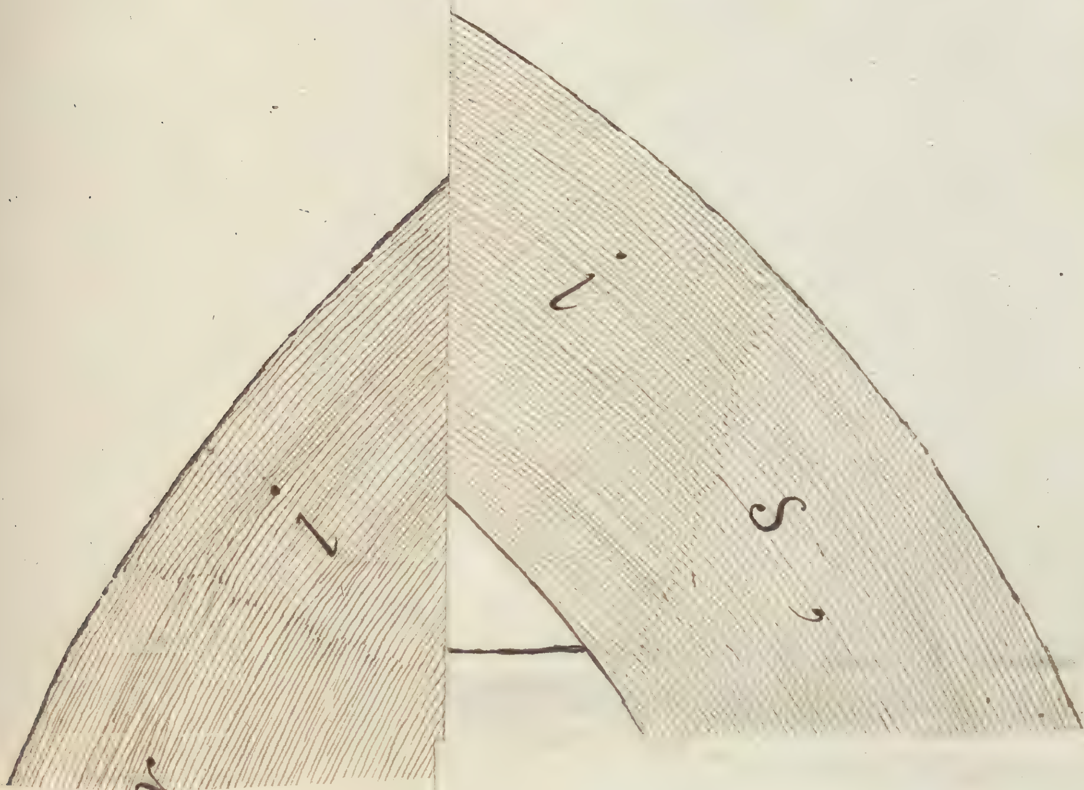
et conspicuum luminare nouum

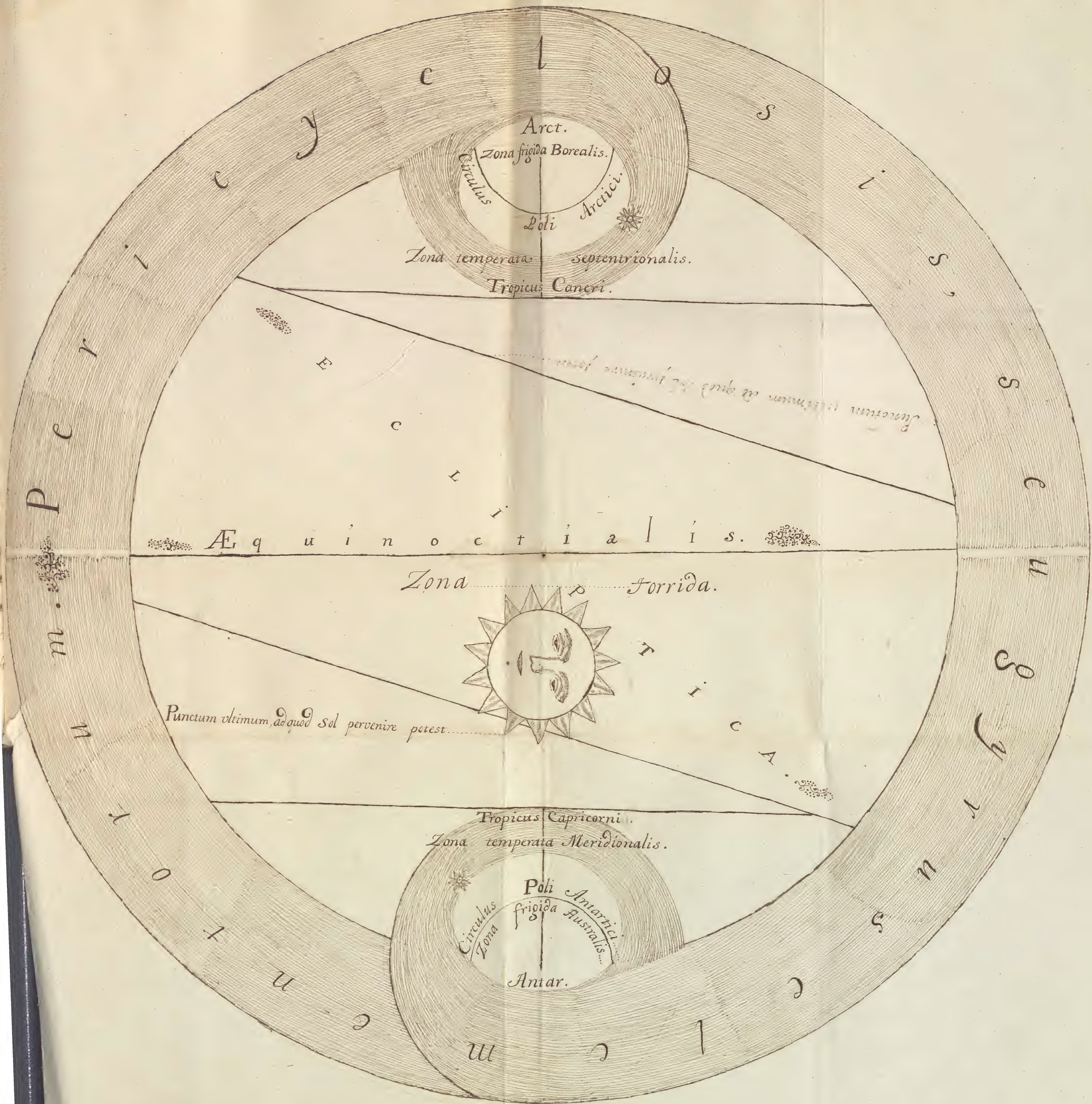
perimus; nec nouiter inuentis

vortice, trepidatione aut aliqua

lis motu, et eclipses veteres (...

phi ignorarunt

Pericyclosis, seu gyrus elementorum.
Arct.
Zona frigida Borealis.
Circulus Poli Arctici.
Zona temperata septentrionalis.
Tropicus Cancri.
Ecliptica.
Æquinoctialis.
Zona Torrida.
Punctum ultimum, ad quod Sol pervenire potest
Tropicus Capricorni.
Zona temperata Meridionalis.
Circulus Poli Antarctici.
Zona frigida Australis.
Antar.

Si sol minorem describit circulum, factus est remissior; vel dies non est horarum viginti quatuor; si factus est remissior, certe partem ignis deperdidit, cujus virtute ab aethere adjuvata movebatur: si deperdit partem substantiae ignis continuo descensu: ergo mundum non ardere destruet.
Si descendit non possunt inveniri ad determinatum punctum eclipses solares, imo nec lunae; nam ista descendet ~~stell~~, vel non; si non descendit, et descendit sol eclipses neque erit certo pronunciari, quia variatus est cursus solis et lunae.
Si descendit, ergo non est in limine firmamenti; si non audes pro libito firmamentum extendere
Per has mutationes voluerunt aliqui temeritate insigni, diem finalis judicij pronunciare. fuit qui asseret non duraturum mundum, nisi ad annum Domini 1700; et nos contduratum mundum haec scribimus anno 1725.

Luminare [illegible]
ut præesset nocti
Dominatio · 3ª

De Luna, et ejus magnitud[ine]

Per gradus Cœlesti purificata mater[ia]
quo plus empyreo proximior[a]
puriora evaserunt sydera: id[eo]
luna quia remotior, et terræ v[i]-
cinior parum polita processit, ma[gna]
sphærica, humida, rudis, nebu[lo]-
sa, crassa, multis vacuis in[ter]-
rupto centro velut expera[ta]
mentibus superficie, deni[que]
vallibus sinu; tandem qua[si]
fluctuantibus undis, turpissim[a]
facie. Hoc processit ex impe[tu]
te in infima Cœli parte plus
plus conglobata, quam in sua
formatione luna traxit, remo[-]
tione lucis descendentis ad [il]-
luminandam lunam, quæ ingen[s]
et vastissima molis resultan[s]
tantum ut propriè dixerit [Mo]-
ses ex duobus magnis lumi-
naribus quæ fecit D.s luet [ut]
appelletur luminare minus re[s]-
pectu majoris, scilicet Sol.

Pars lucis, quæ, decima versus, contrabat formare sydera, hanc molem luna informauit. Vltima, et residua pars lucis erat, suis voracibus hanc minus pura ~~informauit~~ construxit machinam, ideo parum minus lumen istius lucis: vt quæ in paruo globo lucernis clauditur, vbi puritas et splendor luminis a puritate vel impuritate materiæ continentis dependet

Non tamen luna aliena luce indiget nec mutuato splendore fulget, sed proprio, ut diuinamus, ex contemplatione structuræ, quæ non per totum luminosa est; sed ut reliqua sydera partem habet nebulosam, et semiopacam; ~~et~~ diuerso tamen modo vertiginis, et internæ reuolutionis

Per nos igitur luna est luminare majus post solem, omnes stellas magnitudine superans, et luce propria ornatum, quin egeat lumine solis, ut luceat, et illuminandæ terræ præesset nocti

Lunam creatam in plenilunio diximus

aq. de Sole, facta enim ...
trario a Sole emisphexio; et dies con...
git diei in illo in quo primo sol
apparuit, in altero nox incepit ...
de luna a sole remoto ex ...
ad aliud finitore. Hæc est fere com...
nis D. D. opinio, imo ait ...
sic definitum in Concilio Salest...
Nec potest dividere nocte a ...
si non appareret in nocte a ...
quarta die causata: in eodem
instanti sua susceperunt munera ...
ta duo magna luminaria ...
quæ non explicare poterant ...
si per lucem qua penitus priva...
re noctem Deus noluit, ideo illi
perfecit lunam. sic est intellig...
dus Moyses dicens dividant di...
ac noctem: si luna non luceret
per se tota divisio diei et noctis
deberetur soli; et licet certe non ...
fiat per absentiam solis dicta ...
nocti luna, ut et absente sole ...
si semper lucem haberet aliqui...
bus horis
Nox erat ante lunam, et ante solem ...
sed post facta ista duo lumina...

illes corpora sunt respective diei et
nox, independenter; nam munus præ-
sidendi (quod est datum soli, dicitur
scriptura, ut præesset diei) ac lunæ (dicitur
ut præesset nocti) si luna depen
deret a sole, non præsses noctis
esset, ita absolute ut dicitur de
sole respectu diei, sed esset vicaria
solis; seu speculum solis, et illi interi
reire, per quod mediate vel imme
diate (quod esset præses diei ac noctis,
quod Moyses non dixit; imo aper-
te posuisse ea in firmamento
coeli ut lucerent super terram
et dividerent lucem a tenebris
Ut perfecta monstraretur terræ in ple
nilunio apparuit. Sic Molina et
eisque super illud Psalmi sol cog-
103. 19. novit occasum suum; id est soli cog
novisse in occasu lunam; quia sta-
tim ac factus cognovit in orbe
super horizonte lunam in occasu
orientem in plenilunio. Idem sentit
Ascan. Martinen.
Theol. Sch. l. 3. quæ. 13. Cardosus vult in novilunio formatam
quia cum menses suo cursu definiat
conveniens erat ut á prima luna

atq adeo á nouilunio ... mensis lucerentur; ordoq. temporum trabaretur; si a plenilunio mentes numerari cepissent; ideo antiquiores Romani, Graeci, Egyptij, Hebrei annos á nouilunio inchoabant: quod videtur á primis Parentibus desumpsisse: ex quo factum, ut primus dies Lunae sacer esset apud hebreos et Romanos. Nullaq. (ait) erat necessitas pleno lumine Lunam creare, cum alterum emisphærium hominibus careret (ille quippe tenet, Lunam facta in nostro), pulchrius q. erat et utile homini tertia die eam intueri crescentem, et deinceps nouis formis vestitam, quam illam plenam imminutam, et decrescentem cernere. Hæc Cardosus

Sed sunt rationes congruentiæ, quæ nihil aut parum suadent. Nec decuit pro nostra diuinatione incongruentem, et homini defectiuosam et quasi luce spoliatam primo illam ostendere, per quod Adam in Paradiso fulgorem lunæ non cognosceret, cum si rex dici imperium naturale ibi merate...

Luna ad utilitatem terræ Universæ condita; cum decrevisset Deus quinta die producere ex aquis pisces, et aves, illam plenilunio instituit, ut melius fecundarentur; turgerentq., utilissima superveniente humiditate, semina, et uteri spermatica aquarum

Numeratio mensium varie a Luna desumpta fuit: et non nisi post decursum ejus observatum: nec unquam super hoc condita lex; imo nec initium Lunæ fuit postea (et nunc perstat) initium mensis: et multis fuit prima dies mensis quæ nunc nobis Vigesima prima, quæ etiam erat initium anni in Mense Martio Unde per modum mentes computandi nihil probatur super statum Lunæ primo orientis: tandem cessat merito quæsitio docente Alapide hoc jam definitum in Concilio Palestino.

Irrisio Cabalistarum et Mahometanorum super Lunam, nulla facimus, quam æqualiter ac Sol luminosam creatam fabulantur. Tamen magnitudo ejus capax est majoris lucis quantitatis, aiente Isaia erit lux Lunæ sicut lux Solis, quæ in alio hyerre

non hęc magnitudini eorum
beret, nec illam capere poterat. vera
primę magnitudinis; ideo luna
luminare magnum vocatur a
se, et si non majus respectu sole
postea nominat stellas, tanqu
duobus Luminaribus mino
Potest hoc nostrum argumentum solui
cendo apparere soli ęquale, vo
rique luminare magnum quia
est terrę Vicinius. Sed non dix
set Moyses absolute duo lumin
ria magna, si unum esset vere
magnum, alterum soli apparenter
nam hoc esse fallacia. Moyses ce
magnitudine Lunę non determin
esseque magna, quamquam secundum
quamplurimos Astronomos rugehima
nona pars terrę sit. Sed neque ex hoc
contra nos argumentum sumas; ni
hil enim est magnum vel par
vum, nisi comparative: et lu
appellatur magna junctim cu
sole luminari maximo,
est magna etiam respectu solis, de
cet sole minor, quia est stellis
major; et hoc innuit ordo his

historiꝫ Moysis per gradus secundu
magnitudinē numerat is Coelestibuꝫ
machinis; ideo stellas ultimo loco
ponit in narratione creationis:
Eccl.ⁱ 43. 30 apposite de luna dixit Salomon
vas castrorū in excelsis in firma
mento coeli resplendens gloriosé.
Patet per dioptra (si dioptra vera est)
lunā esse terræ viciniorē; quod diame
ter apparens in distantia me
diocri sit minutorū 32; cum
diameter solis sit minutorū
31. et tamen sol est major, inde
probare contendunt apparente
solū magnitudinē lunæ, quia
vicinior nobis. Tamen fuere qui
ita exiguā ut diximū cente
bant lunā esse, et eā sub sole
immediaté collocabant, solem
vero super omnia sydera: dia-
meter semper erat minutorum
31, et eminebat secundos istos super
omnes stellas: ergo magnitudo non
erat solū apparentis, et non realis
Isti fuerunt Archimedes metrodorus
Crates: crede nunc Astronomis

Per hanc collocationis hypothesim, ...
diametro docuit Anaximander
lunam cunctis stellis esse majorem
Aquiles Tatius hæc habet: plurimi
fuerunt supremam omnium Lunam
faciebantque exiguam, non ob situm
sed ab inducto antiquitus errore
quia Luna parum splendet
Solem etiam multi collocarunt post Lunam
sic Platonem sensisse ait Macrobius
Democritum Plutarchus, nec non
Lucretius; Calligus Aristoteles. Aris-
totelem Photius. Certò Stoici in hunc
inciderunt errorem.
Plutarchus memorat oraculum delphicum
cum edixisse ordinem Planetarum,
per seriem litterarum decalium; assig-
nabantque Soli litteram E, quæ erat
secunda; et tamen Solem judica-
bant omnium majorem respectu
distantia.
Dicimus quod diameter apparens ...
ne est major diametro apparente
Solis, quia plus se videnda ...
tit luna, parum vivide fulgens
tamen de luna non videns, ...
vigesima nona ~~tergesima~~ illius parte, quæ ...

ad terram convenit. Hoc patet ex vario aspectu macularum corporis, et varietate; quod non accideret absq. conversione corporis lunaris, quanquam hoc phaenomenon multi motui libra-tionis attribuant. Inde infertur supposita conversione quod diametrum nequeunt sumere nisi a parte demonstrata; cum de Sole fere ejus dimidiam partem videt; ~~et legicam~~ inde ~~quod~~ apparet forsan major quam revera est, in tanta distantia a terra; nam et qui in quarta caelorum statione solem ponunt aiunt distare a terra in mediocri distantia terrae semidiametrorum 1150; cum luna non distat, ut aiunt, nisi 56 cum dimidio. Tamen Sol aequalis apparet; saepe minor; quod non provenit ex tanto excessu magnitudinis respectu lunae, (ut supponunt qui lunam exiguissimam faciunt) sed a parte corporis Solis, et lunae quae spectatori monstratur, nam de Luna ut diximus solum capitur pars illius vigesima nona, quia fortasse fecit eam Creator

facieculis elaborata diversis secus adamas ab artifice in facieculas dispositus; erat ignoratur an isti facies equalis extensionis sint, ex quo oritur alia difficultas versa appendiss corporis illius mensura per diametrum; nam licet sint equalis magnitudinis quoad molem non quoad lucem, nam variè quotidie Luna lucet per varias facies id est variè Lune vesitas

Inconcussum est axioma, quod eodem modo in tota terra videtur Luna in illo emisphærio in quo desinit, quemadmodo qd. Solis trigesima nona terræ pars est. luminosum corpus co majus plusquam dimidium corporis opaci illuminat: luminosum opaco minus nequit illuminare dimidiam partem opaci: hoc in optica est innegabile.+ Luna quæ non est nisi trigesima nona terræ non poterit illuminare totam illam tenebrosam terram

+ si ambo sint sphærica

illa terra
quia est paulo minus dimidij
partis, in qua nox regnat ~~et~~ par-
te de Luna: accomoda pro arbitrio
distantiam in sublunaribus
et numquam luminoso sphaerico
minori illuminabis dimidium opaci: vel
fere dimidium. Si in Coelestibus
accomodata pro arbitrio di-
stantia. hoc probare contendis
per experientiam. negabimus
suppositum minoritatis Lunae,
nam de hoc est quaestio, et ne-
quit dari pro solutione. neq.
distantiam quam finges probabis.
In dubijs permanebis in tua
hypothesi: ac in ~~mea~~ nostra, maxime
dum divinamus, quod Luna,
quia est terra major illu=
minaret plus quam dimidium
terrae si non impediretur a So-
le

D. Basilius ac 1. cap. Gen. tenet Lu-
nam post Solem maximum esse
astrum. illam Soli aequabant
Stoici, lege Plut. Sic Parmeni=
des; Sic Plinius magnus naturae
scrutator: tamen minorem esse

2 de placit. Phil.
lib. 2. c. 11

sole Scrip. docet. non ...
esse terra minorem ~~est~~ nec ...
tum excedere ut vult Ptholomeus
per vices 6539. neq tantum
ut voluit Thales 720. contra
ra differentias; sed tantum ...
minorem quantum deficit ...
illuminanda parte excedere
se medietate terrae illumina-
ta a sole
Aliquis sol cum luna inter ...
nostrum emisphaerium interponitur
in nodis, capite scilicet ...
cauda draconis; dum luna ...
ticam intersecat in illis sectioni-
bus velut conjuncta soli. ...
nendum dari aliquando eclip-
sim totalem, partialem aliquan-
do, secundum digitos a luna ...
tectos. Quando umbra axis
solaris, sole retro existente
in visum cadit, et luna in ...
do cernitur, totes sol tegitur.
Hoc saepius accidisse testantur
Plut. Halicar. Tucidides, ...
Livius, Ptholom; ita ut stellae ...
piciae fiant, et aves cantantes

Quomodo ergo luna tam exigua quæ solis est (ut ajunt) centesima, septingentesima septima pars solis illum totum occultat tam longè ab eo distans? Docent optici et perspectivi, quod quò magis distat luminosum ab opaco, minus ab opacitate et illius umbra impeditur. Unde licet luna condat apparentem faciem solis, non demet diem ut facit nubes (et si plus rara) quia magnitudo solis multo excedit demonstratam faciem. Apparens lunæ discus, quia terræ vicinior, exæquatur disco solis remotissimo; sed non agitur de velando discum solarem apparentem; nam hunc etiam ab oculo auferet pollex valdè pupillæ approximatus, sed non tollet diem; ad quam tollendam necessaria est machina valdè major, quam luna fingitur; expandit quippe sol radios in nodis, conjuncta luna per totam circumferentiam ~~[illegible]~~ sui corporis magno excessu diametri; et non ab homine exactè mensurabili

nec cognoscibili: habes
immediatam radiorum conv
phyram, pro duos machina longe
gente et excedente; inde a expe
valde inequali, etiam exiguo
(ut volunt) nequit ab omnibus oculis demo
Summe proportiones in sublunari
bus et experientis non posse a
exiguo globo centies septuagi
ta septe vicibus minore, cita
tari globi hominibus, suppo
pro arbitrio distantia; in
fingas pro libito alio mod
se haberi phoenomena in coe
lestibus, et aliter operari dis
tantias in objecto et pote
tia visiva: quod est gratis
dictum.
Certe per passus mille ex gr. dista
interposita aufert a spectato
monte millies tanti majore
Sed hoc provenit quia mons
hic opacus non est conspicuus
tota sua magnitudine, et exigu
quas mittit species ad oculum tanta
aufert interposita exigua

dimidio.

finge hunc montem in sol lumine suo, et suppone radiorum effluvia undiq[ue] vertes strinxiu et per latera; et licet auferatur ab oculis mons non auferetur lux.

Missas facimus alias super luna improbabiles sententias, maxime illam, quæ habitatam ab hominibus et animalibus asserit, Galileus, Keplerus, Nicolaus Chusanus non probabilitatem huic negant opinioni. Dicant quemodo ad inhabitandam lunam ascenderunt filij Adam; et si datur homo qui non sit Adami filius? si asserit scrip. facta animalia in cælo, vel in terra?

Luminare minus

Ruminatio 8.ª

De figura, et lumine lunæ

Male appellaretur luminare, si non proprio splendesceret luna fulgore. In hebræo luminare provenit a radice Or id est lux. appellaturq[ue] meorah, id est ~~lumen~~ lucidum.

Repugnat obscurum luminare;
appellantur vulgariter quae
reflexione splendent. Si astra
per lucem, ut bene notat Placid
de Titis, luna luce carens
influeret; et D. Chrysostomus a
omil. 6. majori qua omnes stellae poll
re luna virtute; quae proculdu
bio provenit a luce; seu irradiatio
igne; ideo etiam urit. David d
xit, per diem sol non uret te, ne
luna per noctem. Hier. legit percuti
Chaldea feriet. Sanctius Ciconius
Titelmanus, Lyreus, Emanuel Sa
laedet: quod non tollit significatione
urendi, quam tenent ad litteram
Lyranus, et Interpretes ab illo cita
Bochius, et Genebrardus hoc acci
piunt metaphorice; quasi illud Ja
cobi aestu urebar et gelu: sed ne
gelu caret igne; sed bene in illo
est metaphorica; non autem in lun
per citatos LL.
Dices; potest urere per reflexionem ra
rum solis ut urit chrystallus
na; sed haec ustio non est chrystal
sed solis; et Dau. aperte dixit Ure
luna, eo modo al sol, nam

separat fontes luminis, ~~separata solis~~ distincto tempore: per diem sol vrit, si per illud vreret luna, etiam per nocte sol vreret; sed vitro noctis expecte lunae attribuitur.

Plin. lib. 2. c. de luna.

Hanc quaest. Isac Cardosus non adhuc definitam fatetur; tamen ille, ut fere omnes Astronomi, mutuari lucem a Sole ait, esseq. globum opacum. Aliquid luminis dat Antipho, sed ingruente Sole obscurari; rariusculum Anaximander. Pauci negant illuminari terram noctu per Solem reflexione lucis in Luna; quam faciunt rudem et impolitam, cauitatibus et inaequalitatibus asperam, humidam, globosam, et interruptam à propria scabritie in superficie, ferireq. illam Sole ex oposito, inde resultare lumen varium, secundum aspectum Solis: desuperq. lucere dum congredi contur, et tunc Lunam apellari silentem, nulla terram versus, reflexione radiorum.

Haec descriptio inter Astronomos certa inidonea nobis videtur ad reflexionem Solis. Materia quippe humida, spongiosa, inaequalis scabra et

radia bibit raros, non [illegible]
bunt, ut reflectantur. [illegible]
non resilire per tantam distantiam
servato motu lucendi possunt.
hoc experientia probat; nam
qui lucis reflexionem desiderant
praeparant objectum planum, aut
levigatum, et politum, quod radios
luminis recipiat, et sic resiliunt,
nam in superficie inaequali, aspera
et humida franguntur, et amissi
motu lucendi disparent

Seb. 5. Negat ideo Aguilonius in sua optica
lunam habere turpem et inaequalem
superficiem, alioquin (ait) reflexio
radiorum solis ad terram impossibi-
lis esset. Idem fuse probat Tanne-
rus

Videat de Coelo.

Galileus contra negat posse dari reflexio-
nem si corpus lunae tersum esset et po-
litum, quia reflexio lucis ad unum
puncto et non ex toto fieret, cum
reflexio reddebet ad aequales angulos
et ad summum punctum, non vero
totum corpus in modum disci conspi-
ceretur, siquidem non ex omni lunae
parte lumen resiliret

Addit Cardosus intolerabilem fore reflexionem lucis à luna perpolita; ut ferre nequit oculus feriente sole speculum chalibeum politissimum. Idem sentiunt Keplerus, Blancanus, Gassendus, Scheinerus, qui ideo scabram lunam volunt.

Primo, si potest, inter Astronomos certamen, reflexionem possibilem negantes lunæ scabræ aliqui, alij politæ. Si vis scabram, et rudem (ut nos divinamus) non potest à sole provenire quod spargit lumen; nam cum facies opaca proportionari debeat magnitudini lunæ, lucem a sole exceptam magna ex parte aliò deflectere deberet. Inde sequeretur quod in omnibus emisphærij partibus non eadem appareret; nam quo tendit lux a nostris distracta? Contra infallibile axioma, lunam eandem apparere in toto emisphærio in quo regnat: aliter turbaretur ordo lunationum, et mensium. Si in tota europa v.g. non easdem phases monstraret.

Dices distrahi magnam lucis partem versus cœlum. Hoc foret probabile in con=

conjunctionibus, vel lege prim...
diebus lunae, in quibus sol ex ...
et parum deflexo perpendiculo ...
intuetur; at non cum a Sole ...
sa eam (ut docent) a latere ...
tunc enim tota facies illumina...
est hominibus conspicua, varij...
gradibus altitudinis degentib...

Si vis polita et reflet ex illa solis ...
mundus procul dubio flamm...
traderetur, ut ex speculo chalc...
reflectens solis radius calcina...
aurum, et combuxit objecta. Ne...
valet dicere perdidisse efficaciam...
per tanta distantia lucem solis ...
adurat; nam efficacior est radi...
reflexus, et collectus in puncto ...
polito, et quasi purgato; quam ...
dius directus; et luna sicut mun...
ex minori admodum distantia ...
quam sol, qui flammas excit...
per chrystallum pertransiens

Si persistis negando efficaciam radijs ...
e luna reflientibus, quia ven...
niunt languidi, laxi, et tenu...
concedimus facti veritatem, quam...

assumimus pro nouo argumento
nam si est polita luna et terra per acu-
minatum radium ex corpore solari ve
niet ex puncto reflexio, ut solent
perspectiui; et non tota a sole deler-
ta illuminabit emisphærium; si est ru
dis et scabra, ex acumine radio
rum nequit diffundi reflexio, neq.
radij resilient, maxime languidi
tenuesq. et in puncto pyramidis collec
ti; non enim alio modo possunt
ex tanta distantia a sole ad
lunam peruenire; quia lux semper
imminuitur, quo plus ab origine
distat, distractis radijs inequalis
efficaciæ: nam non æqua procedit lux
ex omni puncto corporis luminosi,
maxime rudis, et impoliti, ut est
sol; intertextis etiam in superficie
cauitatibus.

Aduerte quod est per nos improbabile posse
reflixe acuminatam lucem solis ex
luna, ut totum illuminet emisphærium;
potest tamen resultare tenebrosi
tas, et eclipsis lunæ, si facies illius ad
terram conuersa fermatur dexterè

a Cono radiorum Solis

omnes ferè Astronomos contra nos concitamus proprium concedentes Lunæ splendorem et Lucem: paucorum opinione contenti sumus, ut Anaximandro, Antiphone, Beroso, et

Cleomede, Cardano, et non multis alijs. Sic rationi namque, reverentia tantorum Virorum, qui contrarium docuerunt; nam videmus etiam in eclipsi; rubore proprio lumine Lunam obductam non à privatione luminis solis, sed ab [illegible] radiorum ejus in faciecula luminosa Lunæ, terram respicientem et illuminante. Keplerus[1], Galileus[2], Mertinus, et [illegible] opinantur tenuem illam lucem, quam etiam in eclipsi conspicimus, a terra communicari per reflexionem radiorum Solis; quemadmodum luna ipsa à Sole illustrata diffundit lumen ad terram, ut ajunt; contendit que Galileus, validius illuminari lunam a terra, quam terra a luna, quia tunc major est Lux terræ a Sole; quam Lunæ ab ipso Sole; cum plu

(1) In dissert. ad nunt. syd.
(2) In nunt. syd. et epist. de mac. sol.

cuius plus distet a Sole luna plena, quam terra, sita inter Solem et Lunam: et addit, quod si possibile foret, ut a Luna terram intueretur aliquis Sole illustratam, lucidiorem videret, quam nos e terra Lunam prospicimus.

Hæc omnia plus ingeniositatis quam veritatis habere credimus, quia dissona Sac. Scrip. sunt; nam ea fuit Divi[n]a rerum dispositio ut corpora inferiora lumen accipiant a superioribus, non e contra; asserente textu facta Luna ut illuminet terram, non istam ut splendere faciat Lunam: neque est probabile ut a globo rudissimo, et scabro ut est terra tantum resiliet lumen usque ad Lunam ex qua denuo per aliam reflexionem descendat ad terram.

Nec tempore eclipsis Lunæ potest ad illam mitti lux e terra quæ tunc ... a Sole illuminata in illo emisphærio quod Luna respicit. Unde rubens fulgor et tremula lux quæ in Luna deficiente notatur est Lunæ proprius qd clare dixit

Evang. 13. 24. · 32.). Marcus luna non da[bit] splen-
Evang. 24. 29. dorem suum. Ezequiel et Mattheus
non dabit lumen suum. nota
illud suum qui loquuntur de exci-
dio mundi. Isaias luna non
13. 10. splendebit in lumine suo. Alio
dixit Paulus est claritas
solis; alia claritas lunae. Si
dicis claram esse lunam et habe
lumen per solem. de terra ne-
mo dixit quod sit clara
quamquam a sole illumi-
netur. Resplendentem apellat
44. illam ecclesiasticus: gloriosam da-
In cantic. banus: pulchram Salomon. Per-
88. 38. fectam David. Sitrenus fax Cor-
In ecclesiast. 44. nelius. Considera si bene con-
veniunt epitheta terrae ling[ua]...
li, xudi, et scabrae, et penitus op[a]-
cae.

Contra nos habemus ex SS. PP. (1) Isidorum (2) Anselmum, (3) D. Thomam (4) Albertum magnum (5) D. Bonaventuram, (6) D. Ambrosium. Pro nobis stant D. Aug., Rupertus (7) Basilius, (8) Theodoretus, (9) Damascenus (10) Ianuarius de Matta. Nota magna Martinengi citat D. Athanasium

(1) lib. 3. c. 70.
(2) lib. 1. c. 23
(3) sentent. quest. 15 (4) p. 1. sum. q. 4.
(5) in 2 sent. dist. 14.
(6) lib 3 in exaem. c. 1.
(7) hom. 6.
(8) q. 19 in Gen. c. 1.
(9) l. 2. c. 3. ort. fid.
(10) in Psal. 103.

tribuente Lunæ lumen proprium.
Cartesius omnibus Planetis lucem demit absolute sed non probat, solum de terra quia Planetam facit, et Solem stellam fixam; hoc coincidit cum opinione Copernici, de qua alibi disputavimus breviter est. Plures Lunas admittit Chircher, sed omnes opacas a pluribus illuminatas Solibus: quod est gratis dictum, nec sine magno labore et subtilitate ingenii defendi potest, asserente Moyse fecisse Deum duo luminaria magna; per quæ ecclesia Solem et Lunam intelligit, nam sunt illi presides diei, et noctis. Luna dicitur quia est Una et lucet; Sol quia solus sic Isidorus.

Eclipsim.

Cum Lunæ eclipsis semper sit in plenilunio, et in diametrali oppositione solis, interposita terra; contra nos arguunt, tunc privari à lumine quod excipit a Sole. Sed jam negavimus eclipsim fieri per terræ interpositionem, valde exiguam ut impedire possit Solis radios per

terræ latera exertantes, qu...
illa valde major ~~terra~~ et eam hude ...
dijs amplectitur, qui progredien...
tur ad lunam, quam suo radiorum
mucrone sol ferir deberet in oppo...
ertex gradus 180 distans; nam ...
lunam contra umbræ ~~terræ~~ ferire
non succederet eclipsis, imo ...
na in tenebris plus splendesceret
per illam exiguam saltem lucem, quam
fere omnes Astronomi concedunt;
docet quippe experientia, et con...
firmatur regulis opticæ, et per...
spectivæ, quod corpus quomodo...
q. luminosum positum in tenebris
plus lucet; quia inter tenebras
sola fulgens videretur sub majo...
ri angulo, ut experieris in can...
dela in camera accensa, quæ ...
sola plus micat, multis contra
accensis candelis minus. qu...
lux inter luces sub angulo mi...
ri perspicitur, contractis per ...
cessum lucis pupillis. Hinc non ...
ficit luna, quia non ...
tur a sole, nec quia eadem ...

Deficit quia Sol in sua diametrali oppositione suos directe immittit coniferos radios, in illam faciendam luce plenam, quam tunc versus terram convertit; quæ cum sit vigesima nona sui corporis pars facillime occupatur a cono piramidis radiorum solis corpus lunæ penetrantium, ejus cavitates, et poros, a qua non resilientibus radijs ob asperitatem, et scabritiem superficiei Luna obscuratur; sicut obscurantur stellæ patente sole; vividius quippe lumen remissiore vincit:

Nec obstat interposita moles terræ ut ultimi Solis radij lunam feriant, nam cum sit exiguissima respectu soli eam amplectuntur radij, et extra illam uniuntur in conum et sic imminuendo producuntur usq. ad corpus lunæ quam vividiori lumine obnubilant, quasi lumen ejus ingenitum extinguerent, et hoc vocamus lunæ deliquium, seu eclipsim

Idem experieris, et exponis ... ferru candens, seu accensas prunas, quæ à majori Lumine orutæ Lubrigræ, vel subcinericiæ apparent, quasi penitus extinctas a sole remoue, et iterum splendescent. Inde defficit semper luna in plenilunio; tunc enim per gradus 180 et in integra oppositione distat a sole, a quo directe per diametrale aspectu illuminatur apicibus radioru solariu, qui in lunæ directe scribuntur; quod assequi nequeunt, si aliquantulum mutetur solis positio; et ...ro radijs validioribus incurrentibus lux intima lunæ per eosdem erumpere non potest, et fulgidiori Luminari cedit minus fulgens

Notandu tamen quod cu sol ad lunam non perveniat nisi per acumen suoru radioru, remanet in luna limbus, male percussus

a Sole, nã puncto radiorũ solis in centrũ faciecula impactæ fuit; ideo existimatur sententia deficientis Lunæ in eclipsi aliquantulũ fulget, et rubescit: nã mucro radiorũ non totam æquali efficacia occupat faciẽ Lunæ: et pars illius extrema cũ contrario spectans rubescit, trepidat, et motu interno suũ spectatoribus laborẽ significat: quod ipse observavimus, et a nemine ista remissa lux et velut subsultans in eclipsi negatur.

Ut præesset nocti:

Ruminatio nona

De motu, et faciculis Lunæ

Magna Lunæ velocitas ostenditur ex eo quod totũ percurrit Zodiacum viginti septem diebus, horis octo cum aliquibus scrupulis. Iste dicitur motus ~~[illegible]~~, seu mensis peragrationis, et reuertitur ad punctũ, a quo digressa

Tamen iste non est motus
integer, nam alias duas [dies] perennari...
et horas quatuor, quousq. ...
conjungatur in Uno quoq. ...
de; et dicitur mensis Synodi...
conflatus ex tempore ab un...
conjunctione in aliam
In istis horis quinquaginta duo...
ex mense peragrationis ad
conjunctionem, Luminosam fa...
faciem ad terram non convertit...
nam mensis apparitionis seu
illuminationis (quo Luna est
nobis conspicua) constat die...
ex et viginti cum horis duodeci...
in multis Locis, in alijs viden...
per dies viginti septem et horis
octo. Hoc provenit ex rotun...
date terræ. nota quod per totu...
gyrum ex puncto ad punctum ...
naci conspicua est. Postea obverti...
versus terram obscuris faciebus
per alias duas dies, et horas quatu...
currit; et tunc explet mensum
Synodicum

Ex his fit evidens major velocitas Lunæ respectu Solis, vi propriæ constructionis, et dispositione internæ flammæ seu Lucis. Communiter docent ad probandum lunam a Sole illuminari, quod finito mense peragrationis, cum Luna Solem non reperiat in eo Loco in quo eum reliquerat in precedenti Conjunctione, sed ultra sit progressus ad alio signo, illum insequitur, et toto triduo radijs solis immersa delitescit, quin sit terræ conspicua, quia Sol illuminat eam perpendiculariter, vel parum deflexo perpendiculo, et emittit per reflexionem lumen erga ipsum Solem vel cœlum. Contra quod sic divinando philosophamur.

Quomodo potest Luna velocissima supra Solem; quæ currit in mense spatium quod Sol solum annuo gyro peragit, sub radijs solaribus triduo delitescere? Distinctæ supra modum velocitatis corpora possunt currere simul? Adde quod penitus per aliam a Sole viam luna incedit.

requireretur enim ad ... [illegible]
rantia conjunctionis ex qua t...
nebrositas resultaret, quod pe...
eandem lineam infra solem Lun...
curreret et æqua velocitate: qu...
est falsum; nam aliæ sunt Lun...
cælestes semitæ, ~~aliæq~~ varia q...
velocitas, quamquam minorem
describat circulum; ex qu...
patet quod ~~ut sub sol~~ ad
occulendum sub sole Lunam
ista deberet pigre incedere
quia minorem gyrum diurnum
conficit, ob majorem terræ pro-
ximitatem.

Recurrit quod Luna in illis duobus
diebus, et horis quatuor inse-
quitur solem ex principio ...
v.g. quia sol progressus fu...
ad Taurum. Quo inde, etiam ha...
concesso: in isto decursu Lun...
currente etiam sole, non potest
sub ejus radijs morari, nam interim
at tota longitudo signi v.g. ...
ti, quæ est duodecima cæli in ...

nec exit sub sole, donec ponatur
sub perfecto perpendiculo, ad quod
opus est preparatis horis quinqua
ginta duo. Tamen per earum
tempus apellatur ab Astronomis:
Luna silens, dum solum per unicum
momentum potest esse sub sole, nam
ambo velocissime, et inequaliter
currunt, et in quacumque a sole
distantia, extra perpendiculum,
videretur a terra, vel a
mari, currit quippe per aliam
viam, et hora una conficit unum
gradum Zodiaci, additis minutis
quadraginta quinque et tertia
minuti parte; dum sol ad idem,
gradum Zodiaci conficiendum
insumet horas 24 minuta viginti,
et duas minuti partes tertias
cum dimidio, exigua minutorum
differentia, quae non tollit ut consideres
per quantam distantiam
hora una dimovetur a sole.
Per haec censere plurimi posse Lunam
videri eadem conjunctionis die,
Sam..., haec ex Americo Vespucio

tom 1 navig pag 132.

pag. 392.

refert Similiter Vidimus Lunam novam eodem die, quo Soli jungebatur. Ioannes de Barras Lusitanus ait; aestate in Vertice illorum montium aer hic purus est ut nonnulli ex nostris Lunam novam die Conjunctionis viderint. Quod multi contra Albategnium sustinent. Igitur si videtur post paucas a conjunctione horas, cur non videbitur paulo ante conjunctionem, in illis dubus diebus ex mente peregrationis ad Synodicum, dum est plus a Sole remota, quam in die novilunij paucas post horas. Si negas esse remotam, Concedes currere cum Sole; quod est impossibile.

Nec valet aliquorum diffugium quod Luna sub Sole temperet cursum, nulla quippe est eam illuminandam apparendi ratio, neque est admittenda tanta alteratio naturae illius: Luna namque semper velocitate incedit, qua quam velociter appareat in

ascendentibus a Capricornio ad
finem Geminorum; tardior in descen-
dentibus; sed hoc provenit ob situm
obliquiorem aut rectiorem signo-
rum Zodiaci, et ex diversa latitu-
dine septentrionali, quæ in illis re-
gionibus, Lunæ apparentiam anti-
cipat; sicut meridionalis postpo-
nit. Ex quo fit quod in tracti-
bus septentrionalibus unico die,
et novissima, et prima Luna
conspici potest: in Biarmia
vero numquam, nisi pleno ad terræ
superficiem circulo videbur, ut

Sch. I. ait Olaus mag.

Luna certe per duos dies obscura-
tur, non quia est sub radiis so-
laribus, sed quia faciculas habet
diversas, quin rotundam figuram
amittat. Ex illis novam semper,
et distinctam quotidie terram de-
monstrat, et quando facies
luce vacuas ad terram vergit cons-
picua non est; quod accidit fini-
to mente peragrationis, et appella-
tur Luna silens.

faucule istæ viginti novem sunt ex illis diei penitus obscuræ, et absq. luce, alteræ istis imminentes parva diffusa luce resplendent semper majore, subsequentes vices lucis adipiscuntur, quo-que ad decimam quintam faucula perveniatur, quæ tota est luce perfusa nulla immixta opacitate. Deinde quæ sequitur faucula decima sexta paulo minorem lucem acquisivit, et est similis fau-decimæ quartæ præcedenti ple-nilunii, quod fit q. do terræ mon-trat fauculam luce plenam. Quæ illas sequuntur ejusdem luminis sunt ac quæ præcede-runt; per gradus enim incipit lux ex faucula immedia-ta obscurari, et sic procedi-usq. ad decimam quintam; porro lux paulatim decrescit, et redu-citur ad paucitatem qua incepe-

Ad hoc intelligendum revoca dicta de formatione lunæ; quando

lux divisa, et ultima que pera-
graverat Coelu, Corpus lune ex Im
puriori materia constructum
occupavit: et licet prime resolu
tiones efficacie ignis debentur:
ista lux mixtione terre et humi-
dissime materie modu lucendi ami
sit; et sic remansit Corpus lu
ne opacu; faciebus tamen
distinctu, equalis magnitudinis,
sed inequalis ruditatis, et fulgoris.
Lux que descendebat e medio Coeli
facie occupavit corporis lune
ad sole directa et opposita, na lux
proficiscebatur ex globo et loco
in quo sol formatus fuit. In ista
facie adversa soli que solum
est 29^{a} pars lune formatur
plenilunium per propria lucem
attributa lune a Creatore,
non a Sole, qui eode tempore
ac luna formabantur: ille orie
batur in Uno splendissimus, luna
in altero emisphexio plena; et ta
lis datus mundis incedendi istis
magnis luminaribus, ut semel

in mense, et periodice ad earum formationi relativim quoad Lunam circa solem in plenilunio directe monstratur, et per faciecula Luce plenam diametraliter opponitur soli illa met positione, qua formata luminaria fuerunt. Postea vero tus fuit aspectus per varium currendi modum illorum corporum idoneum; et Luna monstravit subsequenti die terrae, et soli faciecula alia, minus fulgida quam per motum vertiginis, et ex faciebus monstratur quotidie hominibus, et ~~illa~~ se revolvendo turbinose omnes tandem suas 29 faciemlas terrae monstrat

faciecule immediate fecisi plene et integre luminose, non erat ita lucida, nam ex facie praecipua opposita soli divisa est luce velut fascia cingens orimis

et approximetur Soli quanto ci
cina in summa peragrationis die
quo apparet.
Unde infexes quod varietas phasis
non procedit a lumine Solis, et
ejus aspectu, sed ab ipso corpore Lu
næ ~~mine~~, vario et per distinctas
faciculas luce vestito.
Quomodo in quadraturis, et parum
a Sole Luna remota, appareret
corniculata, nisi ex dispositione
propriæ molis vertentis varias
faciculas ad terram? Quod ra-
dij Solis aut directi vel obliqui,
cominus vel eminus, non potest
facere ut relicto opaco medio,
cornua lux monstret, et in dictos
desinat angulos, tam in novilu-
nio, quam in Luna veteri; nisi Ds
ita expresse disposuerit lucem
in corpore Lunæ in sua formatione;
nam lux molem cingens et tunc
quarta die creationis per facie
culas discurrens ex puncto medio
faciei plenæ utrinq. cum sensim de
ficeret, jam in ultima Coeli parte de

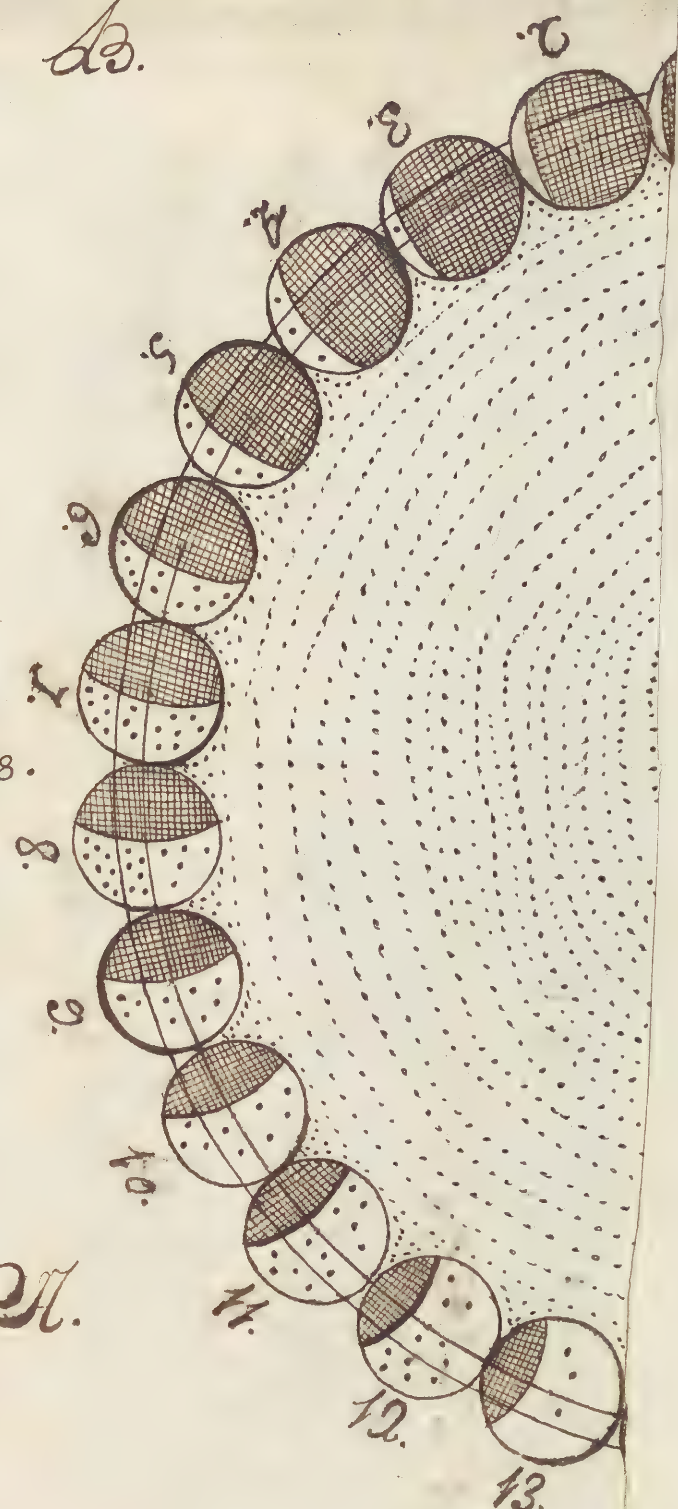
desinebat in angulos, re...
natura sua in cornu radiis, plus
vel minus secundum diversi positio-
nem faciei, et secundum quantitatem
lucis a facie plena proficien-
tis. Cumque lux cingens superficiem
corporis lunæ, inæqualitates, et ex-
tantes tumores invenires, in
omnibus faciculis (una excepta
parte opaca) reliquit, semper major,
re, quousque consumpta fuit quan-
titas lucis, quæ toto corpori
non sat fuit; ideo remanse-
runt duæ faciculæ penitus
absque luce: vel si qua pervenit,
non est conspicua, vertente humi-
ditate, opacitate et teporibus va-
rantibus harum facierum.
Istæ faciculæ per motum trabinarum
mutantur spatio viginti qua-
tuor horarum, tantas quippe in-
venit luna in integra revolu-
tione unius faciei ad terram.
Nec tibi lentus motus iste vi-
genis videatur, luna enim

magnum est luminare, et ingentissi=
mæ molis. imo divinamus terra
esse majorem tamquam ex facie
culis istis. Isto motu turbinoso
Zodiacum uno mense Synodico
percurrit, inde quotidie conficit
duodecim gradus Zodiaci, et
aliquid amplius. ex quo inferuntur
quantæ magnitudinis esse debet
facies quotidie variata, dum in tem
pore quo illa vergit, tota longi=
tudine unius signi, et amplius,
currit.

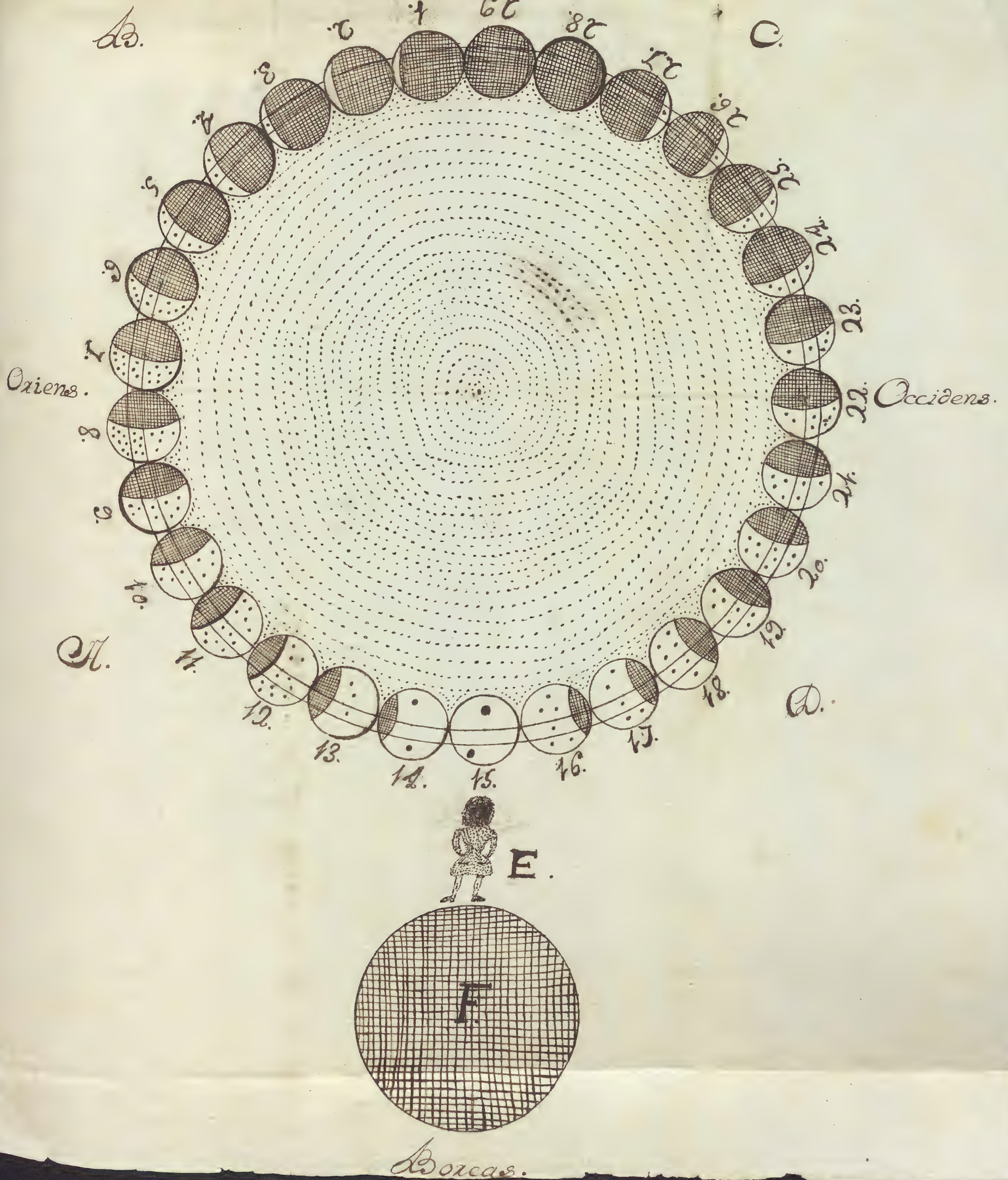
Per istas semilunosas faciecullas (ra=
tiones quà micant) gradatim
decrescente luna ex facie plena
omnia ejus phænomena explicamus.
Cum facta sit in plenilunio opposita
soli, et ex occidente currere
incepit, facieculæ post plenilu=
nium cornua ad occidente vergunt
quia basis partis luminosæ orien
talis erat. Quatuordecim transactis
diebus cornua plenilunium præce
dentia respiciunt oriente, quia
tunc partis luminosæ basis occi

dentalis

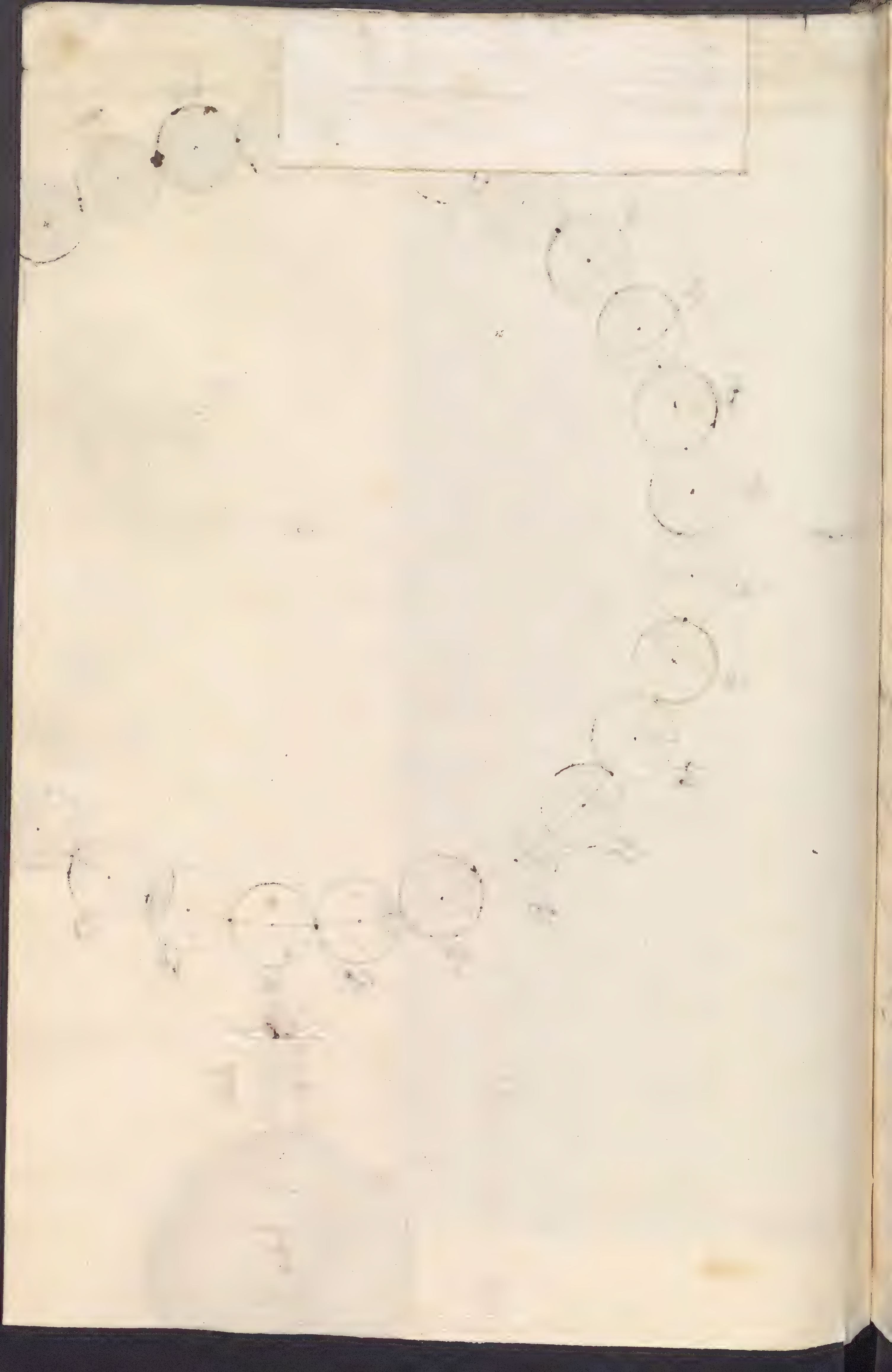
est; axioma est enim
batur; quod Luna crescens,
cornua ad oriente; decrescen
occidente: non quod proced
lux ab oriente vel occiden
(ut volunt) sed quia ipsa stru
ra Lunę, et modus vertici
faciei demonstrat, ut videt
prędicta fig. Sit Luna ab. 2
29 faciecculis distincta; sit
ta decima facies Luna ple
Subito ac facta; per faciecula
viores, et graviores, proprià
ria densę et crassę materię,
buit incipere motus vertigin
v. g. 28, et 29 verius C; qu
erant graviores et non ab
seu luce parum rarefactę.
facies 29. occupavit quinto
creationis die loci facie
jam abiit plenilunium, seu fac
15. quę supereminebat verti
rex terrę. f. exhibet faciem
16 decrescente Luę.

B.
Oriens.
A.
1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.

est; axioma est enim
batu; quod Luna crescens, [illegible]
cornua ad orientem; decrescens a[d]
occidente: non quod procedat
lux ab oriente vel occidente
ut volunt; sed quia ipsa structu-
ra lunæ, et modus vertiginis, h[oc]
faciet demonstrat, ut vides in
prædicta fig. Sit Luna A. B. C
29 faciecculis distincta; sit q[uin]
ta decima facies Luna plena
subito ac facta; per faciecculas q[ua]
riores, et graviores, propria [in]
[illegible] densæ et crassæ materiæ, [de]
buit incipere motus vertiginis
v. g. 28, et 29 versus C; quia
erant graviores, et non ab ip[so]
sed luce partim raræfactæ.
facies 29. occupavit quinto a
creationis die locum faciei 28
qui abiit plenilunium, seu facie[s]
15. quæ supereminebat versus
ter terræ. f. et successit facie[s]
16 decrescente Lunæ.

Auster.
B.
C.
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
Oriens.
Occidens.
A.
D.
E.
F.
Boreas.

Re sexta luculæ facicula 17, in quo homo E. potuit videre lunam decrescentem, et gibbosam, cujus cornua occidentem respiciebant usq. ad 27 ubi terminatur et lux et mensis peragrationis. Altera autem die homo non videt Lunam, nec in subsequenti; quia facies opaca 28, et 29 respiciebant terram.

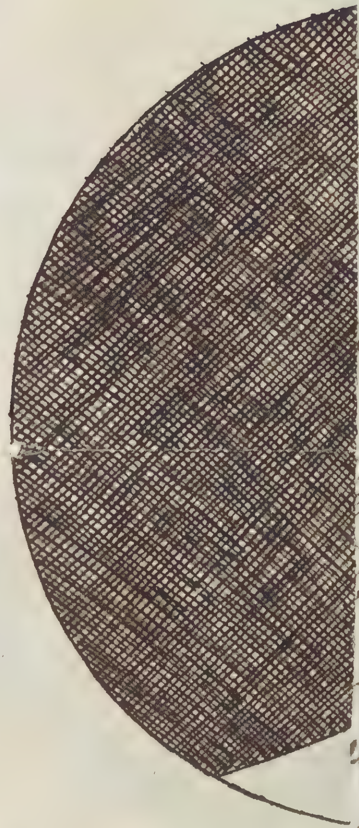
Pone primam faciculam super caput hominis, vertente Luna, et eam videbit quasi corniculatam versus cornu ad orientem, usq. ad septimam faciculam nam ex illa ad 14 gibbosam videbit. Vides clare quomodo per ipsas faciculas et vortices Lunæ, crescens vertit ad orientem, et decrescens ad occidentem cornua.

Observatum est, quod si latus Lunæ illuminatum possis dextra manu designare, crescit; si sinistra decrescit. et in nostra fig. clare percipitur.

Pone spectatore respiciente ad ...
sub facicula 14. et in illo ...
vertantur facies lunæ usq. ad
primam versus occidente; ordebi...
posse dextera manu designari
pars luminosa, nam spectatoris
a sinistra est pars opaca.

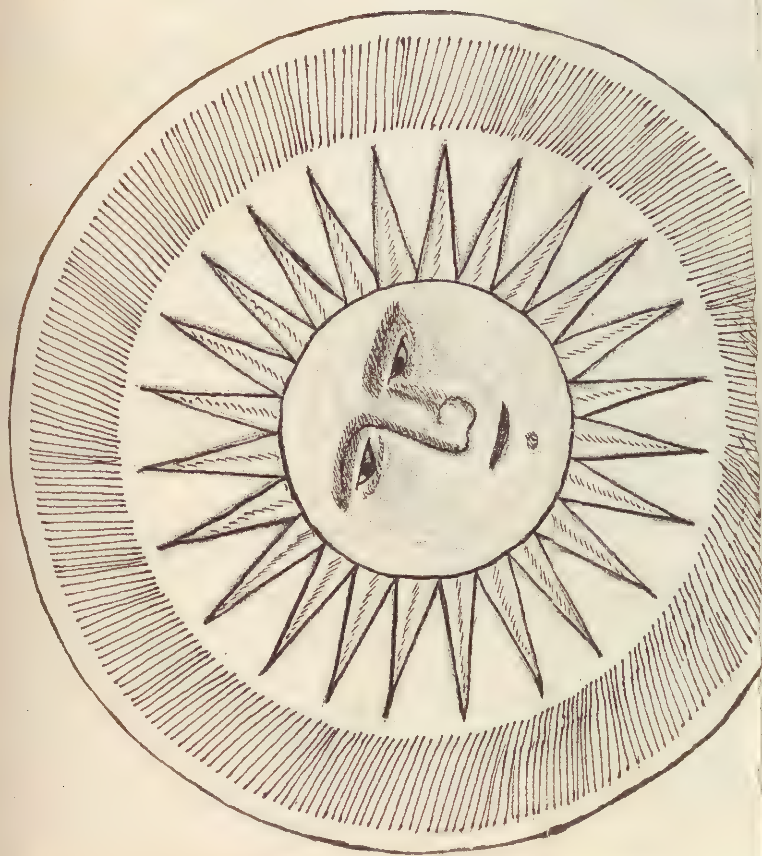
Pone sub 16. et vertantur facies
... usq ad 27. vel ...
puncta homo procurrat, ordi...
designabit parte lucida lunæ, nam
illi à sinistra est pars opaca

Luna crescens vespere statim app...
ret, vel ante occasu solis
decrescens multo post occasu
luna in nova ja declinante ...
et circa finitore non imped...
tur ab ejus radijs, qui solu ...
mitte, oblique, et in albu ...
dunt, relicto nascentibus ...
bus emisphærio; et quia ...
ascendens, primo demonstrat ...
minosa parte, qua opacam
nam basis luminosæ est ...

Luna crescens.

Oriens.

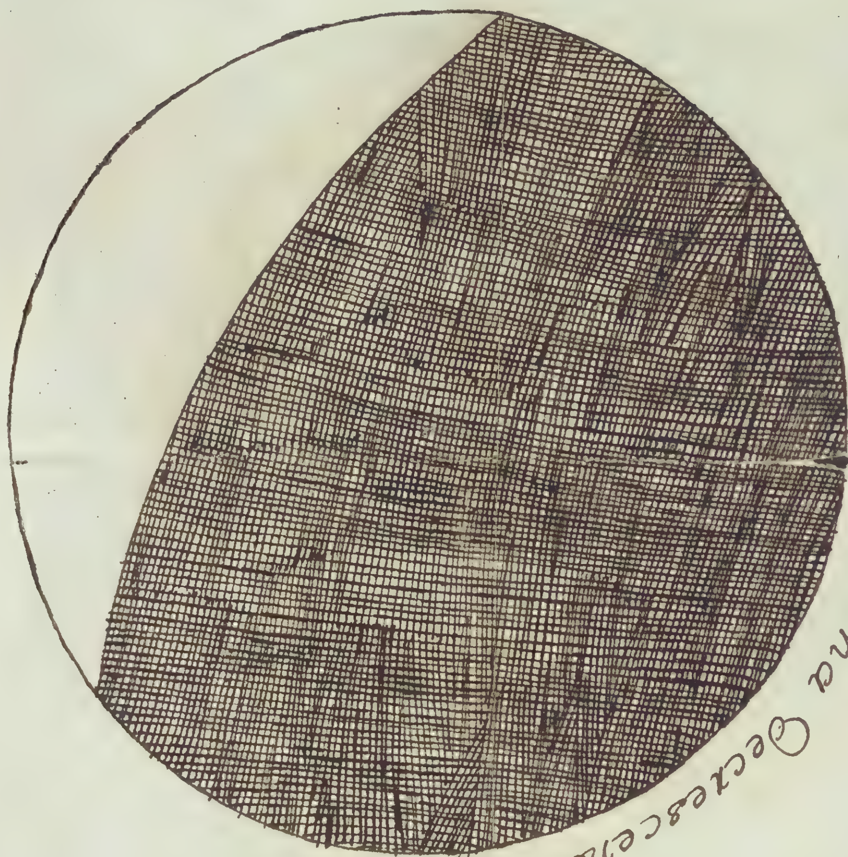

Pone Spectatorem respiciente ad ...
Sub facicula 14. et in illo pu...
vertantur facies Luna usq. ad...
primam versus Occidentem; videb...
post dextera manu designat...
pars Luminosa, nam Spectatori...
a sinistra est pars opaca.

Pone Mundum 16. et vertantur facie...
~~versus~~ usq ad 27. vel de...
puncto homo permutat, vid...
designabit partem Lucida Luna, na...
illi à sinistra est pars opaca

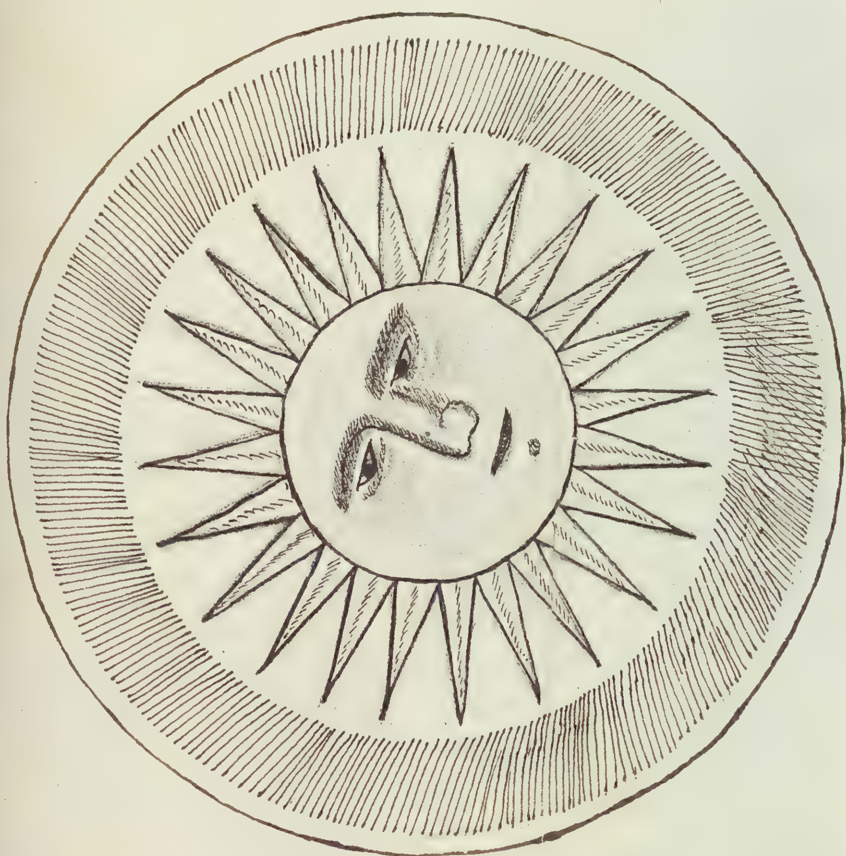
Luna crescens vespere statim app...
ret, vel ante occasum solis...
decrescens multo post occasum...
Luna in nova jam declinante ...
et circa finitorem non impe...
tur ab ejus radijs, qui solem re...
mitte, oblique, et in album ...
dunt, relicto nascentibus ...
bis emisphærio; et quia Lu...
ascendens, primo demonstrat...
minosam partem, quia opaca...
nam basis Luminosa est ...

A.

B.

Luna decrescens.

D.

Sol oriens.

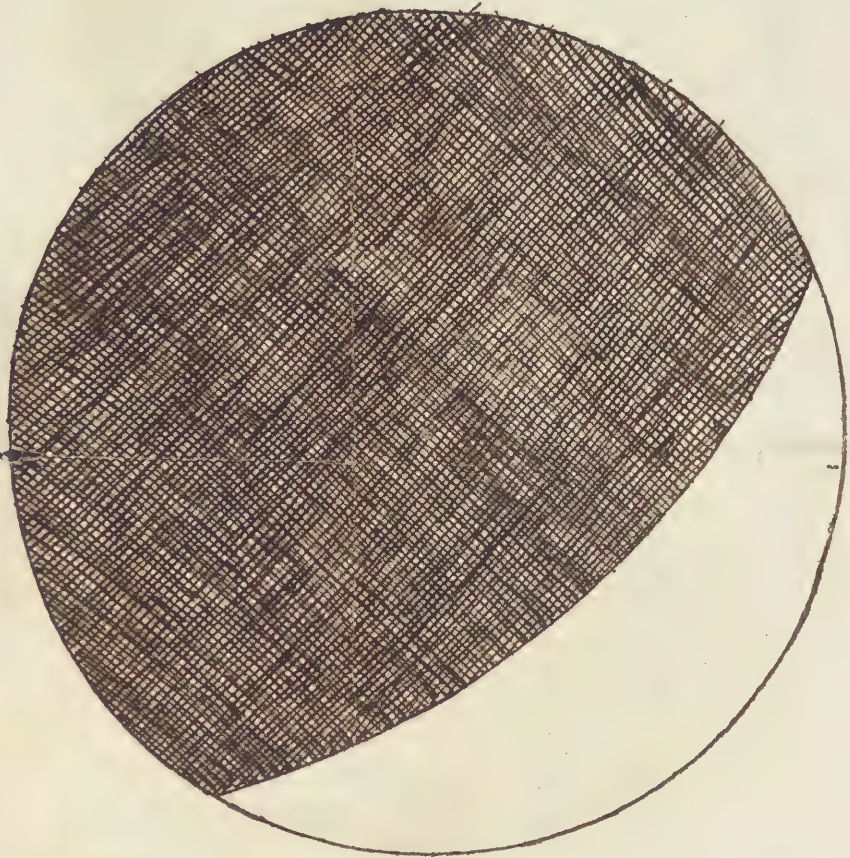
Occidens.

E.

A.

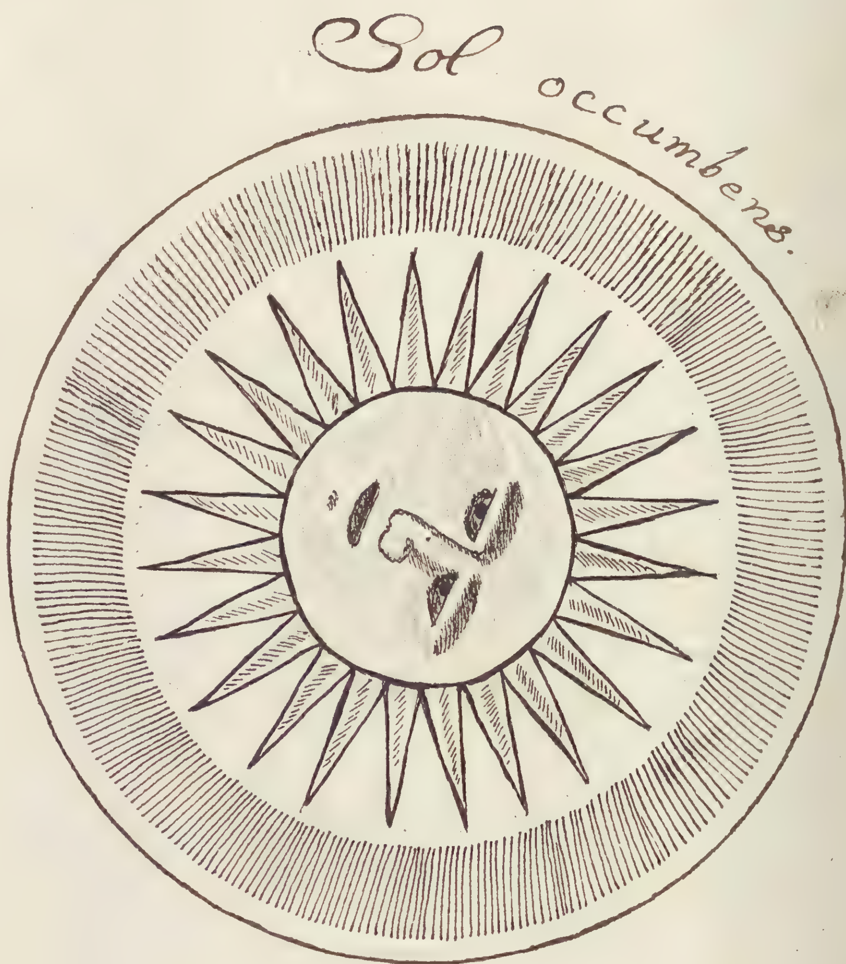

B.

Luna crescens.

Oriens.

C.

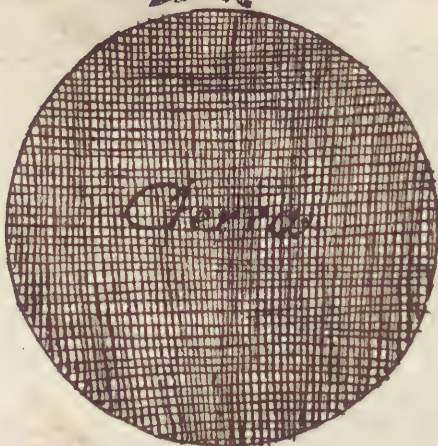

D

Occidens.

E.

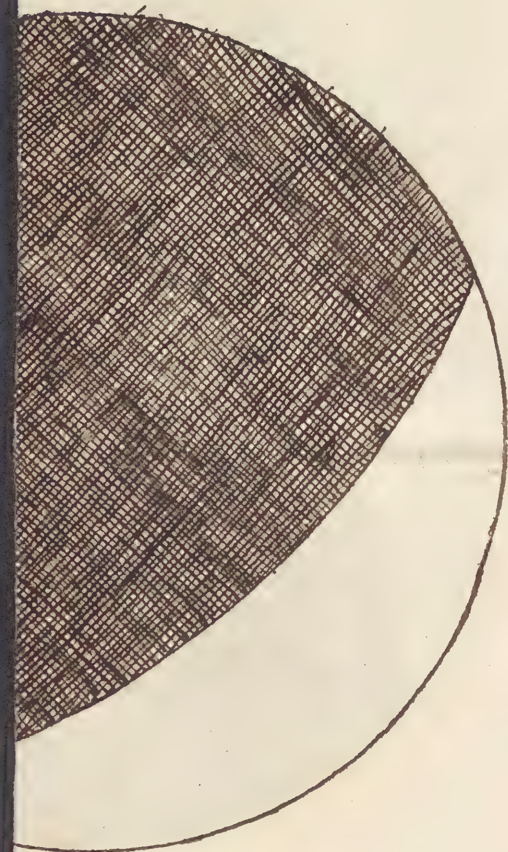

occasu ut vides in praec. fig. cum veniat ascendat, tendens cornua ad oriente, pars clara in fundo occidentalis est; ideo citius videtur, et statim ab occasu solis, vel ante.

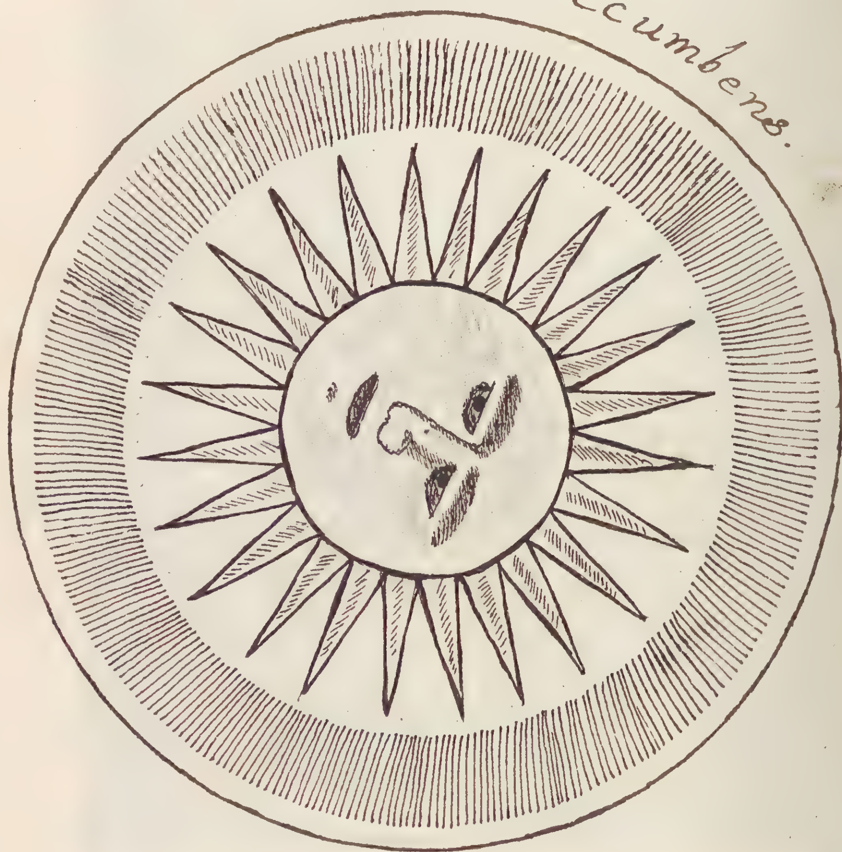
Pone spectatorem in E; sit luna ascendens A. B; sit sol in occasu D. Spectator citius videt Lunam quia dum crescit, pars luminosa antecedit versus occidente, vergens sua ad oriente cornua.

In ultima phase apparet quando ja ja ascendit aurora, quia pars opaca antecedit vertens cornua ad occidente, quoniam basis luminis tunc orientalis est; ut vides in alia fig. Primo apparet, ut vertat parte opaca, dum in emisphærio currit, quæ cum conspicua non sit, sero pars luminosa videtur, et ideo dicimus tarde oriri.

Pone spectatorem in e. sit luna diminuens A. B. certe sero videbis

B.

C.

D

Occidens.

E.

occaso: ut vides in prae. fig. cum enim ascendat, tendens cornua ad oriente, pars clara in fundo occidentalis est; ideo citius videtur, et statim ab occasu solis, vel ante.

Pone spectatorem in E; sit Luna ascendens A. B; sit sol in occasu D. Spectator citius videt Lunam quia dum crescit, pars luminosa antecedit versus occidentem, vergens sua ad oriente cornua.

In ultima phase apparet quando jam jam ascendit aurora, quia pars opaca antecedit vertens cornua ad occidentem, quia basis luminis tunc orientalis est; ut vides in alia fig. Primo apparet, ut vertat parte opaca, dum in emisphaerio currit, quae cum conspicua non sit, sero pars luminosa videtur, et ideo dicimus tarde oriri.

Pone spectatorem in. e. sit luna minuens A. B. certe sero videbis

ejus lumen, quia primo ...
pars opaca; et donec illa int...
gre vertatur, pars luminosa
non conspicitur. Ideo luna ...
oritur interdiu: serescens no...
tu super horizontem apparet, et
in ultimis phasibus tardior
splendet tempore matutino
ante ortum solis;
Per eandem rationem luna septima, id est
semiplena, oritur circa merid...
luna vigesima secunda, id est
semiplena decrescens, circiter
media nocte; et hic reliqua tem...
pora colliges, si intelligas lunæ
ortum in singulos dies tardari
quatuor quintis partibus unius
horæ. Hoc procedere (communiter
astronomi docent) propter lunæ mo...
tum celerem in Zodiaco, supra motum
solis diurnum, et sic oportet lunam
insumere plus temporis et ...
rere, ut redeat ad idem emisphærium
quia non aptesit determina...

ortu, durcurrere debeat per dies
et aliquas horas totus Zodiacum
Verum est tantum currere Lunam,
semper intra tropicos, ut omnes Coeles
tes machinae, sed non verum quod
non sit conspicua in ultima phase
usq. ad ortum Solis, quia tardat
in ascensu; nam si ascendit ex occa
su, et tendit ad ortum (ut volunt)
ut occultetur aproximata Soli,
totum illud emisphaerii spatium jam
percurrerat, antequam ab homini
bus videretur; nam non primo
exit, ubi apparet, sed venit ab occasu
ergo si decrescens videtur circa ortum
in puncto B. verg. jam percurrerat
totum ~~illud~~ spatium ex puncto A. ad
punctum B.; si A notatur Occi
dens, et B oriens; tamen quamquam
in nostro erat emisphaerio (quia
fere semper occupat adversum Soli)
non erat conspicua, quia non ad
huc ad terram ~~ex~~ converterat par
tem luminosam faciecula. Quando
illa vertit, dicitur oriri, sed impro
prie; nec vere occidit, modo quo

occidit sol permeriendo ae[...]
na Stella non pergit ut sol ex ocu[...]
in occasu precise, sed vagatur, [...]
nunc meridionalis, nunc septen-
trionalis; jam ad ortum jam ad
occasum, et fit conspicua ubi ver-
git parte luminosa faciem[...]
spectantis ad terram.

Stellis istas faculas (semper tam
luminosas) concedunt Galileus [...]
Scheinerus, nos Planetis qui [...]
ses mutant, aliter phoenomen[...]
explicari non possunt, nisi [...]
omnimoda luce neges, et sol[...]
subjicias ut lunam; sed in [...]
res incides dificultates, de qu[...]
postea. Berosus docuit lun[...]
esse pilam, dimidia parte can[...]
dente et ignea; reliquam caeru[...]
coloris; hic de illo scripsit Vic[...]
Hoc improbabile videtur, non [...]
taret enim quotidie phases [...]
ma per dies 13 in eodem statu [...]
picua foret, et tardissimus esset [...]
bus mensibus

Cap. 43. [illegible] Siracides dixit de luna <u>luminare quod minuitur</u> ad quod explicandum plus quam duas species illi concedere ~~opp~~ oportet; nam imminutio est quotidiana ex plenilunio ad finem. ~~Et~~ Non est luna quae minuitur; sed lux in variis faciculis diminuta conspicitur: ideo addit textus <u>in consummatione</u> id est in fine mensis, seu cursus peragrationis. Romana legit <u>super consummatione</u>; Syrus luminare quod deficit in extremitate; quod melius significatione sonat in extremitate faciculae, id est in extremo spatio ubi lux incipit. Postea ait textus crescens mirabiliter in consummatione: id est post finem, nam indefesso labore curat et demonstratur, velut altera, crescens post imminutam in fine seu consummatione cursus mensis synodici

et stellas :

Ruminatio decima

De stellis errantibus

Post duo magna Lumina[ria]
Uno sub nomine omnes coe[les]-
tes machinas stellas vocat [...]
tes; minori procuidubio in[ter]
ipsas intercedente differen[tia]
quam inter stellas et Lumina-
ria in constructione corpo[ris]
et Lumine infuso, [illegible] ta-
men inter stellas quae phase[s]
mutant et quae una semper
splendent major intercedit di-
fferentia; id est inter fixas et
errantes, quarum incedendi mo-
dus omnino dissimilis est, ca-
ptui difficilis maxime in il-
illis, quas planetas vocant, et
viciniores apparent, non
semper distantia; nec inter se,
nec a terra; ideo errantes
nuncupantur

Multas hujus generis invenerunt
Boreales, aliquas Galileus circa
Martem: circa Venerem Fontana.
Patet inde error numeri circa
Planetas, plures quippe quam septem
esse debent: quamquam Philo, et
Josephus (lib. 3. antiq.) illorum numero acco-
modat septem lucernas taber-
naculi hebraeorum; septem stellas
in manu Angeli Apocalypsis Pla-
netis accomodat Abbas Joachi-
mus. Sedent restrictione nu-
meri Juvenius et Cleomedes
apud Gellium, sicut Joannes Tar-
de, qui maculas solis stellas
facit. Certe in tam vasto spa-
tio post fixas, septem tantum Pla-
netas currere improbabile
videtur

Lib. 14 noc att. Lib. de Syd. Borb. c. 5.

Hoc nomen Planeta in Sac. litt.
non invenitur, quamquam alia
reperiantur stellarum nomina,
praecipue in Job. Meliores acies visus
et perfectiora Instrumenta Optica

aliaque inter Vulgares, etiam detegerunt stellas errantes, quas maiore planetae sunt; graeca quae non significat nisi errans. Praecipuis tamen et notioribus Deorum nominibus insignierunt Chaldaei, quos cultu prosequebantur, et in numero Deorum reposuerunt Gentes. Saturnus, Jupiter, Mars, Venus, Mercurius, pariter Sole, et Luna quos etiam stellas vocant; omnes notantur proprio signo Numinis fabulosi pro ut mithologia formaverat ex erroreis doctrina; fulmine Jovis, falce Saturni, Caduceo Mercurii, Sagitta et Clypeo Martis, speculo Veneris, pulchrior Venus stella quae lucet mane, et vesperi ideo Hesperus, et Lucifer nuncupatur, pariterque Solem in iiuna[?] les sequiturque ad sepulchrum; ideo appellatur amica Solis

Alij septem Planetis dant Septides Angelos septem Michael, Gabriel, Raphael, Uriel, Saaltiel, Jeudiel, Barachiel, tres postremi in sac. scrip. non inveniuntur: omnia sunt gratis dicta.

Probabile est planetas, proprietates et etheriz. Inferius ex paralaxi, quo enim humilior stella est majorem habet paralaxim; ideo luna maximam exhibet, deinde Mercurius, sequitur Venus; Sol postea. Mars, Jupiter, et Saturnus propter magnam distantiam a spectatore raram faciunt aspectus diversitatem, quamvis secundum Thicone, et alios deprehensi sunt varij Mars, et Jupiter

Tamen fundamenta ex paralaxi fallacissima sunt; astrum namque in horizonte maximam habet paralaxim, et quo plus ab illo removetur minorem, tandem in vertice capitis nullam

Planetarum varius est motus. Sepe accedente Sole in extremos ditionis

ac fines digrediuntur.
recedit ipsi ascendunt cuius
de axe Regis deducturi ...
sem. De Marte notarunt
Thico, et Martianus Capella
quod cu Sol opponitur, est ter
vicinior sole.

Venus infinitas habet mutatio-
nes, ja apparet dimidia, ja
corniculata, nunc nova, ...
nunc plena, ad instar Lu...
sed minus regulari methodo.
Comitatur sole ad finitore...
et subito illu in alio finito...
oriente pergit, quasi anxius ...
currens. et tunc apparet plen...
In quatuor est distincta fa...
cinulas, quas quotidie ven...
monstrat per motu rotat...
tamen quotidie non hanc con...
pere: accidit tamen ut ...
in eade nocte monstret faci...
ex principio orientis ad fi...
tore; quæ non illuminantur ...
sole, sed proprio fulget lumine

ut Luna: quod patet nam ipse
oritur ante occasum Solis ho
rar perigea, et plena et tunc
non est tota possibili distantia
a Sole remota

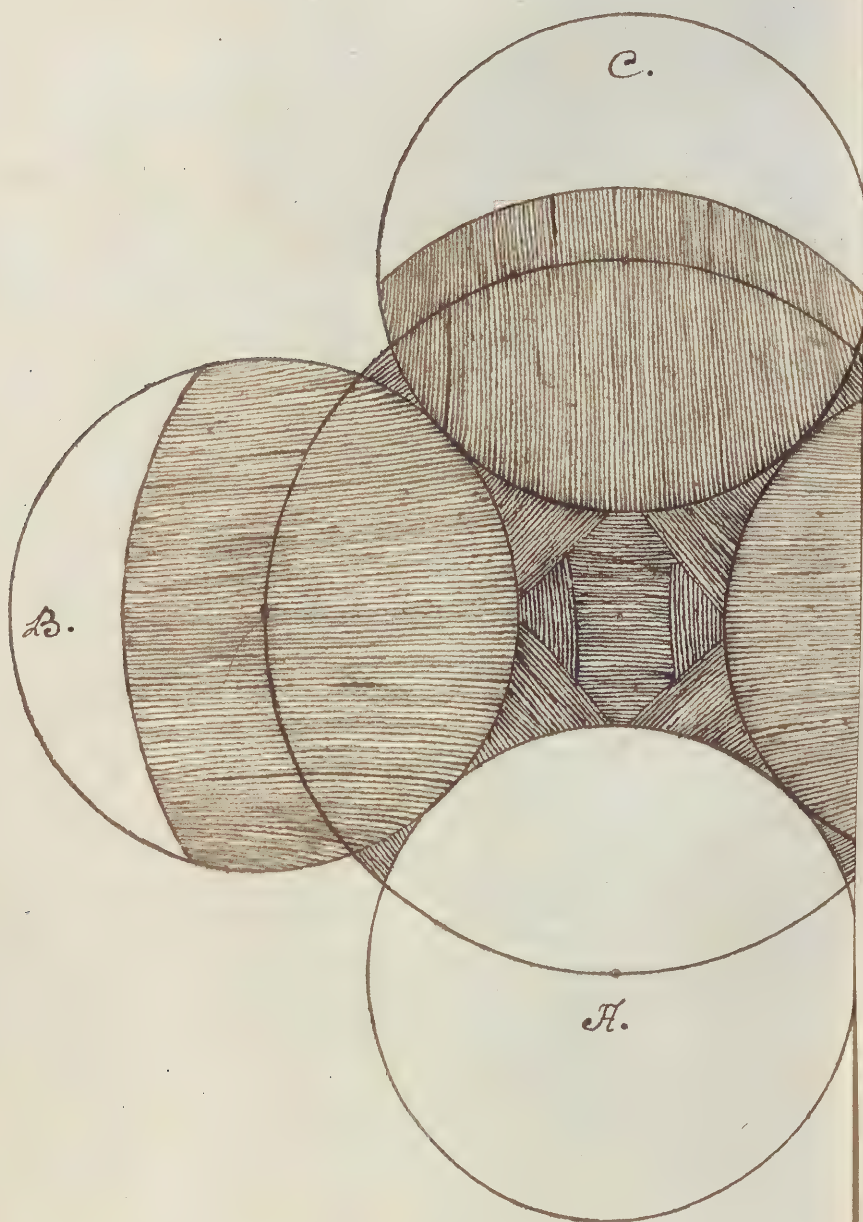
Illud tibi in pag. fig. exprimimus
gyrante ex puncto B. ver
sus occidentem; inde specta
tori existenti in C apparet
stella plena in faciecula A
qua subito transacta, succe
dit facies D. minoris lucis,
ordetuq. gibbosa, ut seping
eam notarunt Galileus, Blan
canus, Riciolus, sed semper
flammiformam, quod probat proprium
lumen.

Gal. 3.
Lib 12 sphe c. 2.
L. 7 almag sec 1

Cardanus scripsit quod ♀ semper
supra solem esset rotunda
appareret; si semper infra
falcata: de quo rationem non
invenimus; nam etiam si sol ver
tur superficie convexa firma
menti vincere (quod negamus)

si æquali luminis ab...
per totu, negata semidiametro
te, eodem modo posset illu
minare Venerem supra ...
collocatam, ac infra, suppositis
æquali distantia, et posit...
ne. Unde non apparet plena
quia apogæa; nec quia
perigæa falcata; sed quia
variat facies motu turbi-
noso, per quem circa motu
diurnum est solis pedisequa;
conficit annum intra trop...
cos, versaturq. circa sole
citra quinquagesimum gradu
ad quem nunc accedit, nu...
suas latitudines excu...
xit, et a diversis lateribus
velut soli ministrat. ...
quando apparet quasi ma...
in sole, et non est conspicua
lumine ornata, quia a fulg...
re solis conjuncti obtenebrata
et monstrat terræ opacam facie
...; ideo sequens quæritur ...

Oriens.

si equali luminis ... per totum, negata semidiametri ... te, eodem modo posset illu- minare Venere supra ... collocata, ac infra, supposita equali distantia, et positione. Unde non apparet plena quia apogea; nec quia perigea falcata; sed quia variat facies motu tertio novo, per quem astra motu diurnum est soli persequantur, conficit annum intra tropicos, versaturque circa solem. Citra quinquagesimum gradum ad quem nunc accedit, non suas latitudines excurrit, et a diversis lateribus velut soli ministrat. Ideo quando apparet quasi macula in sole, et non est conspicua lumine ornata, quia effulgere solis conjuncti obtenebratur et monstrat terre opacam faciem ...; ideo sepius quaeritur ...

C.

Oriens. B.

D. Occidens.

A.

et a Thelescopijs non invenitur
sed Siderio apparet suo velocissimo motu vorticoso faciē mutans et fit conspicua pars ejus lucida

Si magna ut Luna Venus esset, circa solem ut Luna eclipsaret eum in conjunctione; sed non apparet nisi velut exiguus nevus in facie solis: quo convincitur ~~error~~ opinio asserentium Lunam esse Venere minorem

Siqdicta de Venere, Mercurio conveniunt; excepto quod iste perpetuo citra trigesimum gradum circa solem versatur, et ubi sua inclinatione Venus ad Septentrionem vagatur, Mercurius ijsdem latitudinum differentijs in contrariam plagam discedit versus Austrum; et e contra permutatis semper vicibus, ut non dici soleat à dextris, et a sinistris qui ei ministret: ideo vocatur Mercurius cancellarius solis

In isto accessu, et recessu fau[…]
nam eodem modo ac Venus
formatus est; illum gibbum, cor
niculatum, et rotundum non
runt Extentiy, et Hesper
Raro falcatus conspicitur
ajunt ob parvam a Sole
digressionem, quod non adm
ttimus: non enim videtur n
in estate bene luminosa
ob suam parvitatem, et facili
obscuratur a splendore So
lis, et a vapore orizonti
sed vere quando splendet non
indiget sole, nam propria luce
splendet ut reliqua sydera.
Marte tribus Astronomicus gibbo
sum fingit aliquando; Jovem
cum fascijs; Saturnum tricorpo
rem, et oblongum: Ista sunt falla
cia visus per nimia distanti
maxime dum secti in faciem
sunt, difficilis delineationis, na
raro variant aspectum ex quo
inferatur, majorem in illis esse […]

parte lucida qua opaca; quia inter stellas errantes sublimiore occupant locum; inde materia non impura tantum, nec admodum opacitatis immixta. Ex hoc divinamus, ex Luna ad ultimam firmamenti superficiem puriores esse stellas quo remotiores a terra

Et stellas

Divinatio Undecima
De stellis fixis

Receptum per secula figmentum de Coelo stellato, seu aplanes a recentioribus rejicitur. Nomen firmamenti ad Lunam usque pertingit: ergo male solum Coelum stellatum firmamentum vocant. Totum Coelum stellatum est usque ad Lunam. Quomodo variarent positione, cursu, et motu stellae fixae; si in uno tantumodo Coelo impactae sunt et unius Coeli motu feruntur?

Nec stellæ inerrantes ad idem punctum redeunt; sed helices, et spiras describunt. Timocharis scripsit mediam pleyadum suo tempore declinasse ab equinoctiali ad septentrionem per gradus quatuordecim, cum minutis 30. Post annos centum et 50 dixit Hipparchus suo tempore eandem stellam declinasse gradus 15 et minuta 30. Post annos 260 docuit Ptholomeus istam declinasse gradus 16 cum minutis 15. Fracastorius suis temporibus declinasse circiter gradus 25. Hodie nostri eam inueniunt magis declinantem. Ergo Inerrantes stellæ perpetuo in alio, et alio latitudinis situ sunt, licet ab ortu in occasum discurrant motu diurno. Per hæc (si vera sunt) ineqabilis est motus vertiginis per quem motum planetarum in longitudine, et latitudine metientur.

Si unaquæque stella varie conspi-

conspicitur quoad latitudinem, (nam de multis alijs ultra Spicam observatum est) quomodo Planes, qui duobus, ut plurimum, motibus gaudere potest, tot varios dabit in latitudine motus infinitis stellis, quae in vario latitudinis gradu cernuntur?

Ad haec Timocaris scripsit stellam quam spicam vocant, tempestate sua situm habere ante autumnale equinotium gradibus octo, qui est Virginis vigesimo secundo. Hiparchus eam observavit in gradu sexto qui est Virginis gradus 24. Ptholomeus eam notavit in gradu Virginis 26 cum minutis 30. Albategnius in gradu Librae 11. nunc eam progressam videmus; adeo etiam in longitudine sese agunt Planes stellae.

Ex ijs patet earum motum non semper in latus fieri, sed obliquum ad aliud motum protendi. Cognitum ab alterationibus stellis stellati fuis illum motum

stellarum latitudine ab ecliptica mediam circulum Aplanes dicunt errare esse cum Solis circulo.
Pergamus notare quae observarunt super Aplanes Astronomi, ex quo oculis hujus Scientiae fallacia veniet. Ptholomeus dixit ab Aplane peragi gradus unum in annis centum, ex quo probabat antiquorum observationibus non posse explere circulum integrum nisi per spatium annorum millibus 36. Albatenius velociorem tribuit illum, notavit enim illum conficere gradum per annos sex, et sexaginta: tantum isti discordant Astronomi ut septentrionalem stellam sitam in fronte scorpionis, quam deprehenderat Ptholomeus in gradu sex et minutis 20 scorpionis; deprehendit Albatenius in gradu [illegible] et minutis quinquaginta ejusdem scorpionis.
Fluxere a Ptholomeo ad Albatenium anni circiter 749. in quibus

perexerit stella illa gradus undecim, et minuta 30: manifestum est. est multo plus quam gradum unum in annis centum peregisse. quod nostro etiam tempore vi dere manifeste licet; spica enim stella, quæ tempore Ptholomei videbatur (ut ille ait) in gradu 26 et minutis 30 Virginis; a fracastorio perspiciebatur in gradu 17 Libræ, cum minutis 30 lege perpetuam observationes. quod a Ptholomeo ad fracastorium spica confecit gradum unum et 60. circiter; cum solum fluxerint anni 1395

Ex ijs alterum statuere licet, aut Ptholomeum, Hiparchum, Timocharim, Albatenium, fracastorium deceptos in his observationibus fuisse; aut stellas aplanes motum non uniforme, et æquale perpetuo habere, sed modo tardiorem, modo velociorem, ut in Planetis notamus.

hac difficultate permotus tracsi
ut fanis astronomorum parcere
tale inequale concedit stellato [illegible]
motu, ut ista phaenomena accidere
possint; ideo in suo de stellis tract.
rejectis epiciclis et excentricis
tantos multiplicat orbes in [illegible]
aplanes [illegible] stelle, et circa
rei, ut istos peculiares et varios
motus possibiles faciat.

910 Nos tantorum virorum reverentia [illegible]
ceptos per fallaciam sicuti instru
mentorum fuisse divinamus; [illegible]
nec stellatum caelum seu aplanes
admittimus modo predicto: im
possibile namque videtur [illegible], vel [illegible]
bus motibus [illegible] caeli confici
stellas in illo infixas ita varias
in longitudine, et latitudine
motus, ut patet. neq. praedictos
orbes et circitores admittimus
utpote superfluos, neq ulla ratio
aut experientia comprobatos.

Stellæ per totum Cœli seu firmamenti pro
funditatem dispersæ secundum dis
positionem a Creatore datam
proprio librantur pondere, et
propria ignis agitatione æthe
ris jumamine discurrunt, mo
do, et per semitas male homini
notas, nisi per apparentiam non
deprehensas causas. imo, et sæpe
per apparentiam fallimur. Nec ista
æqualis distantia fixarum stella
rum a terra à recentioribus ad
mittitur; errorem q. refellit Thico,
Ricciolus, Kircher, et cum innu
meris Cœli studiis attentoribus
spreta sententia infixas in
uno Cœlo stellas esse: unde d.
homel. 6. in Gen. Chrysost. quod illud Moysis posu
it in firmamento, non sig-
nificat fixit. sed per totum cælum
disposuit: et sic est intelligendus
g. 7. Job aiens stellas claudit quasi
sub signaculo. Communiter PP.
intelligunt pro signaculo limina
Cœli superiora et inferiora.

sept. sequunt Contra Sydera [illegible]
nacula ponit; assignatum est enim
eis firmamentum, seu Coelum totum
pro limine et signaculo, in quo
terminatur spatium per quod
discurrere debent

Ex dispositione stellarum per coelum totum
ortum habuit sententia; omnes
stellas illuminari a Sole, quae
ut nos in medio collocant;
Quoad superiores non assentimur
quia sol non splendet nisi versus
terram versus, et incidenter nil ob-
stat quod multas suo splendore
stellas sol feriat; quod non
tollit quod propria luce splen-
deant terram versus

Almag. c. 2. Ricciolus, et Cartesius negant posse
illuminari stellas superiores
a Sole cujus splendorem minuunt

apud Lacert. l. 9. Leucippus majori improbabili-
tate vult a stellis illuminari
solem, quod est contra textum.

Lib. de Infin. Jordanus Brunus dixit stellas esse to-
tidem soles: hoc etiam opponitur sacr. [illegible]

Pithagorici crediderunt esse stellas totidem mundos cum suis elementis. Bene explicata sententia deffendi poterit.

Sunt Syl.

Keplerus valdè earum lucem imminuit, ait enim, quod simul sumptæ minus sole lucere. Nos diximus, totius lucis solem non posse dicere, nisi parte septima.

Antonius Maria stellas negat, atque esse partes coeli empyrei, indeque quasi lucentis esflammei, et micare per foramina, seu partes diaphanas inferioris coeli. Sed si partes sunt coeli empyrei primo die creati, quales stellas fecit Deus et posuit in firmamento quarta die?

Galileus putat stellas fixas nihil aliud esse, quam densiorem sui coeli partem, quod alijs etiam placet. Certum est stellas esse coelum densatum modo explicato; id est compositas, et concretatas ex materia coeli sed jam est altera machina a coelo distincta.

Stellę quas in fauculas sectas con-
deramus exextantibus angul[illegible]
perse fulgent, quin indigeant
sole; alioquin non diceret Moy-
ses positas ut lucerent. Quocum-
modo sole collocet in emisphęrio
ubi dies, nequit omnes stellas
illuminare diametraliter oppo-
tas, et per tanta distantia dis-
tas, nā radij illius, ja[illegible] certo
percurso ~~certo~~ transacto termino, in conus tenduntur
et stellę diuisę sunt; unde dat[ur]
quod aliquas in altero emisphę-
rio possit illuminare (nā terra
exiguus est obex:) omnes non
posset.

2. 10 Joel quo dixit stellę retraxerunt splen-
dorē; concedit illis lumen propriū
alienū quippe retrahere non po[ssunt]
rant. Macrobius, Scaliger. Lin[...]
cher, Phelalteus Cardanus id[...]
tiunt de proprio stellarū lumi-
13. 10 ne. Isaias dixit stellę celi, et
3. 34 splendor earū non expandent
lumen suū. Baruc: stellę dederunt
lumen

Divinatio 12.ª

De Vanitate nominis et numeri stellarum; earumq. Scintillatione

Receptu est stellas fixas, non autē errantes Scintillare; quamquā aliquando Scintillent omnes; vel nulla Scintillat proprie, quā si Scintillare significet extra se Scintillas emittere. Tamen appa, ret Scintillatio Vera, et realis, quia pro nimia distantia a nostro fugiunt aspectu, dixit Arist. ob ali qua aeris agitatione intermedij in ter coelu, et terra, dixit Vitellio qui Scintillatione negat Planetis quia fortius Visu movent e Vicino. Scaliger hoc attribuit motibus luminis, aeris, et syde ris in se ipso: alij magnitudini stellarū fixarū. Connitricem les imbecillitati potentiæ visiuæ Segniter moꝫ ā remotis stellis dispergentibus species Vaporibus.

Thico Scintillatione concedit Planetis; ...

omnes prædicti Currunt rationi; Maxime Scintillare circa Solem asserit. Verè Scintillatio (quando in astro contingat) est fallacia visus: et provenit ab ipso vertice stellarum, quæ angulatas habent faciecular; Dicitur tamen plus scintillare fixas, quia in earum faciebus nulla est intertexta opacitas, ob majorem depurationem materiæ, ideo dum directus angulus ferit pupillam, scintillare astra credis; ut vides in præsenti schemate; variatur enim tibi lux, si directe ferit punctum anguli. A. vel latus B. semicirculum C. D. aut interstapedo inter angulos, et semicirculos quæ omnia distincte feriunt oculum, et fortius dum ex angulo, quasi Scintilla ob acumen puncti terminantis, quod oculum pungit, commovet, et tremere facit

In præf. mund. dou.

Pex

eandem rationem, quam plicarina

Sydera in his determinatis Locis non sunt conspicua, et interdum vna, et eadem in Locis diuersis apparet, quia cum angulatas superficies habeant; non ita intende conueniunt, quin radij a fixis venientes et in illa incidentes varias refractiones patiantur: Vnde fit quod ex terra in Locis in quibus vere existunt non videantur, sed tanquam in Locis superficiei nostri verticis, per quam transeunt radij qui ad terram perueniunt.

Aliquæ stellæ proprio nomine insigniuntur, per hominum figmenta, superstitione, adulatione, temere. Solus illis potest imponere nomen qui conflauit eas, utpote earum proprietates differentiam, et qualitates perfecte cognoscens, et numerum. Dauid dixit, qui numerat multitudinem stellarum, et omnibus eis

144. 4. nomine vocat. Isaias, qui educit in numero militiam eorum,

40. 26. et omnes ex nomine vocat. Catholorum legit, et omnes nomine

suo Vocat: quo arguit Astrologos qui stellis aplicant aliena nomina Jovis, Saturni &c. In Baruc legitur stellæ Vocatæ sunt, et dixerunt adsumus. Vocare Deum

3. 34.

stellas, significat imperare

nomina aperte non imposuit stellis D. nec inspiravit homini, cui dedit scientiam imponendi cunctis animantibus nomina, per eorum veras notitiones in intellectu defixas; tamen nomina imponere astris reservavit; quia terram non autem coelum cognoscebat perfecte; unde ortum inter Sac. Scrip. Expositores dubium an Adam vera Astronomia imbutus esset numerumque stellarum caperet; distantias inter se et a terra nec non eorum corporum magnitudinem, quod nemo ausus est affirmare, quamquam constitutionem Coeli exacte intelligeret.

9. 9; 38. 31

Tamen Job suo non dedignatur vocare stellas nomine, Arcturus, Astrum, Orionas. quarum

mentione fuit ..os. Philastrius
censet hec imposita a Deo nomina
praedictis astris. Melius D. Basilius,
Anastasius, Eucherius, Martinus
Cantipetrensis dixerunt tradita
esse a Gentilibus hec nomina, illis-
que usus ut mentis conceptum
exprimeret, quamquam fabulosa es-
sent, ut Loxinus asserit. Inde mi-
nus probabile videtur assertum Jose-
phi imposuisse Seth, Adami filium,
nomina stellis. Hoc pro certo fere
habemus Graecorum esse inventum,
Seneca teste.

Lib. 1 antiq. c. 2.

Eadem involuitur difficultate sydereum
numerus, quod homini negatum
asseruit D.s loquens Abrahamo dum
dixit numera stellas, si potes,
celebriter contra severitate mortali-
bus stellarum numerum omnino igno-
tum. Sic Chrysostomus quas compa-
rat multitudini florum. Daniel are-
nae, quae est in litore maris. Basi-
lius hyperbolice infinitas appellat.
Aug. negat dinumerari posse neque
a quo totus orbis circumcineret; xi=

7 de praep. c. 5.

omel 6 in Gen.

omil 6 in exaem.

lib 16 de Civit dei c. 23

Neq. est homini datum scire an stellarum species, vel unica, [illegible] individuali differentia magnitudinis vel splendoris: uno namq. nomine omnes [illegible] vocat Moyses; tamen probabile est omnes in combinatione suorum elementorum differre; variant quippe in mole et fulgore; unde et diverso influunt modo; id est distinctis emissionibus sublunaria ferire.

Ut sint in signa, et tempora.

Dissertatio decima tertia

De effectu imaginum coelestium in sub lunaribus.

In signa factas stellas non significat nisi in pronostica pluviae, serenitatis et ventorum dixit ~~aliqua~~ D. Basilius; ut discrimina temporum dixit Aug. In signa temporum et dierum criticorum dixere Theodoretus, Censorinus, Macrobius.

Omel. 6. exaem
Lib 3° gener c. 13

Signa accipiunt plurimi pro imagin[ibus]

ex concursu stellarum figuratis

rude et per remotissimam similitu

dinem; quamquam sint in variis al

titudinis gradu collocatae. Egiptij et

Chaldei dedere pro libito imagini

bus nomina; sed pro accuratione

observantia, non postea imagines

inuentae. Veteres signa 48 nume

rarunt: sexaginta et quatuor

recentiores. Duodecim in Zodia

co ponunt; caput eorum Aries ex

13 conflatus stellis. Thico octo illi

addit ultimum numeratur

Piscis. Versus septentrionem

constellationes una, et viginti

obseruatae fuere. dantur aliae

ad australem plagam; aliasque ad

meridiem notarunt Americus

Vespucius, Andreas gonzalus,

Petrus Meridina: nec nomina

imaginum, nec numerus stabilita

manent; distincta inuenies no

mina apud Plinium, Manilium,

Martianum capellam, Germanicum,

Vitruuium, Ptolemeum.

Ad illas duas imagines redierunt nonnulli: sic minuitur numerus.

Alij diuiduntur in duas Thessali caeli.

Sextum delitias animarum in cel
transtulit. Itra autem signa
memorat Job. Pleiadas, Oriona
Arcturum. Septuag. sequunt nexus
Pleiadis; et addunt septum Orio
nis aperuisti? Pro micantes
pleiades Biblia regia legit
delitias pleiadum id est stellas
quos coercet natura hyberno
tempore, ut erumpant vere
in ortu Pleiadum. Complute
tes, et Cajetanus sequunt. Num
quid congregabis applicationem
pleiadum? clare videtur quod
dum signa nominat Job. effec
stationis temporum assignat pro
tota illorum virtute, per quam
terre productiones, et phaeno
mena elementorum mutantur
Arcturus in ortu, et occasu
tempestates excitat; est idem
ceu Bootes. Oritur circa ini
tium autumni, estate ad termi
num vergente, inter Augustum
et septembrem: apparet post tergum
Ursae majoris. Hic et tempestuo
sus appellatur Orion.

Sigleminiu quod in elementa Sydera exer-
cent, omnia sublunaria, et ani-
mata suis influxibus obnoxia
faciunt, alterando humores
viventium; per quos agere pos-
sunt aliquando in mente ho-
minis et ejus intellectionem,
velut dependente a sensu, seppe
leso, ut in Lunaticis, quos Sac.
Scrip. memorat. Per hæc virtute
Sydereæ poterit accidere inor-
dinatio in voluntate; propensio,
et aversio. sed semper prævalet
rationis lumen, nisi omnino
sit abolitus organorum ordo et
vera dispositio ad exercitium libe-
ri arbitri; quod resedet in anima,
quæ numquam subjicitur astris si
suis potest uti materialibus ins-
trumentis ad cognitione et intel-
lectione. Per hæc damnat merito
ecclesia Judiciaria Astrologiam,
non enim futura contingentia
potestiro actionum prænuntiare po-
test. ideo dixit Jer. a signis Coeli
Jo. 2 nolite metuere quæ timent gen-
tes

Planetarum aspectus quadratus, ...
exagonus; conjunctio opposi-
tiont infallibiles grestus cur-
sus astrorum, producta positio
a modo medendi; qui ab e-
no stabilitus est, quin sit fin-
vel significatio positionis a
qua sublunaris causalitas
vel fortuitus euentus; seu
dispositio rerum, sex provid-
tia hominibus ignota. Se-
varios sydeorum aspectus certe
commiscentur radij, et varie
scendunt sublunaria afficien-
do: natura patitur; in produc-
tionibus, in vegetationibus
alijsq. naturalibus affectio-
bus rei materialis; sed non
pendent euentus a tali positio-
ne astrorum, nec effectus infal-
libiles; si non pendent ab a-
spectu; q. pronunciari nequ...
non enim habent tales vim,
sed causae infallibilis connexio-
nis cum effectu

+ Scaliger hic. 12. Quali fundamento stabilitum est apud Ptholomeum, inter aspectus cardinales, trinum, vel sextum faustos esse, quadratum et oppositionem infaustos? Dicunt quia complectuntur omnia loca signorum; hoc est omnia masculina, vel omnia foeminina, sunt illi aspectus benigni; e contra maligni qui dissimilia complectuntur. Cardanus astrologiæ insignitèr deditus hanc rationem non probat; Ista complexio signorum non est nisi alter aspectus seu relatio imaginaria ad signa ex Planetis, quibus nihil demit vel addit, remotissima positio infra signa, nam stella in stellam non influit; et tota differentia malignitatis, vel benignitatis consistet in modo emissionis corpusculorum à Planetis, quæ non variant specie, sed modo feriendi Infantem ex gr. quando in lucem editur. Quod in illum Infantem

immineant Planetæ in quadrato
ut post annos quinquaginta
gladio Petri ex gr. pereat? So-
ttis deberet aspectus iste influ-
in eram Petri, ut illum hominem
quinquagenarium occideret
sed Petrus adhuc natus erat
ex quia Infans sub aspectu
quadrato natus est, conci-
tatur Petrus ad eram ut
eum interimat. non video
omnia hæc esse figmenta
gentium, vanissimasque obser-
tiones, quæ nihil certi nunc
trant.

quæst. 9 art. 4. Lucius Bellantius docet, oppositionem
esse infaustam quia fit a radiis
sibi invicem adversantibus, et
sese collidentibus: quid inde, ut
post annos 30 ab hac opposi-
ne in meo natalitio lapis
sorte decidens e turri mihi
conterat caput? Illa effluvia
contra me colluctantia mo-
verunt lapidem? Vel moverunt
me post annos 30 ut sub turri

transfixe?

Ex revolutione seu apocatastasi Planetarum plura pronunciant Astrologi; plus ex conjunctionibus, inter quas aliquas magnas vocant. Quaero primo Cur soli Planetis datur influere? stellae quae circa illos versantur non influunt? non temperant non exasperant radios Jovis satellites, Borbonii, et Mediceae stel[lae]? Sciunt Astronomi (ut jam diximus alias non inhabitare stellas illud vastissimum spatium ex Saturno ad fixas? Cur soli vulgaribus Planetis conjunctio magna attribuitur? et in illa discrepant Judiciarij in annorum numero, imo et in modo conventionis.

Lib. de Conjunct. Messacala Arabs maximam conjunctionem vocant, cum Saturnus, Jupiter, et Mars eadem die in Zodiaco coeunt; ex hac arguit translationem regnorum, vel aduentum magni Prophetae. Albumazar quando

conveniunt in principio Orbit
Saturnus et Jupiter, velit ~~..~~
~~..~~ Imperia mutari. Alij dicu
sufficere ad conjunctionem
magnam, ut coeant Saturnu
et Jupiter, facta revolutione
ab initio unius triplicitat
ad initium alterius. Ista con
junctio procedit ab alia causa, n
si ab infalibili regula et mo
currendi data Planetis a Crea
re: quod influunt isti conjun
ti quod non influerent separa
na et ista conjunctio separa
tionem non tollit, remotti n
q: inter se gradiuntur
cet sub uno puncto Zodiaci
eodem gradu conveniant, u
recte ponantur respectu Orbi
quod aiquirrent, ut tot hom
nes moveant ad subversionem
regnorum: nec in omnibus u
estis idem effectus causari
na in omnibus dispositio e
varia; ne ijdem influxus om

omnibus comunes esse possunt, nam tot gentes quæ ad regni subversionem conspirant vario sub climate degunt.

Signa dividunt in terra, aerea, aquea, ignea: fundantur in mera analogia cum imaginibus signorum; quod videt de plenus: signa quippe ista pro arbitrio, et per sola remota apparentiam sortita sunt nomen Scorpionis, Tauri, Arietis &c: tamen conjunctio sub signo aqueo alio modo se habere facit Astronomas, quam sub aereo; et signa neq. aquea neq aerea sunt ex apparentia, sed per substantiam quod est omnibus signis comune

Audi sequentia deliria, et prænuntiationes, absq ulla eventus correspondentia in præteritis, inde neq. timenda in futuris. Quando christi doctrina initium habuit, illius qui Astrologi dixerunt

5 adu Astrol. 7.
18 de civ. Dei. 13.

non ultra 365 annos
xam. Lege Scal, et Augustin
num. Albumazar dixit du
turum Illud per annos 1460
Alij illi finem adsignarunt a
anno 1048 ut ait Abulensis

In math. c. 22. q. 23i.
Lib. de reb. noviss.

Nicolaus Cusanus ex mag
nis Conjunctionibus infert
mundum interiturum anno
1700, vel ad summum 1734.
Cardanus anno 1800, cui
adhaeret Jacobus Naclantus
Arnaldus de Villanova dixit
adventum Antichristi ad an
num 1340. Rabi Abraham
venturum Messiam anno 1464.
Anno 1603 magna conjunctio con
tigit, ex qua Argolus, Ori
ganus, Spina (ea tempestate
Astrologi celebres) magnas
predixere mutationes re
norum, sparsis per Europam
libellis; et falsos demons
travit eventus.
Accidit anno 1654 solis eclipsim
quem multi tubo optico observa

observaverunt magna praenunciantes, quae certe subsecuta non sunt, illosque ridet Doctissimus Jacobus Balde Soc. Jesu. qui etiam suo libro Satyrico eundem solis deliquium observavit

ep. ad Jan. 99 Audi Augustinum Astrologorum deliramenta cum detestatione irridenda sunt

et stellas

Divinatio 14.ª

De magnitudine, et situ Sydera

Superba mens hominis, qui numquam exacte quae prae manibus habet dimetiri valet; stellarum per immensas distantias dissitos globos mensurare praesumit, eorumque invenire diametros. Chaldei, et Egiptij a quibus Astronomia tradita minus fastose quam nostri recentiores loquti sunt. Graeci aliquid amplius dicere audierunt quasi chaldeos superavissent Anaximander, Thales, Pitagoras, Eudoxus

Plato, Euclides, Aratus, Timoc[...]
rus; et pro libito magnitudine[...]
sydera auxerunt; ~~[illegible]~~ [...]
~~Anaxandra Milesius qui~~ sentit [...]
ra sydera non apparere dixit [...]
quia majore circumferentia[...]
describebant, in ampliori coel[o]
collocata
Deerat certe antiquis exquisitor[...]
instrumentorum usus; Regi[...]
tamen radium mathematicum [...]
tractabant, et si non ultimo [...]
litud. Romani ultro progre[...]
sunt; Sosigenes, Julius Cæsar [...]
Mileus. Theoricarum inventor [...]
xiatur Andromachus; postea [...]
majora agressus est Theodo[...]
Tripolita super magnitudinem [...]
sphere, et machinarum ejus. [...]
refertarunt eorum discipuli; et [...]
semper subsequentes contra [...]
cedentes insurgerunt novis [...]
uenti. Archimedes tamen [...]
mathematicus nulli secundu[s]
moderne sydera tractat

6

Ptholemeus post longa studia sistema firmavit compertum, audacter, in suo almagesto multis expositis: planisphærium construxit, aliaq. organa. illum sequti sunt Theon, et Papus Alexandrini paucis immutatis. magis sub eode sistemate ~~illo~~ discrepant in magnitudine astrorum Arabes; imo et inter se ut Albumazar, Alcmeon, Albategnius, et Thebith, qui primus monstravit in octava (ut aiunt) sphæra motum trepidationis. Auxere cælis et astris magnitudinem Gebber hispalensis, Alphagranus, et Alfonsus Castellæ Rex, qui tabulas edidit per secula celebres de motu, situ, et occursu stellas, ab auctore Alfonsinas nuncupatas. Minorem dedere cælo et syderibus magnitudinem Peurbachius, Regiomontanus, Vernerus, Blancanus, et Ophlerinus: aliquid super hoc immutarunt Maurolicus, Sextus Bonius, Maginus.

Antiquum delucidauit Sistema de situ ma-
gnitudine, et Immutabilitate
lis, et Syderum Copernicus, no-
dine allectis; nouum etiam a-
dit Thico Brahé melioribus in-
strumentis; postquam Galileus e-
quisitis thelescopijs, etiam
nouas inuenit stellas, ma-
earum determinato diametro
sed Thico meliorem annulum
astronomicum formauit, inde
neq. planisphaerium et astrola-
bium. Sed inter omnes
eminet Astronomicus
radius a Latino Ursini
conflatus.

Cui adhaerebis ergo tanta senten-
tiarum varietate inter pri-
mi nominis authores? Vix
fere inuenies in magnitu-
dine solis V. g. concordes
aliorumq. astronomorum. Unde di-
namus per nulla huiusq.
inuenta instrumenta
atingi veritatem potuisse
his fundamentis contra eorum
vanitatem se Mirandulani accinge-
runt.

Ioan. Picus con. doc. ger
Fr. Picus delan astrol.

(1) lib. de doc. Chri.
(2) lib 22 monoma.
(3) lib 2 de recta fid. c 1.
(4) lib. de fato.

sphe. lib 1

lege B. Aug.[1] Antonium Bernardum[2] Epi. Caietanum, Michaelem[3] Medina, Iulium[4] Sirenum.

Quaerit P. Clavius, homo in doctrina sphaerae coelestis insignis, unde Astronomi distantias coelorum collegerint, et eorum crassities, ambitus, itaque cum stellarum magnitudine definierint? Fatetur hoc fieri non potuisse per scalam altimetram, aliaque instrumenta, quibus locorum distantias metiri geometrae solent: et concludit quod per motum Syderum in tantam devenerit cognitionem. examinemus fundamenta. Primo investigarunt distantiam Lunae, quando est terris proxima; hoc est semidiametrum concavum orbis Lunaris, respectu semidiametri terrae, per ea quae Ptholomeus demonstravit, ex diversitate aspectus ejusdem Lunae. Iste docuit explorare excentricitates omnium Planetarum; hoc est

quantum centra orbium ea[...]
centricorum, in quibus ferria[...]
tur ab occasu in ortum a c[...]
tro mundi distant. Postea
crassitiem excentricorum
pro diametro epiciclorum
venati sunt. Ex his om[...]
nibus distantias Coelorum
id est semidiametros sph[...]
rum concluserunt. Quom[...]
do aquiescet, qui negat
orbes excentricos, nec no[...]
suppositum cursum stellarum
ab occasu in ortum, atq[ue]
adeoq. epicyclos?
Placuit Alfragano tantam
tribuere crassitiem firmamen[...]
quanta est ejus distantia a
centro mundi; sed nullatenus
probatum manet; imo ille
pro firmamento non accipi[...]
nisi Coelum stellatum. Si haberem[us]
Planetarum diametros, infalli[...]
bilis foret magnitudinis cogni[...]
tio per Archimedis, et Euclidis regu[...]
lam.

Sed unde diametri cogniti sunt?
si per regulas P. Clavij et aliorum
qui epicyclos tenent, hæc non
admittuntur ab asserentibus
Cœlos fluidos. Unde ad nihilum
valet quod doceant, excentri-
cum orbem cujusq. orbis Cœlestis
tangere convexum et concavum
ipsius Cœli in uno tantum
puncto; et in uno etiam tan-
gere convexam, et concavam
superficiem orbis excentrici
epicyclum cujuslibet Planetæ;
nam negata soliditate
Cœlorum, hæc omnia ruunt.
Sed demus illis veram esse solidita-
tem, separationem Cœlorum, et epicy-
clos; idem P. Clavius fatetur fi-
dem humanam quodamodo supera-
re traditas regulas, esseq. illas in-
vestigatas distantias, crassities
et magnitudines, esse minimas
quæ esse possint. Quomodo sciunt
(datis Cœlis solidis) se tangere
in puncto, superficies, et epicyclos?

poterat eos creare seu deni
norer, et seu intra alium
immensum coelum. Hanc supposi-
nem probabile esse neq. illi
negant, neq. clavius; qui
supposita certum facit quod
distantias, exaltitudes, mag-
nitudines coelorum, ac sydera
longe esse majores, quam as-
tronomi tradidere. Si fors
te exaltitudes, et distantia
major est, per motum
illa cognoscere Astronomi
non potest ullo instrumen-
to, nec conjectura; sicut
neq. exaltitudes quarti the-
di suns (qui concentricus
apud illos est, appellaturq. a
pluribus caput, et caudam
draconis) praevestigari po-
tuit ex motu, ob quod nu-
llam de eo mentionem faciu-
nt etiam si supponat Scholastici
solidum esse. Inde sequitur coelum
Mercurii longius abesse a terra
quam ab Astronomis deprehenditur

Alij ex situ et paralaxi nulla de soliditate vel fluiditate Coelorum facta mentio ne magnitudinem determinarunt. Planetarum maxime. Sed in situ non concordant Astronomi; inde tota doctrina dubia manet. Xenocrates putabat omnes stellas, etiam Planetas, in eodem veluti plano residere.

Anaximander, Metrodorus, Crates ~~[illegible]~~ summum Soli locum deferunt; proxime Lunam collocant, et subter erraga Sydera, nec non ~~[illegible]~~ fixa ponunt: lege Plutarchum.

Egypti, Plato, Arist., et Gemeninus (1) infimo Lunam ponunt, et super illam Solem. Ptholomeus, Cicero, Macrobius, Regio Montanus Sacroboscus, et Clavius cum pluximis sic collocant Planetas Saturnum, Iovem, Martem, Solem, Venerem Mercurium, Lunam. Aristarchus post stellas fixas Solem ponit. Alpetragius supra Mercurium. Xenofanes non dat unum Solem, sed uno quoque die illum disolvit, et conficit, conflatum ab igniculis a

Xenoc. Coeli sec 2. c. 3.

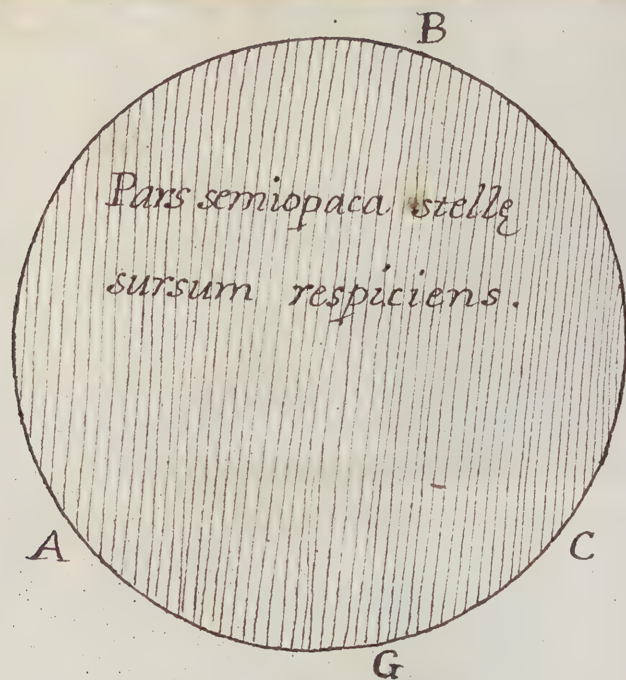
a Planetis emissis. arguere ...
a situ magnitudinem, si et hoc
in controversia est.

Alij collegerunt magnitudinem ex pa-
ralaxi per distantiam; fixis nul-
la est paralaxis: sed neq. distan-
tia cognita; tamen audent
illarum magnitudinem asserere.
Pythagoras ex armonicis inter-
vallis distantiam sydeum deter-
minat. Sicut a terra ad Lunam
126 millia stadiorum; ab ea ad solem
duplum; ex inde ad duodecim

l. 2. c. 21.
signa triplicatur; ita Plinius.

de die natali. c. 11.
Delphinus Censorinus armoniis
mundum ordinabat. Platonici

2 de somno scip. 3.
ex Macrobio quantum a terra
usq. ad Lunam, duplo ponunt ad
solem: quantum ad solem, triplum
ad Venerem: quantum ad Venerem
quater ad Mercurium: quantum
ad Mercurium, novies ad Martem
quantum ad Martem, octies ad Jovem
quantum ad Jovem, septies, et vicies
ad Saturnum. Reflexus, et Saddeus

B
Pars semiopaca stellę
sursum respiciens.
A
C
G

E
C
F
D
B
A

a Planetis emissis. arguere ...
a situ magnitudinem, si et situs
in controversia est.

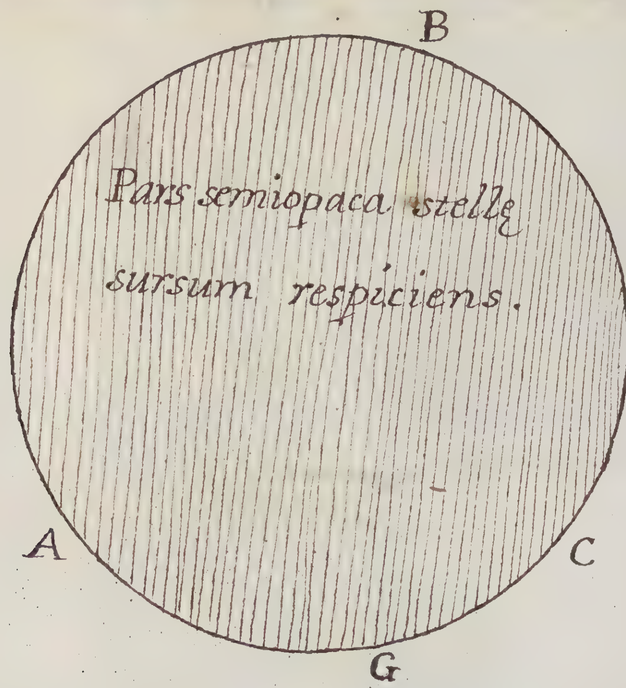
Alij collegerunt magnitudinem ex pa-
ralaxi per distantiam; fixis nul-
la est paralaxis: sed neq. distan-
tia cognita; tamen audent
illarum magnitudinem asserere.

Pithagoras ex armonicis inter-
vallis distantiam sijderum deter-
minat. Sicut a terra ad Lunam
126 Millia stadiorum; ab ea ad so-
duplum; ex inde ad duodecim
signa triplicatur; ita Plinius.

l. 2. c. 21.

de die natali. c. 11. Sulpitius Censorinus armoniam
mundum ordinabat. Platonici

2 de somno scip. 3. ex Macrobio quantum a terra
usq. ad lunam, duplo ponunt ad
solem: quantum ad solem, triplum
ad Venerem: quantum ad Venerem
quater ad Mercurium: quantum
ad Mercurium, novies ad Martem
quantum ad Martem, octies ad Jovem
quantum ad Jovem, septies, et vicies
ad Saturnum. Keplerus, et Galileus ad

E

C

F

D

B

A

terra

distantiam Saturni a terra decu
plam esse ~~fecerunt~~ distantiam solis a terra
docuerunt. Riciolus distare stellas
fixas a terra centum millium semi
diametrorum ~~terre~~ illius. Vides hic
latere veritatem sub tanta opinionum
varietate de distantia Coelorum, quam
immensurabilem ingenuè fatetur
Iordanus Brunus. Quomodo ergo per
illas magnitudines astrorum proportio
nem servare potuerint. Quanta disputatio
viget adhuc inter Astronomos de in
tervallo inter stellas fixas, et Coelum
Saturni. nec per distantiam Coelorum
infertur distantia sydera secun-
dum recentiores, qui cum Thicone,
et Galileo bene sentiunt omnia
inæqualiter a terra distare: super
quod Cardosus ait, solum esse æqua
lis magnitudinis, quæ a nobis
æqualiter distant. Sed neque hoc est
certum, secundum positionem spectato
ris, et stellæ plus vel minus ad
verticem, vel orizontem, ut explicatum
est. Nec concedimus probari posse quod
dentur stellæ æqualis a terra dis
tantiæ

Phil libera L. 3. q 13

Per varias ineptissimas hypothesiones contra-
dicunt huic textui Astronomi non
pauci asserentes, quod si Sol poneretur in Coelo stellato, appareret
quantum stellarum minima, et si
canicula, aut Lyra poneretur
ubi Sol, tanta ut ille conspice-
tur. Hoc probant ex eo quod stel-
la sextæ magnitudinis apparet
quinquaginta tertiorum, et
Sol Apogeus juxta Thicone, 30 mi-
nutorum, inde si removeretur
plus quam distat a nobis to-
terræ semediametris, et collocare-
tur inter fixas, sextæ magni-
tudinis appareret. Ex hoc se-
queretur quod Sol non esset
illud maximum Luminare, a
Moyse assertum. Nec infallibile
est, apparere nunc stellam
Canis. ex. gra. quinquaginta
tertiorum et Sole in apogæo mi-
nutorum 30 nam expresse contra-
rium docuit Galileus, et alij qui
ante Tichone scripserunt, qui

qui contra praedecessores in Astro-
nomia multorum syderum mag-
nitudinem imminuit. docet enim
stellas primi ordinis, majores terra
esse sexaginta et octo vicibus.
secundi, 28 cum dimidio; tertij,
11: quarti 4 cum dimidio: quin-
ti, terra solum vice: sexti, globo
terrestri ter esse minores, quia
earum diameter non nisi pro-
babiliter colligitur. Ista sunt
verba Ricciolii, quae si vera sunt
solem certe non apparituram
quasi minima stella, si in ejus
loco collocaretur; nam hoc est
affirmare solem esse ter minorem
terra, ut ille de minimis stel-
lis asserit

Vide tabulas, quibus revolvuntur
Astronomi magnitudinem syde-
rum determinare praesumentes.
maxime cum expresse fatendo (ep 2 ad fort Sic.)
luminarium diametros nunquam
exacte deffinitas.

Utebantur astronomi pendula plumbea in
graduato plano ad dimetiendam
distantia, et diametros, imo, et
hodie utuntur: sed in tanta, et in
comprehensibili distantia; quaevis
minima accidentali pupillae a
trictione. Variatur linea, et
pendula plumbea, quae mensu
ra diametri signat, et altitudi
nem in organo astronomico; in
de postea minimus error in
instrumento, est maximus in
Coelo per easdem deductiones, et
multiplicationes arithmeti
cas, quibus astronomi utun
tur. Nec debes supponere quod
omnes Astronomi spectatores ae
li virtute visiva polleant. Nec
omnes eodem usi sunt instru
mento; nec ex eodem loco con
derarunt astra: inde atque tot
opiniones variae. Vidimus eodem
organo, et loco quatuor perspi
cacissimi visus Astronomos varia
sentire de ejus magnitudine

Qui optica tractant sciunt, quantu est erroribus obnoxia in magna distantia, etiam circa objectu sublunare, et permanens; infere inde quanto erit difficilior circa corpora coelestia velocissime pertranseuntia; imo currentia. Concidera an debeat apud Geometras instrumentum ad dimetiendu ex portu nauim per 30 solu milliaria distante et flante a puppi vento currente? Dicant Astronomi an magnitudinem volantis Aquile venari possint per solu centu sublimis stadia? Quid erit de astris, du sunt qui dicant, punctu quodlibet firmamenti in æquatore positu conficere singulis horis quadraginta et duo milliones 398 mille 437 cu dimidio milliaria; quod vix cogitatione apprehendi potest

Delusus spectator intuetur quasi fixa insensibiliter percurrente stella. In optica certu est; quod

Luna etiam, obscurante vigente, etsi major
majoris diametri apparet, quam
in aurora, et per illam major, quam
orto Sole, et tunc etiam major
quam per diurnum splendorem
nam pupilla quo plus illustratur
plus contrahitur

Ex istis necessarijs visus fallacijs cau-
sa distantiæ, et medij ortus impi-
nis Epicurij error asserentis
Solem esse quantum apparet: contra
quem insurgens Cicero dixit,
ad hoc credulo qui numquam
sensus mentiri putat, accre-
damus. Multum laboravit
Gelendus in defensione Epicu-
rij, et magno ingenio interpre-
tatur; non dixisse Solem esse pedalis
magnitudinis, quantum apparet
sed tantum esse Solem in sua sphæra
circa Cœli ambitu in quo est
quantus est angulus, qui
oculo ducitur in ejus extrema
quippe quantumq. illa sphæra
ta sit, non est major Solis dia-
meter, quam septingentesima v.

Gassendi.

vigesima illius pars, seu dimi
dius gradus ad cujus extrema,
terminantur radij ex oculo
ducti in hac sententia; licet se
cundum varias distantias di=
midius gradus non determi=
net magnitudinem

Tamen asserere quod sit septingentesi=
ma vigesima pars sui Caeli; non
solum est gratis dictum, sed neq. re=
gula caeteris astris proportionalis,
quae essent necessario majora,
quia majorem Caelum et circum
ferentiam percurrunt; secus se
queretur quod Jupiter, Satur
nus, et Mars, quae in majori am
bitu degunt essent stellae sole
majores; quod nemo dixit, et esset
contra textum sac. Scrip.

Anaximander solem terrae aequalem
faciebat, et Damascenus ait
hanc multis SS placuisse opi=
nionem. Anaxagoras multis vi
cibus Peloponeso majorem judica
vit. Heraclitus etiam solum pe

dalem

magnitudine illi tribuebat. Pa-
menides æquabat Luna.

~~Alij ex Loco magnitudinem desumunt, sed in Loco jam diximus~~

Nec super Luna opiniones variæ desunt; major Astronomorum
pars facit illam terra minorem
Lib 2. c. 11 tricies novies. Plinius. Stoi.
Parmenides soli æquant. D.
A Sen c. 1. Basilius eam maximam facit
atque post sole. Thales docuit
esse 720 partem solaris magni-
tudinis. Alij esse sole minorem
6539 vicibus

Nec minor super magnitudine
fixarum et Planetarum dis cordia viget. Pithago-
rici et Jordanus. dixere stellas
fixas esse totidem soles: adhærent
Renatus Cartesius; Kirker Schei-

Dices erratte veteres, defectu instrumento-
rum opticorum, non adhuc invento
Thelescopio, nobilissimo totius orbis
terræ instrumento; sed examine-
nemus inventionis historiam
et liquidó constabit quotidie

nonos detectos errores. Antonius Maria Leira, Capucinus celeberrimus et insignis fabricator opticorum organorum, dixit casu inventum thelescopium anno 1609. a quodam Joanne Lipersein Zelando, cui adhaeret Fromondus. Tandem author sit hujus nobilissimae machinae Jacobus Metius, ut volunt Adrianus Metius, et Philippus Hargrorferus, vel Joannes Baptista Porta ut vult Gaspar Schottus, certe ante illum qui praecesserunt male de caelestibus judicare poterant. non enim hic in sublime progressus visus fuerat. Hoc inuento, et torquetes, et radius Astronomicus majorem attigere perfectionem: qua acquisita cogniti errores fuerunt, meliores quippe organum plus observatores informabat. Sed reperto modo componendi, debita proportione, vitrum concavum cum convexo, in idoneo tubo, audacter de caelestibus determinarunt Astronomi; quasi ve

L.4 ocul enoc

Lib 3 metheorol.

Tom 2 select mathem. p. 1. q. 9.
magn nat. p. 1. lib. 10. c. 1.

veritate detecta, et suos præ-
cessores refutarunt.

Sed Simon Marius in Germania, et Ga-
lilæus Galilei in etruria, in-
hora primis conflarunt or-
gana, et novis detectis phæ-
nomenis ~~[illegible]~~ scriptoribus
exiverunt, alia fundata do-
ctrina, inter ipsos tamen dis-
cordes; et acu rem tetigisse præ-
sumebant

Cum adverterent subsequentes Astrono-
mi (uno eorum discipuli) non æque
comodum pro multis objectis con-
templandis organum Galilei fuis-
se, quia exiguum, quo immen-
uno intuitu breve aperiebat
spatium, ideoq. huc, atq. illuc mo-
veri oportuit, si plures simul
stellas venari vellent; et in mo-
tu et intermedio tempore aliqua
intercedebat equivocatio, vel
parum firmum judicium in conversio
de alio telescopio cogitari ~~[illegible]~~
ceperunt. Iterum tentans

illuminanq seu referens partem
facieculam, propinquitate lucis
quæ ex circumflexu, et velut lucida
zona remanebat; semper minor,
et minor: ita ut ultimæ facie
culæ magis a facie plena remo
tæ, exigua potirentur luce; imo
duæ remanserunt facieculæ, quæ
nulla luce potiuntur et erant
illæ quæ coelum in instanti formatio
nis respiciebant; nam plena respicie
bat terram; et illi propriores
per gradus majori luce ornaba-
bantur: ut vides in facie præceden
te plenilunium in qua fig. per
notatur numero decima ~~quæ~~
quarto; et est similis facieculæ
decimæ sextæ, et sic per gradus
decima tertia est sicut decima
septima; duodecima est sicut de-
cima octava.

Sic ex utraq. parte sensim minuitur
lux, quousq. perveniat ad vi-
gesimam octavam, et vigesimam no
nam, quæ omnino luce carent,

quia defecit lux cingens ...
circulas Lunę. Noluit creator
plus Luni attribuere, et omnes ...
ginti novę facies illuminare
ut evidentiori modo per oppo...
tionem luminis, et tenebrarum
esset Luna in signa temporum; q...
ejus lux incipit ex prima facie...
cula obscuris proxima: et q...
lux terminatur in faciecula
vigesima septima, etiam ex alte...
latere viciniori obscuris. Non ...
semper nec eodem modo influ...
in terram potentissima et efficaci...
sima Luna, quę cum per lucem
influat, per variationem lumi...
nis, variantur influxus, oporte...
et idoneo ad terram modo, secun...
dum necessitatem et dispositionem ter...
quam solus novit qui creavit ...
ideo oportuit temperare, et mode...
rare Lunę, ut temperarentur
influxus vicinioris terrę lumi...
naris, humiditate redundan...
tis, plus in plenilunio, quia tun...

magis elongatur a Sole

Quia homines lunationes numerant à luna noua; id est a facie cula obscuris vicina vertus occidente; nos illam primam appellamus, et est prima phasis fere conspicua, a qua gentes principium mensis sumpserunt, vocaturq. nouilunium: nam ante phasem Plinius interlunium appellat, alij lunam silentem, combustam, dubiam, nullam. Astrologi nouilunium vocant quando non apparet.

Arabes paulo post exordium suorum mensium desumpserunt ab illo vespere quo luna heliace oriens in occidente primum spectatur post occasum solis, et est iam corniculata facies: quod attribuunt coniunctione solis, et paululum deflexo perpendiculo. Insuper volunt quod eodem modo respiciat lunam sol, quando ab illo recedit in prima phase, ac in ultima quando ad illum accedit, ita ut eodem et eadem luce sit corniculata in principio, ac in fine: eodem modo

gibbosa ante plenilunium ac postea, et male hoc comprimitur; si quando radijs solaribus emergit, prima dies est per quam incipit mensis peragrationis, et tunc Sol parum distat a Luna; quomodo eadem phasis est in die vigesima septima, in qua finitur peragratio, dum Luna in illo puncto multum distat a Sole; nam ad illum insequendum insumit duos dies, et aliquas horas, ut aiunt; certum est phases primae diei, et vigesimae septimae aequalis luminis et figurae excepta dispositione corniculationis ad orientem vel occidentem; sed non quia Sol eodem modo respicit Lunam, et ex eadem distantia in prima die peragrationis, ac in ultima; nam per ipsos Astronomos minus distat a Luna noua in ipso die apparitionis, quam a veteri in ultima phase in qua finitur mensis peragrationis, et illi oportet currere per duos dies et quatuor horas ut compleatur mensis synodicus

tentans Reflexi problemata opti
ca ad praxim redigere, duo conve
xa vitra debita proportione inter
se conjunxit; quo aliquando uno
intuitu ultra quinquaginta ste
llas contemplabatur: sed magnę in
currebant equivocationes, et falla
cię nam inversas exhibebat. ta
men cum comodissima esset simul
tanea observatio, et quasi necessa
ria judicata, Manfredus Setala et
Eustachius Diviniis tertium vitrum
huic tubo addiderunt, et emendato
defectu, recta positione objecta mon
trabat. Adhuc tamen deerat illis
ad exactam observationem et Diviniis
Thelescopium binoculum construxit
quo multa nova, et incognita re
perijt. nec segnior Joannes Hisel
majorem dedit Thelescopio perfectio
nem, et majora cognovit: ultra
etiam nova data organo optico per
fectionem progressus est. Gervatius
Mandmuller. nova etiam quęsivit
exaltato instrumento Torricelius,
postea fontana et Maignanus,
in quibus aliquid antea igno
tum certe reperiens; nescio an verum.

Hodie lentes perspicuitates, et pu-
riores sunt, nec non homogeneae
eminentia non solu[m] in meliori p-
portione collocationis, consideran-
gradu, sed et in perfectione parale-
na[m] thalens debet esse parallela
alteri, ut per utriusq centru[m] tran-
seat unus, ideoq axis
di tractu temporis meliori inuento
tubo, non dedignantur fateri as-
tronomi vel deceptos in observatio-
ne fuisse, vel non potuisse veri-
tate[m] attingere defectu instrum-
entorum; credi[m] ne ad sua[m] ultima[m]
possibile[m] perfectione[m] instrumenta
optica peruenisse? Errarunt
qui ante thelescopiu[m] scripserunt
discordant qui cu[m] thelescopio; et
neq. per illu[m] veritas patet, hu-
usq. inuentis mathematicis ma-
chinis. ~~[illegible]~~ quotidie p-
rubra vitra et grandiora con-
flantur; artes et scientiae experi-
mentis perficiuntur. Ergo nunc
judicamus negata mortalibus
exacta[m] hypercaelestium cognitione[m]

quid in posterum accidet nesci-
mus. fallacię visus negari
non possunt, et tamen sen-
tentiam fundant. Videtur
ubique sub cœlo omnes stellas
fixas imersas velut esse, et ta-
men id negant recentiores.
Producit Parentius ait: nemo
" cum audierit et posuit eas in
" firmamento cœli existimet,
" solem, lunam, stellas in cœlo fixas
" gentile dogma in ecclesiam
inducens. Ita Chrisostomus,
Iustinus, eusebius emissenus,
origenes Procopius, Isaias,
Theodoretus, Irenetus, Theophi-
latus, Lactantius con sistema
Ptholomaicum. quod adhuc in
Scholis tenaciter defenditur.

Ut luceant super terram

Seminatio 15.ª

De motu sydexum

Multa de motu sydeum scripsere Astronomi; pro more dicendi aliqua philosophie repugnant injuria naturæ, quæ una est in superlunaribus, et sublunaribus. Astronomia est pars philosophiæ inde non potest ista abalienari, inter illas indissolubile debet intercedere foedus, ait Verulamius. Anaximenes qui aere rerum omnium posuit principium, illi motum syderum attribuit. Opinioni adhæsere Anaxagoras, Diogenes, Epicurus, nec non Lucretius, et in illam incidere qui cum Cartesio sentiunt, omnem motum a pressione externa provenire. Nos, qui principium motus in solo elemento activo ponimus negata materiæ inertiæ ulla ad motum facultate, hanc rejicimus sententiam, cum aer materia passiva est, iners stupida et absque p

Thema cœli

propria actione. Vere nubes movet, fluctus agitat, nemora, et edificia sternit, sed hoc provenit ab impuritate immixtis corpusculis terreis, et centralibus vaporibus per alia principia agitatis: sed puridi prester, turbines, radreiq. Ventorum ad firmamentum non pervenit, neq. hæc omnia in terris fiunt nisi juvamine etheris, et præcipuo ejus impulsu.

In gratiam epicuri multa pro re re dissexuit Gasendus, ut fere adstipulaxetur sententiæ: sed eam rejicit in sua physica, et ait posse Peripateticos hanc admittere opinionem, tanto facilius, q^to concedunt aere supremum una cum igne circumbente moveri ad motum primi mobilis, unaq. circumvehere stellas crinitas.

Lib 3. sec 2.

Stoici docebant (ut ait Tertullianus) esse Deum extra mundum positum qui modo figuli extrinsecus torqueat hanc molem. Illi faciebant Deum materialem, animam Mundi; et ignem intelligentem

2 de nat. Deor. Balbus inter stoicos insipienti (ut legitur in Cicerone) ex [illegible] thodico, et irregulari motu [illegible] derum divinitatem illis attri buit. Supervacaneum foret iis impijs respondere delirijs

Plato vult Deum motorem, et potentes germanas, postea vocat

2. In Somn. 3. Syrenas (ut ait Macrobius) alij vocant Musas. male inte rexerunt ethnici Interpretes [illegible] tone, qui errore ethnici [illegible] potestates germanas intel [illegible] xit partes animæ Mundi pro [illegible] rarum numero distributas; [illegible] cit enim quod Deus anima quasi esset littera I difindit; e[illegible] ex illa partes duas sic decus tim coaptasse ut efficerentur [illegible] si littera X, ita ut utraque Cir[illegible] comissuram mediam circumducta motione subiret, una ad dex tram, seu occasum; altera ad lævam seu ad ortum (videlicet quasi ad Austrum respiciens) ac illa qu ad summum, seu inerrantium Orbem cieret. Ista sextuplici di[illegible] sion[illegible]

diffusione facta, sextuplex cieret septem inferiores, subjectosque ex-
rantium orbes. Ex istis locis et sponte invenerit excudi brevis
orbis est falsissimum assertum de animatione sydereum; a
qua non dissentit Boetius; sed forsan solum metaphorice locu-
tus est, nam Keplerus sic fecit animata sydera, et sicut instru-
menta motus in animalibus sunt fibræ per musculos intextæ,
sic censuit in Planetis dari aliquas fibras pro ratione mo-
tus, per quam anima vim suam motricem exerceat. Soli nobilio-
rem attribuit, quæ dum illum circa proprium axem circumagit im-
materiatas species (sic vocat) irradiando circumfundit, qui-
bus Planetæ, velut correpti, ipsi soli circumducuntur, quisque tan-
to velocius, quo soli propinquior illius virtutem excipit

l. 2. c. 16 Similia scripsit Roberuallius in suo Aristharco. fere similia Plinius
causam reddens, directionis, statio-
nis

et retrogradationis Planetarum
qua ponit in vi solis ignea, qu
feriendo Planetas, pellit, et repelli
Lateat hic sententia de magnet
mo solis fortiori circa Planeta
quod negamus. Tamen iste
philosophandi modus non in im
pietate, sed improbabilitate la
borat; majori delirio Plotinus
dixit, quod Coeli anima, dum in
telligendo circa Deum revolvi
tur, circumducere ipsum Coelum
Aristot. 2 de Coelo, animatum etiam
illud asserit, moverique ab in
trinseco, ut Vivens. forsan
immemor 8 physicor. dixisse
causam coelestis, aeternique motus
esse primum motorem immotum
et residentem in circumferen
tia ubi motus est celerrimus. Et
in physicis dixit, motorem
hunc esse substantiam a ma
teria separatam, et multiplicem
pro Coelorum numero. Inde delapsus
est ut in corpore simplici (ut ille
facit coelum) contenderet dari
animam intelligentem.

Ex his, emendatis contra fidem erro=
ribus, sui sectatores unicuiq. Coe
lo motricem intelligentiam applicant.
seu Angelos. D. Thomas praecipue
istius opinionis defensor inclinq
tantum ut scripserit. Sententi=
am esse fidei, quod Angeli cor
pora Coelestia suo imperio
localiter moveant. Testatur
est quoq. se nusquam legisse a
quoquam Sanctorum seu philoso-
phorum negatum Coelestia Corpora
a spirituali creatura moveri
et addit, probari demonstra
// tive posse quod ab aliquo in
// tellectu Corpora Coelestia move=
// antur, vel a Deo immediate
// vel mediantibus Angelis; sed
// quod mediantibus Angelis ea
// moveat congruere rerum ordini
quem B. Dionisius infallibilem
asserit, ut inferiora a Deo
per media secundum cursum
Comunem administrentur.

quaest. 6. pot. opusc. 10.

opusc. 11.

Forsan tempore D. Thomae, quia tempestate
in omnium fere intellectu Arist.
regnabat, ut illi mere gererent

opinionē tenuere suis asertis p-
ximiorē, et nemo contradicere-
sus est, imo eam multis d-
Scrip. locis confirmare p-
mebant. quos examinabim-
ut pateat non male alio
pios et doctissimos viros con-
trariā stabilijsse opinionem
præcipue Cayetanus Thomist-
celebris

§. 20. In Lib. Judicū legitur stellæ mane-
tes in ordine et cursu suo adve-
sus sisarā pugnaverunt; ergo
hoc nequit attribui stellis in-
nimatis, Angelis eas moven-
tibus attribuunt; quia Beda, C-
tablus, Lupercus, et alij, per
stellas accipiunt Angelos
sic etiā Vallesius; sed ex hoc n-
infertur Angelos fuisse stellaru-
motores, seu coelorū: alegorice
interpetrati sunt verba illa pr-
ti PP. et nihil amplius dixerun-
de intelligentijs motricibus. Alij a-
litterā, dant causā stellis, suis in-
fluxibus et intemperiei, qua contu-
navit d.ti Sisaræ exercitum: en

quippe de coelo fulgura, grandines, ignes, lapides contra Sisara. Neq impro prium quod hoc stellis attribuatur. Philo biblicus ait, Deum, orante Debbora, praecepisse astris, ut sic fuerent in Sisarianos. Rabi Salomon dixit stellas incanduisse; hincq iterum ita calefecisse, ut Ungulae equorum Sisarae nimio calore solutae deciderent: idem sentit Rabi Kimchi. Abulensis. Videbantur astra inflammata cadere supra exercitum Sisarae. Si conveniens dicere, per Angelos hoc effectum, velut Ministros Dei, ut opinatur Cornelius; nihil probat, non enim negare potes, quod fuerit supernaturale.

Virtutes Coelorum commovebuntur

24. 29. legitur in Matheo, suarez cum D. Thoma

ma et aliis intelligunt Angelos

34. 4 motores, sicut et in illo Isaiae tabescet omnis militia coelorum

Tamen alij per Virtutes intelligunt stellas: plurimi, mundi cardines.

Job dixit sub quo curvantur, qui portant Orbem. D. Thomas, et Gregorius de Valentia intelligunt Angelos Cœlorum motores. Sed Sept. legunt, incurvati sunt Ceti, qui sub Cœlo portant orbem. Philipus, et Beda homines sanctos, opponentes merita et orationes peccatis hominum. Rabi Abraham Reges, et Principes, quia Signina vertit, et succumbunt auxiliatores potentissimi. Vatablus, deprimentur adjutores superbi. Biblia regia auxiliatores superbi. Pagninus, freti superbis.

Columnæ cœli contremiscunt, et pavent ad nutum ejus, etiam legitur in Job. D. Thomas, Gregorius, et Nicolaus intelligunt Angelos Cœlos moventes. R. Abraham intelligit quatuor elementa, precipue terram. Cajetanus et Theodoretus, montes altissimos. Nicetas, Aquila, et Pineda, ipsam cœli firmitatem.

in Job legimus, cum me laudarent simul astra matutina et jubilarent omnes filij Dei. Greg. Philip. Nicol. Dionisius, Beda, Hier. intelligunt Angelos; sed nihil inde sequitur pro assertoribus esse coeli motores. Pineda litteraliter ipsa astra intelligit. R. David, Abenezra, Vatablus — septem planetas. Alij legunt astra luminis; nonulli septem spiritus adstantes ante thronum Dei. Vide per loca Sac. Scrip. nihil probari posse supra motionem Coeli ab Angelis causatam.

Per internum ignem moveri astra voluere plurimi, sed veritatem insigni errore deturpant; supponunt egere pabulo ignem sydereum. Versus quod flamma tendit innato appetitu, inde procedere stellarum flexiones, motusq. varios directos et obliquos. Aerem pro pabulo assignant, quem in ignem convertunt; sic semper quaerendo alimentum procedere

De Sist. m. dial. 4

Galileus occasione sumpta ex Platone, corpora mundana aliquando fuisse motu recto agitata, quousq. ad certa loca pervenirent, ex ordinante Conditore revolui in gyrum cepisse, converso motu recto in circularem, in quo deinceps perstiterint, fingit Divinum Architectum elegisse primo mundi centrum pro sede Solis. Deinde condidisse procul, ac in eodem quasi dudum Loco, omnes spectabiles Planetarum globos, cum eadem ad motum inclinatione versus Solem, quam dicunt habere gravia corpora versus terram: permisisse deinde illos cadere; ac dum cum Saturnus acquisivisset eum velocitatis gradum, quem jam habet, divertisse illius motum e recto fecisse circularem. Permisso Jove ulterius cadere, cum is acquisisset eam celeritatem qua contentus, ejus pari modo motum divertisse, circularemq.

ac pari modo egisse in Marte, terra, Venere, Mercurio, qui jam proinde singuli ea moveantur velocitate, quam cadendo acquisiverint, iis ipsis momentis, quibus ex rectis continenterq. acceleratis, comunicati in circulares, perpetuoq. æquabiles fuere

Omnia sunt gratis dicta. nec conceptibilis est modus quo motus rectus propria virtute deveniit in circularem: nec probabilis suppositio est primigeniam lucem cessasse subito motum directum, nam currere per cæli gyrum debebat. si in eodem loco in quo nunc noua constitueba sunt astra, ut probabilissimum est; finge locum ubi primigenia lux collocata fuerit, et ex nullo ad astrum gradu lucis pervenire potest, per motum directum, curreris per curvatum cælum in modum sphæricis ut aparet.

Nec potest dari in intensibilibus progressio, ut supponit in Planetis

Vertur Sole. Paucis mutatis
sistema Galilei est Copernicanum.

Alij negat Planetis motu proprie tum; quia non moventur nec transferuntur ex vicinia partium Coeli, quae illos immediate contingunt. Supponunt eo modo moveri ac ferrur lignum a currentibus aquis; quod absolute negamus, nam secant Coeli fluiditate ut secat navis in undas a ventis propulsa. Alioquin explicari non potest, quomodo circa suo apogeo, vel perigeo inveniantur Planetae, et tam varios conficiant motus, ut collocentur iam proximiores iam a Sole valde distiti, quod fieri nequit ex motu vehectionis Coeli solidi vel fluidi.

Stellae secant currendo Coelum liquidum non rarum, ut aether sed ex rarae aquae constructum (ut D. Petrus explicavit) ideo illas sustinet, ut mare navigii propriae structurae equilibratas

2. 3. 5.

na, & hex machina stellarem non premit, nec sursum, nec deorsum, ut ruat sed solum ut gyret, eo modo ac ille in creatione gyrabat

Doctissimus Thomas Vincentius Tosca tenet, moveri astra ab intrinseco impetu ipsis in creatione impresso. Idem sentiunt Guillelmus Parisiensis, Bellarminus, Longomontanus, Thico, Kiexemberch, Fabri, de Bassolis, Gabriel Joannes Major, Sassonia, P. Millièt, qui fuse suam exponit sententiam contra asserentes moveri ab intelligentijs, cum male (ut ait) dixisset Josue Sol ne movearis, dum dicere poterat Intelligentia ne solem moveas; qui enim imperabat naturæ a Deo gubernatæ, poterat Angelis imperare in nomine Dei

Quamquam hæc sententia est vera quoad motum ab intrinseco; impetum immediate materiæ passive impressum non admittimus, ad nihilum enim valeret elementum activum.

Benedictus Canales astris dat motum

naturale ex vi circuli; neque
motum circulare naturale the
quod est certum in æthere et ele
mentis, sed oportet impulsu ex
plicare; quod etiam naturalem
attribuunt astris Cælimum
Tholosanus et Cardinalis Ptholom
qui ~~est~~ posse orbi ait a' mundi
materia subtili, quod est diu
re ab æthere

Bene perpensa substantia Lucis, seu
ignis primigenei facilimè mo
tus astrorum explicatur, lux
enim natura sua irrequieta
magna ex parte æthere constat
cui immediatè D. impressit motum
ut materiæ passivæ communica
ret illum, secundum dispositionem
corporis.

Lux subito ac facta circularem
gyravit in vacuo cœli am
biti; et postea in firmamento
ante sydera constructionem
eodem modo nunc intra sydera
movebitur; sed cum pendeat mo

motus ab efficacia ignis, vir
tute ætheris, pro quantitate
ignis diversificabitur violen=
tia motus. Inde varia rapidi=
tas astrorum, quia per distinc
tas portiones lucis mouentur
intra illa inclusæ, et variè con
textæ. ex his phaenomena pro
cedunt coelestia, interveniente
quasi pro anima machi=
narum igne; sed dispositis, et
talis determinatus situs,
et motus à Creatore cunc
ta disponens in creatione ema
nauit, ut postea naturaliter
lib. 2 de Cin. D. cap. 30 omnia in coelo fieret. Sic
sic Ds administrat omnia
quæ creavit, ut ipsa proprios
45. 12 motus exercere, et agere si=
nat. Isaias. Manus meæ
tetenderunt coelos, et omni
militiæ eorum mandavi. Et ne
crederemus intelligentias ad
motum concurrere dixit in ipso
Isaia ego sum Dominus faciens

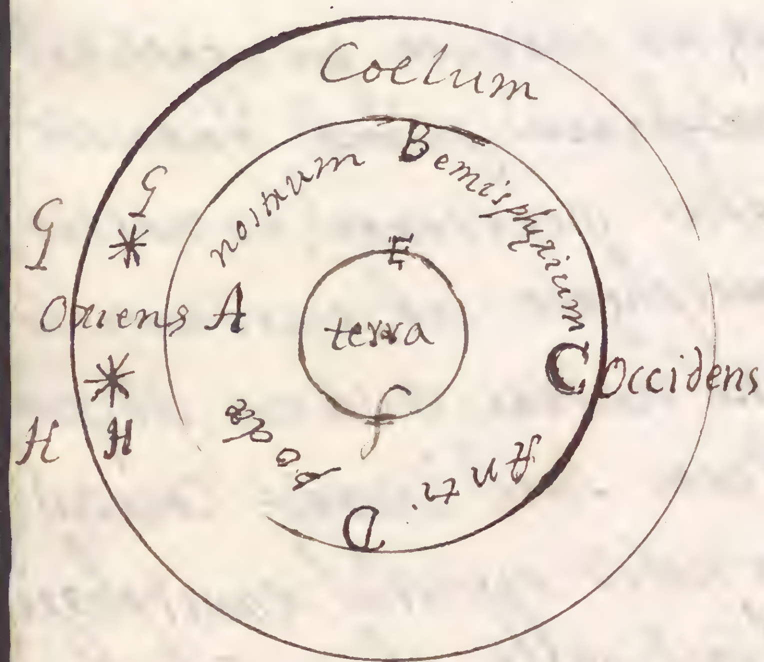
omnia; extendens coelos ...
stabiliens terram et nulla ...
mecum. Si multa, quoad mo...
extraordinarium sydereum ...
patrauit per Angelos, hoc ...
probat quoad naturalia. ...
rato naturae ordine volun...
aliqui ministerio Angelo...
Solis stetisse ad Imperium Solere; ...
in littera textus Inuenitur ...
factum immediate a Deo, ...
te scriptura obediente Deo vo...
hominis; et licet haec sit locu...
metaphorica. Innuit patrat...
miraculum immediate a De...
nec inchoato motu circular...
stella naturaliter sistere ...
potest sita in loco semper decliu...
tangit enim puncta sphaeric...
coeli, ubi non est Locus in qu...
contineri a cursu stella ...
Valeat, puncta quippe p...
cedens versus subsequens ...
pendet, inde nequit sistere; qu...
non potest in puncto contine...
in aliud punctum propendens ...
Et quamquam respectu puncti ...

diametraliter oppositi, datur
punctum superius, non declinans,
sed in medio consistens, nequit
in illo immota permanere gra-
vis et ingens machina, non
mathematice et perfecte sphaerica,
sic multa coeli puncta tan-
gendo, tangit semper immedia
ta declivitate circuli, sibi as-
signati, majoris, vel minoris,
pro majori, vel minori distan-
tia a terra, nam illi proximio-
ra sydera, minorem describunt
circulum, quia semper circuli
usque ad empyreum sunt con-
centrici quorumque reducantur
ad punctum. Sic dixit ecclesias-
ticus quod in sermonibus dei
festinavit iter. Cornelius
legit jussu dei syrus in verbis
sancti accelleravit gressus suos.
Tigurina profectione accelerat
Hac de causa tantum in
illo imisit ignis, quantum
ad debitam velocitatem necessarium
~~fuit~~

Sepius diximus ab æthere omnes ista[s]
circulares pendere; et sicut illu[m]
generalem cursum non agimus
ex ortu in occasum; ita nec [...]
ra aliud suscipere naturali[ter]
poterunt; et si contrarium (p[...]
fallacia visus) plurimi [...]
lurere Astronomi magni no[mi-]
nis; asserentes dari duos i[n]
astris motus contrarios. Un[um]
ex ortu in occasum, alterum [ab]
occidente in ortum. Sed jam [...]
patet error; nullum quippe p[o-]
test dari agens, quod contr[a-]
rio impetu, et motui diurn[o]
stellarum opposito materiam [...]
moveat in gyrum: hi Liv[...]
Schooten, Gassendum, Cardosu[m], [...]
recentiores, inde aliorum app[a-]
rentias motum tarditat[is]
respectum aliquorum sydeu[m]
attribuunt, non alia diu[...]
bimus causa. fallaciæ
Supponimus determinatas per totu[m]
Coelum stellas ex imo ad summu[m]

inde plures dantur respectivi
orizontes super globum terra-
queum. omnes ab oriente pro-
~~pp~~ficiscuntur stellæ, sed non
omnes per eundem orizontem,
nam stella quæ super nostrum
ex. gr. iter agreditur ex
oriente, ex nostro orizonte
certe videtur currens ex ortu
in occasum. stella tamen
quæ ex oriente per oppositum
emisphærium primo transit
versus occidentem, ex nostro
emisphærio ab occidente ad
ortum tendere videtur, sed quia
ab ortu suum incepit cursum
per nobis oppositum emisphæri-
um, credimus ab occidente
venisse. Idem nostris anti-
podis accidit in illis stellis, quæ
ex ortu nostrum primo
currunt emisphærium. Sic
in omnibus emisphærijs
videntur certe sydera ex
occidente in ortum tendere,

na perficiendo gyru ...
ente necessario remeare
quia ex illo ortz. Ut prius
dicta pateant considerari
presens schema. Sit noster
hemi horizon A. B. C. Sit
oppositum A. D. C. stella G.
proficiscatur ex oriente
A versus emisphaerium B. C.
spectator E ad meridiem
versus recto illam videbit
currentem ex ortu in occa
sum. Quando ita emi
phaerium oppositum C. D. A.
percurret spectator f qui
in illo est judicabit stellam iter
agere ex occasu in ortum
quia non videt profectam
ex ortu fuisse, sed eam
ex occasu venientem
Inchoet cursum stella H per
emisphaerium A. D. C. nobis op
positum, quando per nostrum transi
noster spectator, credet ex occi
dente venisse; sed venit ex oriente

e quo omnes quarto die
stellæ sunt incepere cursum
et ad idem fere punctum rever-
tuntur. Ideo diximus
in medio Cæli, et in finitori-
bus utriusq. orizontis di-
spersa sunt ex ortu in hemi-
sphærium astra, quia per
utrumq orizontem currere
inciperent, ut eodem tem-
pore disseminatio stellarum
per totum fieret
Si initium cursus ab ortu ince-
pere, ubi lux primo divisa
quis astra retrocedere fe-
cit contra naturalem cur-
sum? maxime nulla
necessitate naturæ, nam
omnia phoenomena me-
lius explicantur unico mo-
tu ex ortu, ad ortum reversio-
ne per occasum, quo et more
vertiginis omnibus astris
concesso suos absolvunt
periodicos varios cursus

Faltan al 5.º dia
8. Admiraciones
En 58. folios

Res quinta

Producant aquæ reptile animæ viventis.

Liber Quintus

Ruminatio Prima

De Virtute productiua aquæ

Præcipitata aqua, ex die tertia, in sinus, et cauernas terræ, crassam fæculenta, et densa ea consideramus, penitusq. diuersam apparenter ab hac a nobis cognita, propter abstractione purior um partium, dum materia suppeditabatur aeri, firmamento, et sideribus. Inde quæ post tot rarefactiones remansit, grauior, et feculentior esse debebat, imo crassior, quia descendens in immensas terræ foueas, et cauernas, sordes, et sudores terræ secum traxerat, nec non varios sales, ramentaq. mineralium, et fossilium

multaq. nobis incognita, quæ
subdaverat terra, a calore
cis penetrata, fermento dilemi-
nati ignis. ruerat etiam di-
fractione globi terraquei ma-
na pars terræ in sinum aq
quam separabat d^s æthero
geniam, ut tota terræ v
tute velut impregnata,
cultatem producendi acquir-
ret. igne tamen juvante, e
æthere
humiditas, et lubulentia, ferm
tata crassitie, velut putrefe
incipiebat, aut corrumpi, c
pravia corruptione, genera
tiones prodirent; oportuit quæ
per gradus fermentationis se
minales molleculas, et ova
concipere, præterita, qua h
iusq concepta; viventibu
namq. preparabatur materi
quæ si radicitus, et essentiali
ter alia non erat, nec distin
guebatur a materia insen
sibilium; tamen dispositio or

organica ad vitam excellentior esse debebat; et totum compositum longe pretiosius, quam composita insensibilia

Supra suae naturae vires exaltavit tunc D.s virtutem aquae, dicens quod produceret reptile animae viventis; et pro nunc relicta quaestione, an produxerint et confecerint aquae ipsam entitatem animae, vel solum corpus organicum apte animae reptilium praeparatum. Probum rerum quomodo acquisivit aqua virtutem plasticam, producendo effectum se nobiliorem?

Concessimus terras per motum et combinationem produxisse vegetabilia, quorum corpus non est sic perfecte ut ad vitam organicum; sed producere cum aqua materia ita disposita, et organa vitae capacia, esset producere effectum sua causa nobiliorem, quod in physicis

non est naturale; nemo
dat quod non habet
Causa efficiens apud omnes philo-
phos est illa à qua aliquid fit
causa materialis ex qua
aliquid fit; Inde apparet non
posse aquam esse causam effi-
cientem corporis organici ad
vitam dispositi; sed tantum
materialem, dum omnis causa
sub ratione causæ est perfectior
suo effectu; expresse docente sub-
tilissimo Scoto, quod totaliter
causans non potest esse im-
perfectius causato.
Dantur causæ efficientes univocæ
æqualis perfectionis cum suo
effectu, ut quando homo ge-
nerat hominem, arbor arbor[em]
tamen non dabitur effectus
pretiosior sua causa, ut esset
corpus organizatum ad vitam
respectu aquarum producen-
tium
Nec valet dicere quod effectus non

habet perfectionem nisi a Causa,
nam hoc est verum solum mate
rialiter, id est materiam
effectus non esse meliorem
materia causæ, seu causa
materiali; sed quærimus
de efficiente, quæ respectu veg
tibilium viventium nequit esse
aqua, non solum considera-
ta ut elementum passivum,
iners, mortuum et absq. ac-
tione; sed neq. coadjuvata
ab efficientia elementi activi;
nam utrumq. quid insensi
bile sunt, et nequeunt
propria virtute aliquid
ad sensum et vita organiza
re: sat illis est præparare
materiam idoneam omni
bus motibus non vitalibus,
optima combinatione tem
peratam, ut in coelestibus ma
chinis, in vegetabilibus,
et omnium insensibilium gene
rationibus, quæ minus perfectio
sa sunt quam corpora ad sen
sum et vitam organizata.

ex ÿs in plano est diiunaxe, causa efficiente Viuentia ex aqua quinta die fuisse Deus, cui bene competit ratio causæ efficientis extrinsecæ influendo per se, et disponendo id omne, ex quo effectus constituitur, et comparet clare discrimen reale inter causam efficientem, et effectum ut æquum est. Burgentis, Cayetanus, Bahilius mag. cum eugubino putant, quod D.s per li imperatiuum producant aquæ tribuere voluit illis virtutem efficientem, et plasticam; inde esse viuentium quintæ diei causa efficiente; velut terres materias cum generatione, alia quæ concurrent effectuum aliarum causarum

Hoc tamen est oppositum majori parte PP. et Theologorum, ut attestat S. Suarez in suo opere sex dierum nec non Gaspar Schottus cum auctoribus ab illo citatis. Isti per li producant aquæ, non intelligunt nisi quod præstent cum terra idoneam materiam, qua combinatione

l. 2. c. 6. n. 6.

elementorum, ut superveniret forma plastica.

Nota seriem historiae, et verba Sac. Scrip. Iussit Deus terram germinare herbam virentem et ait Moyses protulit terra herbam virentem. Iussit postea ut producerent aquae reptile animae viventis, et habet textus creavit Deus cete grandia: quando loquitur de vegetabilibus non invenitur nisi protulitte terram; quando de viventibus legimus creavit, fecit. Sc Cornel.[1] Sanuarius de Matta.[2] Pererius,[3] Ambrosius,[4] Chrisostomus,[5] Aug.[6] Alexandrensis, qui notat quatuor causas in productione animalium, Dixit Deus ecce causa efficiens: producant aquae ecce causa materialis: fecit Deus ecce causa formalis: vidit Deus quod esset bonum ecce causa finalis

Instat Cayet. de principio tantum materiali numquam dicitur quod producat. Respondemus materia prima esse productionis principium materiale, et tamen non causam efficientem productionis.

[1] Penthathe. c. 1.
[2] In Psal 103.
[3] l. 1 in Gen.
[4] l. 6 c 3 exaem.
[5] omil 7. in Gen.
[6] l. 3 de Gen.
[7] p. 2. q. 54.

Post mirabile efficientia ... plastica secundum genus ... impressit semini, in quo remans... sit virtus generativa variante sexu, quod majori indiget ex... plicatione suo loco tradenda.
Hinc nulla in aquis remansit virtus, seu facultas ad aliam productionem piscium vel avium nec distinctis, nec ejusdem speciei a productis.
Nec ista productio tota debetur aquis aliorum elementorum exclusione. Intendebat natura producere animal per se motabile, et sui juris; ideo oportebat ad motum partes constituere crassas, solidas, duras quae moveri absque noxa, et quiescere possent, et quadam obstipatione temporanea, vel stupiditate, vivacitati, et debilitati aliorum elementorum resistere. Ideo concurrere debebat terra, cujus substantia est crassa, gravissima, stupida et difficile mobilis, in quiete persistens majori quantitate humoris conglobata.
Debebant dari partes liquidissimae, quae

quę ponderositatis et hebetudinis
terrę aliquid tollerent, et intro=
ducto calore ad motum cogerent;
ideo adfuit ignis, et cum igne
ęther in ipsa compositione cor=
poris; ut per varios motus
superveniat perfectio membro
rum varia, agilitas, et in ner=
vis robur ad motum; solidatis
enim virtute caloris ad mag
nam duritiem ossibus pro funda
mento structurę. ~~Sic o~~

Sic ossa caro induebat modico ca=
lore, crassitie, et humiditate
tractabilis, et facilis nutritio
nis; ideo vacuola, ut turge
ret materia, dari debebant,
concursu aeris, cujus corpus sub
tilissimum cuncta permearet
juvante ęthere, imo et vacuolá
impleret, ut luderent spiri=
tus a sanguine producti, et
totum penetrarent vivente, nam
ex illis omnis robur, et actio
dependet. Inde et ante anima
tione debebat concurrere aer

ad disponendum animationi cor-
pus, modo speciebus anima-
lium convenienti, in ovis, vel
semine.
Istæ operationes ad illum compositum
conformatæ, ex discordibus in
specie elementis, procedunt
ex proportione elementorum
ad invicem; habent namque ele-
menta inter se quandam
analogiam, nam omnia terra
fuerunt, et proprie sunt.
Datur inter illa etiam proximi-
tas, et discrepantia, affinitas
et oppositio, quod totum prove-
nit ex modo dispositionis ma-
teriæ, situ, et motu. elementi na-
que proximi ad proximum con-
venientia est dupla ad discrepan-
tiam: ad remotum vero contra
dupla discrepantia ad convenien-
tiam: ita ignis est aere duplo
debilior, triplo motilior, quadru-
plo acutior. Aer aqua acutior
duplo, triplo motilior, quadruplo
debilior. Aqua terra acutior

duplo, subtilior triplo, quadr. [illegible]
ad motum paratior. Ista non res
puent doctrinam Platonici. Has
determinare proportiones nos
docuit Julius gemellus, in suis
5 subgyr. mirabilibus duodecim gyris,
etsi practicé difficilis sint pro-
bationis. Si Lector audaciam
condennat gradus proportionis
determinandi, a divinatione
graduum desistimus, sed non a
proportione, et discrepantia in-
determinata, quæ convenit ar-
moniæ naturæ; ut in Musica, cui
solutiter procedere inter cog=
nata ad quadrupla usq. pro
portionem, Longiore enim pro-
gressione aures offenduntur,
quia etiam in his perfecte musicæ
rationes continentur.
In his usq. per tres qualitates, qua
si per trinas dimensiones, et
solida quædam, terq. solida, ad solida
usq. procedimus; nam per duplam
quarto gradu ad octo usq. per-
venimus, qui primus est solidus

Ite per triplas, quarto simili litt[...]
gradu ad viginti septem, qui o[...]
solidus secundus. Rursus per qu[...]
triplas rationes quatuor den[...]
ad sexaginta quatuor; a qua [...]
ratio ter, similiter enim [...]
ipso multiplicato creatur

Per hęc probatur ex doctrina Plat[o]nis mira congruentia mathematicę ad physicam. Ac natura sui natura, iners, stupida [...] tua jacens, nulla propria [...]tione, nisi per ętherę a doctissimo opifice ordinata, molleculas seminales elementorum concursu construebat in aqua cujus gluten ex humore cras[so] et parti viscoso, aptissima erat materia ad formationem corporis ad certa tendenti, [...] perveniente anima. Ideo dederunt aquę plus materię in piscibus, prębuere compositioni locu, et effuderunt humorem

C. 29.

ideo scripsit Salomon in ecclesiastes initium vitæ esse aquam, non solum quia nutrit, sed quia prolifica humiditate apta est disponere semen ad embryonem, vitæ idoneum.

Considerata natura aquæ, pro primo et majori humido illam habemus cum Galeno[1] Avicenna,[2] Alberto[3] mag. D. Thoma,[4] Sarbino[5] et Arriaga;[6] contra Averroes,[7] Garcia,[8] Connimbricenses,[9] Rubium et alios; id ex Aristotele didicerunt[10] docente aquam esse summe frigidam, non summe humidam. Sequuti sunt doctrinam praeter citatos, Empedocles, Strato, et Medici non pauci; fundantur in eo quod nullum elementum intensiorem aqua producat frigiditatem, ~~nec~~ nec adversus ignem pugnet magis

Tamen non videtur verum intensiorem frigiditatem provenire ab aqua; potius a vento aquilonari,

(1) 1 de element. 4.
(2) Phoen. 1. l. 1 doc. 2.
(3) tract 2. c. 12.
(4) 2. de gener. tex. 33.
(5) In summa. trac 1. q. 2.
(6) lib de gener.
(7) 6 collig 1.
(8) disp 5 part nat. c. 5.
(9) 2 de gener.
(10) 2 de gener. 13.

qui aqua conglatiat, ...
si multis nitrosis, seu mercu...
philosophici particulis mijc...
tur. Nec aqua extinguit
igne rigore frigiditatis; ...
et calida igne extinguit, ...
dio pondere obruendo, et sep...
do particulas; taliter ut n...
lucere, nec urere valeat; ...
hæc vulgo vocatur extinc...

Si esset summe frigida, nunquam
liquida flueret, ut notat ...
matus ex Galeno. Nec frigidit...
quæ est qualitas negativa, ...
pendet a cessatione motus a...
terminabilis est uni elemen...
piæ altero; dari namq. pote...
accidentaliter omnimoda ...
cientia caloris in tha parte ...
vel in altera aeris, et tunc ...
bitur frigus in summo: quod
si in aqua contingit necessari...
concretabitur, quia defficiet
motus, et tunc foret genera...
tionibus inepta, ut bene ...
Isac Cardosus.

Lib de elem c. 9.

Per hæc diuinamus quod quando iussit Deus ut reptilia, et aues produceret, temperata erat, et plus ad calidã quã ad frigidam tendebat, alioquin non esset satiuã pasciũ quos Telesius cali dos judicat, quia ex aqua pro= ductos, necessariò calida quia salsedinẽ et dulcedinẽ admittit.

+ de prin. rer. natur. C.)

Hæc non à nobis ut magni mo menti ratio approbatur, validior est, quod proculdubio nullũ ele mento in summo et primarijs qualitatibus affectũ generatio nibus est idoneũ (si dari potest qualitas in summo, de quo nunc non est disputatio) nã commixtio elementorũ est temper= rantia.

Ideo sapientissimè Mundi Creator duxisse lucẽ seu ignẽ in astra, pridiè ante productionẽ uiuen tiũ, ne nimis feruerescerent aquæ Collecto igne. Subsequutæ q. fue= runt creationi lucis tot aquarum rarefactiones; quæ

enim impedimento erat gra-
tionibus viventium, summus
calor, ac summum frigus

Ruminamus pariter, quod huic p-
rius effectu est firmamentum
et limpidius, construendo p-
aeribus, quae purgarentur
ab etherogenea materia; hi-
prioris effectus aquas et
limpidiores, post productionem
omnium piscium et avium
et tunc acquisivit simul
cum aere temperamentum
idoneum viventibus. nam
aqua pro habitaculo pi-
scium destinata erat; aer
pro regione avium, et utrumq.
pro amphibijs cum terra, quo
omnia viventia gaudent,
et in illa quiescunt.

Creavit Deus cete grandia
et omnem animam viventem,
atque motabilem.

Disputatio 2.a

De insectis.

Deus causam effectricem attexuimus aquatilium, et volatilium, quinta die productorum; sed aliqui insecta ac si non essent animæ viventes atque motabiles a dei opere excludunt. Hæc animalia quia secta in superficie sunt, inde minus decora, vel pulchra, a plurimis appellantur imperfecta, et æquivocæ generationis, casuque a natura facta, ex putri, vel a fortuita elementorum combinatione fundantur in eo quod, ex arido pulvere, si decidat pluvia æstivo tempore generantur ranæ: ex sudore hominum et aliorum animalium pediculi et cimices: ex arefactis terræ ramentis, et sordibus pulices: ex corrupta

oleaginosa sane materia ...
Ex putrida medulla ligni ...
ex sordibus Cauernarum, do...
rum, nauium mures: ex intern...
li exsudatione trabium, et p...
rietum araneæ: ex fermento...
marino lauro apes: ex ...
ra calidissimi pulueris ...
custæ: ex madido limo ...
nes; papiliones, et multa...
muscarum genera: ex fic...
et acri putredine scimphe...
ex Vino mustiliones: ex he...
barum crassissima tabe eru...
ex aceto, ex caseo, ex aqu...
stagnata, ex cadaueribus ...
Vermes speciei Varijs. gene...
rum q alia Insecta, ut tered...
nes, gurgeliones, culices, vesp...
crabrones; et Innumera quæ ...
sua paruitate, solum micro...
pio conspicua fiunt, et alia ...
omninò sensibus negantur.
Isti determinatum principium, semen
aut ouum. non conceduntur

1 part sum. q. 12. art 16. Eucherius, Albertus magnus et alij

[1] 3 in Sen. c. 14.
[2] q. 54.
[2] dist. 15.
[4] p. 4. q. 72. art 5.

majori moderamine Aug.[1], Alex. alex.[2], Mag. Sententiarum[3], D Thomas[4] statuunt quod animalia ex putri, primó fuisse creata; non ea quæ ex cadaverum tabe prodeunt.

2. in Sen. — Scotus Cometor ait non quæ ex quocumq. putri, sed solum quæ ex exhalationibus prodire solent, tunc á Deo creata.

Lec. 24. — Holmus, animalcula quæ non nisi ex putri gigni possunt, prodisse tum a Deo in suis principijs et seminarijs, tenet.

homil. 1. in exaem.
lib 5 exaem. c. 1.

Ascanius Martinengus ingentem super hoc falce sententiarum collegit. Cæterq. Basilium, et Ambrosium docentes Deum in principio ea cum alijs animantibus perfectis condidisse. Hanc divinamus probabiliorem esse sententiam, cunctisq. Deum communivisse semen, vel ovum; licet non statim emersisse ex omni genere putredinis quæ postea emerserunt; ex. gr.

ex aceto, ex cadaveribus, e
sordibus animalium, quæ no
desierant. Pererius, Martine
gus, et Gaspar Schottus dix
producta tunc omnia, sed
alia materia. Et non in
lligendum ex alio principio, sed
ipso suo, vel semine in alia so
materia, in ipso terræ limo, in li
re aquarum, in plantis vel anima
libus majoris magnitudinis; in
piscibus, illorumq. dorso, nec non in
plumis avium, prout jaciunt
mina; quæ conservata per natu
lem propagationem in apta materi
generationem determinant.

Separavit D.s idoneum subjectum cunc
tis, perfectum quippe condidit tunc
mundum, et animalia, etiam
illa quæ imperfecta dicuntur, qui
bus in genere suo nihil deest ad
vitam, ad naturales proprietates
et idoneos motus ad suæ naturæ
proportionem.

Neq. imperfectio est quod in multis
insectis non dignoscatur differen
tia sexus, neq. coeant; nam

pulchra naturæ varietas, in qua elucet potentia Dei; ne solum conjunctioni maris, et feminæ reservata propagatio esset: Servata quippe in semine activitate idonea, materia bene temperata pro utero recipiente, et fovente inservit, et virtus plastica in ipso semine conservatur.

Nemo dubitat inter insecta locustas numerare; audi q. Amos. Ecce fictor locustarum in principio. Chaldæa, ecce creator locustarum. Tigurina ecce examen: addit Alapide, Deus quasi mirus artifex locustas, et muscas finxit, et formavit. Tamen veris calore vides animari in pulvere sicco locustas; et post devastatas messes, supervenientibus imbribus, mori. Sed nota quod circa collum innascuntur illis vermiculi, nec deprimuntur frigore ante exclusum semen in terra, ex quo in glebis conservato, agente calore,

et scripto calamo, exeunt [illegible]mes atq. alii, quæ tamen superveniunt aucti[s] causis sic perficiuntur. fine adventante veris, tumet venter fetu; unde ecclesiasticus florebit amigdalus, et impinguabitur locusta.

Nec de muscis dubitatur quod a semine nascantur: apertè coeunt, et vermiculos pro semine edunt. In hoc fundatur Aldobrandus ad asserendum aliquod muscarum genus esse viviparum. Legitur in sapentia eduxit terra muscas: hoc non probat non esse ex semine sed ex jussu Dei, fermentato calore terræ

L. 1. de Insectis.

19. Lo.

Mures nasci ex materno utero clare compertum est. Nati sunt mures legimus in secundo Regum. Tamen vides oriri mures ex quisquilijs; quia talis naturæ semen illorum

est, ut non semper egeat re
ceptaculo uteri, et fominibe na-
tiveri caloris; ideo vides Aegypt
velut partorire vermes,
scarabeos, et papiliones, quam
quas isti aliquando ex hu-
more rorido procedant, ut
cicadę; illi ex fimo bouino;
sed semper latebat semen.
Ac latet quando apud Ba
tauos ex spuma maris
gignuntur pisciculi quos
aphias vocant, ut scribit
Lemnius

L. 2. de ocul nat mirac.

4 In viventibus multa semina
insectorum conservantur; ut
scribit Porta in sua magia
naturali; quod ex mortuo
juvenco nascuntur apes;
forsan quia sub veris prin
cipium thimo, et cassia pas-
cuntur, quorum floribus se-
mina, ex quibus apes gig-
nuntur, continebantur.

Adhuc disputatur inter physicos,
an possit dari generatio
equivoca ex putri. Affirma
tivam

tenent qui negant ... ess-
entias insectorum. Sed si con-
deras minutas, et perfecti-
mas partes, quibus conf-
impossibile videtur ut ex
ecoce et quasi casu opus
perfectius natura propriis
Viribus conficiat

Animam viventes

Divinatio 3.a

De ultima, et necessaria
dispositione ad vitam.

Vita est primus effectus animae ... ex
parte de principiis vitae, ubi
dispositionibus ad illam est
inquirere qualis necessaria
dispositio materiae ut in-
ducatur anima. Hic loqu-
mur de sensitiva, quae
primo apparuit in viven-
tibus quinti diei; at cum
vivere vita physica et na-
turali comune sit rationa-
libus, et Brutis; dispositione

ad uitam physica non dissi=
miles sunt, licet longe sis
dissimilis anima rationa:
lis, et Brutorum; nam
hoc quod est uiuificare eodē
modo peragitur ab anima
sensitiua, quam à rationa=
li. et in utroq. composito
anima non superuenit,
nisi ultima posita corpo=
ris organici dispositione.

Dispositio ista in natura varia
est; non essentialiter quoad
partes organicas necessa-
rias ad motum Vitalem
sed quoad tempus: clarè
percipitur experientia, longio=
re indigere tempore caete
grandia ad conformanda or
gana ad Vitam, quam minu
tissimos pisciculos, quorum struc
tura citò completur; in pisci
bus Viuiperis maximè mora
tur natura, quia perfec
tiori sanguine Viuificantur

In terrestribus clare comprobatum
est,

differentia animationis quoad tempus; quinto die a conceptione animatur lepus; octavo vulpes; decimo quinto ovis; paulo post canis; quadragesimo equus; sexagesimo leo, nonagesimo elephas: sed hec omnia non sic precise accidunt, ut secundum dispositionem uteri, non varietur aliquantulum tempus, nec non secundum regionem, nam in calidioribus citius hoc absolvitur opus, ut experientia docet.

Sic secundum accidentales dispositiones et humano corpori accidit: sic et exanguibus, licet illis aliqua deficiant organa, que natura supplet alijs partibus parum notis. Sic supplet sanguinem rubrum quedam substantia liquida subalba, que vices sanguinis gerit; quippe sanguis inchoatus est, et non a calore perfectus, ut rubesceret.

In sepia sanguis nigrescat; in cochleis albicat: sed non ob crediderim, quod bene vocentur exsangues; nam etiā in homine vitio naturæ sanguis aliquantulū albicat, aliquando atro colore tingitur.

Notandū tamen, quod cū natura in viventibus quæ exanguia vocantur, parū insumit temporis ad elaborandū illū primigeniū liquorē qui pro sanguine est; citius animatio contingit: de qua in anima merè sensitiva parū curarunt philosophi quasi minus dignā reputantes; tamen sub eadē met dispositione, animatio rationaliū, et irrationaliū accidit; nec istā dispositionē intelligimus solū perfectionem organorū, ut voluere plurimi

Vere neq. in homine neq. in bruto
potest assignari determin-
dies, quia ultima Vitæ
positio accidit ex momen-
to quo prima gutta san-
guinis susceptibilis motu
methodici apparet; anima
etenim omnis carnis in san-
8. 17. et 17. 2. guine est, dixit in Levitico
9. 4. nec non in Genesi; ideo Veti-
tum hebreis comedere san-
guinem; non quod anima san-
guis sit; sed quia iste primu
animatus motum suscipit per
sistole, et diastole ad vitam
necessarium; taliter, ut nequ-
at dari Vita absq. sanguin
seu humido equivalente
quod sanguinem non appella
plus quam triginta magni
nominis philosophi, magistr
Aristotele: sed nobis hæc Videtu
questio de nomine, maxime
perspecta sanguinis natura

vel circulet totus, ut vult Auiceus; vel pars, ut Ioannes a Turre, nam in exanguibus licor ille circulat, et nutrit; et in venis latet, quę claræ, et perspicuę sunt in multis cochlearum speciebus, et reptilibus, imo, et Zophitis; sed hęc omnia vocantur exanguia, non solu a priscis ut Arist. Plin. Ælianus, Plut. a Philosophis mediæ ętatis, ut Alb. mag. Basilius, Gesnerus, Agricola, Arenus, Aldrob. Nieremberg. Piso, Bonsius, Niderus, Guarinonius; sed et posterioris. ut Cardanus, Ionstonus, Ballinghem, Rondeletius, Gillius, Scontonus, Sperlingius; qui omnes de animalibus scripserunt; quia istorum animalium humor vitalis non rubet. Sed inspiciant exacta sectione

quid illis circa cor; quo te[...]
get licore jecur; quid ven[...]
sectione emergit; quali ex[...]
hausto licore emoritur, et
in quali humido primu[...]
vitalis motus notatur.
Tamen ne temerarium vi[...]
deatur tot praeclaris viri[...]
contradicere; sint exan[...]
guia, dumodo pro sangui[...]
ne humor ille albicans s[...]
et nobis saltim permitta[...]
illum sanguinem inchoatu[...]
appellare

Purificata calore uteri illa substan[...]
tia mucosa, et albida, qu[...]
genitura dicitur, et instan[...]
conceptionis tenuissima p[...]
licula obtegitur, apparet a[...]
caticula quaedam, quae pau[...]
tim colore mutans ob vari[...]
am configurationem partic[...]
larum; et paululum inflata, ob[...]
efficaciorem, et vividiorem motu[...]

in bulla cenerescit, sere indivi
sibile, ovi specie; tanquam gra-
num sinapis in exiguis peco-
ribus, frumenti, in caeruis, l
et damis; et tamquam paru-
us cicer in homine. Ducto-
re Aureo, et fabritio ab aqua-
pendente hec omnia obser-
vavimus: inspecto ovo, re
secundo incubationis die, n
in pecoribus;

Pro rei veritate que vidimus, et
manu tetigimus, subtilissi-
misq. instrumentis tracta-
vimus proferemus. Separa-
vimus in nostra Sardinie
rustica villa oves ducentas,
quibus immisimus per horas
24. mares 50; adhibita peri-
ti hominis cura, ut omnes
coirent. Quo facto, sole
incalescente, et plena luce
unam vel duas ex ovibus
dissecare jubebamus; ut in
pregnantium utero, progressu

foetus observare liceret.
Nobiscum erant Medici duo, et Ha[illegible]
chirurgus peritissimus, arte
dissecandi insignis qui e [illegible]
llia exulabat. Nec quidquam
in Utero post duos a coitu
dies invenire potuimus; [illegible]
si substantiam albugineam
aquosam, et lentam, fere conf[illegible]
matam oblonga figura; mini[illegible]
me Utero adhaerentem; sed
conclusam velut in cortice
avellanam, jam in dextro, jam
in sinistro Uteri cornu,
quasi ovi exiguissimam fig[illegible]
ram referebat: inde infalli-
bile est, quod semina prim[illegible]
figuram ovi suscipiunt, [illegible]
majori vel minori mole
Apparebat in isto conceptu vir[illegible]
te microscopij, velut impl[illegible]
xus circulorum, ex medio or[illegible]
entium, unus intra alium [illegible]
sed imperfecti, tenuissimi, et
subtiles; ita ut nisi ad solis

xadios. neq perspicillis, aut
microscopio percipi possent;
nam membrana quae foetum
obtegebat partem circuli occul
tabat, non transcendentis
ad exteriorem membranam.
Ita per dies octo observavimus;
et solum augebatur magni
tudine ovum; clariores, et per
fectiores erant circuli, et mem
brana durior, color etiam
minus albus
Ad diem decimum illa aucta geni
tura, seu embryone ad mag-
nitudinem fabae; jam aliquae fi
brae subtilissimae apparebant
in circulis, et in media ci-
catricula; non jam alba, sed
obscura et cinericia.
Die undecima fibrae absq. microsco-
pio patebant, et in medio
cicatriculae punctum saliens,
prominebat, alterato colore, et
ad fuscum tendente, nec eum
explicare valemus, nisi per

nubecula) in coelo sereno
Subsequenti die ex saliente punc
cicatricula in vesiculam
tendebat, et color rubescen
inceperat. Procul dubio id
erat fundamentum viven
eo duo clare apparebant
humores; qui albus per
gerabat; alter rubescebat
in dies, et jam fere colorem
sanguinis induebat; tame
sanguis adhuc non erat
nec ullus distinguebatur
motus in embryone. Bin
tunicae utrumq. humore
ambiebant: exteriore app
llant chorion; interiore
amnium, et toti concep
tum involvunt. Secavi
mus delicate exteriore
membranam, et aqua tur
bidissima effluxit: sed in
interiore remanebat humo
chrystallinus, et tactu ca
lidior. Inerat vesicula obs
cura

rubescere incipiens, et humor albus ambiens. Ex quo evidenter liquet illud chrystallinum humorem esse humidum radicale; aliudq. ad sanguinem tendentem esse spirituosiorem partem Calore nativo refertam, qui proprie in sanguine est; et per calorem ad justam proportionem et temperamentum auctam, fit sanguis

Ad diem decimam quintam, jam major metamorphosis, et mutatio contigit in ovino embryone, nam colliquamenti limbus, linea exili sanguinea purpurabat, usq. fere in centro, tendente in longum embryone, punctum sanguineum saliens rutilabat, exiguum adeo, sed jam per se notabile, et in sua diastole, velut in minima ignis scintillula effulgebat; sed negabatur visui systole; ita ut in dubio motus apud nos fuit; quousq. alia die summa adhibita diligentia, clara, magnaq. luce, illa purpurea linea

aperte motu habebat per se, et
ex se extracto embryone;
cernebantur distincte sparsae
per ipsius colliquamenti spat
plurimae fibrosae propagines a
suo principio profluentes, vel
virgulta ab eode trunco. In
hujus radicis angulo inflexo, co
liquamentiq. medio punctum
rubrum saliens magis promin
bat; et jam evidenter in pulsa
tione ordinata ordo per sistole
et diastole servabatur. In
diastole majore sanguinis qua
titate imbibebat, et ampliaba
tur: in sistole subsidens tam
quam ictu illo convelleretur
et sanguine dimitteret, de
litescebat.

Videbat tunc foetus ab anima info
matus, ex quo coaliti
verus sanguis motu regu
lare, et methodicu suscepit; cu
enim sanguis absq. motu
concresceretur, et corrumperetur
ut natura intentu perfic
ret

exigebat animari, vitaq
frui, ut moveretur; nam
in motu per se, et a se vita
physica consistit

In illo embryone pars quae primo
motum suscepit sanguis fuit
et quae primo vixit; imo
sanguis fuit ante pulsum
ut clare doceret subjectum
motus esse sanguinem, inde
vitae (quid quid de pullibus scri
bat Vallesius peculiari trac-
tatu) nam ante formatio=
nem cordis, et arteriarum pul
sus erat; et sanguis ille
primus palpitabat, move=
baturq. per sistolem et diastolem,
qui est motus vitalis; at
primo lentus, et tardus
defectu organorum, et caloris
De hoc puncto saliente dixit
Arist. punctum hoc movet
sese ut animal

Lib de aa

Hunc primam sanguinis originem
ante omnia distincta, obser
varunt in animalium sec=
tionibus Vulcherus, choiter,

qui in explicatione anatomi
pulli in ovo ait, punctum sal
globulum sanguineus in vi
tello antea inventus, jam in
albumine potius reperiebat
manifesto pulsabat. Aqui
pendente idem notavit punc
tum; nec non Aldobrandus
qui in sua Ornithologia
ait: apparebat in albumine
exiguum velut punctum
saliens, estq. illud quod phi
losophus cor statuit. ex eo
vero evidenter videbam
enasci venæ truncuLum
Post pauca subdit, sum
autem omnino ejus sen
tentiæ, ut ejusmodi vias
credam esse venosas, ac pu
satiles; sanguinemq. in his
contineri purioreм, princi
palium membrorum gene
rationi, jecoris nempe, et
pulmonis similiumq. idonei
Ista experimenta movenrunt
Aristotelem ad asserendum, cor
primo formari, estq origine

sanguinis; nã illico punctũ saliens cor vere inchoatum est; sed antequã cor, possit ap=pellari apparet sanguis, et pulsat; q.̃ iniuit. Loco citato Harv. punctũ sanguineum saliens quod jã movetur ut animal in candido liquore.
Sextũ: probavimus primũ vitæ fundamentũ sanguinẽ esse, quia apparet methodice pulsans; in ovo sexta die; in utero ovis decima quinta, aut sexta; post trigesimã in utero cervæ, et damaru, secundum Harveum. Nec quidquã formatũ apparet, et in membra dispositũ ante sanguinẽ, per cujus motũ membra construuntur, et perficiuntur; nan quod nos virtutẽ conformativã membrorũ attribuamus sanguini, tamquam causæ immediatæ efficienti: tenemus tamen esse causam instrumentalẽ ipsũ motum

sanguinis, primo animat[...]
et in quo calor naturalis co[n]
sistit. Unde sanguis suu[m] pro
prium sibi format domiciliu[m]
na[m] prima gutta in puncto sa[...]
liente generata, postquam
sibi locu[m] in vessicula (mediant[e]
aere) fecit, ad motu[m] per sistole[m]
et diastole[m]; et postqua[m] fervo
ni calore nativo, mediante
vita, debitu[m] sumit incremen
tum, illa[m] vessicula[m] elevat, et
ad modu[m] spongiæ spissat, quæ
in cor postea devenit; quando
jam in altero extremo em
bryonis seu fœtus (cujus corpus
culu[m] in longu[m] tendit, rami
ficationibus ex cordis princi
pio dilatatis, imo et rubescen
tibus) alia apparet vessicula
major, ex qua caput ani
malis formatur, cujus hu
mor albissimus, et jam velut
tremulus, primo quasi sic coa
gulatu[m], et pellicula subtilissi
ma involutu[m] apparet, ex

ex qua candida massa Cerebrum formatur. Hoc notavimus in foetu ovino post dies viginti, dilatatis per totum ventriculum ramulis, et arteriarum aliquantulum se moventium. Sed pulsatio major et motus methodicus, et equalis in principio cordis erat; maxime in ejus auricula dextra, que primo formatur, et vivit; nam prima gutta sanguinis in illa sede figit, et ex illa ramificationes procedunt.
Diximus non habere sanguinem virtutem principalem conformativam membrorum, qualem etiam per se negamus anime etiam rationali, nam ante illam, ipsa genitura disponitur ad formandum receptaculum anime; alioquin non generaretur sanguis mediante calore, et in substantia

genituræ contento, et in utero per matris vitam communicato. Inde non attendimus Thomæ pieno docente, animam rationale esse informatricem membrorum; introduciq. ante ullum organum sextia diè a conceptione; disponere namq. membra, et organa pendet a majori vel minori robore matris et genituræ; nam virtus parentum generativa efficacior est, et plus activitatis habet majori robore virium fundata, et nullo vitiò, aut infirmitate Parentibus infectis; nam omnia fiunt per naturales qualitates, et bonum temperamentum, in quo salus consistit. Inde temerarium est assignare diem certum animationi

Hinc per vitalitatis sanguinem Sac. Scrip. loquuntur, imo et per prosopeiam illi vocem attribuit quando dixit Caino

4. 10. Vox sanguinis fratris tui

clamat ad me de terra. Plus expressit quando dixit Noe, et filijs imperando ne comederent carne cum sanguine. Sanguine enim animarum vestrarum requiram. Vt demonstret excellentia sanguinis, illum metaphorice anime attribuit: pro anima sumit vita, et pro vita sanguine: non habet sanguine anima; sed ~~anima~~ sanguis anima, velut ultima dispositio ad vita. Longum foret adducere sacros textus ubi sumitur sanguis pro vita, et effusio illius pro morte.

Clare explicatur in Sacramento eucharistiæ conuersione substantiæ panis, in corpus Christi; et vini in sanguine; illudq. esse sede vitæ: sanguis enim Christi in Sacramento uitalis est, et viuit Christi sanguis in calice, eadem vita qua viuit in corpore Christi; nam sanguis uitalis Christi

viventis est, et in illo sanguine concomitanter corpus adest; sed elegit ex omnibus corporis partibus determinate solum sanguinem, ut doceret praecipuè esse corporis partem naturalem, et inesse illi spiritum vitae. Imò et multi credunt non improbabiliter purissimum sanguinem ex corde B. Virginis supernaturaliter descendentem in uterum fuisse materiam primam corporis Christi, in instanti animata perfecta organizatione ad animam necessaria licet illi mirabiliter, non per epigenesim, sed tota simul formatae fuerint partes corporis organici. Conceptum hominem in utero Deiparae sine semine asserit Ecclesia, quod bene potest intelligi solum ex sanguine Matris, nullo illius semine.

Prop. 7.

Thomas Cornelius vitam in sanguine ponit, ex illo non a cerebro motus omnes derivare ait; Cartesius docet palpitationem cordis excitari a fervore sanguinis, promanante a corde, quo sanguis efferve-scit, et rarefit illapsus in ven-triculos cordis, cujus caver-nulæ intumescunt accessu sanguinis, quem postea motu compressionis propellunt; sic alterno pulsu fit sistole, atq. diastole. Sed intelligendum est quod calor primo ingrediatur sanguini quam cordi; nam sanguis est fons caloris nativi, quo cor elaborat, licet postea elaboratorium sanguinis in corde reposue-rit natura, ut tenent ex Anti-Arveus, Secherus, Bar=tolinus, contra Galenum, Joannem a Turre et alios.

Si calor vitalis est primus effectus

vitæ, insito motu, fons calor[is]
vitalis sanguis exit, ut ben[e]
probat Avicenna; et hic est ill[e]
spiritus ab Hippocrate, et m[...]
dicis receptus, qui appellan[tur]
impetum faciens, quippe p[...]
subtilior sanguinis pa[rs]
ceteris partibus, agendi p[o]
testate praeditus est; imo p[er]
spiritum sanguinis reliqu[æ]
motum habent: sanguis
q[uod] calor est innatus, seu
primò natus calor ani-
malis: Hæc est cur spiritu[m]
alium a sanguine dis-
tinctum quæramus, qui ca-
lor innatus appelletur; na[m]
sanguis absq. isto spiritu
sibi intrinseco, non san-
guis, sed cruor appellatu[r].
Fernelius, et Scaliger alios aer[e]-
os, aut æthereos spiritus fin-
xerunt, materiæ cœlestium
logos, proximumq. animæ instru-
mentum ad omnia, quos vo-
cant calidum innatum cœlest[em]

originis, et naturæ. Totum hoc in substantia ætheris coincidit, quem solum agnoscimus cœleste physicè spiritum seu materiam subtilem activam. Neq. ab hac dissentit sententia Cæsar Cremoninus. Sed quia hæc omnia, et sanguis ipse mediante calore fiunt, distinguendus est calor præparans materiam ad vitam, a calore, qui appellatur vitalis, seu naturalis; sed ad omnes caloris gradus sufficit motus substantiæ lucis, seu ignis, quæ mundum permeat, et materiam omnem, ut munere elementi activi fungatur.

Stat).

Animam viventem.

Divinatio 4.a

De Vita

Necessarie advenit vita, præparato ad illam subjecto; Vivens fit per informationem animæ

nihil enim aliud est vivere
nisi animari. Animatur
quando capax est sanguis
vitali motu, per sistole, et dia-
stole; inde superfluum est etiam
in homine inquirere, quan-
do animatur, nam hoc fit
in corpore apte organico, lic-
et non complete quoad integrita-
tem omnium partium. Sic admi-
ttimus definitionem Aristot.
<u>animam esse actum corporis or-
ganici</u>, quam valide propug-
nant omnes Peripateticorum
scholæ, et ejus Magistri, contra
plenum, qui nullam ad anima-
tionem organizationem deside-
derat, nam tenet animam sibi
ducem construere domicilium
sat foret dicere quod perfi-
ciat; sed jam organizatam in-
venire materiam necesse
est, alioquin non a Deo
forma hominis creabitur
et spiritus informans

Cito Thomas Fienus infundit animam,
dero Marcus Marci, qui vult
creari quando foetus sepa-
ratur a Matre; nam ut asse-
xit antea per animam Matris
vivebat. Hoc est contra men-
tem Ecclesiae, quae docet posse per-
petrari homicidium in procu-
rato abortu, post diem proba-
bilis animationis. Magna
& hoc lis viget inter Philo-
sophos.

Fernelius, et Rodericus a Castro ad
quartum mentem animationem
protendunt: sequitur sententiam Heurnius

...3 inst. medic.

Zacheus et Gregorius Lopes usq ad
diem octogesimum non concedunt
foeminis vitam.

...ecis. 12. n. 5. Antonius Thesaurus nec masculis,
nec foeminis usq. ad septimum,
vel octavum mensem.

...c. 12. Ex diebus purificationis in Levi-
tico praescriptis arguunt tem

tempus animationis ll.
ecclesię. hi dant foeminis ad
animationem dies sexaginta
masculis triginta: hoc docet
Abulensis expresse, nec non
Valesius

Cujus Magister Ferdinandus Mena
animationem ad diem septimum
admittit, quod approbarunt
Martianus et Carrerius,
Poza, Cardolus, sed iste ad
minus spatium propendit, et
intra diem sextum, possibile
judicat. Senertus intra primum.
Macrobius intra horas septem.
Rabi Juda, et Antoninus Imperator, intra horas tres, amplius
quippe conservari absq. putrefactione embryonem posse negabant.

In comment. l. de car. Sup. 38 In Avicen. c. 2. In elucid. l. 3 trac. 6.

Experientia contrarium demonstrat, nemo namq. ante dies 30 invenit
secata matre signum vitę in foetu
qui sepius inventus est anima-
tus post dies 40, si nulla mora
matris obitum delicata sectio sequatur

(1) C. 7. in Gen.
(2) l. de opt partu. c. 109.
(3) serm. ad cap 8 um numerorum.

Lib. 9 dif. 22.

Hanc apertè doctrinam docuit Rabi[1] Salomon, et Bonaventura,[2] contra Saule Morrera,[3] qui cum Stoicis, non animari foetum nisi exclusum ab utero sentiebat; quod valide refutatur a Conrado Vuethlero docto homine Oriente.

Alij errarunt docendo animam ante corpus creari, ut Pricillianistę quorum errorem Leo Papa damnavit; nam licet anima rationalis soluto corpore vivat, jam functa fuit officio suo. et sequtus ejus creationis finis, scilicet informare aptè organizatum corpus. quorum unio est vita; attributum comune omni corpori animato, spiritibus creatis, et enti increato in quo, vita sublimiori modo essentialis, per se, et a se reperitur, et à quo omnis vita dependet imo ab illo elargita est Angelis, hominibus, et animalibus.

Nos tamen numquam invenire potuimus (supposita comuni vitę diffinitione) conceptum vitę amplectensem

omnes modos vivendi. nec audiri
debent qui vitam brutis negant
et automata solum esse docent; ex-
presse namque legitur in Genesi pro-
ducant aquæ reptile animæ viven-
tis; dicent apparenter viven-
sed est interpretatio non solum lit-
teræ textus parum consona; sed e-
contra omnes SS. PP. et mente ec-
clesiæ

Supposita vita in brutis hæc per
gradus perfectionis ascendit
usque ad Deum, qui est primum
vivens increatus; tamen
in quo conveniat vita D[ei]
cum vita brutorum est diffici-
lis explicationis, imo intelli-
gentiæ, supposita communi de
anima brutorum notione
et definitione; nempe nihil
aliud de anima sensitiva
intelligendo, quam materia
subtilis aliam materiam in-
formans.

Vivere Deum docet fides, neque proba-
tione indiget; non enim om-
nis vitæ principium vita care-
re

8

Vere dixit [illegible]. Vivo ego: ego sum Vita. In libro primo Regum pluries David juravit per vita Dei; processiones namq. ad intra sunt Deo formaliter Vitales; sic contra Durandu Henelmanu,[1] Ruiz,[2] Cienfuegos,[3] et Arriaga.[4] Comunis est apud Theologos, quod Pater generat filiu, quia intelligit; non ut intelligat: q[illegible] per se reponitur vivens intentionaliter, pro illo priori; et [illegible] consequens potexit elicere operationem physice Vitalem; cu sit de fide quod operetur Immanenter ad intra. Hoc velut inconcussum defendit D. Thomas contra gentes, et elicitur ex Verbis Christi. Sicut misit me Vivens Pater, et ego Vivo propter Patre; et cu productio importet essentialiter persone producte a producente; emanatio realis; aut egressus Ver-

(1) Disp. 2.
(2) Disp. 2 de Trin. sec. 3. n. 8.
(3) Enigm. Theol. disp. 8. sec 3. c. 1.
(4) C 1. disp. 41. sec. 3.

4. c. ii
Joan. 6. 58.

Verbi divini a Patre ab aeterno est formaliter vitalis; quia ista processio ex suo conceptu formali est operatio immanens per modum emanationis intellectivus procedens per principium ex se vitale; cujusmodi sunt intellectiva, et volitiva ex genere suo: est doctrina expressa D. Thomae

1. p. quaest 22.

Omnis operatio intrinsece, et essentialiter immanens a principio quo vitali fluens est formaliter vitalis in actu secundo (ut docent Philosophi) quod reperitur in Deo; cum hoc tamen, quod in Deo non diversificatur vita in actu primo, et in actu secundo; imo luminis rationis dixit Arist. Hoc est

2. de Caelo.

" autem perpetua vita, ut necesse sit Deo motum ~~motum~~ ~~sem~~
" sempiternum inesse.

licet bene quoad vitam, male ~~quoad~~ sensit Arist. de Deo, nisi metapho rice attribuat illi motum, ut tolerant PP. et Theologi; quia cum operatio realis, sub nostrum modum intelligendi non cadit nisi per motum, et Deus realiter operatur, damus Deo motum.

Sub ista explicatione possumus quaerere definitionem vitae, quae et Deo, et Brutis conveniat, si forte inveniri potest, quod per dificilimum est. Suaedus

2. de aa

ponit vitam in motu ab intrinseco, et ait Vivens est quod ab intrinseco se movet. Haec definitio Baconiis non placet, et dicent non bene viventem, a non viven te distingui, per potentiam agendi actione sibi intrin seca, et immanente; quia quaelibet essentia, vel natu

ra

se movet ab intrinseco, ope-
rando in se ipsa immanenter
suas passiones, et proprie-
tates. Sol, et astra a prin-
cipio intrinseco moventur,
nec non elementa sub-
lunaria, aer, scilicet, et ignis,
sic ether; et non vivunt.
Respondent Thomistæ proprietates
physicas non produci ab
essentia, quasi principio in-
trinseco; sed a generante
juxta axioma, qui dat
forma dat consona ad
formas. Sed essentia et na-
tura ignis per proprias par-
ticulas, et contentum ætherem
habet virtute producendi ca-
lorem, idoneo ad illud moti; inde
est sibi ad has operationes ab
intrinseco sufficiens, quin
requiratur, nisi prioritas
propriæ naturæ; nemo genera-

generat ignem, sed elementum est secundarium prima die factum in ipsa luce, ut diximus), et ether in illo est principium motus intrinsecum non viuens. Si accipere a generante virtute est signum contrarium uitæ, nulla creatura viuit, quia omnia viuentia à generante virtute acci-piunt: nec operaretur principaliter, et in propria virtute viuens Angelus, cum ea a Deo accipiat. Intellectus et voluntas humana non operantur nisi in virtute animæ; nec ista operatur in propria virtute actus supernaturales, nisi in virtute diuini auxilij principaliter operantis; at hoc non tollit, quod per eos actus viuat

Alij docent actionem uitalem per se esse immanentem ratione

termini; et ideo igne non
Vivere producendo calorem,
nec gravia descendendo,
quia isti termini poterant
transeunter produci: sed
anima apud Thomistas pro-
ducit potentias suas distinc-
tas; ista productio est im-
manens ratione termini
et tamen non est Vitalis.
Si de vera mutatione, et motu
per actione immanente
tantumodo ~~loquendo~~, et
a principio intrinseco sermo
sit, sequeretur quod D.
non Viveret; nã per intelle-
tione per quã proprie, et rea-
liter Vivit, non proprie, et
realiter se movet ab intrin-
seco; quia Verus, proprius
realis motus ab intrinseco
dicit actione, et passionem
veré, et proprié receptam in
principio, a quo vere, et

realiter procedit; ac proinde
dicit capacitatem mutatio
nis: sed Ds incapax est passio
nis vere et proprie in se re
ceptae, hoc enim dicit imper
fectionem: ergo Ds proprie, et
vere non se movet ab intrin
seco
Si dicis, sed per intellectionem vir=
tualiter orientem non reali=
ter, sed virtualiter moveri
ab intrinseco, tanquam per
actum perfecti, id est existen
tis in ~~potentia~~ actu; non vero
tanquam per actum imperfecti,
id est existentis in potentia.
Respondetur, se movere
virtualiter per actum perfec
ti, non esse proprie, et simpli
citer se movere ab intrin
seco: sed apud Themistam,
et Aviced. essentia vitae est
in motu ab intrinseco; ergo
vel Ds non vivit; quod est
erroneum; vel deffinitio est diminuta

et non complectitur omnia genera vitæ

Dist. 3 de Deo sect. 1. Aurbadius distinguit viventem creatum ab increato. Istud quod habet perfectionem ab intrinseco; ita ut non possit eam habere adæquate ab agente extrinseco: creatum quod habet perfectionem ab alio. Sic distinguit vitam Dei, et creaturæ: sed essentia vitæ non consistit in modo possidendi perfectiones. Aurbadius præscindit quod perfectionem habeat per identitatem, vel per veram actionem immanentem; in quo casu licet non concedatur Deo proprius motus ab intrinseco, non negatur vita. Consequenter ait, quamlibet dei perfectionem, v. g. omnipotentiam, immensitatem, sapientiam &c. esse vitalem, quia ita habet eas per identitate

ab intrinseco absq. ullo motu, ut non possit ea habere adequate ab extrinseco. Tandem hic definit vivens creatum quod se movet ab intrinseco per actione immanente ratione termini. Sed clare arguitur, nam productio qua quaelibet natura producit sua subsistentia est per se immanens, ratione termini; et non omnis natura vivit

Ex hac sententia sequeretur quamlibet essentia, et natura creata vivere per suas proprietates metaphysicas; quod est absurdum: sequela patet, quia in sententia Hurtadi natura divina vivit per omnes suas proprietates metaphysicas, seu per omnia attributa, quia ea nequit habere adequate ab extrinseco

sed necessariò ab intrinseco, immanenter ratione termi-
ni, per immanentiam realis
identitatis: sed quælibet essen-
tia, et natura creata ne-
quit habere suas proprie-
tes metaphysicas adæquate
ab extrinseco: sed necessario
debet eas habere ab intrinseco
et immanenter, per im-
manentiam realis identita-
tis; ergo per omnes eas viuit
neg. et in Theologia planum viue-
Deum per omnia sua attributa
ut Maximus Perez, Compton
et Thirsus cum Hurtado sen-
tiunt; major pars Theolo-
gorum tenet Deum non viuere
nisi per intellectionem et uo-
tionem, per quæ purè physi-
uiuere posset; dum virtualiter
emanant, vel radicantur
a Natura diuina, quia ge-
nus vitæ physicæ ut exclu-
dens, vel non includens
nobiliorem gradum vitæ intel-
lectiuæ

et volitivę involvit apertissi=mam imperfectionem; cum sit infimus vivendi gradus longe lateq. superatus a supremo intellectuali; nam nobilior differentia vitę physicę, generice sumptę, est vita intellectiva, et volitiva; docente Suarez, gradum vitę intellectualis formaliter, non modo esse perfectionem inter creatos; sed etiam simpliciter esse ultimum apicem, et ultimum quod sit inter omnes possibiles respectu Dei, cujus vita perfectissima licet in alio sensu contineat eminenter vitam intellectualem creatam, est tamen formaliter intellectualis, seu reddens Deum formaliter viventem vita in=tellectiva perfectissima

8 d. civ. D. c. 6. D. Aug.° supponit impossibilem in Deo vitam quę non sit ~~intellectiva~~ intentionalis, quia non aliud illi est

esse, aliud vivere, aliud ...
re, et aliud intelligere; nec
aliud illi est intelligere, aliud
beatum esse; sed quod est illi
vivere, intelligere, beatum
esse, hoc est illi esse. Verba sunt
Augustini. Multi scholastici
affirmant, ideo vivere non
posse Deum per reliqua attri-
buta, quia vitales esse non
possunt in actu secundo
eo quod non sint operatio-
nes formaliter; nec ad in-
star operationum concipien-
tur

Dices, quod actio omnipotentiae
aliaque similes debent appel-
lari physice vitales in Deo, quia
sunt immanentes. Respondeo
propterea Theologos negantes
Deo vitam nude physicam (non
tantum simpliciter, quia hoc
indubitatum est, sed respectu
vel unius tantum operatio-
nis, sive actionis immanen-
tis) praescindentem ab intellectu

et altiori, respuere quoque actione illa intrinseca uirtualiter fluente ab omnipotentia, vel illa dicunt formale intellectione, sive jussione, aut nolitione efficace, ne eliciatur absurdum aliquis uitæ actualis Dei, quæ non sit constituta in celtiori vitæ gradu, per quem eleuetur vitalis physica ad linea supremā: hanc ab em.^mo Aluaro Cienfuegos accepimus responsione in suo enigmate Theologico

Suarez tenet, viuente esse id, quod post quam constitutu est in statu sibi connaturali, mouer potest ab intrinseco, et immanenter operari. Hanc plurimi apud Calaguritanus sequuntur opinione; volunt namq. actione uitale debere esse superaddita enti constituto in suo esse naturali debito; ut salicent actiones immanentes proprie non esse

…ac 1. disp. 2. c. 2.

non esse vitales, quia istæ pertinent
ad statum rei Connaturalem; atque
adeo nec animam vivere per pro-
ductionem immanentem suarum po-
tentiarum; nec quamlibet aliam
naturam per productionem subsis-
tentiæ aut aliarum proprietatum
quia omnes istæ productiones non
sunt ultra vel post statum rei Con-
naturalem; quia res non stat in
statu Connaturali; nisi habeat
omnes suas proprietates
Ex hac opinione sumpsit Alfonsus
aliud simile asserturum docendo, vi-
ventem esse illud quod ultra, quod
ultra ea quibus in sua natu-
rali dispositione Constituitur,
determinatur ad producendam
in se suam perfectionem
Ex prædictis potest argumentari; Ad
Deum non posse propriè vivere,
quia propriè non potest ab in-
trinseco moveri. Præterea, Deus
vivit per intellectionem necessa-
riam; sed hæc debetur Deo in suo
esse Connaturali: ergo de ratione
actionis vitalis non est esse
ultra, vel extra statum, et disposi-
tionem

rei connaturale. Minor patet, quia illud naturaliter debetur alicui essentiæ, cujus ipsa essentia est radix, et nequit esse sine illo; sed essentia divina est radix intellectionis necessariæ, et nequit esse sine illa; ergo intellectio necessaria naturaliter debetur essentiæ divinæ.

Possibilis est etiam natura intellectiva, cui in primo instanti sui esse naturaliter debeatur aliqua cognitio sui, vel alterius; in quo casu talis cognitio constitueret illam naturam in suo statu naturali; et esset vitalis; sic credimus accidisse Angelis, quibus nullus naturæ prior status sine vita: quod etiam est proprium animæ rationalis. Inde judicamus Suarez, et Alphonsum locutos fuisse de vita corporis organici, cui vivere non contingit, nisi post naturalem statum, et dispositionem necessariam, ut infundatur embryoni

anima, quæ vita ipsa est
et in hoc sensu non dubitamus
exigi a vita statum naturalem
corporis recepturi animam
Secundo, quia definitio non am-
plectitur omnes modos vivendi
Hoc probat, nec bene sentire
dicentes: viventem esse illud,
quod ultra complementum in
esse substantiali, et virtute
productiva, determinatum
est ad producendum in se per-
fectionem, et terminum, qui na-
turaliter ab intrinseco habe-
ri non potest; quia Deus intel-
lectione necessaria qua co-
noscit, et scientia simplicis
intelligentiæ, qua cognoscit
possibilitatem creaturæ, com-
plectuntur in suo esse sub-
stantiali: Itaque certe sunt a-
ctiones vitales: ergo non est
de ratione actionis vitalis
esse extra complementum
substantiale. Hec valet

dicere intellectionem Dei suppone-
re essentiam metaphysicam Dei;
scilicet intellectum divinum
constitutum in suo esse sub-
stantiali, a quo aliter vel
formaliter, vel virtualiter:
quia inde fieret, misericordi-
am, iustitiam, omnipotentiam
esse actus vitales, quia sup-
ponunt eandem essentiam me-
taphysicam Dei constitutam
in suo esse

In sententia plurimorum philoso-
phorum sensatio materialis
interna concurrit cum
anima rationali in genere
causæ efficientis, ad producen-
dam intellectionem; ergo complet
virtutem animæ productivam
intellectionis; quæ cum sit vita-
lis, probat non esse de ratione
actus vitalis, quod non
compleat virtutem operativam.

Averroes sic viventem definit. est
illud quod ultra simplices

emanationes, actionem conceptu essentiali immanentem exerceat. Ad hoc ut excludat proprietates quæ per simplicem emanationem producuntur, vult actum vitalem debere produci per actionem quæ non sit simplex emanatio, sed præsupponentem aliquam propter principium activum et passivum.

Neq. hæc sententia placet, quia Deus vivit perfectissimè per intellectionem necessariam, quæ hæc supponat aliud propter principium activum, scilicet intellectum divinum, qui est ejus radix, vel virtualiter vel per rationem. Hec per primus, quod referat ad actionem vitalem quod sit simplex emanatio, vel non nam primi actus vitales semper sunt simplices ema-

natio...

ab intrinseco in creaturis
spiritualibus; licet sint im
manentes in corporeis nun
quam sunt simplices; neq.
interni motus embryonis
ante animam; nam sunt com
positi ex principijs embryo-
nem componentibus, ut vegetet:
tamen non sunt vitales
licet supponant principia ac-
tiva, et passiva; vegetat
quippe embryo, ut vegetat
planta, et non vivit, juxta
meliorem sententiam quæ uni
cam ponit animam in homi
ne; et non est vivens, donec
ista creetur: tamen antea
vegetabat in utero embryo,
nutriebatur, et crescebat pro
culdubio absq. vita, quia
absq. anima

Alia sententia ait, vivens est
quod potest tendere inten
tionaliter in objectum

et ipsa tendentia intentionalis
apellat vita in actu secundo
et sic accomodat definitio-
nem Viventi increato, et
creatis, nam Deus per intellec-
tionem et amorem tendit in-
tentionaliter ad objectum
ita Angelus, et homo per
intellectiones, Volitiones
et sensationes; ita bruta
per suas internas et ex-
ternas sensationes
Consuetus modus loquendi schola-
sticorum hujus propositionis
Veritatem equivocam facit
nam si omnis tendentia ad
objectum ex sola tendentia
debet Vocari intentionalis
certe hęc non distinguitur
a tendentia physica et est om-
nibus Viventibus communis
si intelligitur tendentia ad
finem, quę est vere et proprie

intentionalis, seu ex intentione quam is occurrit difficultas; nã supponit nullã posse dari vitam physicã nisi simul intentionalem; quod Calaguritanus repugnat, dividens vitã in intentionalem, et physicam; et tendentiã intentionalem in cognoscitivam, et affectivam. prima quæ percipit et cognoscit objectũ, per actus intellectus, vel sensationis: affectiva quæ tendit ad objectũ illud appetendo per actus voluntatis, vel appetitus sensitivi: omnes actus aliarũ potentiarũ non tendentes intentionaliter in objectũ excludit a ratione formali, et propria vitalitatis

His præsuppositis doctrinis nos dubitamus, quomodo vivit in primo concreto sanguine embryo dũ advenit anima, si nequit tendere intentionaliter ad objectũ, sumptũ ut finel, q.º ne=

quia Vita consistere in ten-
dentia intentionis, modo ex-
plicato, et coguntur appella-
re tendentiam intentionalem, quae
quamlibet ad objectum tenden-
tia: dici hoc quod sit intentio-
nalis, nequit provenire ab
intentione nuper animati
embryonis: neq. ab intentione
naturae in abstracto ut mul-
ti volunt; nam haec natura in-
tentionalis operativa non
datur, et est phylosophorum
figmentum.

Dices recentem Vitam embryonis esse
vitam in actu primo, et defectu
organi non devenire ad actum
secundum: sed hoc esset dicere
dari potentiam quae non potest
reduci ad actum. In illo anima-
li foetu datur Vita in actu secun-
do, quia datur actus animae
motabilis per quem animam
viventem Sac. Litterae definiunt

Dex haec; omnibus serpentis definiti-
onibus

opinamur non posse deffiniri vi
ventem, ut sic deffinitione conve
nienti Deo, Angelis, homini, et
Brutis, attenta vulgari doctri
na de anima.

Omnem animam
viventem, atq. motabilem.

Divinatio 5.a

De Varijs vivendi modis

Ita sunt dissimiles rationes vivendi
in Deo, et Creaturis, et inter
ipsas Creaturas, ut nequeat
(ut diximus) deffiniri vita
competens equaliter illis, et
Creatori; imo nec que competat
Angelis, homini, et Brutis; nec
que competat solum Brutis, et
homini. Vita in tempore ac=
quisita, et que formaliter
distinguitur a vivente
non est comparabilis, vite
principio carenti; et essentiali,
ut est vita Dei
Sub aliquibus rationibus omnia ~~viva~~
viventia

conveniunt, sed sub aliquo
manifeste discrepant. 3. est vi
eaq. prima, et substantialis,
quia est natura producens
operatione vitale, scilicet in
tellectione, et volitione; estq
ra per essentia, quia vi su
essentiæ independentis, habet
tota vitale actualitatem
absq. superaddito alio princip
quo, et sine accidentaria o
ratione

Vita Dei est intelligens sine discur
et in hoc conveniunt Deus
Angelus: sed vivens intelle
tuale per essentia est supposit
habens vitale actualitate
intellectuale, ut essentiæ sup
dependente; vita quippe Dei
est essentia independens, se so
habens plenitudine vitæ; in qu
non distinguuntur vita in a
tu primo, et in actu secund
et est ipsius viventis existentia
inde fons omnis vitæ particip

et eminenter vita omnis in
illo contineatur.
Non ita Angelus cui datum est vi=
vere in tempore, nam in tempore
creatur; ejus vita participata
est, dependens, et ad nutum
Dei terminabilis, quia immor
talem spiritum potest qui creavit
anihilare: imo si Angelus po=
sset subsistere absq intellec-
tione, et volitione, conservata,
supernaturaliter, substantia
tunc certè non viveret, et
existeret, quia non vivit
per essentiam ut Deus, qui melius
dicitur vitam esse, quam vivere
quamquam passim in sac. scr.
et vivens, et vita asseritur.
Inde omnes vitas ejus vita
complectitur; non quod vivat
per infexionem scintillationis
modum, sed quia et iste modus
in sua vita divina continetur
ab æterno, ut in Deo continentur
omnia; inde omnes vitas ejus
vita continet eminenter, ro

fons a qua emanarunt, et de-
pendent

Repugnant Deo vita sensitiva et cognosciti-
va materialis; quia licet
prima processio divina sit ge-
neratio, et tamen per intel-
lectus determinataq. ad ordinem
sublimissimum vitæ intellectualis
adeoq. non contrahitur per differ-
rentias vitæ respondentem
in creatis, sed per altiorem alia
Vivit tamen Deus vita intentio-
nali stricto modo simpliciter
et physica; nam intellectio, et vo-
litio nequeunt esse vita inten-
tionalis in actu secundo,
quin ratione sui formaliter
sint vita physica etiam;
sic plures Theologi, et Cienfue-
gos; nam perfectior, pleniorq.
est vita intentionalis, cum
physica identificata. Ideo D.
Cont gen. C 97. Thomas vitam Dei apellat motum
perfecti. Inde non solum vi ta
Dei constituenda est in gradu

sublimiori uitæ, verum et in ratione strictius, et proprius uiuendi quã illa creatura. Nec quod uiuat physice tollet, quod dr ut vivus debeat esse essentialiter simpliciter vivens. Cum actus intellectus divini sit uita ipsius optima, et sempiterna, excendens omnes uitæ gradus; non modo vivit pure intentionaliter per intellectionem, sed etiã simpliciter, et physicé. et quamuis uita puré physica, qua puré talis, seu qua excludit gradũ perfectiorem, sit imperfecta; si tamen non sumatur ut pure physica, sed ut physica simul cũ intentionali, determinataq. per differentiã illã nobilissimam, est perfectior simpliciter simplex. non solũ quã dicit vitã intentionalẽ, sed quã etiã importat uiuere physicé, sine quo intentionalis ipsa non esset completa, nec propriè, et strictè vita: ita

act. 13. | Sexta Synodus generalis
Arsp. 4. & aa | Arriaga in dubium revocat vitam physicam Dei; quia in illo intellectio, et volitio non egrediuntur realiter, et simpliciter in sensu aliquo, ut accidit in cogitatione hominis. Sed jam emanationes theologicae egressionibus physicis equivalentes probatae sunt a pluximis Theologis. Alvarez cum pluxibus ait, quod argumentum physicae vitae creatae convincit existentiam vitae physicae in Deo formaliter, et adducit illud dictum,
Psal. 93 | qui plantavit aurem non audiet, et qui finxit oculum non considerat?

Arriagae respondetur, quod ipsa intellectio essentialis, ut absolute existens est vita physica Dei in actu secundo; cui adhuc prout ita existens pertinet essentialiter, aut importat generationem realem sui per nes alia persona: ideo dixit
Ambr. apost. c. 2 | S. Ambrosius Verbum esse Dei

Patris verba. Cornelius Mussus
Loquitur Deus et eructat Verbum,
Vivit Deus, et spirat spiritum
omnes istæ sunt emanationes
et velut egressiones in divinis,
nam non solum vivit Pater
sed dat vitam filio, juxta
c. 15 illud Joannis. Sicut enim
Pater habet vitam in semet
ipso, sic dedit filio habere
vitam in se met ipso. nec egre
ssio propria processionibus
divinis tollitur; eo quod hæc
vita dei consistat in intel-
lectione, et volitione. Volunta
rium est a principio intrinse
co cum cognitione: ergo velle
Dei nequit esse formaliter
voluntarium, vitaque affecti-
va ipsius, nisi importet rea-
lem egressum a principio co-
gnitivo ab intrinseco.
ex dictis non debet negari deo
vita physica stricte talis,

sed arcetur ab ejus perfectis-
sima et sempiterna vita
imperfectio, aut limitatio vi-
ventium creatorum, qui motu
ipso comparare sua ultimam
actualitate Vitæ ut actu vi-
vere possint, nam Deus opera-
tur Immanenter, et vitali-
ter a se, tamquam a princi-
pio sufficienti.

Et Angelis, et animæ rationali in
corpore, vel ab illo solutæ, po-
test competere diffinitio vi-
per intentionalem tendentiam
ad objectum et ad finem; nam licet
concedatur, et Angelis, et ani-
mæ motus localis suo modo
quoad præsentiam ad locum
et eum deserendo; possunt
vivere Angelus, et anima
quin moveantur; vita nam-
que eorum consistit in intellec-
tu, et voluntate; inde mala

male definirentur per motū

strictè tale, ab intrinseco.

quia vivere possunt in per

fectissima, et eterna quiete

Vivunt tamen Angeli perfectio

ri modo, post deū, quia in

ordine status praeferuntur

hominibus, et perfectiori modo

intelligunt absq. discursu;

et Cognoscunt se per essen

tiā suā tanquā objectū,

ut vult Egidius Romanus:

nec intelligunt per species

acceptas a rebus, sed per

sibi innatas; et hęc perfectio

importat perfectiorē modū

vivēdi. Si tamen omnes

differunt specie, ut varię scho

lę docent, diversa erit perfec

tio, et modus intelligendi;

inde et excellentiori modo

vivent, qui excellentiori mo

do actus intellectus, et

voluntatis exercent.

Certum est | dari hierarchias Angelorum
seu principatu sacrum. sun-
C 3. de coelest. hier. | dus dominium est ordo scienti
et actio; id est ordinata po-
testas, secundum potentiam
in actione progredientem
et cum hic ordo sit incho-
tive a natura, et prima
et suprema hierarchia, se-
dus Theologos (et bene ex-
Art.12 qu.91. quo 4. | plicat Iulius Gemellus) imme-
diate a Deo illuminatur
ua accipit cognitionem
ut collocetur in vestibulo
dei. In divino amore
excedunt Seraphim:
scientia Cherubim: in
nitione rationum et causa-
rum, ope divinarum ratio-
thronis.
Prima hierarchia certo pretio
rei vivit vita qua secun-
da: ista illuminatur a pri-
ma, et illuminat tertiam
nam excedit in aliis

proprietatibus, quæ non sunt radicibus vitales, ut in imperatione dominationes; in ordinatione, ut potestates; in prima executione mandatorum dei ut principatus; tamen cum hæc procedant à superiore intellectu, et eminentiori actu voluntatis respectu tertiæ hierarchiæ; respectu istius perfectiori modo illuminant alios illuminando tertiæ hierarchiæ Angelos, qui alios Angelos non illuminant sed homines, ad quorum custodiam in omnium bonorum exercendorum auxilium deputantur: ut Virtutes qui fortiter se ad divina disponunt et disponunt homines: ut Archangeli, qui sunt supremorum nuntij ut vult D. Greg. et præsidunt regnis. Sic legitur in libro Danielis de Michaele Principe regni Persarum: ut

Angeli ad custodia hominum
destinati; et pro sui intellectio-
ne cooperantur ad phantas-
matu depurationem, et amo-
tione impedimentorum
Atq. distinctio hierarchiarum in il-
luminante tantu, in illuminan-
te, et illuminata, et in illumi-
nata tantu, et custodiente
distinguit necessario, et p.
gradus elevat actus intel-
lectus, et voluntatis Ange-
lorum, qui in noue choros
distribuuntur; inde vita
illorum nobilior, quanto supre-
mi ordinis intellectus est,
et voluntas, per quos vivunt
intentionaliter, et physice.
Et malis Angelis ut distinguuntur
per species, et superioritatem
respectivam datur nobilior
vivendi modus, quoad natu-
ram; et si quoad gratiam
mors illis miseris aeterna, p.
ter appetitum equalitatis Dei,
quod quidem malum superat

superat bonitatem vitæ; quia si carerent per anihilationem melius esset illis; nam et modus intelligendi, et error voluntatis ad majores cruciatus permanent; inde eandem nobilissimam vitam habent, quam habebant, et perfectioni vitæ correspondet intentio pœnæ; nam quamvis omnes superbia tumidi, et propriæ potestatis delectatione corrupti ejusdem generis comiserunt peccatum, et pœnam meruerunt; cum radix peccati in voluntate, et intellectu consistat, et in illis vita illorum intentionalis, et physica, pro excellentiori intellectu, et vivendi modo plus malitiæ peccatum habuit; et majori perfectionis naturæ beneficio major resultavit ingratitudo, inde culpa major

Infimus tamen Angelus excellentiori vivit modo quam anima rationalis, etiam corpore soluta; quia ista non intelligit nisi per species a rebus originem habentes, quia fuit in corpore organo creata; et licet extra corpus illa relicta objecta defficiant, remanet illarum rerum imago, vel earum imaginibus afficitur juxta ultimum actum intellectualem, et volitionis, quem corpus deseruit habitum amoris, vel odij in deum secum trahendo, juxta quem vel anima mortificat ad beatitudinem, vel poenam.
Vivit tamen excellentiori modo quam anima ligata corpori, quae nisi per phantasmata, et discursum nullum elicit actum intellectus.
An anima residet vita hominis,

qui totus vivit per animã
vivificante corpus, et infor-
mante; sic facit unu dimens-
intentionale, et physicum; et
quamquã vita animę secun
dũ se consideratę consistat in
intellectione, et volitione; cum
sunt actus, ut vivat in actu
secundo, dependentes a specie
bus per organa introductis,
non sunt ejusdẽ excellentię, ac
actus per quos vivit anima
separata, quę a materia am-
plius non dependet, ut intel-
ligat, et vivat.

Et hominis vitę in suo esse naturali,
perfecto, organis ad ultimam
perfectionẽ redactis competit
definitio, quod vita sit inten
tionalis tendentia in objectũ
et finem; sed statim ab ani-
matione embryonis, negamus
esse vitã illã intentionalem
ad finẽ tendentiã, si verba
stricte sumantur; nam cũ

certu sit infundi animam [illegible] te perfectione organi, prop[illegible] piis partibus jam constitu[illegible] tis, non capimus quomodo tunc viuens possit intentio[illegible] naliter (stricte sumptum) te[illegible] dere ad objectu, si non tendi[illegible] ad finē, anima non adhuc in[illegible] tellectualiter operante: i[illegible] de tunc homini non concede[illegible] mus nisi vitā physicam et dubium restat porro discutiendū quando perf[illegible] ciuntur organa ut vivat vere intentionaliter.

Certū est (ut docet ecclesia) deum despicere actus intellectu[illegible] et tendentia intentionales hominis, quousq. ratione [illegible] tur, quod solus Ds scit, qu[illegible] cognoscit actū libere elicitum a voluntate, monente ratio[illegible] et exercente suas potentias anima, perfectis organis: [illegible]

q̃ illa tendentia intentionali
his perfecte cognoscitiua non est;
inde nec vita intentionalis per-
fecta, licet perfecta fuerit
vita physica, ex quo infusa
sit anima.
Per hęc asserimus quod præcedat
intentionalem, stricto modo ad
finem, physica vita in homine,
qui ad hoc ut perfecte viuat,
sentiat, et se sponte moueat
in utero matris non indiget
nisi vita physica; tamen
semper, quia nobiliori ani
ma informatus, perfectiorem
vitam viuit, quam bruta.
In Brutis etiam datur per appe-
titum sensitiuum tendentia
ad objectum, non discursiue,
nec Intellectiue, tamen est
intentionalis ad finem,
nam tendunt aliqua medij
cognitione per acceptas species
in sensorio; quia quando

cane ex fenestra euoca
non conatur ascendere p
aere; sed velut mediu eligi
scalam. Item quando
leporem insequitur, non cu
rrit semper immediate
tergo, sed industrioso facto
gyro ei obuiam venit, et
uiam intersecat; ergo
ostendunt se cognoscere
medium ad finem, quamquam
illud applicent per impulsum
appetitus coacti, quin sc
ant illud esse medium

Et in Brutis datur excellens vi
uendi modus; excellentiori
enim modo viuunt an
malia, omnibus praedi
sensibus, ut sunt quae
vulgo perfecta appellantur
Nos tenemos omnia per
fecta esse in suo genere
sed dari perfectiora; et

illa quinq. ornata sensibus; nam quibus unus, duo, vel tres sensus deficerent, minus perfecta forent respective; et in infimum viuunt vitæ gradum. In hoc ponimus differentiam perfectiones, et nobilitatis vitæ; leonem, enim, et formicam, apem, et equum, quæ perfecta et in eodem gradu viuentes judicamus, quia quinq. sunt præditi sensibus.

Tamen fatemur nos non capere quomodo bruta viuant, & tibi materia sunt; sed hoc pendet a discussione naturæ animæ sensitivæ.

Creavit Deus omnem animam viventem atque motabilem, quas produxerant aquæ in species suas.

Divinatio 6.a

De anima Brutorum

Si negaverimus aquis efficientiam corporis organici, majori ratione efficientiam animæ negabimus. Tota ratio attribuendi efficientiam Deo fuit non posse causam producere effectum se nobiliorem; omnibus vero elementis perfectius esse corpus organicum, affirmavimus. Sic anima vivens per propriam entitatem corpore organico perfectior est et nobilior: inde non potest effici ab aqua elementorum mixtione; atque text

expresse creavit Deus animam viventem: Sumas vocem creavit stricto, vel amplo significatu Deo attribuenda est efficientia animæ. Hoc major pars SS. et Philosophorum docet.

Nec obstat quod dicat textus quas produxerant aquæ nam hoc non probat nisi foras misisse et prodixisse aquas materiam organizatam et animatam in aquis non ab aquis, quibus nec dispositio corporis nec anima debetur. Emersit ex aquis corpus vivens, quia in aquis Deus conformavit materiam et in aquis fecit vel creavit animam, ideo ~~[illegible]~~ illis attribuitur productio: sicut dicimus gigni a muliere hominem; tamen animæ

hominis non est causa ef
ciens Mater, nam creatur
a Deo in Matris utero: ita
produxerunt aquæ pisc
et aues, sed non effecerun
animas illorum, quæ credend
esse alterius naturæ a mater
quia sunt forma illius: non eni
forma hæc est mera dispositio m
teriæ ut accidit in non Uiuen
tibus; materia enim uiuens p
aliquid a se distinctum Uiuit,
aliquin in quo differet fer
ab horologio, et alijs machin
mathematicis; et hæc differentia
necessaria est nam Uiuentia
apellat Ds animalia: et horol
gium per solam dispositionem uiuere
nequit, nec per aliquam dispositio
nem Uiuet Unquam, quia caret
anima quæ est radix Uitæ: e
quæ Uiuunt per animam info
mantem aliquid diuersæ natur
a materia informata possident.
Cur animalia faciunt automata—

illis negant vitam et sensum; sed est clare contra textus asserentes esse animas viventes et si vita solum physica concideres, nudae materiae competere non potest

Istam automatum sententiam illustravit Renatus Cartesius, post illum Antonius Le grand, Roaltus et alij. Caramuel docuit in sua methologica; excepta anima rationali omnes substantiales animas, seu formas posse negari: sed non est idem negare formas substantiales eductas, ac animas quae clare exprimuntur in Sac. Scr.: aliae etiam praeter rationalem. Animam negavit brutis Antonius Gomes Pereira Hispanus in sua Margaritha Antoniana; posuitq. pro anima organorum dispositionem. Hujus sententiae antiquitatem testantur D. Aug. et Plutarchus nam eam docuere Diogenes. et Stoici.

L.10. par. 3

lib de aa quant. c. 30.
lib 5 de plac. Phil. c. 20.

Parum ab hac dissident opinione Corpus-
lariј, qui ex suis atomis anim-
Brutorum conflant, et nullam ad-
mittunt differentiam inter viven-
tia, ac insensibilia; excepto quod
in viventibus, majores, et [illegible]
subtiliores atomos ponunt, ut ope-
rationes vitales exerceant. [illegible]
dantur inter Corpusculares
qui Brutis sensationem nega[nt]
et cognitionem, quia vident
non posse dari, neq. oriri sen-
sationem, et vitam a sola ma-
teria exanima faciunt igni-
bus agitationes [illegible] atomorum
nec determinant sunt neq. [illegible]
[illegible] et elementa [illegible]
[illegible] anima Brutorum sit in
omnibus ejusdem speciei, vel
debet aliqua essentialis, vel
accidentalis differentia. Cum
hoc a nemine huc usq. (quan-
tum scimus) discussa est, eam
pro more sub dubitatione tracta-
bimus.

Anima rationalis non differt essentia-
liter ab alia, qui omnes ho-
mines sub una specie continen-
tur; non sic videtur in bru-
tis quorum multæ species: ideo
dixit ~~ds~~ textus <u>Creavit</u>
<u>ds omnem animam viventem</u>
<u>atq. motabilem quam produxe-</u>
<u>rant aquæ in species suas.</u>
Ubi clare species refertur
ad animam cum relatione
ad varias animalium species.
Si anima Leonis est ipsius
forma, et forma Leonis sub
nova specie differt a forma
equi; ergo anima Leonis dif-
fert ~~ab for~~ ab anima
equi, non solum numerice
sed specifice.

Non repugnabunt Peripatetici qui
ex materia varie organi-
zata, varias formas, id est
animas admittunt. Animæ
non possunt agere quæ nunc

in Vulpe agi anima ejus,
supernaturaliter introduc...
tur in corpore Leonis; nec e
contra; nam anima uniuscujusque
Brutorum formata est a Deo
cum proportione ad organa
informanda, seu vivificanda;
ideo dissimilis etiam
specie debet esse anima
formicæ, et Leonis; alioquin
leo, et formica non differrent
specie, nam res specificantur
à forma.

Perfectior in hac sententia debet
esse anima, quæ plurimis
sensationibus accomodatur
quam quæ solum unam, vel
tres sensationes causat;
unde in perfectioribus Ani-
mantibus excellentioris
speciei anima erit; et mul-
tum differet ab illa, cujus ope-
rationes ad paucas sensa-
tiones extenduntur

Concidera astutia Vulpis, providentiam laboriosq formicæ, gesticulationes Simiæ, architecturam nidi hirundinis, et favi apum; fidelitatem canis, cognitionem temporum milui; facillime ex ijs arguers nobiliorem dotatam fuisse forma, quam testudines, sues, asinos, vermes et reliqua insecta

In quo consistat ista major vel minor animæ Brutorum excellentia, difficilimum est explicare; ideo sub una specie animarum istas accidentales differentias organizationi attribuunt, delicatiorisq. et speciosiori membrorum structuræ, nec non cerebri; quod alias nonnisi [illegible] difficultatem importat, si per solam meliorem capitis armoniam canis agnoscit dominum, formica non cognoscit possessorem agri in quo vivit.

nam hæc armonia requireret
esse nisi positio partium hoc vel
alio modo, unde oritur substantia
vel conformatarum. Inde recur-
rendum est ad ipsam naturam
animæ excellentioribus qua-
litatibus præditæ prout corpori
animis conveniens erat: per
quas differunt animantium
species essentialiter. ex quo
sequitur essentialiter differ-
re animas brutorum.
Ast magnis perpensis difficultatibus
ex æthere hyperphysico ani-
mas brutorum Ioachimus
Becherus construit, non desi-
tiunt tamen, nec rienus,
inde chemici analogas sibi
tamquam coeli eas faciunt. sed
quid inde si materia sive
cœlestis sit vel terrestris sub-
tilis vel crassa, omnes diffi-
cultates persistunt; neque illa

illud hypophysicum intelligitur, nam significat plus quam physicum et materiale, datur ingens equivocatio, nam quod non est materiale, mere spirituale nuncupabitur; Unde faciunt aetheream animam brutorum, cum coele ac terrea faciunt cum Eusebio Caesariense et Divo Basilio, vel igneam cum alijs antiquioribus, seu elementarem cum plurimis.

l. 1 c. 10 demos evang. omib 8 in exam.

Campanella vult itaq animas participata ex anima Mundi. si bruta non aliter animata sunt, qua mundus clare sunt intentata.

Peripatetici volunt esse eductas ex potentia materiae, et non esse materiam sed formam. Alij eas censent a Deo creatas a Deo, sed materiales: quod est dicere, creasse Deum nova

materia, vel novum spiri
nihil enim dari (si per in
telligibiles voces loquendu est)
quod non sit vel spiritu
vel materia. Tamen in
physica manuscripta Doct
simus P. Zacharias crean
docet. Sunt qui eas vocant
clara repugnantia spiritu
materiale. Sunt qui ma
teriale et non materia
tritata peripateticorum
verba, quo de accidentibu
loquuntur.

Scrutemur virtutes, et proprieta
ipsius animae, ut de ejus essen
tia facilius divinemus, siqu
qualita nutaunt Arist in
cap 1. lib 2. de generatione dixerit
fieri animam potest, ut
hoc ab hoc moveatur, et hoc
ab hoc, sicq. perinde ac
admirabilia illa automata

rex. 20

In 8 physicorum dixit, cur au te hoc moveatur non ipsum animal causa est, fortasse id quod ambit. Sed haec videtur propendere in sententiam negantium animae brutorum vitam et sensum. Sed in quo bruta essent meliora constructione idolorum insensatorum

6. 41. ut dixit Baruch. Bestiae meliores sunt illis (id est idolis)

Vicente arg. notable

Divinatio 1.ª

De imperfectionibus animae sensitivae

Vicentio in quatuor gradus divisimus ex sac. litt. animae tamen ultra duos gradus non transcendunt: rationalem scilicet, et sensitivam. omnes animae quae sub ratione sensitivae conveniunt, easdem habent imperfectiones seu defectus: virtutes

tamen habent majoris, vel minoris perfectionis, secundum speciem animalium quas informant; anima enim Brutorum cum sit destinata nisi ad unicum determinatum finem informant ~~[illegible]~~ earum organicum corpus habet limitatas virtutes, quibus sat ad vitam, sensationes, et operationes; quæ licet in multis apparenter, et physice assimilentur homini; si radicem earum spectes penitus sunt diversæ, velut productæ ab ignobiliori principio

Informat corpus animantium, ut informat anima rationalis humanum; sed cum sit forma ignobilior diversificantur operationes: Quamquam huic formæ Brutorum non competant operationes intellectuales; tamen entitas distincta est a materia informata organica; ut est entitas distincta animæ rationalis. Inter animam

rationale, et materia, hæc anima est entitas media, quæ nec materia est, nec spiritus rationalis: tamen non potest absq. materia subsistere

Bruta non habent intellectum ex quo eliciatur ratiotinium, vel discursus. Non habent memoriam, quæ possit progredi in reminiscentiam. Non habent voluntatem quæ sit libertas ad operandum bene, vel male.

Primum facilis est probationis. David dixit nolite fieri sicut equus, et mulus in quibus non est intellectus. Intelligere non solum est cognoscere, vel percipere objecta singularia, vel plurima, sed copulare cognitiones, unam ex alia elicere, alias acquirere; et per illas discurrendo, quantum licet formare ideam rei cognitæ, per quemcumq. sensum cognitio accidat; et in hoc consistit ratiotinium animæ rationalis, quæ unam rem inferendo ab alia, circa multas versatur.

ex rejectis cognitionibus scien-
tia resultat, quę animę brutę
tinę non est permissa. In Psal-
48. 21 mis legitur. Comparatus est
jumentis insipientibus. Job.
35. qui docet nos supra jumenta
terrę. Qui deliraverunt afferen-
tes ridicula metempsicosim, seu
transmigrationem, dant bru-
tis mentem et ratiocinium, de-
rivatum ab anima rationali
transmigrata. Hic viget
adhuc error apud Indos Bra-
manes, et aliquos occiden-
tales, maxime dea simijs
et Cercopitecis, quorum
gesticulationes actioni-
bus hominum assimilantur.
lib 3 hist nat c. 10. Plurima Leges in Hieremb-
l. 2 de aa- gio, Ludovico Vives, Hodi-
theat nāt l. 4. Anaxto
Sextus. Ingen. C. 6.

Inter antiquos, Anaxagoras,
Pythagoras, Plato ad ratioci-
nium Brutorum propende-
D. Basilius, et Ioseph hebręus, an-

animantia quædam in Paradiso habuisse vim, et facultatem loquendi, aiunt. Serpenti hoc ad tempus concessum ait S. ~~Ephe~~ ~~brem~~ Ephrem: quæ omnia sunt gratis fr. dicta, et per fallibilissimas conjecturas. loquuta est asina Baalami; sed supernaturali vox; non enim concedendum est Brutis, posse habere reflexionem, illatione, nec cognitionem copulativam, quia universalia, et res omnino à materia separatæ cognoscuntur. quæ omnia importat ordinata ad propositum locutio.

Imaginatio Brutorum nequit formare ad libitum phantasmata; quia non cognoscit nisi per species ex sensibilibus actu afectantes. Nec sunt audiendi quidam imperfectum discursum Brutis, quia canis insequens fera

si ad Bivium veniat, et in alte
ra semita non deprehendit
fugientis ferae odorem, haustum
per nares aere; illico per
alteram insequitur, veluti
quodam siloggismo: istac
transiuit fera, non per
hanc semitam, ergo per alteram.
Tamen hoc non convincit,
nam species ferae ferientes
canem, et odor ab illa spirans
illum movent ad insequendum
non per viam, ubi non con
tinuatur odor, sed per aliam
ad quam connexus canis agi
tatus specie ferae, plus agi
citur per sensum odoratus.
Si haec fierent discursu, non esset
communis omnibus canibus
venationi assuetis, nam quae
discursu fiunt non sunt om
nibus communia. Unusquisque
homo suo modo discurrit

secundo quod apprehendis; ideo operationes sunt variæ. Non omnes Musici, et Architecti, licet conveniant in arte, conveniunt in modo operandi; alij aliter edificant, scribunt, pingunt, quia discursus est varius, pro diversitate ingeniorum, et idearum; hinc diversitas artium, et artificum in una met arte

Animantia non sic; apes omnes uno modo mellificant, et favos construunt; sic hirundines uno modo nidos componunt; una est textura telæ in araneis; unus modus formicis colligendi grana. Si aliqua peculiaritas unum animal in sua specie facit; hoc provenit ab immissa consuetudine a Magistro ab initio vitæ: sed in comuni æqualiter operantur. Nec meliores nidos hodie volucres construunt

qua ab arte condito

Lus discursu fiunt paulatim perficiuntur; illo namq. nov conditiones acquiximus, u de, et melior ratio operand inde perfectiores machinę in dies confectę, horologia; palat Vestes, naues. Aues nidos con truendo, et favos apes num quã errant, sicut errant a quando artifices qui operan tur discursu, quo aliud inte dunt aliud efficiunt; intelle tus namq. practicus de bet eligere media proporti nata ad fines; quod est pr priè operari ex arte. cum autē pro sua debilitate sep ut erret in agnoscenda pr portione, inutilia ~~[illegible]~~, seligit, adeoq. fallitur, ne attequitur finē.

Bruta operantur a speciebus coa ta, quę rectę veniunt, a'nul turbatę discursu, neq illatio

simpliciter cognoscunt, et simpliciter operantur. Hinc observandum; impotentiam errandi nasci ex duplici contrario capite; vel ex cognitione infinita vel ex carentia cognitionis discursivæ. Deus non errat, quia summe sapiens: bruta quia nullo modo discurrunt. Summe sapiens comprehendit omnia; ideo non potest adhibere media quæ frustentur. Animal non discursivum nequit eligere media; et licet aliquando operatur per medium, venit ad hoc coactum per species actuales, non per libertatem eligendi:
error in homine oritur ex perfectione aliquando: non errare in brutis oritur ex imperfectione; Angeli prope nunquam errant, quia diriguntur a propria cognitione, ut plurimum certissima. Homo

Homo inter bruta, et Angelos constitutus, neq. determinatur necessario a speciebus obiectis actualibus ut bruta; neq. dirigitur a Cognitione plena infallibili, ut Angelus. frequentius offendit in errores ex quadam perfectione mixta, qua descendit infra Angelos, quia non intelligit perfecte; ascendit supra Bruta, quia intelligit, et quia posita imaginatione discurrit

Memoria tamen non potest negari Brutis, sic Arist., fautores huius contribuentes, S. Basilius, qui eam negant pribus contra Divum Aug. et D. Thom. qui et pscibus memoriam concedunt, quibus adhaerent Gaspar Schoottus, Sorfixius, et Laur. Deletius. Sed reminiscentia nequit illis concedi, neq. memoria libera, sed coacta

Omel. 8 in Sen.
L. 3 de Sen.
1 p. q. 12. art. 1.

Memoria est Virtus animæ, qua rerum cognitarum imagines tanquam in promptuario Conservantur. Homo eas sæpius liberè excitat, et exhibet ut Coordinentur, et circa plurimas Versatur. Bruta non liberè eas excitant, sed casu excitatas iterum cognoscunt, et operantur circa illas. non Velut recenter Cognitas, sed repetita cognitione, quæ est effectus memoriæ. Cognoscunt bruta quod Cognouerant, ut quando Canis amisso Domino, quem e longinquo domum repetit, seruat namq. species Domini, domus, et viæ; et quandiu istæ durant, per eosdem tramites per quos incederat domum inuenit, nam incedendo per cognitas semitas, cognitam domum

quæsivi, et inveni demum
standitijs prosequitur; non
quod habeat actu convenien-
tiam super se, et cognition[em]
suam, sed convertium super
species, quæ adhuc durant
et operantur. Sua memo-
ria versatur vere circa
præterita, non tamen co-
noscit præterita fuisse; non
cere namq. præterita esse
cognoscere progressum tem-
poris, et differentiam præteriti
et præsentis; quod esset men-
surare durationem rei
contra dicuntur ut ruite,
istæ quippe sunt numera-
tiones intellectuales.
Soboles, loca, latibula, nidos
irrationalia repetunt, per
impressionem actualem circa
quam anima versatur. Hanc
multi vocant memoriam

memoria sensitiva, quia
nisi per sensatione excirentur
species memorativa, bruta
non memorarentur. Certum
est quod animalia non somnia
rent, ut somniant, nisi perce-
ptarum rerum imagines serva
rent. Canis fugit a domo
ubi percussus, et ab homine
qui eum percusserat, suscitatis
speciebus quas adhuc servabat.

Reminiscentia fit, q[uan]do ex aliquo
comprehenso venimus in cog-
nitione alterius, ut cum quis
ex lacte percepto venit in
cognitione albedinis. Ista cog
nitio elicita a cognitione
negatur brutis

Cardanus negat memoria anima-
libus solo gustu, et tactu
preditis; nec non insectis om
nibus, exceptis muscis, qui-
bus ~~etia~~ Alb. mag. memoria

negat, quia flabello repulsæ eundem Locum repetunt; sed e[t] hoc met nos credimus haber[e] memoriam, quia repetunt c[i]bum sapidum v. g. dulce etiam sæpius repulsæ. Animalia quinque sensibus prædita proculdubio memoria non carent.

Bruta non habent Voluntatem quæ sit libertas ad operandum bene vel male; quamvis mot[us] habeant spontaneos, quia operantur per se, sponte co[m]medunt, ambulant, quie[s]cunt; tamen si hunc spontaneum motum bene examines, propriè liber non est; sed semper coactus a spe[]ciebus; anima quippe eoru[m] cum non habeat actum commun[i]cum super se, non habet do[]minium absolutum super pro[]prium corpus, ut illi repugnen[t]

eo modo ac repugnat anima
rationalis, contra legem car
ni; et operatur per vim ra-
tiocinij contra afectus corporis;
et sensuu. Animalia coguen
tur a speciebus impressis;
istæ sunt radices suarum
passionu; ideo inventiona
liter, nec male, nec bene
operantur necessitate ira-
scibilis, vel concupiscibilis
appetitus, ex speciebus impressij
Inde cu sibi similibus
vita demunt, nec male
nec bene aguint meraliter;
quia mouentur per spiri
tus inflammatos, per quos
naturalia movent ar
ma, ungues, cornua, den
tes, pedes contra objectu a
quo species cor inflamantes
venerunt; et deficit, ex defec
tu naturæ animæ, actus
connexionis supra se ro

rebiterer motibus corporis
Habent appetitum naturalem, et sen-
sitivum; ideo agunt sponte;
sed isti appetitus, et actiones il-
conformes non importan-
libertatem: nam libertatis con-
stitutivum non est sola volun-
tas, sed Voluntas in manu
consilij sui, ut est Voluntas
hominis cui dixit Deus in
Gen. subter erit appetitus tuus
et tu dominaberis illius.
Viso pane Canis, si fame
afficitur necessario tendit
in illum, et comedit: homo
saepius se abstinet ab appeti-
tis, etiam si fame, vel siti
cruciatur, quia est rex sui
appetitus, ideo reddit rationem
operationum; quia non solum
relinquit eum Dominus in
manu Consilij sui; ut ait
Ecclesiasticus, sed exaltato

rationis lumine dedit auxilia, ut fugiat malud, et conformetur legi, et rationi, in qua lex fundatur; Ista omnia per intellectum introducuntur, et per rationis exaltatur lumen; quae cum careant irrationalia, operantur physicé solum simpliciter, et naturaliter, absq. libertate; ideo non reddunt rationem rerum gestarum; quia illorum operationes non sunt moraliter nec bonæ, nec malæ ~~~

Animal viuente atq. motabilem.

Diuinatio 8.ª

De Virtutibus animæ sensitiuæ.

Hoc quod est sentire, importat agere; et non tantummodo pati, nam consistit formaliter in operatione immanente uitali;

Vivere est quoddam agere, nam
explicat principium intrin
secum motus intentionale
qui non admitti debet ab iis
qui elementarem brutorum
animam faciunt. Sensatio
sequitur ex passione et recep
tione agentis; sed cum recip
re objectum sit necessario
excitari ad operandum in se
ipso; hinc sentire est agere
Hec potent agere bruta sensitiva
absq. cognitione, sensu co
muni, naturali appetitu
imaginativa, et passionibus
Inde irascuntur; tristantur
letitia afficiuntur, amore
odio, metu, zelotipia, habentq
gratum sapius, saepius vindi
cem animum. Inde sentire
est cognoscere. per hęc canis
fugit ab homine se inclina
te ad colligendum lapidem

a cujus percussione cognosci se posse pati, et sibi contrarium, et dolorosum illud objectum reputat.

Canis discernit panem a lapide, viam planam a praecipitio, et multa alia, quae cognitionem probant. Capaces disciplinae sunt, et instructionis; ideo multa bruta saltant ad numeros, et consonantiam praestata docilitate Magistro, et multa alia faciunt per consuetudinem disciplinae, quae omnia nequeunt absq. cognitione fieri. Isaias dixit

c. 1. Cognovit Bos possessorem suum, et Asinus praesepe Domini sui

Pomerius, Pereira has tenet esse locutiones metaphoricas; sed est gratuita interpretatio, nam supra hunc textum

Isaias qui litteraliter intel-
gendus est, plura de brutorum cognitionibus afferunt
SS. et interpretes. Lege Interlineale, Cornelium, Abulensem
afferunt Leone servantem
a morte Androdum; simile
leges apud Sophronium, Liliu
gyraldum, Gellium et Apianum
S. Aug. Ambros. et Orig. qui
in hoc textu citant Leocastium
tenent. Locutum fuisse Isaiam
de bove, et asino inter
quos reclinavit Christum
Beatissima mater; sed de
quocumque debere Propheta intel-
ligi tenent D. Hier. Basil.
Ciril. Thomas Anglicus, et
Cornel. tribuentes indebitam
cognitionem Brutis, quam cla-
ram demonstrat sequens.

Phys. disp. 2. part 2. 8. 7.

Jeremias scripsit. Milvus in Coelo
cognoscit tempora. Job. Quis de-
dit Gallo intelligentiam? alij

sequunt cognitionem. Rabi Moyses industria. Quis dubitat cognoscere sobolem, et filios animalia, et filios Parentem. Hoc in perdicibus clare probatur, aiente Ieremia, perdix fovet quae non peperit. Hoc explicando D. Hier. ait perdix alterius perdicis ova furatur, super eos incubat, et pullos excludit, qui cum adoleverint, et vocem excludentis audierint, ab ea quasi non vera Matre avolant; et si audiunt vocem verae Matris quae ova produxit, ad eam concurrunt, ut ejus alis protegantur. Vide clare cognoscere, et secernere pullos vocem verae, et adulterinae Matris. In eadem domo tres, aut quatuor gallinae suis ovis incubant, et pullos edunt: isti casu confunduntur cum ipsis Matribus; tamen pulli non alias quam suas sequuntur; et si sexve distant, quando mater crocitat evocando pullos. Unusquisque suam agnoscit; nec

l. 5 de Variet. c. 82.

gallina alienum pullum admittit; Dic quod non se cognoscere invicem et non agere intentionaliter Matrem, quoniam voces edit ad proposi sinem fine; nam gallina ut nota vit Cardanus secundum passio nem varias voces edit; dum pul los vocat, excitat: cum ad fugam eos hortatur, elatam vocem producit: cum ad cubandum evocat, vocem submittit: cum capitur, clamat: cum ovum parit exultat: asperiori voce pullos deducit. Similia nota vit Sextus Empiricus de cani que certe et variare voces pro affectu vario; latrat jubilans adveniente Domino: dissimili et acerbiore latratu fures expellit vel de adventu incogniti ho minis monet: alio modo latrando cibum petit: aliam edit vo dem vocem dum minatur; dum blan ditur; dum queritur. Variat etiam vocem in venatione, secundum reperi tum animal, vel volucrem

3

Idem dici potest de omnibus fere animalibus voce præditis; tantum ut crederere non pauci doxi inter bruta mutuam vocum intelligentiam. Rabini scripserunt Salomonem intellexisse significationes cantus avium; aliquas non est improbabile, ut de gallina diximus. Ex inde progressi sunt ad asserendum gratis, suo peculiari idiomate locutum fuisse cum Eva serpentem in Paradiso. Tamen animalia carent instrumentis necessarijs ad vocem formandam; aspera arteria, scilicet, gutture, palato, idoneo modo ad articulandas voces significatiuas.

Animalibus non neganda est imaginatio, quamquam nesciant per se formare phantasmata; nam per imaginationem mouetur hirundo specie paleæ luto commixtæ, ut cum fabricat nidos paleas interponat. Sic determinatur

pro ut adveniunt species
majoris, vel minoris singu
quoniq; nidos formet. Ita
imaginatio sufficit contenta
tis speciebus ad astutiam vul
pis, ad vigilantiam gruum,
ad texturam araneaum,
nam pro ut coordinantur spe
cies, ordinantur operationes.
sic Petrus Antonius Salamin
nus Soc. Jes.

quæst 6. Iram in animantibus supponit
Salomon dicens ex Sapientia

7. 20. se nosse naturas ani
mantium, et iras bestiarum,
Biblia græca legit animos.
Vatablus. affectus. Postea di

Sap. 11. 19 xit novi generis ira plenas

Sap 16. 15. ignotas bestias. Iterum super
venit ira bestiarum ira. et
ani columbæ concedit iram

25. 38. Jeremias dicens. a facie iræ
columbæ. Nemo fuere ani
malia dubitat provocata.
Irritatatur elephas, viso sanguine

Bubalus, viso colore rubro: omnia quadrupeda ad rivalis conspectum zelotipia ardent. Ista referuntur ira ad appetitum sensitivum; sed semper oritur ex apprehensione objecti sub ratione mali; et durat quoatenus species actualiter emanant ab objecto: ideo facillimé sedantur si objectum abiit; et licet aliquantulum duret agitatio cordis, et sanguinis, ira non durat, nec vindicta proponitur, ut proponit homo, qui recolit mente causas iræ, et per diem suum examinat pondus offensionis: ideo multa quæ conveniunt humanæ irascibili bruta non habent.

Communiter circa irascibile quinq. numerantur passiones. spes, desperatio, audacia, timor, ira. Duæ primæ minimé conveniunt brutis; nam spes, et desperatio important ratiocinium.

In spe apprehenditur bonum ar-
duum absens, ut possibile ad
obtinendum: in desperatione, ut
impossibile: ad hæc est necessa-
rius discursus: ideo bruta non
sperant, nec desperant. De au-
dacia dubitamus, nisi confun-
datur cum naturali fortitu-
dine, majori vel minori
secundum naturam brutorum
non cognoscunt malum evita-
bile, sed ratione evitabilem
ideo videtur non habere veram
audaciam, quæ est industriosa
fortitudo ad malum imminens
evitandum. Heic in Salomone
reperitur audaces Leones; sed
Tigres et Ursi sequunt feroces,
Equa fortes.

Timor est evidens in Brutis, nam
malum imminens cognos-
cunt; præcipue visis instru-
mentis, quibus percuti solent.
Ex timore oritur in illis depres-
sio spirituum, et remissio; in

inde fugiunt, vel abjiciuntur, tremunt aliquando spiritum exsequie, ex retractu caloris ad centrum.

Ex timore, et ira concipiunt animantia odium. Ideo canis saepe irruit in hominem, a quo fuit aliquando percussus, vel semel vulneratus. Vidimus canem mordentem dormientem hominem, qui eum cultro vulneraverat quamquam triginta transierant dies. Hoc fit renovatis speciebus: odit gallum leo, agnus lupum, murem felis, felem canis; quia species advenientes ad objecta, ingrate feriunt, et male affectant. Hoc oritur ex ira sciboli: sed residet, ut plurimum, in concupiscibili, nam odium opponitur amori

Amor, et dilectio brutis competit.

13. 19. In eccles. legitur omne animal diligit simile sibi: scribit, graculus assidet graculo

1. 8 mor.

Desiderium est tendentia animi ad po
positum bonum, ut bonum cogni
tum, ideo debet competere et
Brutis.
Ex passionibus concupiscibilis oritur
in illis gaudium et tristitia
hinc gemunt, et plorant. In
Michea legitur. faciam planctum
" velut draconum, et luctum quasi
struthionum: super quod D. Hier.
Rupertus, et Remigius non du
bitant, vere plangere, et
ululare dracones, quando
ab elephante opprimuntur: ut
referunt Solinus, et Plinius
apperente enim dracone fugien
dum elephantis sanguinem
in illum ruit; sed si vincitur
tales gemitus, et planctum
edit, ut terrori sit vicinis
incolis.
Super luctum struthionum Hebraea legit
filiarum struthionis. Tigurina, ut puvenis struthiones

39. Hoc alludit ad planctum pullorum
struthionis, quando a Matre
derelicti: juxta illud Jobi: qdo
~~qd~~ dereliquit ova sua in terra
duratur ad filios suos, quasi
Thren. 4. 3. non sint sui. Iterum. filia po=
puli mei crudelis, quasi stru
thio in deserto. Tunc lu
gent filij, et tristantur
Tristantur canes absente Domino,
in volucribus hoc vidimus
absente qui cibaria porri=
gebat. nec per annum integrum
cantarunt, quosq ille reuer
sus est; tumultuarijs suarum
avium vocibus, et exultatione
exceptus. In Isaia legimus
32. 24. gaudium onagrorum. plus extol
lit brutorum passiones qdo dixit.
38. 14. meditabor ut columba, et alibi
59. 11 quasi columbae meditantes ge
memus; quae procul dubio locutio
nes metaphoricae, seu assimilativae
sunt; nam meditatio cum importet
profundam rationis reflexionem

requirit competere columbis nulla animali irrationali.

Tamen Christus plana littera plus quam extollit. Oxiturum irrature dicens Math 10. 16. estote prudentes sicut serpentes et simplices sicut columbae. Jam dixerat Moyses serpentem esse callidiorem cunctis animantibus quod est obscurissimum, nisi etiam metaphorice sumatur. calliditas quippe secum trahit maturam cognitionem, reflexionem, atque subtilissimi ingenii parvum fraudibus obnixiam: quod etiam est genus speciosissimum prudentiae. Christus certe non proposuit fallaciam: si serpens solum authematum esset, non attribuerit prudentiam, licet interpretetur quasi prudentiam. Quocumque modo ita intelligatur, necessario est recta directio animi operantis ad finem; vel consistat serpentis prudentia; in eo quod totum corpus pro tuendo capite ictibus exponit, ut ait D. Hieron. Vel quod

ut veterē pelle exuat, strictissimas saxorū rimas pertransire conatur ut aiunt Isidorus, et Rabanus: Vel quod una aure petrę opponat; alterã caudã obturet, ne audiat incantationes ut Beda et d. Aug. alludentes ad illud psal-
57. 5 mi, Sicut aspidis surdę, et obturantis aures suas. elige ex prędictis finem operantis. et necessario colliges rectã animę directionē per species ordinatē admissas, ut determinetur serpens ad id quod est bonū sibi, et utile. Audi ad propositū loquentē Cornelio a lapide. Serpens est astutissimus unde quod agit non robore: sed astutia sua agit ac prudentia; quare venenū suū non nisi cautissime, et maxime ad nocendū
In reg. breu. interr. 341 opportuno tempore effundit: hic etiã Basilius

Certe prouidentia Dei Conseruatoris animaliū et Vniuersi, tempestiue mouet species per quas operantur: sed qualis entitas elicit ordine, et regulares operationes

ut tot miranda Bruta faciant ratiotinio similima? Quales enim tas legit in cerebro has impressiones speciem, ut determinet potius unum membrum quam aliud operari ad finem? Certe materia sola non erit, quae per se non est determinabilis ad finem: ergo est anima Brutorum, quae nobilior omni materia est, et altioris naturae; de qua jam inquirendum —

Anima Vivente

Divinatio 9.a

De natura animae sensitivae

Demonstrata cognitione Brutorum et eorum animae virtute: si imbibitae a teneris annis doctrinae tantisper oblivisceris, evidenter cognosces, super propriam cognitionem in abstracto reflectendo, non esse materiam quae cognoscit; sed aliquid amplius dari quae materia necessario non est: clare repugnare materiae cognitionem

6

qui est actus supra materiam.

Quamquam magna intercedat differentia inter cognitionem tuam ab anima rationali procedentem, et cognitionem brutorum procedentem ab irrationali; tamen quacumque concessa brutis cognitione, ex mera materia procedere nequit: quocumque modo eam disponas, quidquid ex illa educas, vel prodire facias, ita ex materia non potest nisi materiam oriri.

Quid ergo est haec brutorum anima cognoscitiva, si materia non est? non elementaris, quia elementa sunt materia; non forma a materia educta, quia materiae perstantis subjectum participaret, et formas eductas rejecimus, sed eas ponimus in dispositione materiae: hinc si forma brutorum esset sicut caeterae quae materiae adveniunt (non loquimur de anima hominis) bruta essent automata, et per consequens; non viverent, nec sen

tirent,

quod repugnat Scripturæ

Materia nequit vivificare se ipsam quamcumq. dispositione, combinatione vel armonia ei concedas, q.ª vivificatur ab alia entitate a materia distincta. Baruc

6. 24. ut probaret Gentibus sua idola esse adoratione indigna, nihil q. aliud nisi materia mortuam inerte stupida, erabiq. dixit In quibus spiritus non inest; idest non vivunt, neq. habent spiritum vitæ. cur? q. si inesset illis spiritus viverent; ex quo sequitur, viventes vivere per spiritum, non per materiam ideo dixit Baruch. Bestiæ meliores sunt illis. Ista excellentia bestiarum super idola solum fundatur in vita, seu anima viviente, quæ si vivificat indubitato spiritus est.

Quando Ds. Noé meritur os omnes viventes per diluvium, dixit Et interfectum omne carne, in qua

Gen. 6. 17. spiritus vitæ est subter Cœlum

7. 15. et alibi; Ingressa sunt bina et

bina ex omni carne in qua
erat spiritus vitæ. Hoc est introdu
xitte Deus in arca bina, et bina,
ex omnibus animantibus, non
enim materiæ, sed spiritui vita
attribui potest
Sic legitur in lib. numerorum attributum
spiritum omni viventi, quando exclama
uit populus dicens fortissime Deus
spirituum viventes carnis. Alibi vide
// Domine Deus creator, et conser
// vator omnium spirituum, qui in
// omnibus corporibus sunt.
Neq. per spiritum vivificantem
intelligas materiam subtilem,
ut passim in Sac. Litt. nec non
prophanis spiritus accipiatur
pro materia subtili, seu, invisi
bili. vel pro æthere et aere, ut sæ-
pius demonstravimus. Medici
puriores portiones sanguinis
vocant spiritus; et hoc nomine
insigniunt chymici materiam
depuratam, et sublimatam; sed is-
ti omnes materia sunt rara
et depurata.

Neq. per spiritum vitæ intelligas locutionem figuratam, qua utitur scriptura sac. ut in lib numerorum. Zelotypiæ

5. 30. spiritu concitatus: in exodo spiritu furoris tui; et similia

na Scripe per vocem hanc explicantur affectus, et passiones animi quia proveniunt á spiritu vitæ, et ab anima. Moyses quippe spiraculum vitæ appellat animam rationalem, referens eam inspiratam a Deo in faciem Adami; sic passim fere omnes interpretes.

ex hoc infers licere nobis in aliqua vera significatione, animam brutorum appellare spiritum. Hanc vocem sumpsimus a sacris si non conviniceris adductis locis audi expresse Salomonem in ec

3. 21 clesiastes. Quis novit si spiritus filiorum Adam ascendat sursum, et spiritus jumentorum descendat deorsum. Sept. Hebræi et Syrus addunt in terram Arab. ad profundum terræ. Nemo

nemo hue usq. dubitavit locutu fuisse Salomonem de anima hominis et brutorum, quas quo vocabulo spiritus appellat, et majori significatione stricto modo Arabica addens spiritum Jumentorum ad profundum terræ; quod materiæ neq. animæ brutorum nequit competere, si per profundum terræ (ut psalm in Lac. lxxiij.) intelligatur barathrum ad quod justo judicio Dei relegantur animæ. Tamen hoc explicat stricta significatione spiritus attributa animæ Brutorum; non quod illa possit descendere ad profundum terræ quippe cum corpore jumentorum perit, et evanescit; sed quia illa contraponit animæ hominis, quæ sæpius ad profundum terræ descendit, vel ad æternos, vel ad temporarios cruciatus in purgatorio; vel ad limbum innocentium seu SS. PP. ante christi adventum

Supposito quod Salomon eque vocat spiritu animam rationalem, et Iumento-
rum; ut expresse tenet Thaumatur-
gus; dubium dubitur an ex propria
persona dixerit hec Salomon: vel
Ecal. c. 4. ex ore Impiorum: nam D. Greg. Nizan.
Bonav. Olimp. Cajet. et alij cen-
sent hoc dixisse ex ore epicureo-
rum negantium animae immortali-
tatem. Sed Campensis. Mag. Alcuin.
Hugo; Saloniius tenent hec ex men-
te, et ex se ipso dixisse, quasi dice-
ret difficile esse, noscere an homi-
nis ascensura sursum sit anima
et anima brutorum mansura in
terra, vel cum corpore interitura
cum ~~[illegible]~~ corpore. Non quod Salo-
mon dubitaret; brutorum spiri-
tum seu animam esse mortalem
hominisque animam immortalem;
nam sepius hoc dixerat maxime
12. 7. me quod scripsit in eodem ecclesiaste
de anima rationali: et spiri-
tus reddeat ad Deum qui dedit
illum: Sed quia nemo per sci-
entiam naturalem locum ani-
mabus

hominum destinatum capere poterat nec si spiritus brutorum dissolveretur, anihilaretur; vel quali modo periret. Ideo chaldea Versio, quis adeo sapientia excellit, ut ei exploratum esse possit,
" num animæ hominum in Cœlum
" ascendant, spiritus vero jumentorum
" descendat sub terram? Versio
hæc plus placet D. Hier. Gregorio, et Alcuino.

Alij volunt apud Com. hic significare non apparere rationem a priori immortalitatis animæ, nam apud Vatablum Cajet. Campsexum, et Ioannem Scotum de immortalitate animæ fere ijsdem verbis hæc legitur conclusio. Nulla apparet demonstrativa ratio; sed fide hoc credimus, et rationibus probabilibus consonat. Multa contra hoc D. Aug. et Melchor Canus scripsere; necnon Fortunius Licetus volumine ingenti, docentes ratione naturali demonstrari posse, animam hominis esse immortalem, quod fere omnes

4. dist. 43. q. 2.

dat. scriptores tenent; de quo nos
non disputamus, nam immorta-
litatem animæ rationalis de fide
tenemus, solum textum adduxi-
mus ut dicat animam
brutorum appellare spiritum
ex ore Salomonis: talem
esse divinamus, sed modo contra-
rio dogmati ecclesiæ a quo rece-
dere nullo modo nostra mens
est; ~~sed~~ et opinamur posse tu-
to defendi animam brutorum
esse aliqualem spiritum cum
illorum corpore intereuntem.
Quid sit anima irrationalem esse
spiritum perdifficilimum est. Spi-
ritus carnem et ossa non habet
24. 39. hæc est veritas ex ore Christi in
Luca: inde consideranda est
hæc anima nihil ‡ materiæ
particeps, et cum quinta die
nihil erat creatum nisi materia
(prætermittimus Angelos)
et produxerunt aquæ animam
viventem, necessario in sinu
aquarum istam irrationalem ani-
mam

animam creavit Deus; et ut mons=
traret esse infimi gradus spiri
tum, voluit ut eum producte-
rent aquae; quasi parturissent
ex utero quod Deus in illo cre=
averat, ad differentiam animae
rationalis, quam materia
non produxit; sed Deus ipse non
solum gessit personam creatoris,
sed producentis, nam inspira
vit in faciem corporis organici
hominis animam ipsam tunc
eam creando, ut daret formam
materiae, quam plasmaverat
in corpus organicum. Specialiter
Deus movit materiam destinatam
nobilissimae animae; ita ut inte
graliter corpus illud Deus ex ele
mentis formaverit, et immediate
in illo creavit animam ratio-
nalem.

Non ita in animantibus quinti
et sexti diei, quorum corpus ani
matum produxerant aquae,
et terra; inde docemur infi=
mum esse gradum illum spirituum creatorum

ad determinatum et unicum finem corpus animalis informandi; per quale munus dependenter existit; ideo illo pereunte corpore perit et spiritus quia cessat finis. At in anima rationali creata ad gloriam æternam non sic accidit, ideo permanet post destructionem corporis, quia non cessat finis ad quem fuit creata; nec totum finem complevit informando corpus organicum, ut contigit spiritui brutorum, pereunt postquam expletum munus, non dissolutione, nam caret partibus, neque disparet in aliquo loco permanendo; sed a Deo anihilatur, quia in creatione non dedit illi propriam subsistentiam; sed dependentiam a materia organica in subsistendo. et eo modo ac fuerunt animæ istæ ex nihilo creatæ et nihil materiæ participant, sic quando pereunt

nihil sui remanet, quod
non accideret, si aliquid ma
teriæ haberent
Antenos alij et eruditissimus P. Za
cherius Soc. Jes. in sua physica
manuscripta animas brutorum
tenet creatas. Nec in concilijs
et Scrip. sac. aliquid contra ~~nos~~
hoc invenies, nec contra nostram
divinationem
Bene perpensa aliquorum peripatetico=
rum doctrina in nostram inci=
dunt divinationem indirecte, illi
præcipue qui docent animam
brutorum esse indivisibilem; nam
relictis metaphisicis vocabulis
nihil explicantibus: omne quod
est, vel est materia, vel spiritus;
materia est divisibilis in infi=
nitum apud Peripateticos (ita de
continuo asserunt) ergo si anima
brutorum esset materia vel terra
ut vult S. Basilius, foret divi
sibilis in infinitum.
Certe D. Thomas et materiam divisibilem
tenet in infinitum, et animam

brutorum indivisibile: hoc plurimi in scholis, quos foret citare longum.

Aiunt animam brutorum esse materialem et non materiam, ut docent de forma, quae est ex materia educta et sufficit (ut aiunt) ut sit materialis. Sed si materia est subjectum, datur aliquid diversum formae brutorum, quod anima istorum materiae participat; ex quo inferunt non solum esse materialem sed materiam. Nos praeterea formas eductas lib. 1. impugnavimus.

Si non est materia, est spiritus, idem ens contradistinctum a materia. Liber anonimus cujusdam Cartesiani, gallico sermone scribentis de bestiarum animabus: probat bruta esse automata quia (ut asserit) non cognoscimus alias entitates, nec substantias nisi materiam et spiritum

et spiritu, et ne in nostram inci
deret divinationem esse spiritus
mortales infimi gradus eorum
animas; incidit in aliud ex
tremum sac litt. oppositum asserendo
bruta non esse vere viventia, nec
sensitiva. Nos asserimus esse
spiritus praedictas animas
in eodem sensu ac Locutus
est Salomon.

Si per materialem intelliges, quod ma
teriae interventu determinatae
erit impropria locutio: nam
et spiritus hominis determinat
se materiae interventu. Sic esse
spiritus infimi gradus, et en=
titates quasi incompletas,
quia per se subsistere nequeunt,
ut subsistit anima rationa
lis, a corpore soluta, et ultimam
differentiam invenies. Voca
eas spiritus a materia de
pendentes, ideo mortales, quia
sua existentia a materia
organica dependet. Si in hoc

sensu vis eam apellare spiritu
materialem; convenimus.
Dices forsan hoc esse negare
de immortalitate spiritus
Nos spiritui per se absq. mate
ria subsistenti immortalitate
concedimus; non subsistenti p
se, sed per armoniam materi
negamus
Item dices, et animam rationalem esse
entitatem incompletam, si consi
deretur respectu compositi,
et ut forma quia non crea
tur, nisi disposita materia
informanda, et nequit operari
absq. illa. Respondemus esse
incompletam solum respectu compo
ti, quia non est totum compo
situm, et dependet a natura
in operando, non dependet in
subsistendo, nec in essendo, vel
est per se et sua entitatem
completum; nam et absq. corpore
subsistit, et vivit et operatur
non sic anima brutorum

quę dissoluto corpore perit, et non habet propriã subsistentiã: ideo est ens per se incompletũ, et caret perfectionibus, et prærogativis animæ rationali concessis.

Argumentaberis, de ratione naturali spiritus esse habere per essentiam independentiã a materia; quia nihil materię participat. Hoc concedimus spiritui creato ad ęternũ finẽ, non ad finẽ limitatũ et temporariũ, ut est vita brutorũ; quę parũ duraturã vivit solũ per animam ad vivẽdũ hunc finẽ determinatã. Sed spiritus hominis et homo ipse vivet in ęternũ, et potest ejus anima absq. materia vivere, quod Brutis non contigit cujus spiritus non habet vitam in semetipso, sed solũ communicatã materię.

Nec vim habet dicere esse etiã de ratione spiritus habere actũ connexivũ supra se: nam hoc solũ est propriũ spiritus per se subsisten-

subsistentis: non spiritus a ma-
teria necessario dependentis ut
subsistat; quia alibi nequit sub-
sistere nisi illam materiam informan-
do; unde nunquam desinit esse for-
ma illius materiae, quod impor-
tat quamdam suae naturae imper-
fectionem, per quam nequit elice-
re actum super se conversivum
sed spiritus hominis desinit
esse forma quando absque cor-
re quod antea informabat
subsistit; ideo oportuit dare illi
majorem perfectionem, praecipue
praerogativam, posse supra se conver-
ti, et cognitiones suas.

Nec ideo isti spiritus mortales sunt
inferioris naturae respectu mate-
riae, quae per se subsistere videtur, et est
perpetua: nam neque materia
sic unde sumpta per se potest sub-
sistere absque forma, et hoc quod
sit perpetua est excellentia debita
communi subjecto omnium forma-
rum; ideo debet permanere

et abeuntibus formis, sive ex sua-
met dispositione ortis, sive creatis,
alioquin vel subito generationum
seriei, et rerum vicissitudines cessa=
rent, quæ procedunt materiali=
ter ex mutatione formæ, vel Deus
semper recente materia creare
cogeretur, si vellet conservare mun
dum.

Ex prædictis judicamus non repug-
nare doctrinæ ecclesiæ si sub de-
bita correctione hanc tradimus
determinando diffinitionem. Anima
Brutorum est à Deo creata, et
est spiritus mortalis, absq. pro
pria subsistentia.

Anima viuente, quam produ
xerant aquæ in species suas
Divinatio Lo

De necessaria corporis orga
nici armonia ad subsisten
tiam animæ, et de respiratione

Et rationalis, et Irrationalis anima
eandem desiderant armoniam

ut in corpore subsistant, illud
uiuificent et informent. Primu
requisitum est motus internus
cordis, a quo omnes alij mo
tus dependent, respirationis, sp
rituum et sanguinis. Hec quia
motum cordis per sistole, et diastole
tole explicauimus in primo sa
liente puncto sanguinis, hoc suf
ficit, nam quales motus hunc
motum cordis sequantur, dilucid
dare oportet, et primo de respi
ratione tractabimus; que est
dificilior questio; nam Arist. sen
sit uiuere absq. respiratio
ne pisces, qui fuerunt primo
uiuentes; et nos diuinamus
nullum animal absq. respira
tione uiuere posse.
In respirando dubitatur, an per
receptione aeris passiuam, an per
actiuam attractionem hoc fiat: Is
tam negat peculiari libello Io
nnes Buamerdamus; multisq. ratio
nibus non necessaria probat.
Certum est quod Salomon suo ex
plicauit

in respiratione requisita dicens, et ego natus accepi communem aerem et attraxi spiritum. Accipere aerem videtur mera passio, intellectu simpliciter dilabente; nam accipere, hic incipere significat. Attrahere spiritum est clara attrahentis actio: sed hoc non probat semper ex necessario vivientes attrahere aerem, licet sit actio vitalis;

Aerem attrahimus in contractione thoracis, et quando per nimiam lassitudinem, agitatione pulmonum contracto diaphragmate impedimur a libera respiratione: tamen ex appulsu aeris, vel expulsione per pulmones, seu partes analogas, in animalibus pulmone carentibus, fit inspiratio et expiratio. et his duobus contrarijs motibus respiramus

Appulsus, et inspiratio non est attractio; in his mere passive se habet vivens, involuntario

motu; licent sint actiones ut... ventis provenientes ad introdu... aere, et continuo motu cordis, et pulmonum. hic vivitur et tollere respirationem est interficere: idea legitur in lib. Judith. non respira bis ultra; id est te interficiam.

Instrumenta ad respirationem pec... baria sunt diaphragma, et musculi (in homine) sexaginta quinque, qui necessitatis tempore, et urgente respirationis vim illud attollunt; Larinx, et aspera arteria, quae aerem deducunt; et pulmones qui aerem excipiunt; quos cordis flabellum, ventilabrum, vel citra appellant. Cum diaphragma dilatatur movet pectus aer ingreditur, cujus frigido appulsu calor exestuans residet; et hic dilatatur diffuso calore, secundum ...

Non potest pulmo per se moveri; quia non habet fibras, nec filamentorum robur: caret etiam musculis; amplificatur distenso thorace

et impletur aere; contracto thorace, aer exit, et concidit. Motus non conformatur cordi in quo non habet arbitrium animal, ut in pulmone, qui per appulsu, et expulsione aeris movetur. Hujus tardamus ipse pro arbitrio, vel accelexamus motu; non deficeret, namq. cor ad attollendu pulmone, si deficeret aer; nam quamquam motus cordis procedat ab animato sanguine; in ipso primo motu sanguinis aer introductus fuit; sic non datur in diastole vacuu; et cu omnis motus localis exigat terminos a quo, et ad que, spatiu necessario deseratu occupat aer; sine quo facta sistole, non succederet diastole, nam partes constringerentur, et non esset locus motioni. Inde per aeris interceptione omnes motus fiunt, et pulmonu.

Per vite primigeniu motu concurrente

aere formatur est cor; deinde
partes viscerum, ede immediate
jecur, et pulmones, qui motu
facti sunt, recipiendo, et expel-
lendo aerem, nulla attractione,
nam instrumenta attractionis
adhuc formata non erant.
Motus recenter constructi pul-
monis, ut fiebat appulsu
et expulsione aeris, imputa-
bat inspirationem, et expiratio-
nem; ergo respiratio erat absque
attractu; et alia consequ-
entia est evidens, quod non
movebatur pulmo ad mo-
tum thoracis, ut Galenus di-
cet, nam thorax non adhuc
erat, acceptum est quippe
inter omnes anatomicos, et
indubitatum, viscera ante om-
nia fieri. Respirabat tunc
viventi ex prima pulmonis for-
matione, ante perfectum ~~diaph~~
diaphragma, ante tot muscu-
lorum constructionem, et arterias
arteriae, quae vere instrumenta
respirationis sunt, perfect-

uiventis corpore; tamen Cr-
uens ante perfectionem sui
Corporis respirabat, ex primo
appulsu, et expulsione aeris,
nullo attractu; sed aere
accepto in Viuiparis ex ma=
terno Utero; in ouiparis, ex
ipsis cauitatibus et cauer
nulis oui; in quibus nece
ssario cauitas uitalis sem
per seruatur; Viscera enim
ad suos motus peragendos
indigent spatio aere pleno,
et intercepto. Semperq. renoua
tur ab expulsione, per quam
nouus subintrat; alioquin
parum duraret refrigerium
ardentissimi cordis; nam aer
introductus, subito, per calo
rem Viscerum calescit; inde necessa
ria renouatio aeris, in
omni Viuente: maxime dum
in expulsione jam accepti expel
luntur fuligines, et vapores
Viscerum, a sordibus, et excre
mentis producti; qui si in caui
tate

vitali remanerent conclus[i]
corrumperentur; magno partium
principu[m] nocumento.

Atu omnibus medetur inspiratus
et expiratus aer: quo pulche[r]
rrima, et apprime necessaria
naturæ operatio fit. nec absq[ue]
illo fieri alio elemento potera[t]
naturaliter erat; nullu[m] eni[m]
ita subtile, et virtute penetra[n]
trua pollens; nec aliud aptum
ad moderatu[m] refrigeriu[m], qui[n]
cor grauet, na[m] aer non mu[l]
tu[m] grauitat; et in vitali cau[i]
tate diffunditur penetrando v[ir]
re[m] poros, breui gyro; na[m] subito
altera portio aeris succedit; et qui[a]
introducitur non in visceribus
moratur, nisi quantu[m] breuissim[um]
intercedit spatiu[m] inter dilatatio
ne[m], et contractione[m] pulmonu[m], et tho
racis.

Motui cordis motus iste conformari
(sic incepit in primordio usq[ue]
si non detur impedimentu[m]), nam
re

naturæ vitio, in constructione tho-
racis, vel ex contracto morbo per
humores, et illorum malignos decubi-
tus pulmonem gravantes, et cavi-
tatem thoracis obstruentes; qui-
bus, tumente aspera arteria,
rumpitur methodicus motus, in
quo non parum laborat viuens,
maxime si sensibilis interce-
dit respirandi difficultas; nam
tunc fit inspiratio per attractio-
nem sensibilem; ubi si non corres-
pondet sensibilis expiratio, mo-
lestia afficimur. sed semper datur
expiratio insensibilis, alioquin
post momenta pauca suffocare-
tur viuens.

non omnia animalia eandem habent
formationem viscerum, ad respiratio-
nem, licet omnia necessario res-
pirent. sunt qui hoc negant
pulmone carentibus, seu pisci-
bus branchiatis, supponentes
esse pulmonem necessarium ad respi-
randum instrumentum: ideo neq.
illam multorum insectorum specie-
bus concedunt. sed permulta

habet supplementa natura, et
pares pulmonibus analogas,
et equivalentes; dantur glan-
dulæ magnitudini cordi propor-
tionatæ, quas invenit in pisci-
bus Marcus Aurelius Severinus
ut infra descriptas videbimus.

Nec aeri negari potest aditus in
urinam piscium; dum respirant
clare videtur per os, et branchi-
as; et si inspiratus non expi-
raretur, vita non subsiste-
ret; nam ad hoc non sufficit
transpiratio, siquidem corpora
non transpirant aerem,
nisi vaporibus immixtum, et fuli-
ginibus, mediante calore per
poros, in qua operatione mi-
nor pars materiæ transpirabilis
est aer.

Respondent non posse haurire aerem
à piscibus, quia non datur in
medio aquarum aer, sed tantum
in superficie. Contrarium probavi-
mus lib. 2. Nec moveretur flu-
ctus, et per totum aqua sine aere

cap. 16. lib de meth.
lib 1. c. 8 de rerum vari.

in exaem c. 26.
lib de natura maris.

lib. 349.

(1) omil. 7 in exaem.
(2) l. 5 exaem. c. 4.
(3) 4. antiq. 15.
(4) l. 2 phys. 14.
(5) 3 phys. 18.

ut probant Rodericus a Castro, et Cardanus; tolleretur quippe fluiditas, quae non a propria gravitate provenit; sed ab aëre et aethere aqua comixtis. hic cedunt, quem sequuntur Gaspar Floridus, et Patavinus. Imo vult Gaspar Hofmannus aliqu[am] partem aqua corrumpi aere secluso. Hec dissentiunt Hippocrates, Galenus, Occellus, Emanuel Urrza; probatque Guilhelmus Persoonus quod aer instrumentum aliorum elementorum. Hanc de aere in aqua opinionem tenent D. [1] Basilius, Ambrosius [2], Celius [3], Magyrus [4], Kerckermanus [5], Carpenterus, et alij, alioquin non haberent auditum nec olfactum pisces. Restat monstrare in illis primo organa spiritalia, postea mecanica naturae in illorum respiratione.

Producant aquæ reptile animæ viventis. Creavit Deus cete grandia.

Divinatio II.

De Infallibili respiratione piscium, ex organorum So- sexuatione

---

Probato aere in mari et in cavitate piscium; illos propriis oculis per anatomiam exponemus. Primo sciendum, habere pisces sub diaphragmate ventre, in medio candidum, et perquam tenuissimum utriculum forma digitali, vel dactylari, quo natantes in summo se substinent, ut homines suffixis ad alas tubulis vesicis, extremo caude conclusis: Sic aer in piscibus inclusus per predictum utriculum non solum eos natare facit, sed cogit: hanc absolvit pericyclosin quali nisi gravitate corporis sustentat: ideo utriculum istum sub diaphragmate ventre mater stabilivit natura.

In multis piscibus velut vesicula obtenditur aere plena. In multis datur solum intervallum patens oculis, medium inter peritoneum, et spinam: quod si aperis vacuum, vel solum aere plenum invenies. Hæc vesicula nata est aucula affabre sibimet accomodata, carinata huic usui spina.

Ad hanc vesiculam instructæ sunt, et reflexæ de superioribus, venæ seu veriùs arteriæ; de spirituali utroque ramo recurrente, quo monstrat natura, semper aerem renovari, non solum per poros, sed per organa, instrumenta respirationis; nam huic vesiculæ mirabilis plexus incumbit plexum arteriosi generis, qui paratus est ad elaborandum et attenuandum aerem, qui deducitur ad interiora conclavis, et per motum cordis deducitur, ut fiat inspiratio, et expiratio, qui

sunt motus respirationis.

Nota hanc utriculorum structuram in mustela marina majori. In illa inuenit uelut pulmones Frater Fabritius: sed Cardanus exquisita autopsia pulmones non inuenit, sed fistula ex capite ad cauitatem uitalem, nos illa inuenire non potuimus in mortua lampetra seu mustela marina, quamuis uarijs tuberculis caput appareret rimosum, et in medio foramen per quod procul dubio aere attrahebat: restat q. dubium an pulmones haberet, uel fistula, ad modum majorum piscium qui pulmonibus gaudent. Certum est non habere branchias: et cum in illo pulmones non inueniantur, probatur nec branchias nec pulmones necessarias ad respiratione esse; praeparaunt natura foramina, et meatus, per quos ad confinia cordis introducatur

S. 2 de resp.

aer, ut effervescentia nativi caloris refrigeret, fuligines atque vapores a cavitate vitali protrahat

Perfecte etiam est evidens respiratio maximorum insectorum; in quibus nec branchias, nec pulmones reperies, sed semper cavitatem aere plenam.

Tamen in majori parte piscium initium respirationis est a branchijs per mille siphunculos in illis dispositos, per quos fit attractio aeris, qui deinde concedit ad surculos, hinc et hinc venientes, post divaricatum arteriæ aereæ innixæ cordi; et ab hoc descendit ad arteriam aortam, et sic deinceps in aliam

Fit autem aeris insinuatio primo adjuvantibus branchijs; id est aeris motum, et extenuationem perficientibus. Sic attenuatum aerem vel maxime attrahunt in se ipsas arteriæ ad hoc opus præparatæ. Si exactam anatomen exerceas hoc aperte invenies

sed modus secandi pisces iam
tu ipse studium faciet; parum
quippe distinguuntur colore
partes, ut in terrestribus: inde
non cognosces fibrarum plexus
et arteriarum, si non recte, et
diligenter secentur. nam qui
vulgo vocantur exangues,
alia penitus a sanguineis
texturas habent. In istis fa
cilior [struck: ...] ichthyotomes; et
supino pisce inter duos crat
res, sed humiles aggerculos ac
comodato prosecandum est m
dibulum squamas maximas
firmant: mox resolvendum
utroque latere forficibus aut
scalpro labijs apprehendentibus
Tertio revellendum in exteriora
ut pateat praecordiorum locus
circa quos (resectis branchijs) et
et hyelta dorsi parte, se offert
Siquidem spectandum diaphrag
ma, cum oblongis binis confi
culis obcurrentibus, de quorum
usu exacti anatomici incer
ti sunt; sed meo judicio cum
sint

cum sint velut spongiolae naturae
et humorem facile bibant, ad ~~aequ~~
aequilibrium corporis inservirent;
natare enim solum sciunt pisces,
nec plures alios exercent mo
tus, varijs inflexionibus corporis,
ut terrestria reptilia, et ani
malia (~~[illegible]~~
~~[illegible]~~) ideo in piscibus non
invenies tot artus et musculos,
qui superflui essent: habent ta
men necessarios ad suas inflexio
nes, maxime ad respirationem
et edendum. Plurimos habent in
collo, plures in cauda.

Anguillae, murenae, et hujus generis pisces
nimis flexuosi, non per mus
culos repetitos, sed per continua
tas in longum distentas fibras,
flectuntur, et revolvuntur in
se ipsis.

Prominulas autem extra septum videre,
licebit propagines binas amplas
oblique positas venae ~~magnae~~
cavae, quas hepar duobus
suis extremis cornibus an
sularum instar annectit ad

~~[illegible]~~

Prominulas ~~[illegible]~~ extra Septum ui-
dere licebit propagines duas
amplas, obliquè positas, venę
magnę, quę septo solū interpo-
sito respondent binis originī-
bus venę cavę, quas hepar dii-
buentis extremis cornubus,
ansularum instar, erectis
mittit ad superiora per trans-
versū septum. Interim illud
latioris, vel rotundioris fundi
modo stomachū complectitur,
fovetq. calido suo sinu

Melius Aurelio Severino ductore
in seccando non invenimus
pauci hoc docent; ideo plurimi
naturā rerū ignorant, et
corporis structurā; cum Ari-
stoteli famulentur illis respira-
tionē negant; invaluitq. q.
magis error, nisi Guillelmus
Rondeletius, hoc valide refuta-
ret per anatomen; nec non
Laubatus Aurelius

Tamen ante illos respiratione dedere
piscibus Anaxagoras, Democritus

Diogenes, Temeus locxen[illegible], Plato, Hippocrates, Plinius Galenus, Rodericus a Castro, Thomas Campanella, Marius Scapaldus, Hieronimus Montuus, Gaspar Offmanus, Joannes Riolanus. quamquam exacte anatomen piscium non exercuerunt, ~~qui~~ ut praedicti senexinus, et Rondeletius: Aristotelis namq. solum nomen leniter aliquibus demonstratis sectionibus piscium errorem fundaverat, non aperte detectis organis spirabilibus, quibus piscium respiratio probatur.

Diaphragma est primum instrumentum spirabile: illo liber exequitur spiratus, intendendo et laxando. Ventillantur hypocondria, et hepar, quod nullas arterias in gibba sui facie nactum est. Flabellum infimi ventris, appellavit Hipocrates.

Hoc est omnibus animalibus comune; sed in piscibus ad aliud usum interuenit; nam pressius adstat cordi, ut hoc in medio ventris situ contineat; euidenti diuini conditoris prouidentia, per quam etiam distracti sunt et regulati glomeres intestinorum, ne translapsi cor opprimerent; tandemque strangularent; præsertim cum in profundum se demittere pisces debeant. Cum gulosis piscibus et megilibus stagnantium aquarum, longi, numerosissimi et confertissimi globi sint intestinorum et ampla stomachi lacuna, quæ nimio pastu distensa facile septum inculcare possent; interjicit natura vigilem obicem, per bina vincula, quæ utrinque lateribus de intersepiente membrana, ad paulo inferiores costas appendit.

Cor piscium non figuram conoidem refert, ut caeterorum animalium. Cardanus notavit inesse illi candida, et pinguem fistulam membranosae substantiae, inter branchias utrinque lateris ascendentem, ut per illam accipiat, et remittat aerem; et sic respirat, ipso motu cordis, aere cum vaporibus expulso, ut expellitur per pulmones. Cor piscium non potest refrigerari per aquam vel ejus vaporem, ut multi volunt, nam obrueretur; nec cor ita exiguum expellere poterat, et a se removere aliam materiam aere graviorem: opprimeretur enim, si materia validior ingrueret; ideo oportuit refrigerari per aerem, omni levissimo motui cedentem, ob suam summam raritatem.
Nec branchiae permittunt suam morosam texturam, ut inter

intret aqua, sed solu[m] aer; id[eo]
sub capite piscis coeunt; et co[r]
ipsum ob id in supxema pectoris
parte positu[m], aliter ac in avi[bus]
bu[s], et terrestribus; tu[m] quia
pisces collo carent; tum
quia frigida animalia
~~et~~ exigui cordis, et motus, a[…]
unt tria principalia simu[l]
fere juncta habere, cor, jec[ur]
et cerebru[m].

Externu[m] viscerum habitu[m] cu[m] provi[…]
det summus creator, inter[…]
ra ejusde[m] cavitatem, mult[…]
curiosius efformavit. Cor[…]
piscium, credidit Plato, dext[ro]
ventriculo mutilu[m], si pulmo[…]
ne carent: Galenus non inv[e]
nit causam, quia antiqu[i]
non bene et exacte anatome[n]
exercuerunt, defectu instru[…]
mentoru[m], microscopij præcip[ue]

Lib. 6. de us. p. et Plat. decr. c. 5.

Ideo non viderunt, quod dex[…]
ter cordis ventriculus in pisc[i]
bus confunditur cu[m] fibrilla[…]
de cordis extremo ad cerebrum

tendente, quæ in cæteris animalibus appellatur aorta, et in piscibus discurrit in tota externa spina. Sunt etiã meatus alij de corde ad branchias tendentes, inter quas prædicta fistula candida ex alio cordis extremo oritur. Ex hijs patet falsũ esse pisces carere dextro cordis ventriculo; nã his manifestius, quã in pulmones habentibus tres cordis ventriculi spectantur, figuræ respondentes triangulari, et invicem distincti e quibus procedunt ramuli spirabiles ad cerebrũ et branchias protensi: qui enim in inferiori loco ab hepate venã suscipit, dextro ventriculo respondet; qui vero huic conjunctus est, sinistro. Tertius sinus, ut notarunt Severinus et Rondeletius particularis est in piscibus pulmone carentibus, ut per-

majores meandros darent refrigeratio, et aeris introductio; et tripartita foret vis expellendi in exiguo motu. Adjuvat eundem motum concordi amplitudo sinus, et triplicitas in piscibus, ut colligantur vitales spiritus, et motus fiat indesinens, spirituum vivacissimo motu, favente aere, sinus, et cavitates replente. Iste tertius ventriculus in piscibus est principium arteriæ, quæ aortæ respondet, manifestissime in nervos desinens.

Attente tamen nervos considera piscium, qui non præsentantur ut nervi terrestrium et volatilium, sed sicut crassæ fibræ. Eodem modo si quæris ossa, spinas invenies, quæ sunt ossa piscium præ tenuitate et subtilitate cuspidata

Et cor in piscibus venarum, et nervorum principium est: pars ejus media

que respicit inferiorem
partem, in qua velut san-
guinis lacuna spectatur,
et superiorem, in qua corpus in
uenitur fistulosum, nervosumque.
Aristoteles voluit supremum cor
dis apicem partem esse postremam,
quasi hoc dixerit fundamento
mento nesciamus

Pisces magna ex parte gula
carent; exiguam habent
Congrius, et Anguillæ. Fere
omnes annexum statim
ori ventrem habent; quo sit
ut sæpius eveniat grandibus
insectantibus minores, ut
ventriculus in os procidat,
nec retrahitur, nisi juvamine
mine aeris, sic itemque claus
tra concluduntur, ne intret
aqua, aut ventriculus ex
tra proportionem tumescat.

Nec deficit illis arteria spiritalis;
lis; non autem vocalis; ideo
omnes muti sunt, et nullam

eduunt uocem, guttur quippe deest ita per intervalla constrictum, ut aer tonos producere possit. Deest etiam illis lingua, et organa articulationis

Plurimis pulmones deficiunt, sed Aristoteles inuenit auriculas cordis, simplicissime textura, molles, leues, laxas, pyriformes, canas, rubras. Nos ~~non~~ inuenimus ~~nisi~~ quasi tenuissimas et amplas vesicas, quae auriculae loco ~~est~~ sunt, forsan sic vocauit Aristoteles. Super ipsas cor innatare videtur. et in quibus carnosiores ~~est~~ sunt, pulmones emulari et ementiri videntur ut in Cyprino, Barbo, tinca, et alijs. Istae auriculae sunt quibus aere natura rapit, follibus similes fabrilibus quare venae ad auriculas fossae (ut hippocrates ait) in sinistrum adiecta ventriculum

de motu cor.

respirationem operantur; arte
ria vero in aerem desinit:
necessarium quippe est refrigeri
um partibus maxime cor
di incumbentibus, quae ejus
quasi tegmen sunt.

Si spiratoria organa sunt cordis
auriculae, secundum hypocra
tem, et cor piscium auriculas
habet, cur non respirabunt?
Si aquam cogis expirare pisces
pro aere; si intrat cum illo aqua
jam spirat aerem; si intrat
absque aere per quale vacuum
spatium fit motus. Sed revera
aqua ad cor eorum non pene
trat, nam sine aere ambi
ente, qualis fistulae et cratulae
in corde piscis? Cor eorum
(ut plurimum) nudum est, et
absque pericardio excepta ~~...~~
sphirena, sacerto, et mustela
marina, qui membranam
pericardiam habent. Reperi'nu

nudi sunt cordis, h illi ing
nis onus aquæ, impuritatibus
maris, sordibus, et piscibus terræ
in mare ruentibus ejus re
plebuntur sinus, vitalia obtu
entur, et cessabit motus cor
nullus namq. animal viu
re potest, nisi libera, et ex
pedita sit cavitas vitalis
et intima penetralia, ad
cordis motu moderato, et
temperato medio solu repleam
tur, quo renovato per respi
ratione, extrahantur fuligin
impuriq. vapores, vitæq. bals
mu intromittatur

Demus necessarios ad respirationem
esse pulmones, partes illis
analogas tibi evidenter demo
strat laudatus Burelius, injuri
dixit. Plinij, cardani, Alberti, con
radi, Rondeletij, qui tam insigne
corpus non observarunt, dicendo mute
tis piscibus corporis hujus praeclara

est forma: nimirum trifidi corpo=
ris, et summa sui parte pro=
pemodum alati, vel Tau litteræ
græcæ, vel lineæ rectæ, secundum
expansa brachia cum hypotenusa,
et trunco adusq. pedes complexos
imaginem referens; accomodate
vero respondens amplitudini
pectoris, et alui longitudini,
excurrit enim adusq. fines
infimi ventris.

Male hoc in fluuiatilibus conspicitur
comode in pelagijs, præsertim
rhomboidibus, pars lobis pulmo=
num analoga videtur: nam
comode tributæ sunt habitudines
mollis enim, rara, laxaq. est,
qualis a nobis spongiola, aqua
expressa, contrectata sentitur.
Accedit congrue craris, quæ cum
sit calida et humida, aptissima,
est sanguini primum allapso perco=
quendo, elaborando, perficiendo,
qualem actionem et usum pulmo=
nes habent, situsq. illis propius
est, secus diaphragma circa cor,
ad præcordia: quod ad aluum

transcurrit, naturæ auctorita-
te atq. arbitrio factum, quæ
vera, vel abrasa est, pro opportuna
pulmonis prolixitate. Instrumen-
ta hujus organi veræ multi-
plices branchijs, quæ spiritum
attrahendi ministerium ha-
bent: sed explicato branchia-
rum usu magis apparet respi-
ratio piscium.

De branchijs equivocè loquuntur
Peripatetici, et illas explicans
Guarinonius dixit, "Branchiæ
" sunt quidam semicirculi car-
" laginei, quibus atexta sunt
" quædam stamina, cirrarum
" ordines immitantia, per quos
" semicirculos staminibus sic
" onustos illapsa aqua adver-
" sam cordis cuspidem alluit,
" cor enim in eum usum, in medijs
" branchijs cuspide proxime ver-
" sa, insitum est; ac branchiæ for-
" tasse appellantur, quoniam bran-
" cho, seu gutturi spirantium ani-
" mantium respondent, aut certè
" ramis ejus, branchijs dictis.

Binos notat hic errores Severinus primum quia opinatus est Sea=xinonius dilui cordis apicem aqua, quae ceteroquin infensa foret proximum, attactu frigido, cordis saxibus, vestale vitae igniculum conservantibus. Secundo quod ignoravit intercedere diaphragma, quod accessum allientis aquae vetat, quo minus attingat cor, opportuna supremi conditoris providentia.

Scaligerus dixit. <u>Branchiae sunt</u>
// carunculae rubrae, fibrosae, tenues
// tae, sese in aliquibus super=
// equitantes, ambitu ad fauces
// serrato. Hae sunt internae. Dan=
// tur exteriores corio constan=
// tes duro, atq. os repraesentantes,
// quarum motu aqua in aqua,
// <u>aere in aere reddunt.</u> Descrip=
tio haec non est falsa, sed usus branchiarum minime cognitus est; non enim reddit aquam in aqua, nec per illas sorbet; nam branchiae externo, et interno habitu, quae venarum syphunculos substinent, aere attrahunt.

ter foribus prjcendioxu Sextant
constantq, tum axniculis os
longis, curuis, cauis; tum obd
centibus fibris carnium rubra
rum; tum ferriis canaliculis
venarum exiguis, per quas
osseas, carneasq. particulas
perpetuo commotas notabil
Tum ore repulsatur stomach
~~[illegible]~~ incomodus afficiens
aque, tum per canaliculos subi
aer ad interiora, reditq; et di
respirat piscis.

Multi confundunt branchias cum pin
nis, quæ aliud sunt instru
mentum, nec nostri nunc
propositi est describere, nisi
partes spirabiles. Branchiæ
dantur tectæ, et detectæ. Tectas
habent squamosi ut auratæ,
lupi, ochari, Cingdi, thynni, xi
phiæ, sphyrenæ. Detectæ vero
sunt cartilagineis omnibus
exceptis accipentere, attilo,
quibus operculo tectæ sunt
branchiæ. Quibus osseum oper
culum est, his scissura longa,

Quibus vero sunt detectæ, his
foramen adest. Quibusdam
utrinque singulæ, ut murenæ, an-
guillæ, congrio. Cartilagineis
quinæ, ut lampetræ. Septenæ sunt
Catulo. Quibus tectæ in late-
ribus sunt: quibus detectæ,
in cartilagineis, planisq.
piscibus, sunt in parte su-
pina, ut torpedini raijs, pas-
tinacis; rotundis et longis
cartilagineis, ut in quouis
galeorum genere cernitur.
Maximus numerus est octonarum
branchiarum, singularum mi-
nimus: totidem semper in utro-
q. latere, quemadmodum dentes.
Ita autem composita branchia
est, ut pars interior hærens
corpori sit spina semicircula-
ris, in conuexo nuda, pilis
horrida rubris, qui pili,
et spinæ sunt. Causa copiæ,
et inopiæ branchiarum, caloris
cordi insita copia, aut inopia
est

Qui branchias habent pauciores, mino-
resq; diu extra aquã vivere pos-
sunt; ut anguilę, et quęcumq; ser-
pentis speciẽ referentes, non enim
multa egent refrigeratione
Male crostatis branchię non de-
sunt, sed pilos tenues, et confertos
diceres in lateribus dispositos
quod Arist. et Rondeletius obser-
varunt.
Aerẽ attrahunt etiã pisces, quibus externa
facie, pro branchijs foraminu-
exigui; ut anguilę, lampetrę
hirundines, et piscis, vulgo, vo-
tilis, de quo mentionẽ fecit
l. 24. par. 119. Ambrosius Parǣus. exocetus
creditur absq. branchijs spirare
sic hyppocampus et polipus; sed
pulmones habent
Arist. docuit, inservire branchias, ut
reddant per illas pisces aquam
per os susceptã, quia mammis
carent, et meatibus genitalibus
intus conspicuis. Hanc sequutus
est sententiã Franciscus
In. 9. Plin. c. 18. Massarius, nec non Scali-
ger. Prolixè hoc explicavit Leo-
In com de resp pag 352 nicus Thomeus. Sed falsũ est pen-

penetrare ad sphera aqua usq. diu non penetrat aer; qua fit expiratio. quamquam dixi possitis sorbere semper aqua pisces, nam ea eruomunt per os eo modo ac acceperunt: Hiant pisces, spirant, et respirant in sicco, per modicu tempus aliqui, per multu omnes serpentibus assimilati. Vivunt aliquantulu in arena, et si ante ultima expiratione reddun tur aquis, reviviscunt. Non deerant in terra nec materia, nec organa respirationis, nec facultas naturæ respirandi per aere; alioquin subito emorerentur. Non diu extra aqua vivunt, quia humidissimo et crassissimo aere indigent, qui certe aqua est, sed rara

Describes quamplurimis pulmone praeditis, fistula est, sive ductus, quo spiritu hauriunt, et aqua mari restituunt, ab intima palati parte ad extima perforatus, septoq. distinctus, narium velut nostrarum, foraminibus ad palatum deductis: Hoc invenies

in Balenis, Orcis Delphinis, Vicecitulis, ac testudinibus. Pulmone donatis, narium sunt xime; planis et cartilagineis bina foramina ad os deducta, a se ipsis distita; non quemadmodu Delphinis, & cetis propa qua. Rondeletius inuenit in magnis piscibus asperam arteriam.

In cunctorum piscium arterijs subest aer in cunctis circulat sanguis. Sed aer non est illis alimentum nisi vaporibus aqua immixtus, ut illorum calor natiuus refrigeretur. fundatus humiditate igniculus ille, et illa temperatus, alitur eo modo ac compositus est; primus namq. hipostatis piscium aqua non terra. Ideo siccum aerem abhorrent; amant haustum ex aqua, suis principijs conformem: per hæc soli maximi pisces cetacei, qui feruentissimo calore natiuo gaudent, possunt haurire siccum aere, imo et dormire in sicco.

49.

Per contraria principia, non diu possunt degere in aqua amphibia.

Ajc de respiratione viventium; quam Aristotelis non negat crabronibus, apibus, et muscis, culicibus, cicadis, qui si non abriperent halitum, bombum non ederent. Tamen et qui sonos non edunt aeque respirant.

Viventes atq. mutabile

Diminatio 12

De motu spirituum in vivente et illorum natura.

Ab ipso motu primigenio cordis spiritibus motus pendet: nam officina sanguinis, est officina spirituum. De eorum essentia et munere differunt physici et amplius rem obscurissimam obtenebrarunt. Metaphorice materia subtilissima hoc sibi vendicat nomen: in omnibus reperitur proculdubio corporibus, etiam insensibilibus, sed a sensibus sunt immunes: nec videntur, nec

tanguntur; forsan inde spiri-
tus vocantur, et varijs defi-
nitionibus notos faciunt, vel
facere contendunt.

Aiunt plurimi esse corpus lucidissimu
tenuissimu et levissimum
emanatu a calore naturali
quē faciunt igneu seu lucem
Nos credimus calore naturale
dumtaxat esse instrumentu ad depura-
dos spiritus, non illos genera-
nā calor non est nisi motus
ignis interni, et est acciden-
non valens generare substanti-
am, et corpus, ut sunt spiritus

Fernelius, et Senertus voluere esse
substantia æthereā: quod par-
tim est veru nā involucro
æthereis operantur; sed aliud lon-
ge sunt, quia generantur i
corpore viventiu

Aliqui dividunt spiritus in Inna-
tos, et Influentes; primi qui
non divagantur; sed in eade
parte resident. Influentes qu
à parte principe in alias a
mandantur. Censemus tame

nullos posse dari spiritus non divagantes: omnes provenire unt, et influuntur a corde: rere de re in isto loco est contra natura spiritus.

Vulgus physicorum eos dividit in animales, vitales, et naturales: animales fluere volunt per nervos: vitales per arterias; naturales per totum. Vitales ponunt in corde; animales in cerebro. Nunquam capere potuimus, quid hæc vox animalitas peculiare conferat spiritibus, ut sit illis sedes cerebrum. non est aliud animalitas nisi predicatum compositi physici animati. Ante formationem cerebri, formato jam corde ubi residebant isti spiritus animales? Quomodo transierunt ex corde ad cerebrum, illo relicto? functiones animæ in cerebro nequeunt hanc specificam dare denominationem: æque intelligit homo per cerebrum, quam per cor, æque vivit, et sentit. Anima est intelligens

viventi, sentiens: cor et cere-
brum sunt instrumenta solum
diversa ad unum finem functio-
num animae

12. Meth. Galenus dixit evidentem esse demonstra-
tionem de spiritu animali, de
vitali non item: docuit abun-
de animales in cerebri cavita-
tibus, quia illis obstructis sen-
sus deficit; voluntariusque mo-
tus abolitur. Sed hoc non pro-
venit nisi quia tollitur ani-
mae unum ex praecipuis instru-
mentis ad operandum spontè
idem accidet si cor oprima-
tur, cerebro illaeso: idem si im-
pediatur respiratio, cerebro
et corde immunibus. In plexu
retiformi cerebri hos spiritus
contineri volunt. Plurimi
plexum hunc negant, favente
anatomia. Demus quod de-
tur; cur debent vocari ani-
males? Unicum nomen spiri-
tus sufficit, attenta eorum
natura ad omnes functio-
nes explicandas.

Galenus dixit spiritu animale aliquando ex vitali gigni, saepe ex aere, plures ex sanguine: si in suo principio animales non sunt, quando fiunt? si dicis quando ascendunt ad cerebrum: ergo quando descendunt non sunt tales: nam si pervenirent ad cor appellari vitales; si ad pedes naturales. Hoc obscurissimum est, melius percipitur naturales solum nuncupare spiritus omnes, ad varia licet munera destinatos; nam istam materiam sanguinis subtilissima, et attenuata per totum diffunditur involucro aetheris, et ignis interni; sic per varios motus, operationes resultant variae, influendo pro necessitate naturae in nervos, sensoria, fibras, ossa, medullas, viscera, cerebrum, proficua penetratione, et concursu depuratae substantiae.

Sic operantur viventia valido spiritum concursu, et roborantur. Sic debilitantur, et

flacescunt exhalatione spi-
ritus: ex illis quippe vires de-
pendent, quæ non sunt nisi
valida efficax, et æqua spi-
rituum coitio, et concursus,
ideo motu, flexu, et configu-
ratione. Isti se habent in
rebus a natura institutis
l. 5 de naa ãalid. c. ult. (secundum Arist.) ut malleus
in arte fabrili; sunt namque
instrumentum ad omnes opera-
tiones: et eos in corde colloca[t]

Opinamus Divini naturæ, et essen-
tiæ spiritus esse. hic Argente-
l. 2 de somn. et vigil. rius; debentque appellari innati
omnes sunt eodem tempore
vitales, animales, et natu-
rales, propagati a primis
spiritibus ex primo sangui-
ne elicitis; non enim aliud
sunt, nisi depuratus sanguis
ad miram subtilitatem, et per-
nicitatem redactus; qui gy-
rans motu naturæ conve-
nienti, per ipsa circulatio-
ne suas emmittit particu-
las ad omnia membra, ad
quæ sanguis pervenit; imo
ad partes illas in quibus

Sanguis conspicuus non est: tamen moventur, et penetrant illas, secus nec consisterent ossa, nec medullæ integræ perseverarent; nec æqua proportione nervi, fibræ, tendines, distenderentur; nec moveretur anima per sensoria, nisi mediantibus spiritibus, qui juxta species configurantur.

Neg. perisset spiritus intelligo ex solo ultima particula depurati sanguinis; nam ista per se, (quia est materia passiva) iners, et stupida, quamvis subtilis, nihil operatur, nec moveri potest. Ad hoc ut sit spiritus debet conjungi et copulari per propriam figuram, cum alia particula ignis interni, et etheris; et ex tribus particulis fit unus minimus spiritus. Sic per ethere quaquaversus moventur: per igne calefaciunt, fovent, separant,

penetrant: per sanguinem, roborant, nutriunt, et partes in suo esse naturali conservant moderato concursu
Nexus iste et coitio trium particularum in ipso sanguine fit, intra tunicas, seu venas, quas sanguis permeat. Nec obstant spiritibus ad exeundum tunicis porositas, nec quid quid aliud durius in corpore; nam illi omnia permeant, vehiculo æthere ex quo partim componuntur imo et per poros, quibus nullum durissimum corpus caret.
Hoc modo pugnantes sententias de natura spirituum concilia mus. Sunt enim sanguis calor, æther, seu substantia calestis; tamen conjunctim, et facto ex tribus corpusculis uno; non autem separatim. Intelliges hic de petitione spirituum variis modis; nam plurimum dependuntur extra corpus emissis; aliquando etiam in

in excrementis, et superfluitati
bus: multu in substantia semi
nali, seu spermate, quia cons-
tat magna spirituu quantita
te, ex omnibus membris de-
lapsa. Perperduntur per insensi-
bile transpirationem, et profusos
sudores; per corporis laborem,
et exercitationes nimias. Per
passiones animi; per tristia pa
themata, per humoris insul-
tu, ægritudinem, vigilias, longa
studia, et mentis assidua, seu
efficace applicatione; quia
tunc ex inordinato motu, et
agitatione, dissoluuntur, et
particulę ignis, ętheris et san-
guinis dissociantur: tunc deper
duntur absq. ulla extramissione;
et viuens eget ut sanguis no-
uos generet spiritus; id est depu
retur ad tale determinata sub
tilitate, et particulare figura,
ut idonea sit ad conjunctione,
et copulatione, cu particulis
ętheris, et ignis

Nec isti spiritus in omnibus ui-

viventibus, et corporibus, quæ pernicitatis, debilitatis, et ro boris sunt; cum enim oriantur ex sanguine, et corde, ex vario temperamento et principijs compo nentibus, diversi resultant. Diversitas hæc non solum est in brutis, respectu hominis, in volucribus, in piscibus, sed in sibo quoq. horum generum individuis.

In piscibus crassiores sunt, et hebetiores, supra abundante hu miditate. Anatomen hoc clarè demonstrat in istis primis viventibus, inspecto corde, velut fonte spirituum.

Cor in animantibus quadrupedibus, bipedibus apodibus conorde figuram habet; triquetram in piscibus, pulmone carentibus et tribus angulis formatum. Quadrata figura cum majus exigat spatium, oportuit in piscibus ad restrictum triangu lum devenire; ut reconcentrarum

calore, ut uideruntur spiritus ea subtilitate, quanta permittitur a circumfusa humiditate. Inde efficax est calor natiuus piscium, quia in idoneo suæ figuræ receptaculo restrictus, cum magnis semper pugnat contrarijs, qui nequeunt arcem natiui caloris expugnare, triangulari opposito munimine.

Non Loquimur de insectis aquatilibus, in quibus cor non est conspicuum; sed non corde carent, seu parte analoga

Cor piscium turbinatum est, cujus major cuspis (non enim anguli æque distantes sunt) versus caput non ad pectus tendit, vix rubeum, et pro mole paruum, inde in supræma pectoris parte positum est, non in medio, ut in auibus, et terrestribus.

Thomas a Veiga expertissimus physicus hæc habet. Cor natatilium videtur creatum triangulare; quia cum vno tantum ventriculo constent, cor eorum

...m art. med. sec 4. c. 38.

// opertuit machinari noxam
// multiplicatione angulorum
// ad coctione; perinde tarda coctio
// ne et purificatione sanguinis,
// imo et imperfecta, lenti, et grossio
// res sunt spiritus piscium respe
// tu aliorum animalium; in qui
// bus licet cor ad rotundum
// tendat, per moram tamen colla
// turaq; ad sinistrum ventriculu
// paratur sufficiens coctio ac
// cedente mucronis anguloso
// sinu, simul et internis ven
// triculorum divisionibus, quas
// natura in eundem retinendi
// et coquendi usum parat.

Quantum autem cor hominis opor
tuit esse capacius, euasit et
rotundius. neq. ob hoc assenti
mur uno tantum ventriculo
constare cor piscium, idest sinistro,
plus quam unum namq. inuene
runt anatomice ab Aurelio Seve
rino citati; sed solum microscopio
conspicui sunt. Arist. dixit cor
piscium suum mucronem habere

2 de hist. an. c. 17.

// non ad pectus spectantem,
// sed ad os; extremumq. inde pendens,
// qua branchiis inter se coeunt.
Sunt etiam meatus alij de
corde ad branchias tendentes
singulas; inter quas crassa
admodum, et candida fistula
est, quæ de cordis extremo ori
tur. Medium ventriculum appel
lat principalissimum; Unde
exoritur aorta in cæteris ani
malibus. Tertius ventricu
lus in piscibus particularis
est, principium scilicet arteriæ
quæ aortæ respondet, manifestis
simæ in nervos desinens, ut
inspicientibus hanc naturæ fa
brica, nullus detur hæsitandi
locus, quin cor statuatur venar
um, et nervorum principium: inde
et spiritum per quos et venæ, et
nervij distenti fuerunt in prima
formatione; daturq. per illos mo
tus et sensus, secundum illorum
vivacitate, et efficacia, quæ exi
gua ob prædicta iudicatur in pisci
bus, attenta natura illorum, et patria.

Notandum, spiritus cujusq. partis calidiss-
mos esse, utpote a parte san-
guinis ignea elicitos: nec pa-
tes per illos moverentur, ni
destituerentur calore: ideo illis
deficientibus frigescimus. cale-
mus affluentibus. Pisces ta-
men nunquam externe calen-
quia humido perenni cir-
cumfunduntur: inde fit quo-
parum ad extima cutim pro-
liunt, quam squamis natu-
ra contexuit, ut spiritus ab
humiditate defenderentur n-
obstringescerent, seu torperent
inde parum ad motum minu-
ad celeritatem valerent.
Porroq. a nimia exhalatione
spirituum immunes sunt pi-
ces, eos externa humiditat-
impellente ad centrum: Hoc a-
tem non tollit transpirationem
ad vitam necessariam, ut fuli-
gines, et vapores transmitta-
tur; in quibus et pars al-
qua proficiscitur spirituum

evanescit, nam isti, sua efficacis-
sima subtilitate viam ape-
riunt, pauco tamen numero
eorum fit operatio, laxa textu-
ra corporis

Affectus passionum parum spirituum
pisces depperdunt; multum quip-
pe dissipantur in gaudio,
in tristitia, et alijs affec-
tionibus, ad quas tardissi-
mi sunt pisces, humiditate
torpentes: ideo et paucis
infirmitatibus sunt obnoxij.

Atq. notabile.

Disinatio 13.

De neccessario motu spiri
tuum ad sensoria

Nec in plano est scire qualia sint
ad conformandam animam
in corpore organico neccessa-
ria sensoria. Primo inqui-
rendum numerum sensuum;
nam supposita differentia inter
sensus internos, et externum

illas pro arbitrio multipli
cant Philosophi. Pro omni
functione animus peculiare
potentia assignant; pro om
ni organo externo pecul
re sensu.

Sensus internus omnibus ani
malibus necessarius est,
iste est sensus comunis.
Unu ponit dubius; duos fonce
ca, unu pro objectis presentibus
aliu qui suplet presentiam
objecti, et vocat phantasiam
hec convinientes. Tres sens
icuas potentias assignant
Toletus[1], Picolominius[2], Mercatus[3]
Peramatu[4], Veiga[5], Vallesius[6]
Ferneliu[7], Nemesius[8], Segaria[9]
Nissenus[10]. Hec opinio sumpta est
a Galeno[11], qui tres potentias p
bat internas; eo quod sæditur
unus sensus internus absq. alio
affertq. exempla freneticorum,
qui falsa imaginatione re
ordinant recte, et imaginatio
ni conforme; unde quamvis

1 metaph. cap. 28. q. 1.

3. de ãa. c. 3. q. 1.

(1) 3 de ãa q. 6.
(2) lib de sens int c. 1.
(3) Class 4. art 1.
4) lib de facult nat. 13.
5) lib de art med. c. 10.
6) 2 controu. 22.
7) ~~de[illegible]~~ 5 phys. 4.
8) 6. de nãa hom.
9) Sup ad lib de facul. nat.
10) 4 virib. animæ. 6.
11) 6 de affec. locor. 3.

imaginativa sit corrupta; æs-
timativa et integra; nec non
memoria. Istis vna addit
D. Thomas; sequuntur Cayet. fer-
rariensis, Banens, Garcia, et
carmelitæ. Hoc docent Averro-
es, qui posuit sensus comunem,
phantasiam, æstimativam, et
memoriam. D. Thomas in phan-
tasia imaginatione includit,
et æstimativam bruti ait cor=
respondere cogitativæ hominis.
huic explicationi adhæret Sa-
lemandet

1. part. q. 14. art. 4.
... disp. 46 de part. nat. c. 2.
... disp. 15. de aa.

lib. de aa.

Algazel, et Avicenna quinq. ponunt
potentias; sensus communem
externorum objecta percipientem,
et dignoscentem; imaginativa
quæ sensus communis species
conservet, et in absentia ob-
jectorum operetur; æstimativa
ut objecta non sensitiva per-
cipiat, odium, amorem &c. phanta-
siam, ut varias conjungat
species; memoria ut conservet

...ac 4. de aa. c. 4.
... part nat. 4.

ea quę phantasia percipit.
nos censemus hos voluisse
philosophos numerare mu-
nera, non potentias, et facul-
tates; alioquin diminutam
facerent animę potentiam
et virtute, quę per multo or-
gana varias operationes exer-
cet; sicut aer unus in organo
pneumatico, per varios tubos
varios sonos edit

His permoti ne multiplicarent entia
absq. neccessitate, illa ponunt
potentiã sensitiuã internam,
3 de aã; disp. 2. q. 2. seu sensum communem Auersa
quest. 65. Auersa, Arriaga, Oviedo; sed il-
li loquuntur de sensu homi-
nis; nos loquimur de sensu
omnium animalium.

Opinio Scoti non adhuc a suis dilucidata
est; nã Tartarelus unicum
admittit sensum communem;
tres faventinus. Quinque
Antonius Andreas, scotistę col-
Disp. 20. de sens. inter. tres. Dupasquier solum

formaliter sensus internos distinguit, et septe adsignat actus unicę potentię: fundatur in Scoto aiente. Sensus communis non est unus unitate predicationis; sed unitate singularitatis, vel causalitatis quia est radix omnium sensuum particularium.

quęst. 9. de āa num. 2.

Savellus quia hęc unitas videtur asseri respectu sensuum externorum, tres potentias distinguit, quamvis ad unam referantur actus eorum.

Nos qui potentias ab anima non distinguimus, unum ponimus sensum commune internum, et licet admittamus sensoria externa plurima, ut patet, sensus proprie loquendo etiam externus est unus, qui mechanice, et physice reduci tur ad tactum. Iste vere est necessarius ad subsistentiam animę in corpore, quamquam

organa per quę exercetur, non sint omnia simpliciter necessaria ad vitam; si verum est dari animalia aliquibus carentia sensibus. Tamen quia externi organi corruptio; v.g. olfactus, gustus, odoratus, auditus, visus non tollunt subsistentiam animę in corpore, necessitatem sensus, tum externę, tum internę solum in tactu ponimus, absq. quo anima subsistere in corpore nequit.

Tactus est qui primò afectat corpus animatum; nam si statim post animationem illud tangis, movetur; si per tactum non sentit, animatum non fuit, vel mortuum est.

Quinque vulgaribus sensibus sextum addit Scaliger, titillatio-

Exerc. 276. sect 3.

nem

titillatione Venerea, quia habet peculiare organum. Sed ista reducitur ad tactum, appellentibus ad organum spiritibus. Sicut reducuntur ad tactum alij sensus appulsu externo, et interno.

Avicenna, et Albertus tres species tactus assignant. Unum ad percipiendas delectationes Venereas; alium ad famem, et sitim; alium ad calorem, et frigus. Quenam species tactus erit, cum sentit animal se pugione transfigi?

Alij minuunt numerum sensuum, et quatuor ponunt, reducto ad tactum olfactu: quia dixit Arist. olfactum esse quamdam speciem tactus. Inde si nos probamus per tactum omnes fieri sensationes, unus sensus scilicet tactus.

sufficere debet; supplititi orga-
nis, et sensorijs ad functiones
varias.

Tactu affectat organum, ibi præsens
anima est in oculis, in au-
ribus, in palato, in naribus
et modificatis spiritibus mo-
dificatur virtute unio-
nis ad sensationem. Illa enim
quæ sua præsentia sensa-
tionem elicit, et informans
corpore; facto prius sensat...
id est quod tactu sentiri
possit: nam licet nos admit-
tamus species modo ad-
mittico nec peripatetico,
admittimus veram, realem,
et physicam impressionem
in sensorio, quæ per tactum
tactu fit. Non est oculus
qui videt, nec auris quæ
audit, sed anima; ita quippe
distracta, licet præsens nec vi-
det objectum, nec vocem audit

Nec quia tactu necessarium simpliciter
posuimus, reliqua sensoria su
perflua reputamus, quę sunt
animalis munimen, per quę
noxia vitat, et proficua eligit.
Illa sunt custodes domus elegan
ter a Salomone descripta, qui
12. 3. in ecclesiastes mala senectutis
explicasset, et sensuum declinans
robur dixit. Quando com
mouebuntur custodes domus,
et nutabunt viri fortissimi
Pagn. vertit commouebunt se
Inguina, et Cayet. trement
campensis debilitati fuerint.
Cayet pro custodibus, et viris
fortissimis accipit sensum
internum. Olimpiodorus, ex
ternos. Iutelmanus cum
Sixano, et Vallesio omnes
sensus, et organa. Vnde au
tor catenę grecę ait Tunc robus
ti animę sensus fluctuabunt
Addit Caneluis: sensus omnes
maxime vigent in capite: in
eo qui sunt custodes domus

Hi sunt viri peritissimi qui cu-
todiunt hominem, monent, et
armant, imo docent; ideo Salomo
esse disciplina sensus

eccles. 16. 24.

Vere multis animantibus seu
insectis non necessaria sunt
omnium sensuum organa. om-
nibus concedit Arist. gustum
et tactum. gustus dificilis
est probationis in Zoophytis
seu plantanimalibus. Gustus
male appellatur sensus necessita-
tis, dum non videtur necessa-
rius. visum, olfactum, et auditum
vocant sensus comoditatis
q. neq. necessarij sunt.

Indefinitum relinquimus quales sen-
sus animalibus deficiunt.
Multi negat Arist. visum
sequuti sunt Galenus,[1] Plinius[2]
Averroes, Themistius, Philoponus,
Tellius,[3] Isidorus. Quod negant
Simplicius, Alb. et Cardanus.[4] In-
venisse in talpa oculos Magna-
nus scripsit.[5] Cardanus dat etiam

(1) 14 de usu par. 6.
(2) lib. 11. c. 37.
(3) 4 academ. quest.
(4) lib. 10. de subt.
(5) lib. 9. de subt.

era visu, vermibus, limacibus, et formicis; certe in istis dum admodum crescunt oculi conspicui fiunt; sic in Balenis, licet gravi superciliorum pondere obruti.

balenis,

Zophytis et crustaceis negat [struck: Baut] odoratum, et auditum: quod probari minime potest. Pisces certe audiunt, nam excitato rumore in rete incidunt. Scinifes in quibus nullum apparet sensuum signum lucem quaerunt; quidem aceti, et fumi odore fugantur; quia olfaciunt: bombo unius excitantur reliqui: quia audiunt: numquam amara edunt; quia gustu praediti sunt: fugiunt si solo levi aere tangantur; quia tactum habent. Si culici exiguissimo cogimur omnes sensus concedere, in putrefactione ex semine generato; quibus absque temeritate hunc, vel alium negabimus sensum, licet solum tactum simpliciter necessarium admittamus?

odorat.,

Hec ideo negamus posse dari anima-
lia aliquo sensu carentia;
sed hoc clare non percipitur; p[...]
sumptio stat pro perfectione
naturæ. sed anima ad pauciο-
res sensationes destinata ex u[...]
naturæ minus perfecta ex[...]

Probare nunc oportet, quomodo per
tactu omnes sensationes fa[...]
eo sic et illo aliqua differen[...]

Atq. notabile

Divinatio 14.

De præstantia tactus

Inter magnas tactus excelentias illa
præcellit; quod totu viventis
corpus organu illius est, dum
reliqui sensus suu habent
organu peculiare. Tamen
Galenus[1], Albertus, D. Thomas[2],
Fernelius[3], Vesalius[4] nervos po-
nunt pro organo tactus; quo
enim plures nervos pars habet,
eo exquisitiore tactu pollet p[...]
uiterq. puncto nervo, acerrim[...]

(1) 1. de Usu part. 16.
(2) 2 de an̄a text 108.
(3) lib. 6. de āæ facult. 6.
(4) lib. 6. cap. 13.

superuenit dolor

Carnivalc. Rubius, Suares, Dueria, Vitado tota carne pro organo tactus ponunt; na perceptio tangibilium qualitatu, dolor, voluptas in carne sentitur; imo etiam in illa que nullu habet neruum, ut

q 54. sect 3

Cor, et jecur. Arist negat sensum

text 19.

neruis du dixit quæcumq. insunt
" animaliu corporibus simpliciter
" terrea, ut Ossa, nerui, pili, nihil
" sentire videntur. Sed ubicumq. dentur spiritus debito uitali motu, et non rupta communicatione cu corde dabitur sensus tactus; siue superficies sit, cartilago, vel neruus. In paralisi amittitur tactus defectu spirituu, ideo aliqdo putridu membrum absq. dolore secari poterit; si secat in putrido, et non in viuo, quia ibi non circulant sanguis et spiritus, et parti affecte non praestat cor alimentu; nec anima vita, et motu. Nequit dari pars viuens absq. tactu passiue, et actiue, licet dentur in viuente

partes ossea non excrementitiæ, quæ non sentiunt, ut dentes, quia per illos sanguis non circulat, nec spiritus vigent debito motu: inde fieri potest, ut in crassitudine cutis animal non sentiat si tan~~gatur~~ gatur. Inde probatur propter excrementitias dari in vivente partes non viventes, terreas, et frigidas, solum ad continentiam machinæ corporis dispositas. Sed omne quod vivit et influxum sanguinis participat, et spirituum, tactu præditum est. Imo credimus, quod si possibile foret absq. discontinuatione carnis, tangere solum guttulam sanguinis viventis spiritibus præditam, animal sentiret, et forsan doleret.

Digladiantur philosophi, nec non Medici disputando an tactus sit unus vel plures? An sua objecta percipiat per species? An qualitates inhærentes ipsi tactui sentiantur, vel quæ sunt in objecto?

156

sed non explicant quomodo tactus fiat: hoc si explicarent, liquido pateret dubiorum solutio, et quod omnes sensationes per tactum fiunt. Tamen ne in illo aliquid relinquamus indefinitum, quia est communis materialis sensus internus, et externus praenarratis dubijs unica propositione respondemus.

Tactus est unus communis materialis sensus pro omni interna, et externa sensatione, agentibus spiritibus; sentitq. qualitates in proprio organo, et in objecto; est quippe sensus activus, et passivus; et per illum fiunt impressiones in cerebro, mediantibus spiritibus, non impressis speciebus.

de aã. 101.

Super unitate tactus dubitavit Aristoteles plures innuens; unus namq. sensus solum percipit unam contrarietatem; ut visus illa quae est inter album, et

et nigrum: auditus quoque inter sonorum, et dissonum; tactus vero circa plures versatur; percipit calidum frigidum, humidum, siccum molle, asperum, levigatum grave, leve, et alias qualitates; inde arguit tactum esse multiplicem. Tamen unicus tactus omnes qualitates percipit, sub ratione tangibilis inclusas; sicut visio omnes colores; omnes sapores lingua; omnes odores odoratus: omnes sonos auditus. Varij effectus tactus diversificantur ab organo et partibus affectis. Vellicant in ventriculo particulæ acidæ, quam tactu in delicatissimis fibris fit sensatio famis: si particulæ sint nimis siccæ, et celeres defectu humidi, mordent fibras, et pungunt

et fit sensatio sitis. Tangit ferrum carnem, discontinuat partes, fit dolor: interior quo particule maligni humoris tangunt inordinato motu, et figura cerebri nervusculos, vel viscera.

Moyses explicans indignationem Dei erga impios usus est metaphora proxima, et naturali ajens; tactus dolore cordis intrinsecus: quod non dixeret, si non fieret per tactum dolor cordis. Tangunt manus blande corpus lassitudine fractum, et velut si partes consolidaret, fit voluptas. Tangunt molles particule et spiritus cordis pericardium, ad leta notitia dilatatur cor, et fit gaudium. Inordinato, et diverso motu in tristi notitia cor opprimunt et fit meror. Tangunt spiritus partes generationi dicatas, externo evocati objecto, seu impudica cogitatione, et fit quedam delectationis species

Spiritus varie configurationis, et subtilitatis hos omnes effectus diversificat, diversis partibus, distincto modo tactis; nam vere organum tactus spiritus sunt; ideo est sensus communis, et per totum dispersus interne, et externe; quia spiritus per totum corpus dispergitur, ex intimo recessu vitae, et centro ad extima circumferentiam viventem; id est ad ultimam cutim non accidentaliter impeditam, nec obstructam.

Tango pomum, qualitates ejus percipio, quia spiritus manus tangentis active exierunt obviam pomo. Tota manus tangit, quia spiritus vere, et realiter tetigere objectum; et facta sensatio fuit in anima a spiritibus modificata, ut qualitates percipiat; nullum enim organum potest animam modificare, nisi spiritus, qui immediati animae vigent (ut sic loquar) animaeque ministrant, ut per tactus objecti qualitates percipiat; mittit spiritus ad extima tangentem

tangentis parte, et appulsu ad ob=
jectum fit tactus, et perceptio. Inde
super aliquam corporis partem diu
innixus, stupidam, et motui inido=
neam facit, imo et sensu pro tunc
privat, quia compressione sistun=
tur spiritus, eisq. accessus inter=
cluditur, et tactus quasi cessat
in illa parte active, et passive;
postea sentit veluti si a formi=
cis morderentur, spiritus namq.
denuo ægre agitantur, et in=
terruptum motum repetunt.

Homo in tactu super omnia animalia
eminet, ob insignem cutis tempe=
riem, subtilemq. fibrarum plexum: ex=
cepta aranea. Manus sunt
propribra instrumenta, quia
ultra sphæram trunci corporis
per brachia protenduntur: et
magna nervorum quantitate
constant, in quibus magna spi=
rituum copia moratur: ideo vul=
go dicitur manus instrumen=
tum tactus, dum cutis tota est tac=
tus instrumentum: pedes minus
ob ruborem, et callositatem cutium:
minus caput durissima cute, plo
rum

radicibus vestita. Caro reli
qua pro delicatione cuti tactu
pollet. Inde fit quod anima me
lius, et plures percipit qualitates
datas sunt enim in interiori ex
tremo digitorum delicatae carnis
pulpae, rubicundissimae ob ma
nam spirituum affluentiam
ex qua provenit efficacia ta
ctus in digitis manuum, quorum
spiritibus ne exhalent datur
est unguium tegumentum, et velut
clipeus; rubentibus subtus un
guibus; quod probat concur
sum spirituum per digitorum ex
trema, ut melius peragatur
sensatio tactus: ideo ma
nus vocatur organum or
ganorum. Tota articulata
est, ut amplectatur objecta
tangibilia, et melius de illorum
qualitatibus informetur
anima. Monticuli etiam in vo
la manus existentes validae
sunt manus instrumenta
magis digiti, velut in aciem
dispositi; quinque sunt, ut melius

apre=

apprehensio fiat, per quam figura perfecte dignoscitur; et licet majus robur ex police, absque digito minimo, numquam perfecte rotunda figuram comprehendes; qua de causa sunt digiti inæquales, ut omnes figuras parvas, et magnas percipias. Si objecti magnitudo manum excedit, ex hoc ipso magnam molem capis, et per manum extensam ex extremo minimi digiti ad extremum policis, omnium tangibilium tibi mensura facilis est; imò et per internodia inter articulos intercedentia dilatas, vel constringis mensuram.

Partes extremæ ubi pulpæ rerum digitos terminant (Unguæ vocantur) habent plus sensationis, quia substantia delicatissima est, quam oportuit cum Ungue fortissimé contexere; et quamvis Ungues ad tactum non juvent, juvant ad apprehensionem, et retentionem subjecti, per quam qualitates tangibiles melius percipiuntur. Anaxa

gora s

dixit oxgamu manus esse huma
ne sapientie oxtum, et causam
quia fexbux animus in objec
tum; tactu velut in anima
penetratu: ob quod jussit Ds pri
mis Parentibus non solu non
edere fructu vetitu, sed nec
tangere ajente eua ne tange
remus illud, quia quamquam
licet fructus esset aspectu delecta
bilis, prævidebat Ds majore diffi
cultate adimplendi præceptu si
tangerent fructu, qua si solum
pulchritudine ejus inspicerent.
Si forte hoc in odiu, et tediu præ
cepti doc non addidit esuo eua ut D.

S. de parad. C. 12.

Ambrosius censet. Quidquid sit cer
tu est, quod plus in objectu con
spicibile allicimur tactu quam
visu: tactus enim ad omnes fe
re sensus loquitur, et desiderium
rei visæ et aprobatæ ad tactum
tendit, quia anima per illum
nonis affectionibus modificatur.

Per tactu contaminatur corpus ma
lignis qualitatibus; ideo vetitu
erit hebreis tangere leprosos

5. 2. Imo et in Leuitico tangere quod
quod immundum, et occisum a
19. 3. Bestia: nec non in exodo tan
gere impium ardentem fines Sinai
calcare, dum ibi Moises accipie
bat legem: Vetitum est ob reue
rentiam multas res sacras
tangere, ne plus quam fas est
dignum faciat tangentem.
cap 20 In Joanne legimus nolluisse
Christum in sua resurrectione
a Maria Magdalena tangi;
3 p. disp 49. sect 3. et licet Suares, Emanuel Sà,
4 p. q. 4 art. 20. Dominicus Bannes, Libera,
Vatablus sentiant, Magdale
na tetigisse, et obsculasse pe
des Christi post resurrectionem,
dum in specie hortulani comparu
it; et quod sensus sit nolli
amplius me tangere, sed vade ad
fratres meos, et dic eis. S. Augusti
tract 121. nus explicat nolli me tangere
"quia nec dum digna es mei con
"tactu; non dum enim in corde tuo
l. 12. c. 50 ascendi ad Patrem. Cyrillus ait
vetuit sui contactum, significans
neminem ad corpus suum gloriosum

accedere debere, nisi prius ac
cepto Spiritu S.to Prohibitum tan
dem a Christo tunc contactum
hom. 85. censet Chrisost. Theophilactus, euthim
+ quest. a Gen prop. 48 Iustinus, Toletus, Fran.cus Suar, et
alij, ne ultra decretum communica
ret per contactum majorem Magdalenæ
virtutem

Sensus tactus immediationem exigit cum objecto, et strictam contiguitatem nam omnia quæ distant tactum afficere nequeunt; ideo est certior, quia cum objecto conjungitur. Hoc non fit per species. Negariter dicitur servari in memoria species tactus, quæ istæ a mente transeunt ex organo, sed ad tactum species non adveniunt; neq. si advenissent (ut volunt corpusculares) ad cerebrum transire possent. finge quantum placet subtilitatem istarum specierum seu substantiæ fluxæ, corpus erunt extensum, et per se figuratum. finge puncta, materia et corpus erunt et tot corporibus extraneis perpetuo advenientibus, cerebrum non obstruitur? nec caput immutabitur

Quanta est cerebri sphæra, ut tantam continuata, nunquam intermittente adventitias materiam capiat?

Si species sunt peripateticæ, seu accidentia ex quibus formatur imago, seu figura rei introeuntis per organa, ad repositorium cerebri: si sunt intentionales, imprimi in materia nequeunt realiter, et physice, nam materia non afficitur nisi a materialibus, excepta virtute animæ: at illa non signat materiam physice, et realiter, ut ferunt species, sed imperando movet.

In alio sensu species peripateticæ occupant locum, ut videt in hostia consecrata, in sacra pixide, ubi reponuntur hostiolæ, seu particulæ consecratæ, et illarum non repones nisi quantum fert capacitas pixidis, quæ impletur solis speciebus, et aere inter hostias intromisso.

Si alias species ponunt in objecto materiali Peripatetici, erunt imaginariæ, vanæ, non physicæ,

nec reales, quia locum non occu
pant. ex quo probatur non
posse ferire sensum: sed experientia
contrarium docet, nam et feriunt,
et dilacerant: odor aromatum
caput turbabat, mulierum uterum
commovet; quod non fit nisi
applicando activa passivis
et materialia materiis. si lo
cum occupant, corpus viventis
illas non capiet per decursum
vitae, ut impressiones ad memo
riam necessariae maneant.

fortiter contra epicuristas etiam hoc valet argu
mentum. Inde necesse est quod post
quam feriunt species organa
evanescant. peracta namque
sensatione, et facta jam substan
tia sensibili, separatae species
corrumpuntur, seu separantur
in organo, ubi sensatio fit. citius
hoc evenit in tactu in ipso pri
mo occursu spirituum in ex
tima cute animata sanguine.
Per occursum spirituum omnis sensatio

sensatio peragitur. Species
non penetrant, nisi quousque
obvij veniant spiritus, in quos
species impetiscunt, et sistunt,
figuramq. deperdunt; sed non
antequā sumant spiritus per
appulsū specierū configuratio
nē illā, seu imaginē quā spe
cies ferebant. Spiritus isti
sic configurati, per natura
les semitas, et ductus compertos
fibrarū, et nervorū tendunt
ad cor, et cerebrū, velut confu
gientes ad illas præcipuas partes,
expulsi a sensorijs, appulsu
specierū. Qui ad cor perve=
niunt, cū per tot obliquos tra
mites, et per cavitatē vitalē
transeant, figurā deperdunt;
ideo non imprimunt in cor
de configuratione a speciebus
recepta; tamen cor commovent
et alterant, secundū affectionē,
et passionē receptā in sensorio.

et secundum qualitatem re-
ceptarum specierum; inde varij
affectus in corde, amoris, iræ,
tristitiæ, gaudij, timoris &c.

Spiritus qui e sensorijs compulsi ten-
dunt ad cerebrum, velut per
rectam viam procedunt, et
institutos ad hunc effectum
a natura ductus, brevi
via (nam quatuor sensoria
resident in capite) configu-
rati perveniunt ad cere-
brum; ipsaq. violentia motus
configuratione, seu imagine
in sensorio accepta cerebro
imprimunt. Spiritus subito
abeunt, sed impressiones
remanent et configurati-
nes quæ portarunt speci
objecti; tactu ipsarum speci-
rum in odoratu, et gustu
tactu configuratæ lucis
in visu, tactu undulatio-
nis configurati aeres in

auditu, sed non transeunt ultra organu.

Sic habes impressiones, quin exiguam, et delicata cerebri massam entitatibus externis, et adventitijs graves; et sicut sigillum metalli figura quam gerat facta impressione in cera relinquit; quin aliquid materiæ imprimentis in illa remaneat; sic configurari ipsi situs imprimunt quæ gerebant imagine, et figuram, quin cerebro aliquid addant nisi signaculu.

Istas impressiones legit anima; vulgo dicitur recolere species; sed istæ non ad sphæram cerebri pervenere: solu notitia, et configuratio specierum, facta impressione, et signaculo per spiritus.

Anatomia demonstrat aperte duci tres ex quatuor sensorijs

seu ejus substantia infinitis signata impressionibus, et locupletata aetiviotibus spi ritibus, habet suos sensus peculiares motus, ultra palpitationem; non quod tota moveatur de loco ad locum; sed plicaturae cerebri moventur, explicantur, vel contunguntur, secundum spirituum introductionem, et operationem animae; cerebrum quippe est illius speculum, a suis motibus modificatur anima, et illud etiam per actiones animae suo modo movetur.

Hoc nostro sistemate omnia phaenomena repetitae cognitionis, memoriae, et reminiscentiae explicabis. Qui per sympathiam animae cum objecto, omnes sensationes fieri volunt, pro

pauciòribus utuntur Verbis, sed
inintelligibilibus: negant namq;
species admissas in organo, et Vo=
lunt fieri impressiones per ipsam
cognitioné animę: sed anima
non potest imprimere imaginé,
quia in sua substantia nulla=
tenus recipere potest, quia
non cognoscit nisi per imagi-
nes ex organo advenientes:
aliòquin anima ad operandū
non indigeret corpore, nec ma=
teria
Qui volunt species impressas, et
expressas, facilimé impressio=
nes explicant, sed incidunt in
absurdū admittendi in cere=
bro extraneas entitates ma
teriales. Auditu, et tactu om=
nia hęc fieri probatū est. Spe
cies tangunt organū, et
spiritus: spiritus Cor, et cere-
brū. Notandū tamen quod
non omnis materia tangi=
bilis passivé est, ob hebetudiné
sensus, ut aer, et lux, tamen
tactū active efficiunt; quamvis

sæpius absq. notabili sensa-
tione: per quam fit sentitum
sensatio; nam ad omnia orga-
na varia dispositio particu-
larum appellentium desideratur.

Animam Vivente

Ruminatio 15.

De visione, et quomodo per
tactum, et motum particulam
fiat.

In gratiam oculorum factam lucem
aiunt: sed contra est, nam
oculi facti, quia lux exa-
oculi multum de objecto in-
formant; ideo Adam non
imposuit animalibus no-
men, nisi cunctis visis i-
aiente textu: adduxit ea ad
Gen. 2. 19. Adam, ut videret quid voca-
ret ea

De modo visionis multum dubita-
runt Philosophi, Democritus,
epicurus, Lucretius; et ex illis
Gassendus, et Maignanus. Sup-
ponamus

supponunt dari quasdam tenuissimas texturas seu concretiunculas, ipsis corporibus solidis simillimas, per quas incurrentes in visu, et mentis visio efficitur. Vocant species, imagines, effigies, censentq. esse effluvia subtantiae subtilissima, contexta ex atomis superficialibus, qui sua figura, ordine, et dispositione incidunt in pupillam, et taliter movent, et afficiunt, ut resultet visio, nec non apprehensio coloris, si tali, vel tali modo illuminata imago venit, particulari reflexione ex contextura objecti, et dispositione pupillae secundum praedominium humoris.

Contra hoc sistema arguunt plurimi, quod per tot emissa effluvia consumerentur objecta, et imagines semper fore minores-

imo et semper confusas, radi
ta magnitudine ad mentura
pupillæ: nec perturbatas ab ali
atomis permeantibus spa
tia intermedia.
Omnia ista argumenta parti
non contemptibilia sunt; sed
valent etiam contra peri
pateticos, quorum species pro
pagantur, et accidentia
sunt, vocantq. formas acci
dentales rem figurantes
librum integrum confecit Vopi
cus Sempilius de oculo, et
tota sua ophthalmographi
am in istis speciebus fun
dat
Platonici arbitrantur visione
fieri radijs ab oculo trans
missis, et occursu externæ
lucis coeuntibus in objecto,
a quo alterati ad oculum
redeuntes visione efficiunt.
Plurima oculorum probatu
fascinatione; et quod mulier

menstruat[que] inficiant speculum. Hanc dilucidavit sententiam Hipocrates: eam secuti sunt Plotinus, Gellius, Seneca nec non alij stoici.

> de placit. hipoc.
L. de visione.
L. 1 quest. nat.

Dubium occurrit ingens: quomodo cerebrum et oculi tanta copia effluviorum progignunt? Adde non posse fieri visionem in momento, si radij exeuntes ab oculo pergere debent usq. ad stellas firmamenti; et illas praestringendo et configurando usq. ad oculum redire.

Non negamus fieri visionem per spiritus tali modo et configuratione modificatos à luce. Non negamus exteriorem radiorum sphaeram circa oculos, saepius compositam ex illuminatis spiritibus. Neq. oculorum effluvia, insensibilesq. transpirationes: sed quod pergant ad firmamentum, et reddeant ad

ad dulud improbabile ju
dicamus
Aphrodiseus ex Iamblico existimat
visione fieri excitatione, et
sympathia; ita ut sint ratio
nes sensibiles, congenitæ anim
ac a rebus excitetur earum
notitiam: patiq. animam ab
ipsis rebus, atq. spiritu ani
males, corpusq. realiter pul
sari, et tunc spiritus alter
vegetare, et alias formas ig
notas edere. Hoc vero esse
sentire, non pati. Probant
ex eo quod, si forma visibi
lis in oculo imprimeretur
non oporteret ultra visibile
~~apparere grandius~~ inhærere, sem
per enim exit in actu; nul
lumq. visibile appareret
grandius oculo; non videre
mus lapidem, sed lapidis for
mam intra nos, et non in
lapide: non cognosceremus
spatium intra nos, et objectum
quia in oculo habemus

objecti speciē

Haec opinio vera est in ea parte quod per spiritus informe-tur anima, et quod isti rea-liter pulsentur. Qui movet spiritus, si nihil ex objecto ad potentiā, vel nihil no-vi ad oculū? Ista simpa-thia est virtus propria ani-mę, spirituū, vel objecti? Si animę, spiritibus non eget, imo nec oculis; quia si suffi-cit anima ad pręsentiam objecti visibilis, anima vi-debit per manus, per bra-chia, et per corpus totū; quia non magis residet in ocu-lo, quā in manu

Dices istam simpathiā pendere ab ~~oculo~~ organo spiritibus ornato: q[uod]. virtus ista residet in spiritibus a nemine pulsatis; sed ad pręsentiam objecti, proliblito, formam objecti sumunt, ut dent no-titiā animę: inde cognoscunt spiritus per se independenter

Nominales cum suo Duce ocham

Summa phil. medic. quæst de īāī

Petrus dolose, septaliq aiunt sufficere ad visionem eliciend præsentia objecti illuminat in debita distantia, absq alia specierum extramissio ne; ipse est quippe virtus ani mæ objecto intenta et inten dens oculos, in objectum per lu cem visibile. Tenent non ferri imaginem a luce, quia et in tenebris ~~illa~~ non illuminat medio videmus objectum illu minatum. v.g. ex cubiculo obscuro, etiam alijs obscu ris intercedentibus, videmus in illuminato objectum: et noctu per decem passuum millia lucem in turri posita. Ibi negant per medium lucem transire ex objecto ad oculum in tenebris.

Contrarium probavimus. lib. 1. cap. de luce, nec organum visus potest visionem elicere, nisi fe riatur a luce, aliter ista

alitex ista Vixtus animæ ope

xaxetur in distans; et sensatio

nes fierent nulla organi passione;

quod non est naturale; primo:

namq. patitur organu, quam fiat

in anima sensatio. Animac

lia quæ in tenebris vident (si

hoc verum est) emittunt ex

recondito luce, seu particulas

igneas ad lucendu dispositas,

tas, alioquin nulla sensus

percussione, impossibilis sensa

tio foret

Thomas Campanella nullam aliam

specie agnoscit præter luce,

quæ sola (ut ait) est visibilis

colore tincta

Cardolus vult oculu esse speculu

naturæ, accipere, et reddere

imagine in oculo conserva

tam, quamdiu præsentia ob=

jecti permanet.

Lib. 5. — Perspectivi ut Vitellius, Cumola,

2 Peri. 2. — Toletus, Lemnius asserunt non

2 de aa quæst ult. — videri in speculo imaginem

2 de nãæ mirac 33 — objecti; sed objectu ipsum; nam

nam quid quid visibile
aut est color, aut est lux
species vero, seu imago neu
trum istorum sunt. Species
visualis cum sit homogenea,
quelibet ejus pars totum
objectum refert; at in speculo
in alia parte caput, in alia
pedes aspectui sese ingerunt
et imago in speculo nihil
est aliud quam ipsum objec
tum mediante speculo re
flexe visum
His ~~longe~~ alte perpensis, dicimus
quod visio fiat per speciem
cum motu spirituum, qui a
luce figurata tanguntur,
presentato proportionaliter
objecto oculis, qui sunt ante
me speculum. Lux per se vi
sibilis est, et sensibus subjici
tur, licet subtilis; tamen aer
luce crassior a visu exi
mitur, quia ex illo nequit
dari reflexio lucis, quae est
unicum instrumentum,
ut representetur objectum.
Primo lux videtur; ideo est

ad visum necessaria, et per se absque ullo instrumento extrinseco redditur visibilis. De quo magna viget quaestio an solum objectum visibile sit coloratum: alij hoc dubium sic proponunt; an possit elici visio absque alia imagine praeter lumen. facillime respondebis adducto caeco aliquod solum lucis viden te, non tamen deficiente, ut sponte per illam ducantur. Mul tos vidimus hujusmodi caecos se qua fulgebat lux vexten tes, et illa erat totius visionis terminus. Sic probatur neque colorem neque imaginem rei esse ad visionem eliciendam necessa ria; nam lux caecum praedictum ferens neque colorem, neque ima ginem ullam portabat; et tunc pro toto objecto sola lux ~~erat~~

Nihil vulgarius quam docere portare lucem imaginem rei distinctam ad ocu los usque in illis repraesentatam quasi in speculo; figurante lu cem objecto.

hos sic explicamus mechanicam natu-
ræ in Visione. Oculus objecto
illuminato carens, obscuri est,
ejus pupilla deserviere spiritus;
tus; et qui remanent tali ha-
beti motu, et concursu inor-
dinato assistunt, ut non deriv
illis ordinatus regularis mo-
cursus per nervos opticos
ad cerebrum, et neq. per alios
nervos et fibras ad cor, ut
ad eliciendam Visionem opor-
teret; Orantur ut in somno,
nec aliquid internum,
nec anima ipsa potest
illis hunc ordinatum ad vi-
sionem motum elargiri, sed
sola Lux per luminis quali-
tatem, imprimens spiritibus
illam met speciem motus quem
habet ignis, seu lux quando lucet;
spiritus namq. oculis desti-
nati natura ignei sunt,
potius ignei, qui accepto a
luce simili motu lucent,
et illuminant totam pu-
pillam; quo Visio elicitur.

Diximus ignem varios habere motus, ad lucendum, vel urendum, simul, vel separatim. Textura particularum ad lucendum levis est; nec sic gravis, et compacta ut ad urendum; ideo blande, grate, et delitiose ferit, quando lucet: ista met specie motus dat spiritibus, et sic lucet in oculo. Ante extranei lucis adventum non lucebant, quia deerat illis idoneus et ordinatus motus ad tale qualitatem eliciendam; nec per se illam possunt exercere, quia non sunt puri, et homogenei, ut particulae lucis, nam in oculo ex alijs substantijs participant, quorum vis praevaleat substantia ignis: ob hoc egent luce ad se movendum taliter ut luceant

Dato motu lucendi spiritibus visioni destinatis, et illuminata

tota sphæra oculi; alij per
homogeneitate, et similitu
dine accurrunt ejusdem
speciei spiritus a eode, et
cerebro subministrati, et
elicitur visio, modificata
anima per novu spiritu
um motu. Pupilla jam u
dens quæcumq. præsentata
in debita proportione obje
ta ~~videt~~ percipit, et hoc appe
latur videre; apta jam pu
pilla, velut speculo tersa, po
lita, vivida, et clara; quæ
debetur spiritibus a lu
motis; illi namq. pupillæ
has necessarias qualita
tes communicant.

Hoc probat continuo experientia;
nam si per deliquiu spi
ritus deficiunt, vel retrah
tur influente, oculus non
videt, etia ab externa luce
illuminatus, et præsentatis
objectis. Experieris etiam
absq. manifesto deliquio de
fectu spirituu in oculo, ex

ex fame; sæpius per nimiam abstinentiam præsentata objecta minime videntur; sed alia phantasia fingit, nec non varii generis spectra; quæ tolluntur restituto per cibum robore et oculo spiritibus redeuntibus. De Jonatha legitur in Lib. Regum, quod gustato melle in summitate virgæ illuminati sunt oculi ejus; ubi hæc Cornelius; qui prius
" præ inedia, et fame, deficientibus opticis calligabant; jam
" autem sumpto melle restau-
" ratis spiritibus, illuminari
" refocilari, et revivescere vi=
" debantur. Hinc jejunan
" tium visus calligat, et sumpto cibo restauratur: ita Angelomus, Cayet. Vatab. et alii contra Beda docente, hanc oculorum illuminationem metaphorica esse; sumitq. pro cognitione Jonathæ, qui contra præceptum patris mel gustavit,

mandati ignarus, seq. exrati
cognouit. Hæc expositio est
contra textũ, nã patris jub
non aprobauit. Verantis, ne
populus quidquã comederet
ante internecionẽ Philis
teorũ; inde contra Patrẽ mur
murans dixit turbavit
pater meus terram: qu
illi imputant in peccatũ
irreuerentiæ Corn. Abul. etc.

Distracta anima homo præsen
tata objecta non videt;
non aliã ob causam, nisi
quia magna animæ cogi
tatio spiritus a pupillis
euocat; q.º deficiente illo
rũ motu vitio non elici
tur

Organũ visus humoribus munitur
ut recipere possit ardori spi
rituũ, foueretq. motũ; præci
pue in humore vitreo, qui
propria tunica obuestitur,
seu aranea, quæ etiam
christallinũ humore obtegi
contra sententiã Galeni.

65

Isti humores se contingunt, at non commiscentur; unusquisq. enim suo modo pupillam conservat, et spiritum vivacitati resistit; ideo tunica chrystallinum investiens, solidior aliquantulum est illa vvbeam circumdante; ista namq. tenuis est, mollis, alba, translucens, levis, exilibus quibusdam fibrillis contexta, ut liberé spiritus debitos motus exercere possint; nã illorũ primo occursui ex nervis opticis jam resistit tunica circumvolvens humorẽ chrystallinũ.

Isti humores resistunt luci advenienti, et ferientibus spiritibus, semper oppugnando calorẽ humore aqueo; qui extimus est, similis ovi albumini: ideo albumineus a latinis vocatus; aliis a Graecis id est oveus, aliquantulũ crassus, velut aqua consistens, inde non dilabitur; sic sem

Pemplius, Gentilis, Nicolaus
Florentinus, et Jesus filius Hali
insignis medicus. Instar est
humori aqueo ad vitreo
proportio, minor aqueus.
Ex tanta frequentia spirituum natu
ræ igneæ, facti sunt oculi
pellucidi per humorem chrystal
linum, glacialis appellatur,
quia transparens, et perspicuus.
Tantaq. est pupillarum pellucidi
tas, ut pro speculo sint, et ima
ginem reddunt, dum abstant spi
ritus; nam si te homini dor
mienti, vel mortuo præsen
tas, quamquam lux adsit, non
tuam reddent imaginem ejus pu
pillæ a spiritibus destitutæ.
Sic omnia fiunt visibilia
per reflexionem luminis incur
rentis objectum, intra activita
tem sphæræ suæ reflexionis, et con
servata imagine per proportio
natam distantiam.
Oportet dari reflexioni lucis debitum
spatium, ut idoneo impetu

pupilla feriat. Hac de causa minime videtur objectū supra oculos positū, quia negatur luci oportunitas feriendi: contigua quippe contigua non feriunt sed tangunt. Spatium inter objectū et oculū determinari nequit; pendet á modo reflexionis, quantitate lucis, et robore organi, et spirituū; ideo varie vident animalia, imo et ejusdem speciei. Datur sæpius defectus ex deficientia spirituū, ut in senibus presbitis; iste removent objectū ut melius videant et reflexio plus per modicā distantiā feriat: quo plus enī illuminatur objectū vividius apparet

Ex luminoso non videntur in obscuro posita; ~~sed~~ tamen ex obscuro in luminoso: et noctu ex mari accensā in faro lucernā usq ad determinatū punctū ad quod illuminatur

medium et Lux perveniet ex ori-
gine ejus ad pupillas. Sed non ap-
paret illuminatum medium nisi
oculo, quia illa accuminata
lux in conum tendens non
est capax illuminare emis-
phaerium.
Ex hoc Vides visionem elici tacta
pupilla a radio Lucis, quem
sequitur oculus, virgulam-
que ejus usq. ad originem
lucis; ideo oportet objecta illu-
minari, quia lux reflectens
ab objecto ex omni parte ejus
ferit oculum accuminatis
radijs, monstrat objectum et
praesentat speculo oculi figu-
ram ejus; quia ex omni pun-
to suae extensionis exijt vir-
gula Lucis tangens oculum
nisi interrumpatur, quo ca-
su visio ad objectum non diri-
gitur: sed protendimus vi-
sionem usq. ad stellas firma-
menti, si ex illis non interrup-
tus tangit oculum radius Lucis.

quamvis per magna distantia non tota extensio radiorum stellæ pervenire ad oculum potest, nam multæ virgulæ lucis in medio refractæ, et debilitatæ nequeunt directè procedere: et apparent secundum majorem vel minorem angulum sub quo videntur. inde majores vel minores contra veritate judicantur: nam oculus conducitur a radio tangente usq. ad ejus fundum et originem dilatato angulo. Ideo in parva distantia res apparent ut sunt in se, extensæ, et figuratæ, quia nullo deperdito radio ex extremis objecti, omnes tangunt acuminati pupillam, et per omnes virgulas lucis protenditur visio.

Isti anguli dant dioptræ regulam conducentes per gradus visione ad objecti extrema, ut sciunt optici; et sic mensuratur

objectu debita distantia, cognitis ejus extremitatibus e diametro: Tamen non percipitur exacte diameter stellæ, quia veræ ejus corporis extremitates non percipiuntur. si vis quod hoc sit figurare rem per lineam, est quæstio de nomine, dummodo supponamus rem ipsam physice, et realiter videri, non autem solum suam imaginem, quæ est compendium rei, et tunc indigeret visus dimensione ad rem videndam, quo bruta carent, et perfecte vident, et magnitudinem rei cognoscunt non enim transire tentant per angustum foramen minime capace.

facti. Sunt oculi tali dispositione, ut rerum imaginibus in pupilla specularum per terminationem, deturque de spiritus configurati imprimant in cerebro imaginem rei, ad rei ipsa jam visa est, modificata anima in ipso sensorio.

In omnibus animantibus, et in piscibus, eadem est ratio videndi, et modus. ideo structura oculi eadem; excepto quod pisces palpebris, et supercilijs carent; sed pupilla eorum durior est, et crassissima cutis, fere cartilaginea; ut reliquat turbidarum aquarum, et ejus sordium occursui. Per hanc crassitiem extimae pelliculae obtusum habent visum, nec non incertum, per continuam fluctuum irrequietam et medij undulatione; franguntur quippe radij lucis, et imaginem turbant; variantur namq. angulari variato medio crasso, et turbido

Excepto in homine, omnes species animantium non variant in individuis pupillarum colorem. Bovum omnium pupillae sunt nigrae; ovium aqueae; felibus flavae; subflavae piscibus. Bovum tamen oculorum pupillae varios induunt colores Caesium, flavum, nigrum, carpinum, fulvum viride, subviride Ue secundum regiones.

Animam viventem

~~Ac~~ Sonos.

Divinatio 16.a

De Sono

Non in plano est percipere mechanicam naturæ in conformando sono, ut modificetur anima ad auditionem. organum enim difficilis est observationibus tot obliquitatibus cochleam. Sinus habet, malleum, et incudem.

Sane variant in explicando auditum scholæ Philosophorum. Corpusculary, pro more, clariorem auditionem fieri docent irruentibus in sensorium ab extrinseco particulis aeris sonantis, ferientibusq. tympanum, tenuemve illam membranulam, in extremo ductus flexuosi externi. Variant tamen plurimi, in eo quod ... Sunt qui doceant, pervenire debere aerem externum, figuratum

usq. ad aerem quem vocant innatum, et in quo sunt ossicula stapes, incus, et malleus.
Alij tenent progredi debere aerem usq. ad cochleam (foramen cecum appellat Galenus) nempe in ejus fundo in quo nervum quintæ conjugationis inseritur. non desunt qui penetrare faciunt aerem sonantem usq. ad originem istius nervi intra cerebrum
Omnes prædicti atomistæ faciunt sonum corporeum, ex epicuro, democrito, et stoicis. succesiuj cum illis sentit ariens. corporeum quoq. vocem constare fatendum
Plato, Pithagoras, Arist. sonum faciere incorporeum, quamquam in aere figura imprimatur: nihil materiale ad sensorium pervenire tenent: quomodo ergo a re non materiali nec spirituali, afficitur organum et anima?

(1) in Suma Philosoph.
(2) lib. 16 de Sanit nat.

majori improbabilitate Nominales, Candidinus, Petrus Doloso[1], Santozellius[2], nulla de aere facta mentione, negant species omnimodas ab objecto reales vel intentionales, nihilq. ad auditus pervenire posse, docent; sufficienteq. esse sonantis objecti praesentiam, ut attenta anima auditionem eliciat. Quaero ab istis, quid informat animam de objecto audibili? non organum a nemine pulsatum; non sonus, quia non pervenit ad organum, et nequit approbari, nisi in organo resonet; imo, secundum Magnanum, in ipso organo creatur. docet quippe non fore sonum si non essent aures, seu auditus organum.

Nos divinamus, sonum esse vel collisionem aeris, cum vibratione corporis non rari; vel disruptionem si est sonus vocalis figuratam immediatus aeri ether, vel aer ipse, qui mira pernicitat

ad spiritus sensorii (quos vocant aere innato) figuram portat, eam lamentibus spiritibus, illic ad hoc dispositis a natura, ut impressione recipiant: ex hoc fit auditio per contactum etheris, vel aeris figurati.

Multa oportet ad firmandam diuinationem probare. Primo, non egere tribus corporibus sonum. Secundo, illum in concreto et voce corporea esse. Tertio fieri sonus extra aures, aliter non figuraretur ether.

Quoad primum de natura soni omnes modos ejus explicat Salomon, ubi narrans terrore egiptiorum tempore induratis Pharaonis, ait, Quoniam sonitus de-
// scendens perturbabat illos, tran
// situ animalium, et serpentis
// sibillatione commoti; sive Spiri
// tus sibillans, aut inter spissos
// arborum ramos, avium sonus sua
// vis, aut vis aquæ decurrentis
// nimium, aut sonus validus
// præcipitarum petrarum,

" aut hidentium animalium
" cursus immitis, aut mugien
" tium valida bestiarum vox, aut
" resonans de altissimis mon
" tibus echo; deficientes facie
" bat illos prae timore. Hic vi
des descripta fere omnia
genera soni: nota dixisse, so
num descendere; collisione
quippe eget aer in corpus so
lidum ut rumorem edat. et li
cet per disruptionem propriae te
turae aeris rumor fiat et
strepitus; sed vim hanc inferri
nequit provenire nisi ab
agente extrinseco corpus aeris
percutiente, et scindente, ma
virga, seu alio violento ins
trumento, quod velut aeris
violenter disrumpit, ut fit in
tonitru, scisso aere rapidissime
in sinu nubis concepto igne;
et iste est sonus formidatus
ab egiptijs, quem descendere di
xit salom; quia adveniebat
e nubibus in alto degentibus
sic Cornelius:

falsum est quod ad sonum tria requirantur corpora; duo scilicet collidentia, et intercipiente aere. Sufficit aer in uno collidens corpore ejus libertati resistente; tunc enim dissociatis particulis sonum edere eodem instanti in quo violentiam patitur, cui correspondet major vel minor sonus, rumor, strepitus, aut fragor ingens. Supposito aeris elaterio, modo explicato lib. 2°. si nimium aerem comprimis, vel impellis sublata extensione naturali, dissociantur particulae reunitione servantes, et ex disjunctione fit sonus. Ita sonat organum pneumaticum, fistula in ore tibicinis digitis per foramina resistentis aeri. Ita partium dissociabilitas procedit ex tractabilitate, et dissociabilitate aeris, per quam ex violentia resultat sonus; velut quando telam, seu pannum rumpis; velut quippe aeris eodem modo expansum est.

Ex his colligitur sonum esse motum aeris non naturalem, sed accidentalem,

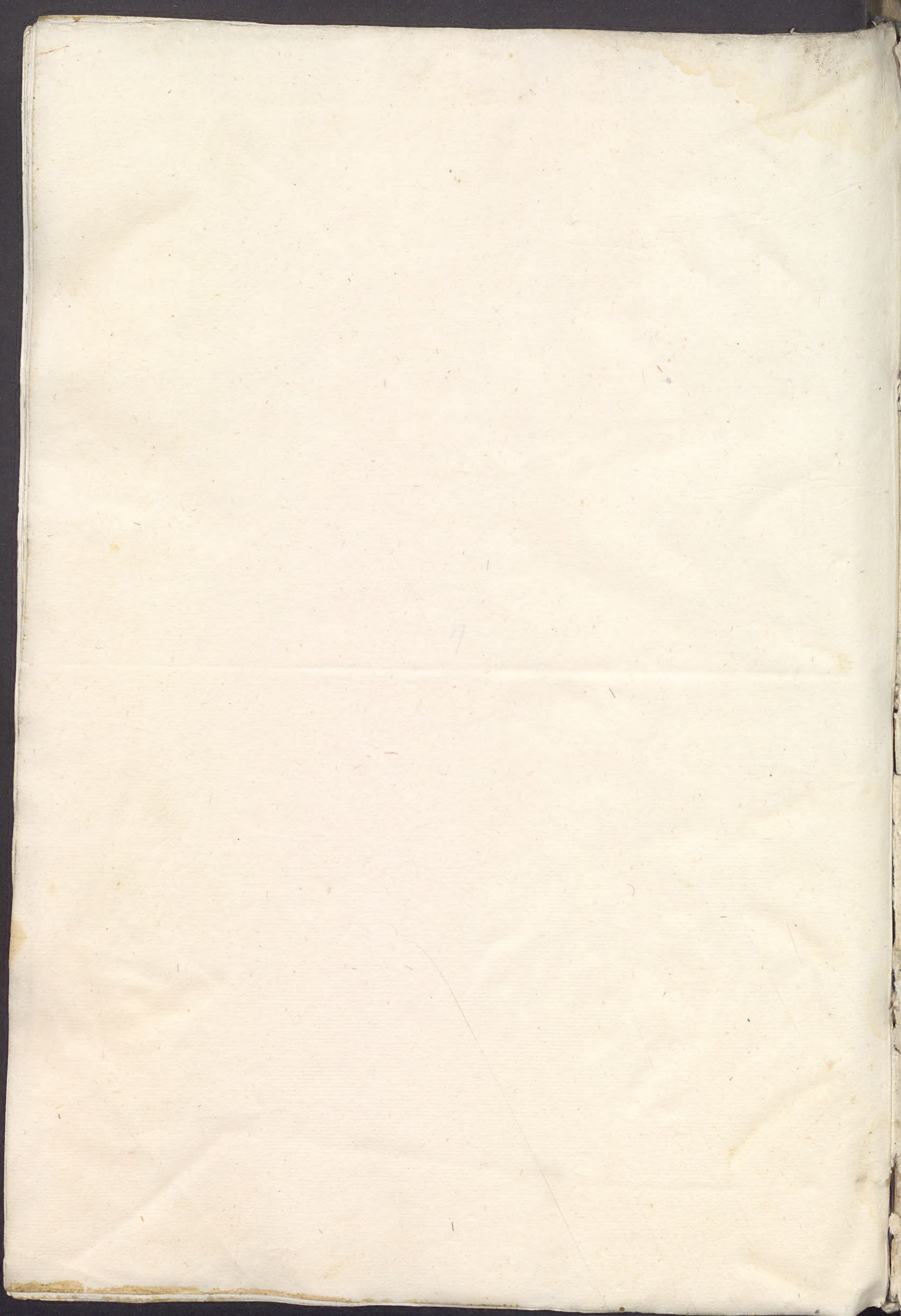
hoc probatur, quia aper ultum
sic ad extensionem tendit, et compres-
sionem, ut aer; progreditur enim
vi [illegible], et movetur, quousq.
denuo proximum velum [illegible],
particula namq aeris ultima
nequit sola stare, quin simi-
li associetur; ut stare potest
minima particula terræ ig-
nis, et aquæ, quæ non sunt
corpora expansa, et rara; et per
se consistere valent extranei
associata elemento.

In resistentia aeris consistit origo soni
qui secundum modum resistentiæ
immutatur, ut experiris in or-
gano pneumatico, variis cana-
libus, et ductibus constructo, vari-
æ figuræ. Istas mutationes
Sap. 19. 17. vocat Salomon qualitates
soni, dum ait, Sicut in organo
qualitatis sonus immutatur.
Explicat, quomodo quælibet
pulsatio aeris peculiarem
sonum edit; nam tali resistentiæ, seu
expansionis, talis correspondet
disjunctio particularum, compressio
vel collisio; unde sonus.

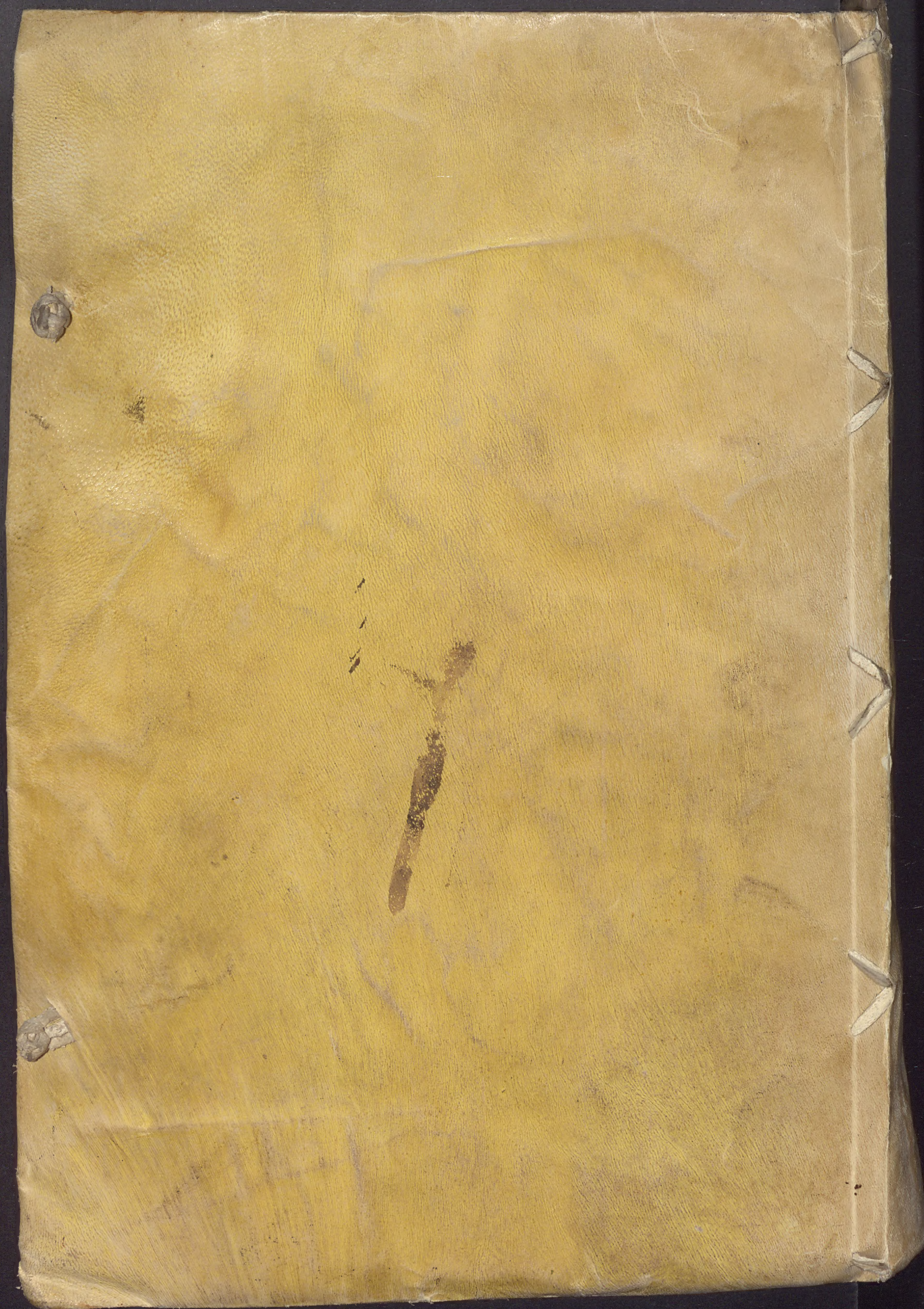
In hoc textu nobis non facet con-
structio gramaticalis Vulgatæ Bibliæ
deberet enim soni qualitas in no-
minativo, et sonus in genitivo
ut sensus foret, sicut in organo qua-
litas sonus immutatur: sed ait
immutari sonus qualitatis,
vel qualitate aeris: vel tacite
innuit Salomon sonum qualitatem
aeris esse, de quo multum gloria-
rentur contra corpusculares
Peripatetici

Si qualitas hic rigorose sumeretur
sensu philosophico, textus clare
doceret sonum esse qualitatem
aeris; sed Interpretes (saltim quos
legimus) nullam de hac difficul-
tate gramaticali mentionem
faciunt, forsan propter figuram
transmutationis ~~[illegible]~~
genitivi in ~~[illegible]~~ nominativum
ut solent Hebræi; ideo à Lapide
et ab illo citati intelligunt qua-
litatem soni vel modum, et diffe-
rentiam, licet littera dicat sonus
qualitatis

Tamen sonum in aere qualitatem esse,
et accidens negari non potest

1

DIVINA COM. ESPOSI

Tom. I.